This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

32101 065403394

Library of

VET TES EN NOV TAM TVM

Dei Sub Numine Viget

Princeton University.

MJESEČNIK

PRAVNIČKOGA DRUŽTVA U ZAGREBU.

GODINA XVII.

IZDALO GA PRAVNIČKO DRUŽTVO U ZAGREBU.

UREDIO U IME ODBORA PRAVNIČKOGA DRUŽTVA

DR. BLAŽ LORKOVIĆ.

U ZAGREBU.
TISKOM DIONIČKE TISKARE.
1891.

76
4

(1891) v. 17

I. KAZALO STVARNO

sedamnaeste godine „Mjesečnika“.

Bilježnik (kr. javni) povriedi dužnosti zakona bilježničkoga, kada sastavi spis, koji se netiče posebnih pravnih odnošaja 189.
Bilježnik (kralj. javni), pristojba njegova pada solidarno na sunasliednike 339.
Bilježnika (kr. javnoga) protuurednost, a ne disciplinarni prestupak 245.
Bilježniku (kr. javnomu) pripada pristojba, makar povjereni mu posao i nedovršio bez krivnje svoje 339.
Bilježniku (kr. javnomu) pripada pristojba za razpravu ostavine naknadno pronadjene ma i izpod 100 for. 290.
Bilježniku (kr. javnomu) pripada pristojba za razpravu ostavine aktivnoga stanja preko 100 for. 448.
Biskup (praelat) umro bez oporuke, nasliednici mu 101, 157, 217.
Bludnost po § 129 I. b) kz. 321.
Brzojavka osakaćena i obveza nadoknaditi štetu, koja odtud nastane 204.
Burzovno-obraničkih sudova stranih ovrhe u Hrvatskoj i Slavoniji 257.

Civilni tehnici i njihove pogodbe sa strankami razriešene su, ako za tri godine nisu izpunjene 94.
Clausula intabulandi nekretnina na vjeresiju kupljenih 442, 489.
Concordat (c. patenat od 5. studenoga 1855) 165.

Darovanje pod uvjetom dosmrtnoga uzdržavanja 331, 386.
„ i njim prikraćeni vjerovnici, te prava ovih 210, 254.
Deložaciji sudbenoj neima mjesta proti ovršeniku, koji je ostavljen u posjedu precario modo 291.
Dio (udovički) iz zadruge, potajno podieljene, prirašćuje opet zadruzi po smrti udove 202.
Dioba (potajna) dok postoji u zadruzi i ovršno izlučenje idealnoga diela kojega zadrugara 300.
Dioba zadruge nije dopustiva, ako svakoj grani nepripada minimalna izmjera 504.
Dioba zadruge u gruntovnici provedena; dalje uredovanje nepripada upravnoj oblasti nego sudu 505.
Diobe tajne zadružne i njihovo provadjanje u gruntovnici 147.
Dolus eventualis kod kradnje 39.
Domicil naknadno zabilježen neobvezuje prihvatnika i prednike 498.

Dosielost prema ustanovi § 1500 ogz. 184.
Dostavnica, njezina važnost i instruiranje 234.
Dražbu izhodi netko, taj nemože tražiti pridruženje k istoj dražbi radi ine tražbine 447.
Exrotulacija spisa i obveza nadoknaditi troškove iste 496.
„Fide mala“ uknjiženi u prieporu o vlastničtvo 129.
Generalno odpravničtvo osigurateljnoga družtva ravno je podružnici te prijava upisa u trgovački registar 249.
Glavna skupština pravničkoga družtva 150.
Gornih zemalja odkupnina u prieporu, nadležnost upravnih oblasti 134.
Gospoštije i podanici u prieporu — nadležnost urbarnih sudova 134.
Gradjanski sud kazneni nadležan je nad dopustnici za djelo, počinjeno za vojničtva 396.
Gradjanskoga parbenoga postupnika preuredjenje na istih temeljnih načelih 62.
Gruntovni odpis i priepis zemljišta, kupljenoga od zadruge i uvjeti za to 242.
Gruntovni vlastnik kuće jedino može odkazati stan u kupljenoj kući 33.
Gruntovnička stvarnost obterećena i uvjeti odpisu jedne čestice 338.
„ knjiga i vjera u nju nečini valjanom ovršnu uknjižbu na nekretninah treće osobe 78.
Hotimični propust djela, na koje je netko bio obvezan, tvori učin pripomoći zločinstva 451.
Iluzornost § 179 gpp. Odgovor na članak 23.
Izkaz plemićkih dobara, za koje su novo-sastavljeni gruntovni uložci predani na rukovodjenje nadležnim sudb. stolovom 48.
Izključen od razprave u parnici sbog najma je sudac, ako je pri pogodbi kao gradski zastupnik učestvovao 84.
Izlučenje ovršno diela idealnoga u slučaju potajne diobe zadruge 300.
Izlučne parnice — nadležnost 366.
„ „ — domirna prisega za identičnost uparničenih predmeta 138.
Izpravak otisnuta članka gdje i kako da bude štampan? 251.
Javnoga nasilja zločinstvo i iznos štete za ubrojivost 93.
„ „ „ ili prekršaj suprot sigurnosti tiela 142.
Kamate prekozakonite plaćene, višak nemože se tražiti na odplatu glavnice 284.
Kamate starije od trih godina neuživaju prvenstveno pravo s uknjiženom glavnicom 187.
Kamatni zakon od 8. prosinca 1877 i § 1372 ogz. 284, 340.
Kaznena odredba smije se izdati, kad je u prijavi potvrdjeno, da je prijavitelj zapriseženo, itd. 612.
Kaznene odredbe kazna neka nije teža od one nakon prigovora; iznimka toga glavnoga pravila 92.
Kazneni postupnik austrijski — osnova novele njegove 539.
Kazneni sud ima ureda radi zastaru uvažiti 613.
Kaznenički kongres medjunarodni (četvrti) u Petrogradu i njegovo djelovanje 68, 110.
Kazneno pravo mora biti predmetom izpita na odvjetničkom izpitu 36.
Kolonićeva konvencija i bezoporučno nasljedstvo iza biskupa (prelata) 103.

Komposesorat i njegova pravna narav 205.

Kontraktualna zemljišta i daće za njih u likvidaciji 455.

Knjižne tražbine nisu stvar pokretna 390.

Kradnja stvari po vriednosti i ubrojivost 39.
- „ štedioničke knjižice, kvalifikacija učina 299.
- „ trave s livade; kada zločinstvo, a kada kao potrica ubrojiva? 562.
- „ u družtvu i stvari zaključane 198.
- „ živine na paši ili pronevjerenje iste živine 145, 146.
- „ ili pronevjerenje novca iz zapečaćena pisma 455.
- „ radnika na štetu poslodavca; da li zločinstvo § 176 II. c. kz. ili prekršaj § 460 kz. 559.

Krivnja i kazna — razprava — 535.

Kućnoga mira narušaj zahtieva preduvjet mirnoga posjeda 199.

Kupoprodaja nekretnina na vjeresiju i gruntovni prenos istih 442, 489.

Kvalificirani faktični posjed utemeljen na tvrdu naslovu pravnom 362.

Laesio enormis ultra dimidium 238.

Legatari nisu nasljednici, ako im oporučitelj ostavi polovicu imovine tako, da se razdieli medju nje razmjerno prema njihovim zapisom 602.

Likvidacija daćâ kontraktualista 455.

„Lynch“ t. j. sudovanje naroda u Americi prema pravu medjunarodnom 419.

Malični sud ili mjestni sud — nadležnost prieporna 140.

Maloljetnik, zlo zastupan, položi krivu prisegu, postaje ipak krivcem zločinstva prevare 343.

Mandat na temelju odluke obredjenih odvjetničkih troškova nije umjestan 192.

Minimalna izmjera zadružnoga posjeda je granica odsvojivanja 398.

Mjenica neovlašćeno izpunjena i udes njezin 36.

Mlinsko pravo kao pravo regalno 345.

Načelnik obćinski (bivši) odgovara sudbeno za štetu, uzročenu obćini 456.

Nadležnost kotarskih sudova glede prekršaja u prieporu, ovaj riešava kr. banski stol 342.

Nadležnost upravna ili sudbena u prieporih sbog zakupnine ribolova? 85.
- „ za tužbu u poslu ostavinskom 190.

Nagode o diobnih poslovih, sklopljene sa malodobnici a ne sa tutorom i neodobrene nadtutorstvenom oblasti, nevaljaju 615.

Najam na neizvjestno vrieme ipak je opoziv 283.

Naknada i obseg joj potrebit za zagodu prekršaja i prestupaka 253.
- „ štete ne ima se dati, ako je podzakupnik krčme kroz tudju odredbu zatvorom krčme štetu pretrpio. (Prinos k § 1295 ogz.) 603.

Napisom golim prijavljeni priziv i ovoga riešenje 35.

Naručeni pokop za pokojnoga brata: da li je pogodba sklopljena u vlastito ime ili na ime ostavine? 606.

Nasljedno pravo na ostavinu biskupa, koji umre bez oporuke 101, 157, 217.

Nastup prisege i rok za pravomoćnost osude 191.
- „ „ „ „ „ taj podnesak 235.

Negativni priepori nadležnosti 509.

„Nesreća“ u kaznenom zakonu i njezin pojam 90.

Ništetnost gradjansko-pravna postaje samo olahkotnom okolnošću u postupku kazneno-pravnom 343.

Ništovna žalba proti kaznenoj osudi bez signature ovlašćena branitelja neodbija se, nego vraća stranci na popravak 252.
Ništovna žalba s prizivom proti kaznenoj osudi bez signature ovlašćena branitelja i riešenje njeno 296.
„Notarius“ po svojem izvoru 457.
Nova osnova odvjet. reda 405.
Novac je prvo i najznamenitije sredstvo miene 267.
Novacija iz mjenbene obveze u običnu zajamnu pogodbu, iz koje obvezanik jamči samo kao hypothekarni dužnik 195.
Nuždni dio na ostavštinu kako treba ustanoviti? 236.

Obnovu kaznene razprave nemože tražiti privatni tužitelj, ako ma i ponešto zakasnio doći na razpravu 167—174.
Obterećenje zadružnoga posjeda po zakonu od 9. svibnja 1889 339.
Obustavu gradj. parnice do reasumacije nemože tražiti tužitelj, on mora prije odustati od tužbe 32.
Odkazati stan može samo gruntovni vlastnik kupljene kuće 33.
Odpis čestice od obterećene stvarnosti gruntovničke 338.
Odpremnik primi robu za kupca, proti onomu umjestna ovrha na istu robu 87.
Odriešujuća osuda, — privatni tužitelj može uložiti priziv proti njoj 502.
„ „ sbog prekršaja i riešenje priziva proti njoj 424.
Odustaji od kaznene tužbe (prijave) nije ravno zakašnjenje 91.
Odvjetnici, kr. javni bilježnici i branitelji u kaznenih stvarih u obsegu kr. banskoga stola 458.
Onanija — pederastija — oskvrnuće i razlika im 41.
Opet §§ 421 i 427 kp. 60, 593.
Oporuka je tvrda, ako oporučitelj uhvati za pero, dok drugi pravi rukoznak njegov 29.
Osnovna pravila srpskoga prav. družtva u kraljevini Srbiji 567.
Otac zakoniti može li podići tužbu za povriedjeno poštenje svoje malodobne udate kćeri 453.
Ovlast zastupati ortaka i obseg joj 38.
Ovrha burzovno-obraničkih sudova stranih u Hrvatskoj i Slavoniji 257.
„ na prava nasliednika iz uručbene izprave 555.
„ na nekretnine temeljem osude maličnoga postupka ili zakona o mjestnih sudovih, te uvjeti za to 393.
Ovršna sekvestracija i načela glede nje 1.
„ uknjižba na nekretnine treće osobe nevalja jedino na temelju dobre vjere 78.
Ovršne sekvestracije plodova preduvjet je uknjižba prava zaloga na dobru sekvestrovanom 449.
Ovršni troškovi neka se izlišno nenagomilavaju pridruženjem dražbi 447.
Ovršno izlučenje diela od imovine zadružne 507.
„ pridruženje i načela o tom 463.
„ uztegnuće duga već prisudjena kada je dopustivo? 558.
Ozleda (tiela) lahka prekršaj ili zločinstvo javnoga nasilja? 142.

Parbene troškove mora bezuvjetno nadoknaditi tužitelj, koji odustane od tužbe 84.
Pijanstvo i zakon proti njemu u Njemačkoj 507.

Platežna zapovjed na temelju odluke obredjenih odvjetničkih troškova neumjestna je 192.
Platežni nalog temeljem naredbe ministarstva od 18. srpnja 1859 broj 139 d. z. l. neumjestan — pravni liek? 25.
„Pokretnosti“ nisu uknjižene tražbine 390.
Poljari obćinski u Bosnoj i Hercegovini jesu javna straža u smislu § 68 k. z. 614.
Popis poreznih obćina, za koje su novo sastavljeni gruntovni uložci predani na rukovanje nadležnim sudovom 47, 346.
Posjed prekaran kada se štiti posjedovnom tužbom, a kada ne? 470.
Posjedovanje mirno, jest glavni uvjet za zločinstvo narušaja kućnoga mira § 83 kz. 199.
Poslodavac (gospodar) odgovara za smetanje posjeda, koje skrive njegovi radnici 188.
Posrednik mora razviti promjerenu djelatnost, da uzmogne pravom tražiti za posredovanje primjerenu plaću 608.
Poštar nestiče zavičajnost gradsku nastupom poštanske službe u gradu 96.
Povrata u stanje prijašnje i važnost novih dokazala 288.
Pravni liek proti odredbi upravne oblasti zanemari tko, taj nemože potužiti se na krivicu 392.
Pravni liekovi u kaznenom postupku i rok im 125.
Pravo- i državoslovnih studija reforma 301.
Pravomoćnost osude za nastup prisege domirne 191.
Preboj parbenih troškova neumjestan — posebni slučaj 248.
Predbilježba prava zaloga po § 88 c) grunt. reda 107.
Predlog o promjeni družtvenih pravila 513.
Prekršaji proti sigurnosti tjelesnoj (§ 411 kz.) ili proti sigurnosti poštenja (§ 496 kz.) 587.
Prevare zločinstvo počini maloljetnik, ako zlo zastupan u gradjanskoj parnici položi krivu prisegu 343.
Pridruženje postupku kaznenom i nauka o tom 309.
Priepor o nenadležnosti kot. sudova glede prekršaja riešava kr. banski stol 342.
Prietnja pogibeljna ili šala? 201.
Prigovor manjkajuće legitimacije na tužbu proti imaocu mjenice in bianco girirane, dopustiv 609.
Prihvatnika i prednike neobvezuje naknadno zabilježen domicil 498.
Prisega domirna u izlučnoj parnici glede identiteta uparničenih predmeta 138.
Prisegu da primi ini sud, kada je rekvizicija neumjestna 287.
„ nastupiti mora položitelj u roku § 268 gpp. 235.
Privatni tužitelj može uložiti pravni liek proti odriešujućoj osudi 502.
„ „ nemože tražiti obnovu kaznenoga postupka, ako je zakasnio doći na razpravu 167—174.
Privatni tužitelj zakasni „ponešto“ na kaznenu razpravu, ipak negubi pravo tužbe 91.
Prodaja zemljišta po faktičnom stanju; nemogućnost vindikacije po stanju gruntovnom 194.
Pronevjerenje po § 183 al. 2 zakona od 29. prosinca 1886 17.
„ živine, a ne kradnja iste s paše 145 i 146.

Prvenstveno pravo s uknjiženom glavnicom neuživaju kamate starije od tri godine 187.
Pupilske gotovine valja uložiti na hypotheke 244.
Putni list krivotvori netko u svrhu, da vojenoj dužnosti umakne — postupak — krivnja 561.
Rakijašnica kada mora biti upisana u trgovački registar? 499.
Rasklada spisa, trošak ove tko da podmiri? 496.
Razriešenje zadruge 253.
Razvrgnuće zajednice 81 i 596.
Retrotrakcija zakona zadružnoga od 9. svibnja 1889 nepostoji za pogodbe, sklopljene prije njega 450.
Riešenje priziva, koje sadržaje reformationem in pejus, ne valja 607.
Roba primljena ima se pregledati, čim prije moguće 611.
Rok za pravne liekove u postupku kaznenom 125.
„ „ nastup prisege kada počima teći? 235.
Rukoznak ili križ na oporuci pravi drugi, a oporučitelj drži za pero, — valja oporuka 29.
Samoubojstvo počini ženska uslied silovanja i kazna za ovo 144.
Sekvestar ima li pravo na posjedovnu tužbu? 12.
Sekvestra ovršnoga prava i dužnosti 10.
„ „ imenovanje i uvod 8.
Sekvestracija je sudbena zapliena buduće stvari (plodova) 14.
„ neprieči dražbu sekvestrovana dobra 17.
„ ovršna i načela o njoj 1.
„ „ i pravna narav njezina 5.
„ „ i predmet joj 6.
„ „ plodova iziskuje uknjižbu prava zaloga na dobru sekvestrovanom 449.
Sekvestrant i zakupnik te njihovih prava sukob 16.
„ ovršni neodgovara za štetu, koju skrivi ovršni sekvestar 9.
„Sigurnost ljudi“ u § 85 kz. i obseg izraza toga 142.
Sila neodoljiva i nuždna obrana 394.
Služnosti nove zabraniti ni stvoriti nemože upravna oblast, dok je dioba u gruntovnici provedena 505.
Smetana posjeda tužba još u razpravi — što biva s ponovljenimi smetanji 76.
Smetanje posjeda moguće je i onda, kada se posjednik održao u posjedu, ma da u posjed uveden bio nije 77.
Smetanje posjeda na parceli, na kojoj nekomu pristoji suposjed, sličan služnosti 549.
Smetanje posjeda prostora od zraka u zračnom prostoru novim prozorom 26.
Smetanje posjeda skrivi upravna općina i njezin načelnik izvodeć zaključak obć. vieća 549.
Spediteur v. „Odpremnik“.
Stan na neizvjestno vrieme u najam izdan moze biti odkazan 283.
Stečaj otvoriti nad ostavštinom protokolirana trgovca nadležan je sud trgovački, a ne onaj kao ostavinsko razpravna oblast 141.
Sudbena nadležnost u prieporu obćine proti bivšemu načelniku radi odštete 456.

Svjedoci novi pripustivi su i poslje usklade spisa ~~494.~~
Svjedok nesjeća se, dok nezagleda u trgovačke knjige — postupak takovom sgodom 446.
Šala ili pogibeljna prietnja? 201.
Štedionička knjižica ukradena, kvalifikacija zločinstva 299.
Šteta (efektivna sva) jedino mjerilo za ubrojivost zločinstva javnoga nasilja § 85 kz. 93.
Tauffer Emil (biografija) 399.
Tjelesna ozleda (teška) i sukrivnja pri istoj 501.
Trgovački posao neobavi slikar, kada kupi okvir i prodade svoju okvirenu sliku 142.
Trošak parbeni plaća ponešto tužitelj, sve ako je i dobio parnicu 129.
„ pridruženja dražbi nespada u prvenstvene stavke 285.
„ zastupnika protustranke pri ovršnom uvedenju u posjed 289.
„ „ „ u parnici sbog smetanja posjeda 494.
Troška parbenoga naknada ili preboj u parnici maličnoj 32.
„ „ preboj neumjestan — posebni slučaj 248.
Udovički dio iz potajno podieljene zadruge prirašćuje opet zadruzi poslje smrti udove iste 202.
Uknjižba ovršna na nekretninah treće osobe nevriedi izim na temelju dobre vjere 78.
Unuk ozledi lahko na tielu djeda svoga, manjka učin zločinstva § 153 kaz. zak. 297.
Upravna oblast razpravlja i odlučuje odnošaje iz regalnoga prava 45.
Upravne oblasti ili suda nadležnost u parnici sbog zakupnine ribolova 85.
Uskladjeni spisi — dokaz novimi sjedoci još uviek moguć 494.
Ustav Srbije izgonom kraljice da li pogažen ili ne? 476.
Uvedenje (ovršno) u posjed i dužnost naknade troškova zastupniku protustranke 290.
Uvreda poštenja u zapečaćenom pismu po § 1339 ogz. pred upravnom oblasti 566.
Uzadruženjem stiče se pravo na dio cielokupnoga imetka zadruge 300.
Uztegnuće (ovršno) od duga već prisudjenoga kada je dopustivo? 558.

Valuta (vrednota) i njezino uredjenje 49, 263, 411, 570.
Vjerovnik prikraćen darovanjem — razprava — 210, 254.
„ „drugi“ može tražiti pridruženje dražbi, a ne isti (vjerovnik) 447.
Vodne zadruge 515.
Vodno pravo — zakonska osnova — v. „Prilog“ br. 7 349, 515.

Zadruga prodade zemljište, uvjeti gruntovnoga odpisa i priepisa 242.
„ potajno podieljena i dio udovički smatra se samo kao plodoužitak 202.
Zadrugar ma i potajno podieljen — nemože prodati svoj dio 496.
Zadruge razlaz 253.
Zadrugu nemože zastupati ničija ostavština 552.
Zadružne nekretnine poslje smrti zadnjega zadrugara imadu se upisati u gruntovnici kao ostavština ovoga i dalje razpraviti od suda gradjansko-razpravnoga 564.

Zadružni zakon od 9. svibnja 1889 (§ 11) nemože uplivati na odnošaje iz predjašnjih vremena 450.

Zadružnoga posjeda izpod minimalne mjere nemože se dalje prodati 398.

„ „ obterećenje po zakonu od 9. svibnja 1889 339.

Zagoda prekršaja i prestupaka, te obseg naknade za istu potrebit 253.

Zakašnjenje na kaznenu razpravu kada je ravno odustaji od prijave 91.

Zaklada za vjekovito njegovanje bolestnika svrsi svojoj otudjena i ovlast zakladnjaka 334, 386.

Zakon od 7. ramazana 1274 (1858) o zemljištnom posjedu u Bosnoj i Hercegovini 177, 227, 274, 325, 376, 431, 483.

Zakoniti nuždni dio na ostavštinu i njegovo izračunanje 236.

Zakupnina ribolova u prieporu; kada je nadležnost suda, a kada upravne oblasti utemeljena? 85.

Zamjenik odvjetnika suspendiranoga, svrgnutoga ili preminuloga 273.

Zapečaćeno pismo nemože involvirati uvriedu poštenja po zakonu kaznenom 500.

Zastupanje ortaka i obseg ovlasti 38.

Zastupnika protustranke trošak u parnici sbog smetena posjeda tko da plati? 494.

Žalba ništovna proti kaznenoj osudi bez signature ovlašćena branitelja ne odbija se, nego vraća stranci na popravak 252.

Žalba ništovna sa prizivom proti kaznenoj osudi bez signature ovlašćena branitelja i udes joj 296.

Žalbu ništovnu na vrieme prijavljenu, a kasno podnesenu neka neodbije sudbeni stol 397.

◆

II. KAZALO ZAKONSKO.

1. Obći austrijski gradjanski zakonik.

Paragrafi	*Strana*
4	260, 293
6	392
12	164
34	260
37	260, 292
295	449
297	27
316	470
321	33
326	362, 470
330	14
339, 345	470
354	87
359	206
361	82, 597
362	27
369	194
372, 373, 374	364
380	194
383	85
425, 426	87
427	88
429	88, 89
431	33
440	362
442	497
447	198, 450
448	450
451	15, 449
457	13
461	3, 286
471	13
473	364
485	3
508	132, 133
509—520	133
514, 515, 525	132, 133
549	606
579	28, 29
580, 581	30
581	28, 29
661	30
761	165
762, 764, 768, 770	237
775	236
784	236
788	237
799	602
822	556
825	82, 597
827	83, 598
829, 830	82, 598
841	83
843	81, 83
869	135, 497
878	497
887	135
891	196
915	197
919, 920	442, 489
923	366
925, 926	238
934	238, 497
953	210, 254, 331
960	334, 386
961—966	10
974	471
988 i 989	581
1009—1113	10
1016	188
1041, 1042	286
1050	33
1052	442, 489
1062, 1063	442, 489
1065	497
1116	33
1120	33
1151, 1152	607, 608
1278	556
1295	603, 605
1296	497
1305	28
1324	363
1339	500
1368	198
1372	340
1374	244
1376. 1377	196, 198
1401	293
1432	285, 446
1438	293, 558
1445	558
1447	132, 133
1462, 1464	334, 386
1468	186
1477, 1479	186
1480	94
1487	237
1500	184, 362

2. Mjenbeni zakon (zak. čl. XXVII. g. 1876).

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
3	499	36	610, 37, 499	92	610, 37, 498
9, 10	610	41	196		

3. Mjenbeni red od 25. siečnja 1850.

1	197	4	499	10, 12, 36, 82	610

4. Trgovački zakon (zak. čl. XXXVII. g. 1875).

18	249, 250	210	250	344	89
31	107	258	142	346	611
38, 43, 49, 52	292	291	293		
77, 90, 96	38	343, 344	88		

5. Sudovnik od 16. veljače 1853.

1	191	23	366	70	366
14 b)	366, 391	37	190	89	107
15	140, 554	49	9	89—90	108, 109

6. Gradjanski parbeni postupnik.

2, 4	35	268	192	473	558
18	84	270	260	473—478	390
46	494	325, 327	35	480	5, 449
127	1	366	288	481, 483	9
155—159	138	383	262	484	16, 17
160, 167 st. 2	447	425, 428	1	499	5, 17
179	23	431	10, 11	526, 529, 533, 537	390
180	494	432, 433	13	560	187
243	287	440	81	564	285

7. Bagatelni parbeni postupnik.

2	391	11, 32	140	75 t. 9	33, 446
4	140, 554	71	33	78	446
		84	85		

8. Izvanparbeni postupnik.

2 t. 10	245	121, 122	602	281, 283, 285	108
16	251	196, 197	244		

9. Ovršna novela od 17. prosinca 1876.

4	261	16	447	18	1
5	463	16 t. 2	287	33	287, 391
14	174, 447, 463	17	286	23, 24	390

10. Stečajni red od 18. srpnja 1853.

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
3	141			12	187

11. Poslovni red od 3. svibnja 1853.

52	84			188	245
53	85			190	245

12. Zadružni zakon od 9. svibnja 1889.

3, 4, 5	203	18	398	61, 62	242, 616
9, 10	556	35, 38	504	64	340
11	398, 451	55	253, 564		
11—16	242	56	147, 203		

13. Gruntovni red od 15. prosinca 1855.

3	80	56 d)	338	81—86	449
4	135	57	449	88 c)	107
5	80	74	556		
51	186	74, 63	449		

14. Odvjetnički red od 24. srpnja 1852.

4	36	23	273	26	192, 193

15. Bilježnički red od 21. svibnja 1855.

1	109	33, 34 b), 35	189	88, 97	189
6	246	39	24	139, 157	190
7, 15	189	76	109, 189	162	24

16. Zakon za mjestne sudove.

6	212	22	140	61	212
21	391	23	391		

17. Kazneni zakon od 27. svibnja 1852.

1	453	85 b)	142	153	297
2 g)	394	86	90	157	298, 501
5	199, 451, 501	87	142	171	39, 145, 455
68	614, 453	99	201	173, 175	17
81	452	125, 126	144	173, 174	17, 39
83	199	128	42, 144	174 II. b)	145, 563
85	93	129 I.	41	174 II. b) c)	39
85 a)	17	144, 152	144	174 II. b) d)	199

Paragrafi	Strana
174 II. d)	455
175 II. a)	562
176	17
181, 183	17
185	299
186	18
186 a)	39
197	146, 343, 394
199	343
199 a)	44
199 d)	561
200	18
201 c)	146
217	452
229 b)	253
239	199
307	452
311	614
320 f)	561
341	144
411 i 412	587
460	612, 18, 199
461	146, 394
463, 468	18
496	587, 144, 452, 500
531, b)	253
532	614

18. Kazneni postupnik od 17. svibnja 1875.

27 f)	503
34	91, 167
35, 36	309
40	296
57, 60	396
74	252
104, 105	296
250	91
250 t. 3 251	425
267	504
277 t. 9 a)	42, 298, 396, 452, 563
277 t. 10	42, 298, 429, 452
277 t. 11	429
280, 281, 289	125 do 129, 296, 397
281	296, 397
281 II. b) c)	252
282	397
290	92
291	44
303	145
345, 347	341
394	174, 500
402	503
409	612
411	92
415	502, 503
415 t. 3	503
417	128
418 t. 2	504
418 t. 3	425
420	502
421	60, 424
421—427	593—596, 424—430
422	593, 426
423	425
427	60, 424

19. Ini razni zakoni i naredbe.

Godina	Strana
1789. dne 26. veljače sb. pr. z. 977 o stegnuću ovrhe političke	369
1824. „ 2. rujna „ „ „ 2039 „ „ „ „	369
1836. Zak. čl. VI. uredjuje odnošaje i prava na podizanje mlina	345
1836. „ „ XII. uredjuje načela diobe komposesorata	208
1840. „ „ VII. „ „ o troškovih diobe komposesorata	208
1844 dne 26. rujna. Dvorski dekret o karakteru papira, na donosača glasećega	299
1845. dne 29. svibnja. Dvorski dekret o stegnuću ovrhe	368
1851. „ 1. „ z. vl. l. br. 123 riečko i potočko redarstvo	599
1853. C. patenat uredjuje nadležnost o prieporih gornih zemljišta	135
1853. dne 18. travnja d. z. l. br. 65. Naredba minist. o nadležnosti u parnicah gornih zemljišta	135
1853. Naredba ministra pravosudja odredjuje, kako da mjenica bude izpunjena	36
1854. dne 20. travnja uredjuje nadležnost upravnih oblasti	566
1854. „ 11. listopada d. z. l. br. 264. C. naredba naredjuje predmete za odvjetnički izpit	36

1855. dne 7. srpnja. Naredba ministra pravosudja naredjuje, koji predmeti na odvjetničkom izpitu mogu biti oprošćeni . . 36
1857. dne 17. svibnja. C. patenat uredjuje odnošaje komposesorata 205
1857. „ 8. kolovoza. Car. naredba uredjuje umjestnost platežne zapovjedi (mandata) 192
1857. dne 19. rujna. C. patenat uredjuje novčanu valutu 51
1857. „ 26. „ d. z. l. br. 183 o nadležnosti glede odkupnine gornih zemljišta 134
1858. dne 17. prosinca d. z. l. br. 234. Naredba ministra pravosudja o postupku u stvarih naravi uporabne 391
1859. dne 12. srpnja. C. naredba uredjuje umjestnost platežne zapovjedi (mandata) 192
1859. Naredba ministerijalna za uredjenje plemićkih suvlastnika . 205
1860. dne 9. travnja br. 5398—1037 mlinarski red 599
1860. „ 9. „ Naredba c. kr. hrv.-slav. namjestničtva uredjuje odnošaje i prava na podizanje mlina 345
1860. dne 7. svibnja. Minister. naredba o pristojbah kralj. javnih bilježnika 339
1869. Zakon o djelokrugu vojničkih sudova 396
1871. dne 1. lipnja. Obćinski red 456
1873. „ 14. siečnja. Zakon o poljskom redarstvu 563
1876. „ 1. listopada. Zakon o nadležnosti glede odkupnine gornih zemalja 134
1876. dne 3. listopada. Zakon o sudbenosti trgovačko-mjenbenoj . 141
1877. „ 8. prosinca. Zakon kamatni 284, 340, 446
1881. „ 6. travnja. „ preinačujući §§ 6, 61 zak. o mjestnih sudovih 212
1886. dne 5. veljače. Zakon ob ustroju županijah 505
1887. Zak. čl. XXIV. ugar.-hrvat. sabora ob uredjenju valute . . 49
1889. dne 9. svibnja. Zakon o zadrugah 147, 450
1889. „ 16. prosinca. Provedbena naredba k zakonu o zadrugah 242
1889. Zak. čl. VI. o obranbenoj sili uredjuje nadležnost kaznenopravnu nad dopustnici za djela u vojničtvu počinjena 396, 561
1890. dne 8. svibnja. Zakon u parnicah sbog smetana posjeda { 495, 556

MJESEČNIK broj 1.

Prinos k nauci ob ovršnoj sekvestraciji.

Piše dr. Nikola Tomašić.

Postupnik naš parbeni poznaje više vrsti sekvestracije, ali se ove u bitnosti svojoj vrstaju samo na dvoje: na privremenu[1] naime i ovršnu, koje se svrhom svojom bitno razlikuju. Privremenom bo sekvestracijom ne stiče sekvestrant nikoje pravo na sekvestrirani objekt: sva je njezina svrha jedino očuvanje stvari, dok sekvestrant dokaže svoje pravo na stvar, ili dok ono za vršenje sazori. Da se očuva stvar i njezine koristi protiv samovolje onoga, koji ju drži, to je cilj privremene sekvestracije; jer šta koristi pravo, ako ga sudac prizna, kada je to prekasno; a da baš prekasno ne bude, to je svrha privremene sekvestracije.

Svrha pako sekvestracije ovršne jest namirenje sekvestrantove tražbine. Ta sekvestracija jest vrst ovrhe, ter njom stiče sekvestrant pravo sudskog zaloga na objekt, iz koga će se namiriti, bez obzira, da li je nà taj objekt jur imao pravo ugovornoga zaloga ili ne. Njegov jest zalog ovršni — a moment, kojim ga stiče, ovisi o riešenju pitanja, da li je ovršna sekvestracija vrst ovrhe na pokretnine ili nekretnine, koje pitanje ima i u tom praktičnu vriednost, jer o riešenju ovog ovisi i riešenje daljnjega pitanja: da li se naime može voditi ovrha putem sekvestracije nekretninâ[2] ondje, gdje eksekutovo pravo na ove nije upisano u javne knjige.

---

[1] Privremenu sekvestraciju normiraju §§ 425 (posjedovna), 427 (parbena) i 428 (zakupna i najamna) gpp.; nadalje § 18 ovršne novele. Slična je ovim nasljedna sekvestracija § 127 izv. p. p.

[2] Predmetom sekvestracije može biti naravno i pokretna stvar, — nu ovdje imademo pred očima samo sekvestraciju nekretninâ, pošto ona prva ne zadaje nikojih jurističkih poteškoća obzirom na pitanje, o kom raspravljamo.

Pitanje ovo čini se u toliko zamršenim, što zakon (§ 480 gpp.) s jedne strane veli, da je to ovrha na plodove, — dakle na pokretnu stvar, a s druge opeta strane naredjuje, da se sekvestracija ima upisati u javne knjige, iz česa bi se dalo zaključivati na ovrhu na nekretnost.

Videći tu poteškoću htjedoše neki smatrati sekvestraciju ne ovrhom na plodove, već na pravo uživanja, te prema tomu riešiti to pitanje. Tim je putem naročito pošlo ugarsko zakonarstvo krsteći u zak. čl. LX.—1881. ovršnu sekvestraciju ovrhom na uživanje nekretnine. Ako naime pravo uživanja, koje naravno može pristojati i osobi od vlastnika stvari različnoj, nije upisano u javne knjige[3], to u tom slučaju ugarski zakon smatra sekvestraciju ovrhom na pokretnine, te se dosljedno tomu takva sekvestracija ne upisuje u javne knjige; ako je pako eksekutovo pravo uknjiženo, smatra se sekvestracija ovrhom na nekretnu stvar.[4] U prvom bo slučaju smatra ugarski zakon pravo uživanja pokretnom stvari, u potonjem — nekretnom.[5]

Ova distinkcija može biti praktično dobra, ali teoretski opravdana nije, jer kvalitet pokretnosti ili nepokretnosti koje stvari nije u nikakovom savezu sa upisom prava na istu u javne knjige. Što se pako ponapose austrijskoga prava tiče, to ako bi baš i smatrali ovršnu sekvestraciju ovrhom na pravo uživanja, ipak bi vazda došli do istog rezultata, pošto će pravo uživanja nekretnine biti vazda pokretnom ili nekretnom stvari, prama tomu, kakovu teoriju[6] sliedimo, bez obzira, da li je to pravo upisano u javne knjige ili ne.

---

[3] Samo se po sebi razumjeva, da je i po ugarskom pravu, u slučaju, gdje uživanje pripada vlastniku dobra, jedino pravo vlastničtva upisano u javne knjige, pošto se vazda razumjeva, presumira, da je ovo podpuno.

[4] Herczegh u svom tumaču ugar. parb. post. p. 497 tumači to ovako: „Neuknjiženo pravo uživanja jest samo osobno pravo, koje se osniva na obveznom odnošaju. Ovakova pako prava, koja se mogu samo proti osobno obvezanomu realizirati, — spadaju medju pokretne stvari“. Ne zanima nas ovdje krivo ovo tumačenje gledom na prirodu stvarnosti prava, koje ostaje stvarno, ma da i nije intabulirano, a ne postaje intabulacijom stvarnim, ako je osobno, — već nas tu jedino zanima stanovište, s koga se prosudjuje kvalitet pokretnosti ili nekretnosti, koji se čini zavisnim ob upisu u javne knjige. Upisom u javne knjigo može postati relativno pravo absolutnim, ali da bi stvar pokretna upisom postala nekretnom, ma bila ta stvar i netjelesna (pravo), ili nekretna stvar prestala takovom biti, ako se ne upiše u javne knjige — više je no nejuristička tvrdnja.

[5] Nu ni u onom slučaju, kad se pravo uživanja smatra pokretnom stvari, ne izvrgava se isto (odnosno vršenje istoga) javnoj dražbi, već se viseći plodovi kao pokretnost zapliene, ali se ipak putem sekvestracije unovčuju. § 213 zak. čl. LX—1881.; sr. Herczegh, l. c. p. 497. Kako se odtale vidi, praktična posljedica cielog tog razlikovanja samo je ta, da se može stanovita nekretnina ovršno sekvestrirati bez obzira na to, da li je upisana u javne knjige ili ne.

Nu mislim, da je teorija, po kojoj se ima smatrati ovršna sekvestracija ovrhom na uživanje, juristički neosnovana. Najbolje nam to pokazuje primjer, gdje je sekvestrat (ovršenik) ujedno vlastnikom dobra. Vlastnost bo je po pojmu svome nerazdielna[7], te se s toga doduše može pod ovrhu uzeti jedan dio predmeta vlastnosti, ali nipošto pojedino ovlaštenje ili pravo, koje iz vlastničtva proizvire — takovim pako jest pravo uživanja.

Vlastnik može svoju vlastnost obteretiti konstituiranjem prava služnosti uživanja na korist trećega, ali prodati pravo uživanja bez prava na sućnost, — to ne može, jer se pravo uživanja ne može posvema odieliti od prava na sućnost, te će s toga i prestankom obterećenja vlastnosti ova natrag u svom podpunom obsegu posvema oživiti; što se pako prodati ne može, to se ne može niti založiti, jer vršenje prava zaloga sastoji upravo u prodaji založene stvari (§ 461 ogz.).[8]

Kada bi uživanje bilo predmetom ovrhe kod ovršne sekvestracije, tada bi se prodaji moralo izvrći to uživanje[9] u cielosti,

---

[6] Po vladajućoj teoriji spada služnost prava uživanja ma i nekretnine vazda medju pokretne stvari, dočim po mnienju Arndtsa, koga Unger, System, I. 394. i za austr. pravo sliedi, spada medju nekretnine, ako je objekt uživanja nekretnost. — Arndtsova teorija, koja računa stvarna prava naprama tomu, da li se odnose na pokretninu ili nekretninu, takodjer pokretnomu ili nekretnomu imetku, prešla je i u ug. osnovu gradjanskog zakon. Sr. Győri-evu osnovu obćenitog diela § 71., p. 38.

[7] Sr. L. 25. pr. D. V. S. 50., 16. — Krainz: System, § 55. p. 247.

[8] Sr. Krainz, System, p. 465.

[9] Gdje eksekutu pripada služnost prava uživanja, tu se nedvojbeno može voditi ovrha na to uživanje; ali pošto je služnost uživanja neodvojna od osobe, kojoj pristoji (§ 485 ogz.), izvrći će se prodaji vršenje služnosti uživanja, što de facto nije drugo nego zakup u mjesto sekvestracije. Samo se po sebi razumjeva, da se i tu može voditi ovrha na plodove putem sekvestracije.

— što se kod ovršne sekvestracije ne čini, jer se prodaji izvrgavaju samo plodovi.

Sliedi indi, da se ovršna sekvestracija ne može nikako tumačiti kao ovrha na uživanje, već jedino kao ovrha na plodove, a prema tomu kao ovrha na pokretnine.

Teorija ovrhe na uživanje bi se već prije dala uporaviti na zakup u mjestu sekvestracije (§§ 485—499 gpp.), pošto tu ovrhovoditelj ne stiče pravo zaloga na plodove. Nu ako bi tu bila ovrha na uživanje, tada bi se i opet prama rečenom baš uživanje moralo prodati (§ 461 ogz.), ne pako u zakup dati, jer bi inače došli do zaključka, da se pravo zaloga ne vrši samo prodajom založene stvari, već i zakupom iste.[10] U ostalom glavni teoretski prigovor proti tom shvaćanju bio bi i tu, što bi se time dozvolilo, da pojedino ovlaštenje, izviruće iz prava vlastničtva, prem se isto osebno prodati ne može, ipak može biti predmetom zaloga, ali naravno samo sudskog, jer pogodbeni bi vodio do antikreze, koju zakon izrikom zabranjuje.[11]

Ja mislim, da i zakup u mjesto sekvestracije nije ništa drugo no ovrha na plodove, ali tim osobitim načinom, da se budući plodovi unapred prodaju. Cienu daje zakupnik unapred, a objekt kupa dobiva tek naknadno — separacijom plodovâ. Proda li se s toga dobro prije momenta separacije plodovâ, gubi zakupnik nerastavljene plodove, pošto još na iste nije stekao stvarno pravo, te mu jedino pristoji odšteta za razvrgnuće ugovora (§ 499 g. p. p.). Prodajom bo nije povredjeno nikoje stvarno pravo zakupnika, te mu s toga ni ne može pripadati stvarno-pravni zahtjev glede visećih plodovâ.

---

[10] U ostalom historija prava pokazuje, da vršenje prava zaloga ne biva jedino prodajom založene stvari. Antikrezom n. pr. može se odplaćati po čl. 864. imovinskog zakonika za Crnu Goru, i glavno, ako je tako naročito pogodjeno. Isto tako dopušta § 1154. gradj. zakon. za njemačko carstvo založnom vjerovniku pokretne stvari prodati joj plodove, te čisti prihod uračunati u glavnicu uz obvezu polaganja računa. Sr. Vojnović: Rad akademije, knjiga XCVI. p. 88. — Ono što odredjuje § 1154. njem. osnove za pokretne stvari, naredjuje § 760. osnove ugarskoga obveznoga prava i za nekretnine. U obrazloženju toga §-a veli Apáthy, da take vrsti antikrezu dopušta i § 1372. austr. zakona. Krivu tu, ali odlučnu tvrdnju nepodkrepljuje Apáthy ničim. — Srav. Motivi ugar. osn. obvez. pr. p. 184.

[11] Službost prava uživanja — kao posebno pravo — može biti predmetom pogodbenog zaloga. Vršenje prava zaloga sastojati će u prodaji vršenja uživanja — ali ne u samom uživanju, jer to bi bila antikreza. Nu pošto je službost uživanja neodvojna od osobe ovlaštenika, to će s razloga, što je vrieme trajanja te službosti često neizvjestno, biti u praksi oportunija i tu sekvestracija. Sr. opazku pod 9.

Pravna narav ovršne sekvestracije. Sekvestracijom polučuje se zapliena visećih plodova, dakle zapliena budućih stvarí, ali ona jest podjedno akt, kojim se eksekutu oduzimlje pravo slobodnog raspolaganja i upravljanja sa sekvestriranim objektom, i kao takova je sekvestracija podjedno akt realni; ali s toga još ovrha, koja se njom polučuje, nije realna. Sekvestracija je sredstvo, kojim se vodi ovrha na plodove. Sekvestracija i ovrha s toga nisu identičan pojam, već je onaj širi, a ovaj uži. Predmet sekvestracije je drugi, a ovrhe je drugi; predmetom bo sekvestracije je samo dobro, koje plodove nosi, a predmetom ovrhe, koja se sekvestracijom polučuje, su plodovi, koje će sekvestrirano dobro donieti. I upravo za to, jer se sekvestracijom oduzima vlastniku slobodna dispozicija[12] sa sekvestriranim objektom, upisuje se taj akt u javne knjige, u koliko je objekt sekvestracije tamo upisan[13]. Dočim je pako sekvestracija sredstvo ovrhe na pokretnine, po sebi je jasno, da je i tamo dopustiva, gdje pravo eksekutovo nije upisano u javne knjige.[14] Kod toga je naravno posve irrelevantno, da li je pravo eksekutovo pravo vlastnosti, služnosti ili zakupa, itd.

---

[12] Vlastnik doduše može prodati sekvestriranu stvar, ali ju ne može predati, te s toga naravno ne može biti njena prodaja na uštrb sekvestrantova prava. — Slučaj, gdje sekvestracija nekretnina nije upisana u javne knjige, jest iznimka, koja ima svoj izvor u vjeri u javne knjige. Sravni opazku pod 13.

[13] Schuster: C. P. O. II. izd. p. 662. veli, da je poglavito razlog upisu sekvestracije u javne knjige, da uzmogne svatko razabrati vriednost i sigurnost hypotheke. Nu vriednost i sigurnost hypotheke ni najmanje ne ovisi o tom, da li je dobro sekvestrirano ili ne (za to je mjerodavna lih vriednost dobra u razmjeru sa njegovimi tereti), pošto i onaj hypothekarni vjerovnik, čija je tražbina upisana u javne knjige i iza ovršne sekvestracije, može voditi ovrhu na dobro, a da ga ni najmanje ne smeta ovršna sekvestracija. — Sr. Klepsch: das österreichische Tabularrecht, p. 91.

[14] § 480. gpp. bez dvojbe predpostavlja, da je pravo eksekuta upisano u javne knjige. Jer ako se može voditi ovrha na nekretninu, koja nije upisana u javne knjige (§ 500 gpp.), nema razloga, zašto se ne bi taka nekretnost mogla ovršno sekvestrirati — što nije no ovrha na pokretnosti.

Što može biti predmetom ovršne sekvestracije? Pošto su predmetom ovrhe putem sekvestracije plodovi[15], to može biti predmetom sekvestracije svako pravo, kod koga ovlaštenik ima pravo na plodove, indi ne samo pravo vlastnosti, već i pravo služnosti uživanja, fideikomisarnog vlastničtva[16], zakupa, itd.

Kod sekvestracije na pravo vlastnosti ne poznaje zakon nikoje stege, te se indi i kuća, u kojoj stanuje sam dužnik[17], može ovršno sekvestrirati. Takova bo stega bila bi u praksi posvema neosnovana, jer bi u premnogih slučajevih upravo onemogućivala sekvestraciju. Kuća, u kojoj stanuje sam dužnik, mogla bi se inače jedino dražbi izvrći, što bi u mnogih slučajevih i po samog dužnika teretnije bilo, u koliko bi naime visina ovrhovoditeljeve tražbine nerazmjerna bila sa vriednošću kuće, te bi se ta tražbina mogla podmiriti jur iz dohodakâ kuće od jedne ili više godina. Ili u slučaju, kad bi se sekvestriralo kakovo imanje, gdje su sva gospodarska spremišta u gospodarskom dvoru, tad se taj dvor, prem neobhodno nuždan za sahranu i preradjenje plodovâ, ne bi mogao sekvestrirati, ako dužnik u njem sam stanuje. Istina je, da su kod ovršne sekvestracije predmetom ovrhe samo plodovi; ali se odatle jošte ne može razložno izvoditi ta stega, jer sekvestru mora da bude i omogućeno[18] plodove ubrati i sahraniti, da ih svojevremeno unovčiti može. Za to i vidimo u praksi, da se kod sekvestracije dobarâ, imanjâ, sekvestru predavaju sve gospodarske zgrade i spremišta, kao i gospodarstveni nared (fundus instructus), da uzmogne polučiti svrhu sekvestracije, naime proizvadjanje i sabiranje plodovâ, koje će uz pridržaj potrebne količine za novu produkciju — unovčiti.

---

[15] Predmetom ovršne sekvestracije mogu biti i takovi imovinski objekti, koji nose fructus civiles. — Prepor je glede takovih objekta, kojih dohodci su usko vezani sa osobom, a po tom i ovise o njezinih osobnih svojstvih. Pošto ta sekvestracija iziskuje u mnogom posebno razmatranje, to izpuštamo iz okvira naše rasprave sekvestraciju stanovitog posla (obrta), kao i ovrhu na dohodke od stanovitog zanimanja (advokature, liečničtva).

[16] Kako na pravo služnosti uživanja, tako i na pravo fideikomisara može se voditi i ovrha na vršenje uživanja, što nije no zakup u mjesto sekvestracije, pošto je kod obojeg samo pravo neodvojno od osobe ovlaštenika. Sravni Pfaff & Hofmann: Commentar II. p. 337., VIII.

[17] Rušnov: „gradjansko parbeni postupak, itd." citira u opazki iza § 480. gpp. rješitbu vrhovnog bečkog sudišta od 12. veljače 1862., G. U. br. 1484. po kojoj da se kuća, u kojoj stanuje sam dužnik, ne može uzeti pod sekvestraciju. Nu ta rješitba nema načelne važnosti, jer je ovisila o konkretnih okolnostih. U onom naime slučaju zatražio je naknadno sam sekvestar, da se neka kuća, u kojoj stanovaše sam dužnik, njemu preda, prem je ovrhovoditelj prigodom uvoda sekvestra dozvolio, da ta kuća ostane ovršeniku za stanovanje. Jer ovrhovoditelj dotičnu molbu podnio nije, sekvestar pako nije ovlašten tražiti proširenje sekvestracije; jer ta kuća nadalje ne bijaše nuždna za gospodarstvo, i jer je konačno prigodom uvoda sekvestra sam ovrhovoditelj bio dozvolio, da ta kuća ostane ovršeniku za stanovanje: odputilo je bečko vrhovno sudište zahtjev sekvestra. Da se kuća, u kojoj stanuje sam dužnik, može sekvestrirati, tako je nedvojbeno, da se o tom u literaturi ni razpravljalo nije. — Razumno može se jedino postaviti pitanje: da li se ovršeniku mora dozvoliti stan u sekvestriranoj kući? Nu i ovo pitanje moramo zaniekati, pošto bi to bilo ovršna stega, koje zakon ne poznaje. Nu i de lege ferenda teško bi bilo zagovarati takovu ustanovu, jer je to pitanje od vrlo relativnog zamašaja, pošto imade i takovih kuća, gdje bi obzirom na njihovu vriednost i veličinu manjkao dohodak, koji bi se sekvestrirati mogao, kad bi se ovršeniku pridržao stan u kući. Pridržaj napokon stana bila bi u praksi tim neosnovanija ovršna stega, jer bi zahtjevala u svakom konkretnom slučaju precizno ustanovljenje potrebne veličine stana, ma da se isti zakonom i na nuždnu potrebu ograniči. Sr. Limbeck: „Ueber die executive Sequestration, itd." (Haimerl's Magazin XIII. p. 317.): „Es leuchtet auch ein, dass der Sequester ohne Verletzung seiner Pflicht dem Schuldner eine Benützung des sequestrirten Gutes, z. B. eine Wohnung nur in soweit gestatten dürfe, als dieselbe dem Ertrage nicht abträglich ist".

Mnogi previdjaju, da nisu predmetom sekvestracije plodovi; plodovi su predmetom ovrhe, koja se sekvestracijom polučuje, dočim je predmetom sekvestracije samo dobro, koje plodove nosi. Ako se indi ovršno sekvestrira kakovo imanje, to je predmetom sekvestracije sve, što je nuždno za proizvadjanje plodovâ. Predmetom je tu sekvestracije gospodarsko dobro kao cielost sa svimi svojimi pripadnostmi, ne pako skup oranicâ, vinogradâ, itd. — Sekvestar stupa glede sekvestriranog dobra na mjesto vlastnika gledom na upravu dobra i čuvanje, te će prema tomu predmetom sekvestracije biti dapače i takovi dielovi dobra, koji plodova ne nose, kao n. pr. parkovi, zvjerinjaci, fontaine, itd., jer sekvestar nije vlastan takove predmete, koji sačinjavaju dio vriednostne sućnosti dobra, zanemariti, već ih je dužan poput marna gospodara u dobrom stanju držati.[19]

---

[18] Gdje su pako u gospodarskom dvoru sva spremišta i stanovi za služinčad, a taj se ne sekvestrira, tu će u mnogom slučaju biti uspješna sekvestracija upravo ne moguća, ili režija gospodarstvena — ako će naime sekvestar morati druga spremišta i zgrade u najam uzeti — tako skupa, da se svrha njena, namirenje naime tražbine ovrhovoditelja uspješno, polučivati neće.

Sekvestru će jednako pripadati i vršenje pravâ regalnih (jura regalia minora), u koliko su takova sa sekvestriranim dobrom skopčana, a isto tako će mu pripadati prava i dužnosti iz urbara, kakogod nadleže vlastniku dobra.[20]

Sve je to predmetom sekvestracije, jer je pripadnost sekvestriranog dobra — ma da i nije predmetom ovrhe, koja se sekvestracijom polučuje.

Imenovanje i uvod sekvestra. Kod imenovanja sekvestra dva su načina moguća: da se naime popredno saslušaju stranke glede osobe sekvestra[21], ili da ga sudac imenuje bez poprednjeg saslušanja stranaka[22] na predlog sekvestranta, koji sudca ipak absolutno ne veže.

Naš parbeni postupnik kod ovršne sekvestracije sliedi drugi način. Molitelj sekvestracije ima naime po § 481 gpp. u molbenici sekvestra predložiti, nu sudac može i drugog imenovati, ako bi proti predložnom imao kakovih sumnja. Opravdano je, da se tu sudcu pušta slobodna razsuda, pošto je od velike važnosti upravo osoba sekvestra, jer bi se radi velikih prava, koja sekvestar ima, eksekutu mogla velika šteta nanieti imenovanjem nesposobne ili inako nepouzdane osobe. I iz ovog upravo razloga, čini mi se, da sistemu predhodnog preslušanja ide teoretski prednost; ali se dakako utoku proti odluci suda ne bi smjela dati odgodna moć.[23]

---

[19] arg. § 432. gpp. „sekvestar ima prava i dužnosti pohranitelja i vlastonoše". Sr. §§ 961—966. te 1009—1013. ogz.

[20] Vršenje prâvâ onakvih, koja su uzko skopčana sa osobom vlastnika, kako n. pr. pravo patronata ma i realnog, naravno ne pristoje sekvestru. Sekvestru pripadaju sa gospodarstvom skopčana prava, ali i sva ova. Jednom rieči, što pripada vlastniku kao gospodaru, — pripada i sekvestru.

[21] Taj način sliedi naš postupnik kod privremene sekvestracije. Sr. § 429. gpp., — iznimka je samo u slučaju bitne pogibelji. § 430. gpp. — Po obćem austr. post. (§ 295., gal. § 391.) imadu kod privremene sekvestracije stranke sporazumno sekvestra predložiti u roku od 14 dana iza dobivene odluke, ako se pako ne slože, imenuje ga sudac na njihovu pogibelj.

[22] Po § 423. gal. post. priobćuje se kod ovršne sekvestracije po sekvestrantu predloženi sekvestar protivnoj stranci, koja ima za tri dana prigovore da podnese. Na prigovore se naredi ročište, ter ako se stranke ne slože glede osobe sekvestra, imenuje ga sudac. — Ugarski parb. postupnik prislanja se propisom našeg postupnika glede imenovanja ovršnog sekvestra. Sravni § 208. al. 2. z. č. LX—1881.

Pošto se po § 481. gpp. sekvestar imenuje na predlog sekvestranta bez poprednjeg saslušanja protivne stranke, moglo bi nastati pitanje: da li sekvestrant odgovara za culpam in eligendo? Pošto protustranci pristoji pravo prigovore podnieti proti osobi sekvestra, usljed kojih ima sudac narediti ročište za saslušanje stranakâ, ter stvar odlukom riešiti: to ne može eksekut uslied izbora sekvestrantova štetu trpiti, dosljedno ne može sekvestrant biti odgovoran za culpam in eligendo.

Sekvestra prirodno imenuje onaj sud, koji ovršnu sekvestraciju dozvoljava, — dakle judex cognitionis; a buduć je sekvestracija akt realni, to pristoji uvod sekvestra molbi realnoj (§ 49. sudovnika). Sekvestar jurve naredjen i uveden, ako i kašnje koji drugi vjerovnik zaište sekvestraciju, nema se mienjati, ni ponovno uvadjati, već se isti sekvestar dekretom imenuje i za poznije molitelje sekvestracije.[24] Analogno tomu propisu § 483. gpp. nema se sekvestar ponovno uvesti ni onda, ako sekvestrant, koji je izhodio privremenu sekvestraciju, kašnje steče ovršnu. U ovom slučaju će se dotadanji privremeni sekvestar lih dekretom imenovati ovršnim.

Ako bi u kojem od oba spomenuta slučaja sekvestrant predložio drugu koju osobu za sekvestra, imati će sudac narediti ročište za preslušanje stranakâ, i ako se stranke ne slože, ne će bez važna uzroka promieniti osobu sekvestra. Utok proti odluci suda nema u tom slučaju odgodne moći (§ 313. gpp.).

---

[23] Sistem predhodnog preslušanja se tim većma preporučuje kod ovršne sekvestracije, pošto tuj nije pravilno periculum in mora, što je upravo redovito kod privremene sekvestracije, te se s toga kod potonje ni ne zahtieva, da se formalno dokaže pogibelj, ako stvar u protivnika ostane, već je dovoljan dokaz vjerojatnosti, jer bi se provedenjem strogog formalnog dokaza — koji bi mnogo krat baš i nemoguć bio — zategnula stvar tako, da bi često odluka suda bezpredmetnom postala. Formalan dokaz ima smisla tražiti kod definitivnog presudjenja prava, ali ne gdje se radi o privremenom osiguranju, koje ne može biti na štetu protivnika, dočim je opet s druge strane često skopčano upravo sa nenaknadivom štetom za sekvestranta, ako se postupak zavlači. Sr. dvorski dekret od 31. listopada 1800. sb. pr. z. 512., ter § 237. a) ugar. zak. član. 60:1881., koji izrično veli, da je kod privremene sekvestracije (koja odgovara našoj § 427. gpp.) dovoljan dokaz vjerojatnosti; § 293. obć. austr. post. veli: „erweislich machen".

[24] Canstein dapače veli da isto vriedi i u onom slučaju, gdje je prijašnju sekvestraciju naredila politička oblast.

Prava i dužnosti sekvestra. Ovršni sekvestar jest mandatar ovršenika, koga volju kontrolira ovrhovoditelj (§ 431. gpp.), odnosno, ako nema sporazumka medju njimi — nadomješta volju njihovu sud.[25] To vriedi za upravu dobra sekvestriranoga. Ali u drugu ruku jest sekvestar i mandatar ovrhovoditelja, jer detinira plodove, na koje ima pravo zaloga ovrhovoditelj. Ali tu treba dobro pred očima imati, da sekvestar obradjuje dobro za korist i račun eksekuta, ali ne na nalog njegov, već suda, te da isto tako detinira plodove za korist i račun sekvestranta, ali ne na nalog njegov, već suda. Kad bi sekvestar detinirao na nalog sekvestranta, morao bi mu izdati na njegov zahtjev plodine, što ne smije. Uzimlje se kano da sud detinira, a sekvestar smatra se kao povjerenik suda. Odnošaj taj je kao i kod zapliene, gdje se takodjer uzimlje, da sud detinira i onda, kad se ostavi zaplienjeni predmet u rukama ovršenika.

Ne plaća sekvestar ovrhovoditelju u ime eksekuta, već u ime suda. To doduše izgleda na prvi pogled kao petitio principii, ali ima praktičnih posljedica.

Sekvestar pravilno jest u odnošaju lih sa sudom, a njegov dodir sa strankami ne izvire iz jurističke naravi sekvestracije, već iz oportuniteta. Zato može i taj dodir u pozitivnom pravu biti različito uredjen, kako to i zbilja jeste.[26]

Sekvestar ima po § 431. gpp. prava i dužnosti pohranitelja (§§ 961—966 ogz.) i mandatara (§§ 1009—1013 ogz.).

---

[25] Isti odnošaj jest kod sekvestracije radi dužne zakupnine ili najamnine (§ 428. gpp.). U oba bo slučaja sekvestracije jest nedvojbeno, komu pripada sekvestrirani objekt. Inače je kod privremene sekvestracije § 425. (posesorna sekvestracija) i § 427. gpp. (parbena sekvestracija). Tu je sekvestar mandatar posjednika ili vlastnika još neizvjestnog, ter s toga ovoga volju suplira sud. Iznimka je, ako je sporazumak medju strankami, jer u složnoj volji obiuh stranka sadržana je i volja vlastnika ili posjednika. Isti je odnošaj i kod nasljedne sekvestracije § 127., izv. p. p.

[26] Po ug. z. č. LX—1881 sekvestar nikada ne plaća direktno sekvestrantu, već vazda daje novac u sud (§ 210.). Srav. nadalje §§ 245. i 248. citovanog zakonskog članka. — Za sve poslove, gdje je po § 431. gpp. vezan sekvestar na privolu stranakâ, ima po ug. zakonu tražiti naputak suda.

Što se napose uprave sa sekvestriranim dobrom tiče, to ima sekvestar sve poslove urednoga gospodarstva preduzimati, te mu za pojedine poslove ne treba tražiti ni privole stranaka, ni upute suda. Ubranimi plodovi razpolagati će kao valjan gospodar, a unovčivati ih prema danim okolnostim, kako to najbolje interesi gospodarstva iziskuju.[27] Isto je tako vlastan upravljati sa naredom, pa nije ni u tom vezan na privolu stranaka, u koliko se razpoložbom njegovom sućnost nareda ne mienja. Pristoji mu indi pravo prodaje pomladka, kao i ostarjele marve.[28] U koliko bi se pako imao suziti nared, to mu ne pristoji u tom pogledu samostalna odluka niti u onom slučaju, ako bi za razložno gospodarstvo i upravu sekvestriranog dobra i manji nared bio dostatan, jerbo u sućnost dirnuti ne može, jer je ista samo sredstvo, ne predmet ovrhe. Jednako biti će sekvestar vezan na privolu stranaka, odnosno suda, kad bi htio povećati fundus instructus. Tim bi bo zagazio u interese sekvestranta, jer svrha ovršne sekvestracije nije poboljšanje sekvestriranog dobra; interes pako ovrhovoditelja jest, da dodje čim prije do namirenja tražbine svoje.

Davati zemlje ili pojedine zgrade sekvestriranog dobra u zakup ili najam, gdje to nije prema okolnostim i običajem mjesta načinom urednoga gospodarstva, spada takodjer u one važnije poslove, za koje se po § 431. gpp. zahtjeva privola stranaka, odnosno suda. Gdje bi se vrieme zakupno protegnulo preko jedne gospodarske saisone, tu svakako treba privole stranaka, odnosno u koliko se ove složiti ne bi mogle, privole suda.

Kod razsudjivanja prepora medju strankami valja da ima sud pred očima pravo eksekuta, da sućnost sekvestriranog dobra i pripadakâ ostane intaktnom, i u okviru toga obzira riešiti pitanje, glede kojega se stranke ne mogu složiti, na način takav, kako najviše odgovara svrsi sekvestracije, naime, da se tražbina sekvestrantova čim prije podmiri.

---

[27] Glede načina unovčenja plodova ima po § 248. z. č. ug. LX: 1881. sekvestar predlog načiniti sudu, koji je sekvestraciju naredio. Sud će glede toga preslušati stranke, pa ako se ove ne bi složile, imadu se plodovi javnoj dražbi podvrći. — Taj način je svakako troškom skopčan — te mi se bar za naše odnošaje vidi cieli shodnijim, da se vrieme i način prodaje prepusti razsudi sekvestra.

[28] Praksa to kod nas obično preusko shvaća. — Sr. v. Limbeck: die executive Sequestration, itd. l. c.

Ima li sekvestrant posesorna sredstva? Pošto naš gradjanski zakonik daje posesorna sredstva samo onomu, komu pripada posjed, to sekvestar nomine proprio tih sredstva nema, jer je samo detentor sekvestriranoga dobra. Kod nas bo nije recipiran skroz pozitivni institut rimskog t. zv. izvedenog posjeda, koji je usvojio pruski Landrecht pod imenom: „unvollständiger Besitzer“.

Kanoničko je pravo, kako je poznato, preširoko shvaćenim kanonom „Redintegranda“ vrlo razširilo, te je, kako neki hoće, uplivom toga prava, i ugarsko pravo štitilo neke detentore.[29] Nova osnova ug. gradj. zakonika pošla je još i dalje podieljući pravo posjedovne tužbe porabovniku, založnom vjerovniku i sekvestru. Sekvestar će se po toj osnovi moći braniti posesornimi sredstvi i proti istom vlastniku.[30]

Kako po našem gradjanskom zakoniku sekvestar nema nomine proprio posesorna sredstva gledom na sekvestrirani objekt, isto tako nema ta sredstva niti glede plodovâ, koje detinira. U oba bo je slučaja eksekut posjednikom, te ta sredstva lih njemu pripadaju.

Nu pošto sekvestrant imade pravo zaloga na plodove, moglo bi nastati pitanje, ne pristoje li njemu posesorna sredstva gledeć na plodove? On je bo založni vjerovnik, a založnom vjerovniku pristoji i po našem zakonu proti samovoljnom smetanju trećega, a i samoga zalogodavca, pravo posjedovne zaštite, jer se takim smetanjem vriedja založnom vjerovniku pripadajuće pravo retencije, koje je svakako predmetom posjeda.[31] Nu ipak moramo gornje pitanje zaniekati, jer je sekvestracija sudbena zapliena, a kod sudbene zapliene ne pripada ovrhovoditelju detencija; gdje nema detencije pako, ne može biti ni govora o pravu retencije.[32] Nadalje ne može ovdje o pravu retencije već ni za to biti govora, što je to sudski zalog, a retencija po našem gradjanskom zakonu može biti samo ugovorena. (§ 471 ogz.).[33]

---

[29] Sr. z. č. XXII—1802. § 4.: „Si arendator conditiones rite observans, possessorio privatus fuerit — reponendus erit“. Austrijsko pravo u ostalom takodjer štiti arendatora, kao posjednika prava. Sr. Krainz: System p. 155.

[30] Halmosy-eva osnova ug. stvarnog prava § 26; obrazloženje p. 121. Od novijih zakonikâ prijaju sekvestru züriški i saski zakonik, a i nova osnova gradjanskoga zakonika za njemačko carstvo, koja takodjer daje sekvestru posesorna sredstva i proti samom vlastniku. — Obći imovinski zakonik za Crnu Goru prislanja se našem gradjanskom zakoniku, štiteći samo držinu (= posjed). Sr. čl. 19. i sl. te čl. 811. crnogor. zak. — U praksi prouzrokuje često nepodobštine, što sekvestar nema posesorna sredstva, jer tužiti u ime vlastnika (posjednika) ne može bez vlastnikova ovlaštenja. Ne će li pako vlastnik dati ovlaštenje, te ako se po § 431. gpp. sekvestar utekne sudu, čudno je, da tko treći ma bio to i sud, ovlašćuje sekvestra, da tuži u ime onoga, koji tužiti ne će.

Sekvestra imade sud krepko štititi, da se stranke ne miešaju u njegova prava (§ 431 gpp.). Pomoć suda biti će prema danim okolnostim različita[34], a postupak kratak, bez formalnog strogog dokaza, jer je tu redovito nuždna brza pomoć suda.

Glede polaganja računa vriedi i za ovršnu sekvestraciju analogna ustanova § 432 gpp., — a isto tako će se i za nagradu sekvestru morati uporabiti analogija § 433 gpp.[35]

Zalog i plodovi. Hipotekarni vjerovnik ima pravo zaloga na viseće plodove, kao na dio založene nekretnine (§ 457 ogz.).[36] Samim aktom indi sekvestracije ne stiče hipotekarni vjerovnik pravo zaloga na plodove, već se sekvestracijom jedino prieči to, da separacijom plodovâ ne gubi na iste pravo zaloga. Da nema sekvestracije, separacijom bi plod prestao biti založenim hipotekarnom vjerovniku[37], jer separacijom prestaje plod biti dielom glavne stvari. Nu zato momentom separacije postaje plod zaplienjenim na korist založnog vjerovnika. Karakter se dakle zaloga mienja momentom separacije, — kao viseći plod bio je naime nekretnim zalogom kao dio založnog dobra, separacijom postao je pokretnim zalogom sudskim.

---

[31] Sr. Krainz: System, p. 466.

[32] Sr. Krainz: System, p. 417. op. 22.; p. 466. op. 38.

[33] Winiwarter, II. p. 288.; Krainz: System, p. 180. i slj.

[34] U praksi će naravno u najviše slučajeva ta pomoć biti nuždna proti ovršeniku. Redovita sredstva biti će globa i zatvor, a prema okolnostim i deložiranje ovršenika iz sekvestrirane kuće, u koliko to svrha sekvestracije iziskuje. — Sr. Hercegh, l. c. p. 530. op. 1.

[35] Schuster u svom komentaru ne dopušta analognu uporabu § 433. gpp. Nu ako je dopustiva analogna uporava §§ 431. i 432. gpp., što i Schuster priznaje, nema razloga ne dopustiti uporabu § 433. gpp., jer tu i tamo jest eadem legis ratio.

[36] Fructus pendentes pars fundi videntur, l. 44. D. 6. 1.

[37] Po rimskom pravu zadržaje založni vjerovnik pravo zaloga i na rastavljene plodove, dok se nalaze u vlastnika. — Pruski Landrecht

Gdje sekvestrant nije podjedno založnim vjerovnikom — naravno, da nema prava zaloga na plodove dok vise, jer su prije separacije plodovi dielom glavne stvari, na koju sekvestrant nema pravo zaloga.

Sekvestracija jest sudbena zapliena buduće stvari — čim postane stvar posebna, istim je časom obterećena stvarnim pravom zaloga u korist sekvestranta. Založno pravo stiče se tu momentom separacije, bez obzira, da li je ova slučajna ili nije.[38] I u slučaju indi, ako eksekut ili tko treći sam razstavi, ubere plod — imati će jur u rukama založenu stvar, pošto tu posebne tradicije plodovâ ne treba, jer je sekvestru predana glavna stvar, da plodove bere na račun tražbine vjerovnika, sekvestar drži tu glavnu stvar mjesto vlastnika, ter kako vlastnik stiče separacijom vlastnost plodovâ (§ 330 ogz.), a da posebne aprehensije plodinâ ne treba, isto tako ne treba ni sekvestar, da posebno aprehendira plodine, pošto u oba slučaja, tamo vlastnik, a tu sekvestar, držeći glavnu stvar, ima u fizičkoj vlasti plodove i prije separacije, usljed česa za stečenje stvarnog prava na plodove nije potrebna posebna percepcija, odnosno tradicija istih.[39]

(I. 20. §§ 445., 476.) zahtjeva, da budu plodovi ne samo rastavljeni, već i od zemljišta odstranjeni. Saski zakon prislanja se u § 414. austrijskom pravu, a isto tako prihvaća stanovište § 457. ogz. i § 195. Halmosy-eve osnove ugarskog stvarnog prava.

[38] Nu naravno treba da bude ono, što se rastavi, zaista plod; s toga, ako n. pr. vjetar polomi drvlje, to na ovo ne stiče sekvestrant prava zaloga, jer polomljeno drvlje ne spada, kako to Winiwarter, II. p. 81. krivo misli, k plodovom. Srav. Krainz: System, p. 327. op. 3., i Unger, System, p. 462. i sljed.

[39] Slično je kod zakupa. I zakupnik stiče stvarno pravo na plodove separacijom, jer je i tu posebna tradicija plodovâ ne potrebna, pošto zakupnik držeći glavnu stvar ima u fizičkoj vlasti plodine i prije separacije.

Moment stečenja prava zaloga na plodove kod ovršne sekvestracije jest dakle separacija istih, u čem baš leži razlika od dobrovoljnog zaloga budućih stvari, jer kod potonjeg nema vjerovnik detenciju glavne stvari, te je s toga nuždna tradicija (§ 451 ogz.), da stekne stvarno pravo na plodove.[40]

Uzev na um, da su viseći plodovi dio glavne stvari, ne će škoditi sekvestrantu, ako je vlastnik ma i prije naredjene sekvestracije založio viseće plodove drugomu. Onaj bo, komu su založeni budući plodovi, stekao je tim istom pravo na zalog, dakle osobno pravo proti zalogodavcu, nipošto pako stvarno pravo, jer da se ovo steče treba predaje; ono pako što još nije eksistentno, naime buduća stvar, ne može se niti predati.[41] U tom dakle slučaju ne će nastati kolizija založnih pravâ, te će jedino sekvestrant, momentom separacije, steći na plod sudski zalog.[42]

---

[40] S toga će upravo razloga, ako vlastnik dvojici založi viseće plodine, stvarno pravo steći onaj, komu ih vlastnik preda. Sravni Stubenrauch, II. izd. I p. 591.: „Wenn die Sache später an einen Dritten veräussert oder verpfändet wurde, so müsste das blos persönliche Recht Desjenigen, dem dieselbe ohne gehörige Uebergabe als Pfand bestellt wurde, dem später erworbenen dinglichen Rechte weichen“.

[41] S toga imade krivo Stubenrauch, l. c. p. 620. toč. 7., kad veli, da se u slučaju, ako je tkogod najprije založio jednomu plodove dobra, a onda drugomu dobro, ne može stvarno (!) pravo prvoga alterirati založenjem u korist drugoga. Jer ako Stubenrauch tu pod plodovi razumjeva viseće plodove, tad onaj prvi nije stekao stvarno pravo zaloga, već osobno pravo na zalog. — Ne spada ovamo slučaj služnosti uživanja, jer da založni vjerovnik nema pravo zaloga na plodove, dok uživanje traje, ima svoj razlog u tom, što je založni vjerovnik stekao u tom slučaju pravo zaloga na takav objekt, koji je obterećen stvarnim pravom u korist trećega.

[42] Samovlastnim oduzećem plodinâ sekvestru počiniti će s toga eksekut kradju. Ako bo Herbst, III. izd. I. p. 342. imade pravo, kad veli, da eksekut uzev zaplienjenu stvar, danu u pohranu trećoj osobi, počinja kradju, a ja mislim, da obzirom na analognu ustanovu § 183. kaz. zak. imade pravo — nema dvojbe, da će sekvestrat, uzev sekvestru plodine, bilo ubrane, bilo da ih sam ubere, takodjer počiniti kradju, pošto i ovršna sekvestracija nije no zapliena plodovâ. — Shvaćanje Herbstovo čini mi se juristički posvema osnovanim, jer ako pojmu kradje smeta činjenica, da je stvar zaplienjena vlastita ovršeniku, tad smeta to jednako i pojmu pronevjerenja. Ako je pako argumenat, da se vlastniku oduzimlje zaplienom pravo dispozicije sa stvarju, — što je najesencijalnije pravo vlastnika, (koji argumenat osobito naglašuju motivi ugarskog kaznenog zakonika, koji je usvojio u § 359. sličnu ustanovu

Posve jednako imati će se riešiti slučaj, ako sekvestrant prije naredjene sekvestracije proda viseće plodove. — Nu različan od ovih biti će slučaj, gdje je eksekut prije naredjene sekvestracije dao u zakup dobro ili dio dobra, koje je kašnje sekvestrirano. Tu će sekvestar imati lih pravo na zakupninu, pošto na plodove u zakup dane zemlje ne može steći sekvestrant pravo zaloga, jer se sekvestru u držanje ne može predati ono, što nije u držanju eksekuta. Gdje pako objekt, koji plodove nosi, nije u fizičkom držanju sekvestra, naravno da tamo prema gore rečenom sekvestrant ne može steći stvarno pravo na plodove toga objekta putem sekvestracije.

Imade li sekvestrant izključivo pravo zaloga na plodove? Obzirom na § 484 gpp., po kom idu kamate od glavnica ranije uknjiženih hipotekarnih vjerovnikâ ispred tražbine sekvestrantove, moramo to pitanje zaniekati. Pravo se sekvestranta ograničuje u korist starijih hipotekarnih vjerovnika, a pošto ovi ne imaju po našem pravu pravo zaloga na razstavljene plodove, možemo § 484 gpp. tumačiti samo tako, da sekvestracijom polučuju svi raniji hipotekarni vjerovnici pravo na zalog glede plodovâ.[48] Momentom separacije visećih plodovâ prestalo je njihovo pravo zaloga na iste, kao dio hipoteke, ali su istim momentom stekli sudski zalog na te plodove, nu u ograničenom obsegu, naime do visine tekućih kamatâ od njihovih tražbinâ.[44] — Ustanova § 484 gpp. jest posvema osnovana, jer bi bilo nepravedno, kad bi se sekvestracijom oduzela eksekutu mogućnost plaćati tekuće kamate, a da se zakon ne pobrine za hipotekarne vjerovnike. Nu kako god jest pravedna ova ustanova, ipak teoretički nije nuždna; ona je iznimna ustanova u korist starijih vjerovnikâ, — a ratio njena nije jus, već aequitas.[45]

---

§ 183. austr. kaz. zak.), kod pronevjerenja dovoljan, nema razloga, zašto da ne bude dovoljan kod kradje. — De lege ferenda ipak mislim, da taj razlog niti kod jednog, niti kod drugog zločinstva dovoljan nije, te scienim, da bi bilo juristički opravdanije, taj jedan i drugi zločin pod inaku kvalifikaciju svesti. Karakteristikonom bo smatram, da vlastnik tim vriedja tudje imovinsko pravo — naime stvarno pravo trećega na svoju stvar. Naravno je, da bi prema tomu kriminalno-relevantna vriednost imala biti ne vriednost same stvari, već visina ovrhovoditeljeve tražbine, u koliko bi ista manja bila od zaplienjene stvari.

Nu ako je po našem kaznenom zakoniku i kažnjiv eksekut, koji si prisvoji zaplienjene plodove, ili sekvestru takove oduzme, — krnj je zakon gledom na one sekvestrirane stvari, na koje nema sekvestrant pravo zaloga. Ugarski zakonik imade za to prestupak t. zv. protupravnog prisvojenja (§ 368.). Sr. Schnierer: Komentar ug. kaznen. zakoniku §§ 359., 368.

[48] Prigovarati tomu tumačenju nije moći na osnovu § 512 ogz., jer isti determinira već unapred obseg prava služnosti uživanja.

Sprečava li ovršna sekvestracija dražbu sekvestriranog dobra? Pošto se prava založnih vjerovnika ne alteriraju sekvestracijom (§ 484 gpp.), nema nikoje dvojbe, da se sekvestracijom ne sprečava ovrha na sekvestrirano dobro, kako god se ta ovrha ne sprečava ni zakupom umjesto sekvestracije (§ 499 gpp). Plodovi viseći, kao dio dobra, izvrgavaju se naravno ujedno s dobrom dražbi, dočim glede separiranih plodova ostaju netaknuta prava onih, koji su na nje stekli pravo zaloga.

Pronevjerenje po 2. alineji § 183 zakona od 29. prosinca 1886.

Napisao Stevan Popović, kr. sudb. viećnik.

Člankom I. zakona od 29. prosinca 1886. (Sborn. kom. I. br. 2. 1887.) izgubiše kriepost ustanove kaz. zak. od 27. svibnja 1852., sadržane u §§ 85 sl. a. 173, 174, 175, 176, 181, 183,

---

[44] Pošto je sekvestracija prema tomu u korist i ranijih hipotekarnih vjerovnikâ i upravo u primarnu njihovu korist, čine mi se one rješitbe vrhovnog bečkog sudišta, po kojih se troškovi sekvestracije imaju uvrstiti medju prvenstvene stavke kod diobe kupovnine sekvestriranog dobra, pravednijimi, a juristički i opravdanijimi, jer je sekvestracija podjedno akt realni, i jerbo je sekvestar dio plodovâ upotriebio za novu produkciju, koja sada ide u korist hipotekarnih vjerovnikâ, u koliko se viseći plodovi izvrgavaju podjedno s dobrom dražbi.

[45] Ugarski zakon (§ 212. zak. čl. LX—1881.) ide još i dalje, te daje pravo hipotekarnomu vjerovniku, koga je ovršno pravo zaloga uknjiženo, zahtjevati, da se kupovnina za ubrane plodove ne izda sekvestrantu, već deponira u sud. Ako se u tom slučaju prodade dobro za godinu danâ, računajuć od dana, kad su plodovi ubrani (sic!), to se polučena za nje kupovnina pridaje kupovnini dobra. Ako se pako dobro za godinu dana ne proda, izdaje se novac sekvestrantu u podmirenje njegove tražbine.

186, 200, 460, 463 i 468, te imaju rečeni paragrafi glasiti onako, kako su sadržani u zakonu od 29. prosinca 1886.

Nemože dakle biti dvojbe, da gore navedenih paragrafa k. zak. od 27. svibnja 1852. nema više, da oni nisu više zakon, nego da su sada zakon isti paragrafi, ali onakovi, kakovi su sadržani u zakonu od 29. prosinca 1886.

Nije predmet ove razprave pronevjerenje u obće, nego samo pronevjerenje po alin. 2.· § 183 zak. od 29. prosinca 1886.

Po kaz. zak. od 27. svibnja 1852. alin. 2. § 183 glasila je ovako: „Stvari plienjene po vjerovniku i ostavljene u pohrani dužnikovoj, imaju se smatrati takodjer kao stvari povjerene dužniku“. Po zak. pako od 29. prosinca 1886. alin. 2. § 183 glasi ovako: „Dužnikove stvari zaplienjene ili pod zabranu uzete po sudu ili inoj kojoj oblasti, u koliko su bile zatvorene ili dužniku u pohranu predane, imadu se smatrati kao povjereno dobro“.

Neki vele, da je ovo što odredjuje novi zakon isto, što i po staroj alin. 2. § 183 k. z. Kad bi ovi „neki“ poput Vuka rekli: „to isto, samo malo drugčije“, — moglo bi se dopustiti, jer bi tim ipak istinu rekli.

Ali nije to samo malo drugčije, nego baš sasvim drugčije.

Već za gramatično i logično tumačenje zakona druga je podloga; naime § 183 kaz. zak. od 1852. u izvorniku je u njemačkom jeziku, te se je usljed propisa § 2 car. pat. od 27. prosinca 1852. br. 260 d. z. l. i naredbe ministarstva pravosudja od 19. ožujka 1853. br. 51 d, z. l. jedino njemački tekst izvornog izdanja imao autentičnim smatrati; dočim je § 183 zak. od 29. prosinca 1886. hrvatski autonomni zakon u izvornom tekstu hrvatskom, te se na temelju propisa zakona od 8. studenoga 1868. t. j. nagode (Sborn. kom. V. br. 14 od g. 1868.) jedino hrvatski izvorni tekst zakona ima smatrati autentičnim, jer § 47 nagode izrično odredjuje: „Glede svih onih predmeta, koji ovom nagodom nisu priuzdržani zajedničkom saboru i središnjoj vladi, pripada kraljevinam Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji pravo podpune samouprave (autonomije) tako u području zakonarstva kao i izvršbe“.

A § 56 nagode odredjuje: „U svemkolikom obsegu kraljevinah Hrvatske i Slavonije, službeni je jezik hrvatski toli u zakonarstvu, koli u sudstvu i upravi“.

Obzirom dakle na ovo i obzirom na zakon od 20. travnja 1869. ob ustrojstvu autonomne hrvat.-slavon.-dalmat. zem. vlade, i obzirom na §§ 1, 3 i 5 zak. čl. VI. od 1870. o proglašivanju zakonâ na hrv.-slav.-dalmat. saboru donešenih, jasno je, da je jedino hrvatski tekst § 183 zakona od 29. prosinca 1886. sada autentičan zakon i da samo taj hrvatski tekst jeste predmet sudbene uporabe i tumačenja.

No ne samo po jeziku, nego i po sadržaju i po čitavoj strukturi, jeste alin. 2. § 183 zakona od 29. prosinca 1886. nov zakon, sasvim nova kovina.

Prem da je za sudce mjerodavan jedino tekst zakona, to je ipak, osobito pri ustavno donešenih zakonih, od velike važnosti obrazloženje vladino zakonske osnove, kao i izvješće saborskog pravosudnog odbora, jer se od tuda često razabrati daje razlog, smjer i pravi smisao zakona.

No vladino obrazloženje na § 183 veli samo ovo: „U § 183 povišen je iznos od 50 for. na 100 for. i to s razloga, što je i kod kradje iznos, koji kradnju po sebi čini zločinstvom, takodjer podvostručen. Uz to je pokušana jasnija stilizacija toga paragrafa.“

Ali u obćem dielu „obrazloženja“ ima ova stavka: „Pri predloženih djelomičnih promjena držala se je vlada sustava postojećega kaz. zak., — ako i neodgovara modernoj teoriji, — ter je imala na umu ponajviše praktične posljedice predloženih izpravaka“. Zatim ima u obrazloženju i ova stavka: „Glede forme zakonske osnove valja pripomenuti, da je odabran najjednostavniji, svakomu lahko razumljiv način izpravljanja, t. j. onaj, po kom se §§ kaz. zak., koji se usljed predložene osnove mienjaju, sasvim novo redigiraju tako, da će se tako preinačeni §§ lahko moći uvrstiti na dotično mjesto zakona.“

Izvješće pravosudnog odbora na § 183 nema takodjer ništa drugo nego ovo: „U § 183 2. alin. iza rieči „nu u slučaju“ imade se rieč „zatomljenje“ promieniti riečju: „pronevjerenje“.

Iz citiranih stavaka obrazloženja vladinog vidi se, da je svaki paragraf, koji se usljed predložene osnove mienja, sasvim novo redigiran i da je vlada imala na umu ponajviše praktične posljedice predloženih izpravaka.

Što je dakle nova u alin. 2. § 183 zakona od 29. prosinca 1886.? Upravo je sve novo, jedino je svrha stara, ali šta više i sama ta svrha razširena je.

U alin. 2. novog § 183 nove su:

1. Stvari zapljenene, jer po staroj alin. 2. § 183 bilo je odredjeno: da se stvari plienjene po vjerovniku i ostavljene

u pohrani dužnikovoj, imaju smatrati takodjer kao stvari povjerene dužniku. A sada pak po novoj alin. 2. § 183 imadu se smatrati kao povjereno dobro (po starom prievodu stvari povjerene dužniku) dužnikove stvari zaplienjene ili pod zabranu uzete po sudu ili inoj kojoj oblasti, u koliko su bile zatvorene ili dužniku u pohranu predane.

Valjda s nijednom ustanovom kaz. zak., kojom se štite imovinska prava, nisu tako mrežovito prepletene ustanove o. g. z. i propisi p. g. p. kao sa ustanovom § 183 o pronevjerenju, a naročito sa alin. 2. § 183. Bez tih ustanova ogz. i propisâ pgp., nije moguće razumieti niti staru alin. 2. § 183. niti novu.

Zakonodavac ukinute alin. 2. § 183 očevidno je nastojao, da uzdrži organičnu svezu sa ogz. i sa propisi pgp. — Zato on nije tražio rekvisit „dužnikove“ stvari, jer bi tim došao u sukob sa §§ 1101 i 456 ogz. i §§ 533, 534, 535 i 447 pgp.

2. „Stvari pod zabranu uzete“. Ovoga u alin. 2. starog § 183 nema. — Ovim je i svrha alin. 2. § 183 razširena, najme, stvari pod zabranu uzete, ekvipariraju se stvarim zaplienjenim.

Ne bi ipak ništa smetalo, što se po § 424 pgp. zabranom ne dobiva pravo zaloga, niti se mogu zabranom zapriečiti drugi vjerovnici, da vode ovrhu na stvar stavljenu pod zabranu, ma da su ovršne njihove prošnje i kašnje podnešene, jer bi se moglo smatrati, da je zakonodavac htjeo osigurati vjerovnika, da će moći kasnije steći pravo zaloga i doći do namirenja. — Ali kod zabrane nemože u obće biti govora o pronevjerenju, jer se pod zabranu uzete stvari po § 418 pgp. uzimaju iz vlasti dužnika i predaju na pohranu ili sudu ili trećoj osobi. — Nikada pako ne povjeravaju se samom dužniku na pohranu, a po tom ne može biti pronevjerenja.

U ostalom zabranom ne stvara se nikakovo novo pravno stanje, nego samo faktično i po tom nemože biti povrede prava, nemože biti nepravde kažnjive. — Čitavo poglavlje dvadeseto o zabrani ne može se nikako dovesti u sklad sa novom alin. 2. § 183.

3. Novo je u alin. 2. § 183, da su stvari bile zaplienjene ili pod zabranu uzete „po sudu ili inoj kojoj oblasti“. Ovoga takodjer nema u staroj alin. 2. § 183, nego su tamo sasvim pravilno označene osobe, koje su jedine nosioci prava i dužnosti (obveze) naime: vjerovnik i dužnik, jer vjerovnik pljenitbom stiče pravo zaloga te samo to njegovo pravo zaloga može dužnik povrediti pronevjerenjem, a sasvim je stvar uzgredna i

neodlučna, koji organ državne vlasti izvršuje ovrhu. — Pravilo je, da se pljenitba obavlja po sudu ili inoj kojoj oblasti, ali ima i iznimaka, gdje vjerovnik već ima pravo zaloga kao što se vidi iz § 529 pgp.

4. Novo je u alin. 2. § 183 „u koliko su bile zatvorene". — Ovo se ne može nikako protezati na stvari pod zabranu uzete s razloga navedenih pod 2, nego se može jedino odnositi na stvari zaplienjene, ali i to je suvišno, jer po § 530 pgp. a i po al. 2. § 183 za učin pronevjerenja jedino je odlučno, da li su stvari ma i zatvorene (pod pečatom sudbenim) ostavljene u pohrani dužnikovoj.

5. Novo je u alin. 2. § 183, a ujedno i najvažnije, što ona sada zahtjeva, da su stvari dužniku u pohranu „predane".

Ovoga takodjer nije sadržavala stara alin. 2. § 183, nego je tamo izrično stojalo: „Die vom Gläubiger gepfändeten und in Verwahrung des Schuldners belassenen Sachen", a tako je i u hrvatskom prievodu: „Stvari plienjene po vjerovniku i „ostavljene" u pohrani dužnikovoj".

Da „predane" i „ostavljene" nije jedno te isto, to ne treba dokazivati niti pitati o tom filologe. Pojam stvari ostavljene jeste izraz i djelovanje jednostrane — jedne — volje, a pojam stvari predane, predpostavlja izraz i djelovanje dviuh volja: predavatelja i primatelja. — Stara alin. 2. § 183, da ostane u suglasju sa propisi pgp. morala se je poslužiti izrazom „ostavljene", jer kad bi rabila izraz „predane", došla bi u sukob sa propisi §§ 530 i 533 p. g. p., jer se u § 530 p. g. p. izrično veli: „Wird hierauf von dem Gläubiger nicht angetragen, so „bleiben" die gepfändeten Fahrnisse in dem Besitze und in der Verwahrung des Beklagten", a u hrvatskom prievodu: „Ako tužitelj toga ne predloži, „ostaju" zaplienjene stvari u posjedu i pohrani obtuženika".

Ovim je izcrpljen sadržaj nove alin. 2. § 183.

Praktični sudci znaju vrlo dobro, kako je alin. 2. § 183 kaz. z. od 1852. često krivo tumačena i uporavljivana. Dužnik nije bio prisutan kod pljenitbe, ne zna o njoj ništa, a kasnije izdana odluka po § 536 pgp. nije njemu osobno nikad dostavljena; medjutim on kriepošću svoga prava vlastničtva proda zaplienjenu stvar i novac potroši, a kad se zatim konstatira, da je dražba ostala bez uspjeha, jer je ovršenik zaplienjenu stvar prodao, to sudovi osobito kotarski u prekršajih, osudjuju dužnika radi pronevjerenja na kaznu zatvora.

Pa čemu je onda moderna tekovina zak. čl. VIII. od 1870. o ukinuću osobnog zatvora radi duga? Zar ovo nije u drugoj formi osobni zatvor radi duga?

Kako je pak i samo vrhovno sudište u Beču različito shvaćalo i tumačilo izraze „povjereno dobro“ i stvari „ostavljene“, vidi se iz rješitba u sbirci Glaserovoj na § 183 k. z. kao i u sbirci Manzovoj br. 43, 147 i 474., a citirali su nekoje rješitbe takodjer Kranjčić i Rušnov u izdanju kaz. z. g. 1890. Vriedno je pak pročitati i rješitbe našeg stola sedmorice u Mjesečniku IX. st. 829 i XI. st. 419.

A kako postupaju naši kot. sudovi, i sada prizivni sudbeni stolovi u prekršajih? Tu se često ne pita, je li ovršenik znao za obavljenu pljenitbu; ne pita se, da li su zapljenjene stvari po novoj alin. 2. § 183 ovršeniku u pohranu „predane“; ne pita se za zakon od 18. siečnja 1883. o stegah ovršnog prava; zaplјeni se osobito za porez jedina krava, najnuždnije pokućtvo, posteljina, obrtniku tvorivo, što ga preradjuje izpod vriednosti od 50 for., pa ne nadje li se na dan transferacije i dražbe ono što je zapljenjeno, osudjuje se dužnik bezobzirce na zatvor radi pronevjerenja.

Poslje svega do sad razloženog, praktični pravnik mora priznati, da je upravo važna reforma alin. 2. § 183 donešena zakonom od 29. prosinca 1886.!

Tom je reformom naše autonomno zakonodavstvo odstranilo neizvjestnosti, koje su do sad postojale u tumačenju al. 2. § 183 k. z., jer sad po novom zakonu, treba da su zapljenjene stvari dužniku u pohranu predane, a ne kao do sada u posjedu i pohrani dužnika ostavljene. Ovo je sad novi zakon, on derogira svakom starijem zakonu, pa zato ništa nesmeta (? Ured.), što ne stoji u suglasju sa propisi pgp. — Zakon je tu, po njem ima se sada suditi i za učin pronevjerenja tražiti, da su stvari dužniku u pohranu predane, a ne obavi li se ta predaja, t. j. neće li dužnik da primi u pohranu, ili nije li prisutan kod pljenitbe, neka se vjerovnik sam brine za osjeguranje svoga založnog prava, neka preduzme odmah transferaciju ili uzki zatvor; nu po novom zakonu nema i nemože biti govora više o pronevjerenju, dokle god zaplienjene stvari ne bijahu dužniku u pohranu predane.

Osim one stavke, da se i faktično stanje, stvoreno sudbenom zabranom, štiti zak. kaznenim, mora se priznati, da je reforma alin. 2. § 183 ne samo divna (kako bi pjesnik i estetičar rekao), nego da je zaista zakonodavac „imao ponajviše na umu praktične posljedice“.

Od sada neće se više zatvarati dužnici radi zapljenjenih tudjih stvari, jer zakon zahtjeva za pronevjerenje pljenitbu dužnikovih stvari; ne će se više zatvarati dužnici radi ostavljenih stvari, nego samo radi pronevjerenja dužniku na pohranu predanih stvari. — Ovom je reformom naše autonomno zakonodavstvo izašlo iz dosadašnje nejasnosti i stvorilo sasvim jasne, odredjene i nedvojbene ustanove.* — Ovom je reformom naše zakonodavstvo stvorilo etapu, sa koje će naš budući naraštaj moći brisati alin. 2. § 183, jer nema razloga, da se akcesorno pravo zaloga hvata u koštac na polju kaznenog prava sa najvećim i sa najpodpunijim pravom vlastničtva. Ta borba, treba da ostane jedino na svom prirodnom polju, na polju gradjanskog prava i gradjanskog postupka.

Nije već daleko vrieme, kad će se morat uviditi, da radi namirenja tražbine netreba zatvarati dužnike, nego samo stvari, od kojih se dug naplatiti može. — Nije daleko vrieme, kada se bude moglo prepustiti vjerovniku, da se sam brine, kako će od stvari dužnikovih naplatu tražbine zadobiti, jer mu ovršni postupak daje dovoljnih prisilnih sredstva tiesnim zatvorom i transferacijom stvari.

Ali pri provadjanju one reforme alin. 2. § 183. moraju se naši sudci sasvim razkrstiti sa starom ukinutom alin. 2. § 183.; a pošto ih ima još, koji se još i sada drže te ukinute alin. 2. § 183, i pošto se dužnici još i sad zatvaraju po tumačenju stare alin. 2. § 183.: to je od prieke potrebe, da se u praksi strogo tumači i uporabljuje jedino nova alin. 2. § 183. — Zakon je ovaj sasvim nov, vidit ćemo kakove će „praktične posljedice“ imati.

Vriedno je pak bilo ovim upozoriti sve one, kojima je ova nova alin. 2. § 183 ono isto što i ukinuta stara alin. 2. § 183 k. z. od god. 1852.

Odgovor na članak o ilusornosti § 179 gpp.

Piše dr. Gustav Gaj, odvjetnik.

U članku priobćenom u Mjesečniku g. 1890. br. 5 pod naslovom „U koliko se § 179 gpp. ukazuje ilusornim“ nastoji se dokazati, da se cieli taj paragraf ukazuje ilusornim.

---

* O čem ipak drugi dvoje, koji nešto drugčije sude o toj reformi. Ured.

Prema principu iztaknutom na čelu ovoga članka — audiatur et altera pars — budi mi dozvoljeno dokazati, da zaključak onaj nije opravdan.

Posve se slažem s onim, što štovani gosp. pisac govori o svrhi ove odredbe zakona; ali ne mogu da odobrim konklusiju, da su rieči „ako zaište protivnik“ posve suvišne, jer da bi tuj imao razpravljajući sudac svojom uredovnom odnosno disciplinarnom vlasti utjecati. Sadržaj zaključka g. pisca jest dakle: da se ustanova § 179 gpp. ukazuje ilusornom, jer da bi razpravljajući sud tuj i onako ureda radi imao postupati.

To nikako nestoji; postupak ex offo izključuju baš one rieči § 179: „ako zaište protivnik“, koje sam g. pisac citira, a neima druge ustanove gpp., koje bi sudca ovlašćivala, da u tom slučaju ureda radi postupa.

Tako je samom ovom zakonskom odredbom dokazano, da ovdje o kakovom djelovanju „ureda radi“ ne može biti rieči.

Sam sadržaj pako članka neide za tim, da dokaže, kako je mnienje o ilusornosti § 179 gpp. opravdano, nego hoće da prikaže neumjestnost rieči njegovih „ako zaište protivnik“, a to je svakako velika razlika.

G. pisac veli, da bi se moglo dogoditi, da i sam protivnik dovoditelja svjedoka nebi htio, da se svjedok sasluša, pošto bi moglo kazivanje svjedokovo njegovom pravu nahuditi, te bi prema tomu propustio sud na osnovu § 179 gpp. zamoliti, da zaglavi dokazni postupak.

To pako, misli pisac, moglo bi povriediti disciplinarnu vlast sudca, koji da je jedini zvan, da preporni predmet što prije kraju privede.

Taj obzir prama sudcu ne može absolutno da dokaže bilo neumjestnost bilo ilusornost rečene zakonske ustanove; jer se često sgadja, da se stranke prije usklade parnice, izvansudbeno, nagode, te ne dodju na ročište. Zar da je sud sada zvan, da i proti volji stranaka prepor na drugi način kraju privede, pa da i jest, kojim bi načinom prisilio stranke, da dodju na sud? Ili, bi li ih mogao i smio pozvati pod globom ili izreći osudu? Nebi, pa niti toga nečini, nego u takovoj prilici metne parnicu ad acta do reasumacije.

Odredba § 179 gpp. mogla bi se, po mom mišljenju, samo onda neumjestnom smatrati, ako bi vredjala pravo koje stranke.

Da vidimo, može li se to dogoditi.

Dovoditelj svjedoka može biti: a) tužitelji b) tuženi.

Ad a. Dogodi li se, da bi bilo proti interesu tuženoga, da zahtjeva preslušanje svjedoka pod uslovi § 179 gpp., neće naprosto takova što zahtievati; a ne znam, je li moguće pomisliti slučaj, da bi tužitelj sam zavlačio preslušanjem svjedoka, koji bi mu u prilog svjedočio. Ta to neima smisla, pa ako bi se ikada takav tužitelj našao, to „volenti non fit injuria“.

Ad b. Nastane li slučaj, da bi tužitelj imao pravo zahtievati, da se po § 179 gpp. dovrši dokazni postupak, a nebi htio, bojeć se, da mu tuženikov svjedok neće po volji svjedočiti: to bi i opet, kao što i u prvom slučaju, i jedna i druga stranka mogla, kad bi htjela, prouzročiti dovršenje parnice i to tako, da bilo boravište dotičnoga svjedoka naznači, bilo, ako je protivnica dovoditeljica svjedoka, stavi zahtjev po § 179 gpp.

U nijednom dakle slučaju ne može po parbenu stranku biti štetna ustanova § 179 gpp., pa je s toga posve opravdana.

Što prije parnicu kraju privesti nije pravo već dužnost sudca, koja prestaje čim stranke same odustanu od tog zahtjeva, ne posluživ se blagodati ustanove § 179 gpp.

Ničim dakle nije dokazano, da bi bile rieči u § 179 gpp. „ako zaište protivnik“ suvišne, jer su u skladu s akusatornim principom gradjanskoga parb. postupnika, te bi samo onda suvišne bile, da postupnik drugom kojom ustanovom bilo nalaže, bilo dozvoljava sudcu, da mimo petita stranke izreče odluku po § 179 gpp. ureda radi, kao što to nečini; a kad je tomu tako, t. j. kad se te rieči neukazuju suvišnimi, onda nestoji, da bi se § 179 gpp. ma samo dielomice, a kamo li u cielini, ukazivao iluzornim.

Prema rečenom sliedi: 1. da je ustanova § 179 gpp. u skladu sa temeljnim, t. j. akusatornim principom gpp.; 2. da ne može nikada nastati slučaj, da djeluje u štetu bilo tužitelja bilo tuženika, nego samo na korist; 3. da ne vriedja prava sudca, nego ne tereti istoga dužnošću prije zahtjeva stranke; 4. da rieči u istoj „ako zaište protivnik“ nisu suvišne, jer ih nijedna druga odredba istoga zakona ne čini suvišnimi; i konačno 5. da je ustanova § 179 gpp. upravo u takovoj formi potrebna, i u svakom slučaju po parbene stranke koristna.

* * *

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Neumjestnost izdanja platežnoga naloga na temelju ministar. naredbe od 18. srpnja 1859. br. 139 d. z. l. može se samo utokom pobijati.

Kr. kot. sud u Jaski u parnici V. Segudovića proti Mati Galoviću radi 490 for. spp. osudom od 20. svibnja 1889. br. 4933 uzdrža u krieposti platežnu zapovjed od 21. kolovoza 1886. br. 6115, kojom se osudjuje tuženi, da plati tužiteljici na temelju obveznice od 25. svibnja 1883. nepreporno uknjižene pravom zaloga na nekretnine br. 180 obć.

Desinec, koje će mu pripasti od Petra Galovića, 490 for. spp. i naknadi parbeni trošak.

Razlozi: Tuženi prigovara, da je obveznicu A. na I. u bludnji izdao i da je preko zakonitimi kamati tražbina izplaćena.

Pošto tuženi nije ove prigovore dokazi podkriepio, to se je sudilo na uzdržanje platežnoga naloga.

Kralj. banski stol ukine ovu osudu rješitbom od 22. siečnja 1890. br. 24.270 sa čitavim postupkom do uključivo prve odluke izdane na tužbu.

Razlozi: Pošto je obveznica A. na I. uknjižena pravom zaloga na nekretnine, upisane u grunt. uložku br. 180 obć. Desinec pod stegom § 74 grunt. reda; pošto ovakova uknjižba postaje kriepostnom tek od onoga časa, kojim se zadobije uručbenica, usljed čega je imala tužiteljica u času predane tužbe samo uvjetno uknjiženo pravo zaloga za svoju tražbinu; pošto je pako po ustanovi § 1 lit. c. ministar. naredbe od 18. srpnja 1859. br. 130 d. z. l. izdanje platežnoga naloga uvjetovano od izprava takovih, na temelju kojih je pravo zaloga utužene tražbine bezuvjetno uknjiženo: to u nazočnom slučaju nije bilo mjesta mandatnomu postupku, pa u koliko je razpravni sudac uzeo takovu tužbu u zapisnik, u toliko je očito povriedio zakon i počinio ništinu, te se s toga po §§ 339 i 342 gpp. napadnuta osuda sa čitavim predpostupkom ukida.

Kr. stol sedmorice ukine rješitbom od 30. srpnja 1890. br. 19.092 banskostolnu rješitbu i naloži meritorno riešenje prepora.

Razlozi: Prigovori proti platežnomu nalogu podnešeni imadu se smatrati odgovorom, usljed kojega prelazi mandatni postupak u redoviti ustmeni postupak, — § 6 car. naredbe od 21. svibnja 1855. br. 95 d. z. l., naredba ministar. pravosudja od 18. srpnja 1859. br. 130 i 131 d. z. l. — pa se nakon dovršene ustmene razprave može izrečena osuda po višem sudu ukinuti samo s razloga navedenih u §§ 330 i 339 gpp. — ne pako samo radi toga, što je sud nepravilno izdao platežni nalog.*

Priobćio dr. *G. Gaj.*

Smetanje posjeda prostora od zraka počini se takovim priredjenjem prozora, usljed kojega se otvaraju van a ne unutar.

Kr. kotarski sud u N. riešavajuć parnicu J. C. tužitelja proti A. V. tuženiku radi smetanja posjeda, zadovoljio je odlukom od 25. siečnja 1890. br. 256 petitu tužbe te izrekao, da je tuženi A. V. smetao tužitelja J. C. u njegovom dosadanjem faktičnom posjedu prostora od zraka, koji je nad njegovim dvorištem u potezu kalamirskom tim, što je 24.

---

* Prema tomu sliedi iz ove rješitbe, da se opravdanost izdanja platežnoga naloga može jedino utokom pobijati.

prosinca 1889. samovoljno na način do sada nikada nevršeni, svoj jedan prozor, i to srednji u drugom katu svoje kuće, tako udesio, da se oba krila lanta (Fensterscheiben), pričvršćena na izvana pribijeni talar (Fenstertalar) u širini od 37 cmt. a duljini 92 cmt., u zračni prostor tužiteljev otvaraju; pak imade A. V. taj tako udešeni prozor za 14 dana pod prietnjom ovrhe skinuti i neotvarati ga u zračnom prostoru nad dvorištem tužiteljevim, te se svakog dalnjeg takova smetanja tužiteljeva posjeda pod prietnjom globe od 50 for. odnosno 10-dnevnog zatvora u buduće čuvati i naknaditi parbeni trošak, a to s razloga: što se u ovoj parnici radi izključivo o pretresu i dokazu zadnjeg faktičnog posjeda i sbiloga se smetanja, a sudačka presuda se steže jedino na obranu i povratak smetana posjeda; tko hoće da steče posjed, ili dokaže jače pravo nanj, ima da udari redovitim putem pravde, na koji spadaju i pitanja o dobroj i zloj vjeri posjeda, kao takodjer i pitanja prava na odštetu, u koliko ova dobrovoljno priznana nije, kako to propisuje § 620 gpp. — Sudbenim očevidom ustanovljeno je, da dvorište tužiteljevo ide tik do zidina kuće tuženikove, u kojem se zidu ove kuće, sastojeće od dva kata, nalazi 6 prozora različite veličine, i to 3 prozora u prvom katu, a 3 u drugom, te svih 6 prozora gleda na dvorište tužiteljevo, odnosno dobiva iz ovog zraka i svjetla. Da kuća na ove prozore dobije zraka, otvarali su se ovi prozori tako, da su se dizali na pero, i otvarali unutra, ali ne van u zračni prostor tužiteljev. Očevidom ustanovljeno je, da je tuženi srednji prozor u drugom katu sa novim talarom i dva nova krila udesio tako, da se ova krila t. z. lante, koje su široke 37 cmt. a duge 92 cmt., otvaraju nad dvorištem tužiteljevim, dakle u prostoru od zraka, nalazećeg se u potezu kalamirskom nad dvorištem, dakle nad zemljištem u tužiteljevom se posjedu nalazećem.

Ovo je sve priznao tuženi u odgovoru, pa je dometnuo, da će tako udesiti i ostalih 5 prozora, i da je to učinio, jer da je čuo, da bi tužitelj na zemljištu svojega dvorišta po vremenu mogao graditi tik do njegova zida, i tim mu oduzeti prozorom, odnosno kući svjetlo i zrak; ali da tim činom nije ipak protivnika smetao, jer da je on na to ovlašten radi svojega i svojih stanara zdravlja, jer da ovako može više zraka dobivati. Prigovorio je tuženi i to, da je tužitelj sav svoj posjed prenio na svoju ženu, pa da radi toga ne ima niti prava da ga tuži. Tužitelj je ovo potonje priznao, nu da se on ipak, držeći sve kao svoje, u posjedu svega nalazi.

Prema propisu § 297 ogz. spada prostor (stup zraka, Luftsäule), koji je nad zemljištem u prostoru kalamirskom, na isto zemljište; po § 362 ogz. može se vlastnik redovito svojom stvari služit ili neslužit, može ju zatrti, prenieti cielu ili dio na druge ili ju ostaviti; a prema propisu

§ 1305 ogz. tko se služi svojim pravom unutar granicâ pravnih, neodgovara za štetu, koja drugomu odtuda nastaje.

Aplicirajuć ove propise na ovaj slučaj, mora se uzeti, da je posjednik dvorišta (dvorištnog tla, zemljišta) J. C. ujedno i posjednik nad ovim se dižućeg zračnog prostora u kalamirskoj liniji, i pošto njegov posjed siže čak do zidinâ kuće tuženikove, dakle i zračni prostor, i pošto tuženi do 24. prosinca 1889. u ovom posjedu ništa takova poduzimao nije, čim bi tužitelja u tom njegovom posjedu stezao; to se čin tuženog A. V., — da je učinio dvokrilni prozor, koji se otvara na način dosada nikada nevršeni, u zračnom prostoru tužiteljevom — mora smatrati materijalnim (prostornim) upadajem u njegovu pravnu sferu i nazrieti smetanjem posjeda.

Pošto se pako na temelju § 339 ogz. ničiji posjed, bio on kakov mu drago, samovoljno smetati nesmije, izrekla se je ova odluka u zaštitu smetana posjeda.

Prietnja globom, odnosno zatvorom, za slučaj opetovnog smetanja posjeda, temelji se na propisu § 457 gpp., a dosudjenje parbenog troška nadvladaloj stranci na propisu § 573 gpp.

Prigovor u pogledu manjkave legitimacije tužiteljeve ne stoji, jer se ni posjedniku nomine alieno nemože poreći aktivna legitimacija za tužbu sbog smetana posjeda.

Proti ovoj odluci podnese tuženi A. V. utok, koji je kralj. banski stol, riešenjem svojim od 12. ožujka 1890. br. 5976 odbacio, a odluku prvoga suda s razloga u njoj navedenih potvrdio. *O.*

Kada oporučitelj samo uhvati za pero, pa onda drugi podpiše njegovo ime ili stavi rukoznak, to je dovoljno i valjano. — Svrha § 581 ogz. postignuta je i onda, ako dva svjedoka oporučna nečitaju sastavka napisana o posljednjoj volji, ali ga mogu uviditi.

Gjuro Pelleš iz Zemuna, Jelena Petrović iz Pančeva i Julka Arnold iz Zagreba tuže sudu ostavinu Kate Šteković rodjene Pelleš iz Belovara, zastupane po skrbniku na čin g. Jovi Šteković iz Belovara i traže, da se ukine oporuka od 27. ožujka 1887. i obavi ostavinska razprava na temelju zakona.

Kr. kot. sud u Novojgradiški sudio je prema petitu tužbe, a parbeni trošak prebio.

Razlozi: Tužitelji tvrde u tužbi, da pismena oporuka pokojnog Aleksandra Pelleša star. neima svih zakonom propisanih formalnosti, zato da je ništetna, pa mole, da se takovom proglasi, i ostavinska razprava provede na temelju zakona. U smislu § 579 ogz. mora oporučitelj, ako je svoju posljednju volju dao napisati po drugoj osobi, ovu vlastoručno podpisati. Kazivanjem preslušanih svjedoka dokazano je, da pokojni Aleksander P. kao oporučitelj nije oporuku vlastoručno podpisao, odnosno podkrižao, već samo uhvatio za pero, a podpisao ga pisac oporuke Petar Popović — dakle nije udovoljeno propisu § 579 ogz., po tom nevriedi kao pismena oporuka. Tuženi poričuć navode tužitelja veli, da ta oporuka, ako nevriedi kao pismena, valja kao ustmena; tužbu trebalo bi zabaciti tim više, što se po § 585 o. g. z. zahtieva, da tko ustmeno pravi oporuku, valja da očituje ozbiljski svoju volju pred tri sposobna svjedoka, koji da su zajedno pritomni i da su sposobni potvrditi, da se u osobi oporučitelja nije dogodila nikakova prevara ili bludnja.

Uvaži li se rješitba vrhov. suda bečkoga od 18. studenoga 1862. br. 7287, u kojoj se veli, da nije dovoljno za ustmene oporuke, da oporučitelj jednostavno pristane na učinjeni mu predlog, ili da pročitani sastavak naprosto prizna svojom voljom, kao što je to u ovom slučaju, gdje je pokojni Aleksand. P. star. na pročitani u prisutnosti 4 svjedoka pismeni sastavak, odprije već napisani po pisaru Petru P., jednostavno pristao; jer nepotvrdjuju svjedoci Ivan C. i Pajo J. navod tuženika, da je oporučitelj izrično rekao tom sgodom, da si kćer pokojnu Katarinu Št. imenuje universalnom baštinicom: ne ima dakle ni potrebština ustmene oporuke po § 585 o. g. z., pa prema tomu moralo se je suditi po zahtjevu tužbe.

Parbeni troškovi prebijaju se, jer tuženik nije objestno zašao u parnicu.

Kr. banski stol riešenjem svojim od 27. prosinca 1889. br. 31.232 uvaži priziv, te preinači osudu prvoga suda glede glavne stvari, a glede točke o parbenom trošku potvrdi osudu prvosudnu tim, da tužena ostavina imade nositi i prizivni trošak.

Razlozi: Tužitelji tvrde, da pokojni Aleksander Pelleš star. nije pred tri sposobna svjedoka, od kojih su barem dvojica istodobno prisutna bila, potvrdio, da sastavak od 27. ožujka 1887. sadržaje njegovu posljednju volju; da taj sastavak nije njemu pročitan, da on nije toga sastavka diktirao Petru P. onako, kako je napisan; da pokojnik nije pred svimi svjedoci izrično očitovao, da imenuje universalnim svojim nasljednikom kćer si Katarinu udatu Šteković, a ostalu svoju djecu da je već namirio; da nije rekao, da ova oporuka u savezu sa očitovanjem od 15. prosinca 1886. ima sadržavati njegovu posljednju volju; da nije na oporuku obće stavio rukoznaka, da ga nije stavio pred tri svjedoka i da ovi istodobno prisutni nisu bili, da nije naredio, da mu jedan od svjedoka pročita sastavak pred druga dva svjedoka, koji su zajedno uvidili sadržaj sastavka i da nije potvrdio, da se sastavak slaže sa njegovom voljom.

Nudeći za dokaz tih činjenica svjedoke podpisane na napadnutoj oporuci izvode iz njih (činjenica), da očitovanje posljednje volje od 27. ožujka nije tvrdo.

Svjedoci Ivan C., Petar P., dr. Aleksander N. i Pajo J., koji su na napadnutoj naredbi posljednje volje podpisani kao svjedoci posljednje volje, izkazali su suglasno pod zakletvom pred sudom, da su taj po njih podpisani sastavak Aleksi P. star. pročitali najprije Petar P., a onda dr. Aleksander N., svaki u prisutnosti ostale trojice svjedoka; da je Aleksander P. svaki put nakon pročitanja u prisutnosti svih svjedoka izjavio, da je to njegova volja pa da je iza tih izjava opet u prisutnosti svih svjedoka uhvatio za pero, pruženo mu po Petru P., na što je ovaj pred ostaviteljevima očima i u prisutnosti svih svjedoka stavio znak križa na sastavak. Iz kazivanja Petra P., dra. Aleksandra N. vidi se indi, da su oni ostavitelju pročitali sadržaj sastavka, koji su sa ostala dva svjedoka podpisali i koji se napada. — Nadalje vidi se iz njihovih kao i iz kazivanja ostalih dvajuh svjedoka, da su ovi gledali u sastavak ovaj, kada je čitan i kada su ga podpisali; da ga nisu čitali, jer su imali podpuno povjerenje u osobe, koje su sastavak pročitale. — Kazivanjem svjedoka dakle ne samo da nije potvrdjeno što tužitelji uztvrdiše, nego je ustanovljeno, da je ostavitelj zadovoljio zakonskim propisom §§ 580 i 581 ogz., kada se uvaži, da je svejedno, da li tko sam stavi rukoznak na sastavak ili on uobičajenim uhvatom za pero ovlasti drugoga, da taj rukoznak mjesto njega stavi, i ovaj to učini (§ 267 gpp.).

Nemože dakle, gledeć na propis § 661 ogz. biti govora o tom, da napadnuto očitovanje nije tvrdo, a to tim manje, što spomenuti zakonski propisi (§§ 580 i 581 ogz.) nezahtievaju, da ostavitelj diktira očitovanje posljednje volje; da prigodom pročitanja toga očitovanja opet izrično imenuje nasljednika i da on naročito naredi čitanje očitovanja: već je dovoljno, da jedan svjedok u prisutnosti ostalih svjedoka pročita sastavak, ma bio taj sastavak prije jur sastavljen.

Na navode tičuće se očitovanja od 15. prosinca 1886. ne može se obzir uzeti, jer se to očitovanje tužbom ne napada.

Proti opravdanosti ove osude ne govori ni okolnost, što treći svjedok nije uvidio sadržaja očitovanja posljednje volje. Jer onoj dvojici nečitajućih svjedoka nadležeća dužnost da uvide sadržaj sastavka, ima samo tu svrhu, da nadomjesti ono izpitivanje istinitosti, kojega nemože obaviti nesposobni za to ostavitelj i da zaprieči podmetanje te izkrivljivanje oporuke. S toga se mora i obzirom na tu svrhu prosuditi potreba obdržavanja te formalnosti, te nebi bila opravdana u nazočnom slučaju osuda, da naredba posljednje volje nije tvrda, jer nisu obdržavane formalnosti propisane za oporučne svjedoke, kada se uvaži, da su dva svjedoka čitala sastavak, da su ostala dvojica takodjer gledala sastavak, iz kojeg su drugi oni čitali, da tužitelji sami netvrde, da odredbe učinjene u napadnutoj oporuci ne odgovaraju volji ostaviteljevoj, i da vjerodostojnosti svjedoka nije ni najmanje prigovoreno, da dakle sve okolnosti pružaju sigurnost o tom, da je u sastavku oporuke izražena prava volja ostaviteljeva i da je izključena svaka sumnja o podmetnuću ili izkrivljenju te njegove volje.

S tih razloga morala se je preinačiti pravosudna osuda; glede parbenog troška potvrdjena je prvosudna osuda, jer svaka stranka ima za sebe povoljnu osudu.

Kr. stol sedmorice riešitbom od 18. srpnja 1890. br. 822 odbaci previd tužiteljev i potvrdi riešitbu banskoga stola.

Razlozi: Tužitelji u previdu svom ištiču naročito pomanjkanje dvijuh potriebština za valjanost pismene oporuke osobe, koja čitati ni pisati nezna, i koje potrebštine §§ 580 i 581 ogz. propisuju: naime, da takova osoba mora vlastoručno svoj rukoznak na oporuku staviti, ter da joj sastavak ima jedan svjedok pred druga dva svjedoka, koja su sadržaj uvidila, pročitati i da mora ova potvrditi, da se sastavak slaže s voljom njezinom.

Istina je, da oporučitelj Aleksander P. nije sam perom stavio onaj rukoznak pred ime svoje, nego mu je svjedok Petar P. donio pero do kreveta, u kojem je oporučitelj ležao, a on je to pero rukom prihvatio, na što je svjedok Petar P. na izpravu rukoznak stavio. Nu, ako se uvaži, da je podpis, odnosno rukoznak i onda stavljen, kada se podpisatelju ruka vodi ili kada on pred svjedoci takav vidljivi znak učini, koji ništa drugo predstavljati nemože, nego njegov rukoznak, kao što to predstavlja prihvat pera u času, kada pisac ime njegovo podpisuje i rukoznak njegov stavlja: to se u ovom slučaju nemože reći, da oporučitelj Aleksander P. na izpravu svoje posljednje volje nije sam stavio znak svoje ruke, kako to propisuje § 580 ogz.

Suglasnim kazivanjem oporučnih svjedoka dokazano je nedvojbeno, da su u pitanju stojeću oporuku svjedoci dr. N. i Petar P. oporučitelju pred druga dva svjedoka glasno čitali, i da je oporučitelj vazda potvrdio, da se taj sastavak sa njegovom voljom slaže. — U isto doba, kada je taj sastavak pročitan i po oporučitelju kao njegova posljednja volja priznat, podpisali su ga i svjedoci Ivan C. i Pajo J.; pa premda ovi svjedoci kažu, da oni toga sastavka nisu pročitali, to im je prigodom podpisa isti ipak na uvid tako predležao, da je to u smislu § 581 ogz. dovoljno bilo za kontrolu, da je to isti sastavak, koji je oporučitelj označio svojom oporukom, i da je sadržaj toga sastavka onaj isti, što su ga svjedoci dr. Aleksander N. i Petar P. oporučitelju i njim na glas čitali, čim je svrha te po § 581 ogz. propisane potrebštine za valjanost oporuke postignuta tim više, što se ni neizrazuje dvojba, kao da sadržaj preporne oporuke nebi bio prema volji oporučitelja.

Pr. dr. *V. Matijević.*

Može li se na jednostranu molbu tužitelja obustaviti razprava parbe do reasumacije, ili se imade od tužbe odustati?

F. O. tuži kr. sudb. stolu u B. dra. J. R., da se krati platit 1368 f. 50 n. na temelju kontokorenta. Za razpravu ove tužbe odredjeno bje ročište na dan 15. rujna 1889. Hoteći tužitelj da ipak do razprave ne dodje, a s druge strane nehoteć od same tužbe izrikom odustati, zatraži molbom de pr. 31. kolovoza 1889. br. 1683: da se na dan 15. rujna 1889. u toj stvari odredjeno ročište odgodi do reasumacije. — Kr. sudb. stol u B. zadovolji ovoj molbi odlukom od 2. rujna 1889. br. 1683.

Proti ovoj odluci podnese dr. J. R. utok, na što kralj. banski stol rješitbom od 6. studenoga 1889. br. 27.563 preinači napadnutu odluku, te odbaci molbu F. O. de pr. 31. kolovoza 1889. br. 1683 tim: da mu pristoji od tužbe de pr. 24. lipnja 1889. br. 1237 odustati, ako neće da se povede uredovni postupak; — te dosudi utjecatelju trošak utoka.

Razlozi: Vidiv, da obustavu do reasumacije gradjanski parbeni postupak ne poznaje, a navlastito da se takova obustava ne može dozvoliti nikako na jednostranu molbu tužitelja, koji može samo odustati od tužbe, koju je jednom kod suda podneo, ako ne želi, da se na nju povede propisani postupak, odnosno tužbu potegnuti natrag; — u kojem slučaju protustranki prosto ostaje zatražiti, da joj se dopitaju nastali troškovi, a na platež ovih da se tužitelj osudi: obnašao je itd.

Proti ovoj rješitbi podnesao je tužitelj F. O. po odvj. dru. M. S. previdni utok, nu kr. stol sedmorice rješitbom od 8. svibnja 1890. broj 3257 potvrdio je rješitbu kr. banskoga stola: jer je opravdana iz razloga tamo navedenih. Priobćio dr. *Fran Kucelić.*

Naknada i preboj parbenih troškova u maličnih parnicah.

Kralj. kot. sud u K. osudom od 8. listopada 1883. br. 7085 odbi tužbeni zahtjev uz preboj parbenoga troška.

Tuženik podnese žalbu ništovnu proti onoj česti osude, kojom je parbeni trošak prebijen, obrazlažući ju od prilike ovako:

Malični (bagatelni) sudac, izričući preboj parbenoga troška, držaše valjda, da se nalazi medju ustanovami gpp., koje mu ostavljaju gotovo u svakom slučaju na volju, da po svojoj razsudi parbeni trošak ili dosudi ili prebije.

U toj bludnji moraše se malični sudac nalaziti, jer nebih mogao vjerovati, da je on, znajući da radi po ustanovah maličnoga zakona, ovako flagrantno hotio povriediti jasnu i posve razgovjetnu ustanovu § 71 bagatelnoga zakona.

Po ovoj bo zakonskoj ustanovi valjalo je protustranci, koja je izgubila parnicu, naložiti, da mi naknadi parbene troškove, pa nije bilo slobodno iste prebijati: „jer se oni tek tada prebiti smiju, kad svaka stranka stranom nadvlada, stranom gubi“.

Malični zakon nije dakle ostavio sudcu na volju, da po svojoj rasudi parbeni trošak ili dosudi ili prebije; malični zakon jest posve precizno ustanovio slučajeve: kada malični sudac ima (a ne može) parbeni trošak dosuditi, kada opet ima (a ne može) parbeni trošak prebiti . . .

Kr. banski stol riešitbom od 12. prosinca 1883. br. 25 679 s razloga, što § 71 zakona od 3. listopada 1876. ustanovljuje, da se osudom imade stranki, koja gubi parnicu, naložiti, da protivnoj stranci naknadi parnicom prouzrokovane troškove; s razloga, što je osudom prvoga suda tužitelj sa cielim zahtievom odbijen, pak bi prema tomu imao naknaditi tuženiku troškove, koje je prouzrokovao: — uvaži žalbu ništovnu, po tuženiku radi preboja troškova podnesenu, ukine napadnutu osudu po § 75 t. 9 cit. zak. i sudu po § 78 m. z. naloži, da novu osudu izreče i dalje po zakonu postupa“.* Priobćio *G. Št.*

Kupac kuće, koja još nije gruntovno nanj prenesena, nemože odkazati stan partaji prije, nego li mu je kuća predana (§§ 321, 431, 1116 i 1120 ogz.).

Rafael i Dragica D. kupiše kupovno-prodajnom pogodbom od 12. kolovoza 1890. kuću sa svimi pristojališti u z. z. 43 obć. Križevci. 13. kolovoza 1890. predadoše kupci sudu odpovjednu molbu, da odpovjedaju S. G. i K. S. stan u kupljenoj kući.

Proti odpovjedi (odkazu) podnieli su ovi potonji prigovore, u kojih iztakoše samo to, da je odpovjed nevaljana, jer kupci nisu za vrieme odpovjedi bili uknjiženi kao vlastnici kupljenih nekretnina.

Kr. kot. sud u Križevcih osudom od 30. kolovoza 1890. br. 10.121 odbaci prigovore i odpovjed u krieposti uzdrža s ovih razloga: Prigovor tužitelja, da tuženici nisu bili vlastni stan odpovjedati, jer nisu još 13. kolovoza 1890. bili uknjiženi kao vlastnici, nestoji. Glasom ugovora od 12. kolovoza 1890. kupci stupaju odmah u posjed kupljenih nekretnina; dakle istoga dana (točka 3 ugovora). Prema tomu tuženici stupiše odmah u posjed svih prava prodavaoca kao dotadanjih vlastnika. Prodavaoci nisu si pridržali nikakvi rok, do kojega će i nadalje razpolagati sa prodanom stvari, pa pošto po § 1050 ogz. kupcem pripadaju sve koristi, ma da im stvar još predana nije, to su kupci bili vlastni odpovjedati stan.

---

* Isto tumačenje § 71 mal. zak. zastupaju i riešitbe kr. banskoga stola od 25 studenoga 1885. br. 12.004, od 30. prosinca 1885. br. 20.894 i od 17. ožujka 1886. br. 4897.

U ostalom iz zaporke gruntovne oblasti u Križevcih, nalazeće se na rečenoj pogodbi, vidi se, da su tuženici uknjiženi kao vlastnici upravo na temelju te pogodbe, pa se odatle vidi, da su već 12. kolovoza 1890. bili vlastnici nekretnina, o kojih se ovdje radi.

Tužitelji nisu uztvrdili, da je njihovo uporabno pravo uknjiženo, pa pošto im je odkaz valjano učinjen, moraju ustupiti uporabni predmet novim posjednikom (§ 1120 ogz.).

Pošto se nadalje odkazni rok temelji na propisu § 1116 ogz., to se ukazuju prigovori neosnovani, zato valja odpovjed u krieposti uzdržati. Trošak dosudjen je po § 573 gpp.

Usljed priziva preinačio je kralj. banski stol osudom od 11. rujna 1890. br. 21.391 osudu prvoga suda, te uvaživ prigovore stavio odpovjed izvan krieposti, prebiv parbene i prizivne troškove sa sliedećih razloga: U smislu § 1120 ogz. mora uporaboprimac, ako je vlastnik uporabštinu komu drugomu odtudjio i ovomu jur predao, novomu posjedniku, nakon valjano učinjenog odkaza, dakle po § 1116 ogz., istu ustupiti ako li njegovo pravo nije upisano u javne knjige.

Supruzi Rafael i Dragica D. kupili su pogodbom od 12. kolovoza 1890. kuću broj 128 u Križevcih ležeću od V. i D. G., u kojoj tužitelji S. G. i K. S. dućan sa ostalimi pristojališti u najmu drže; ali je njihovo pravo vlastničtva tek 25. kolovoza 1890. br. 1721 uknjiženo, dakle je pod ovim danom predaja u smislu § 431 ogz. sliedila; a kad tako, nisu oni vlastni bili najam već dne 13. kolovoza 1890. tužiteljem odkazati: zato se ima napadnuta osuda uslied priziva tužitelja preinačiti, te odpovjedna odluka od 13. kolovoza 1890. br. 9591 izvan krieposti staviti, a parbeni troškovi po § 576 gpp. medju se prebiti.

Proti ovoj osudi nije prizvano, pa je s toga postala pravomoćnom.

Opazka. Ako se i treba višim osudam pokoravati, ipak usudjujem se na ovu rješitbu sliedeće primjetiti: Kada bi se zakon ovako tumačio, dovelo bi to ad absurdum. Stavimo, da kupac nemože sa kakvih god formalnih razloga steći uknjižbu prava vlastnosti, te se hoteć odstraniti te mane postupak zavlači na više mjeseci, pa i na više godina. Pita se sada: tko će sa prodanom stvari razpolagati? Prijašnji vlastnik ne, jer se je on dokazom ugovora odrekao svih prava na prodanu stvar; a kupac takodjer ne, jer još neuknjiženi vlastnik; dakle ako se radi o kući biti će stanar za sve ovo vreme tako rekući persona sacrosancta, jer u nj nesmije dirati ni stari ni novi vlastnik. Prodana će dakle stvar biti res nullius. Neka u tom medjuvremenu prodavaoc, koji je još kao vlastnik uknjižen, umre, a novomu kupcu dosadi to neizvjestno stanje, pa on proda trećoj osobi kupljenu stvar još prije nego je na njega gruntovno prenešena: eto koliko zamršaja i kakovih neprilika. Po gore citiranoj rješitbi kralj. banskoga stola on nije bio vlastan stan odpovjedati, dakle ova treća osoba neće biti vlastna nikada to pravo izvršivati, jer po § 442 ogz. nitko nemože drugomu ustupiti više prava, nego sam ima.

Kako se dakle vidi, osuda prvoga suda odgovara više smislu i duhu zakona.* *B.*

Kako se može usprkos propisa § 325 gpp. produljiti 14-dnevni rok za podnos priziva u ustmenom postupku parnice.

Proti osudi kr. kot. suda u Varaždinu od 2. ožujka 1890. br. 2214 podniela je tužiteljka Ana St. 19. ožujka 1890., t. j. 14. dan poslje dostavljene joj osude, napis (rubrum) priziva, sa točnom naznakom imena stranaka, ter dana i broja napadnute osude, ali bez svake prošnje. Napis ovaj riešen je odlukom kr. kot. suda od 20. ožujka 1890. br. 2907 koja glasi: Pošto ovaj napis neodgovara propisom, štono po §§ 2 i 4 gpp. valjaju za podneske na sud upravljene, jer se u istom nestavlja nikakov zahtjev, niti se iz njega razabire, s kojih razloga Ana Stanić želi proti osudi kot. suda priziv podnieti: to se isti vraća odvjet. dru. K-u, jer se nemože višoj molbi podastrieti. Nemože se pako napis taj povratiti moliteljki sa podukom, spomenutom u dometnoj stavci § 2 gpp. da u stanovitom roku podnese odgovarajući zakonu podnesak, jer bi se tim prekršio jasni propis § 325 gpp., po kojem je produljenje prizivnoga roka u ustmenom postupku sasma zabranjeno, a prizivni rok je danas iztekao.

Povodom utoka Ane St. po odvj. dru. K. preinačio je kr. banski stol ovu odluku, te odlučio, da se ovaj napis priziva vrati prizivateljki za popravak u smislu § 327 gpp. u savezu sa §§ 2 i 4 gpp. uz rok od osam dana, i to s toga, jer neima razloga držati, da prizivatelju nije bila druga namjera, već poslužiti se s pravnim liekom proti gore navedenoj osudi, a pošto dotični podnesak neodgovara propisanoj formi, moralo se je odlučiti, kako je učinjeno u dispozitivnom dielu ove odluke.

Proti ovoj banskostolnoj riešitbi uložio je Ivan H. po odvjet. dru. D. utok, u kojem iztiče medju inim i to, da se po § 4 gpp. imadu na popravak povratiti samo podnesci, kojim kakova formalnost fali, dočim puki napis, koji nesadržaje nikakova izvedenja, nije priziv, sadržavajući formalnu manu, jer nesadržaje upravo ništa. Vraćanjem takovoga napisa na popravak stvara se pogibeljan prejudicium, jer će se na taj nesgrapni način moći u buduće svaki prizivni rok protuzakonito produljiti.

Kr. stol sedmorice odlukom od 30. ožujka 1890. br. 1777 zabaci previdni utok Ivana H. a potvrdi napadnutu riešitbu kr. banskoga stola s tim, da po banskom stolu za popravak napisa priziva ustanovljeni rok od 8 dana teče od dostave vrhovne riešitbe, jer je napadnuta banskostolna rješitba opravdana s razloga tamo navedenih.[*] Priobćuje *S.*

---

* Nemislimo tako; rješenje kr. banskoga stola suglasno je sa praksom a i teorijom, premda tumači ogz. nisu u tom posve jedne misli.

Na odvjetničkom ispitu ne može se oprostiti kandidat od ispitivanja iz kaz. prava.

A., privatni docent na sveučilištu, zamoli, da mu se dozvoli polagati odvjetnički ispit i da bude ujedno oprošten od ispitivanja iz kaz. prava i kaz. postup. Viši sud odbaci molbu, jer da se prema § 4 odvj. zak., zatim § 3 naredbe minist. od 11. oktobra 1854. (d. z. l. br. 264), dotično § 20 car. naredbe od 10. oktobra 1854. (br. 262 d. z. l.) mora odvjetnički ispit položiti iz svih grana civilnoga i kaznenoga zakonodavstva; oprostit se može ispitivanje iz kazn. prava prema naredbi min. pravosudja od 7. srpnja 1855. br. 13.913 samo onda, ako je kandidat odvjetničtva već s uspjehom položio sudački ispit; a ne može nadomjestiti taj ispit to, da je kandidat uvršten u listu branitelja u kaznenih stvarih, jer prema § 4 jur citirane minist. naredbe od 11. oktobra 1854. odvjetnički ispit usposobljuje dotičnika i za vršenje sudačke službe. — Utok predan proti ovomu riešenju odbaci vrhovno sudište bečko odlukom od 11. rujna 1890. br. 9866, jer da je riešenje višega suda u skladu sa zakonom i stanjem stvari.

B. Mjenbeno i trgovačko.

Neovlašteno ispunjena (ispisana) mjenica.

Prvi sud uzdrži u krieposti platežni nalog; prizivni sud pako dokine ga. Razlozi: Tuženica prigovara, da je mjenica neovlašteno ispunjena; taj je prigovor opravdan, i zato valja platežni nalog dokinuti. Tužitelj sam priznaje, da je tuženica prihvatila mjenicu, na kojoj bi otac njegov M. imao biti izdatnikom, ali da onda, kada je tuženica mjenicu prihvatila, ne bijaše još podpisa M-ova; a iz dalnjega razlaganja u odgovoru vidi se nedvojbeno, da je tužitelj sam ispunio mjenicu podpisav na njoj svoje ime kao izdatnik. Kako veli naredba ministar. pravosudja od 6. listopada 1853. (d. z. l. br. 200) mogaše tužitelj naknadno, ispuniv mjenicu, steći prava na temelju iste mjenice samo onda, ako ovo naknadno ispunjenje nebijaše proti pogodbi, a niti neovlašteno. Istina je, a to je već prvi sudac razabrao, mjenica nije ispunjena usuprot pogodbi. Ali tuženica dokaza, da je tužitelj neovlašteno mjenicu ispisao. Tužitelj najme sám izjavi, da je utuženu mjenicu preuzeo iz ostavine pokojnoga M., bezuvjetno je dakla izključeno, da bi tužitelj mjenicu ovu bio stekao na temelju pravna posla medju živimi, uglavljena medju njim i pokojnim mu otcem. Tuženica dokaza, da je ciela ostavina M-a uručena trojoj djeci njegovoj svakomu jednaki dio, a udovi ostaviteljevoj da je za doživotno uživanje doznačen drugi dio čiste ostavine; nadalje je predloživ inventar ostavine i priznanjem tužiteljevim dokazala, da se ova utužena mjen. tražbina nije nalazila medju inventiranimi aktivi ostavine, nije dakle ni predana tužitelju putem sudbene doznake (odredbe). Pošto stvari ovako stoje, neima sumnje, da je tužitelj neovlašteno ispunio mjenicu, jer tražbina, temeljeća se na toj mjenici, prešla je na sve nasljednike M-ove, dosljedno tužitelj nebijaše vlastan sám ispuniti mjenicu i sám potražiti isplatu tražbine. Naprama ovomu razlaganju stvari, u kojem tuženica dokazuje, da je mjenica neovlašteno ispunjena, tužitelj je imao tvrditi i dokazati, da je bio vlastan mjenicu ispuniti, napose morao bi bio razložiti, da su sunasljednici njemu jedinomu ustupili ovu mjenicu na temelju posebnoga dogovora, i da je po tom bio on sám vlastan mjenicu ispuniti. Ali toga on ne učini; a nije dovoljno što veli, da je moguće da je i drugim načinom, a ne nasljedstvom, dostao se pravičnoga posjeda mjenice, jer naproti dokazu tuženice, da je mjenica neovlašteno ispunjena, morao je tužitelj protivno dokazati, a takov protudokaz nedaje se pukimi predmnjevami. S ovih razloga trebalo je platežni nalog dokinuti radi pomanjkanja legitimacije tužitelja na parnicu.

---

[*] Slično riešenje saobćeno je u br. 2. Mjesečnika od g. 1890. str. 99 kao i protuslovno riešenje bečkoga vrhovnoga sudišta, pa se i u ovom slučaju čini opravdanom osuda prvoga suda.

Vrhovno sudište bečko riešenjem od 2. srpnja 1890. broj 7444 ukine osudu prizivnoga suda, a potvrdi onu prvoga suda s razloga: Nepreporno je, da je tuženica ovu još od izdatnika nepodpisanu utuženu mjenicu prihvatila, svoj prihvat napisala, te ju otcu tužiteljevom kao mjen. vjerovniku predala. Tuženica mogla bi prema naredbi ministar. pravosudja od 6. listopada 1853. (d. z. l. br. 200) samo onda uspješno prigovoriti, da je mjenica naknadno ispunjena podpisom imena tužitelja kao izdatnika, da se je tužitelj neovlašteno ili proti utanačenomu sporazumu podpisao. Tuženica ni sama netvrdi, da je s otcem tužiteljevim ugovorila, da on (t. j. otac) ne smije drugomu predati mjenice, dok nebude ispunjena po izdatniku. A ako je tužitelj preuzeo mjenicu iz otčeve ostavine bez posredovanja ostavinske oblasti, pa ju onda istom kao izdatnik ispunio, odatlje nemože tuženica s razlogom izvoditi, da je prema njoj mjenica neovlašteno ispunjena, jer je tužitelj ispuniv mjenicu postavio se naprama prihvatnici u takav neposredni položaj, da prema čl. 82 mj. z. (§ 92 hrvat.-ugar. mj. z.) mora odgovarati na sve prigovore njene, pa i na prigovor, da je njegovomu otcu dug isplaćen, isto onako, kao da je to samomu njemu plaćeno; jer se tužitelj prema sadanjem obliku mjenice, koji je po čl. 36 mj. z. (§ 36 hrv.-ugar. mj. z.) jedino odlučan za tuženicu, kao izdatnik na vlastitu naredbu i posjednik ima držati za pravoga vlastnika mjenice, a kao takov je naprama tuženici legitimiran tražiti isplatu mj. svote; jer ako tuženica isplati tražbinu tužitelja uz predaju kvitirane mjenice, neće više na temelju ove mjenice trebat ništa platit ili učiniti. Tim dakle, što je tužitelj naknadno ispunio mjenicu, podpisav se kao izdatnik, nije se u ničem oštetio ili pogoršao položaj tužiteljičin, neima dakle nikakova razloga, da se krati izplatit mjenicu radi toga, što je naknadno ispunjena. Prvi sud dakle pravom je zaniekao svaku važnost prigovora o neovlaštenom ispunjenju mjenice.

Kolika je ovlast zastupanja ortaka, koji ujedno ravna poslom? Preboj (compensatio) tražbine družtvene sa privatnom tražbinom pojedinoga člana družtva.

A. kao pravni nasljednik družtva A. i B. tuži sudu C-a tražeć, da ga odsudi, da mu mora platit dužnu kupovninu. C. odgovara, da je B. još za obstanka družtva A. i B. očitovao, da C. može svoju tražbinu za predano odielo odbiti od duga, što ga duguje firmi A. i B. Ovaj prigovor C-ov odbaci prizivno sudište. Naprotiv vrhovno sudište bečko rješitbom od 29. lipnja 1890. br. 5404 potvrdi osudu prvoga suda, da se ima ponudjeni dokaz izvesti.

Razlozi: Tužitelj dopušta, da onda kada je tobože B. izdao očitovanje, o kojem se ovdje radi, obstojaše još družtvena firma, pa da je B. mogao preuzeti obveza za družtvo, odnosno da bijaše vlastan zastupati ga. Kako veli čl. 114 t. z. (§ 90 hrv.-ugar. t. z.) svaki za zastupanje družtva ovlašteni ortak može u ime družtva poduzeti svake vrsti poslova i pravnih djela, čim postaje samo družtvo ovlaštenim ili obvezanim, samo ako je posao uglavljen naročito u ime družtva, ili ako se iz okolnosti razabire, da se je imao prema volji kontrahenta za družtvo sklopiti. U očitovanju pako, kojega se istinitost ima dokazati, jasno je izražena nakana, da se družtvena firma obveže. Sudeć po sadržaju očitovanja ima da je tuženik vlastan ono, što duguje družtvenoj firmi, kompensirati sa tražbinom svojom, koju ima proti B-u. A ništa nečini, da se on služi tom ovlasti istom sada, kad mu se je braniti od zahtjeva i tražbina proti njemu podignutih. B. budući ovlašteni zastupnik mogaše već po slovu čl. 114 trg. z. obvezati firmu naprama tuženomu ili kojem trećemu i glede svoga privatnoga duga; a je li naprama ostalim članovom možda prekoračio svoje ovlasti, to pitanje imadu raspraviti medju sobom sami članovi družtva. Čl. 99 trg. z. (§ 77 hrv.-ug. t. z.) nepobija ovoga mnienja, jer se u njem ne normira pravo zastupanja prama trećim osobam, nego se u njem, što se već razabire odatlje, jer je uvršten u II. odsjek, naslov 1 druge knjige — opredieljuje jedino pravni odnošaj ortaka, ovlaštena na vodjenje pesala prama ostalim članovom družtva gledeć upravo na to vodjenje. To isto vredi i o citiranom čl. 121 t. z. (§ 96 hrv.-ug. t. z.), jer ovaj veli samo to, da neima kompensacijo medju tražbinami družtva i privatnimi tražbinami dužnika družtvenoga; ali tim nije izključena niti se mogla izključiti kompensacija i onda, ako je tu član, na zastupanje ovlašteni, krepošću svoje punovlasti u ime firme na korist treće osobe proglasi dopustivom. Prema tomu uspostavljena je osuda prvoga suda. *(„Centralblatt".)*

C. Kazneno.

Vriednost ukradene stvari, na koliko od tud ubrojivost kradnje odvisi, mora da je u slučaju § 186 a) kz. dioniku poznata bila; — nedostaje ***„dolus eventualis"*** *dionika.*

Osudu c. kralj. okružn. suda u Rovignu od 12. srpnja 1889. broj 2910, kojom su Ivan, Josip i Vjekoslav M. u smislu § 186 a) kz. pronadjeni krivimi zločinstva kradnje, povodom ništovnice, koju su obtuženi osudjenici uložili, ukinulo je vrhovno ukidno sudište bečko rješitbom od 18. siečnja 1890. br. 9884 i odredilo, da sud I. molbe ponovno razpravi ovu stvar i izrekne novu osudu.

Razlozi: Ništovna žalba upire se na ništovne razloge § 281 br. 5 i br. 10 austr. kp. (§ 277 br. 5 i br. 10 hrv. kp.); jer je prvi presudni sud propustio i nije ustanovio, da li je obtuženikom bilo poznato, da predmet kradnje, ukradenih 5 kokoši, 5 for. prekoračuje; te jer je isti sud unatoč okolnosti — da iztaknuta manjkavost postoji — obtuženike ipak proglasio krivimi zločinstva dioničtva kradnje, namjesto da ih je izjavio krivimi istovrstna prekršaja kradnje.

Oba ništovna razloga opravdana su: obtuženici Petar G. i Josip R. proglašeni su krivimi, što su u družtvu iz zaključana prostora (§ 171, § 174 II. b) II. c) kz.) uzeli i prisvojili si 5 kokoši, svaka vredna 1 for. 20 novč., dakle sve ukupno 6 for. vriedne. Što se ucjenjivanja ukradene peradi tiče, opazio je prvi sud, da bi se za upitnih 5 kokoši, da su bile donesene na sajam za potrošak, dobilo najviše po 70 novč. od komada, ili za svih pet najviše 3 for. 50 nvč.; ali buduć je svih pet kokoši bilo namienjeno za gospodarstvo i za pripašu, zato im i jest od prvoga suda pravom dopušćena viša ciena.

Poradi zločinstvenoga iste kradnje dioničtva, skrivljena učestvovanjem pri gostbi, kod koje je tih 5 kokoši potrošeno, budu braća Ivan, Josip i Vjekoslav M. krivimi proglašeni, a glede zločinstvene nakane za potonji učin bijaše navedeno: sve okolnosti dopušćaju predpostavu, te su Ivan, Josip i Vjekoslav M. dobro znali, da su one kokoši, koje su oni s R., G. i B. (potonji bio je intelektualnim začetnikom upitne kradnje) zajednički pojeli bili, — od kradnje potekle; pa buduć im je to bilo poznato, morao se je njihov čin prema tomu, što je ukradeno dobro više od 5 for. vriedilo, zločinstvom dioničtva kradnje kvalifikovati.

Ništovnicom rečene trojice naglašuje se, da prvi presudni sud nije uglavio, da bi njima trojici bilo poznato, da ukradenih 5 kokoši više od 5 for. vriedi (§ 281 br. 5 kp.), a da je ipak uza sve to obtuženike, — uzprkos da je iztaknuta manjkavost postojala — proglasio krivcima zločinstva dioničtva kradnje, na mjesto prekršaja istovrstne kradnje (§ 281 br. 10 kaz. p.) Udes ništovnice ostaje nedvojbeno u nerazdruživoj svezi sa pravnim — u ništovnici iztaknutim — pitanjem, da li je u slučaju § 186 a) kz. vriednost ukradene stvari, na koliko ta vriednost na kvalifikovanje čina zločinstvom upliviše, — morala biti poznata dionikom, a da se i ovim uzmogne zločinstvo dioničtva ubrojiti. Pitanje ovo mora se riešiti „jestno“. — Svakako ostaje netaknutim načelo: prema uvjetovanoj u zakonu nakani dionika, da si iz protupravna djela namakne što veću korist (dolus eventualis), vriednost ukradene (zatajene) stvari, na koliko je za kvalifikovanje mjerodavna (§§ 173, 186 b) k. z.), tvori objektivnu značajku zločinstvenu, te ova mora biti ubrojena počinitelju i onda, makar i nebilo uglavljeno, da mu je ta vriednost bila poznata, osim ako ine pozitivne okolnosti užega obsega „dolus“ zajamčuju i opravdavaju.

S posve drugoga stanovišta valja udariti, kada se ubraja zločinstveno dioničtvo u slučaju § 186 a) kz. — Po izričnoj ustanovi zakona vriednost stvari, koju si dionik prisvoji (zataji), ostaje za kriminalno kvalifikovanje neodlučnom; vriednost ta može biti ovda onda posve neznatna, a ipak djelo dioničtva ostaje zločinstvenim, ako je dioniku bilo poznato, da stvar, do koje je dioničtvom došao, potiče od kradnje, objektivno zločinstvene. — Ta spoznaja počinitelja = dionika ostaje odlučnom i bitnom predpostavom za ubrojivost zločinstvenoga dioničtva, ali zato mora da bude posebice uglavljena. — Dok zakon tu spoznaju dionika s jedne strane prema „iznosu ili vriednosti“, s druge strane „po dogodjaju“ u razmjerje poteže, te tako s jedne strane pokazuje na slučaj § 173 k. z., s druge pako strane prisniva u neki spoj na one kradnje, koje bud „po naravi čina“ bud „po naravi ukradene stvari“ zločinstvom smatrane biti moraju, a na vriednost stvari same nikoje važnosti u obće nepolaže, nego samo na toliko, na koliko se od tud spoznaja dionika o zločinstvenoj vlastitosti kradnje zaključiti dade; — zaključak, koji se nebi mogao ni smio dopustiti, gdje dioniku vriednost stvari poznata bila nebi.

U predležećem slučaju, gdje se pita o kvalifikovanju po § 174 II. a) kz., biva kradnja zločinstvom, što se naravi njezinoj (u družtvu) pridružuje vlastitost vriednosti preko 5 for. — Što se tiče prvoga elementa (kradnje u družtvu), uglavio je prvi presudni sud, da je to svim trima dionicima bilo poznato, a što se tiče druge značajke (vriednosti preko 5 for.), bez koje se kradnja, sve kada bi i bila u družtvu izvedena, zločinstvom ubrojiti nebi mogla ni smela, — propustio je isti presudni sud za tu činjenicu dokaz uglaviti zadovoljiv se činjenicom, da je samo vriednost preko 5 for. dokazana, neosvrnuv se i na to, da li je ta okolnost dionicima poznata bila. A ipak izrično nalaže zakon, da i ova okolnost bude izvan svake dvojbe stavljena. Nemože se podvojiti, dà mora se dopustiti, da je jednaka važnost zakonom podieljena „iznosu ili vriednosti" ukradene stvari, kao i „naravi same kradnje". — Kao što bi u konkretnom slučaju bilo neumjestno izjaviti obtuženike krivcima zločinstva dioničtva kradnje, kada bi samo bili znali, da su ukradene kokoši vriedile više od 5 for., a nebi im takodjer bilo poznato, da je kradnja u družtvu bila izvedena: ravno tako ostala bi neumjestnom osuda, da su obtuženici izjavljeni krivcima zločinstva dioničtva kradnje, kada bi bilo uglavljeno, da je njim samo potonja okolnost poznata bila. — Ništovnica dakle pokazuje se na razlogu § 281 broj 10 austr. kp. (§ 277 br. 10 hrv. kp.) osnovanom i utemeljenom, te se osuda zato, što bitne značajke i činjenice nisu uglavljene, po § 283 austr. kp. (§ 279 hrv. k. p.) morala ukinuti i ujedno izreći odredba, da prvi presudni sud ovu stvar iznovice pretrese i novu osudu izrekne.

Pr. *L. Matasović.*

Samo pederastija a ne i onanija, makar i obavljena sudjelovanjem osobe istoga spola, spada pod udar § 129 I. sl. b. kz.

Kr. stol sedmorice osudom od 19. rujna 1890. broj 2660 uvažio je žalbu ništovnu obtuženih J. Š i P. P., izvedenu proti osudi kr. sudbenoga stola u Z. od 9. lipnja 1890. br. 4053 kaz., kojom su isti kao neposredni počinitelji osudjeni radi zločinstva bludnosti suprot naravi I. slučaja, označenog u § 129 sl. b. k. z., te je po § 303 kp. napadnutu osudu prvoga suda ukinuo glede kvalifikacije čina i glede kazne te sudio: Josip Š. i Pavao P. krivi su, da su tečajem druge polovice godine 1889. i početkom godine 1890. u Zagrebu po više puta i to: Josip Š. turao svoje spolno udo spreda medju muda Pavla P., ter uzimao u usta pa sisao spolno udo Pavla P. do izljeva sjemena, a Pavao P., što je dragovoljno pristao na to, — prekršaja suprot javnoj ćudorednosti, predvidjen u § 516 kz., te se toga radi osudjuju po § 516 kz. i obzirom na § 292 kp., i to prvi na kaznu od 4 mjeseca, a potonji od 4 nedjelje.

Razlozi: U dispozitivnom dielu ove osude opisani učin uzimlje prvi sud ustanovljenim usljed obširnog priznanja suobtuženoga Pavla P.

i kazivanja više svjedoka, od kojih prva trojica potvrdjuju, da im je obtuženi Pavao P. inkriminirano djelo priznao vansudno prije poglavarstvenih izvidjenja, a potonji izkazuju okolnosti takove, koje upućuju na izvedenje inkriminiranoga čina.

Obtuženici, kojih se ništovna žalba temelji na točki 9 sl. a i toč. 10 § 277 kp. tvrde, da se u grieh njima upisano djelo neima niti podvrći kaznenom progonu, pošto ne dotiču predpostave budi § 129 I. b. budi § 516 kz.

Ma da za kvalifikaciju čina, kako ju pogriešno uzimlje prvi sud po obrazloženju svoje osude, i nedotiču predpostave § 129 I. sl. b. kaz. z., pošto pederastija dokazana ne predleži, to se ipak ukazuje inkriminirani čin kano bludno djelo, poduzeto i izvedeno medju dvie osobe istoga spola, koje je nedvojbeno podobno ćudorednost i sramežljivost povriediti grubo, ter čim se pročuje, probuditi javnu sablazan, što pak dovoljno uglavljuje učin prekršaja suprot javnoj ćudorednosti u § 516 kz. označeni.

Prema tomu je osnovan iztaknuti u ništovnoj žalbi jedino razlog ništetnosti točke 10 § 277 k. p., pa zato valja povodom ništovne žalbe obtuženih po § 303 kp. ukinuti napadnutu osudu prvoga suda.“

Toliko iz vrhovne osude sa razlozi; da se pako razbistri pojam pederastije i onanije u savezu sa § 129 I. sl. b. kz., dobro će biti, da se ovdje zabilježe neka važnija mjesta iz žalbe ništovne, predložene po branitelju osudjenih dru. H.

Oskvrnuće po § 128 kz. tvori onaj, koji: 1. da ugodi požudam svojim 2. spolno zlorabi (missbraucht) načinom različitim od onoga u § 127 kz. 3. dječaka ili djevojku izpod 14 godina ili osobu — mužku ili žensku — dok je u stanju, da se nije kadra braniti ili u nesvjestici; 4. ako ne predleži § 129 I. sl. b. k. z.

Obzirom na posljednji negativni uvjet naziru mnogi — medju inimi i Herbst — jednu od karakterističnih razlika izmedju oba zločina u tom, da je oskvrnuće ograničeno na osobe raznoga, a bludnost po § 129 I. sl. b. na osobe istoga spola.

Ovo mnienje protivi se slovu zakona, koji ne čini glede spola nikakove razlike niti u aktivnom („tko“ znači po terminologiji našega zakona uvjek osobu mužku ili žensku), niti u pasivnom pogledu (tko dječaka ili djevojku ili „osobu“ t. j. mužkarca ili žensku). Oskvrnuće se prema tomu može počiniti po mužkarcu na ženi i obratno, te po mužkarcu na mužkarcu i po ženi na ženi.

Da je zakonodavac protivno tomu htio ustanoviti, mogao je jednostavno stilizirati: Tko osobu različitoga spola, bilo dječaka ili djevojku izpod 14 godina, ili osobu itd.

Ne stoji dakle, da svako oskvrnuće, ako se počini izmedju osoba istoga spola, postaje bludnošću proti naravi po § 129 I. b.

Neki, koji prihvaćaju ovaj negativni zaključak, konstatiraju karakterističnu razliku izmedju oba zločina ovako: Oskvrnuće može se počiniti i izmedju osoba istoga spolá. Ali razlika je u tom: da li se radi ob osobah nedoraslih ili osobah, koje se ne mogu braniti — predleži oskvrnuće; inače § 129 I. sl. b. Po ovom nazoru bio bi sam učin (bludnost, spolna zloporaba) kod obajuh čina isti. Ako mužkarac, da ugodi požudam svojim, bludno opipa spolno udo nedorasloga dječka — to je bez sumnje oskvrnuće (Herbstovo mnienje, da je to § 129 I. b. je osamljeno). Ako ga zlorabi per anum? Zastupnici prije iztaknutoga mnenja reći će, da je i to oskvrnuće, jer predleže svi uvjeti § 128, a glede samoga čina ne ima razlike izmedju obajuh zločina. — Što je, ako mužkarac bludno opipa odrasloga mužkarca, dok je u nesvjestici? Oskvrnuće. A ako nije u nesvjestici? Zastupnici gornjega mnenja morali bi dosljedno reći, da u tom slučaju predleži zločin § 129 I. b.

A ipak nema nikakve sumnje, da coitus per anum sa dječakom izpod 14 godina nije oskvrnuće, već § 129 I. b.; a bludno opipanje odrasloga mužkarca (ako nije u nesvjestici) — da u obće nije kažnjivo.

Poglavita je razlika izmedju oba zločina u intenzitetu čina. Za § 129 I. b. traži se puno više, nego li za oskvrnuće.

Oskvrnuće predleži kod spolne zloporabe „načinom drugim, nego što je naznačen u § 127", predleži dakle kod spolne zloporabe, ako ova nije coitus internus; čim ovaj predleži, prelazi oskvrnuće u § 129 I. sl. b. Coitus internus kod mužkaraca identičan je pako sa coitus analis, pederastijom.

Tuženi čin nije van medjusobna masturbacija, za koju je već dvorskimi dekreti od 14. kolovoza 1824. i 8. srpnja 1831. izrečeno bilo, da ne pada pod kazneni zakon, ter sadanji kazneni zakon ne može biti strožiji od predjašnjega starijega.

Vještaci u sudbenom liečničtvu i psihopatologiji ne dopuštaju nikakove dvojbe, da je zakonodavac kod § 129 I. b. kod mužkaraca imao na umu samo izključivo pederastiju. Vidi Hoffmann, Ger.-Medicin, 1884. str. 170, Kraft-Ebing, Psychopathologie 1881. str. 235 op. 1.

U konkretnom slučaju ne može se govoriti ni o povriedi ćudorednosti po § 516 kaz. z., pošto uparničeni čin, sbivši se (medju odraslimi mužkarci) portis clausis, nije ni mogao izazvati javne sablazni.

Priobćio *F. Haladi.*

„Ne bis in idem“. *— Obtuženik, proti kojemu je sbog nastupa krive prisege (§ 199 a) kz.) kazneni postupak bio obustavljen, može radi toga, što je istu prisegu naknadno doista položio, biti stavljen pod novu obtužbu samo onda, ako predleže uvjeti § 352 austr. kp. (§ 293 hrv. kp.).*

Državno odvjetničtvo c. kr. zemaljskoga suda u Pragu bilo je podiglo obtužbu proti Vaclavu B. sbog zločinstva prevare, počinjena tim, što je nastupio prisegu, od gradjanskoga sudca formulovanu. — Od te obtužbe odustane isto državno odvjetničtvo; no obnovi istu niti neosvrnuvši se na uvjete § 352 k. p., kada je Vaclav B. nakon pravomoćnosti obustave prvoga kaznenoga progona istu prisegu u istinu i položio. S neodlučnih za ovaj slučaj razlogâ materijalnoga prava kaznenoga izrekne isti zemaljski sud u Pragu osudu, kojom obtuženika odrieši imputirana mu zločinstva. — Kasaciono sudište u Beču riešenjem od 13. lipnja 1890. br. 4206 priznade i dopusti, da je državnim odvjetničtvom uložena žalba ništovna umjestna, ali ipak odluči, da se ne uvaži.

Razlozi: . . . Kako je već spomenuto, bilo je proti istomu obtuženiku povedena kaznena iztraga sbog zločinstva prevare radi toga, što je u istoj svojoj stvari krivu prisegu ponudio t. j. nastupio, te je ta iztraga, kako se vidi iz očitovanja istoga drž. odvjetničtva od 29. lipnja 1889. br. 3047., bila obustavljena. Obtužnica, koja napadnutoj osudi za temelj služi, temelji se na činjenici, da je obtuženik doista položio prisegu poslje obustavljenoga prvoga progona kaznenoga sbog nastupa te prisege. Buduć je u onom slučaju obustavljenoga progona i u nazočnom slučaju formular zakletve jedan te isti, pita se: da li je državno odvjetničtvo nakon svojega očitovanja od 29. lipnja 1889. br. 3047 u obće još bilo ovlašćeno, da podigne obtužbu, koja je temeljem osude, nazočnom ništovnicom napadnute? Na ovo pitanje mora da se niečno odgovori. Nije doduše jedno te isto „prisegu nastupiti“ i „prisegu položiti“; oba ta pojma sve ako i nisu istovjetna, niti se nesudaraju, na toliko se ipak razilaze, što predstavljaju razne momente, koji su po načelih gradjanskoga parb. postupnika rastavljeni, no uza sve to predstavljaju jedan te isti dokazni akt; jesu dakle u istom onom odnošaju, u kojem je pokušaj prama dovršenom činu. Nazočna obtužba indi — sve ako i neopetuje rieč po rieč prvašnju — po sućanstvu svojem bjelodano progoni jedno te isto djelo obtuženika, predstavljajuć i uzimajuć za podlogu samo drugi stadij istoga dokazala gradjansko-pravnoga.

Dočim se ustanove § 363 austr. kp. (§ 305 hrvat. kp.) nisu dale uporabiti, moglo se je izbjeći povriedi načela **„ne bis in idem“** samo u slučaju onom, da se je mogla dopustiti obnova postupka; ali za ovu nisu doticale predpostave; jer su sve za razjašnjenje same stvari i za uglavljenje obtuženika nuždne i odlučne okolnosti već predležale u prvašnjem postupku, koji je obustavljen. Prema takom stanju stvari držav. odvjetničtvo po § 352 (odnosno § 293) k. p. nije više moglo biti ovlašćeno podići obtužbu proti Vaclavu B., što je položio istu prisegu; jer nije bilo obnašlo ništa kažnjiva, kada je istu prisegu nastupio bio; zato i budué svaka žalba predpostavlja zakidanje prava: nemože se drž. odvjetničtvu dopustiti i ono nije ovlašćeno napadati odriešujuću osudu i onda, kada mu pravo na obtužbu pristojalo nije. — Ništovnica dakle morala se je zabaciti. Pr. *L. Matasović.*

D. Upravno.

Ne bi polit. oblast imala postupati proti zakupniku regalnoga prava ni onda, da i jest predležala prijava vlastelinstva ili zakupnika drugog revira sbog nepovlastnog točenja pića.

A. B. iz St. Vukovara zamoli, da mu se dozvoli u vlastitoj kući u St. V. krčmu otvoriti. Kr. kotar. oblast u V. odlukom od 7. svibnja 1889. br. 3122 odbaci ovu molbu s razloga: što je izvornim zakupnim ugovorom, sklopljenim izmedju vlastelinstva vukovarskoga i Šimom R. od 25. travnja 1885. jasno dokazano, da kuća Antuna B. leži u njegovom reviru kao zakupnika regalnog prava točenja pića, pa se zamoljena dozvola bez privole zakupnika izdati ne može i nesmije. U molbi navedena osuda kr. banskoga stola je za ovaj predmet posve irelevantna, jer se temelji na ugovoru od 24. travnja 1882., valjajućem samo do konca rujna 1885.; a nazočna odluka basira se na zakupnom ugovoru od 25. travnja 1885. godine.

Povodom utoka A. B. proti toj odluci potvrdi kr. žup. oblast riešenjem od 18. lipnja 1889. br. 7096. napadnutu odluku „kao kroz temeljitu s razloga u njoj navedenih“, a i s razloga toga, što bi zakupnik regalnog prava, kada bi se u njegovom reviru po volji krčme otvarale, bio u svom pravu oštećen i prikraćen; neosnovan je nazor utočnika, da taj predmet spada pred redoviti gradjanski sud; to pobija ustanova § 46 toč. 13 zakona od 5. veljače 1886., koja naročito odredjuje, da uredovanje u poslu regalnoga prava spada u nadležnost političkih oblasti.

Proti toj odluci uloži A. B. utok na kr. vladni odjel za unutarnje poslove, koji riešenjem od 29. kolovoza 1889. br. 30.948 uvaživ podnešeni utok ukine odluke obiuh nižih oblasti, te odredi, da se odmah dokine proti A. B. izrečena zabrana krčmarenja i zapljena kod njega pod pipom nadjenoga pića, sa sliedećih razloga: Prvostepena odluka zabranjuje A. B. držanje krčme u ljetno doba u njegovoj kući bez privole zakupnika regalnog prava točenja u zakupnom reviru „bieli Golub“ zvanom, premda proti A. B. s nijedne ovlaštene strane nije podnešena prijava radi nepovlastnog točenja u rečenoj kući. Prema tomu nije kotar. oblast ni povoda imala presudjivati, je li utjecatelj A. B. ovlašten krčmariti u toj kući ili ne, niti je opravdana odredba iste kot. oblasti glede obustave krčmarenja i zapljene pića. Županijska oblast potvrdila je prvostepenu odluku neobazrev se na to, da prije izrečene odluke o zabrani krčmarenja nije povedena nikakova razprava; da nije ni saslušana stranka, na čiju je štetu izrečena obustava krčmarskog posla, poglavito pako neobazrev se na to, da se u nazočnom slučaju radi ob istom, medju zakupnici vlastel. regalnog prava točenja u zakupnih revirih „Magazin“ i „Bieli Golub“ prepornom pitanju, u koje tih revira spada kuća, gdje se i sada nalazi krčma podzakupnika i sadanjega utjecatelja Antuna B., o kojem je preporu jur izdano meritorno riešenje istoga vlad. odjela od 25. siečnja 1884. br. 46.884, na koje se utjecatelj izrično pozivlje u svom utoku proti prvostepenoj odluci, a kojim je riešenjem izrečeno, da odluka o tom preporu obzirom na postojeće zakupne ugovore i na tu okolnost, da se neradi o preporu izmedju vlastele i bivših njihovih podložnika, pada pod nadležnost suda.

Nebi dakle u nazočnom slučaju kotar. oblast imala postupat proti utjecatelju A. B. ni onda, da i jest predležala prijava bud vlastelinstva bud zakupnika revira „Bieli Golub“ sbog nepovlastnog točenja u rečenoj kući, pa je županijska oblast, bivši upozorena po stranci na gore navedeno vladino riešenje, imala dokinuti nenadležno donešenu odluku kotarske oblasti.

U ostalom iz priležećih spisa razabire se, da uprava vlastelinstva V. nije izrazito i jasno omedjašila vlastelinske zakupne revire, kroz što se i zakupnici i podzakupnici tjeraju nepotrebnim načinom na parnice.

I nazočnim razpravnim spisom priložena su dva primjerka ugovora o zakupu magazinskog revira za vrieme od 1. listopada 1885. do 30. rujna 1891., kojih sadržaj nije isti, jer dok jedan primjerak toga ugovora sadržaje poslje toč. 1 dodatak o zaokruženju toga revira, u drugom primjerku neima toga dodatka.

Županijska oblast pozvati će s toga upravu vlastelinstva, da prije nego li u buduće dadne u zakup reg. pravo točenja u Vukovaru, točno označi granice svakog pojedinog zakupnog područja.

Pr. Milan P. Jovanović.

◆

Popis

poreznih obćina, za koje su novo sastavljeni gruntovni uložci predani na rukovodjenje nadležnim sudovom.

Tekući broj	Ime obćine	Sudbena oblast, kojoj su uložci predani	Dan i broj izroka o predaji uložaka	Dan od kojega se vode uložci	Opaska
1	Kukuruzari	Kr. sudbeni stol u Petrinji	8. prosinca 1890.	1. siečnja 1891.	
2	Komogovina				
3	Knezovljani				
4	Velešnja Dolnja				
5	Ruševo	Kr. sudbeni stol u Požegi			
6	Djedina rieka				
7	Migalovci				
8	Bilač Veliki				
9	Savski dol				
10	Paka				
11	Imbrijevci				
12	Čaglić				
13	Duboka				
14	Jurkovac				
15	Latinovci				
16	Londjica				
17	Sopna				
18	Šibokovci				
19	Rogulje	Kr. kotarski sud u Kostajnici			
20	Zrinj				
21	Lotine				
22	Bujna				
23	Berek	Kr. kotarski sud u Garešnici			
24	Šimljana				
25	Garešnica Gornja				
26	Plošćica Stara				
27	Plošćica Nova				
28	Kostanjevac				
29	Ruškovac				
30	Samarica				
31	Bribir	Kr. kot. sud u Novom		1. veljače 1891.	
32	Sv. Jakob				
33	Ključ	Kr. kot. sud u Novom Marofu			
34	Krč				
35	Ljubešćica				
36	Makojišće				

Izkaz

plemićkih dobara, za koja su usljed naredbe kr. zemalj. vlade odjela za pravosudje od 19. rujna 1890. br. 11.521. novosastavljeni gruntovni uložci predani na rukovodjenje nadležnim kralj. sudbenim stolovom, i to:

Tekući broj	Ime plemićkog dobra	Sudbena oblast, kojoj su uložci predani	Dan i broj izroka o predaji uložaka	Dan, od kojega se vode gruntovni uložci	Opazka
1	Pleternica	Kr. sudbeni stol u Požegi	8. prosinca 1890 br. 14.532	1. veljače 1891.	
2	Jakšić				
3	Vetovo				
4	Kutjevo				
5	Vrbovsko	Kr. sudb. stol u Ogulinu			
6	Fužine				
7	Cerovica	Kr. sudbeni stol u Zagrebu			
8	Dvorjani I.				
9	„ II.				
10	„ III.				
11	Hruškovac				
12	Jaska				
13	Konjarić Vrh				
14	Kostel				
15	Mirkopolje				
16	Slavetić				
17	Šipak				
18	Vrhovec				

◆

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) imao je 10. siečnja o. g. sjednicu, u kojoj je riešeno više tekućih posala, priredjen materijal za glavnu skupštinu družtvenu; ustanovljeno i odobreno je izvješće blagajnikovo o stanju imovine družtvene te odobreno izvješće tajnikovo o radu družtva tečajem god. 1890. Primljeni su za članove družtva počam od tekuće godine gg.: Ante *Donati*, pravni vježbenik kod c. k. zemalj. suda u Zadru, dr. Iv. *Jančiković*, kandidat odvjet. u Zagrebu; dr. P. *Klaić* u Zadru; *Tonković* Fr., odvj. perovodja u Zagrebu, dr. A. *Vračun*, odvj. u Varaždinu. Zaključeno je takodjer, da se obustavi pošiljanje „Mjesečnika“ članovom, koji duguju preko tri godine druž prinos.

(Umrli.) Maksimilijan *Mihalić* Prigorski, umirovljeni savjetnik kr. zem. vlade, vitez reda željezne krune III. raz., začastni gradjanin grada Zagreba itd. umre nakon kratke bolesti 10. siečnja o. g. u 67 godini dobe svoje. — Pokojnik služio je prvih godina kod sudstva, a kasnje kod polit. uprave, ali svagdje revno, točno i savjestno. — Hinko *Ostoić*, odvjetnik, muž uman i prije mnogo traženi odvjetnik; pod starije dane pogoršale se njegove poslovne prilike. — Lahka im zemlja.

MJESEČNIK broj 2.

Uredjenje vrednote (valute).

I.

Zakonom god. 1887 produžuje se carinski i trgovački savez medju zapadnom i iztočnom polom austro-ugar. monarkije na dalnji deset godina (zak. čl. XXIV. sabora hrv.-ugar. g. 1887 Sbor. br. 63 str. 343 i sl. god. 1887). Ob uredjenju vrednote novčane (valute) odredjuje ovaj zakon (čl. 12) „Obie strane obvezuju se, da će neposredno iza sklopljenja carinskoga i trgovačkoga saveza izaslati povjerenstvo, kojemu će biti zadatak, da vieća o pripravnih mjerah, koje su potrebite, da se, kada nastane povoljan financijalni položaj, omogući uspostava plaćanja u gotovu u monarkiji. Uspostavljenjem valute tada uvesti se imajuća nova vriednost nositi će naziv austro-ugarska vrednost.“ Već je zak. čl. XII. g. 1867 bilo odredjeno, da se imadu što prije „predložiti saborom obiuh pola jednakoglaseće osnove ob uvedenju zlatne valute, pri čem će se po mogućnosti ostvariti načela parižke novčane konferencije.“ Naprotiv u zak.-čl. XX. zajed. hrvat.-ug. sabora od god. 1878 (carinski i trgovački savez) veli se opet, „zakonodavstvom obim biti će medjutim čim prije predložene suglasne osnove, koje će biti prikladne, da se opet oživotvori tečaj kovanoga novca.“ Zak. čl. 24 god. 1887 ne odredjuje unapred kakova da bude nova valuta, da li srebrna ili zlatna, nego nalaže vladam obiuh pola monarkije, da sastave povjerenstvo (enquete), koje će viećati o pripravnih mjerah, da se uzmogne uvesti plaćanje u gotovom, „kad nastane povoljan financijalni položaj.“ Ovo je svakako shodnije; zakon ne zapovieda unapred kakova će biti vrednota, neveže dakle vlade ni povjerenstva u tom pravcu; što se nadje da će biti najshodnije, najprimjernije potrebam života, ono će se predložiti zakonodavstvu. Nu ovaj novi zakon odredjuje nunc pro tunc, da se ta nova valuta, bila kakova joj drago, ima zvati austro-ugarskom, dočim se sadanja zove samo austrijska. Zakoni od god. 1867 i 1878 ne imaju ovoga dodatka o nazivu buduće valute.

Ob uredjenju valute razpravlja se vrlo živahno ne samo u političkih nego i u nepolitičkih glasilih; moglo se zabilježiti i očitovanja organa vladinih, pa iz svega toga dalo bi se reći: da se smatra sadanje vrieme prikladnim te postane istinom, o čem se već preko četrdeset godina piše i govori.

Valjan novčani sustav bitni je uslov prometa i saobraštaja u obće, a napose o njem zavisi sigurnost gospodarska i pravna prometnih akta. Daleko najveći dio posala gospodarskih obavlja se u nutarnjem prometu intervencijom novca, a velika je njegova važnost i za promet s inozemstvom, koja se važnost najjasnije vidi u tečaju (kurs) mjenica stranih (devise).

Za dobar novčani sustav prvo se traži, da se odredi, od kakove tvari će se kovati novac. Pošto se obćenito vjeruje, da su zlato i srebro najprikladnije kovine za to, pitanje o tvari svadja se na ovo: hoće li se kurantni novac kovati od zlata ili srebra, ili od obiuh kovina. Kad se država odluči za jednu ili drugu ili možda za obie kovine, te ovu volju svoju zakonom izreče, nastaje valuta, a novcu kovanomu iz te zakonom odredjene kovine pripada svojstvo zakonskoga platila. Novcem, kovanim iz kovine opredieljene, kojemu država dade valutu, mogu se pravovaljano ispuniti obveze, što ih imademo prama drugim privatnim osobam ili državi, obćini itd.; njim se mjeri vrednost činitba, usluga i stvari, te je sud dužan dopitati isplatu stvari ili činitba u zakonitom novcu. Zato se pod valutom razumieva zakonsko platilo naprosto ili novac. U prometu novac vrši i druge funkcije n. pr. njim se mjeri vrednost stvari, on je sredstvo miene, ali tek odredbom vlasti državne on postaje i zakonitim platilom. — Mogu se tražbine isplatit i drugim platilom n. pr. kreditnim papirom; ali ako tomu papiru ne pripada po zakonu ili pravu običajnom svojstvo zakonitoga i obćega platila — „legal tender" rekli bi Englezi — ne može se govoriti o valuti papirnoj ili o papirnom novcu, dakle ni o zakonskom novcu.[1] Pače može da se kuje metalni novac, a ipak nije on zakonito platilo, ako mu nije podieljeno svojstvo valute ili vrednote (legal tender). U monarkiji austro-ugr. n. pr. kuju se komadi zlatna novca, ali ti nisu ipak zakonito platilo, jer je takovim proglašeno carskim patentom od 19. septembra 1857 srebro, dotično srebrni novac.[2]

U nauci i u praktičnom životu spominju se jednostavna ili jednovrstna i dvovrstna ili dvostruka valuta, pak onom smatraju ako se novac kuje samo od jedne kovine: zlata ili srebra, a dvovrstnom, ako se kuje od zlata i srebra. Ali govoreć o jednovrstnoj valuti ne valja misliti, kao da se ne rabi i druga kovina. U zemlji, gdje je uvedena srebrna valuta, kuje se i zlatan novac, pa se mora kovati; kao što god u zemlji sa zlatnom valutom mora se kovati i srebrni novac, sitni bo novac mora da je kovan od kova manje dragocjena, dakle od srebra, zatim bakra, nikela itd. U Njemačkoj, gdje je od godine 1874 uvedena zlatna vrednota, sitniji novac kuje se od srebra, pa i t. z. novčana jedinica, najme marka, kojom se u prometu računa, nekoje se od zlata nego od srebra, jer bi kovana od zlata tako bila sitna oblika, da se nebi mogla rabiti. U Englezkoj shilling kuje se takodjer od srebra. S toga spominjuć „jednovrstnu" i „dvovrstnu" valutu hoće se reći to, da se glavni dio novca t. z. kurantni novac kuje od jedne kovine (srebra ili zlata) ili od obiuh; ime ili naziv vrednote nastaje dakle od glavnoga diela (pars potior) novca. Po tom jednovrstna je valuta, kad ili srebrni ili zlatni novac izključivo fungira kao kovani kurantni novac zemalj. valute. A dvovrstna je vrednota, gdje zlatni i srebrni kao glavni novac vrše službu kurantnoga novca, ustanoviv zakonom razmjer vrednosti jedne kovine prama drugoj (relatio valoris). Pristalice jednovrstne vrednote zovu se monometaliste, a dvovrstne zovu se bimetaliste.

---

[1] Car. patent od 19. septembra 1857 čl. 1. „Zakonski zemaljski novac kuje se od srebra, sitni novac pako od srebra i bakra.

[2] Zakonom od g. 1878 (zak. čl. 21 hrv.-ugar. sabora) naredjuje se, da se carina tako kod uvoza kao i izvoza a i pristojbe na ocarinjenje robe vezane imadu plaćati u zlatnom novcu, ili u srebru ali s pridom, koji se za svaki mjesec unapred opredieli." Kako se vidi, samo carina mora se plaćat u zlatu. Zakonom od g. 1870 odredjuje se, da će se mjesto dotadanjih krunaša i polukrunaša (zlatni novac) kovati komadi od 8 for. i 4 for. u zlatu (20 i 10 franaka); kod plaćanja na carskih kasah udarila se vriednost ovoga zlatnoga novca na 8·10 for. i 4·05 fr. u srebru. Privatnim strankam mogu se tražbine na državnih kasah isplatit u ovom zlatnom novcu samo onda, ako one na to pristanu.

Ovim potonjim zakonom ne alterira se načelo, da je samo srebrni novac zakonito platilo.

Kurantni novac je glavni novac (monnaies étalons). Uz kurantni srebrni ili zlatni novac mora da kola i novac manje vredan, sitni novac (monnaie d' appoint, Scheidemünze). Kurantni novac treba da se kuje prema zemaljskoj novčanoj mjeri pune vrednosti i težine t. j. mora da je u svakom komadu onoliko dragocjene kovine, i da ona zajedno sa primješanom kovinom (legiranje) onoliko važe, koliko je propisano.[3] Nije tako kod sitnoga novca; ovaj se rabi u prometu niže vrsti, mogli bismo reći u prometu nižega stepena; mjeri se njim vrednost stvari malenih, rabi se za isplatu sitnih iznosa, a u prometu nitko nije dužan u ime plateža primiti ga preko izvjestne sume. S toga na njegovu se vrednost manje gleda; medju njegovom realnom i nominalnom vrednošću može da je i veća razlika, a da se tim njegova sposobnost, da funkcionira kao platilo i sredstvo miene, neruši. Ovaj je novac gledeć na novčanu mjeru kurantnoga novca manje vredan, ili: njegova nominalna vrednost nadkriljuje realnu. Zato on nije kuratni novac u pravom smislu rieči, on je vjeresijski (kovani) novac, neka vrst platežne biljege (Zahlmarke).

Dvovrstne valute ne može biti, ako se jasno ne fiksira zakonom razmjer ili relacija vrednosti srebra prama zlatu ili obratno. Da se ne opredieli ova relacija vrednosti jednakih jedinica težine obiuh kovina, ne bi se mogao zlatni i srebrni novac jedan uz drugi rabiti za isplatu te razriešenje raznih obveza, kao što se ne bi to isto moglo činiti sa sitnim novcem, da mu se zakonom ne označi nominalna vrednost u kurantnom novcu. U francezkom sustavu novčanom izrazuje se ova relacija vrednosti jedne kovine prama drugoj, kao: $1:15^1/_2$, to će reći jedna funta (carinska) zlata vredi $15^1/_2$ funta (car.) srebra; ili, što je svejedno: iz jednoga kilgr. srebra, u kojem (kilogramu) ima $^9/_{10}$ čista srebra, kuje se 200 komada srebrnih franaka, iz 1 kilgr. zlata, u kojem ima $^9/_{10}$ čista zlata, kuje se 3100 fran. zlatnih.

---

[3] Zemaljski novac austr. vrednote jesu a) komadi od 2 for. kojih se $22^1/_2$ kuje iz 1 funte čista srebra; b) komadi od 1 for. kojih se kuje 45 komada iz 1 funte srebra i c) četvrtforinte, kojih se 180 kuje iz 1 funte čista srebra. Ovo je kurantni novac (čl. 5 car. pat. od 19. septembra 1857).

Bila jednovrstna ili dvovrstna valuta, svaka je do sada zemaljska valuta, dotično valuta države jedne, a novac je praeferenter zemaljski novac, te se samo u granicah države mora primati kao zakonsko platilo. Novac jedne zemlje ne mora nitko u inozemstvu primati kao zakonsko platilo; ipak se prima, ali se tada ne gleda na njegovu nominalnu nego realnu vrednost, važe i prosudjuje se količina dragocjene kovine u njem sadržane, a ne ispituje se nominalna vrednost.

Neka nam se ne zamjeri ovo razlaganje; za razumievanje onoga, što kanimo još o toj stvari govoriti, neće biti suvišno.

II.

Car. patentom od 19. septembra 1857 uvedena nova valuta austrijska stupi na mjesto dotadanje t. z. konvencionalne valute. Uvedenjem nove valute nije se radilo možda o promjeni kovine, jer nova imadjaše biti srebrnom, kao što bijaše i stara. Htjelo se je više reformirati novčani sustav: jedinicu temeljne težine i jedinicu novčanu udesiti više prema potrebam prometa i prema sustavu decimalnomu, a k tomu prema novčanoj konvenciji, sa njemačkimi državami uglavljenoj, u sklad dovesti sustav novčani austrijski sa južno-njemačkim i pruskim. Nu preko svega toga htjelo se uspostaviti cirkulaciju kovanoga novca, te učiniti mogućim, da tadanja narodna povlaštena banka uzmogne opet preuzeti zamienjivanje svojih nota za kovani novac, čim bi se note njene opet navratile u prirodni svoj položaj, riešene prisilnoga tečaja, što im ga država dade g. 1848. — Od one najme godine ovamo srebrna valuta stajaše na papiru, srebrni novac u nutarnjem prometu riedko se vidjevao, „liepe austrijske srebrne cvancige, tada (još početkom godine 1848) obćeniti prometni novac, preko noći postadoše više dragocjeno blago nego li novac",[4] gospod. život borio se sa papirnim novcem i neprestanimi promjenami njegovoga tečaja.

Ta borba nije ništa nova, početak valja joj tražiti u prošlom stoljeću, za vladanja carice i kraljice Marije Terezije, kad se je uzelo izdavati neukamaćena papira. Naredbom od 30. juna 1761, da se namakne za potrebe ratne 7 mil. for., naredi se emisija t. z. isplatnih obligacija ili kupona u komadih od 25 i 100 for., koje da će blagajne državne primati u ime naplate po kursu (tečaju) dotičnoga dana pribrojiv i dospiele kamate. Sliedeće godine umnožalo se toga papira na 10 mil. for.; nu već g. 1766 bijaše posve isplaćen i toga papirnoga novca nestade iz prometa. Ali prije nego li je ovaj izčeznuo uskrsne novi papir t. z. „bankozetteli“, uveden patentom od 15. juna 1762, a nazvan tako zato, jer se smatrao dugom bečke gradske banke. U početku izdalo se ga za 12 mil. for., država ga primala na svojih kasah kao novac kovani. Tko je htio mogaše ga zamieniti za bankine zadužnice, ukamaćene sa 5%. U privatnom prometu ne imadjaše tečaja pod moraš. Što se je vratilo ovoga papira natrag, bijaše uništeno. Ovaj papir brzo se udomi, bijaše dobro primljen, čini se da je dobro došao prometu, jer se kadšto nanj plaćao prid 1—2%. Kad je car i kralj Josip II. zasjeo na priestol, kolalo je u prometu za 6,798.000 milj. for. papirnoga novca. Patentom od 1. juna 1785 dokida se kolanje starih nota, mjesto njih dolaze nove i to njih za 20 mil. for.[5]

I tako ide sada dalje: deficiti u kućanstvu državnom, ratovi, a osobito veliki i naporni ratovi proti francezkoj republici a kasnje Napoleonu I., nametahu državi ogromnih izdataka, koje ona ne mogaše namirivati inače nego neprekidnim izdavanjem papirnoga novca. Tako je još 31. oktobra 1793 bilo u prometu 27·52 mil. for. bankozettela, koncem g. 1799 pako 141 milj., a g. 1810 već i 1000 mil. for. Kad bje glasovitim patentom od 20. veljače 1811 prilično otvoreno proglašen dielomični bankerot državni, kolaše u svem 1060 mil. papirnoga novca, te je njegova vrednost prema srebrnom novcu stojala kao 1 : 12, za 100 for. srebra tražilo se i plaćalo 1200 for. u papiru. Trebalo je prije svega tu ogromnu masu papirna novca umanjiti; za to se pako nije znalo ili moglo naći drugoga puta, nego da se vrednost bankozettela obali na jednu petinu njihove nominalne vrednosti (devalvatio), pa ovako razvriedjeni novac zamieni drugim papirom, t. z. odkupnicami (Einlösungsscheine), kojih se nije smelo izdati više od 212,159.750 for. Počam od 15. ožujka 1811, kad je spomenuti patent proglašen i na snagu stao, morali i mogli su se bankozetteli samo u onom razmjeru primati. Ustanove patenta potresoše temeljem državnoga i narodnoga gospodarstva, on nametne ogromne žrtve, ali financiju ipak ne uredi. Koncem god. 1815 nalazilo se u prometu za 208,715.000 for. odkupnica, oko 450 mil. t. z. anticipationsscheina[6] a ponešto i bankozettela.

---

[4] Pacher: Die oesterr.-ung. Währung. Leipzig 1890.

[5] Beer Adolf: Die Finanzen Oesterreichs im 19. Jahrhunderte. I. Prag. 1877.

Poslje svršenih ratova uzelo se uredjivati financ. odnošaje; vladu je u velike pomagala u tom mučnom poslu netom (g. 1816) ustrojena austr. narodna povlaštena banka, koja je pače poglavito s bog toga ustrojena, da pomogne državi riešiti se ogromne mase papirnoga novca. Vidi se to i iz odredbe, da se za dionice bankine, kojih se imalo izdati 50.000, plaćalo 2000 for. u papirnom novcu, a 200 for. u kov. novcu. Ovako je banka došla u posjed znatne količine papirnoga novca, koji se je imao uništiti, a država obvezala se banki za to uručiti državnih sa $2\frac{1}{2}\%$ ukamaćenih zadužnica. Ali tim se ne svrši posao. Još je kolala množina papirnoga novca i to odkupnica ili papir. novca bečke valute (Wiener Währung) i anticipationsscheina. Banka nije mogla a možda ni htjela oglušiti se pozivu vlade, da sav ovaj novac izvadi iz prometa, što je obavljeno na temelju ugovora god. 1820 i 1821. Naravski da se ovakov posao neda dovesti u sklad sa zdravom bankovnom politikom; banka prikazuje se od toga vremena kao družtvo državnih vjerovnika, koje se uz to bavilo i bankovnimi poslovi.[7]

---

[6] God. 1813 u oči novoga rata odluči se vlada na izdanje novoga papirnoga novca — premda je patentom od 20. veljače 1811 izrečeno, da se neće više izdavati — u iznosu od 45 mil. for. Reklo se, da će se ovaj papir iskupiti tečajem vremena s ona $3\frac{1}{2}$ mil. for. zemljarine, koji se u tu svrhu opredieljuju; to da i nije pravi papirni novac, nego anticipacija jednoga diela drž. prihoda; to da je čisto vjeresijska operacija; novi papir „jest dio fundirana duga, premda nije dio ukamaćena duga; dakle razlikuje se od odkupnica.“ Čudne li logike!

Od god. 1816—1848 sliedila je perioda mira; tu bijaše sgode, da se potresene financije urede, porezni sustav popravi, uprava zadahne novim duhom i životom. Od toga svega malo, premalo se je ispunilo. O tih propustih vlade sudi se oštro; „prodje jedan viek i više, veli Beer, a da nije u nijednom področju uprave ni jedna znatnija, državne interese unapredjujuća reforma izvedena.“ Ali valuta se ipak nekako popravila; na mjesto odkupnica ili bečke valute (šajn) i anticipationsscheina, koje vrsti papira bijahu po malo uništene, ostadoše u prometu jedino note bankine. Nije to baš tako lahko ni brzo išlo, ali je ipak ostvareno, osobito odkada je banka uzela neposredno državni papirni novac mienjati za svoje note; a mienjala ga je tako, da je za $2^1/_2$ for. aticipationsscheine davala 1 for. svojih nota. Iz ovoga zamienjivanja nota bankinih za papirni novac, koje nije drugo nego predujam u notah, nastade „dug državni banki“, za koji je država dala banki raznih vrsti sigurnosti, imenito neke dohodke i neka imanja (domene); a pošto sve to nebijaše dovoljno, morala je država novim zajmom ovaj viseći dug bankin konsolidirati, i taj je dug tekar g. 1862 konačno namiren. Uz to je banka morala državi češće predujmova davati; nu ova opet svaki put toliko odplaćivaše banki, da je banka mogla svoje note srebrom izmienjivati. Tako su se note bankine uzdržale u prometu àl pari, one su vrlo rado primane, pače — kažu — da ih je prometni sviet volio nego li srebro, da su imale agio.

Da je šire obćinstvo znalo za odnošaj banke prema državi, jedva bi toliko povjerenja uživala, ali onda jamačno nebi bile ni nastale prilike, kakove su kasnije na vidjelo izašle.[8]

---

[7] Kramář dr. K.: Das Papiergeld in Oesterreich seit 1848. — Leipzig:

[8] Der oesterreichische Staatshaushalt war bis zum Revolutionsjahre (1848) ein mit sieben Siegeln verschlossenes Buch, nur die der Hofkammer nahe stehenden Kreise besassen einen oberflächlichen Einblick in den Stand der Dinge, vollständige Klarheit hatten sich nur Wenige zu verschaffen vermocht, da selbst bei der Centralbehörde das Geheimniss auf das sorgfälltigste bewahrt wurde. Die in die Oeffentlichkeit gelangenden lückenhaften Angaben schilderten

Dogodjaji g. 1848 nemilo se dojmiše ne samo politika bečkih, nego zapriete rasulom financijam države. Prevratom u lombardo-mletačkoj kraljevini, a kasnije Ugarskoj državni se dohodci znatno umanjili a izdatci, imenito vojnički usljed rata, silno umnožali. Posjednici nota jatomice navalili do banke da im promieni note u kovani novac; tečaj državnih papira rapidno padaše; za rat u Italiji trebalo je kovana novca. Napokon je država odriešila banku dužnosti, da plaća gotovim svoje note; a koliko je mogla ova je i državi od svoje gotovine uzajmila za njene potrebe. Dugo ipak nije se dalo ovako napred; zato počeše g. 1849 izdavati ukamaćeni papirni novac t. z. državne blagajničke naputnice (Reichsschatzscheine). Tako kolahu u prometu uz bankine note: ovaj papirni novac, neko vrieme i magjarske note, što ih je prevratna vlada g. 1849 izdavala, nu koje bijahu kasnije zabranjene, zatim naputnice na zemaljske dohodke Ugarske te parcialno-hipotekarne naputnice. Sve ovo pravom se smatralo silnim balastom, pod kojim se gospodarstvo ne mogaše kretati.

S toga kad se povratio mir, uzelo se raditi da se u novčanu cirkulaciju uvede neka jedinstvenost. Banka privoli na to, da preuzme sav u prometu kolajući papirni novac državni — a bilo ga je preko 150 mil. for. — i da ga zamieni za svoje note. Usljed toga nabra se kod nje sva masa ovoga novca, koji sačinjavaše državni dug banke; njene note postadoše jedini papirni novac, jer imadjahu prisilni tečaj. Trebalo je sada nastojati, da i ovo potonje prestane i da note bankine budu opet što po svojoj naravi moraju biti: neukamaćene zadužnice bankine, koje se mogu ali ne moraju primati. Taj odlučni korak sliedio je g. 1854; država očitova, da više neće izdavati nikakovoga papirnoga novca; da će banki svake godine odplaćivati 10 mil. for., a ujedno joj založi dohodak carine (djumručina). Da se što prije isplati dug banki, koji je odkupom državnoga papirnoga novca već 31. srpnja

---

in der Regel den Zustand der Finanzen als befriedigend, das Stichwort von den unerschöpflichen Hilfsquellen Oesterreichs wurde gehörig dazu benuzt, um etwaige Besorgnisse zu dämpfen und auftauchende Zweifel zu beheben. Das Ausland erschien als ein stets bereitwilliger Abnehmer österreichischer Papiere, und jedes neue Anlehen wurde leicht und zu immer höheren Coursen abgesezt. Beer o. c. str. 202.

1854 iznosio 268 mil. for. preda država ovoj za 168 mil. for. zadužnica dobrovoljnoga narodnoga zajma, raspisanoga g. 1854.[9] Usljed naoružanja za krimskoga rata g. 1854 naraste dug banki na 294 mil. for.

Tadanji ministar financija barun Bruck velikom je eneržijom radio, da se kovna valuta uspostavi. God. 1855 predano je banki domena državnih, procjenjenih na 156 mil. fr. da s njimi upravlja i da ih prodaje, a kupovninu obrati na isplatu duga; g. 1857 uvedena je austrijska vrednota; car. naredbom od 30. kolovoza 1858 odredjuje se, da banka ima počam od 1. septembra i. g. izdavati note od 1000, 100 i 10 for., glaseće na austr. valutu, i da barma trećina ovih nota mora biti osigurana srebrom ili zlatom — t. z. sustav jedne trećine osiguranja nota — a ostale dvie trećine da se imadu drugimi vrednostmi i bankinom imovinom osigurati. Nu pošto su još kolale note od 5, 2, 1 for. kov. novca, banka bijaše ovlaštena, da izdade nota od 1 for. za 100 mil. for. austr. vred. i da ovimi novimi notami izmienjuje one stare od 5, 2, 1 for. k. n. Za sigurnost ovih nota od 1 for. jamčila su državna imanja. Napokon je država na obalu duga svoga predala banki za 23 mil. for. zemljo-razteretnica, koje su nju zapale kao posjednicu imanja u ime odštete usljed razterećenja zemljišta, te joj izplatila 30 milj. for. u kovanom novcu iz kupovnine, dobivene za prodane željeznice južnomu željezničkomu družtvu; ta je kupovnina iznosila 100 mil. for. Sa 6. septembra 1858 poče banka mienjati svoje note za kovani novac, dakle prije nego je bila dužna.

Nu sve ove dobre i sgodno udešene osnove uništi poznati odgovor Napoleona III. na čestitku k novoj godini 1859, pa iste godine u proljeću nastavši taljanski rat, koji je tražio nove pomoći od banke. Već carskim riešenjem od 11. travnja 1859 bijaše banka riešena dužnosti mienjati svoje note za kovani novac; odlučilo se zatim uzajmiti 200 mil. for. uz 5%; nu pošto se nije činilo sgodno vrieme da se zajam realizira emitiranjem obveznica, ovlašten je bio ministar financija, neka se dogovori sa bankom, da ova dade predujam na taj zajam do $^2/_3$ nominalne vrednosti, a u tu svrhu bijaše banka ovlaštena da izdaje nota od 5 for. Koncem g. 1859 dugovaše država banki oko 300 mil. for., prid na srebro iznosio 40—50$^0/_0$, sitnoga kovanoga novca nestade iz prometa.

---

[9] Car. patentom od 26. lipnja 1854 razpisan bijaše t. z. narodni dobrovoljni zajam od 350 do najviše 500 mil. for., koji je ipak tajno povišen bio još za 110 mil. for.

Od god. 1860—1866 smišljalo i radilo se, da se urede odnošaji banke i novčanoga sustava. Zakonom od 27. prosinca 1862 preustrojena je banka, dotadanji sustav $^1/_3$ pokrivanja ili osiguranja nota — sustav jedne trećine — zamienjen bijaše kontingentiranjem nota prema Peelovom bankovnom zakonu. Štogod je banka najme izdavala nota preko 200 mil., svaka je imala biti osigurana isto tolikom količinom srebra ili zlata, a onih 200 mil. bijaše pokrito drugimi vrednimi papiri (efekti). Početkom g. 1867 imala je banka preuzeti plaćanje gotovim; država nastavi odplaćivanje svoga duga redovito, te je do konca 1866 imao taj dug biti obaljen na 80 mil. Prusko-austrijski rat g. 1866 poruši nade na skorašnju uspostavu metalne valute. Vlada ne mogav inače namaknuti sredstva za potrebe ratne, poče izdavati državni papirni novac, pored svega prosvjeda bankinoga, koja se pozivala na svoju povlast, da ona jedina smije izdavati nota. Bankine note od 5 i 1 for. bijahu proglašene državnim papirnim novcem, te količina njihova na 300 mil. for. umnožena (note od 1, 5, 50 for. jesu državni papirni novac), dotično sa partialno-hipotekarnimi naputnicami na 400 mil. — Banki povrati država g. 1867 sve što je dugovala do 80 mil., koje joj još i danas duguje; ali banka mora i sada u ime plaćanja primati državne note kao kovani novac; njene note imadu još prisilni tečaj i imat će ga dotlje, dok god bude stajala obveza da prima papirni novac državni. Ovo stanje nije bitno promienjeno nagodom, sklopljenom g. 1867 medju istočnom i zapadnom polom monarhije; papirni novac i parcialno-hipotekarne naputnice jesu zajednički viseći državni dug, koji nesmie prekoračiti 400 mil. for., a učinjena je i promjena zak. od god. 1887 glede osiguranja nota bankinih zlatom i srebrom (zak. čl. str. 26 g. 1887).

◆

§§. 421. 427. k. p.

Obzirom na riešenje kr. stola sedmorice od 12/10. 1889. br. 1968, priobćeno u br. 11. „Mjesečnika“ iste godine, vriedno je baviti se pitanjem: može li sudb. stol povodom priziva, poprimljena proti odriešujućoj osudi kot. suda, u nejavnoj sjednici izreći osudu, kojom se obtuženik proglasuje krivim?

Na to je pitanje u spomenutom riešenju kr. stola sedmorice sadržan obćenito niečan odgovor; a ja držim, da tu valja razlikovati.

Na priziv, poprimljen poradi razloga ništovnih, ima sudb. stol po §. 421. k. p., ako nadje, „da postoji koj od razloga ništovnih, navedenih u §. 418. br. 3 . . . izreći presudu u samoj stvari, dočim će za podlogu svojoj riešitbi uzeti one stvari, koje je sud I. molbe uglavio . . .“ Medju ništovnimi razlozi §-a 418. br. 3. je i ništovni razlog §-a 277. br. 9, dakle i ništetnost, počinjena n. pr. tim, što je kot. sud obtuženika odriešio, jer u njegovu činu nije nazrio kaznjivosti, dočim sudb. stol u istom činu, kako ga je uglavio kot. sud, nalazi sva obilježja kaznjivoga čina, koj spada na nadležnost sudova. U takovu će slučaju sudb. stol po izričnom propisu §-a 421. k. p. suditi u stvari samoj, naime — ako znatno ne sumnja ob istinitosti uglavljenih činjenica (§. 423. k. p.) — obtuženika proglasiti krivim. Tko §-a 421. ne tumači tako, mora uzeti, da zakon tu govori samo o prizivu, poprimljenom proti osudi osudjujućoj. Nu gdje zakon (§. 421.) glasi obćenito, ne razlikuje, ne valja ni nam razlikovati.

Javnu razpravu po §. 427. k. p. naredjuje sudb. stol, ako povodom poprimljena priziva proti osudi odriešujućoj nadje, „da postoji znatna sumnja glede osnovanosti izreke o pitanju krivnje.“ Da se pitanje o krivnji riešava riešenjem pitanja o činjenicah, to kaže §. 422. k. p., po kojem sudb. stol ima odbiti priziv, naperen proti izreci o krivnji (§. 414. br. 2), ako „ne nadje nikakova povoda posumnjati ob istinitosti čina, uzetih za podlogu osudi, ili ako su novi čini i dokazna sredstva prijavljena s prizivom po §. 417. nevažna.“ Osim toga u §. 427. upotrebljena rieč „súmnja“ očito hoće da izrazi dvojbu u osnovanost riešenja pitanja glede činjenica, a ne pravnoga pitanja. Na to upućuje i dalnji stavak §-a 427., da se naime na razpravu imadu pozvati svjedoci i vještaci, nuždni za uglavu istine. Po tom dakle zak. propisu sudb. stol ima narediti javnu razpravu samo onda, ako znatno sumnja ob osnovanosti izreke kot. suda, kojom ovaj bud nije uglavio činjenica, štetnih obtuženiku, bud jih je uglavio na njegovu korist. Sudb. stol neće naredjivat javne razprave nikada, bude li držao, da je osnovana izreka kot. suda glede činjenica. Porodi li se znatna sumnja glede osnovanosti izreke o činjenicah, sudb. će stol narediti javnu razpravu samo onda, ako misli, da bi se riešenje pitanja o činjenicah moglo promieniti na štetu obtuženika. Ima li znatne sumnje ob istinitosti činjenica, koje je kot. sud uglavio na štetu odriešena obtuženika i koje po nazoru sudb. stola tvore učin kaznjivoga djela, sudb. će stol u nejavnoj sjednici, uporabiv §. 423. k. p., bud potvrditi odriešujuću osudu kot. suda, bud osuditi obtuženika (§. 421. k. p.) uporabiv blažu stavku kaznenu, nego je ona, koja bi se imala uporabiti na čin, kako ga je uglavio kot. sud.

Javna razprava, po austr. zakonu (§. 471. k. p.) pravilo, odredjuje se po našem k. p. iznimno (§. 427. k. p.). Jedino naime riešenje pitanja o činjenicah sudb. stol ne može bez javne razprave preinačiti na štetu obtuženika. Inače riešava prizive i eventualno ukida i preinačuje svaku točku osude kot. suda uvjek u nejavnoj sjednici (§. 428. k. p.).

Po svem tom na uvodno stavljeno pitanje odgovaram

1. jestno u slučaju, ako je kot. sud uglavio sve činjenice, tvoreće (i t. z. objektivni i t. z. subjektivni) učin kaznjivoga djela,

2. niečno u svakom drugom slučaju.

Dr. Mudrovčić.

Kako da se nedirajuć u temeljna načela, na kojih počiva u nas valjajući gradjanski parbeni postupnik, isti postupnik preuredi, e da se poluči brži postupak u redovitih gradjanskih parnicah?

(Čitao u mjesečnoj skupštini pravničkoga družtva dne 20. prosinca 1890. g.
Dr. Mihovil Bišćan).

Već dugo se ispovieda, da postupak u gradjanskih parnicah, kako ga propisuje t. z. „Privremeni gradjanski postupnik“, uveden naredbom ministarstva pravosudja od 16. rujna 1852., za današnje prilike nije shodan. Koliko bo taj postupnik sapinje sudca u njegovoj djelatnosti, toliko otvara širom vrata pustopašnosti stranaka. Postupak, propisan pomenutom naredbom, dosta je polagan a ipak se njim ne zajamčuje temeljito riešenje priepora, jer se traži formalna a ne materijalna istina. Iz raznih slojeva naroda podizao se je s toga glas da se reformira gradj. postupnik. Ovomu zahtjevu javnoga mnienja nije se moglo ni hrvatsko zakonodavstvo oteti, te je prije 14 godina stvorilo poznati zakon o maličnom postupku, kojim se barem u parnicah radi plateža manjih novčanih svota (naime svotâ, koje ne nadilaze 100 for. a. vr.) ublažuje formalizam i skrupuloznost gradj. postupnika tim, što se je sudcu dala veća sloboda u ocjenjivanju dokazâ i po tom pružila strankam polakšica u dokazivanju, pa tim, što se je sam tečaj postupka skratio; a nedavno stvorilo zakon, kojim se i u parnicah smetana posjeda uvadja kraći i svrsi shodniji postupak. Neima dvojbe, da će se u Cislajtaniji i u Ugarskoj postupak u redovitih gradjanskih parnicah reformirati prema načelom ustmenosti, neposrednosti i slobodnog ocjenjivanja dokazâ; a za timi zemljami ćemo se naravno i mi povesti; nu dok se to sbude, proći će još mnogo godina i posvemašnja reforma našega gradj. parb. postupnika će tim kašnje sliediti, čim će valjati tu reformu uvesti istodobno sa novim kaznenim zakonom, pošto će se kod nove organizacije sudova, koju će novi postupnik izazvati, imati obzir uzeti takodjer na sudbenost, koju će sudovi u kaznenih stvarih vršiti na temelju novoga kaznenog zakona. Medjutim moglo bi se već sada donekle zadovoljiti javnomu mnienju, koje ište brži postupak u redovitih gradjanskih parnicah, a da ne bude od potrebe dirati u temeljna načela, na kojih počiva danas valjajući gradj. parb. postupnik. Kako da se jednomu i drugomu zahtjevu odgovori, kušat ću da sada razložim.

Tegobe, što ih stranke, tražeće svoje pravo, danas ponajčešće iznašaju proti sadanjemu načinu razpravljanja i riešavanja parnica, jesu, ne gledeć na formalizam gr. postupnika ove:

1. Da se odgadjanjem ročištâ i rokovnicami zavlači razpravljanje priepora;

2. da se blagodat povrate u prijašnje stanje radi promašenog roka ili ročišta zlorabi u svrhu, da se tužitelj šikanira;

3. da čovjek kraj obstojnosti trijuh instancija ne može dočekati konačno riešenje priepora;

4. da se u ustmenom postupku po višjih sudovih često ukida postupak i odredjuje nadopunjenje razprave i to po više puta u jednoj parnici;

5. da se ustanova § 313. g. p. p. zlorabi po dužnicih u svrhu, da se onemogući prisilna prodaja njihovih nepokretnosti;

6. da se uslijed objestnih izlučnih parnica namirenje vjerovnika odgadja na godine.

Tegobe pod 1. i 4. ne padaju toliko na teret samoga gradj. parb. postupnika, nego se više tiču provadjanja ustanova toga postupnika. Do stranaka je i njihovih zastupnika, da se ročišta bez potrebe neodgadjaju, a dakako i do sudca je, da nastoji, da priepor na jednom ročištu razpravi i da bez važnoga razloga ne dopusti odgode ročišta. Do stranaka je, da se služe ustanovom § 95. g. p. p., koja dozvoljuje, da se mogu proti podnašanju rokovnica od strane protivnika niječno očitovati; a dakako i do sudca je, da podnesene rokovnice strogo prosudi. Do stranaka je, da pred sudca iznesu sve prigovore i sve dokaze, koje imaju, e da ne dodje do toga, da druga ili čak treća molba postupak ukine, a dakako i do sudca je, da predmet parnice izcrpivo razpravi, ter ako opazi istom po zaglavljenoj razpravi kakav nedostatak, da ga prije rješitbe popravi, pozvav na novo stranke preda se i saslušav ih (zadnja alineja § 46. g. p. p.). U ostalom tužbam radi ukidanja postupka i odredjivanja novih razprava dalo bi se lahko doskočiti, kad bi se uzelo za načelo, da se strankam, za koje su kod razprave sudjelovali odvjetnici, ne dopušta iznašanje novih prigovora i dokaza u pravnih ljekovih, u kojih se takve novote nastoje opravdati pozivom na ustanovu § 46. g. p. p. (polag koje da se tobože i zastupnici stranaka imaju podučiti o načelih sudbenoga postupka ter o dužnosti i načinu dokazivanja, kao da je potrebno odvjetnika o tom podučiti!) Tim bo strankam stoji i onako za svaki slučaj otvoren put povrate[illegible]u prijašnje stanje radi krivnje odvjetnikove.

Tegoba pod 5. je u savezu sa tegobom pod 3., jer usljed toga, što dužnik može proti odluci, dozvoljujućoj dražbu, još i izvanredni previdni utok uložiti, dogadja se, da prvobitno odredjeni rok za dražbu nepokretnosti izteče prije, nego što prvomu sudu stigne ubavjest o riešenju izvanrednog previdnog utoka.[1]

Preostaju dakle tegobe pod 2. 3. i 6. kao one, koje izviru iz samoga postupnika, i kojim bi valjalo doskočiti promjenom dotičnih ustanova.

I. Nekoć vladaše mnienje, da je za državljane tim veća garancija, čim više ima instancija. Danas se uvidja, da je najbolja garancija za pravicu valjano sudstvo, i najviše, ako se dopušta povrh redovitog suda jošte jedan višji sud, koji nekim načinom izvršuje kontrolu nad redovitimi sudovi. Sve više se pokazuje tendencija, da se broj instancija umanji. Kod nas je ta tendencija našla izraza u kaznenom postupniku, u maličnom postupniku i u zakonu o postupku u parnicah smetana posjeda. Ne nalazim razloga, zašto se nebi sustav dvijuh instancija proveo i u gradj. parb. postupniku. Moj predlog dakle ide onamo:

Da se skrati dosadanji tečaj u instancijah budi tim, da se sudovanje višjih molba ograniči na stanovite kategorije pravnih ljekova, naime, da se banskomu stolu oduzme riešavanje priziva a stolu sedmorice riešavanje previdnih utoka tako, da bi banski stol bio jedina instancija u predmetih, koje je prvi sud riešio odlukom, a stol sedmorice jedina instancija u predmetih, koje je prvi sud riešio osudom; — budi time, da se bezuvjetno izključi svaki dalnji pravni liek proti rješitbam, potvrdjujućim odluku nižega sudca, i proti dvim jednako glasećim osudam, kao što je to učinjeno u postupniku za Ugarsku.

Onaj prvi način čini se shodnijim, jer se njime znatno polučuje prištednja vremena u tečaju instancija, i jer prikazuje neki sustav u diobi funkcija izmedju banskoga stola i stola sedmorice, a k tomu zadovoljuje mnogo više zahtjevu glede jedinstvenosti judikature. Taj način čini se i zato boljim, što bi to bio neki prelaz iz sustava trijuh instancija u sustav instancija, koj će se u novom postupniku ogledati. Manjak jedne instancije kod osudâ mogao bi se naknaditi tim, da se analogno ustanovi § 336 gpp. dozvoli protustranci, da na priziv podnese svoju protuizvedbu.

---

[1] Mimogred spominjem ovdje, da praksa, po kojoj nekoji sudovi usljed uloženog u tri dana utoka obustavljaju razpisanu dražbu i to u odluci, kojom riešavaju pomenuti utok, strankam do znanja stavljaju, neodgovara ni duhu ni slovu § 313. g. p. p. Taj bo paragraf odredjuje samo to, da se odluka, proti kojoj je naperen u tri dana podneseni utok, neima ovršiti, dakle bi riešenje suda na takav utok imalo glasiti „dražba, dozvoljena odlukom od . . . neće se ovršiti, ako do dana dražbe ne stigne riešenje banskog stola (stola sedmorice).

II. Institucija povrate u prijašnje stanje je postulat pravičnosti. Nu ako se ona zlorabi, postaje zaprekom brzomu sudovanju. To valja osobito za povrate u prijašnje stanje radi promašenog roka ili ročišta.[2] Naš gradj. parb. postupnik doduše ima ustanovu proti zloporabi pravnoga lieka povrate u prijašnje stanje u § 371. g. p. p., nu ta se ustanova riedko kad uporavljuje (ja barem iz svoje prakse neznam za nijedan slučaj). Po § 358. g. p. p. ima se doduše postupak u stvari glavnoj samo onda obustaviti, ako bje prošnja podnesena prije dostave osude, te bi prema tomu mogao sud zlorabu prepriečiti tim, da osudu odmah sačini i dostavi. Nu prvo: sud je riedko kad u stanju, da osudu odmah sačini i dostavi; a drugo: kad bi se i mogla osuda odmah sačiniti i dostaviti, ipak se prošnjom za povratu u prijašnje stanje radi promašenog roka ili ročišta kriepost dotične osude za budućnost u pitanje stavlja i malo će ih se naći, koji bi takvu osudu ovršivati dali, te se neobazirali na komplikacije, kojimi bi stvar nakon dozvoljene povrate rodila. Zato obično biva, da protivnik molitelja povrate bez ikakve razprave pristane na zamoljenu povratu. Ali tim je vjerovnik prepušten dužniku na milost i nemilost. Dužnost bo naknade troška, koja se namiće molitelju povrate, je preneznatna a da uzmogne dužnika odvratiti od dalnje zloporabe. To su svakako nezdravi odnošaji i s toga držim, da bi se institucija povrate u prijašnje stanje radi promašenog roka ili ročišta imala proti zloporabam jače osigurati, nego li je to učinjeno u našem gradj. parb. postupniku. Svrha postupka jest, da se stvar razpravi, ako je moguće, s obima strankama, i s toga se stranki, koja je bez svoje krivnje kontumacirana, pruža mogućnost, da naknadno kaže svoju. Zašto se nebi taj put skratio tako, da se molitelju povrate dade prilika, da uz molbu za povratu iznese i svoje prigovore, tegobe i t. d. Stranka, koja opravdano moli za povratu u prijašnje stanje ter pošteno misli, rado će se tom prilikom poslužiti; a stranki, koja objestno kani podnašati molbe za povratu, bit će to opomenom, da joj zloporaba neće pomoći, jer će ipak makar i polagano doći do konačnoga riešenja. Moj predlog dakle na poglavje petnaesto gradj. parb. postupnika glasi:

---

[2] Tako je jedan odvjetnik molbami za povratu u prijašnje stanje radi promašenog ročišta, koje je podnašao na dan samoga ročišta, dakako pod firmom drugoga odvjetnika, zavlačio jednu parnicu, u kojoj se je radilo ob odpovjedi stana, nekoliko godina.

Da se stranka, koja moli za povratu u prijašnje stanje radi promašenog roka ili ročišta, ustanovom zakona obveže, da sa molbom za povratu u prijašnje stanje spoji i dotični parbeni akt, za volju kojega moli povratu (odgovor, priziv i t. d.) izuzam dakako prisegu, koja se mora osobno i u prisutnosti protustranke polagati.

Tom kumulacijom polučit će se ne samo to, da se zloporabe pravnog lieka povrate u prijašnje stanje radi promašenog roka ili ročišta budu redje dogadjale, već će se i sam tečaj postupka u glavnoj stvari znamenito prikratit.

III. Kad vjerovnik post tot discrimina rerum dodje do pravomoćne i neoborive osude, kad je izhodio proti dužniku ovrhu na pokretnosti te već misli, da će sad teda negda biti namiren, evo ti trećega, koj se vjerovniku uzoprieči izlučnom tužbom. Ovakva se tužba dakako ima razpraviti i riešiti po svih pravilih postupnika, pa ako bijaše usljed te tužbe ovrha obustavljena, (što obično biva, jer je dovoljno, ako tužitelj tužbi priloži kakvu takvu škarteku ili očitovanje dvajuh možda fingiranih svjedoka) onda će se razprava do mile volje vući kao i ona u glavnoj stvari, a vjerovnik će još jednom pretrpiti sve muke, skopčane sa parnicami, gdje imaš pred sobom objestnog protivnika, dok napokon pukne pravomoćna osuda, kojom se izlučitelj odbija. Doduše ima slučajeva, gdje je protuslovje trećega suprot ovrhi opravdano; nu može se reći, da je većina izlučnih tužba neosnovana i da ide samo za tim, da se provedenje ovrhe zategne. Time se vjerovniku nanaša često nenaknadiva šteta. Dakako da se zahtjevi trećih osoba na zaplienjene stvari ne mogu naprečac riešiti. Nu zar je baš potrebno, da se razprava o medjupadnom pitanju (Incidenzfrage), kao što je to zahtjev na izlučenje, vodi po istih propisih, po kojih se je razpravljalo o glavnoj stvari? Mislim, da nije. Priepor bo radi izlučenja nije ni po činjenicah, koje su podlogom tužbi, ni po pitanju o pravu tako zamršen, da se nebi mogao riešiti po kraćem postupku, nego što je postupak za glavnu stvar. Moj predlog dakle na § 447. g. p. p. smiera onamo:

Da se za razpravljanje i riešavanje izlučnih parnica uvede sumarni postupak, sličan postupku pri parnicah iz uporabne pogodbe (naredba ministarstva nut. djela i pravosudja od 17. prosinca 1855. broj 230 zem. vlad. lista), ili da se, kao što je to

Dr. Hinković u svojoj razpravi pod naslovom „Izlučna parnica“ predložio, ustanove mal. postupka protegnu i na izlučne parnice. Po mojem mnenju bio bi onaj prvi put u toliko shodniji, što nebi trebalo dirati u druge uredbe, dočim bi se uvedenjem mal. postupka za izlučne parnice imala mienjati nadležnost sudbenih stolova glede izlučnih parnica, ili sustav istih obzirom na novu vrst posebnoga sudca za razpravljanje i riešavanje tih parnica po mal. postupku.[8]

Radeć na ovoj razpravi pomišljao sam i na to, kako bi se § 32. g. p. p. preinačio onamo, da se svaka tužba i u slučajevih ustmenoga postupka ima pismeno podnieti, po čem bi se umanjili slučajevi nepodpunih razprava (sudac bo polag svoje najbolje volje nije uvjek u stanju da tužbu, koju stranka hoće da ustmeno podnese, temeljito instruira); nu od te namisli sam odustao s razloga, što još nismo tako daleko došli, da bi se u sjedištu svakoga kotarskog suda nalazio barem po jedan odvjetnik. Pomišljao sam i na preinaku §§ 319. i 320. g. p. p. u tom pravcu, da utoke, u istih paragrafih nabrojene, niži sudac ureda radi zabaci, e da se ne zategne postupak podnašanjem spisa na drugu dotično treću molbu; nu i od te namisli sam odustao, jer sam uvidio, da su riedki slučajevi, u kojih stranke ulažu utok proti zaključkom nižega ili višega sudca, spomenutim u §§ 319. i 320. gpp. K tomu sam htio predložiti i promjenu točke 1. § 320. g. p. p. u tom pravcu, da se u stanovitih slučajevih izključi pravni liek utoka i proti odlukam, kojimi se uzkraćuje povrata u prijašnje stanje; nu tu sam namisao napustio s razloga, što bi ustanova, koja bi imala doći na mjesto točke 1. § 320. g. p. p., bila odveć komplicirana, a potreba, da se pomenuta točka promieni, nije se dosele dosta iztakla.

Osim gore iztaknutih mana u našem parb. postupniku ima možda i drugih, koje su mojoj pažnji izbjegle. Meni bi bilo milo, kad bi ova moja razprava potakla naše pravnike, da se o svih manah našega postupnika izjave. Medjutim ja sudim, da bi već gore po meni predložene reforme gradj. parb. postupnika bile dovoljne, da se usljed bržeg postupka vjeresija u našoj zemlji podigne, negledeć na to, da bi se usljed iztaknutih reforma poslovi sudova, koji su i onako dosta obterećeni, ponešto smanjili.

---

[8] Nebi bilo s gorega, da se uz preinaku § 447. gpp. glede postupka recipira ustanova § 49 zak. član. LX. od god. 1881 ob ovršnom postupku u Ugarskoj, kojom se pobliže označuje, što se može zaplieniti, ako se ovrha vodi proti mužu, a što, ako se vodi proti ženi (predpostavljajuć, da muž i žena zajedno živu). Tim bi se bo mnogim izlučnim parnicam povod oduzeo.

Četvrti medjunarodni kaznionički kongres u Petrogradu.

Do sada nisu u „Mjesečniku“ priobćena viećanja i zaključci četvrtoga medjunarodnoga kaznioničkoga kongresa, koji je viećao od 13—24. lipnja 1890 u Petrogradu, pak držeć, da će to zanimati čitatelje „Mjesečnika“, navesti ću samo u kratko pitanja, koja su stavljena kongresu i zaključke, koje je isti stvorio, kako su ih priobćili u listu „Blätter für Gefängnisskunde“ Dr. Gutsch bivši liečnik kaznione u Bruchsalu i Adolf Fuchs iz Karlsruha, koji su na navedenom kongresu bili oficijelni izaslanici Badenske.

Medjunarodnim kaznioničkim kongresom svrha je, da se popravi kazneno zakonodavstvo; da se uredi postupak s kaznenici i da se čovječje družtvo očuva i zaštiti od zločinstvâ. Prvi takav kongres bio je godine 1872 u Londonu, ter od onda podupiru takove kongrese sve vlade, a šire obćinstvo sve se više interesuje za nje, naročito interesuje se za njihova djelovanja u tom smjeru, da se zaprieče zločinstva.

U posljednjem ovom pravcu najviše je radio prošlogodišnji kongres u Petrogradu, na koji su svoje izaslanike izaslale i one vlade, koje kao da se do sada nisu ni brinule za te kongrese. Na tom kongresu sudjelovahu i članovi privatnih družtva za zaštitu i podupiranje odpuštenih kaznenika iz najudaljenijih zemalja, sudjelovali su ljudi najrazličitijih družtvenih položaja. Na pitanja, koja su predložena kongresu, poslano je bilo množina razprava, vrlo mnogo statističkih podataka i inih u struku zasjecajućih razprava. Podatke te poslaše kongresu tako pojedine vlade kao i obstojeća družtva. S kongresom bijaše spojena i izložba raznih predmeta, koji se tiču kaznioničtva.

Na kongresu bijaše zastupano 25 država sa 69 oficijelnih izaslanika i 495 najavljenih članova (od ovih idu na inozemstvo 122 člana, a na samu Rusiju 373 člana). — Došlo je na kongres iz

1. Amerike { Saveznih država . . . . . 3 člana
Argentine . . . . 1 „

2.	Belgije		4	člana
3.	Njemačke	Badenske	4	„
		Bavarske	1	„
		Würtemberga	1	„
		Hamburga	2	„
		Saske	2	„
		Pruske	7	„
4.	Danske		12	„
5.	Englezke		3	„
6.	Francezke		37	„
7.	Grčke		1	„
8.	Italije		11	„
9.	Japana		2	„
10.	Norvežke		3	„
11.	Nizozemske		2	„
12.	Austro-ugarske		10	„
13.	Portugalske		1	„
14.	Rusije		373	„
15.	Svedske		3	„
16.	Švajcarske		6	„
17.	Srbije		1	„
18.	Španjolske		4	„
19.	Turske		1	„

Medjunarodna komisija, koja je imala prirediti materijal za kongres, sastojala je od ovih članova: Predsjednik: Galkin Vraskoj, predstojnik vrhovne kaznioničke uprave u Rusiji; podpredsjednik: Louis Herbette, ravnatelj kaznioničke uprave u Francezkoj; blagajnik: dr. Eugen Jagemann, ministerijalni savjetnik iz Karlsruhe; tajnik: dr. Guillaume, predstojnik statističkoga ureda u Bernu; članovi: Valentin Reisenbach, ministerijalni savjetnik u ministarstvu pravosudja u Monakovu; Delatour, vrhovni ravnatelj kaznioua i javne sigurnosti u Bruselju; Juan de Dios de la Rada ý Delgado, član vrhovnoga kaznioničkoga nadzorničtva u Madridu; Aleksander Skousés, član grčkoga parlamenta; Žiga László, ministerijalni savjetnik u ministarstvu pravosudja u Budimpešti; Beltrani Scalia, odvjetnik i profesor u Cosenzi (Italija), Woxen, vrhovni ravnatelj kazniona u Norvežkoj i Pols, profesor na sveučilištu u Utrechtu (Nizozemska).

Da priredi materijala za kongres, ova je komisija imala dvie predhodne skupštine: 1886 u Bernu i 1889 u Genfu ter je težku svoju zadaću tako riešila, da je sastavila 25 pitanja medjunarodnoga značenja. Komisija je sakupila 139 izradaka o tih pitanjih, koja su uslјed toga svestrano jur pretresena predložena na viećanje pojedinim odsjekom kongresa.

Radi organizacije kongresa obrazovalo se je u Petrogradu povjerenstvo pod predsjedanjem predstojnika vrhovne kazmioničke uprave u Rusiji, Galkina Vraskoja; povjerenstvo imadjaše 20 članova i 8 tajnika; u njem bijahu najviši činovnici dvora, vlade te gradova Petrograda i Moskve, sudci, profesori itd. Za glavnu skupštinu kongresa i sjednice pojedinih odsjeka bijahu odredjene prostrane i prekrasne prostorije Aleksandrove dvorane i dvora plemićkoga.

13. lipnja 1890 nadjoše se članovi medjunarodne komisije i prispieli vanjski izaslanici, njih do 60 na broju, koje pozdravi načelnik petrogradski, državni savjetnik V. Likbačev zaželiv, da bude najboljim uspjehom okrunjen rad kongresa, koji ide za tim, da zaprieči zločinstva.

Tajnik dr. Guillaume podnio je izvještaj o djelovanju medjunarodne komisije ter se je naročito zahvalio pravničkomu družtvu u Petrogradu, koje je svojski radilo oko riešenja pitanjâ, predloženih kongresu. (Ovomu družtvu povjerena je i ociena 14 izradaka: „djelovanje John Howarda na polju kaznioničkih reforma“, za koje je djelo ruska vlada razpisala nagradu).

Sliedećega dana nadjoše se oficijelni izaslanici u palači vojvode Aleksandra Petrovića Oldenburžkoga, da ga kao začastnoga predsjednika kongresa pozdrave; pokloniše se i njegovoj supruzi princesi Evgeniji Maksimilianovoj. Za tim posjetiše članovi kongresa ministra izvanjskih posala Giersa i ministra unutarnjih posala Durnova, koj u svom govoru naglasi, „da 100 milijuna Rusa, koji su u svakoj sgodi pokazali svoje dobro srce, živim saučešćem prate kršćansko i blagotvorno djelovanje kongresa, a to da je sklonulo cara, da kongres primi u svom glavnom gradu. Kao što je njekada Howard u Rusiji našao sgodno polje za svoja plemenita nastojanja, tako će i sada kongres naći ovdje (u Rusiji) susretljivost za svoj rad. Ruski, najmladji narod u europejskoj civilizaciji, ostati će vjeran svomu načelu, da uči u školi te civilizacije; a u to ime pozdravlja kongres i uvjerava ga o svojoj svestranoj podpori.“

15. lipnja 1890 u dva sata po podne kongres je svečano otvoren; dodjoše: car i carica, carska obitelj, svi veliki knezovi i kneginje, ministri, diplomatički sbor, mnogi državni dostojanstvenici i veliki broj pozvanih gostova.

Kongres je otvorio začastni predsjednik vojvoda Oldenburžki govorom, u kojem naglasi „svrhu i ciljeve medjunarodnih kaznioničkih kongresâ te njihovo djelovanje kroz 20 godina; spomenu uspjehe kongresâ, ter izreče tvrdu nadu, da će sjedinjenimi silami poći za rukom, da se pronadje najuspješnije sredstvo, te se umanje zločinstva. I sadanji kongres uzeo si je, kao i prijašnji za glavnu zadaću, da razpravi pitanje o brigi za zapuštenu mladež, sakupio je za to množtvo materijala, podkriepljena praktičnim izkustvom. U nadi, da će viećanja kongresa plodonosna i poučna biti, izjavljuje kongres otvorenim.“

U ime medjunarodne kaznioničke komisije reče Louis Herbette, da je kongres pun veselja i nade u uspješan svoj rad, kad vidi veliku tu susretljivost sa strane tako visokih osoba, kad vidi da se za stvar zanima moćni vladar tolikih milijuna ljudî. Iza toga prikazani su caru oficijelni izaslanici, ter je sa svakim od njih progovorio nekoliko ljubeznih rieči.

Zatim ode car i carica s pratnjom u kazničku izložbu, koja je takodjer tom sgodom otvorena. Izložba bijaše upravo veličanstvena ne samo gledeć na njezino uredjenje nego i gledeć na osobitost i interesantnost izloženih predmeta kaznioničkih, sakupljenih iz dalekih zemalja, a naročito iz Rusije.

Izložbu urediše vrlo ukusno i pregledno u Mihaelovskoj jašioni, dugoj 160 m. a širokoj 36 m., obuzimaše dakle 5768 kvadratnih metara. Svakoj od 22 države, koje su svoje izložke poslale, bijaše potrebit prostor odredjen tako, da je na pr. došlo na Njemačku 330, Francezku 320, Belgiju 192, Italiju 154, Dansku 128, Rusku 2066 kvadratnih metara, i t. d. Veliki taj prostor bio je razdieljen hodnici, a na kraju ruskoga odjela smjestiše vrlo liepu panoramu sibirskoga prediela i model srebrnoga rudnika u Nevčinskom.[1] Proizvodi rada i ini predmeti iz samotnoga zatvora, iz skupnoga zatvora i iz zavodâ za mladjahne zločince bijahu jedni od drugih odieljeno izloženi.

Izložba sa 11.000 predmeta izloženih bijaše vrlo pregledna a i za nestrukovnjaka poučna, jer je kod pojedinih zemalja predočen ne samo kaznionički obrt već i disciplina. Predaleko bi zašli, da opišemo cielu izložbu; napomenuti ćemo samo, da su u francezkom odjelu iz povjesti kriminalnoga pravosudja (anciennes pevalités) bili izloženi tipi raznih zločinaca, upliv odgoja na fizionomiju, antropometrički znakovi, tetoviranje, posebni jezik zločinaca itd. Iz obširnoga kataloga mogaše svatko odmah razabrati, odkale je predmet, koja mu je ciena, kako je dugo kaznenik učio dok ga je načinio, na koliko je vremena kaznenik osudjen, koliko je kaznenik zaslužio izradjivajuć predmet. Vrlo interesantni bili su predmeti, koji se odnose na odgoj mladjahnih kaznenika, kao što su osnove i modeli asilâ, kolonije za poljsko gospodarstvo i slike, koje prikazivaju život kaznenika. Nu pred svim najzanimivija bijaše u ruskom odjelu izložba ukupne deportacije u Sibiriju. Tu se nalazili zemljovidi, i na njih zabilježeni putevi za deportaciju; modeli željezničkih kola i brodova, na kojih se odpremaju kažnjenici i koji su samo za tu svrhu priredjeni; predočilo se i putovanje pješke sa svimi neprilikami obskrbe i ukonačivanja u tako zvanih stepah. Osobito pomno i potanko bijahu predočena oba glavna distrikta za deportaciju: Nerčinsk u južno-iztočnoj Sibiriji i otok Sakhalin na iztočnoj obali Sibirije, jer se u ta dva mjesta gotovo izključivo od novijeg doba deportiraju kaznenici. Čitave slike deportacije prikazivahu osnove, risarije, prorezi rudnika, modeli sgrada i uredjenja kazniona i kolonija, službena izvješća o njih, fotografije cieloga života onih, koji moraju raditi, i uvjetno odpuštenih kolonistâ, njihova sela i kolibe, odielo, jelo, orudje, rad, proizvodi rada itd. Dvie visoke piramide imale su da prikažu, koliko je kazneničkim radom od g. 1709 producirano srebra, a koliko od g. 1843 zlata. Vidjeli se takodjer i okovi za noge i za ruke, koji se rabe za nadzor i za disciplinu.

---

[1] Vidi ponešto: Mjesečnik br. 7. g. 1890.

Da se ruska vlada trudi poboljšati stanje deportiranih, najbolje se vidilo na izložbi otoka Sakhalina; tu su izloženi predmeti pokazivali, kako je zemlja prikladna za kulturu, za obrtnu i poljodjelsku produkciju; bijahu izložene podpune sbirke flore i faune otoka, a tu se vidilo, u koliko je napredovala kolonizacija.

Izložbu je slobodno polazilo i ostalo obćinstvo, koje se moglo uvjeriti, koli je koristan rad u kaznionah, ter koje je moglo viditi, kako se ovršuje kazna.

16. lipnja 1890 započe rad kongresa. Pošto su se pojedini odsjeci konstituirali, držana je skupna sjednica, u kojoj bude za predsjednika izabran Galkin-Vraskoj, a ovaj zamoli, da se za supredsjednike izaberu Beltrani Scalia i Herbette. Zatim je izabrano 9 podpredsjednika, za glavnoga tajnika Dr. Guillaume (Švajcarska) a uz njega 6 pomoćnih tajnika iz Rusije.

Ispuštajuć formalnosti pojedinih odsjeka navodim tek pitanja, odsjekom predložena, a zatim ću odmah dodati i zaključak, koj je kašnje i u kongresu primljen.

Prvomu odsjeku predloženo je: 1. pitanje: „Kojimi sredstvi i u koliko bi se moglo postići, da budu u raznih zemljah imale jednu, obćenitu oznaku i istu točnu definiciju one povriede zakona, koje se imadu navesti u medjunarodnih izručbenih ugovorih?"

Iza poduže razprave prihvaćeni su sliedeći zaključci:

1. Ugovori ob izručenju u uzkom su savezu sa posebnim zakonodavstvom pojedinih zemalja; a različiti ti kazneni zakoni nemogu se za sada još svesti na istu jedinstvenu temeljnu formu. S toga nebi bilo od nikakove koristi, ma se i pokušalo uvesti u medjunarodne ugovore jedne obćenite oznake kažnjivih činâ s definicijami, koje nemogu identične biti.

2. Poželjno je, da pojedina kaznena zakonodavstva kao obće načelo usvoje izručbe, bez ugovorâ i reciprociteta jedino uz sve priuzdržaje i ograničenja, o kojih pojedine države misle da su nuždna.

3. Iznimke od izručbe mogla bi pojedina zakonodavstva načelno kao pravilo navesti, ter bi se u ugovorih ob izručbi imali navesti samo oni kažnjivi čini, radi kojih ne može biti izručenja, mjesto da se spominju kažnjivi čini, radi kojih se dozvoljuje izručba.

2. pitanje: Može li se pijanstvo u kaznenom pravosudju držati

a) ili kao kažnjivi čin sam po sebi, ili

b) kao uzgredna okolnost, usljed koje nema kažnjivi čin kazneno-pravnoga značaja, ili ga ublažuje ili napokon pooštrava?

Na ovo pitanje zaključeno je:

1. Pijanstvo samo po sebi nije kažnjiv čin; nu ima se progoniti, ako pobudjuje izgrednimi čini javnu sablazan; neskrivljeno pijanstvo izključeno je.

2. Nema dvojbe, da su veoma koristne odredbe zakona, kojimi se prieči pijanstvo, na pr. da se smjeste u hospitale ili radionice osobe, kojim je pijanstvo postalo navadom, koje bi pale na teret upravi ubožtva, koje prosjače ili koje su pogibeljne samim sebi ili drugim.

3. Nuždno je, da se kazneno-pravno progone vlastnici krčmâ i rakijašnicâ, koji žestoka pića prodavaju očito pijanim osobam.

4. Ako se u pijanstvu počini kažnjiv čin, to se 1. ima svakako ubrojiti u krivnju ono djelo, koje nije učinjeno u podpunom pijanstvu; tu okolnost nemože zakonodavac ni kao olahkoćujuću, ni kao otegoćujuću iztaknuti, nego takovo nepodpuno pijanstvo upliva na odmjerenje kazne samo prema okolnostim pojedinoga slučaja; 2. u podpunom pijanstvu učinjeno djelo nemože se načelno ubrojiti u krivnju izim

a) da je pijanstvo samo po sebi kažnjiv čin i

b) u slučajevih actiones liberae in causa, ako se dotičnik opije, a svjestan si je, da u pijanstvu može ili mora počiniti kažnjiv čin; u prvom slučaju čini prestupak nakanom, a u potonjem slučaju propustom.

3. pitanje: Bi li bilo svrsi shodno, da se podučava u kaznioničkoj struci; kako da se ta obuka praktički izvede, a da se tim nesmeta kaznionička služba i da ne strada kaznionička uprava?

Na to pitanje zaključeno je ovo:

1. Poduka u kriminalnoj i kaznioničkoj struci vrlo je koristna i trebalo bi da se uvede. Znanstvena obuka ob ovršivanju kazne ni malo nesmeta kaznioničkoj disciplini.

2. Željeti bi bilo, da se na sveučilištih raznih zemalja ustroji učiteljska stolica za kaznioničku znanost, a uprava kazniona imala bi dozvoliti potrebne polakšice, da se ta nauka čim više olahkoti i da se dotičnici na nju potiču.

3. Željeti bi bilo takodjer, da se ustroje knjižnice za kaznioničku znanost kod pojedinih kaznionah za porabu kaznioničkih činovnikâ.

4. pitanje: Za koje vrsti kažnjivih čina i pod kojimi bi uvjeti shodno bilo, da zakonodavstvo ustanovi:

a) Sistem, da krivac nebude osudjen, već samo opomenut ili ukoren?

b) Da se na krivcu neovrši kazna globe ili zatvora ili ina koja kazna, koju mu je sudac dosudio, dotle, dok ne bude na novo osudjen.

Da se uzmogne na to pitanje odgovoriti, sastavljena su u odsjeku sljedeća pitanja:

1. Mogu li se reformom ovršivanja kazne odstraniti nedostatci, koji se pripisuju kratkotrajnim kaznam slobode?

2. Ako to nije moguće, mogu li se kratkotrajne kazne zamieniti opomenami i uvjetnim osudjenjem?

3. Može li se uvjetno osudjenje uporaviti kod zločinstva i prekršaja?,

4. Imade li zakonodavac kod opredjeljivanja zločinstvâ, koja će se kazniti uvjetnim osudjenjem, u obzir uzeti isto tako interes javne sigurnosti i oštećenika, kao što i odmazdu, koju zahtieva pravna sviest za svaki onaj čin, koj vriedja zakoniti red?

U razpravi o tih pitanjih bila su različita mnenja, jedni su zagovarali uvjetno osudjenje, dočim su drugi osudjivali na prosto tu inštituciju, a treći su ju zagovarali samo uz stanovite uvjete. Nakon živahne razprave bude iza poimeničnoga glasovanja u načelu prihvaćeno uvjetno osudjenje sa 31 proti 22 glasa, nu za zločinstva bude zabačeno sa 29 proti 20 glasovâ (trojica nisu glasovala), a za prestupke prihvaćeno sa 29 proti 20 glasovâ (četvorica nisu glasovala).

5. pitanje: Koja oblast ima suditi okrivljenoj djeci, i po kojih načelih ima se odlučiti, ako su počinila zločinstvo ili prestupak, s kojimi je skopčana kazna?

a) tjelesna ili tamnica u kojoj kaznioni,

b) da budu na opredieljeno vrieme u odgojilištu za zapuštenu djecu ili

c) da budu u popravilištu pod skrbničtvom vlade?

Odlučuje li kod toga samo doba djece i pod kojimi uvjeti?

Iza živahne razprave stvoreni su sliedeći zaključci:

1. Pitanje o krivnji i kazni djece t. j. individuâ izpod 16 godina valja rastaviti u sliedeća pitanja:

Moraju li se djeca staviti pod državno skrbničtvo, ili se moraju jednostavno odgojivati, ili se moraju staviti u popravilišta?

2. Izbor izmedju navedenoga trojega ravna se po motivih, s kojih je diete počinilo zločinstvo; po veličini krivnje, po stupnju duševnoga razvoja, po okolini u kojoj je odraslo, po predživotu i napokon po značaju. Važna je i doba djeteta, po kojoj se prosudjuje moralna naobrazba.

3. Sud ima suditi o zločinstvih, što su ih počinili malodobnici u dobi od 16—20 godina. Za malodobnike, koji se imadu odsuditi, može se kazna odmjeriti počam od jednostavne opomene pak sve do one kazne, koju zakon udara na počinjeno djelo.

Pošto je na taj način gore navedeno pitanje neriešeno ostalo, zaključio je kongres, da se ono na novo predloži budućemu kaz. kongresu.

Od prijašnjega kongresa u Rimu ostalo je neriešeno

6. pitanje: Kojimi bi se sredstvi moglo najuspješnije izkoreniti jatačtvo (Hehlerei) i oni kojim je jatačtvo u običaj prošlo?

Ponajprije predložene su odsjeku sliedeće theze:

1. Jednostavno jatačtvo ili jatačtvo, koje se obrtimice tjera, ima se u buduće smatrati posebnim zločinstvom.

2. Da se uspješno zaprieči jatačtvo, koje se obrtimice tjera, valja da se u raznih zemljah pooštre na jatačtvo udarene tako globe kao što i kazne slobode. Sudcu, koj izriče osudu, treba da su čim više slobodne ruke.

3. Željeti bi bilo da se popune ili strogo nadziru propisi, koji postoje u svrhu, da se zaprieči jatačtvo.

Pošto odsjek nije bio sporazuman glede forme ovih thezâ, to su konačno primljeni sliedeći zaključci, koje je i kongres prihvatio:

Da se uspješno zaprieči jatačtvo potrebno je:

1. U pogledu nekih obrtnikâ, kao što su bankiri, mienjači, draguljari i staretinari, treba da se izdadu točni propisi, kojimi bi se zapriečilo jatačtvo.

2. Jatačtvo ima se smatrati posebnim zločinstvom, a ne dioničtvom zločinstva.

3. Za priupadničtvo imadu se sve veće kazne odmjerivati.

7. pitanje: koje govori o zaštiti malodobnika proti pogubnomu uplivu roditelja i skrbnikâ, odstupljeno je trećemu odsjeku.

(Konac sliedi.)

* * *

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Ako na tužbu sbog smetanja posjeda još teče razprava, a za ove dogode se nova smetanja istoga posjeda: imadu se nove tužbe sbog ponovljenih smetanja uzeti za cigle prijave i pripojiti razpravi o prvoj glavnoj tužbi, i sve tužbe riešiti jednom konačnom odlukom.

Antun K. preda 24. srpnja 1889. br. 13222 proti Franji L. tužbu radi smetanja posjeda parcele broj 2225., upisane u gruntovnici porezne občine M., učinjena tim, što je Franjo L. na tu parcelu svoju stoku nagnao i na njoj pasao.

Na ovu tužbu nije razprava još ni dovršena bila, ali eto podnese Antun K. još dvie nove tužbe proti Franji L. 26. kolovoza i 26. rujna 1889., u kojih predstavljaše dva posve slična nova smetanja, učinjena 23. kolovoza i 20. rujna iste godine, koja oba da je Franjo L. izveo.

Zahtjevu zadnje tužbe udovolji c. kr. kot. sud u Novom Mjestu odlukom od 14. studenoga 1889. br. 20090., koju c. kr. prizivni sud u Gradcu potvrdi.

C. kr. vrhovno sudište bečko riešenjem od 1. travnja 1890. br. 3713 odbilo je izvanredni previdni utok tuženika i tom je prilikom spomenulo, da je tužbe de praes. 26. kolovoza i 26. rujna broj 14788 i 16357 —

pošto su stigle u vrieme, gdje razprava medju istim strankama, a tičuća se smetanja posjeda istoga objekta, još koncu privedena bila nije — valjalo uzeti samo kao prijave ponovljena smetanja istoga posjeda, te su se imale pripojiti razpravi one dne 24. srpnja 1889. pod br. 13222 primljene tužbe, a po razpravi, takodjer obzirom na potonja dva smetanja upodpunjenoj, da se je na sve tri tužbe imala izreći samo jedna jedinstvena i zajednička odluka.

Pr. *L. Matasović.*

Smetanje posjeda moguće je i onda, kad se je posjednik u posjedu nakon počinjenog smetanja održao, ma da i nije nakon toga sudbeno u posjed uveden.

Pravomoćnom osudom kr. kot. suda u G. od 23. prosinca 1888. br. 4408 odbačena je tužba Vida I., u kojoj je tražio, da se prizna, da je livada čest. kat. br. 163., upisana u z. z. br. 642 obć. Nova Plaščica, njegova svojina, pa da se prizna to njegovo pravo vlastnosti (svojine). Radi iste čestice osudjen je bio pravomoćnom odlukom istog suda od 27. rujna 1887. br. 2494 radi smetana posjeda (posjed = držina). — Usljed toga zatraži tužitelj Blaž B., da bude ovršno uveden u posjed preporne čestice navedši u molbi, da mu se je Vid I. opet prietio ubojstvom, ako na tu livadu stupi, pa da je povrh toga i opet travu na njoj pokosio. — Kr. kot. sud u G. dozvoli odlukom od 21. lipnja 1889. br. 2365 ovršno uvedenje u posjed upitne livade, te ga i izvede odobriv odlukom od 28. lipnja br. 2468 gr. ovršni čin.

Proti potonjoj odluci podnese tuženi Vid I. utok; a kr. banski stol rješitbom od 19. prosinca 1889. br. 30602 ukine ne samo napadnutu odluku i čin ovšnog uvedenja, već i odluku od 21. lipnja 1889. broj 2365., kojom se ovršno uvedenje u posjed dozvoljuje, po § 343 i 339 br. 3 gpp. i prvom sudu naloži, da ovršnu molbu br. 2365 sa samim Blažom B. popuni u iztaknutom pravcu i dalje po zakonu postupa.

Razlozi: Vidiv, da odluka od 21. lipnja 1889. br. 2365, kojom je dozvoljeno uvedenje u posjed, utjecatelju nije, kako se propisuje, dostavljena, jer na dostavnici napisao je njetko, — a ne zna se tko, — da Vid I. nije htio primiti odluke, pa da je zato ostavljena na njegovom prozoru, — što nije ni prema § 66 ni § 76 gpp.; pa vidiv, da se ni iz molbe primljene 19. lipnja 1889. br. 2365, a niti iz razprave tužbe primljene 6. srpnja 1887. br. 1700 ne može da razabere, da li je prvobitno ili bar kašnje Blaž B. iz posjeda iztisnut bio; jer se ne vidi, tko je pokošeno sieno posvojio; vidiv, da je prvi sud Blaža B., čim je naveo, da je utjecatelj prepornu livadu kositi počeo, — pozvati imao, da navede sve okolnosti, iz kojih se prema odluci od 27. rujna 1887. br. 2494 prosuditi može pravo stanje, a naročito okolnost, da se Blaž

B. do 12. lipnja 1889. u faktičnom posjedu nalazio (kako ga je vršio?), a po tom za razpravu te molbe ročište odredi te izvede na čisto: da li tu postoji opetovano ili nastavljeno smetanje.

Stol sedmorice kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije riešenjem od 12. srpnja 1890. br. 1567. odbaci utok tužiteljev, a potvrdi riešitbu kr. banskog stola.

Razlozi: Uvaživ, da je dostavljač odluke od 21. lipnja 1889. br. 2365, kad ju tuženik Vid I. nije htio primiti, imao postupati po propisih §. 78 gpp., što učinjeno nije, s toga se ta odluka ne može smatrati redovito dostavljenom; uvaživ, da tužitelj sam veli u svojoj molbi u zapisnik (protokol) upisanoj (de pr. 19. lipnja 1889. br. 2365): da ga je tuženik Vid I. 18. lipnja 1889. opetovano smetao u posjedu preporne livade tim, što ju je pokosio i zaprietio se ubojstvom svakomu, tko bi na livadu stupio, pa da je obzirom na prenavedene nove okolnosti svakako potrebno bilo prije meritornog riešenja dotične molbe pogledom na propise § 457 gpp. narediti ročište za preslušanje protustranke, dočim je tužitelj svoj zahtjev, da bude ovršnim putem uveden u posjed preporne livade, u samoj molbi pobliže obrazložiti i napose razjasniti imao, da li ga je njegov protivnik iztisnuo iz posjeda one livade, ili da li se je on, tužitelj, i nakon smetanja njegovog posjeda, sbivšega se dana 2. srpnja 1887. i 2. srpnja 1888. ipak održao u posjedu te livade.

Usljed tih rješidaba sliedio je postupak u iztaknutom smjeru.

Priobćio dr. *Fran Kucelić.*

Dobra vjera u javne knjige ne čini valjanom ovršnu uknjižbu, izhodjenu na nekretnine treće osobe (koja nije ovršenik).

Zadruga V. iz P-a tuži sudu Katarinu I. i Vasu V. pa traži, da ovi priznaju njezino pravo vlastnosti glede nekretnine upisane u ul. br. 75 obć. Pećinci i da se proglasi nevaljanom uknjižba ovršnog prava zaloga za tražbinu Katarine I. od 62 for. 50 nč. te troškova od 25 for. 55 nč. i 9 for. 90 novč. na tih nekretninah, pa da tuženici moraju dozvoliti, da se ove nekretnine iz ovrhe izluče i uknjiži brisanje ovršne hipoteke. Da podkriepi svoje tužbovno iskanje navadja tužiteljica, da je dokazom grunt. izvadka A—I kod sastavljanja novih gruntovnih uložaka uknjiženo pravo vlastnosti nekretnina ul. br. 75 obć. Pećinci na korist Vase V., ali u staroj gruntovnici da su te nekretnine bile upisane na zadrugu V., pa da je s toga ona proti Vasi V-u podniela tužbu de pr. 3. rujna 1888. br. 12441 B—I. da se izpravi ta pogrieška i ujedno zatraži zabilježbu tužbe u gruntovnici; ali da je pomutnjom molba glede zabilježbe tužbe ostala neriešena, dok nije dozvoljena i obavljena na ponovnu molbu de pr. 10. listopada 1888. br. 14228 pod C—I. Nagodom od 29. listopada 1888. br. 1515 pod D—I riešena je ova parnica na korist tužiteljice, pošto joj je Vaso V. priznao pravo vlastnosti na uparničene nekretnine. Tužeća zadruga traži ovo tim više, jer je molba, na temelju koje je dozvoljena ovršna uknjižba prava zaloga za tražbinu od 62 for. 50 novč. spp. u korist prvotuženice, primljena kod suda tek 18. rujna god. 1888.

Kralj. kot. sud u Z. osudom od 6. srpnja 1889. br. 7189 zadovolji u glavnoj stvari tužbovnom zahtjevu, a parbene troškove prebije.

Razlozi: Tužba zadruge V. jest naprosto izlučna tužba po § 447 gpp. — Ponajprije neprieporno je medju strankami, da je tužiteljica već 3. rujna 1888. br. 12441 zaiskala tužbom, da se izpravi vlastovnica nekretnina gr. uložka br. 75, obć. Pećinci, dočim je ovršna molba prvotuženice tek 18. rujna 1888. u gruntovnici primljena, i da zamoljena zabilježba tužbe broj 12441 samo s pomutnje nije dozvoljena i provedena.

Nadalje ustanovljeno je sudbenim očevidom po vještacih identifikacijom zemljištnih čestica top. brojeva, označenih oznakami sadanjih kat. brojeva, da su nekretnine grunt. ul. br. 75 obć. Pećinci istovjetne s onima, koje su upisane na ime tužiteljice kao vlastnice pod br. 144, 145 i 250 stare gruntovnice, a po tom je neprieporno pravo vlastnosti tužiteljice na nepokretnosti, koje iz ovrhe izlučujū. Toga vlastničtva ni nije tužiteljica dužna po pravnom naslovu i načinu stečenja dokazivati, jer se nalazi u posjedu prieporních nekretnina, prema kojem posjedu je takodjer zatražila izpravak pogriešnog gruntovnog unosa, a dosljedno tomu ne može po § 323 o. g. z. pozvana biti, da prokaže naslov (titul).

Pošto je nadalje neprieporno, da je prvotuženica baš na te nepokretnosti povela ovrhu radi tražbine svoje od 62 for. 50 nč. sp., pripadajuće joj od Vase V., dakle uzela pod ovrhu stvar treće osobe, ne može se ova pozivati na dobru vjeru u javne knjige, pa s toga moralo se petitu tužbe udovoljiti.

Na priziv prvotuženice preinačio je kr. banski stol osudom od 5. veljače 1890. br. 26299 dielomično prvu osudu i sudio: Tuženici Katarina I. i Vaso V. dužni su priznati pravo vlastnosti zadruge V. na nepokretnosti, upisane u grunt. ul. br. 75 obć. Pećinci, dočim se ostalo iskanje tužbe odbija, te tuženici nisu dužni priznati nevaljanom uknjižbu ovršnog prava zaloga za tražbinu od 62 for. 50 nč. i troškove od 25 fr. i 9 for. 90 na te nepokretnosti provedenu i dozvoliti, da se one izluče iz ovrhe, povedene po Katarini I. proti Vasi V. za gore navedenu tražbinu, te dozvoliti uknjižbu brisanja ove ovršne hipoteke.

Razlozi: Budući da prvotužena nije porekla istinitost izprava A—I i D—I, a tako niti one okolnosti tužbe, da je tužiteljica na temelju izprave D—I podjedno zamolila uknjižbu prava vlastničtva priepornih nekretnina na svoje ime; buduć napokon da je sudbenim očevidom i mnienjem vještaka dokazano, da su sve nekretnine, koje su upisane u grunt. ul. br. 75 A obć. Pećinci, istovjetne sa nekretninami, koje su upisane bile u staroj gruntovnici iste občine na listovih 144 i 145, to je dokazano, da je tužiteljica vlastnica nekretnina grunt. uložka br. 75 obć. Pećinci, pak joj se to pravo moralo i dosuditi, pošto je prvotužena u odgovoru porekla, da je tužiteljica bila vlastnica tih nekretnina za vrieme, dok su ove bile u staroj gruntovnici upisane. — Na temelju toga svoga prava vlastnosti zahtieva tužiteljica, da tuženi dopuste, da se te nekretnine izluče iz ovrhe, buduć je prvotužena izhodila na iste uknjižbu ovršnog prava zaloga za tražbinu od 62 for. 50 novč. spp. proti drugotuženomu, koji je u doba te zamoljene ovrhe bio krivo upisan u gruntovnici, i da privole da se uknjiži brisanje toga prava zaloga.

Istina, tužiteljica je zaiskala tužbom de praes. 3. rujna 1888., da se izpravi gruntovnica, a prvotužena da je svoju ovršnu molbu predala 18. rujna 1888. dakle kasnije, pak s toga valja prema zakonu riešiti pitanje: da li je unos prvotužene nevaljan, pošto je tužiteljica uspjela dokazati svoje pravo vlastničtva, premda njezina tužba nije bila u gruntovnici zabilježena?

Na ovo pitanje imade se odgovoriti niječno. Prvotužena stekla je naime ovršno pravo zaloga na prieporne nekretnine povjerenjem u javne knjige, dakle na temelju ustanova §§ 321 i 451 o. g. z., a buduć da tužiteljica nije niti spomenula, da se je prvotužena nalazila pri tom u zloj vjeri, to ova i ne treba da svoje stečeno pravo napusti. Ovo tumačenje opravdava i § 3 prvog diela grunt. reda, po kojem oni, koji su u svojih pravih povriedjeni, poslje izmaka roka, ustanovljenog u smislu § 5 grunt. reda, ne mogu uspjehom zahtievati izpravak gruntovnice naprama trećim osobam, koje su poštenim načinom stekle uknjižbena prava; ne smeta pako tomu, što je tužiteljica tužbu predala po § 447 gpp., buduć da se i pri ovoj tužbi imadu uporaviti sve ustanove zakona, na temelju kojih se prosudjuju prava i dužnosti stranaka.

Parbene troškove morao je viši sud prebiti itd.

Usljed redovitog previda tužeće zadruge kr. stol sedmorice osudom od 18. rujna 1890. br. 1558 preinači osudu kr. banskog stola u napadnutom dielu o brisanju ovršnog prava zaloga i potvrdi osudu prve molbe, a trošak svih trih molba prebije.

Razlozi: Glavno je načelo ovršnog postupka, da se ovrha može voditi samo na stvari, koje su vlastnost ovršenika i u njegovom posjedu (§ 440 gpp. i sliedeći); a ako bi se dozvolila na stvari trećih osoba, da ove može zahtievati izlučenje iz ovrhe (§. 447 gpp.) bez razlike, da li se ovrha vodi na pokretne ili na nepokretne stvari.

Po tom u nazočnom slučaju nije uporabiv § 3 grunt. reda, niti je umjestno, što se prvotužena pozivlje na stečeno u dobroj vjeri ovršno pravo zaloga, jer se dobra vjera u javne knjige, koju zakon štiti u interesu realnoga kredita, očito odnosi na sklapanje pravnog posla sa tobožnjim gruntovnim vlastnikom, ne pak i na vodjenje ovrhe. — S ovih i ostalih po sudu prve molbe navedenih razloga preinačuje se osuda banskoga stola u napadnutom dielu.

Preboj troškova izriče se s toga, što je drugotuženi u vrieme predane ovršne molbe bio faktično gruntovni posjednik.

Priobćio *D. St.*

Razvrgnuće zajednice.

Kr. kot. sud u Brodu osudom od 15. veljače 1888. br. 947 zabaci tužbu Antuna i Amalije M., kojom su tražili, da tužene zadruge P. br. 7, V. br. 21, B. br. 13 u L., zatim M. br. 33, B. br. 3, Ž. br. 4, R. br. 40 u L. i T. br. 4 u M. pristanu na razvrgnuće zajednice nepokretnog imetka, upisanoga u grunt. ul. br. 67 kat. čest. 54, 836, 837 i 838 obćine Lučani prema pravu mlinarenja na sagradjenom mlinu kat. čest. br. 54, da se ta zajednica razvrgne javnom dražbenom prodajom ovog nepokretnog dobra, a kupovnina razdieli medju suvlastnike razmjerno prema dielovom njihovih suvlastničtva, te da imadu tužitelji naknaditi parbeni trošak.

Razlozi: Tužitelji vele u svojoj tužbi, da su na nepokretnostih upisanih u grunt. uložku br. 67 obć. Lučani, sastojećih se pod kat. br. 54 od mlina br. 67, zatim pod kat. br. 836 od vrta kod mlina, nadalje pod kat. br. 837 od voćnjaka kod mlina, napokon pod kat. br. 838 od oranice kod mlina, uknjiženi sa pravom vlastničtva prema pravu mlinarenja na sagradjenom mlinu na kat. čest. br. 54., da su oni imali pravo mlinariti kroz 220 sati od 384., da su oni tako suvlastnici ${}^{2}/_{3}$ dielova upitnog mlina, dočim su tuženici jedva na ${}^{1}/_{3}$ diela istoga mlina kao suvlastnici uknjiženi.

Tvrde nadalje tužitelji, da im prema propisom § 843 o. g. z. pripada pravo tražiti, da se zajednica vlastničtva ovoga nekretnoga dobra razvrgne javnom dražbenom prodajom i razdieljenjem kupovnine medju suvlastnike, razmjerno prema njihovim suvlastničkim dielovom, jer da tuženici na takvo razvrgnuće dobrovoljno pristati neće.

Tuženici pobijaju pravo tužitelja tražiti razvrgnuće zajednice prodajom nekretnina navodeć, da kada bi per inconcesum pripadalo tužiteljem pravo tražiti razvrgnuće zajednice prodajom nekretnina na javnoj dražbi, imali bi oni podnoseć tužbu dokazati, da se izvansudno nisu mogli glede razvrgnuća zajednice sa tuženici nagoditi, što tužitelji ničim dokazali nisu, pače tvrde sami u protuodgovoru, da vansudbeno pogadjanje glede razvrgnuća zajednice prije podnešenja tužbe ni potrebito nije.

Prema takvu stanju stvari vidiv, da su u grunt. ul. br. 67 obćine Lučani uknjiženi su pravom vlastničtva na mlinu i k njemu spadajućih nekretnina prema pravu mlinarenja tužitelji i tuženici sa opredieljenimi dielovi, pa da prema § 361 o. g. z. u takovu slučaju ima svaki suvlastnik podpunu vlastnost svojega diela, s kojim i razpolagati može, a da po § 825 o. g. z. postoji zajednica samo onda, kada vlastnost iste stvari ili jedno te isto pravo pristoji nekolicini osoba nerazdielno, da samo onda, ako se zajednička stvar razdieliti ne može, a da se znatno neumanji njezina vriednost, ako i jedan dionik zatraži, imade se zajednička stvar prodati na javnoj dražbi i ciena podieliti medju dionike u smislu § 843 o. g. z., koji propis ipak predpolaže, da je predhodna izvansudbena razprava bezuspješnom ostala, za koju potonju okolnost sami tužitelji takodjer u protuodgovoru indirektno priznaju, da prije podignuća tužbe izvansudbena nagoda medju njimi i tuženici sliedila nije; vidiv nadalje, da tuženici tvrde, da bi se njim prodajom njihovog prava mlinarenja naniela nenaknadiva šteta, jer da bi bio neznatni dio kupovnine, što bi ih zapao, u nerazmjerju prema koristi, koju od svojih dielova prava mlinarenja sada uživaju, pak da u takvom slučaju zaštićuje nje od razvrgnuća zajednice § 830 o. g. z., a da je tužiteljem, ako neće ostati sa tuženici u daljnoj zajednici, prosto po § 829 o. g. z. svoje dielove na zajedničkoj stvari i inače otudjiti i tim iz zajednice izstupiti (Winiwarter: das österr. bürg. Gesetzbuch st. 469; dr. Wildner st. 396, dr. Berger: Kritische Beiträge st. 161—165): to je valjalo tužitelje sa njihovim po zakonu nedopustivim tužbovnim zahtjevom odbiti i po § 573 gpp. na naknadu parbenih troškova osuditi.

Proti ovoj osudi podnesoše tužitelji priziv (apelacija), u kojem vele, da zakon nigdje nespominje, da bi u parnici radi razvrgnuća zajednice morala predhoditi izvansudbena nagoda i da iste uspjeh mora biti u redovitoj parbi produciran i dokazan. (Riešitba c. kr. bečkoga vrh. sudišta od 29. kolovoza 1877. br. 10550, citira ju i Rušnov u svom izdanju o. g. z.). To potvrdjuje prof. Randa u: das Eigenthumsrecht, § 9. str. 235, op. 74 i Besitz § 7, 6, op. 49. — Tuženici po § 843 o. g. z. imaju dokazati inoportunitet vremena, da bi bila prodaja sada u nevrieme ili na njihovu štetu. Slučajeve, da se u nevrieme ili na štetu ostalih ne može tražiti ukinuće navadja Randa (l. c., st. 226, op. 50). Tuženici nisu naveli nijedan takav slučaj, a sve da su i dokazali, to još nebi ovlastilo sud peremptorno odputiti naš tužbeni zahtjev već samo dilatorno.

Kralj. banski stol rješitbom od 18. travnja 1888. br. 8857 uvaži priziv tužitelja, te preinači osudu prvoga suda.

Razlozi: Premda nisu tužitelji niti u tužbi niti kod nadopunitbene razprave izrično zaiskali, da se priznaju njihova prava suvlastničtva u izvjestnom dielu, kao što to valja da bude kod tužbe na razvrgnuće zajednice suvlastničtva: to su oni ipak gruntovnim izvadkom, u kojem je naznačen i pravni naslov, dokazali, da su suvlastnici u 330/384 dielu upitnog mlina. I pošto tuženici ovo pravo suvlastničtva priznaju, to nije potrebno radi toga iznova ukinuti napadnutu osudu prvoga suda, već se može dosuditi tužiteljem pravo suvlastničtva u gore iztaknutom razmjerju, jer je i taj zahtjev implicite sadržan u tužbenom petitu na razvrgnuće zajednice. Po § 827 o. g. z. vlastan je svaki dionik tražiti svoj dio stvari zajedničke, a iz ustanove § 841 o. g. z. jasno proizlazi, da se pod diobom ima razumievati fizična a ne intelektualna dioba. — Po § 843 o. g. z. ima se zajednička stvar, koja je po svojoj naravi nerazdieljiva ili koja se bar razdieliti ne može, a da se znatno neumali vriednost njezina, ako i jedan samo dionik zaište, prodati na javnoj dražbi i cienu podieliti medju dionike.

U ovom slučaju radi se o nekretninah, na kojih je sagradjen mlin, koji je fizično nerazdieljiv, dočim su ostale čestice tako malene, da se bez znatna umalenja njihove vriednosti u naravi razdieliti nemogu. — Tuženici tvrdeći protivno morali bi taj svoj prigovor dokazati, a ne manje i dalnji prigovor, da je dioba tražena u nevrieme, česa oni nisu jedno ni drugo ni pokušali. Moglo bi se jedino još pitati, nisu li tužitelji, koji traže diobu zajedničke stvari javnom dražbom iste, imali već u svojoj tužbi priložiti dražbene uvjete, uz koje bi se imala ta dražba obaviti. No ako se promotri, da to na ovrhu osude spada i da se o predložiti se imajućih po tužiteljih ovršnom molbom dražbenih uvjetih svi suvlastnici prije dozvole dražbe preslušati imadu, mora se na gore stavljeno pitanje niečno odgovoriti.

Kralj. stol sedmorice osudom od 18. srpnja 1889. br. 290 odbaci previd tuženika zadruge P. k. br. 7 iz Lučana i drug. i potvrdi osudu banskoga stola.

Razlozi: Osuda banskoga stola temeljito je obrazložena po stanju spisa i u skladu sa propisi zakona. Tegoba u previdu navedena, da preporni mlin nije stvar nerazdieljiva, jer da je pravo mlinarenja u istom mlinu točno razdieljeno medju pojedine suvlastnike, nemože se uvažiti, budući da se u predležećoj parnici neradi o uredjenju uživanja uporabe zajedničke stvari, odnosno o pravu mlinarenja, već o vlastnosti nekretnina. S toga razloga odpada i dalnja tegoba previdna, da predmet nazočne parnice pada tobože pod nadležnost upravne oblasti, koja ima rješavati prepore glede prava mlinarenja, dakle o pravu, koje u nazočnom slučaju nije preporno.

Priobćio *dr. I. Jančiković.*

Odustaja od tužbe nalaže bezuvjetnu dužnost naknaditi parnični trošak.

Kr. kot. sud u K. primi k znanju očitovanje tužitelja, da odustaje od tužbe, al ga ne odsudi na naknadu troškova, „jer tužitelj nije podigao tužbe iz objesti“.

Povodom tuženikova utoka puče riešitba kr. banskoga stola od 19. rujna 1888. br. 12101 evo s ovim sadržajem:

„Vidiv, da je po § 18 gpp. tužitelju prosto odustati od podnesene tužbe i potjerati novom tužbom ili drugi predmet, ili s drugoga pravnoga naslova predmet isti, nu da po jasnoj ustanovi toga paragrafa, kao i § 574 gpp. imade u jednom i drugom slučaju naknaditi svojemu protivniku troškove parbene; vidiv, da su ove ustanove zakonske imperativne, pa da s toga nedopuštaju sudcu, da po svojoj razsudi trošak prebije prema tomu, da li u postupku tužitelja nadje objest ili nevinost; vidiv, da je u nazočnom slučaju tim manje bilo opravdano odputiti zahtjev tuženika, da mu se naknade troškovi, što je upravo bila dužnost tužitelja prije predane tužbe ubavjestiti se o faktičnom stanju stvari, t. j. o tom, tko i u kojem razmjerju zaiskane nekretnine posjeduje i proti komu valja tužbom ustati; vidiv prema tomu, da odluka u napadnutom dielu opravdana nije: uvaži utok, promjeni odluku prvoga suda u onom dielu, koji radi o trošku parbenom, ustanovi dosele narasli trošak tuženikom od 5 for. 10 nč., a trošak utoka sa 3 for. 50 nč., koji ukupni trošak tužitelj tuženikom naknaditi imade za 14 dana pod inakom ovrhom“.

Proti ovoj riešitbi po tužitelju uloženi previdni utok odbi kr. stol sedmorice rješenjem od 11. prosinca 1888. br. 3573: „s razloga u riešitbi banskoga stola navedenih“. Priobćio *G. St.*

Ako predstojnik suda kao gradski zastupnik sudjeluje kod zaključka grad. zastupstva o najmu, pa ako se usljed toga zaključka porodi parnica, valja za riešenje delegirati drugi sud (§ 52 točke 6 poslovnog reda.).

Obćina grada Križevci odkaza dne 11. kolovoza 1890. preko kr. kot. suda u Križevcih stan L. B., što ga on ima u gradskoj kući.

Proti odkazu (odpovjedi) uloženi su prigovori te nakon razprave izrečena je osuda od 1. rujna 1890. broj 10185, kojom se prigovori odpućuju i odpovjed u krieposti uzdržaje.

Proti ovoj osudi uložen je priziv, u kom je L. B. kao razlog ništine naveo to, da je predstojnik suda kao gradski zastupnik sudjelovao u sjednici, u kojoj je zaključeno, da se njemu odpovjedati ima.

Usljed toga priziva je kr. banski stol riešenjem od 17. rujna 1890. br. 21954 s razloga, što iz izvješća toga suda od 7. rujna 1890. br. 10437 proizlazi, da je predstojnik kot. suda ujedno gradski zastupnik, te da je sudjelovao kod zaključka gradskoga zastupstva, komu je posljedica ova parnica; — s razloga, što je tu nastao slučaj § 52 točka 6 poslovnoga reda, dakle ništetnost po § 339 1. pp., — ukine ovu osudu i za riešenje ove parnice delegira kr. kotarski sud u Koprivnici.

Daljnji liek nije uložen, pa je s toga to riešenje postalo pravomoćnim.* *R.*

Supor o nadležnosti izmedju upravnih i sudbenih oblasti (Tumačenje § 383 o. g. z.

(Rješitba kr. stola sedmorice od 29. prosinca 1890. br. 3500.)

Povodom supora o nadležnosti, nastalog izmedju oblasti upravnih i sudbenih u prieporu T. R. proti više žitelja općine K. radi plateža ribarine ili odštete za ribolov, odlučio je kr. stol sedmorice sporazumno sa kr. hrv. slav. dalm. zemaljskom vladom, odjelom za unutarnje poslove, po čl. 7 zakona od 28. veljače 1874. o vlasti sudačkoj, da su za riešenje toga parbenoga predmeta nadležne sudbene oblasti, usljed toga ukine riešitbe kr. kotarskoga suda u D. M. u parbenoj stvari T. R. proti 75 žitelja općine K., kojimi je rečeni kotarski sud usljed pritužba T. R. proti presudam mjestnoga suda u M. te presude sbog tobožnje nenadležnosti ukinuo, ter tužitelja T. R. sa njegovim potraživanjem uputio na političku oblast, — pa je kr. kotarskomu sudu u D. M. naložio, neka na pritužbe T. R. proti dotičnim presudam mjestnoga suda u M. zametne po §§ 84 i slied. zakona od 3. listopada 1876. o postupku maličnom propisano uredovanje, ter upitne pritužbe mimo iztaknutoga neosnovanoga razloga nenadležnosti rieši prema zakonu.

Razlozi: Iz predležećih razpravnih spisa vidi se, da je T. R. od vlastelinstva D. M. uzeo bio u zakup pravo ribarenja u obsegu mjestne općine K. za vrieme od 1. siečnja 1869. do konca prosinca 1874. T. R. tvrdi, da su tečajem toga vremena izvršivali to pravo ribolova njeki žitelji općine K. i to ili nepovlastno, ili na temelju podzakupne pogodbe, kojom je R. svoje pravo ribarenja ustupio mjestnoj općini K. uz uvjet, da mu ova zakupninu od 200 fr., razporezavši istu medju pojedine općinare, koji su se služili pravom ribolova, nadoknaditi ima. — T. R. obratio se je, da utjera napomenutu tražbinu, ponajprije na političku oblast, koja je u tom predmetu odredila i likvidaciju. No pošto T. R. tim putem nije mogao doći do namirenja svoje tražbine, tuži sbog toga sudu pojedine žitelje, poimence navedene u dispositivnom dielu ove riešitbe, kod mjestnoga suda u M. Mjestni sud zabaci sve tužbe T. R.

---

* Prema ovoj rješitbi nebi smio nijedan grad izabrati u gradsko zastupstvo predstojnika suda, jer bi inače morao za sve parnice moliti delegaciju suda. Držim s toga, da je tumačenje gornjega paragrafa malko preobširno. (Nije. V. takodjer § 53. posl. r. Ured.)

Na pritužbu njegovu ukine kr. kotarski sud u d. M. dotične presude mjestnoga suda, i to s razloga, što tužitelj ište odštetu za ribolov, i što je za riešenje toga predmeta pogledom na propise § 383 o. g. z. nadležna politička oblast, jer da je prieporno pravo ribarenja. Uz to primjećuje se u razlozih riešitbenih, da je po izjavi samoga tužitelja taj priepor po političkoj oblasti jur pravomoćno riešen, ali da nisu još utjerane dosudjene mu odštete.

T. R. ponovi usljed toga svoju tužbu kod upravnih oblasti, ali ga ove odbiju radi nenadležnosti i uputiše na put redovite pravde i to odlukom kr. kotarske oblasti u d. M. od 7. prosinca 1886. br. 1107 uz motivaciju, da R. T. traži odštetu od onih K. žitelja, koji su nepovlastno ribe hvatali u vrieme, kada je tužitelj bio zakupnikom ribolova; a po kr. županijskoj oblasti u O. riešenjem od 2. siečnja 1888 br. 8132 s razloga, što je tužitelj, imajući u zakupu ribolov od vlastelinstva D. M., isti dao u podzakup žiteljem iz K., ter što parbeni predmet dosljedno tomu već po naravi svojoj spada u nadležnost sudbenu.

Povodom tim pritužio se je T. R. banu kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije podneskom de praes. 4. lipnja 1888. br. 22.051. moleći shodnu odredbu, pošto su koli sudbene toli upravne oblasti meritorno riešenje njegove stvari odklonile s razloga nenadležnosti.

Tužitelj je doduše nestalan u svojih navodih glede pravnoga naslova, iz kojega on izvodi svoju tražbinu; no da li se njegova tražbina temelji na uporabnoj (podzakupnoj) pogodbi (§§ 1090, 1091, 1093 i 1098 o. g. z.) ili na naslovu odštete (§§ 1293 i 1295 o. g. z.), to su ipak u jednom kao i u drugom slučaju za riešenje toga predmeta nadležne sudbene oblasti, a ne upravne oblasti.

Uporavi § 383 o. g. z., na koji se pozivlje kr. kotarski sud u D. M. u obrazloženju svojih presuda, u ovom slučaju neima mjesta, jer nije prieporno, komu pripada pravo ribarenja, već je priznato, da je to pravo u obsegu mjestne obćine K. u gore naznačeno vrieme pristojalo vlastelinstvu D. M. i odnosno tužitelju T. R. na temelju zakupne pogodbe, sklopljene sa rečenim vlastelinstvom.

S tim se slaže, glasom dopisa od 7. listopada 1890 br. 36580 i kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, s kojom se je kr. stol sedmorice povodom supora o nadležnosti, nastavšega u tom predmetu izmedju sudbenih i upravnih oblastih, po čl. 7. zakona od 28. veljače 1874 o vlasti sudačkoj stavio u sporazumljenje.

S toga valja po čl. 7. prenavedenoga zakona izreći, da su za riešenje toga predmeta nadležne sudbene oblasti, a prema tomu ukinuti gore navedene presude kr. kotarskoga suda u D. M., ter istomu sudu naložiti, neka na pritužbe T. R. proti osudam mjestnoga suda u M. po §. 84 i slied. zakona od 3. listopada 1876 o postupku maličnom zametne propisano uredovanje ter rečene pritužbe mimo iztaknutoga neosnovanoga razloga nenadležnosti rieši prema zakonu.

Priobćio *dr. Jos. Šilović.*

B. Mjenbeno i trgovačko.

Čim odpremnik (na željeznici ili parobrodu) primi za kupca robu, smatra se kano da ju je kupac preuzeo, pa se zato kao vlastnost ovoga i zapljeniti može.

Prvi djakovački paromlin preda na željezničkom kolodvoru u Vrpolju za odpravak Karlu S. iz St. Gradiške po ovom naručenih 20 vreća brašna, a kada je ovaj tovar stigao u Brod i po vozaru predan na parobrodarsku stanicu, da se ladjom u St. Gradišku kupcu Karlu S. odpremi, zatražio je prvi brodski paromlin radi namirenja tražbine od 175 for. 10 novč. proti Karlu S., pravomoćnim platežnim nalogom od 22. novembra 1886. br. 9101 dosudjene, ovršnu prodaju uz predhodnu pljenitbu i procjenu onih 20 vreća brašna.

Kr. kot. sud u Brodu odlukom od 16. lipnja 1887. br. 4657 dozvoli ovrhu te po svom izaslaniku obavi pljenitbu i procjenu, uzki zatvor i prenos brašna; nu prvi djakovački paromlin podiže kod istoga kot. suda izlučnu tužbu de praes. 21. lipnja 1887. br. 4772 tvrdeć, da to brašno nije pravim izključivim vlastničtvom ovršenika Karla S., jer ga ovaj jošte nije preuzeo, nego da jošte spada u njegovu (tužitelja) vlastnost, pa bi se zato iz ovrhe izlučiti moralo.

Kr. kot. sud u Brodu osudom od 28. prosinca 1888. br. 10234 gr. odbije tužitelja odnosno zastupnika stečajnine istoga (jer je medjutim Karlo S. pod stečaj pao) sa sliedećih razloga:

Tužitelj prvi djakovački paromlin tvrdi, da je dokazom pljenitbenoga zapisnika A—I, zapljenjenih 20 vreća brašna njegovim pravim i izključivim vlastničtvom; nu suprot tužiteljevom razlaganju o pravu vlastničtva postojeće ustanove zakona jasno dokazuju, da je u ovom slučaju po tužitelju željeznicom odnosno parobrodom odaslanih 20 vreća brašna na Karla S. vlastnost ovoga potonjega. — Vlastnost kao pravo jest vlast disponirati po volji sa sućanstvom i koristmi stvari, i od toga svakog drugog izključiti (§ 354 ogz.); a ta vlast prelazi od jednog vlastnika na drugog medju inim i predajom t. j. kada se stvarno pravo ili sama stvar po zakonu predade i primi (§. 425 ogz.). — Pokretne stvari prenašaju se redovito tjelesnom predajom iz ruke u ruku (§ 426 ogz.), stvari, koje se ne mogu predati iz ruke u ruku, zakon dopušt
predadu kakovimi znaci ili takvim biljegom, odakle se

upoznati, da je stvar drugomu predana (§ 427 ogz.); a stvari poslane drži se redovito da su predane stoprv onda, kada ih je primalac primio, osim ako je on sam naznačio ili odobrio način, kako da se pošalju (§ 429 ogz.).

U ovom slučaju zaplienjenih 20 vreća brašna spada medju stvari, koje zakon označuje „poslanimi“, koje se dakle radi prevažanja ne mogu predati i primiti iz ruke u ruku, i ove „poslane“ vreće s brašnom imale bi biti redovito predane tek onda, kada bi ih kupac faktično primio bio, — dakle tek tada bi Karlo S. imao steći vlastnost nad timi vrećami.

Kada zakon ovakav način stečenja zove „redovitim“, jamačno da je zakonodavac mislio i na izvanredni način stečenja, a ovaj potonji sadržan je u drugoj alineji § 429 ogz., koja nas ustanova upućuje opet na propise trg. zakona. Ovaj izvanredni način stečenja dolazi danas kraj razgranjenih komunikacija svakim danom u trg. svietu, pa neće lje pasti na um Karlu S., pekaru u St. Gradiški na Savi, da naznačuje ili odobrava, da se po njemu naručeno brašno iz Djakova u St. Gradišku dobavi na kolih!

Zato je sud smatrao, da je posve suvišno dokazivati, da li je Karlo S. naznačio ili odobrio način, kojim će mu se njegovo brašno dopremiti, suvišno tim više, jer i sam zastupnik stečajnine tužećeg paromlina priznaje, da je isti paromlin sve prijašnje pošiljke za Karla S. odpremao željeznicom od Vrpolja do Broda i odavde parobrodom do St. Gradiške, i to uvjek preko stalnog spediteura S. E., koju okolnost je prvotuženi obzirom na § 22 gpp. takodjer priznao.

Odavlje biva jasno, da se predaja i primanje 20 vreća brašna ima prosuditi po §§ 343 i 344 trg. zak., prema kojim je naznačilac vlastnikom naznačene robe od onoga časa, kada je ova predana opremniku ili vozaru ili drugoj osobi za prevažanje opredieljenoj, jer od toga časa nosi kupac svaku pogibelj, koja bi robu stići mogla, pa to i onda, ako i nije ništa odredio o načinu dopremanja robe*.

Dokazano je dakle, da je naznačilac Karlo S. postao vlastnikom 20 vreća brašna u onom času, kada ih je tužitelj u Vrpolju na željeznicu predao, dakle svaki vjerovnik, pa i prvi brodski paromlin, bijaše vlastan povesti ovrhu na to brašno.

Kr. banski stol riešenjem od 19. lipnja 1889. br. 11799 udovoljio je tužbovnom zahtjevu pod uvjetom, ako tužeći paromlin po svom zastupniku I. F. položi odlučnu prisegu sadržaja: „nije istina, da je Karlo S. prigodom naručbe 20 vreća brašna kod prvoga djakovačkoga paromlina u prvoj polovici god. 1887. naznačio, da mu se brašno pošalje željeznicom do Broda".

---

* Vid. rješ. u Ger. Halle od g. 1876 br. 53: „Naznačena roba imade se predajom na željeznicu smatrati kao predana i dalnju pogibelj imade kupac nositi“. Op. priobć.

Razlozi: Identitet izlučit se imajućeg brašna s onim, koje je glasom pljenitbenog zapisnika pod B—I zaplienjeno na korist prvoga brodskoga paromlina radi duga Karla S., stavljen je izvan svake dvojbe sa dražbenim zapisnikom od 5. kolovoza 1887., jer se njim konstatuje, da su vreće, u kojih je bilo to brašno, nosile marku tužećega paromlina. — Tužitelj, ako hoće da uspije izlučnom tužbom, mora dokazati, da u onom času, kada je brašno zaplienjeno za korist prvoga brodskoga paromlina, to brašno nebijaše jošte prošlo u vlastnost ovršenika Karla S., nego da bijaše još sveudilj njegova (tužiteljeva) vlastnost. — Premda se ovdje radi o poslu trgovačkom, nemože se ipak prieporno pitanje riešiti po ustanovah trg. zakona. — § 344 trg. zak., na koji se prvi sud poziva, ustanovljuje samo od kojega časa imade kupac nositi pogibelj, koja postigne robu odpremljenu mu iz drugoga mjesta, ali ne riešava pitanja, kojim časom postaje kupac vlastnikom takove robe. U tom je pogledu jedino mjerodavan § 429 ogz.

Prvotuženi prvi brodski paromlin navratio je po nadležećoj mu dužnosti dokaza, da je naručilac brašna naznačio način odpreme iste robe, tužećemu paromlinu odlučnu prisegu, koju je zastupnik stečajnine tužećega paromlina uz privolu vjerovničkoga odbora i prihvatio, po čem valja na tu prisegu suditi.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 4. prosinca 1890. br. 3556., povodom previda prvotuženika prvoga brodskog paromlina, preinači osudu kr. banskog stola i potvrdi osudu prvoga suda sa sliedećih **razloga:** Odlučno je u nazočnoj parnici pravno pitanje: „da li se roba, koju je trgovac predao za kupca odpremniku, imade smatrati kao primljena po kupcu?"

Pitanje ovo riešava §. 344 trg. zak. u jestnom smislu, koji ustanovljuje, da kupac nosi pogibelj odpreme.

Ustanova ova bila bi protuslovna sama sa sobom, kada se nebi kupac od časa, kada opremnik robu za njega (kupca) primi, smatrao kano da je sam robu primio.

Čim je pako kupac, preuzev preko opremnika robu, polučio način tečenja povrh pravnoga naslova kupnje: postao je on vlastnikom dotične robe.

S toga i jer se nije razpravljalo o pitanju, da se St. Gradiška ima smatrati za prodavaoca i tužitelja kao mjesto izpunjenja kupoprodajnog ugovora (druga alineja §. 344 trg. zak.), te s razloga u obrazloženju osude prvoga suda okolnostno navedenih, valja osudu toga suda potvrditi uz preinačenje banskostolne osude. Priobćio *Drag. Becić.*

C. Kazneno.

K pojmu „nesreća“ po drugoj stavci § 86. k. z.

Okružni sud u Ćešinu (Teschen) zaključkom od 14. listopada 1889 broj 7176 izjavio se je po § 261 austr. k. p. (§ 255 hrv. kp.) nenadležnim za postupanje proti Ivanu T. sbog zločinstva javnoga nasilja po § 85 b) kaz. z. — Proti tomu zaključku podnese državno odvjetničtvo ništovnicu, a vrhovno ukidno sudište bečko riešenjem od 20 prosinca g. 1889 br. 12.886 usliša ovu, ukine napadnuti zaključak i naloži istomu okružnomu sudu, da stvar ponovno razpravi, te prema sabranomu materijalu dokaznom izrekne novu osudu.

Razlozi: Prvi sud uglavio je, da je obtuženik zlobno bacio više kamena u prozore blagovališta Franje B. prem da je znao, da unutri ljudi imade; tako da je polupao četiri prozorne ploče, vriedne 1·60 for. i povrh toga Ani B., koja se je takodjer desila u blagovalištu, naneo lahku ozledu tiela po desnoj sliepočnici. S obzirom na potonju posljedicu smatrao je prvi sud, te se je po § 261 k. p. izjavio nenadležnim polazeć sa stanovišta, da je iz djela obtuženikova nastala „nesreća“ za sigurnost tiela, a takovo da se imade prosuditi i kazna odmjeriti po alineji 2 § 86 k. z.

Proti toj izreci uložena ništovna žalba drž. odvjetničtva prikazuje se osnovanom po § 281 br. 6 austr. k. p. (§ 277 br. 6 hrv. k. p.). Sve ako zakon dopušća uporabu kaznene stavke težkom tamnicom do 10 godina, pa i do smrti samo onda, kada se iz odštete dogodi „nesreća“ za zdravlje, tjelesnu sigurnost, ili u većoj mjeri za vlastničtvo inih osoba, ipak odatle još ne sliedi, da se i najneznatnija iz zlobnoga djela izviruća ošteta tjelesne sigurnosti ili zdravlja može smatrati „nesrećom“, koja svu strogost zakona pogledom na kaznu izazivlje; jer već po običnom načinu govora, — na koji se osobit obzir imade uzeti onda, kada manjka u zakonu ustanovljen pojmovni naziv, — znači izraz ili pojam „nesreća“ toliko, koliko nepogoda i neprilika t. j. dogodjaj, koji za onoga, komu se pripetio, u svih svojih konsekvencijah siže puno dalje, nego ako se dotičniku nešto samo nedopadne ili si utvara, da mu je fizično zdravlje donjekle smeteno i narušeno. — Uz to iz postepenoga povisivanja kazne, koje zakon svom dosljednošću provodi, dade se zaključiti na pomisao i volju zakonodavca želećega, da svaka kazna bude primjerena zlu, koje iz oštećenja osobe ili stvari izvire.

Ako se uzmu pretresati i sravnjivati okolnosti, pod kojimi zakon ustanovljuje i prieti kaznom težke tamnice od 5 do 10 godina — dà i težom kaznom, opaža se, da se ove težke kazne sbog raznih povrieda osobne sigurnosti uporavljuju samo onda i ondje, kada i gdje zlostavljenik biva izvržen pogibli života (§ 91 k. z.), — gdje iz djela sliedi važna šteta za zdravlje povriedjene osobe ili čak po život (§§ 126—128 i 130 k. z.), — gdje bude diete ostavljeno na mjestu tako zabitnu i obično nepolaženu, odnosno u okolnostih takovih, da ga naskoro opaziti, te izbaviti nebude lahko moguće (§ 150 k. z.), — gdje usljed paleža pogine čovjek, a palikuća je to mogao unapred viditi (§ 167 k. z.). — Doista osujećenom bi ostala sada razvijena zakonodavčeva namisao „kazna neka je po mogućnosti ravna kaznenu zlu", kada bi se i najneznatniji, po sigurnost osobe ili zdravlja izvirući posljedak usporedjivao nedjelu zločinstva § 85 k. z. i inim zločinstvom čas prije izbrojenim, za koja je kazna preko 5 pa i 10 godina, da i doživotne težke tamnice zakonom ustanovljena. — Sve ovo uzeto u obzir protivi se nazoru, ako se pojmu „nesreća" § 86 k. z. dade ekstenzivan pojam u onom obsegu, kako je to prvi presudni sud pometnjom učinio, te se je morao uputiti, da se druga stavka § 86 a) k. z. može uporabiti samo onda, kada iz zlobna oštećenja nastane učinak, koji dalje siže od obične nepogode, kakovom se posljedak nazočna slučaja smatrati nesmije.

Prvi sud dakle neispravno shvaća sada pretreseni pojam „nesreća" i krivo je izrekao, da za riešenje nazočna slučaja nije nadležan; zato je ništovna žalba drž. odvjetničtva uvažena, izreka prvoga suda ukinuta i ovaj upućen, da stvar ponovno razpravi, te po sakupljenom gradivu dokaznom izrekne novu osudu. *Pr. L. Matasović.*

Ako privatni tužitelj ponešto zakasni na razpravu, imade pravo na obnovu. Prinos tumačenju §§ 34 i 250 kp.

Na prijavu Bolte K. proti Dragutinu J. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označenoga u § 487 kz., urečena je glavna razprava za 10 lipnja 1890 u 8 sati prije podne. Na tu raspravu dodje sam okrivljeni Dragutin J., pak pošto do $^1/_2$9 sati prije podne nije prispio privatni tužitelj, bje razprava bez njega provedena i prema § 34 kp. po § 250 toč. 2 kp. obtuženi odriešen.

Nakon proglašene (i već sastavljene te podpisane) osude dodje zastupnik priv. tužitelja K-a, pak pošto mu je priobćeno, da je razprava upravo provedena i osuda izrečena: zamoli on još istoga dana obnovu kaz. postupka i ukinuće osude od 10. lipnja 1890 br. 1231.

Tu je molbu sud odlukom od 11. lipnja 1890 br. 1434 odbio, pošto privatni tužitelj neima prava tražiti obnovu kaz. post., kad je odustao od svoje tužbe izrikom ili muče, ili kad nije došao na razpravu; s toga ne može se uvažiti ni što tvrdi, da je doduše zakasnio na glavnu razpravu, ali da se nije odrekao obtužbe. Sud je izričuć ovu odluku držao se §§ 34 i 293 kp., te uvažio plen. rješitbu vrhovnoga bečkoga suda od 22 lipnja 1889 br. 3197 (M. br. 464), koja tumači § 34 pp. te glasi: „da niti tužitelju niti tuženiku nepripada po kaz. post. pravo na tako zvanu hora legalis, pa kada se konstatuje kod otvaranja glavne razprave, da nije privatni tužitelj došao, imade se obtuženi osudom od obtužbe riešiti"; i nadalje plen. riešitbu od 24. ožujka 1877 br. 12186: „tvrdnja privatnoga tužitelja u molbi za obnovu postupka po § 293 i 304 k. p., da je doduše zakasnio na glavnu razpravu, ali da se nije odrekao obtužbe, nemože se u obzir uzeti, pravo tužbeno mu je u ovom slučaju ugaslo."

Proti toj odluci podnesao je privatni tužitelj pritužbu de pr. 18 lip. 1890 br. 1501, koju je kr. sudb. stol u Zagrebu riešenjem svojim od 28 lipnja 1890 br. 5251 s razloga, što se po propisu § 34 kp. ima smatrati, da je privatni tužitelj od tužbe odustao samo onda, ako ili nedodje na razpravu, ili na njoj neučini konačnih predloga, — što se vidi i iz propisa § 293 kp., koj veli, da se nedozvoljuje obnova kaz. post. privatnomu tužitelju, koj svoju tužbu opozove — a ne i onda, ako je ponješto zakasnio doći na razpravu, jer je i tim izražena njegova želja da se razprava provede", — uvaži pritužbu Bolte K., napadnutu odluku ukine, te prvomu sudu naloži, da za razpravu toga predmeta novo ročište odredi i dalje po zakonu postupa.* Priobćio *St.*

Usljed podnesena prigovora proti kaznenoj odredbi sud je okrivljenike strožije sudio nego li kaznenom odredbom (Ad §§ 290 i 411 kp.).

Kr. kot. sud u G. izdao je 2. srpnja 1889 broj 4083 kaznenu odredbu proti B. P. radi prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva (§ 460 k. z.) i osudio ga na 2 dana zatvora.

Toj kaz. odredbi prigovori B. P. pravodobno. Usljed toga prigovora odredi sud ustmenu razpravu, na kojoj se pokaza, da su u istom činu, radi koga je izdana proti B. P. kaznena odredba, udioničtvovala jošte njih petorica, te su osudom kr. kot. suda u G. od 31. prosinca 1889 br. 5773 kz. osudjeni B. P. i M. L. na dva mjeseca zatvora, a ostali na 8 dana zatvora. Usljed priziva svih okrivljenika proti ovoj osudi potvrdio je kr. sudbeni stol u Petrinji kao prizivno sudište rješitbom od 5. srpnja 1890 br. 3421 osudu prvoga suda, a priziv okrivljenika temeljem § 422 i 426 kp. odbacio.** *Petaj.*

---

* Povodom ovoga riešenja nadaju nam se pitanja: koliko se puta može tužitelju takova obnova dozvoliti? Nije li moguće, da bi mogao tužitelj, koj je zakasnio na raspravu odredjenu n. pr. budi u 9, $^1/_4$10, $^1/_2$10 itd. sati i obnovnom molbom novu razpravu izhodio, i na budućoj razpravi malo zakasniti? — Nebi li on tako mogao i svaki put zakasniti, a tuženika ipak siliti na uzaludne troškove pristupa i dangube, a sudu opet prouzročiti to, da bi se jednostavna uvrieda mogla i kroz dvie godine vući kod suda nedovršena?

** Vidi Mjesečnik br. 11 1890 str. 597. U gore navedenom slučaju bio je B. P. kaznenom odredbom kažnjen sa 2 dana zatvora, a usljed prigovora

Sva šteta, koja nastane, predstavlja objektivni učin za ubrojivost zločinstva javnoga nasilja zlobnom oštetom tudjega vlastničtva (§ 85 k. z.). — Počinitelj nije morao htjeti, da uzroči štetu u svem obsegu njezinom.

Mijat H. zlostavljaše u svojoj jarosti željeznim rogljama (vilama) konja svoga gospodara, zahvati ga u oko i ošteti tako, da je ozledjeni konj daleko više od 25 for. (kod nas po zakonu od 29. prosinca 1886 više od 50 for.) na cieni svojoj izgubio.

Car. i kr. zemaljski sud u Linzu osudom od 12. prosinca 1889 br. 6986 proglasi Mijata H. krivim zločinstva javnoga nasilja zlobnom oštetom tudjega vlastničtva u § 85 a) kz. z. predvidjena i označena. — Proti ovoj osudi podigne Mijat H. ništovnu žalbu i tvrdjaše u njoj, da mu nije bila nakana konja oštetiti za više od 25 for. (dotično 50 for.). Bečko kasaciono sudište riešenjem od 3. maja 1890 br. 85 zabaci tu ništovnicu uz obrazloženje: Oštete tudjih stvari iz zlobe t. j. gdje si je počinitelj sviestan, da proti svakomu pravu svojemu s tudjom stvari postupa, imade da budu kažnjene poput prekršaja, a postaju zločinstvom javnoga nasilja samo uz stanovite okolnosti i predpostave, a takovimi spominje zakon u § 85 a) kz. z.

1. kada šteta, koja nastane, nadmašuje 25 for. (dotično 50 for.).
2. kada je očita nakana na štetu toliku, sve da tolika šteta doista ni nastala nije.

U predležećem slučaju nije šteta, — kako je to faktičnimi okolnostmi uglavljeno, ni s nesmotrenosti ni s objesti nastala, nego baš hotimično t. j. počinitelj bio si je sviestan, da proti svakomu pravu svojem radi, a iz njegova čina nastala je za oštećenika šteta preko 25 for. Prema tomu nepita se u ovom slučaju, da li je učinitelj namjeravao, da uzroči baš onoliku štetu, kolika je nastala. — Taj uspjeh jest objektivnom značajkom zločinstva § 85 k. z. i čini granicu izmedju prekršaja zlobne oštete tudje stvari i izmedju zločinstva istovrstnoga. Visina dakle uzročene štete odlučuje samo: kada se oštećenja tudjih stvari imadu kazniti prekršajem, a kada zločinstvom. — Bludnja u ništovnoj žalbi počiva na tom, što su oba slučaja zločinstva § 85 a) kz. z. pomiešana, te uzeto, da je rekvizitom prvoga slučaja ono, što valja za drugi slučaj; a za

---

izrečenom osudom radi istoga čina bez ikakovog stečaja sa dva mjeseca zatvora jedino obzirom na društvo, i što je radi sličnog čina prije dva puta sa 24 sata zatvora kažnjen, i što je bio neposredni počinitelj, a ostali kao sukrivci u smislu § 5 odnosno 239 k. z. Ovi sukrivci bili su kao M. L. jur 5—6 puta radi prekršaja § 460 k. z. kažnjeni, pa su se sada morali iznad najmanje stavke § 460 k. z. od 8 dana kazniti. Da se B. P. nebi mogla usljed § 290 kp. veća kazan od 2 dana dosuditi, kakovi bi pojam njegovi sukrivci imali ob uporabi zakona o krivnji i kazni?

takov nazor nema uporišta u zakonu samom. — Nazor i osuda I. suda nemože da se svede na pravnu bludnju, te je tako ništovna žalba morala biti odpućena. Pr. *L. Matasović.*

D. Upravno.

Pogodbe sklopljene medju civilnimi tehnici i strankami u diobnih poslovih smatraju se razrješenimi, ako li civilni tehnici za vrieme od tri godine svoje obveze neizpune. — Vidi § 1480 ob. gr. zak.

Ovlašteni gradjevni mjernik Srećko P. pogodio se sa nekimi članovi tajno razdieljene zadruge Valečić iz Prigorja kbr. 6. i obvezao se, da će za 40 for. izraditi nacrte i osnove, te u obće sav mjernički posao potreban za razdieljenje, pa mu je član zadruge Mijo Kufrin 23. listopada 1882 platio u ime predujma 5 for. Medjutim mjernik P. nije se baš žurio da dovrši preuzeti posao, a nije radi toga ni na lice mjesta izašao, nego se jedino 7. kolovoza 1883 slučajno navratio k toj zadruzi, jer je istoga dana imao kod susjedne zadruge P. sa izaslanikom podžupanijskim očevid, te razgledao samo kućište i okolna zemljišta. A mora se primjetiti, da je za taj dan kad zadruge P. zaračunao si dnevnicu i kilometrinu. Tako je zavlačio izradjenjem pogodjenoga djela sve do 23. siečnja 1886, kad je bivšoj kr. podžupaniji u Jaski podnio nacrt i diobnu osnovu sa troškovnikom.

Ali predloženu osnovu i nacrt oblast nije prihvatila, a to tim manje, što je medjutim uvedena nova gruntovnica, pa je prema tomu kr. kot. oblast povjerila bila izradbu nacrta i osnove drugomu vještaku. Kr. kot. oblast u Jaski rješavajuć konačno ovu diobenu stvar izda 18. siečnja 1890 br. 417 diobnu odluku sa diobnim listom a odbaci molbu mjernika P., da mu se isplati pogodjena zaslužba, s razloga ovih: Troškovnik mjernika P., predložen bivšoj kr. podžupaniji mjeseca siečnja 1886, nemože se nikako uvažiti, jer P. nije nikada oblast pozvala, da u ovom diobnom poslu što radi. Medju diobne troškove može se računati mjerničkom vještaku samo ona nagrada za obavljeno poslovanje, koje mu je bilo uz intervenciju oblasti povjereno. A pošto oblast nije u ovom diobnom predmetu P-u nikada nikakovu radnju povjerila, to mu se niti nemože ništa dopitati. Ako je P. na poziv M. Kufrina radio u ovom diobnom predmetu, nemože to za kr. kot. oblast mjerodavno biti, jer kao što se je M. Kufrin obratio na P., mogao se je tako koji drugi zadružni ovlaštenik obratiti na drugoga mjernika, da mu obavi isti posao, koj je i P. obavljao. — Nu kad i nebi bilo ovako, ipak se nebi moglo P. ništa u ime troška dopitati, jer je preslušanjem M. Kufrina konstatirano, da P. nije obavio posla, za koji si nagradu računa. Naročito je konstatirano, da nije nikada lih radi konstatiranja u zadruzi postojeće potajne diobe na zadružno selište došao, nego da je samo 7. kolovoza 1883 po podne, bivši kao član povjerenstva kod susjedne zadruge P., došao na selište zadruge Valečić, pak jedino zadružno kučište pregledao. A napokon valja reći, da sve što je P. u ovom diobnom predmetu na privatni poziv radio, nije obavljeno tako, da bi oblasti za podlogu dalnjega uredovanja služiti moglo. — Po P. izradjeni nacrt i predložen po njem nekakav diobni pregled nije bio absolutno za nikakovu porabu, pa je kr. ova kot. oblast morala dati izraditi novi nacrt prema stanju gruntovnice, ter na temelju faktičnoga stanja posjeda sastaviti dati novu diobnu osnovu, s kojom P-ov tako zvani diobni pregled, ni gledeć na parcelarnu oznaku, ni gledeć na oznaku površina, ni s daleka nije suglasan.

Proti ovoj odluci dade mjernik P. utok, a žup. upravni odbor riešenjem od 8. svibnja 1890. br. 780 u. o. uvaži utok te dopita P-u. na temelju strukovnoga mnienja tehničkoga izvjestitelja županijske oblasti, za njegov rad i trud 22·50 for. i to s razloga: Prema naredbi kr. zem. vlade odjela za unut. poslove od 26. veljače 1877 br. 15660 ex 876, kojom je uvedena institucija civilnih tehnika, ne zabranjuje se ovim preuzimati radnja na temelju privatne pogodbe, dakako u okviru propisa gore spomenute naredbe. Ako je P. kao ovlašteni civil. tehnik pogodbom obvezao se, da će priurediti nacrt o jur postojećoj potajnoj diobi, postupaše u granicah propisa, postojećih za civilne tehnike, pa kao što ova izvansudbeno sklopljena pogodba veže civ. tehnika P., veže i M. Kufrina, koji je dužan trud i rad P., u koliko je ovaj dokazan, naplatiti. P. preuze rad 1882., obavi ga 1883 g. na temelju tadanjega gruntovnog stanja te inih za ovlaštene tehnike valjajućih naredaba, pa dovršena preda g. 1886 bivšoj kr. podžupaniji u Jaski. Što ta dioba do g. 1889 nebje dovršena, što je 1888 za občinu Klinčaselo uvedena nova gruntovnica na temelju katastralne izmjere: nije kriv P., pa mu je s toga obredjena zaslužba za priredjenje diobne osnove i diobnih nacrta ne gledeć na to, da je promienjeno gruntovno stanje iziskivalo novi diobni nacrt. Nu brisane su pristojbe za tobožnji očevid, preduzet 7. kolovoza 1883, jer je diobnimi spisi zadruge kbr. 9 iz Purgarije dokazano, da je P. toga dana obavio očevid kod zadruge P., pa se tek uzput navratio k zadruzi Valečić i za to svoje putovanje dobio podpunu pristojbu, koju s toga ne smie po drugi put računati.

Proti ovoj rješitbi uloži M. Kufrin utok, koji kr. zem. vlada odjel za poslove unut. riešenjem od 15. prosinca 1890 br. 25.492 uvaži, napadnutu odluku uprav. odbora ukine a potvrdi odluku kr. kot. oblasti u Jaski, i to s ovih razloga: Tečajem g. 1882 preuze mjernik P. na temelju ustmene pogodbe, da će izraditi osnove i nacrte potrebite, da se provede dioba zadruge V., a ova da će mu za to platit 40 for. Na račun toga primio je P., dokazom potvrde od 23. listopada 1889, predhodno 5 for.

Iz spisah vidi se, da je P. 23. siečnja 1886 diobne spise zadruge Valečić kr. podžupaniji u Jaski predao, ali nije ničim dokazano, da je u vremenu iza ustmene pogodbe do predaje radnje stranku o svom poslovanju obavjestio. Pošto je tim dokazano, da je P. upitnu diobu preko tri godine zavlačio, može se utanačena ustmena pogodba podpunim pravom za razrješenu držati, te si imade sam posljedice, koje su usljed njegove zavlake nastale, pripisati, odnosno da nema prava na odštetu za tako kasno podnešenu radnju, a to tim manje, što se ista kod konačne provedbe diobe zadruge Valečić upotriebila nije. *F. Malvić.*

Poštari nestiču zavičajnosti po svojoj službi.

Kraljevskih pošta ravnateljstvo u Zagrebu imenovalo je N. N. poštarom u gradu K. Usljed ovog imenovanja držao se je imenovani za državnog činovnika, pa je na tom temelju kod poglavarstva dotičnoga grada zatražio, da mu se u gradu K. prizna pravo zavičajnosti.

Gradsko poglavarstvo odbilo je molitelja navodeći za razlog, da molitelj nestoji u činu kralj. poštarskih i brzojavnih činovnika, pa da se po tom ustanove § 3 točke d) zakona od 30. travnja 1880 ob uredjenju zavičajnih odnošaja u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji nemogu na molitelja protegnuti.

Proti ovoj odluci prizvao je molitelj na kralj. županijsku kao drugomolbenu oblast iztaknuvši, da je on kao poštar položio prisegu i da svoje službovanje izvršuje pod naslovom javnog ureda rabeć i uredovni pečat sa državnim grbom, pa da se on s toga mora smatrati državnim urednikom i da mu kao takovomu pripada zavičajno pravo u gradu K. Nu kralj. županijska oblast ne uvaži ovih razloga, već je prvomolbenu odluku potvrdila još i s razloga toga, „što se utočnik nemože ubrojiti u nijednu kategoriju činovnika i službenika, koje navadja § 11 zakona ob uredjenju zavičajnih odnošaja.“

I sa ovom riešitbom nezadovoljan prizvao je molitelj i na treću molbu, ostajući kod svojih tvrdnja. Kralj. zemaljski vladni odjel za unut. poslove riešenjem od 31. prosinca 1890 broj 6439 potvrdi napadnutu drugomolbenu odluku; jer poštari nestoje u činu kr. poštarsko-brzojavnih činovnika, već kao poduzetnici vrše uz ugovor mjesto pošte odpravnika i razvažaju poštansku odpremu, pa se tako nemogu ubrojiti u red činovnika, koji stalnim namještenjem u javnu službu stiču zavičajnost.

Priobćio *M. Smrekar.*

KNJIŽEVNOST.

— *Dr. Šilović Josip:* Nuždna obrana. Zagreb 1890. Tisak dioničke tiskare. Str. 70. Ova je razprava štampana u Mjesečniku prošle godine, odatlje pretiskana u posebne otiske, pa si ju tako mogu nabaviti i oni, koji ne čitaju Mjesečnika. Raspravu je ocjenio prof. sbor pravo- i državoslovnoga fakulteta našega sveučilišta, komu ju je pisac predao želeći se habilitirati za predavanje kaznenoga prava na juridičkom fakultetu. Ocjena prof. sbora je vrlo povoljna za pisca, koji je zadovoljiv i ostalim uvjetom, za habilitaciju propisanim, dobio veniam legendi, te već od početka tekućega zimskoga poljeća predaje posebni dio kazn. prava. Radostno pozdravljamo mladoga i revnoga pisca, u kojega hrvatska pravoslovna knjiga polaže liepe nade.

— *Hrvatski zakoni.* Zakon od 8 svibnja 1890 o postupku u slučajevih smetana posjeda. Uredio Adolfo Rušnov. Ovoliko možemo oglasiti sada, jer smo istom knjigu primili.

— *Občinar.* Tjednik za upravu i javnu sigurnost. Izlazi od g. 1883, uredjuje ga dr. M. Cuculić, tajnik u kr. vlad. odjelu za nutarnje poslove. Ciena 6 for.

— *Financijalni Viestnik* za Hrvatsku i Slavoniju. Izdaje se pod nadzorom kr. financ. ravnateljstva u Zagrebu; uredjuju: Filip Perok, Franjo Derežan i Samuel Kocian. Ciena na g. 2 for.

— *Šumarski List* hrv. slav. šumarskoga družtva. Uredjuje Mio Vrbanić, kr. vladni šumarski nadzornik, itd. God. XV. Donosi često naredbe i propise tičuće se uprave šumske i šumskoga gospodarstva.

— *Право, часопис за правне и друштвене науке.* Počam od 1. marta nastavit će se izdavanje „Prava“, što ga je prije nego li se pojavio „Branič“ izdavao i uredjivao gosp. Stevan Maksimović, advokat u Požarevcu. Sada uredjivat će „Pravo“ gg. Andra Gjorgjević, profesor velike škole, Stevan Maksimović advokat i dr. Milenko R. Vesnić. List će izlaziti u Beogradu. U pozivu na predplatu vele urednici: „Smatramo za izlišno da dokazujemo neophodnost jednog ovakvog stručnog časopisa. I kad nebi bilo drugih razloga za njegovo produženje, to sama čast i dostojanstvo srpskoga pravničtva, koje predstavlja najveći kontingenat srpske inteligencije, ne bi trebalo da dopuste, da Srbija i Srpstvo budu bez jednog ovakvog stručnog časopisa u trenutku, kad i najmladja država na Balkanu ima dva.

S toga apelujemo na sve one, koji ovu neophodnost uvidjaju, da nas kako pretplatom tako i svojim radovima potpomognu, kako bi ovaj časopis podpuno odgovarao namenjenom cilju.

Ciena je časopisu: za one, koji se pretplate do kraja godine 10, a za one koji se pretplate na pola godine 7 dinara. Poruke se bez novaca ne primaju.

Pretplatu valja poslati najdulje do 25. februara, kako bi se prema broju prijavljenih upisnika mogao štampati razmjerni broj primjeraka.

Pretplatu kao i rukopise treba slati g. prof. Andri Gjorgjeviću.

List izlaziti će jedan put na mjesec najmanje na tri štampana tabaka.“ — Mjesečnik raduje se svomu drugu u Beogradu te želi da nadje što više prijatelja i medju hrvatskimi pravnici.

— *Slovenski Pravnik.* Izdaje društvo „Pravnik“ u Ljubljani, odgovorni urednik dr. Danilo Majaron. G. VII. Br. 1. o. g. donosi: O rabi jezikov v naših uradih, sosebno pri sodiščih, od dr. Fr.; Pravo nadzastavno po pravu avstrijskem, izradjeno po poljskom djelu dr. Edm. Udziela; Iz pravosudne prakse više civilnih i kaznenih slučajeva; književne obznane, razne viesti itd. Za nečlanove družtva stoji na g. 4 for.

— *Юридическо списание.* Іздават П. Ів. Данчовъ, Георгі Згуревъ i A. Каблешковъ. — Ovaj pomno i vješto uredjivani bugarski pravnički časopis izlazi u Sofiji evo već treću godinu; sadržaj mu je vješto biran, uz teoretičke rasprave iz raznih grana pravo- i državoslovnih disciplina donosi praktičnih slučajeva, obširnih viesti i ocjena literarnih, itd. Tako u broju od siečnja o. g. donosi raspravu o trgovačkih društvih u obće, a napose o dioničarskih (akcionarnih) od Kableševa; neke misli o tumačenju čl. 1497 turskoga gradj. zak. od Makedonskoga, itd.

— *Právník.* Casopis věnovaný vědě právni i státní. Izdaje ga „právnická jednota v Praze", uredjuju: dr. J. Pražák, dr. Jos. Stupecký i dr. Jos. Trakal (prva dvojica profesori na českom sveučilištu). Izlazi evo već tridesetu godinu, i to dva puta na mjesec, svaki put na dva štampana tabaka. U prvom i drugom broju o. g. imade raspravu: „o záměru Marie Terezie zreformovati stavovské soudy v Čechách" — napisao dr. Boh. Rieger; pa množinu praktičnih slučajeva.

— *Przegląd Sądowy i administracyjny.* Uredjuje ga uz sudjelovanje te pomoć profesora juridičkoga fakulteta sveučilišta krakovskoga i lavovskoga dr. Ernest Till, profesor sveučilištni i odvjetnik u Krakovu. Svezak za siečanj t. g. donosi: „Ustny proces cywylni niemiecki itd." od prof. dr. A. Balašitsa; „o prawie rybolowstwa od Tadije Brasiewicza itd." Przegląd izlazi jedan put na mjesec na 5—6 štampanih tabaka; počam od ove godine sastoji od dvajuh dielova, u prvom priobćuju se teoretičke rasprave i literarne ocjene, a u drugom slučajevi iz sudbene i upravne prakse. „Przegląd" može se natjecati i sa vrstnijimi časopisi većih naroda nego li je poljski, a spada jamačno medju najbolje časopise pravničke struke u literaturi slavenskih naroda.

— *Prawnik,* organ polskich Towarzystw prawniczych, izlazi već 22 god. u Lavovu, svake subote na štampanom tabaku velike osmine; stoji izvan Lavova 6·60 for. Uredjuje i izdaje ga dr. Ignacy Szczesny Czemerýnski. Uz teoretičke rasprave osobita se pomnja obraća praktičkomu dielu; u prvih brojevih o. g. donosi poveću radnju „Wplyw drobnostkowego (maličnoga) postępowania na ekonomiczny stan naszego ludu wiejskiego", od dra. M. Jaworskiego.

— *Часопис Правнича.* Мјесјачник длаја теорије и практики. Іздаје га др. Кост. Левицкі. Izlazi već treću godinu u Lavovu na ruskom (rusinskom) jeziku; namienjen je poglavito pravnikom ruske narodnosti, a uredjuje se u pravcu kao spomenuti poljski „Prawnik". Stoji na g. 3 for.

U Rusiji pako izlaze:

— *Журнал гражданскаго і уголавнаго права,* organ petrogradskoga pravničkoga družtva. U literaturi stranih naroda jedva ima časopisa ravna ovomu, izlazi svakoga mjeseca u svezcih obsižućih najmanje 20 štampanih tabaka, donosi obširnih razprava iz područja civilnoga i kaznenoga prava, recenzija literarnih, osnova zakona itd. Izlazi već 21 god. Za ovim odmah dolazi

— *Юридическиі Вјестник,* исдание Москавскаго јуридическаго обmества. Izlazi u mjesečnih svezcih, kojih svaki obuhvaća 20—25 štampanih tabaka. Sadržaja je vrlo obilna, donosi raspravah iz područja privatnoga i javnoga prava, te je vrlo pomno uredjivan. Napokon izlaze još:

— *Юридическиі Лѣтопис*, urednik profesor Sergejevskie u Petrogradu i Судебная Газета.

— *Étude sur le nouveau Code civil du Monténégro* et sur l' importance des principes suivis par l' auteur de se code, en matière de codification, par K. Dickel, Amtsrichter à Berlin. — Traduit par J. Brissaud, professeur a la faculté de droit de Toulouse. Paris 1891. — Radnju berlinskoga sudca dr. K. Dickela „Ueber das neue bürgerliche Gesetzbuch für Montenegro itd.“ znadu naši čitatelji, jer je bila obznanjena prošle godine; prof. Brissaud prevede ju na jezik francezki, čemu se baš radujemo, jer je Dickelova studija vrlo liepa i temeljita. — Možemo još dodati, da se „Opšti imovinski zakonik za Crnu Goru“, to preliepo djelo našega zemljaka g. Bogišića, prevodi na francezki jezik te će do skora izaći štampom.

— *Das Notariat in der Provinz Quebec* (Canada). Von Dr. Vladimir Pappafava, Advocat in Zara. Neutrudivi naš prijatelj upoznaje čitaoca u ovom spisu od 17 strana sa najvažnijimi ustanovami zakona pokrajine Quebec o javnih biljležnicih (od 28. ožujka 1880), o kojem veli, da je „podpun, temeljit te prilagodjen mjestnim odnošajem i potrebam.“

VIESTNIK.

(Nj. preuzvišenost g. ban) grof Drag. Khuen-Hédérvary pristupio je pravničkomu družtvu kao član.

Isto tako pristupiše počam od 1. siečnja o. g. gg.: dr. Adolfo Mihalić pristav u statističkom uredu, Ivan Mesarić auskultant kod kot. suda u Garešnici, dr. Gjuro pl. Sladović, odvjetnik u Gjurgjevcu, Milan Katičić, sudb. pristav i Stanislav pl. Galecki sudb. pristav, oba u Travniku; Franjo Haladi, kr. sudb. pristav u Zagrebu; Nikola Horvat, sudb. pristav u Čabru.

(Dr. Aleksander Egersdorfer), do sada kr. j. izvanredni profesor rimskoga prava na pravo- i državoslovnom fakultetu kr. sveučilišta Franje Josipa I., imenovan je previšnjim riešenjem od 4. siečnja jav. redovitim profesorom iste struke.

(Ovršivanje gradjansko-pravnih osuda hrvatskih sudova u Crnoj Gori.) Sbornik zakona i naredaba, valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju broj 77 g. 1890 publicira naredbu kr. hrvatsko-slav.-dalmatinskoga vladnoga odjela za pravosudje od 7. novembra 1890 br. 12.117 koja glasi: „Po glasu obavjesti, dobivene s nadležne strane, ne ovršuju kneževsko-crnogorski sudovi osude, donesene po sudovih kraljevine Hrvatske i Slavonije u preporih gradjansko-pravnih. — Što se sudovom daje na znanje uz poziv, da prema propisu § 554 gpp. proti kneževini Crnoj Gori točno izvršuju pravo odvrate.“ Sličnu naredbu izdala je i bečka vlada svojim sudovom, kako je istaknuto u 8. broju „Mjesečnika“ god. 1890.

(O glavnoj skupštini pravn. družtva), koja je držana 21. o. mj., izviestit ćemo u budućem broju.

(Novo izdanje ruskoga gradj. zakonika.) Već duže vremena radi posebna komisija da priredi novo izdanje ruskoga gradj. zak. „Graždanin“ javlja, da je ta radnja razdieljena u pet skupina, u svakoj skupini izradjuju se pojedini odsjeci takoreknć monografični t. j. u pojedinih projektih zakona, pa je već

više odsjeka posve izradjeno. Onih pet skupina ovako se reda: 1. obći dio; 2. stvarno pravo; 3. obvezno pravo; 4. obiteljsko; 5. nasljedno pravo. Ovo javlja „Juristische Blätter“.

(† Dr. Josip Kaserer) odjelni savjetnik u bečkom ministarstvu pravosudja umre 2. veljače o. g. u Griesu kod Bozena na upali pluća. Kaserera hvale kao izvrstna činovnika; njegov literarni rad bijaše vrlo obsežan; sastavio je djelo o upravi pravosudja u Cislajtaniji u 4 svezka, napisao komentar stečajnoga reda te izdavao materijala austrijskih zakona počam od g. 1872.

Imenovanja. Imenovani su kotar. pristavi: Dragutin *Spoja* kod kot. oblasti u Pisarovini; Mirko *Kršnjavi* kod kot. oblasti u Zagrebu; Milivoj *Peterčić* kod kot. oblasti u Korenici; Milan *Gerechtshammer* kod kot. oblasti u Belovaru; Milan *Bosanac* kod kot. oblasti u Iloku; Mirko *Lugarić* kod kot. oblasti u Požegi; Dragutin *Vilfan* kod kot. oblasti u Vrbovskom. — Ernest pl. *Grabarić* i Matija *Čordašić* imenovani su perovod. vježbenici u obsegu kr. hrv.-slav. dalmatinske zem. vlade, a Ivan *Benčević* i dr. Ivan *Jacobi* prislušnici.

U Dalmaciji imenovani su: Milan *Friedl* drž. odvjetnikom kod okružnoga suda u Spljetu; Heinrik *Colombani* drž. odvjet. kod okružnoga suda u Kotoru; pristavi kot. sudova: Petar *Novaković* i Ferdo *Barić* zamjenici držav. odvjet. u Zadru; Antun *Gosetić* vieć. tajnikom kod zemalj. suda u Zadru, a Stjepan *Gjurović* pristavom okružnoga suda.

Premještenja. Držav. odvjet. Vjekoslav *Ilić* iz Kotora okružn. sudu u Dubrovnik; Melkior *Bassegli de Gozze* pristav kot. suda iz Cavtata u sv. Petar na Braču.

Stečaji.

Travanj. David *Kohn* trgovac galanterijske i nürnberžke robe u Zagrebu. Kr. sudb. stol zagreb. (odl. od 5. siečnja 1891. br. 126). — Z. i m. u. im. odvj. Mio Tkalčić, zamj. odvj. dr. M. Derenčin. — R. pr. 1. travnja, ročište 3. travnja o. g. — Makso *Mirkov* neprotok. trgovac u Zemunu. — Kr. kot. kao stečajni sud u Zemunu (odl. od 30. siečnja o. g. br. 1152). — Z. i m. u. im. odvj. dr. T. Nedeljković, zamj. odvj. dr. P. Ilić. — R. pr. 7., ročište 9. travnja o. g.

„Mjesečnik“ pravničkoga družtva u Zagrebu **izlazi** svakoga mjeseca jedan put najmanje na tri štampana tabaka.

Članovi pravničkoga družtva dobivaju ga **bezplatno**; za nečlanove stoji na godinu 8 for. — Slušaoci pravo- i državoslovnih nauka plaćaju polovicu ove ciene t. j. 4 for. na godinu. — Pojedini brojevi stoje 60 nč. — Novi članovi mogu dobiti starije godišnjake, u koliko ih ima, za 4 for.

Sastavci štampani u Mjesečniku nagradjuju se. Za štampani tabak izvorne radnje plaća se 20 for., prevoda 10 for., a praktičnih slučajeva 15 for. a. v. Rukopisi šalju se uredničtvu franko; poslani rukopisi ne vraćaju se.

Reklamacije molimo da se upravljaju uredničtvu, i to najkašnje mjesec dana nakon izdanoga broja, koji se reklamira.

„Mjesečnik“ prima i oglase te ih što jeftinije računa.

Uredničtvo.

MJESEČNIK broj 3.

Pravo na ostavštinu biskupa bez oporuke umrvšega.

Povodom smrti kardinala-nadbiskupa Mihalovića počelo se je teoretički raspravljati pitanje, kako će se njegova ostavština razdieliti. Ovo je pitanje dalo povod ovoj raspravi, u kojoj ću u kratko razložiti stanovište crkve i njezina zakonodavstva, pa onda stanovište države i njezina zakonodavstva, napose našega domaćega. Da bude što kraće, izostavio sam svako citiranje u historijskom dijelu rasprave.

Crkva je od početka kroz nekoliko vjekova zabranjivala svećenikom oporučno raspolagati onom imovinom, koju su za svoga službovanja iz crkv. prihoda stekli i uštedili. Ona je pripadala crkvi, pak se je onako razdjeljivala, kako se je prihod crkve u obće dielio.

Ona zabrana nije imala druge svrhe, nego da se namakne crkvi ona imovina, koja je od crkve i dolazila. To se je u prvih vjekovih moglo lako provadjati, dok je crkveni imetak i prihod bio nepodieljen i pod neposrednom upravom biskupa. Od kada se je crkv. imetak podielio i sa svakom crkvom vinkulirao, onda je svaka crkva iza svoga svećenika (beneficiata) ab intestato baštinila. Ako i jest vlastiti imetak svećenika (peculium ili patrimonium), kojim je mogao mortis causa razpolagati, pripao rodbini, ipak, kad nije ove bilo, pripao je i on crkvi, izključujuć državnoga fiska, a po tom i svakoga drugoga. Pri tom je crkvu takodjer vodilo načelo, da svećeniku nitko nije bliži od crkve same. Ali pošto se u srednjem vieku nije skoro nikada moglo razabrati ni razlučiti, koji dio ostavine svećenikâ potiče iz crkveno-pravnih, a koji iz gradjansko-pravnih izvora, te je razdioba težka, a često i nepravedna bila, razvilo se je običajem u crkvi, a i synodalno zakonodavstvo partikularno to je normiralo, da ili sva ostavina ima pripasti ili samo rodbini, ili crkvi i rodbini, ili crkvi, rodbini i siromahom one crkve, kod koje je svećenik služio.

Ovo je medjutim jus commune, komu se je protustavio u srednjem vieku nazor, da na ostavinu bez oporuke umrvših svećenika imadu i drugi pravo, t. zv. jus spolii sive exuviarum. Kako je vlastela jus spolii na ostavinu svojih podanika svojatala jure dominii, tako su ga i drugi iz raznih naslova svojatali na ostavinu svećenika: vladaoci na ostavinu biskupa, biskupi na ostavinu svojih svećenika, a kada i gdje vladari i biskupi nisu htjeli ili mogli to pravo vršiti, našli su se drugi, njihovi vazali, odnosno službenici, biskupski ministeriali, advocati i patroni ecclesiarum. U surovom srednjem vieku vršilo se je i ovo pravo nasilno i bezobzirno, pak su tako stradali pravni interesi pravih ovlaštenika, a ti su bili crkva i njezini siromasi, za koje se država nije brinula, i rodbina svećenika. Više puta su se tomu bezpravju usprotivili crkveni sabori, zabranjujuć ga i prieteć kaznami; ali su zloporabe prestale ponekle istom onda, kada su se toga prava odrekli carevi Oton IV. u 12. vieku, i Fridrik II. u 13. vieku. Nu zloporabe one ostale su i nadalje u mnogih državah, pak i u njekih rimskoga carstva, i to baš kod crkv. poglavara, jer su biskupi i dalje svojatali pokretnu ostavinu svojih svećenika. To jim je pravo malo po malo oduzeto tim, što je i rimska stolica pokušala s njima konkurirati, i što su se u mnogih državah pozvani faktori tomu pravu protivili.

Po običajnom pravu u Ugarskoj (Tripart. I. 10) smatra se vladar zakonitim nasljednikom dobara crkvenih praelata, ali ne da jih posvoji, već drugim, nasljednikom njihovim podieli. Na ostavinu kano takovu, koja obično od pokretnina sastoji, i koja po crkvenih zakonih i običajnom njezinom pravu crkvi, rodbini i siromahom pripada, po svoj prilici su, kao i drugdje u srednjem vieku, vršili jus spolii oni, koji su to pravo kano svoje smatrali, dakle fiskus na ostavinu praelata, a ovi i patroni na ostavinu beneficiata u diecezi. Da su i tu zloporabe mah preotele kao i drugdje, ne ima dvojbe, pak su se vladari najposlije odazvali pravednoj molbi svećenstva, da smije oporučno raspolagati svojom u crkv. službi stečenom imovinom. To nam tumači diploma kralja Ladislava IV. Kumanca od god. 1274, kojom je dano župnikom ovlaštenje oporuke praviti bez ograničenja, i diploma kralja Ferdinanda II. od 17. prosinca 1625, potvrdjena kraljem Leopoldom I. 1715, koja je to ovlaštenje dala i praelatom, ali uz ograničenje, da imadu svaki put Nj. Veličanstvo moliti za dozvolu, kada žele cielom svojom imovinom oporučno razpolagati i da imadu za uzdržavanje tvrdjava na granicah kraljevine jedan dio ostavine namienjivati. Nu praelati ili nisu mogli ili nisu htjeli ovomu drugomu ograničenju zadovoljivati, pak su usljed toga nastale dugotrajne razpre izmedju kralj. fiska i praelata (i ostaloga svećenstva), koje su se dokončale Conventione Colonitsiana 5. prosinca 1702, koja kako se spominje u čl. 16. 1715 nije odmah provedena bila, već se je postavila komisija, da provedbene norme izradi.

Dočim je za kraljice Marije Terezije dvorskim dekretom od 17. srpnja 1773 ostatak juris spolii za nasljedne zemlje dokinut i patentom od 18. srpnja 1772. razdioba ostavine svećenika bezoporučno umrvših u smislu i duhu crkv. prava uredjena bila,* to je u Hrvatskoj i Ugarskoj ostala u krieposti konvencija Kolonićeva, koja je čl. 16. 1715 potvrdjena, kako to usljed prev. resolucije od 20. srpnja 1810 izdani dekret kr. ugarske dvorske kancelarije od 27. srpnja 1810 svjedoči.

Bitni sadržaj spomenute konvencije glede bezoporučnoga nasljedstva iza praelata, jest ova: Ako praelat umre bez oporuke, njegova se ostavina dieli na tri jednaka diela (odbivši dugove, troškove, crkv. odielo i posudje), jedan dio pripada crkvi i crkv. zavodima, drugi kr. fisku pro confiniis ac fortalitiis, treći rodbini.

---

* $^1/_3$ crkvi, $^1/_3$ siromahom, $^1/_3$ rodbini, a kad ove ne ima, fisku. Posebne naredbe uredjuju pobliže razdiobu onih trećina.

Dočim po Kolon. konv. ne ima trećine siromaha, priznana jim je onako kao u nasljednih zemljah tako i u Hrvatskoj i Ugarskoj iz ostavštine srednjega i nižega klera (kanonika i župnika i stalno namještenih beneficiata). U zagrebačkoj arhidiecezi imademo za tu razdiobu i diecez. statut (Constitutiones synodales Ecclesiae Zagrabiensis od g. 1803), potvrdjen kraljem Franjom II.

Ovo dieljenje ostavine svećenikâ bez oporuke umrvših na 3 trećine, napose na trećinu siromaha, jest staro običajno crkveno pravo, koje je, kako je natuknuto i državno i crkveno zakonodavstvo prihvatilo. Sabor tridentski naime bio je odsudio zavladavši od 15. vieka ponekud običaj, da svećenici oporučno sav stečeni imetak rodjakom ostavljaju i da samo ovi ab intestato imadu pravo baštiniti, te je partikularno pravo i crkveno i svjetovno podpuno odgovorilo duhu crkv. prava i naravi ostavine svih svećenika, kada je uvelo legata ad pias causas i diobu ostavine svećenika ab intestato na tri diela, u kojih vazda i siromasi participiraju. Ovako se je mislilo skrbiti za jedan dio naroda u interesu crkve i države.

S ovim kao da je u protuslovlju praksa, koja na temelju konvencije Kolonićeve i danas u Ugarskoj glede ostavine praelata valja. Ovu praksu nastoji se prenieti i u Hrvatsku, pak se je usljed rasprave ostavinske iza blagopokojnoga kardinala-nadbiskupa zagrebačkoga zapodjelo pitanje, tko ima na jednu trećinu pravo, financ. erar ili siromasi?

Za razjašnjenje ovoga pitanja i za odgovor, koji bi se imao dati, moramo se osvrnuti na novije zakone i naredbe, koje valjaju glede toga ili iz kojih se valjan zaključak dade stvoriti.

Čl. VII. uvodnoga patenta od 29. sudenoga 1852, kojim se u Hrvatskoj i Ugarskoj austr. gradj. zakonik uvadja, veli s obzirom na § 761 o. gr. z., da za bezoporučno nasljedstvo iza svećenika, valjaju prijašnji politički propisi do dalje odredbe. Ovdje se razumije bez sumnje konv. Kolonićeva glede ostavine praelata.

Članokom XXI. konkordata od g. 1855 priznano je svim svećenikom bez razlike pravo testiranja. Po tom su prijašnja ograničenja glede praelata prestala. O diobi ostavine svećenika ab-intestato umrvših ne ima tu govora, osim da se iz čl. XXI. i XXXV. konkordata u savezu sa odpisom c. kr. ministarstva za bogoštovje i nastavu od 25. siečnja 1856 br. 1371 dade izvesti, da su svi konkordatu protivni zakoni i naredbe dokinute, dakle i one, kojima se razdioba ostavine praelata drugčije normira, nego to crkv. pravo propisuje, kojemu je konkordatom podpuna valjanost priznana. Ali sliedeće dvie naredbe u svrhu provadjanja konkordata izdane, rješavaju i ovo pitanje. Odpisom naime c. kr. ministarstva za bogoštovje i nastavu od 13. siečnja 1857 izjavljuje se, da se je Njeg. c. i kr. apošt. veličanstvo odreklo interkalarnih prihoda hrvatskih i ugarskih biskupija na korist vjerozak. zaklade,* pak se normira i uprava interkal. prihoda. Odpisom pako c. kr. fin. ministarstva dtto. Beč 3. prosinca 1856 br. 18948, upravljenim na c. kr. financ. ravnateljstvo u Zagrebu, jasno je izraženo, da je ono pravo fiscusa na $^1/_3$ ostavine praelata prestalo. U tom se odpisu kaže: da je povodom smrti Gjurskoga biskupa c. kr. ministarstvo za bogoštovje i nastavu financijalnomu ministarstvu priobćilo itd. pa se nastavlja:

„So lange der königl. Fiscus im dritten Theile des hinterlassenen Vermögens der Praelaten succedirte und die Intercalar-Erträgnisse der erledigten höheren Beneficien von demselben königl. Fiscus bezogen wurden, war es in der Natur dieser Verhältnisse gelegen, dass die königl. ung. Hofkammer etz.

In Folge des Concordates jedoch sind an die Stelle der angedeuteten Verhältnisse andere getreten.“

---

* Koji su po konv. Kolonićevoj pripadali za prva tri mjeseca kr. fisku, za ostalo vrieme polovinom crkvi, a drugom opet fisku.

Da nisam po sretnom slučaju došao do znanja ovoga spisa (koji, koliko do sada znadem, nije štampan niti u zemaljskom niti u državnom zakonskom listu), ja bi na temelju gore cit. odpisa od 13. siečnja 1857 došao do ovoga zaključka: Kada se je Njeg. Veličanstvo odreklo prava na interkalarne dohodke po 32. članku konkordata, koji su za fiska mogli važniji i izdašniji biti, sigurno se je ili istodobno ili nešto kašnje odreklo i prava na onu $^1/_3$ ostavine praelata, o kojoj govori citirani ministarski odpis kao o nečem, što je postojalo, i po kojem je odpisu ingerencija financ. organa kod ostavinske rasprave suvišna postala.

Držim za suvišno ovdje dokazivati, da su svi carski patenti, previšnje rješitbe i naredbe ministarske od god. 1849 za neustavne ere za Hrvatsku izdane i u njoj uvedene i danas u podpunoj krepostí, u koliko nisu ustavnim zakonodavstvom ukinute ili promienjene. To tvrdim naročito za ustanove crkveno-političue, kamo spadaju konkordat i sve glede njegova provedenja izdane previšnje rješitbe i ministarski odpisi. Iz toga pako izvodim zaključak, da na treću trećinu ostavine blagopok. kardinala-nadbiskupa Mihalovića ne ima kr. financ. erar nikakvo pravo, i da je sudjelovanje organa kr. financ. ministarstva izključeno.

Tko dakle ima pravo na onu treću trećinu? Na ovo odgovara sigurno ona previšnja odluka ili ministarska naredba, kojom se je ona trećina fisku oduzela, i kojom se je po svoj prilici ujedno odredilo analogno kao i s interkalarnimi prihodi, i to, da imade po obćem i partikularnom običajnom i pisanom crkv. pravu onako, kao i trećina drugih svećenika, pripasti siromahom one crkve, kod koje je beneficiat bez oporuke umrvši najzad služio. Odlučno je prije svega ono, da je pravo fiska na onu $^1/_3$ sigurno prestalo, pak se može u smislu i duhu crkvenoga prava i političkih zakona reći, da ta trećina pripada siromahom, ako i nije slučajno u tom pogledu nikakva norma izdana. U krugovih crkvenih prvostolnoga kaptola zagrebačkoga takodjer se drži za sigurno, da je pravo kr. fiska na onu trećinu dokinuto i to onim povodom, kada su hrvatski i ugarski biskupi na skupštini svega episkopata monarhije g. 1856 u Beču držanoj tri mil. for. vjerozakonskomu fondu poklonili, pak je i to moguće, da ona trećina pripada vjerozak. zakladi. Ne ima dvojbe, da će pozvani faktori moći producirati i onaj službeni akt, kojim je ustanovljeno, komu ona trećina imade pripasti. Prof. *Dr. L. Marjanović.*

Predbilježba prava zaloga po §. 88. slovo c. gruntovn. reda.

Piše **Dr. M. Strižić.**

Slučaj je ovaj: Kr. sudbeni stol kao gruntovna oblast u Belovaru dozvolio je odlukom od 12. svibnja 1889 br. 3010 zem. predbilježbu prava zaloga na nekretninah J. R-a radi dužnih trgovcu F. O. 1368 for. 80 nvč. spp. i to na temelju knjižnog izvadka, providjenog potvrdom kr. javnoga bilježnika, da je taj knjižni izvadak sravnjen sa odnosnimi upisi u originalnoj trgovačkoj knjigi te sasma suglasnim pronadjen.

Usljed utoka dužnikova ukinuo je kr. banski stol rješitbom od 10. srpnja 1889 br. 18.035 ovu odluku, „jer zaporka na molbi ovoj priležećem trgovačkom računu neodgovara propisu § 88. sl. c. grunt. reda, što se njom neposvjedočava, da su knjige moliteljeve vodjene kao što treba, te jer potvrda u tom smislu nije izdana po sudbenom stolu kao trgovačkom sudu, kako to § 89 sudovnika propisuje.“

U Rušnovljevom izdanju hrvat. zakona nalazimo kod § 31 trg. zak. rješitbe bečkog vrhovnog sudišta, od kojih jedne izriču, da je knjižni izvadak prikladan za predbilježbu prava zaloga, ako je vidimiran samo po kr. javnom bilježniku, dočim druge protivno tomu izriču, tražeći potvrdu suda o redovitom vodjenju knjiga.

Sudbena praksa držala se je malom iznimkom prvoga mnenja, te su sudovi redovito dozvoljavali predbilježbu na temelju izvadaka vidimiranih po kr. javnom bilježniku, pače je kr. sudb.

stol belovarski takove predbilježbe dozvoljavao još u vrieme izmedju podnešenoga utoka i stignuća gore spomenute drugomolbene riešitbe.

Ova pako rješitba pristaje uz drugo gore navedeno mnenje bečkog vrhovnog sudišta.

Pošto dakle predleže dva protuslovna mnienja o jednom pravnom pitanju, neima dvojbe, da je ili zakon nejasan ili da ne odgovara praktičnoj potrebi. Valja dakle to pitanje razjasniti, a eventualno i zakon izpraviti, da se znade što zakon zahtieva, pa da se trgovačkomu prometu usljed neizvjestnosti i nestalnosti judikature šteta ne nanosi.

Pošto je to pitanje više praktične nego li teoretične vriednosti, valjalo bi ga riešiti samo obzirom na praktične potrebe trgovačkog prometa, kojim je bez dvojbe želio i zakon zadovoljiti dozvoliv za trgovačke tražbine ovu vanrednu polakšicu za gruntovno osjeguranje njihovo.

Razmotriti ćemo to pitanje ipak ponajprije sa teoretičkog gledišta.

Istina da § 88 sl. c. grunt. reda zahtieva za temelj predbilježbi prava zaloga izvadak kontovni, koji je providjen zakonito propisanom potvrdom, da se slaže s knjigami i da su knjige vodjene kao što treba.

Valja dakle ustanoviti, kakovu potvrdu zakon propisuje. Spomenuta drugomolbena rješitba poziva se glede toga pitanja na § 89 sudovnika.

Ovaj paragraf odredjuje, da takove potvrde imade izdavati u mjestu, u kojem je sud trgovački, ili sudište prve molbe, naredjeno za obskrbljivanje sudbenosti trgovačke, taj sud trgovački ili to sudište, izvan toga ju pako imadu izdavati sudovi kotarski.

Odmah sliedeći §. 90. sudovnika doznačuje nadležnosti kotarskih sudova preduzimanje legalizacije podpisa, vidimovanja prepisa i popisivanja očitovanja posljednje volje. Isto čine i §§ 281, 283 i 285 izvpp.

Isto tako imade i prosvjedovanje mjenice preduzimati trgovački sud, a gdje toga ne ima, kotarski sud.

Ipak neće nitko uztvrditi, da jav. bilježnikom nepripada prosvjedovanje mjenica, ili da ne ima valjanost njihova potvrda o suglasnosti prepisa ili ob istinitosti podpisa, jer ovo potvrdjivanje § 90 sudovnika sudu doznačuje.

Po § 1. bilj. reda „postavlja i potvrdjuje država bilježnike i to u svrhu (izpustiv ostalo), da u slučajevih, zakonom ustanovljenih, izdaju svjedočanstva o činih“; a § 76 bilj. reda doznačuje bilježnikom izdavanje svjedočba o izpravnosti prepisa, medju koje bez dvojbe spada i potvrda na knjižnom izvadku.

Pošto su kr. javni bilježnici postavljeni za obavljanje svih izvanparbenih poslova, koje po sudovniku sudovi obavljati imadu, to ne ima razloga da se ta ovlast nebi ticala poslova, navedenih u § 89 sudovnika, dočim se tiče poslova navedenih u § 90 sudovnika.

Da zakon poslove § 89 sudovnika nije hotio izručiti izključivo trgovačkomu sudu, vidi se iz samog tog paragrafa, gdje se ta ovlast daje i kotarskim sudovom u mjestih, gdje trgovačkog suda ne ima.

Ti razlozi opravdavaju sa teoretičkog gledišta ono mnenje vrhovnog sudišta, koje izriče, da je za predbilježbu prava zaloga dovoljno, ako je knjižni izvadak potvrdjen po kr. javnom bilježniku.

Nu i praktični razlozi vojuju za to mnenje; a ti bi morali odlučiti u pitanju takovom, eminentno praktičnom.

Znade se, da često i jedan samo čas odlučuje o tom, hoće li se moći koja tražbina gruntovno osjegurati. Zato treba da si trgovac — čuje li za pogibelj, koja prieti njegovoj tražbini — svoj knjižni izvadak brzo može prikladnim za predbilježbu učiniti. To mu kod trgovačkog, dakle većinom sbornog suda nije moguće, jer može i nekoliko dana proći, dok dodje do potrebne mu potvrde. Medjutim su nekretnine, na kojih se osjegurati kani, prenešene već na drugo ime. Pogodnost bi tu imao trgovac, koji ne stanuje u mjestu, gdje ne ima trgovačkog suda, jer kod inokosnog sudca ipak brže može doći do takove potvrde, predpostaviv da se ovaj ne drži strogo „uredovnog dana“.

Pitamo li se pako, od kakove je važnosti potvrda „da su knjige vodjene kako treba“, to si moramo odgovoriti: „od nikakove“.

Ima naime slučajeva, da je predbilježba dozvoljena na temelju knjižnog izvadka, na kojem se je nalazila potvrda trgovačkoga suda, da su knjige uredno vodjene. U opravdajućoj parnici pako prigovorio je dužnik urednom vodjenju knjiga, te se je preslušanjem trgovačkih vještaka ustanovilo, da knjige sbilja nisu uredno vodjene.

Koja je dakle tvrdnja istinita: da li ona sudbena na izvadku, ili ona dvojice zaprisegnutih vještaka, kojoj sám sud po propisih gradj. parb. postupnika vjerovati mora?

Iz svega toga sliedi dakle: 1. da bi za predbilježbu prava zaloga jedino odlučna morala biti obstojnost trgovačke tražbine, a ta je dovoljno dokazana izvadkom knjižnim sa potvrdom, da se taj slaže sa izvornom knjigom; 2. da su kr. javni bilježnici vlastni izdavati takove potvrde a i potvrde propisane u § 88 sl. c. grunt. reda, jer § 89 sudovnika neizključuje ovlast kr. javnih bilježnika da ovakove potvrde izdavaju (analogno § 90 sudovnika).

Bilo bi ipak shodno i potrebno, da se to pitanje, koje je za trgovački promet i za sigurnost trgovačkih tražbina od velike važnosti, načelno rieši.

◆

Četvrti medjunarodni kaznionički kongres u Petrogradu.

(Svršetak.)

8. pitanje: Po kojih bi se načelih mogla razlučiti sudačka od disciplinarne vlasti kod zločinstvâ, kažnjivih po obćem kaznenom zakonu, a počinjenih po kaznenicih za vrieme njihove kazne? Koja bi takova zločinstva spadala pred redoviti sud, a koja bi se imala samo disciplinarno kazniti?

Zaključeno je na to pitanje: Sud ima suditi o svih zločinstvih, koja su po obćem kaznenom (krivičnom) zakonu kažnjiva, i koja kaznenici počine za vrieme kazne. Izuzimlju se naravski samo oni slučajevi, za koje kućni red i kućna disciplina propisuju posebne kazne.

Timi pitanji bio je izcrpljen dnevni red prvoga odsjeka, koj je svoj rad svršio u 6 sjednica.

Drugi odsjek uzeo je u pretres ponajprije

1. pitanje: je li za kaznione bolji sistem vlastite režije ili onaj, da se radna sila kaznenikâ iznajmi poduzetniku?

O tom pitanju prihvaćena su sliedeća 4 zaključka:

a) Koristna i što više unosna za kaznenike radnja upravo je potrebna, ovršivala se kazna bilo po kojem sistemu; s toga se ima briniti svaka zemlja prema svom položaju i prema svojim okolnostim, kako će kaznenikom dati posla i kako će najpraktičnije upravljati kazneničkim radom, a da kod toga nepovriedi propise i potrebe kaznioničtva.

b) Radnja kaznenikâ glavna je stvar u kazničkom životu, pak s toga država, koja jedina nadzire ovršivanje kazne, mora i radnju kaznenikâ u vlastitih rukuh držati. Kaznenici nesmiju se podnipošto prepustiti privatnomu poduzetniku.

c) Vlastita režija čini se u obće da olahkočuje upravu kazničke radnje, kao što i svake druge uprave kazničke; nu obćenito pravilo neda se ovdje postaviti. Ali gledeć na poteškoće, koje su skopčane s preuzećem poslova od javnoga interesa, sasvim je naravno, da pojedine uprave predavaju kazneničku radnu silu privatnim poduzetnikom; nu kod toga nesmije nikada privatni poduzetnik imati prava, da bezuvjetno gospoduje osobom i životom kaznenikâ, premda ima pravo razpolagati s radnom silom njihovom.

d) Željeti je, da kod kazneničke radnje, a naročito kod vlastite režije, prednosti toga sustava budu državi u korist; usljed toga želi kongres, da bude država, u koliko je moguće podjedno i producent i konsument predmetâ, izradjenih po kaznenicih.

2. pitanje: U koliko su kazneničke radnje štetne za slobodnu industriju? Kako bi se imale urediti kazneničke radnje, da bude što manje konkurencije slobodnoj industriji?

Zaključeno bijaše ovo: Vrlo je potrebito, da kaznenici rade, a usljed toga isto je tako nuždno, da kaznenici rade koristni posao, kojim bi se i na slobodi bavili bili.

Nu kazneničkimi radnjami neznatno se konkurira sa radom slobodnih radnika, ako je svrsi shodno organizirana i ako uprava kazneničke radne sile nije ničim vezana.

Čini se, da će tužbe na konkurenciju prestati, ako budu kaznenici radili gospodarske radove obćega interesa, ili ako budu radili obrtne poslove za kaznione ili za ine državne potrebe.

Ne stavljajuć stalna pravila bilo bi s toga za željeti:

1. da se kaznenička radna sila upotrebi čim više za potrebe samih kaznenika i kazniona, pri čem bi trebalo paziti, da to ne bude na uštrb svrsi, koju imade kazna;

2. da privatnici ne izcrpljuju kazneničku radnu silu, nego da koristi njene dolaze što više državi u dobro;

3. da se u pojedinih kaznionah svaka pojedina obrtna grana prema mjestu, granam, koje se tjeraju u blizini kaznione, prema promjenam i raznovrstnosti tih radnja, prema radničkim zaslužbam i prema tarifam tako urede, da se u tom ne bude mogla nazrievati ni protekcija ni privilegiji, niti nasilje, a niti to, da se nastoji zatrti dotičnu granu slobodne industrije;

4. da država ima uvjek, ma kako zabavljala kaznenike radnjom, u ruci sredstvo, da stane na put neopravdanoj konkurenciji; ali uz to da ne budu kaznenici bez posla, ili da ih ne mora prepustiti poduzetnikom ili obrtnikom, da po volji izrabljuju njihovu radnu silu.

3. pitanje: Kako se mogu kaznenici potaknuti, da budu čim bolji i marljiviji, a da ne bude to na uštrb discipline; naročito u koliko može kaznenik razpolagati sa kazneničkom svojom nagradom?

Zaključci: 1. U interesu je tako dobre discipline kao i popravka kaznenikâ, da kaznionička uprava može sama u vlastitom djelokrugu materijalno i moralno nagradjivati i poticati kaznenike da rade marljivije i bolje.

2. Kaznenici se moraju nagradjivati za marljiv rad i dobro ponašanje, pri čem ne valja s oka smetnuti ozbiljnost i svrhu kazne.

3. Valja što više rabiti moralna sredstva, kojimi se potiču kaznenici da budu valjaniji i revniji, a ta su sredstva: nada, da će si moći prikratiti kaznu, da će si moći knjiga nabaviti, svojim srodnikom novca poslati, itd.

4. Materijalno sredstvo, kojim se potiče kaznenik da se popravi, jest dozvola, da si može kupiti jela, koja su mu za zdravlje; nu ta jela ne smiju biti takova, da bi kazneniku bila za nasladu.

5. Kazneniku se može dozvoliti, da smije razpolagati s jednim dielom svoje zaslužbe, u koliko je to prema njegovim materijalnim i moralnim potrebam; ali ta dozvola treba da se uvjek kreće u

okviru kućnoga reda i u svakom pojedinom slučaju prema razsudi predstojnika kaznione.

6. Ostali dio kaznenikove zaslužbe ima se predati, kad se kaznenika pusti na slobodu, ili oblasti ili družtvu za podupiranje odpuštenih kaznenika, koji će mu prema potrebi davati od tuda novca.

7. Samo ravnatelj kaznione može dozvoliti, da kaznenik smije u kaznioni na svoje potrebe rabiti novac, koji nepotiče od njegove kazneničke zaslužbe.

4. pitanje: Koji bi se način ovršivanja kazne mogao uvesti osim deportacije kod onih kaznenika, koji su osudjeni na doživotnu tamnicu ili tamnicu preko 5—10 godina? Kako bi se imao ustanoviti u takovih kaznionah za svaku kategoriju takih kaznenika način, uredjenje i uprava?

Zaključeno: 1. Svaka kazna mora imati svrhu, da se krivac kazni, i da bude tako stavljen, kako neće biti opasan družtvu ljudskomu, a pošto se kod dužih kazna može predmnievati, da su takove, koje mogu uplivati na kaznenika da se poboljša, to se mora ovakova kazna temeljiti na istih načelih, na kojih i kazna kratkotrajna.

2. Usljed toga mora se svaka dugotrajna kazna s početka ovršivati kroz njeko vrieme u samotnom zatvoru;

3. iza toga ima sliediti skupni rad po danu i samotni zatvor ob noć.

4. Uprava ima gledati, da se kaznenici kreću na svežem zraku, naročito kod javnih radnja, ali samo tako, da kaznenici nikada nedodju u doticaj sa slobodnim pučanstvom.

5. Uvjetni dopust da se dozvoljuje uz najveće opreznosti prema tomu, da li se je kaznenik poboljšao.

6. Družtva za podupiranje odpuštenih kaznenika imadu bditi nad kaznenikom, koji je uvjetno pušten na slobodu dotle, dok se neuvjere, da se je kaznenik posvema poboljšao.

Kongres želi, da se na dnevni red budućega kongresa stavi pitanje o doživotnih kaznah.

5. pitanje: Kako da se što shodnije uzgoji pomladak kaznioničkih činovnika?

Zaključci: 1. Od najveće je važnosti za kaznioničku struku pomladak činovnika i službenika kod kazniona.

2. Tu valja razlikovati više i niže službenike.

3. Treba uvažiti, da su za više službe sposobne samo one osobe, koje imadu nuždno više naobraženje, a za niže službe da su sposobni izsluženi vojnici.

4. Kandidati za višu službu treba da poznavaju: 1. Povjest i teoriju kaznioničke znanosti i 2. da su praktički naučili kaznioničku službu u kojoj uzornoj kaznioni.

5. Tko hoće da u nižoj službi služi, treba da je praktično služio u kaznioni, kojom upravlja izkusan kaznionički ravnatelj, a takova bi vježba mogla biti uzporedjena polazku školâ za stražarsko osoblje, kakove škole u njekih zemljah postoje.

6. Od velike je važnosti, da se osoblju onakovi dohodci i probitci osjeguraju, kakovi odgovaraju okolnostim, pošto je ta služba važna, častna i težka, te promiče dobrobit družtva ljudskoga; pretjerana štedljivost ovdje bila bi u svakom pogledu štetna.

6. pitanje: Mogu li se njeki zločinci smatrati nepopravljivimi; ako mogu, koja sredstva da se upotrebe, da se od njih sačuva družtvo čovječansko?

Zaključci: I. S gledišta kaznenoga prava i kazioničtva ne može se uztvrditi, da ima obsolutno nepopravljivih kaznenika; nu ipak izkustvo uči, da ima individuâ, koja su tako oporna prema zakonom i kaznioničkim propisom, da neprestano nanovo krše zakon; proti takovim osobam trebalo bi osobita sredstva rabiti.

II. Nedirajuć u načela raznih zakonodavstvâ i neograničujuć prava pojedinih država, da izaberu prema okolnostim najshodnija sredstva, preporuča se:

1. Da se takove osobe, kao što su prosjaci, protuhe itd., na stanovito vrieme zatvore u prisilne radionice.

2. Da se takovim osobam produlji kazna ili prema naravi pojedinih slučajeva da se takove osobe stave na posebni teritorij ili posjed pojedinih zemalja, a tako će biti opet od koristi izgubljena njihova radna snaga. Nu sve to ima bivati uz garancije, koje pružaju oblasti onim, koji su lišeni slobode, a uz to valja takovim osobam priliku i mogućnost dati, da dobrim ponašanjem steknu opet podpunu slobodu naročito po sistemu uvjetnoga odpusta. — Osobe, koje nisu sposobne za rad, mogle bi se smjestiti u posebna obskrbilišta.

7. pitanje: U čem se ima razlikovati postupak s iztraženici od postupka sa kaznenici?

Zaključci: 1. Željeti je, da se za iztražni zatvor, gdje je to ikako moguće, sagrade posebne uze ili da se za iztraženike opredieli posebni odjel.

2. Za iztražni zatvor ima da vredi kao obćenito pravilo, da se ovršuje u samotnom zatvoru, a iztraženici da mogu danju

u skupnom zatvoru biti samo onda, ako to sami žele i ako to dozvoli dotična bilo sudbena bilo upravna oblast.

3. Isto tako imadu se u samotni zatvor stavljati i mladjahni iztraženici, nu to samo onda, ako je nuždno, jer bi bilo željeti, da se mladjahni iztraženici izpod 17 godina ostave na slobodi dotle, dok nadležna oblast definitivno ne odluči o njihovoj sudbini.

4. Skupni mjesto samotnoga zatvora ima se uporaviti sa zdravstvenih razloga, ako je iztraženik star, fizički ili psihički bolestan.

5. S iztraženici ima se postupati po obćem pravu. Iztražni zatvor treba da se tek ograniči na to, da se postigne svrha njegova i da se kod toga ne vredja kućni red.

6. Upravi treba dozvoliti, da može samo ona disciplinarna sredstva rabiti, koja su naročito propisana i koja su nuždna, da se uzdrži mir i red.

7. Djelovanje družtvâ za podupiranje odpuštenih kaznenika može se protegnuti i na podupiranje odpuštenih iztraženika.

Pitanje glede odštete za pretrpljeni iztražni zatvor ima se predložiti kojemu sliedećih kongresa.

8. 9. i 10. pitanje predložila je japanska vlada, a glase:

8. Za budućnost odpuštenih kaznenika vrlo je važno, da se u kaznione raznovrstne radnje uvedu za to, da se mogu kaznenici naučiti u kaznioni posao, za koji imadu volje i sposobnosti. Nu tim bi kaznione postale posebna vrst industrijalnih poduzeća, s kojimi bi bili skopčani veliki troškovi; a s druge strane moglo bi to biti i na uštrb same kazne, jer bi medju timi mnogimi radnjami bilo i vrlo lahkih i jednostavnih radnja. Mogu li se kaznenici uz sve to zabaviti takovimi radnjami, koje su prema njihovim sposobnostim?

Zaključak: Željeti bi bilo, da se kaznenici zanimaju takovimi radnjami, koje su prema njihovim sposobnostim; nije u protuslovju s ovršivanjem kazne, ako se u kaznioni rade lahke i raznovrstne radnje.

9. Imadu li se kaznenici prema trajanju kazne razdieliti na više razredâ, ter ima li se s njimi prema tomu razdieljenju sve blaže postupati? Ako je valja razdieliti na razrede, imade li se u prvom razredu sa svom strogošću ovršivati kazna u samotnom zatvoru, i kakovimi radnjami da se ti kaznenici u samotnom zatvoru zabave?

Zaključak: Progresivni sustav, koji počima radnjom u samotnom zatvoru, može se upotrebiti i kod kazna, koje su srednje trajnosti.

10. Ako se urede kaznione u kolonijah za to, da kaznenici obradjuju zemljišta, da li se ima s takovimi kaznenici blaže postupati? Prije nego li se kaznenici u takove kaznione odpreme, a osudjeni su na dulje vrieme, može li se na početku kazne u drugoj domaćoj kaznioni na njih ovršivati posebna i stroga kazna?

Glede ovoga pitanja zaključeno je pozvati se na zaključke o četvrtom pitanju.

11. pitanje: Je li koristno i moguće, da se sabiru medjunarodni kaznionički štatistički podatci? Kako i u kojem bi se obsegu moglo to činiti?

Kongres izjavljuje želje:

da se svakomu kongresu predlože medjunarodni kaznionički statistički podatci;

posao taj ima se povjeriti onoj zemlji, u kojoj će se kongres držati;

podatci ti imadu obsizati dvie godine iza prijašnjega kongresa;

za tu medjunarodnu statistiku imadu se upotriebiti tabele, što ih je izradio Beltrani-Scalia;

proglašivanje tih podataka ima se popratiti posebnimi razjasnenji, kojimi će se analizirati postignuti uspjeh i predočiti stanje kaznioničke statistike u pojedinih zemljah.

Pitanje glede ukinuća smrtne kazne predložit će se jednomu od sliedećih kongresa.

I drugi odsjek svršio je svoj posao u 6 sjednica.

Treći odsjek razpravljaše šest pitanja, kojim je tečajem razprave dodano još i sedmo pitanje.

1. pitanje: Bi li se dalo postići, da se uže sbliže družtva raznih zemalja za podupiranje odpuštenih kaznenika u svrhu, da mogu uspješnije djelovati, a naročito za to, da si uzajamno priobćivaju stečena izkustva i sredstva, koja su uspješno djelovala, i da izpune želju onih odpuštenih kaznenika, koji se nakon pretrpljene kazne žele vratiti u domovinu?

Kako da se poluče takova sbliženja i kako da ta sbliženja što većim uspjehom urode?

Kongres želi:

I. Da se svagdje, gdje ih još ne ima, ustroje družtva za zaštitu i podupiranje odpuštenih kaznenika, da taka družtva u što tjesniji savez stupe s ostalimi dobrotvornimi družtvi u svakoj zemlji i to ne samo za to, da uspješnije djeluju oko obće zaštite, nego napose da uzmognu podupirati odpuštene kaznenike, čim ovi uztrebaju podpore;

II. kongres želi nadalje, da se takova družtva raznih zemalja sbliže u svrhu:

a) da si uzmognu redovito priobćivati stečena izkustva,

b) da bude obće priznano načelo, da valja podupirati i inozemne kaznenike, u koliko se tomu ne protive eventualni policajni propisi;

c) da se uzmognu odpušteni kaznenici odpremiti u domovinu ili barem da im se pruži prilika, kako će doći na mjesto, gdje bi laglje mogli za svoju budućnost skrbiti.

III. Kongres želi nadalje, da se glede odpuštenih kaznenika, koji imadu otići u svoju domovinu, uredi posebni postupak; da se odredi, što se ima učiniti sa njihovom kazneničkom nagradom; kako ih treba obskrbiti odielom, kako se imadu legitimirati i napokon kako ih u njihovu domovinu odpraviti.

IV. Napokon želi kongres, da se u pojedinih zemljah postojeća družtva za zaštitu i podupiranje kaznenika u skupnu zajednicu centralnim organom spoje, čim bi se znamenito olahkotilo ustrojstvo medjunarodnoga podupiranja odpuštenih kaznenika.

2. pitanje: Glede nekih zajedničkih interesa i pitanja postoji unutarnja suvislost izmedju kaznioničke i policajne uprave s jedne strane, i izmedju bilo javnih bilo privatnih organâ, koji se brinu za zaštitu i podupiranje odpuštenih kaznenika u obće, i na pose za uredjenje i unapredjenje radionicâ, asilâ itd. S toga je nuždan svestrani sporazumak glede njekih temeljnih načela i uredabâ, koje su zajedničke. Kojim bi se načinom i u kojem obsegu mogao taj sporazumak postići, a da se tim ne okrnji samostalnost dotičnih uredaba i da tim ne bude zapriečeno dalje redovito djelovanje?

Zaključeno je, da je jedinstveno djelovanje navedenih faktora nuždno; ali treba da je uvjek udešeno prema potrebam pojedinih zemalja. Da se taj sporazumak postigne, valja da se oživotvore družtva, kongresi ili konferencije, u kojih bi se sporazumjeli zastupnici svih gore navedenih uredaba i upravâ. Napose valja da država zakonom ili naredbom točno označi djelokrug družtvâ ili javnih i privatnih poduzeća, ne dirajuć u njihova prava i njihovo samostalno djelovanje. Naročito valja taj djelokrug označiti u svakom slučaju glede uprave s kazneničkim novcem, koji pripada mladjahnim odpuštenim kaznenikom, a ako pripada starijim valja taj djelokrug onda označiti, ako ti kaznenici mole podporu od družtva za zaštitu i podupiranje odpuštenih kaznenika.

Da uzmognu uspješnije djelovati družtva za zaštitu i podupiranje odpuštenih kaznenika, trebalo bi, da država, obćine ili privatna družtva podignu i urede radionice.

3. pitanje: Da li je shodan i koje su prednosti odgoja u obitelji glede obuke, zanimanja i budućega zvanja djece i mladjahnih osoba, koje su ma s kojega razloga stavljene pod skrbničtvo, ili pod nadzor javne koje oblasti? — U koliko i kako bi se mogao taj sistem zamieniti zajedničkim odgojem u zavodu za njeku djecu i za njeke mladjahne osobe; ili da li bi se ta dva sistema mogla spojiti?

Zaključci: Kongres želi, da se čim više razširi briga i skrb za odgoj ćudoredno zapuštenih mladjahnih osoba, bilo to u kojoj mu drago formi.

Dosadanje izkustvo uči, da je najbolje spojiti sistem odgoja u obitelji sa sistemom odgoja u zavodu, i to s toga, jer svaki od tih sistemâ imade svojih prednosti i svojih pogrješaka.

Svakako se mora nastojati, da se u zavode, opredieljene za zajednički odgoj, ne uvede obćeniti zajednički odgoj (éducation dite du réglement), već da se uvede odgoj po obiteljih, t. j., da se dotičnici odgajaju u malih skupinah.

Odgoj u samoj obitelji može se odrediti:

a) za mladjahnu djecu, naročito djevojčice, koje još nisu ćudoredno sasvim propale, i koje su zdrave;

b) za ćudoredno zapuštenu ili jur kažnjenu djecu, koja su bila već u kakovom zavodu, i koja su u tom zavodu dokazala, da su na putu poboljšanja;

c) za djecu, koja su već dovršila prisilni odgoj a trebaju još zaštite.

Glede odgoja u obitelji preporuča se, da o tom nastoje družtva ili zavodi, koji se izključivo bave odgojem, ili odbori po oblastih ustrojeni, naročito da nastoje,

a) da oprezno biraju obitelji, kojim se mogu povjeriti djeca,

b) da rukovode čitav odgoj i

c) da nadziru odgoj u obitelji i paze, da to biva po načelih, koja su priznana kao dobra.

Bilo bi veoma koristno, da budu u užem savezu predstojnici zavodâ za odgoj s odbori, kojim je povjerena skrb i briga za odgoj u obitelji. Savezu je tomu svrha, da si uzmognu štićenike uzajamno izmienjivati, i da ne bude jedan sistem od drugoga odlučen.

4. pitanje: Imadu li se družtva za zaštitu i podupiranje odpuštenih kaznenikâ baviti i obiteljskimi prilikami kaznenikâ, dok su ovi u kaznioni, naročito s toga, da se i nadalje uzdrži medjusobni obiteljski odnošaj izmedju kaznenika i njegove obitelji; ili da uzmognu podupirati obitelji kaznenikâ, ili napokon da zaštite obitelj od zlih posljedica, koje su nastale usljed toga, što je glava obitelji osudjena? Naročito ima se navesti, kako mogu družtva za zaštitu i podupiranje kaznenikâ gore navedeno posebno svoje djelovanje u pogledu obiteljî vršiti, a da proti tomu ne bude s nijedne strane prigovora, i da to ne bude na uštrb za poboljšanje i budući uredni život kaznenika.

Zaključci: Željeti je, da se družtva za zaštitu i podupiranje odpuštenih kaznenikâ bave i obiteljskimi odnošaji kaznenikâ, dok su ovi u kaznioni za to,

a) da se uzdrži medjusobni obiteljski odnošaj izmedju kaznenika i obitelji njegove;

b) da se iznimno uzmognu podupirati obitelji kaznenikâ i to onda, ako usljed osudjenja nevino trpe malodobnici, starci ili druge osobe, koje si ne mogu ništa privrediti.

Da se to postigne, bilo bi potrebno, da družtva za zaštitu, koja su si to za zadaću uzela, tu okolnost u svojih pravilih naročito navedu, i da budu u savezu s mjestnimi, upravnimi ili crkvenimi oblastmi.

5. pitanje: Kako da se u sklad dovede djelovanje za zaštitu kaznenikâ s odredbami policajnih oblasti, koje moraju paziti na javnu sigurnost? Kako se može u tom skladu djelovati, da kaznenici nepočine novo zločinstvo; kako da budu drugi zaštićeni, da odpušteni kaznenici ne počine nove štete i da ne poremete obći mir? Kako da se u tom skladu radi, a da se na javu ne iznese predživot odpuštenoga kaznenika i da ovaj nebude u svojoj slobodi priečen? Naročito ima se to pitanje uporaviti na kaznenike, koji su uvjetno na slobodu pušteni, i koji stoje pod policajnim nadzorom, dok nemine dosudjena im kazna. Kod toga valja uvažiti isto tako interese javne sigurnosti, kao i položaj kaznenika.

Zaključci: Uvjetno na slobodu puštene kaznenice ili kaznenike, koje podupire družtvo za zaštitu i podupiranje odpuštenih kaznenika, treba podupirati u sporazumku s onom oblasti, koja nadzire policajne ili takove interese, koji se odnose na javnu sigurnost.

Privatnim osobam nesmije se priobćivati na lahku ruku prijašnji život kaznenika, koji se predživot može razabrati samo iz sudbenih spisa ili policajnih izvida. Takovà su priobćivanja ne samo na uštrb djelovanju za zaštitu i podupiranje kaznenikâ, nego u veliko prieče kaznenika, da dobije posla i zaslužbe, a usljed toga dolazi odpušteni kaznenik u priliku, da i opet počini zločinstvo.

Važno je i to, da policajno osoblje majstore i one, koji odpuštene kaznenike zabave radnjom, samo i neposredno ne izpituje o ponašanju odpuštenoga kaznenika; jer za odpuštene kaznenike, koje podupiru družtva za zaštitu, jamče ista družtva.

Ovo valja i za ženske, koje su pod zaštitom kojega družtva, a pokajale su počinjeno zlo djelo.

6. pitanje. Kako i kojimi bi se sredstvi moglo ukupno pučanstvo što bolje uputiti i potaknuti, da se zanima za kazneno pravosudje i kaznioničtvo; da upozna reforme, koje se kane učiniti ili koje su jur učinjene; da upozna vriednost i zasluge za družtva, koja podupiru kaznenike; da uvidi vriednost reforma, koje se čine, da se zaštite privatni interesi, i da se poboljšaju oni, koji su bili kažnjeni; napokon da uvidi pučanstvo korist uredaba, kojimi se namjerava postići, da se zaštiti obća sigurnost proti pogibelji, koja joj prieti od osobâ, koje su počinile kažnjivo djelo?

Zaključci: Da se potakne i uzdrži interes pučanstva za pitanja, koja se tiču kaznioničtva i podupiranja kaznenikâ u obće, bilo bi želiti, da kod toga sudjeluju duhovnici raznih vjeroizpovjestî, naročito da koje nedjelje u godini pouče narod o religioznih dužnostih prema kaznenikom. Nadalje trebalo bi da u tom pogledu radi štampa, da uvažene osobe nastoje o tom, da se sastaju konferencije, i da se objelodanjuju znanstvene radnje, u kojih bi se imala razpravljati navedena pitanja, ter napokon da budu članovi družtvâ za zaštitu i podupiranje kaznenikâ iz svih slojeva naroda.

7. pitanje: Kako bi se mogao zapriečiti pogibeljan upliv roditelja ili skrbnikâ na djecu ili štićenike počam od časa, kad budu ta djeca ili štićenici uvjetno na slobodu pušteni, ili kad pretrpe kaznu pak dotle, dok nepostanu punoljetni?

Zaključci: Kaznionički kongres u Rimu zaključio je, da se najuspješnije može predusresti pogibeljnomu uplivu roditelja na djecu tim, da se sudovi ovlaste, da mogu na njeko vrieme ili sva ili barem njeka prava, koja potiču iz roditeljske vlasti, oduzeti onim roditeljem, kojim se dokažu takovi čini, koji su pogibeljni za odgoj djece. U sljedstvu toga zaključuje i ovaj četvrti kongres, da je država dužna zapriečiti navedeni pogibeljni upliv roditelja na djecu.

Čim sud ustanovi, da roditelji ili nisu vriedni ili nisu sposobni odgojivati malodobnika, koj je osudjen, opredielit će točno vrieme, kroz koje će za takova malodobnika za vrieme malodobnosti preuzeti odgoj oblast, a taj odgoj ima se povjeriti kojoj kaznioni, popravionici ili kakovomu zavodu, što ga je oživotvorila budi javna koja ubožka oblast budi da je ustrojen privatnimi sredstvi.

Takove odredbe, koje otčinsku vlast ograničuju ili dokidaju, mogu učiniti tako sudbene i upravne oblasti, kao što i dobrotvorni zavodi, u koje se primaju malodobnici.

Ako malodobnik izadje i prije dosudjena mu vremena iz kaznione ili popravionice, to on ipak ostaje i nadalje pod nadzorom oblasti do punoljetnosti, ter u tu svrhu nije potrebna posebna sudbena odredba.

Roditelji su dužni prema svojim sredstvom doprinašati za troškove uzdržavanja i odgoja, pošto su svojom krivnjom izgubili otčinsku vlast nad djetetom.

Ako se okolnosti tako promiene, da nema više opasnosti za malodobnika, niti se je više bojati pogibeljna upliva roditelja: to mogu ovi sudbenom odlukom opet steći sva zakonita prava nad malodobnikom.

Pošto je od veće koristi, ako se uspješno prieči, da djeca ne vredjaju zakona, nego li je zaštita djece, koja su već povriedila zakon; i pošto važna ta vrst zaštite ne spada u ovo sedmo pitanje: to je kongres zaključio, da se sliedećemu kongresu predloži na razpravu pitanje: nebi li bilo koristno ovlastiti oblasti, da mogu naložiti roditeljem, da u kojem odgojilištu dadu odgojiti diete svoje, koje je nepokorno i prkosno, ne bi li se tim načinom zapriečila zločinstva malodobnika?

Glavnih skupština kongresa bilo je, osim svečanoga otvorenja, sedam, u kojih su gore navedeni zaključci pojedinih odsjeka primljeni. Kod pitanja o jatačtvu (prvi odsjek 6. pitanje) zaključeno je, da osim jataka imade i drugih pogibeljnih osoba, koje bi se morale kazniti, pak da se s toga ima sliedećemu kongresu predložiti pitanje:

Kako bi se mogao postići medju raznimi državami sporazumak u tu svrhu, da se zaštite djevojke, koje odlaze izvan domovine, da si poštenim načinom kruh služe, ali često dodju u

ruke bezdušnih spekulanta, koji ih zavedu na nećudorednost? Kako bi se mogla zapriečiti ta zavadjanja i kako bi se imali kazniti takovi zavadjači?

U glavnih skupštinah najavljena su razna djela i razprave, zasjecajuće u kaznioničtvo; pročitana su i opravdanja članova, koji nisu mogli doći na kongres, a medju ovimi posljednjimi vriedno je spomenuti pismo Sir Waltera Croftona, „da je u Englezkoj jenjao interes za kaznionička pitanja, pošto su povoljnim rezultatom urodile tamo postojeće u tom pogledu uredbe“ (!).

Kongres sjetio se je i članova, koji su od posljednjega kongresa umrli: Almquista, Holzendorffa i Sir Waltera Venninga, ter je konstatirao, da su sva pitanja, predložena kongresu, riešena osim petoga pitanja prvoga odsjeka, o kojem je zaključeno, da se sliedećemu kongresu predloži, pošto nije još za razpravu zrelo. — Napokon je zaključeno, da se sliedeći kongres drži u Parizu.

Sa kongresom bijahu spojena i javna predavanja, koja je sada prvi put uvelo medjunarodno povjerenstvo u svrhu, da se pobudi interes većega obćinstva za pitanja, koja se tiču kaznioničtva. Predavao je 1. profesor Spasović o John Howardu, 2. taljanski senator Canonico o reformah na polju kaznioničtva i 3. ministerijalni savjetnik Dr. Jagemann o povjesti i sadanjem stanju zaštite od zločinstvâ.

Članovi kongresa pregledali su i njeke kaznione u Ruskoj. Ponajprije pregledaše popravionicu za kratko sudjene u Petrogradu „Litovski zamok“, koja je preuredjena od bivše vojarne, ter se u njoj ovršuje kazna po sistemu skupnoga zatvora. Članovi kongresa uvjeriše se ovdje, da je teže staru kuću preurediti za kaznionu, nego li sagraditi novu uzornu kaznionu po najnovijih načelih. Takovu uzornu i veliku kaznionu, kao što je u Rusiji sve veliko, našli su članovi kongresa takodjer u Petrogradu, u Viboržkom dielu grada, koja kazniona ima dvie samostalne sgrade sa 936 samica i sa skupnimi zatvori za 110 kaznenika. I ova je kazniona opredieljena za kaznenike na kraće vrieme osudjene, ter je sagradjena uz trošak od $1^1/_2$ milijuna rubalja po načelih i prema izkustvu modernom. Osobito luksuriosno uredjene su kupelji, prema običaju i naviki ruskoga naroda. Liepo je uredjena bolnica za 145 bolestnika, u koju se smještaju svi bolestnici iz ostalih kazniona u Petrogradu.

Isto tako su prema najnovijim i uzornim načelom sagradjene nove petrogradske gradske uze za 160 i iztražne uze za 650 zatvorenika, sa 275 samica za mužkarce i sa 32 samice za žene. Prema istim najnovijim načelom sagradjena je i kazniona sa samotnimi zatvori u Helsingforsu, koju su članovi kongresa pregledali usljed poziva finske vlade. Kazniona ta sagradjena je za 450 kaznenika i ima 354 samice. Uz ovu kaznionu postoje u Finskoj još kaznione u Abou i Tavastehusu, koje su vrlo liepih stvari izložile na izložbi.

U Ruskoj nije razvijena zaštita i podupiranje odpuštenih kaznenika; nu tim više brinu se za mladjahne osudjenike, za koje postoji 12 većih asilâ, a te su utemeljili i uzdržavaju ih privatni dobrotvori. Od tih zavoda posjetili su članovi kongresa gospodarstvenu koloniju u Petrogradu, opredieljenu za mladjahne zločince (poprječno stanje kaznenika 120), zatim asil Rukavičnikov u Moskvi (poprječno stanje 110 i posebne prostorije za 20 iztraženika) i napokon asil u Bolkovu nedaleko od Moskve za zapuštene i sudbeno osudjene djevojke (poprječno stanje 50). Svi ti zavodi uzorno su uredjeni, ter su u njih uvedeni razni obrti, vrtlarstvo i poljsko gospodarstvo.

Osobite je vrsti velika transportna kazniona u Moskvi, u kojoj se do sliedećega transporta sakupljaju oni, koji su opredieljeni, da budu deportirani u Sibiriju. Tu se sakupljaju sudbeno osudjeni najveći zločinci, a isto tako i po upravnoj ili občinskoj oblasti osudjeni na deportaciju skitalice, priupadnici, ljenčine i prosjaci, ter napokon i obitelji osudjenikâ, koje ih svojevoljno prate u Sibiriju. U toj kaznioni svoje vrsti bilo je sakupljeno do 3000 osoba, ter mora čovjeka u dnu duše potresti, kad vidi tu ogromnu i čvrstu sgradu, kad čuje zveket okova, kad vidi poluobrijane glave* i napokon malenu djecu, koja se krikom i plačem svojih majka hvataju. Premda za sada još ima sila zaprieka, usljed kojih se ne može ograničiti ili sasvim ukinuti deportacija, to ipak nema dvojbe, da će u Rusiji i na tom polju na bolje okrenuti; jer se upravo izradjuju silne reforme u pogledu kazničtva.

Godine 1879 uvedeno je u Rusiji vrhovno nadzorničtvo i generalna administracija svih kazniona, ter je članovom kongresa razdieljeno izvješće toga nadzorničtva o djelovanju njegovom od godine 1879 do godine 1889. Iz toga se izvješća razabire, da su već do sada učinjeni znatni koraci, da se poboljšaju odnošaji i stanje kazniona i deportacije. Iz izvješća vidi se i to, da tomu poboljšanju odnošaja velike zaprieke na putu stoje. U izvješću priznaje se sasvim otvoreno, da je koncem sedamdesetih godina u kaznionah zavladao takav nered i razsulo, da se više nije moglo otezati s reformami. Kada je kmetstvo ukinuto, ukinute su i tjelesne kazne, a mjesto njih uvedena je sudom dosudjena kazna zatvora. Usljed toga napuniše se tako kaznione, da uprava nije znala što bi radila, ter je nemoćno gledala sve to neradeć ništa. Isto je tako bilo i s deportacijom i robijom, a medju prisilnimi kolonisti zavladao je takav nered, da su se bolji elementi bojali, naseliti se u Sibiriji. Velika je zasluga vrhovnoga nadzornika kaznionâ Galkina Vraskoja, da se je već u prvih deset godina preustrojstva počelo graditi; da se je znamenito poboljšalo uredjenje i uprava kazniona, da su kaznenici zabavljeni radnjom, da im je zdravstveno stanje na bolje krenulo i da su odnošaji deportacije i transporta boljimi postali. Za prvih 10 godina potrošeno je na nove gradnje i na uredjenje i razširenje postojećih sgradâ 11,054.469 rubalja, a pošto su i zakonom preinačeni stupnjevi tamnične kazne, nisu više kaznione tako prenapunjene bile. Uprava kaznionâ uredjena je ponajprije u glavnih gradovih prema najnovijim načelom, broj činovničtva pomnožan je a samo činovničtvo valjanije, uvedene su činovničke konferencije i naloženo je, da se imadu podnašati mjesečna izvješća i statistički podatci. Prema današnjim zahtjevom znanosti i izkustva uredjen je postupak sa kaznenici glede hrane, odiela, liečenja i zabave radnjom.

---

* Kaznenici u Rusiji imadu na pol obrijane glave.

Naročito se pako pobrinuše za prisilnu radnju i deportaciju. Vrhovni nadzornik kaznionâ poslan je u Sibiriju, ter je iza jednogodišnjega putovanja izviestio, da je otok Sakhalin sa zdravstvenoga i klimatičkoga pogleda za kolonizaciju ter za svaku kulturu sasvim prikladan, dočim u kontinentalnoj Sibiriji da vladaju tako nepovoljni odnošaji, da se u buduće nebi smjelo više u dosadanjem obsegu deportirati onamo. S toga je odlučeno, da se u buduće pridrže samo prisilne radnje u zlatnih i srebrnih rudnicih u Nenčinskom i u Kari, a većina da se deportira na otok Sakhalin. Usljed toga uveden je i bolji način transporta na brodovih, koji su upravo u tu svrhu uredjeni.

Pokušaji, da se kolonizira i obradi otok Sakhalin, urodili su najboljim uspjehom, naročito u zdravstvenom pogledu. Na taj otok deportiraju se svi na prisilnu radnju osudjeni mužkarci, koje prate njihove obitelji, i sve žene, ter pošto kazan prisilne radnje pretrpe u rudnicih ugljena ili kod javnih radnja, postanu kolonisti, ter se smiju medju sobom i ženiti. Godine 1889 bilo je na otoku Sakhalinu 6360 mužkaraca i 712 žena, koji su bili zabavljeni prisilnom radnjom; a osim toga je bilo kolonista 3000 mužkaraca i 500 žena. Preko 600 žena došlo je na otok za svojimi otcevi ili muževi, a broj djece osudjenikâ iznosio je navedene godine 800 dječaka i 700 djevojčica. Postoje na otoku 22 kolonije, koje se bave obradjivanjem zemlje, ribarstvom, izsušivanjem močvara i obrtom. Godine 1879 bilo je na istom otoku samo 55·59 hektara, a već godine 1889 3019·30 hektara obradjena tla. Priobćio *S. Kranjčić.*

◆

O rokovih kod pravnih liekova u kaznenom postupku.

Piše Dr. Žarko Miladinović.

Prije svega da reknemo o rokovih u obće.

Rok (dilatio, terminus intra quem) je vreme ili prostor vremena, za koje se ima neka radnja da preduzme, i razlikuje se od ročišta (terminus fixus), koje je termin ili dan, kad se radnja izvršiti ima.

Rokovi su potrebni u svakom postupku, pa dakle i u kaznenom; jer bi se parnice i kazneni postupci otegli u nedogled, ne bi se, bolje reći, nikad ni dovršiti mogli.

Rokova ima zakonskih, koje sam zakon normira, i sudačkih, koje sudac odredjuje, koji su u kaznenom postupku mahom prekluzivne prirode.

Pa takvi zakonski rokovi jesu i oni, koji su u §§ 280, 281 i 289 k. p. ustanovljeni za prijavu i podnašanje ništovne žalbe i priziva protiv osuda izrečenih radi zločina.

Kako ništovna žalba, tako i priziv imaju se prijaviti za tri dana od dana proglašenja osude. Da je tako, to jasno stoji u zakonu, jer se zakon u § 289 kp. poziva na § 280 kp.

No kako je sa izvedenjem?

Tu zakon nije posve precizan i baš to je povoda dalo jednom kr. sudbenom stolu u našoj kraljevini, da § 289 kp. protumači tako, kao da se izveden priziv ima uvjek bez obzira na dostavu osude za osam dana od dana prijave podneti.

Prije nego što izrečem sud svoj, je li postupak toga suda korektan ili ne, isporedit ćemo § 289 kp. sa § 281 kp.

U § 281 kp. popravljenom novelom od g. 1888 stoji ovo: „žalbenik vlastan je najkašnje za 8 dana, računajuć od prijavljene žalbe ništovne, odnosno za 8 dana od dostave osude, zatražene unutar roka ustanovljena za prijavu žaobe ništovne (§ 280), izvedenje svoje ništovne žalbe dati kod suda.“ Medjutim u § 289 al. 2 kp. stoji ovako: „Prizivnik će imati izveden priziv predati uz osam dana, pošto ga je prijavio.“

U ovom posljednjem § dakle nema o tom spomena, da se priziv može podnieti i za osam dana od dana dostave osude, kao što je to u § 281 kp. jasno normirano.

Pita se sada: Je li opravdano mnienje i postupak gore pomenutog suda?

Poslje ovako izložene stvari mnogi će se možda zavesti, te će reći: jest, pomenuti sud je učinio korektno i po zakonu.

I mi bi tako rekli, kad bi zakon uzeli, kako baš u njemu od rieči do rieči pisano stoji, kad bi ga tumačili „bukvalno“; al zakon treba juristički shvatiti i razumeti ga, šta je hteo reći, i ako možda u njemu od rieči do rieči ne stoji to iztaknuto.

Kad smo malo pre počeli da izporedjujemo ona dva § t. j. § 281 kp. sa 289 kp., to ćemo i nadalje kod tog ostati i uzeti ćemo u pomoć rečeni § 281 kp.

Valja nam se odmah upitati, jesu li ništovna žaoba i priziv bar u nekoliko srodni pravni liekovi, jer tako ćemo lakše postići našu namjeru.

Velimo, da su ta dva pravna lieka srodna bar po smjeru svom, jer jedan i drugi ide na to, da osudjeniku olakša odnosno oteža, a i jedan i drugi upravljeni su na viši sud, s tom doduše razlikom, da ništovna žalba ide kasacionom sudu, a priziv drugoj instanciji, t. j. kr. banskomu stolu.

Kad su dakle ta dva pravna lieka srodna, to onda nije ni moguće, da ih je hteo zakonodavac razlikovati, i što se tiče roka za izvedenje kod svakog drukčije odrediti.

Nije dakle nikako moguće, da je zakonodavac hteo, da kod ništovne žalbe dopusti izvedenje za osam dana od dana dostave osude, a kod priziva samo za osam dana od dana prijave; nego pošto su oba pravna lieka srodna, to je zakonodavac morao i kod priziva dopustiti, da se izvesti može i nakon osam dana iza dostavljene osude, jer da je to hteo da izključi, to bi doista izrečno i naveo, te po tom imao bi se svakako § 289 al. 2 kp. popuniti sa dotičnom alinejom § 281 kp.

Možda će se s koje strane primetiti: „pa zašto nije zakonodavac te rieči i sam umetnuo u § 289 kp., kad je to mislio?“

Na to je dovoljno reći ovo:

Zakonodavac je prvo obširno govorio o ništovnoj žalbi u §§ 280—288 kp. dakle u 9 paragrafa i to dosta obsežnih, a za priziv je svega 4 § (§§ 289—292 kp.) upotrebio.

Odatlje izlazi, da zakonodavac nije nalazio za potrebno, da sve ono ponovi kod priziva što je i kod ništovne žalbe rekao, i što se kod priziva upotrebiti može.

No osim toga držimo, da i 3 al. § 289 kp. u našu korist govori.

Ta alineja počinje sa ovim riečima: „Pošto se uruči izveden priziv *ili* mine za to ustanovljen rok itd. Ono *ili* dovoljno dokazuje, da je zakonodavac i ovdje mislio na to, da se može izvedenje priziva dopustiti za osam dana od dana dostave osude, jer inače nebi stojalo da će svi spisi kr. banskom stolu predloženi biti, kad izveden priziv predan bude *ili* kad mine ustanovljen rok, nego bi od prilike moralo stojati ovako: „Pošto se uruči izveden priziv, al *svakako* kad mine za to ustanovljen rok itd.“, jer samo bi tako bila izključena mogućnost, da se priziv može predati i poslje osam dana od dana prijave, dakle za osam dana od dana dostave osude.

Po našem mišlenju bilo bi već i to dosta, pa da se uvidi, da je naše mnienje opravdano, kad rekosmo, da postupak spomenutog kr. sudbenog stola nije korektan, i da ne odgovara zakonu. Ali ne ćemo stati na po puta, nego idemo dalje.

Valja osim ostalog još da promislimo, kakav je ratio legis u § 281 kp., kad dopušta, da se osuda dostaviti može radi izvedenja ništovne žalbe.

Kad je zakonodavac to odredio, imao je na umu to, da se nikad ništovna žalba ne može tako načiniti, kao kad imamo pred sobom osudu sa razlozi, te dobro razloge proučiti i mane naći im možemo. — Presuda se doduše proglasi ustmeno, ali „verba volant, scripta manent“, te se mnoga i važna rieč prečuje, a pisano ostaje pisano, te je s toga zakonodavac i doneo gore istaknutu normu.

A može li biti kakav drugi ratio legis kod priziva u § 289 kp.? Zar u tom slučaju nije tako isto potrebna osuda radi boljeg izvedenja priziva? Mi smo tog uvjerenja, da je jasno kao sunce, pa ne treba dokazivati, da se i priziv može bolje izvesti onda, kad se osuda dostavi, jer i u tom slučaju najbolje se osuda napasti može samo onda, kad joj se razlozi saznaju; jer to je temelj i osnova osudi, te kad se to ruši, onda pada i čitava osuda.

Pa može li ko i sad pomisliti, da je zakonodavac hteo, da kod priziva neki čudnovati i neopravdani izuzetak stvori?

No za još bolje utvrdjenje i opravdanje našeg mišljenja navodimo još jedan dokaz, kojim ćemo najeklatantnije dokazati, da se § 289 kp. sa § 281 kp., i ako ne po spoljašnosti a ono po unutarnjem duhu svom slaže.

§ 289 govori o prizivu protiv osude, koja je izrečena radi zločina ili prestupka kojeg, a § 417 kp. govori o podnesenju priziva protiv osuda izrečenih radi prekršaja.

Pa kako tu stoji?

§ 417 kp. veli: „Pritužitelj je vlastan za osam dana, pošto je prijavljen priziv, i ako je prije prijave priziva ili pri samoj prijavi tražio prepis osude, iza dostave, predati izvedenje razloga priziva svoga sudu kotarskomu“ itd. Dakle eto tu je zakon dopustio, da se može za osam dana iza dostave osude priziv podnieti, a kako smo već spomenuli, prekršaj je laglji kazneni čin!

Ergo kako može biti, da se kod prekršaja nakon osam dana iza dostave osude bez obzira na prijavu priziv podneti može; a da se kod zločina, kod teških i najtežih kažnjivih djela, ne može! Ne bi li to bio neki nesmisao?

Zar je zakonodavac tako kratkovid mogao biti, te dopustiti, da se prizivi kod prekršaja za duže vremena t. j. za osam dana nakon dostave osude podnieti mogu, gdje su razlozi često i većinom neznatni, te se laglje i zapamtiti mogu, a da se strožije postupa kod priziva zbog zločina, gdje su razlozi krupniji i obširniji, koji se dakle teže zapamtiti mogu? Ne, zakonodavac nije tu pogrešku učinio, već je on onako uradio, kako smo gore izložili t. j. u § 289 kp. sadržana je tacite 1 al. § 281 kp.

Al može biti da će tko primetiti: „zašto se nije zakonodavac i u § 289 kp. tako jasno izrazio kao u § 417 kp.? Ta ovaj § govori baš u korist onih, koji drže, da se § 289 ne slaže sa § 281 kp.“

I opet velimo, da pomenuto govori za nas, a nikako protiv nas, a evo i zašto. Naš kazneni postupak je odelio postupak o zločinih od postupka o prekršajih, te po tom kad je govorio o ništovnoj žalbi kod zločina, to nije morao ponavljati isto i kod priziva naperenih protiv osuda izrečenih zbog zločina, jer je jedan i isti postupak, ali postupak u prekršajih je zasebiti, te se tako izrečno moralo tu navesti ono, što je istaknuto kod ništovne žalbe, jer se ne bi moralo razumievati, da se i ovdje ima primeniti, što je kod ništovne žalbe navedeno.

Rezultat našeg razlaganja je dakle ovaj:

I ništovna žalba i priziv napereni protiv osuda izrečenih radi zločina mogu se podneti nakon osam dana iza dostave presude ili za osam dana od dana prijave ništovne žalbe, odnosno priziva.

To je i nikako drugčije smisao zakona, i svako drugo tumačenje dovelo bi zakon do nelogičnosti.

◆

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Tužba o vlastnosti proti mala fide uknjiženomu vlastniku. Slučaj u kom tužitelj dobije parnicu a plaća donjekle trošak.

Gajo M. kao kućegospodar zadruge M. kbr. 6 iz Sesveta tuži sudu Vasu B., jer da je njegova zadruga kupila parcelu top. br. 81 u zz. 304 obć. Sesvete za 100 for. još od bivše zadruge Čavić kbr. 5, da je tuženi mala fide istu parcelu na sebe kao vlastnika uknjižiti dao, pa zato išče on (tužitelj), neka sud sudi, da se rečena parcela ima u gruntovnici upisati na zadrugu M.

Kr. kot. sud u Križevcih osudom od 26. veljače 1889 br. 1184 sudio je prema petitu tužbe ali uvjetno, ako tuženi ne položi domirne prisege ovoga sadržaja: „Istina je, da onom prigodom, kada sam sklapao kupovnu pogodbu o nekretninah u zz. 304 obć. Sesvete sa Maricom, Nikolom i Stevom Čavićem, nije bilo govora o livadi „Jošina“, niti su mi prodavaoci spomenuli, da tu livadu ne prodaju, a niti su mi rekli, da je tužiteljici prodana, niti sam ja to u obće znao.“

Troškovi se u svakom slučaju prebijaju.

Razlozi: Dokazano je po svjedocih, da je zadruga M. kupila parc. br. 81 u zz. 304 od zadruge Čavić odnosno od Luke Č. Prema tomu imala bi tužeća zadruga pravo uvu česticu tražiti od svakoga knjižnoga vlastnika, ako dokaže, da je tabularna vlastnost na drugoga prešla mala fide. — Tuženik Vasil B. poriče, da je znao, da je ta čestica prodana tužećoj zadrugi, a da to dokaže, pozivlje se na svjedoke Stevu Č. i Tonku K., te Maricu Č. udatu B., koji su svjedoci potvrdili, da pri sklapanju ugovora sa tuženim nije bilo govora o prepornoj parceli, pače je Stevo Č. izjavio, da nije zadrugi M. prodana. Ovo kazivanje je nešto oslabljeno kazivanjem svjedoka Pantelije P. a dielom i kazivanjem svjedoka Matije Z., zato treba dokaz onih prvih svjedoka popuniti domirnom prisegom (zakletvom), koju ima tuženi da položi. Prigovor zastare ne može se uvažiti. Trošak se u svakom slučaju prebija, jer se ne može nijednoj stranci spočitnuti objest.

Kr. banski stol osudom od 13/11 889 br. 9369 sudio je bezuvjetno po zahtjevu tužbe uz preboj parbenog troška s ovih razloga: Ovdje je odlučno to, je li tuženi Vaso B. kupnjom od mldb. Marice, Nikole i Steve Č. njihove nekretnine grunt. nap. br. 304 obć. Sesvete znao, da je preporna čestica top. br. 81 jur prije prodana tužiteljici. Panta P., tutor mldb. Č., koji je za malodobnike Č. sklopio kupoprodajnu pogodbu sa tuženim, veli, da je ovomu, prije nego je pogodba uglavljena bila, rekao, da je preporna čestica svojina tužeće zadruge, a ovaj da je na to odgovorio, da je i sám to već čuo.

Tuženik nadalje priznaje, da su mu sve ostale čestice grunt. nap. br. 304 obćine Sesvete predane bile u posjed, a preporna čestica da mu nije predana, nego da je ovu posjedovala već prije sklopljena ugovora tužeća zadruga, i da je posjeduje i sada. Suglasno s ovim po tuženiku priznanim stanjem stvari kazuje svjedok Matija Z., koji je sastavio ugovor izmedju tuženika i mldb. Č., da je prigodom sklapanja ugovora Panta P. tuženiku izrično spomenuo, da je preporna parcela zadruzi M. prodana, a tuženi da je priznao, da su mu sve one parcele, koje je kupio, i u posjed predane. Iz svega toga vidi se, da je tuženik, kupujuć nekretnine mldb. Č. znao, da je preporna čestica tužećoj zadrugi jur prodana, dosljedno znao je, da ne kupuje i da ju nije on kupio, da po tom na nju ne ima nikakova pravnoga naslova.

Parbeni troškovi prebijeni su s toga medjusobno, što je tužeća zadruga neopreznim svojim postupkom, nedav kupljenu česticu na sebe prenieti, dala povod ovoj parnici.

Kr. stol sedmorice osudom od 22/8 1890 br. 2065 potvrdio je u cielosti osudu kr. banskoga stola, te odputiv izvanredni previd tužiteljev radi preboja parbenih troškova osudio ga, da imade tuženomu nadoknaditi troškove protuizvedenja od 2·50 for.

Razlozi: Tuženík Vaso B. pobija bansko-stolnu osudu a) jer da se kazivanje jedinog svjedoka Pante P., negledeć na to, da je ono obzirom na kazivanje svjedoka Marice i Steve Č. te Andrije M. posvema oslabljeno, po propisu gpp. ne može smatrati podpunim dokazom; b) da sjedok Matija Z. nije onako kazivao kako se veli u osudi banskoga stola i c) da se je tužeća zadruga prema stanju spisa bezuvjetno odputiti odnosno, da se je za slučaj ako se kazivanje svjedoka Pante P., gledeć na očitovanje prenavedenih svjedoka oborenim nebi smatralo, imalo suditi na domirnu prisegu.

Istina je, svjedok Matija Z. kazivaše, da se ne sjeća, da je kod sastavljanja kupoprodajnog ugovora o prodaji nekretnina u zem. zap. br. 304 obć. Sesvete upisanih Vasi B. izrično spomenuo, da mu se livada top. br. 81 ne prodaje, jer da ju je kupila zadruga Manojlović. Nu taj svjedok potvrdjuje izrično, da je tuženik Vaso B. pri sklapanju ugovora, a i prije znao i znati morao, da je spomenuta parcela top. br. 81 prodana bila već prije zadrugi M., jer mu je to tutor Panta P. prigodom sklapanja rečene pogodbe izrično spomenuo; da je Panta P. svjedoku, kad su stranke k njemu došle, da im napravi ugovor, rekao i tuženik tada i sam priznao, da su mu sve one parcele, koje je kupio, i u posjed predane.

Isti svjedok naveo je osim toga, da on članovom bivše zadruge Č. kad je po nalogu kot. oblasti pripadše im dielove predati imao, nije predao u posjed parcelu top. br. 81, jer ju je već zadruga M. kupila bila.

Iz kazivanja svjedoka Pante P. vidi se nadalje, da je on kao tutor mldb. Nikole, Marice i Steve Č. pokazao tuženiku kupljena zemljišta, te mu rekao, da je parc. top. br. 81 M-ova i da je tuženik Vaso B. sam rekao, da je čuo, da je livada Jošina top. br. 81 prodana M-u i to prije nego li bijaše kupoprodajni ugovor sastavljen. Suglasnim dakle kazivanjem svjedoka konstatirano je u smislu § 158 gpp., da je tuženik kod sklapanja ugovora izmedju njega i mldb. Nikole, Marice i Steve Č. znao, da je preporna čestica tužećoj zadrugi jur prodana bila.

Svjedokinja Marica Č. kazivaše samo to, da se ne sjeća, da li je kod prodaje grunta bilo divana o parceli top. br. 81 ili ne.

Svjedoci Stevo Č. i Andrija M. rekoše doduše, da prigodom prodaje grunta nije bilo spomena o livadi „Jošina“, već da je grunt u cielosti prodan bio; ali to se ne može uvažiti, jer s jedne strane nije ustanovljeno, da nije bilo govora prigodom sklapanja ugovora o tom, da je preporna čestica već prodana zadrugi M.; a s druge strane jer je svjedok Stevo Č. sam i to potvrdio, da je tuženik nakon toga, što je kupio grunt došao k njemu te ga upitao, je li istina, da je livada „Jošina“ prodana M-em? — Prema tomu ne može se kazivanje svjedoka Pante P. ni u jednom obziru smatrati pobijenim, te je nedvojbeno, da je tuženik Vaso B. kupujuć nekretnine od mldb. Č. znao i znati morao, da je preporna čestica tužećoj zadrugi jur prodana. Ako je pako tuženik, znajuć da se zadruga M. nalazi u faktičnom posjedu kupljene preporne parcele istu parcelu kupio od mldb. Č., kojim je pri diobi zadruge Č. pripala i na temelju toga kupa izhodio svoj gruntovni unos, onda se mora tuženik smatrati nepoštenim tabularnim posjednikom, koji se već toga radi ukloniti ima poštenomu faktičnomu posjedniku dotične parcele.

Obzirom na sve navedeno je dakle bansko-stolna osuda opravdana, te ju valja s toga potvrditi.

Izvanredni previd tužeće zadruge uložen radi preboja sudbenih troškova mora se po § 334 gpp. odbaciti, jer ne ima ni jednoga od uvjeta navedenih u § 335 koj bi previd opravdati mogao. — Osudjenje tužitelja na naknadu troška protuizvedenja utemeljeno je na propisu § 573 gpp. *R.*

K §§ 508, 514, 515 i 525 o. g. z. Za prodavaoca nekretnine ugovorom osigurano i ùknjiženo pravo stanovanja u kuči, koja k istoj gruntovnoj stvarnosti pripada, obvezuje vlastnika tako obterećene nekretnine i on je dužan uzdržavati odnosno s nova sagraditi istu kuću, ako se poruši, — ili dati primjerenu odštetu.

Ugovorom od 21. prosinca 1872 prodade A. svoje nekretnine suprugom B. no pod uvjetom odnosno teretom prava uživanja: da u kući, koja na istih nekretninah leži, do smrti svoje stanovati može, pa je to pravo uživanja (služnost stana) u gruntovnici uknjižiti dao. — Dne 1. rujna 1886 sruši se ta kuća usljed silna vihra i loše gradje. Supruzi B. razkrče ruševine kuće, ali se uztegnu, i nehtjedoše, da za uživaoca A-a novu kuću sagrade. Tim povodom tuži uživalac A. sudu supruge B. i zahtieva, da ih ovaj odsudi, da moraju kao vlastnici spomenutih nekretnina 1. platiti mu za vrieme od 1. rujna 1886 do dana tužbe t. j. za vrieme, što nije stanovao u kući, koja se bila srušila, u ime odštete 53 for. 33 nč; zatim 2. plaćati mu za buduće od dana tužbe sve dotle, dokle mu novu kuću sagradili budu, svake godine 20 for. u jednakih mjesečnih anticipandnih obrocih; i 3. nadoknaditi parbene troškove. C. kr. grad. del. kotarski sud u Tropavi osudom od 31. prosinca 1889 br. 25918 odbaci tužbu s ovih razloga: Pravom su tuženici zahtjevom tužbe prigovorili, da se objekt uživanja mora smatrati propalim, čim da je prema § 525 ogz. pravo tužitelja prestalo, odnosno da su po § 1447 ogz. sve obveze njihove (tuženičke) ukinute, tim prije, jer tužitelj niti nije uztvrdio, da bi oni (tuženici) bili krivi, što se je kuća srušila. Neumjestno se je tužitelj pozvao na §§ 515 i 514 ogz.; jer obadvie ove odredbe zak. predpostavljaju, da služeća stvar još postoji.

C. kr. prizivni sud u Brnu osudom od 7. svibnja 1890 br. 1911 preinačio je dielom, a dielom potvrdio prvosudnu osudu, dosudivši tužitelju na temelju izvedena dokaza po vještacih, da su mu tuženici za utuženo uživanje stana pro praeterito dužni platiti 27·56 for., a pro futuro svake godine 10 for., u jednakih mjesečnih anticipandnih obrocih — sve s razlogâ: Budnć tuženičkim nekretninam spada posebna kuća, a tužitelju u toj kući pristoji pravo u svih njezinih prostorijah stanovati do smrti njegove: to se u konkretnom slučaju pravo tužitelja ne može smatrati pravom „porabe“ nego pravom „služnosti stana“ u smislu § 521 ogz. i imadu se na odnošaj izmedju tužitelja i tuženika-supruga uporaviti ustanove § 509—520 ogz. — Kao što je vlastnik stvari, koja je obterećena služnošću (servitus) porabe, po § 508 ogz. obvezan o svojem trošku i u dobrom stanju uzdržavati služeću stvar: ravno tako dužan je vlastnik — ako „služnost stana“ postoji — čim mu uživalac to obznani, o svojem trošku preduzeti sva gradjenja, koja su postala nuždna radi trošnosti sgrade ili radi kojega inoga slučaja, a pod ovim se slučajna propast sgrade po § 513 ogz. nedvojbeno i bezuvjetno razumievati mora. Ako ne će ili ne može vlastnik, da nuždno gradjenje preduzme, tada ostaje uživaocu prosto po § 515 ogz. birati: da ili sam digne sgradu, ili da potraži primjerenu naplatu za uživanje, koje je radi propušćenoga izgradjenja izgubio. Ovomu, od tužitelja na osnovu § 515 ogz. stavljenomu, zahtievu odštetnomu odnosno naknadnomu ne može se suprot stati ni odredbom § 482 ogz. ni onom § 525 ogz.; jer već tim, što je odredba § 515 ogz. uvršćena medju one posebne, koje valjaju za pojedine služnosti, na poseb za služnost stana, — jest uporaba takove kao iznimne ustanove, naprama onim obćenitim, koje valjanost svoju na sve služnosti zadržaju, tim odlučnija; jer po § 525 ogz. „prestaje istina služnost, ako propade zemljište služno ili gospodujuće“, ali tim kod služnosti uživanja uživaocu § 515 ogz. zajamčeno pravo na primjerenu naplatu za uživanje, koje je radi propušćenoga izgradjenja bio izgubio, nebiva ni najmanje suženo: ustanove bo §§ 515 i 525 ogz. prema svemu tomu nipošto se ne izključuju. — Konačno posve krivo uzeo je prvi sudac, da povodom onim „kada propadne služeći objekt i tim za tužitelja prestane svaka služnost“, takodjer sve obveze posjednika služećega objekta po § 1447 ogz. utrnjuju; jer ova ustanova dade se uporabiti samo na osobno obvezatne odnošaje, podnipošto pako na nazočni slučaj, gdje se imade urediti odnošaj služnosti, koja je na realitetu osigurana. — Tuženici dakle morali su se odsuditi, da tužitelju stan na novo sagrade, ili mu u isto ime dadu primjerenu naplatu.

Na tuženički previd potvrdi vrhovno sudište osudu prizivnoga suda s razloga: Neima dvojbe i sigurno je, da se pravo stana u prieporno kući pogledom na tužitelja ima smatrati nekom odplatom, t. j. protučinitbom, koju su tuženici dužni tužitelju podavati, dok on živio bude tim prije, što je prema toj tuženičkoj protučinitbi kupovna ciena morala biti ugovorena i pogodjena nižom za onoliko, koliko prieporno pravo stana vriedi i svrha ustupljena toga prava stana nije mogla biti ina, nego osiguranje tužitelja za stan za svega života njegova. — Protivilo bi se toj svrsi, kada se tuženikom na temelju ovako predstavljene pogodbe ne bi nametnula obveza, te se oni ne bi morali starati, da tužitelj u tom svojem pravu stana za svega života svoga prikraćen bio ne bi t. j. da su oni dužni za popravljanje spominjane kuće skrbiti, odnosno da su obvezani u slučaju, ako se ista poruši, novu kuću sazidati; a na koliko ovoj potonjoj obvezi nebi udovoljili, da ostaju dužni tužitelju — u koliko stana u naravi uživao ne bi — primjerenu naplatu davati.

Prema svemu tomu ta tuženička obveza, sve ako i nije izrično iztaknuta u kupoprodajnoj pogodbi, nedvojbeno izvire već iz same naravi odnošaja i iz jasne svrhe sada razložene pogodbe, pa nije nuždno, da se ustanove, koje za služnosti valjaju, moraju u pomoć zvati, da se uzmogne tuženička obveza konstruirati. Da se je rečena kuća — kako su obie stranke dopustile i tim uglavile — usljed trošnoga stanja svojega srušila, nije tim ipak (kako tuženici krivo tvrde) tužiteljevo pravo stana prestalo i utrnulo; jer to pravo — kako je već naglašeno — nije samo na spomenutoj kući, nego na cielokupnoj gruntovnoj stvarnosti osigurano i jer je isto tužitelju za sav njegov život ustupljeno, a nikad i nipošto dotle, dokle bude postojala kuća ona, koja je i kako je stajala onda, kada je kupoprodajna pogodba sklapana bila; za ovu potonju predpostavu ne mogu ni rieči, ni smisao, ni svrha pogodbe dati uporišta, jer se ništa ne protivi tomu, da se na mjesto prve kuće, koja se usljed trošnoga stanja svojega srušila, druga nova iste vrsti ne bi sagraditi mogla i tim omogućilo tužitelju izvršivanje njegova prava stana do smrti njegove.

Pr. *L. Matasović.*

Priepori ob izplati odkupnine gornih zemalja spadaju u nadležnost upravnih vlasti.

St. grof O. podigne pred kr. kot. kao maličnim sudom u K. tužbu proti M. V. na izplatu odkupnine gornih zemalja u iznosu od 53 for. c. s. c. — Malični sudac zadovolji tužbenomu zahtjevu; nu kr. banski stol riešitbom od 18. studenoga 1884 br. 25948:

„S razloga, što se u ovoj parnici radi ob utjeranju tražbine, izviruće iz urbarsko-srodnoga odnošaja, t. j. odkupnine gornih zemalja, u kojih parnicah nisu nadležni sudovi, već političke oblasti (ces. nar. od 26. rujna 1857 br. 183 d. z. l. i § 10 zak. od 10. siečnja 1876)“ ukine osudu po § 75 br. 1 mal. zak. i odpravi tužbeni zahtjev pred upravnu vlast.

Priobćio *G. St.*

Priepori ob odnošaju izmedju gospoštija i bivših podanika spadaju u nadležnost urbarskih sudišta.

Ž. grof P. podigne proti zadruzi B. tužbu na izpravak zemljištnika. — Kr. kot. sud u P. zadovolji tužbenomu zahtjevu, a kr. banski stol riešitbom od 23. studenoga 1887 br. 25201: „S razloga, što se ovdje radi ob odnošaju izmedju gospoštije i bivših podanika; s razloga, što je prieporna čestica, pošto su tuženici u posjedu iste, pravilno upisana na iste (§ 22 nard. od 18. travnja 1853 br. 65 d. z. l.); s razloga, što se vlastelinstvo, ako drži, da mu pripada vlastničtvo iste, budi kao zakupne, budi kao činžene, ima obratiti na urbarski sud (§§ 17 i 49 patenta od 2. ožujka 1853) i napokon s razloga, što su potraživanja, koja su uredjena patentom od 2. ožujka 1853, izključena od prijave i ediktornoga poziva za izpravak gruntovnice (§ 4 gr. reda od 15. prosinca 1855 br. 222 d. z. l.)" ukine osudu sa cielim postupkom radi nenadležnosti suda (§ 339 br. 1 gpp.), uputiv tužitelja na urbarsko sudište.

Kr. stol sedmorice potvrdi ovu riešitbu naredbom od 17. svibnja 1888 br. 838. Priobćio *G. St.*

§§ 869 i 887 o. g. z.

Trgovačka tvrdka Makso Pollak i sin u Daruvaru tuži sudu poduzetnika H. Beniesa iz Beča, da joj neće da plati 2800 for. smanjeno na 2518·60 for., pak moli, da ga sud osudi na to. Kr. sudb. stol u Požegi odbacio je tužbu ovu sa sliedećih razloga:

Tužiteljska tvrdka veli, da je koncem g. 1884, kad se gradila željeznička pruga Pakrac-Daruvar-Barč, sklopila sa tuženikom vozarsku pogodbu, da će oko 50000 komada podvala (šlipera) na rečenu željezničku prugu dovesti, a tuženik da se je obvezao platiti joj 70 novč. od komada dovezenoga šlipera, da se o tom sastavljena isprava nalazi u rukuh tuženika; da je ona u ime jamčevine položila po njoj prihvaćene mjenice na 10000 for., da je na temelju te pogodbe dovezla i predala tuženiku 54000 komada podvala, što sve dokazuje odlučnom niečnom, uzvratno jestnom prisegom; razlaže nadalje, da je od tuženika za onih 54000 komada podvala imala dobiti 37800 for., a tuženik da joj je izplatio u to ime 35000 for., pa da ima još dobiti 2800 for. — dotično 2518·60 for., pošto je tužiteljica u protuodgovoru prvu svotu za 280·40 fr. smanjila, i mjenice na 10000 for.

Tuženik priznaje navode tužiteljice glede ugovora i jamčevine za istinite, ali poriče, da mu je tužiteljica dovezla i predala 54000 komada podvala nego samo 50040 valjanih podvala, a on da joj je za to pripadajuću dovozninu 35281·40 fr. isplatio, čime se je zadovoljnom izjavila, ne duguje joj dakle ništa više. Da je dovezla u istinu samo 50402 komada podvala, dokazuje tuženik svjedocima Josipom U. i Richardom W., a isplatu pripadajuće svote za ovu količinu podvala u iznosu od 35281 fr. potvrdjuje računom dtto Daruvar 25. svibnja 1885.

Tužiteljica tvrdka prizna u protuodgovoru račun od 25/5 1885 istinitim, priznaje i očitovanje svoje na dnu toga računa napisano: da ne ima nikakve tražbine više proti glavnom poduzetničtvu, samo veli u zaključnici svojoj, da je ovo očitovanje nespretno štilizovano; prizna u protuodgovoru i to, da joj je tuženik jamčevinu u mjenicah od 10000 fr. tečajem ove parnice povratio, pa tvrdi samo to, da 3598 podvala nije u račun uzeto, jer se htjelo viditi, na kom leži krivnja, što je tuženiku poznato, pa je on (tuženik) u Beču nakon obračuna od 25/5 1885 obećao, da će s tužiteljicom ostatak podvala, koji u račun od 25. svibnja 1885 4 ad III. nije uzet, obračunati čim mu o tom stignu izvješća od njegovih organa. Ovo dokazuje odlučnom niečnom, uzvratno jestnom prisegom.

U nazočnoj parnici radi se dakle ob izplati dovoznine od 2518·60 fr. za 3598 komada podvala. Tužiteljica nije ničim dokazala, da je onih 3598 komada podvala tuženiku dovezla i predala, a u zaključnici dopušta, da prisegom glede toga protustranci navraćenom ne dokazuje, da joj tuženik mora za to pripadajuću dovozninu platit, nego da s njom mora obračunati, što bi tužiteljica, kako sama priznaje, sa tuženikom i učiniti imala, što se vidi takodjer iz ugovora njihova od 5. siečnja 1885. 2 ad III. i obračuna 4 ad III.

Pošto je dakle tužiteljica izrično priznala (§ 108 gpp.), da je za dovezenih i predanih tuženiku 50402 komada podvala primila 35281·40 fr. te i pismeno očitovala, da ne ima više ništa tražiti od tuženika; pošto je obračun 4 ad III. priznala istinitim, koji usljed toga imade podpunu moć dokaza proti njoj (§ 117 gpp.), te pošto se na kašnji ustmeni dogovor tužiteljice sa tuženikom glede obračuna za 3598 komada podvala nemože obzir uzeti (§ 887 ogz.), jer je izrično pismeno očitovala u obračunu 4 ad III., da ne ima baš nikakove tražbine: morala se je tužba odbiti. Tuženiku navraćene odlučne niečne uzvratno jestne prisege nisu — obzirom na razloženo priznanje tužiteljice odnosno i tuženikovo glede pojedinih čina — kao suvišne dopuštene (§ 107 gpp.).

Parbeni troškovi prebiti su po §§ 574 i 582 gpp., jer je tuženik pridržav jamčevine u mjenicah po tužiteljici prihvaćenih za 10000 for. istu na tužbu za izdanje istih izazvao i tek nakon podignute tužbe mjenice povratio, s toga se ne može uzeti, da je tužiteljica s objesti parnicu podigla.

Kr. banski stol osudom od 2. listopada 1889 br. 20828 zabacio žalbu ništovnu tužitelja i priziv tužitelja te potvrdio osudu prvog suda.

Razlozi: Tužiteljica preinačila je u protuodgovoru pravni razlog svoga tužbenog iskanja, jer ovo ne izvodi više iz same pogodbe 2 ad III. po tužiteljici muče istinitom priznane, nego tvrdi, da joj je tuženi naknadno, iza takodjer istinitim priznanoga obračuna 4 III., obećao izplatiti zaostatak dovoznine za podvale, koje u obračunu nisu u obzir uzete. Radi se tu o 3598 komadih podvala, o kojih tužiteljica tvrdi, da ih je mimo izplaćenih joj 50402 podvala dovezla i predala. Jer suprot obćenitoj klauzuli na računu 4—III., u kojoj tužiteljica izjavljuje, da nikakove tražbine više nema iz posla oko dovažanja podvala, ne koristi puka tvrdnja, da se ta klauzula odnosi lih na izplaćene 50402 podvale, dočim je klauzula posve jasna, a ne navode se slučajevi §§ 870, 871, 875 niti se pobija neuporabivost § 876 ogz. niti reservatio mentalis, ako bi predležala bila takova bludnja: to je posve naravna stvar, da tužiteljica mora dokazati pravni (razlog) naslov svog izkanja mimo pogodbe 2—III., koja je računom 4—III. prestala.

Ne stoji tomu na putu § 887 ogz., kako prvi sud scieni, jer se radi o novumu; nu čin, kako ga tužiteljica za temelj svoga izkanja navodi, nije i ne može da bude temeljem, pošto je posve neizvjestan, ne navodi se bo ništa, da je tuženi obećao platiti izvjestan broj preko 50402 podvala, niti je izvjestna ciena, a to bi moralo biti čim se radi o tražbini, izvirućoj mimo pogodbe 2—III.; a uz to dometak „čim stignu računi i izvješća" toli je neizvjestan, da se ne zna za pravu volju, te da se po § 869 ogz. uzeti ne može, da je obveza nastala, da je indi tuženi preuzeo na se platiti podvozninu za podvale mimo temeljne pogodbe 2—III. i naročito glede kojih tuženica izkazati ne može, barem ne izkazuje, da predleže uvjeti točke 3. i 6. te pogodbe; napose pako, da o njih ima tužiteljica svjedočbe, da su podvale preuzete (Uebernahmsscheine). — Prama jasnoj klauzuli na 4—III. ne može tužiteljica protivniku navratiti teret dokaza o tom, da nije preuzela i da nije ni dužna bila preuzeti švelere mimo pogodbenih uvjeta, i da takovi uvjeti nisu postojali, nego ima tužiteljica dokazati ili netom napomenute okolnosti, ili izvjestnu novu obvezu tuženikovu; a jer toga učinila nije i jer u postupku formalnih pogriešaka nema, valjalo je žalbu ništovnu zabaciti i priziv odputiti, a nošenje troška prizivnoga po § 573 gpp. nametnuti samoj prizivateljici.

Kr. stol sedmorice osudom od 20. lipnja 1890 br. 576 odbaci vanredni previd tužiteljice te ju odsudi da naknadi tuženomu trošak providnog protuizvedenja; u ostalom joj je prosto ustati tužbom na izplatu dovoznine na temelju ugovora sklopljenog nakon obračuna 4—III. sa tuženikom H. Beniesom.

Razlozi: Osude prve i druge molbe nisu obzirom na razloge, s kojima su poduprte, osnovane niti na krivoj uporabi zakona niti na predpostavi protivnoj jasnomu sadržaju spisa. — Zato valja vanredni previd tužiteljice u pomanjkanju uvjeta § 335 gpp. po § 334 gpp. kao nedopustiv odputiti te joj po § 573 gpp. naknadu troška previdnog protuizvedenja nametnuti.

Priuzdržaj, u dispozitivnom dielu ove osude izrečen, utemeljen je na propisu § 299 gpp.

Priobćio *Dr. V. Matijević.*

Dopušten je dokaz domirnom prisegom u izlučnoj parnici uz izpravu i svjedoke. (K razumievanju §§ 158 i 159 u savezu sa § 155 i 156 gpp.).

A. D. tuži kr. kot. sudu u B. kr. šumski erar i traži, da ovaj prizna njegovo pravo vlastničtva te da se izluče izpod ovrhe stanovite nekretnosti itd. Kr. kot. sud u B. zadovolji osudom od 31/12 1888 br. 11223 zahtjevom tužbe glede nekih pokretnosti bezuvjetno, a glede drugih uvjetno, ako tužitelj položi u osudi formuliranu prisegu domirnu ob „identitetu" ovih pokretnosti s onimi, koje je on glasom dražbenog zapisnika B—I. kupio na javnoj sudbenoj dražbi 12/12 1886.

Razlozi: Temeljem priloga B. na I., komu glede istinitosti nije prigovoreno, dokazao je tužitelj, da je on u istinu 12/12 1886 na javnoj ovršnoj dražbi kupio više pokretnih stvari, a medju timi dvie ridje kobile, jedan krevet s posteljinom, jedan politiran stol, itd. i ujedno naveo, da su te pokretnine zaplienjene po šumskom eraru radi duga T. D., pak da se imadu kao njegovo vlastničtvo izpod ovrhe izlučiti.

Glede zaplienjenih pokretnina, označenih u tužbi sa t. br. 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, i 15. posvjedočiše A. O., N. C., F. L., da su to zaista one iste, koje je kupio tužitelj na javnoj ovršnoj dražbi 12/12 1886.

Svjedoci N. C. i F. L. kazuju pako, da je tužitelj u istinu na rečenoj dražbi kupio i pokućtvo, ali da ne mogu reći, je li to isto pokućtvo koje bijaše zaplienjeno; svjedok pako M. T. tvrdi, da su u istinu zaplienjene stvari one iste; ali njegovo kazivanje je više obćenito, zato se nije mogao ubrojiti med klasične svjedoke, stoga treba da se kazivanje svih ostalih svjedoka nadopuni domirnom prisegom (§ 159 gpp.), koja se je tužitelju naložila.

Preboj parbenoga troška za svaki slučaj temelji se na § 573 i 576 gpp.

Kr. banski stol rješitbom svojom od 27/11 1889 br. 16910 povodom priziva obiuh stranaka potvrdi prvosudnu osudu u dielu gdje se bezuvjetno dosudjuje vlastnost izlučivanih predmeta i prebijaju parbeni troškovi, a preinači ju glede uvjetnog dosudjenja vlastnosti ostalih pokretnosti, te izreče da je tuženi i glede ovih dužan bezuvjetno priznati neograničenu vlastnost tužitelja.

Razlozi: Tužitelj A. D. dokazuje tolikimi i tako važnimi dokazi svoje pravo vlastničtva na sve pokretnine, koje iz ovrhe, povedene po tuženom eraru proti T. D., izlučiti želi, da je samo o tom moguća dvojba, može li se taj dokaz držati za podpuni ili nepodpuni, odnosno, da li se tužitelju pravo vlastničtva bezuvjetno dopitati imade ili pako samo uz uvjet da položi domirnu prisegu (zakletvu).

U obrazloženju prve osude posve se pravilno tvrdi, da je tužitelj podpuno dokazao svoje pravo vlastnosti na pokretnine, upisane pod br. 1, 2, 5 pljenitb. zapisnika A—I. pa se samo mora još dodati, da je A. O. tetka (otčeva sestra) tužiteljeve snahe, dakle svjedokinja ni završna po § 155 d. gpp., ni sumnjiva po § 156 e.; a pošto tuženi erar svoga prigovora o završnosti po § 155 e. gpp. ničim nije podkriepio, mora se ona smatrati svjedokom klasičnim. — S tih razloga moralo se prvosudnu osudu glede gore spomenutih pokretnina potvrditi, a tako isto i glede izrečenoga preboja parbenih troškova, jer je kr. šumski erar uzimajuć preporne predmete pod ovrhu, radio bona fide služeć se svojim ovršnim pravom.

Glede pokretnina pako pobilježenih u pljenitbenom zapisniku pod t. br. 3 i 4 podpuno je dokazano tužiteljevo neograničeno pravo vlastnosti dražbenim zapisnikom B—I. u savezu sa izjavom zakletih svjedoka A. O. i Š. J., stranom još i M. T., a isto je tako ovim dražbenim zapisnikom B—I. dokazana vlastnost glede pokretnina, upisanih pod t. br. 26, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35 i 37 u savezu sa suglasnimi izjavami svjedoka A. O. i M. T. a donjekle još i K. C., te J. L. — A pošto je to sve dokazano svjedocima, ne ima mjesta prisegi domirnoj, pa se s toga mora priznati bezuvjetno pravo vlastnosti tužitelja i na one pokretnosti, glede kojih je prvosudnom osudom učinjeno to samo uz uvjet, da se položi domirna prisega.

Proti ovoj presudi podnio je tuženi erar previd, na koji je tužitelj podneo svoje protuizvedenje, dokazujuć podpunu osnovanost II-molbene riešitbe.

Riešenjem kr. stola sedmorice od 17/9 1890 br. 22101 potvrdjuje se osuda druge molbe i osudjuje kr. šumski erar, da plati trošak protuizvedenja sa 3 for.

Razlozi: Glede pokretnosti navedenih pod br. 1, 2, 5 pljenitbenog zapisnika A. ad I. i glede sudbenih troškova predleže suglasne osude nižih sudova, koje nisu obzirom na razloge kojimi su poduprte, osnovane niti na krivoj uporabi zakona, niti na predpostavi protivnoj jasnom sadržaju spisa. S toga imade se previd kr. šumskog erara, koji se glede ovih točka ukazuje izvanrednim, pošto ne ima uvjeta § 335 gpp. kao po § 334 gpp. nedopustiv odbaciti te tuženiku po § 573 naložiti, da naknadi tužitelju trošak za previdno protuizvedenje.

Kr. banski stol na priziv tužitelja A. D. preinačio je osudu prve molbe, odnoseću se na predmete pokretne, navedene u pljenitb. zapisn. pod br. 26, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35 i 37, a tako i glede onih, koji su navedeni u istom zapisniku pod br. 3 i 4, pak je i glede svih ovih priznao bezuvjetno pravo vlastnosti tužitelja. Pošto se osuda kr. banskog stola i u tih točkah ukazuje opravdanom s razloga u njoj navedenih, —

to valja previd tuženog kr. šumskog erara i glede tih točka odputiti, te napadnutu banskostolnu osudu potvrditi.

Priobćio *dr. Fran Kucelić.*

Prinos k tumačenju § 4 mal. post. i § 15. sudovnika.

M. O. tužio je J. R. pred kr. kot. sudom u Krapini, da mu imade tuženi od pogodjene i na 162 for. ustanovljene zaslužbe platiti preostatak od 38·65 for.

Kr. kot. sud u Krapini naredi ročište, po zahtjevu tužitelja, po redovitom postupku. Tuženi u svom odgovoru medju ostalim prigovori i to, da se nazočni priepor ne ima riešavati po redovitom nego po maličnom postupku, odnosno — jer mjestni sud u Krapini sudi do iznosa od 60 for. — da se tužba ima podignuti pred mjestnim sudom u Krapini. Tužitelj u protuodgovoru pobija pravne nazore tuženoga i tvrdi, da je nadležan kr. kotarski sud da radi po redovitom postupku, jer da se ovdje istina utužuje 38·65 for., nu da je to dio od pogodjene radnje, koja iznosi više od 100 for.

Kr. kot. sud u Krapini osudom od 28/8 1890 br. 7335 nije uvažio prigovor tuženoga te je ovu parnicu riešio po redovitom postupku.

Na priziv tuženoga kr. banski stol vidiv, da je tužitelj utužio ostatak zaslužbe u iznosu od 38·65 for. spp.; vidiv, da je tuženi na prvom na tužbu odredjenom ročištu stavio prigovor nenadležnosti suda, jer da utužena svota spada pred mjestni sud u Krapini, o kojem prigovoru taj sud u razlozih svoje osude ipak nikakova spomena učinio nije; vidiv, da nazočna tužba gledom na ustanove § 22 zakona o mjestnih sudovih ne spada pred mjestni sud, nu svakako pred kr. kotarski sud kao bagatelni sud; vidiv, da je bagatelni postupak obligatoran, usljed čega je na tužbu M. O. i po tom postupku razpravu zametnuti valjalo, što ipak učinjeno ne bje, — uvaži ništovnu žalbu tuženoga, ukine napadnutu osudu sa cielim postupkom do uključivo prve odluke na tužbu izdane po § 32 kao ništetnu, ter prvomu sudu naloži, da na tužbu M. O. zametne postupak po ustanovah zakona od 3/10 1876 o postupku u pravnih poslovih manje vrednosti.

Protivnu ovoj izrekao je kr. banski stol riešitbu 14/1 1891 br. 913., koju opet doslovce priobćujemo: Na izvješće od 25/12 1890 br. 10597 itd. kr. banski stol: vidiv, da zahtjev tužbe doduše ne nadilazi iznosa od 100 for., nu da utuženi iznos sačinjava samo dio prepornoga iznosa, nadmašujućega 100 for., po čemu, pogledom na propise § 4 m. post. i § 15 sudovnika ne ima mjesta maličnomu postupku; vidiv ipak, da je to već i iz same tužbe bilo jasno, pa da se s toga pogledom na propis § 11 mal. postupka nije imala razpisati razprava po maličnom postupku koj se poslje obustaviti morao, već je valjalo namah na tužbu odrediti postupak redoviti, — obnašao je ukinuti napadnutu odluku ter sudu naložiti, da za razpravu tužbe po redovitom postupku odredi ročište.

Dodatak: Imamo spomenuti, da ovóm riešitbom je i trošak ročišta — koje je odredjeno na tužbu — prebit medju strankami a nije izrečeno, kako bi moralo biti, da će se uvažiti kod konačnog riešenja parnice, jer trošak po zakonu se ne može prebiti već trošak parnice.

Priobćio *dr. R. M.*

B. Mjenbeno i trgovačko.

Za otvorenje stečaja nad imovinom ostavine protokoliranog trgovca nadležan je trgovački sud, a ne ostavinsko-razpravna oblast.

Kr. kot. sud u K. otvorio je stečaj nad imovinom ostavine F. H., prem je isti bio protokoliran trgovac.

Povodom utoka jednoga vjerovnika odluči kr. banski stol rješitbom od 2. srpnja 1890 br. 15353: Vidiv, da je dokazom dopisa kr. sudb. stola u B. od 7. lipnja 1890 br. 1160 u trgovačkom registru za ino krsne tvrdke „F. H.“ unešen odlukom rečenoga suda od 14. srpnja 1888 br. 1452, i da je vlastnik te firme F. H.; vidiv pak, da je po § 3 steč. reda i po § 3 zakona od 3. listopada 1876 br. 86 Sbornika za otvorenje stečaja nad imovinom trgovca, kojega je firma upisana u registru trgovačkom, nadležan samo kr. sudbeni stol kao sud trgovački, a kotarski sud samo onda, ako imade iznimno pravo sudbenosti trgovačke u okolišu kojega ima prezadužena tvrdka svoje sjedište; vidiv prema tomu, da je sud taj, kojemu trgovačka sudbenost zakonom doznačena nije, u stvari ovoj uredovao nenadležno — ukine uroda radi napadnutu odluku kao po sudu nenadležnom donešenu zajedno sa cielim postupkom, i naloži sudu kotarskomu, da molbu de pr. 18. veljače 1890 br. 1280 (za otvorenje stečaja) ustupi kr. sudb. stolu u B. na nadležno uredovanje.

Kr. stol sedmorice usljed previdnog utoka vjerovnika S. M. i H. E. rješitbom od 20. studenoga 1890 br. 3699 potvrdi odluku kr. banskoga stola s razloga u njoj navedenih pa i s toga, što je nadležnost kr. sudbenoga stola kao suda trgovačkoga za povedenje stečajnoga postupka iza F. H-a kao protokoliranog trgovca utemeljena po § 3 stečajnoga reda i po § 3 zakona od 3. listopada 1876 o sudbenosti trgovačko-mjenbenoj, a u tom ništa ne mienja ni ta okolnost, da su vjerovnici zamolili otvorenje stečaja tekar iza smrti F. H-a.

Pr. dr. M. Strižić.

Kad slikar kupuje okvire za slike, je li to posao trgovački?

Prvi sudac zabaci prigovor nenadležnosti, koji potječe od tuženika. Prizivni sud pako uvaži taj prigovor.

Razlozi: Tužeća firma traži od tuženika, da joj plati 91·50 for. za kupljene i primljene okvire na slike. Tuženik prigovori, da sud nije nadležan (kompetentan). Taj je prigovor valjan, ako se uvaži, da tužeća firma sama spominje, da je tuženik s njom poslove pravio, da je i okvire za slike kupovao i primao; ako se nadalje uvaži, da je tuženik slikar, koji je slike pravio (slikao), pa ih tada zajedno s okviri prodavao, da je dakle okvire samo za to kupovao, da ih dalje (drugima) prodaje, što dokazuje i to, jer je mnogo okvira naknpovao: ne može biti sumnje, da je kupovanje okvira po tuženiku' posao trgovački po čl. 271 al. 1 trg. z. (§ 258 hrv. ug. trg. zak.), pa da prepor, nastali iz toga pravnoga posla, spada pred trgovački sud.

Vrhovno sudište bečko riešenjem od 23. oktobra 1890 br. 10915 potvrdi onaj dio osude prvoga suda, u kojem se odbija prigovor nenadležnosti pa naloži prizivnomu (apelacionomu) sudu, da ne obaziruć se na pitanje o nadležnosti, dalje u stvari postupa, i to s razloga: što se iz suglasnih navoda obiuh stranaka vidi, da tuženik nije kupovao okvira da ih neposredno dalje prodaje, nego da ih upotrebi za slike, što ih je sam slikao; pak s toga, ma da i jesu uokvirene slike mnogo skuplje prodavane nego li sami okviri, to ipak nisu okviri nego slike providjene okvirima kao vlastiti proizvodi slikara prodavani; s toga ne može se govoriti o dalnjem prodavanju istoga predmeta, pa s toga niti o trgovačkom poslu po čl. 271 br. 1 trg. zak. Pr. *L.*

C. Kazneno.

a) Izraz § 85 b) kz. z. „sigurnost ljudî“ ne ovlašćuje na zločinstvenu kvalifikaciju, da je morala nastati pogibelj za zdravlje ili tjelesnu sigurnost „više ljudi“. — I gledeć na § 87 kz. z. dostaje prouzročena koja od pogibli za život, zdravlje, ili tjelesnu sigurnost ma i pojedinca čovjeka. b) Zlobno izvedeno djelo, koje se prikazuje naumljenim napadajem suprot sigurnosti tiela naproti stanovitoj osobi (a da treći tko niti ne postrada), nije kadro utemeljiti zločinstvo § 87 k. z.

C. kr. okružno sudište u Botzenu 14. studenoga 1889 br. 482 proglasi Antuna Z., obtuženoga sbog zločinstva javnoga nasilja po § 87 k. z. krivim samo prekršaja suprot sigurnosti tiela po § 431 k. z., počinjena tim, što je 11. lipnja 1889 pri sv. Pankraciju (kotar Lana) Marka R., koji je na rubu ponorite ceste stajao, gurnuo tako silovito, da se je ovaj u ponor srušio i bio bi se dalje u bezdan sunovratio, da ga nije cestar J. B. suzdržao. — Ništovnu žalbu kr. drž. odvjetničtva zabacilo je kasacionalno sudište bečko rješitbom od 28. veljače 1890 broj 14337.

Razlozi: Ništovna žalba tvrdi, da se na inkriminirano djelo dade aplikovati ustanova § 87 k. z., jer da je obtuženik u zloj namjeri izveo djelo i njim uzročio pogibelj za zdravlje i tjelesnu sigurnost ljudi (§ 85 b) k. z.). Svakako pravom obara se ništovna žalba na argumenat prvoga suda, kojim brani svoje u osudi izraženo stanovište, po kojem da se u § 87 dotično u § 85 b) k. z. rabljeni izraz „sigurnost ljudî" dade protegnuti samo na „sigurnost više ljudi", te da se ove ustanove ne mogu aplikovati na slučajeve, gdje život, zdravlje, ili tjelesna sigurnost pojedinca čovjeka pogibli izvržena biva. Pravom upućuje ništovna žalba, — da ovo stanovište obori, — na ustanovu § 335 k. z., gdje se zakonodavac istim izrazom „... sigurnost ljudi" služi, premda po zaglavnoj stavci istoga § krivac biva kažnjen sbog prekršaja, ako uzsliedi težka tjelesna ozleda kojega čovjeka; odnosno sbog prestupka, ako uzsliedi smrt kojega čovjeka. — Zakonski izraz „ljudî" po običnom načinu govorenja dopušća i „jednoga čovjeka" i „više ljudi"; gdje pako zakonodavac želi, da se imade razumievati „više ljudi", ističe to izrično kao u §§ 59, 63, 65, 83 itd. k. z.

Uza sve to ništovna žalba drž. odvjetničtva ne može se smatrati opravdanom. Odmah na prvi pogled prikazuje se čudnovato, da se djelo obtuženika, ma da bi usljed istoga napadnuti bio težko na tielu svom ozledjen, bezuvjetno prosudjuje po ustanovah poglavja 18 diela I. k. z. te da bi — kada bi valjalo mnenje drž. odvjetničtva o preširokom tumačenju § 87 k. z. — za uporabljivanje ustanova poglavja 18 diela I. k. z. preostalo vrlo uzko, ili reć bi nikakovo polje; sve dakle kada bi se rieči, drž. odvjetničtvom citirane zakonske ustanove § 87 k. z. prikazale na inkriminirano djelo neuporabljivimi: mora se ipak — ako se samo malo uvaži sistematičnost kaznenoga zakona — dopustiti zaključak, da se nazor drž. odvjetničtva opravdano usvojiti ne može.

Kako je obrazloženjem napadnute osude ustanovljeno, imade se djelovanje obtuženika smatrati neposrednim napadajem na tjelesnu sigurnost stanovite osobe (Marka R.), nipošto djelovanjem takovim, kojim bi — a da proti stanovitoj osobi nebi bilo napereno, — samo pogibelj imala biti uzročena, koja se pokazala indirektnim posljedkom djelotvornosti obtuženika, no koju obtuženik u nakani nije imao.

Kada se uvaži § 56 k. z. fiksirani razporedjaj zločinstava, pak kada se uvaži savez § 87 s prijašnjim § 85 k. z., u kojem je rieč ob oštečenju stvari, spada ustanova § 87 kz. z. u red zločinstva suprot obćenitoj sigurnosti u javnih naredbah, u oprjeci s onimi (zločinstvi) suprot sigurnosti osobe pojedinih ljudi, medju koje spadaju § 152 i sliedeći §§ k. z. Djelo dakle, kao što je ovo, koje se posebnom, na zlostavljanje stanovitih osoba, eventualno na tjelesno ozledjenje njihovo naperenom nakanom iztiče i markira, — mora se prije svega omjeriti o zločinstva, u poglavju 18. diela I. k. z. normirana. — Posljedicom indi svega, — na koliko iz djela nije sliedilo ozledjenje (§ 152 event. § 144 k. z.) niti je uglavljena stanovita nakana na ozledjenje, budi laglje budi teže naravi, — nuždno nastaje: da nastupa slučaj kaznjivosti samo na privatni zahtjev osobe napadnute (§ 496 k. z.). U konkretnom slučaju bila bi sada spomenuta zakonska ustanova samo na zahtjev povriedjenika uporabljiva; no morala se je — i to ureda radi — uvažiti okolnost, da obtuženik, kada je naneo tjelesnu povriedu načinom kulpoznim, nije pazio, da je skopčana pogibelj s mjestom, na kojem se napadnuti desio; čim se uporaba § 341 k. z. opravdanom prikazuje. — Prema svemu tomu morala se je ništovna žalba budući ne osnovana odputiti.

Pr. *L. Matasović.*

Uzročna suvislost medju napadajem po § 128 k. z. kvalificiranom i medju nastupilom smrću ozledjenoga.

18-godišnja Manda L. i njena 15-godišnja sestra Kata L. podjoše 28. listopada (oktobra) 1888 jutrom, da vide blago (stoku) roditelja svojih na paši. Putem idući sretoše svoga bratučeda Špiru D.; Manda u razgovoru s njim zaostala, a Kata pošla dalje. Tako za pol ure po prilici, tik na žalu morskome, dostigne Manda sestru Katu; Manda bila krvavih obraza, vrlo uzbudjena, odbaci svoje prelo, skine gornju haljinu, oprosti se sa sestrom veleć, da se mora utopiti, jer da ju je Špiro D. osramotio, skoči u more, i ne stane je za uvjeke.

Državno odvjetničtvo u Splitu tuži Špiru D. radi zločinstva silovanja (§ 125 k. z.), kažnjivoga po § 126 k. z. težkom tamnicom do smrti. Obtužba opravdava predlog i uporavu rečene kaz. stavke tim, jer da je Špiro D. svojim djelom tako smutio razum Mandi L., da je ona nekoliko časaka kasnije tražila i našla smrt u valovih morskih. Na glavnoj raspravi potanko se raspravio izraz „osramotio“, što ga je Manda L. dobacila svojoj sestri Kati. A pošto se nije znalo, kako je osramotio Špiro D. djevojku, to je prvi sud postavio porotnikom glavno pitanje (I) odnoseće se na silovanje po § 125 k. z. i eventualno pitanje (II), tičuće se oskvrnuća po § 128 k. z. A za slučaj, da porota na jedno ili drugo pitanje odgovori jestno, dodano je još i treće pitanje, prema razlogom u obtužnici navedenim, koje se tiče otegotnih okolnosti § 126 k. z. Porotnici odgovoriše jestno na eventualno i na dodano (III) pitanje. Usljed toga okružni sud splitski odsudom od 2. srpnja 1890 br. 5373 proglasi Špiru D. krivim zločinstva oskvrnuća po § 128 k. z. i odsudi ga po istom § 128 k. z. na težku i pooštrenu tamnicu od 12 god.

U žalbi ništovnoj, proti ovoj osudi podnesenoj, poriče obsudjeni na osnovu § 344 toč. 12 a) k. p. da se smie uporaviti na njegovo djelo ova stavka kazne tvrdeć, da nije konstatovana uzročna suvislost izmedju kaznjivoga djela njegovoga i izmedju smrti ozledjene.

Kasaciono sudište bečko riešitbom od 8 studenoga (novembra) 1890 br. 9753 odbaci, istina, žalbu ništovnu; ali dokine prema § 362 austr. k. p. (§ 303 hrv. k. p.) pravorek porote, izrečen glede trećega pitanja (dodano pitanje), a i kaznu, po sudu izrečenu, te odsudi obtuženoga po prvoj kazn. stavci § 128 k. p. na težku i pooštrenu tamnicu od jedne godine.

Razlozi: Žalba ništovna krivo govori veleć, da se iz pravoreka ne razabire uzročna suvislost medju djelom obtuženoga i medju smrću Mande L. Jer ako stoji, da je povredjena usljed pretrpljena napadaja postala žrtvom pomućena razuma, i da se je u tom stanju usmrtila, a da se nije slobodnom voljom na ono djelo odlučila: tada postoji i zakonom (§ 134 k. z.) zahtjevana uzročna suvislost. Zato je trebalo žalbu ništovnu odbaciti.

Ali ne ima nikakova razloga vjerovati, da se je Mandi L. zaista pamet pomutila, kako su to porotnici ustanovili. S ove strane čini se pravorek sumnjivim, kao što nije dokazano trajno pomućenje uma Mande L.; isto tako ne ovlašćuje kazivanje Kate L. da se predpostavi, da je Manda L. ma i prolazno bila u pomućenom umnom stanju, koje bi dokidalo slobodnu volju i slobodu samoodluke njene. Baš protivno potvrdjuje Kata L., da joj je sestra, doduše uzrujana, ali jasno ispripovjedala cieli dogodjaj, a ovo razlaganje Kate L. pokazuje na slobodnu, premda pod uticajem pretrpljene sramote u veoma uzrujanom stanju učinjenu odluku Mande L., da se utopi. Ako se pako ova nije usmrtila u pomućenom duševnom stanju, nastalom povodom djela obtuženikova, tada smrt njena nije više posljedica onoga djela, pa se za to ne smie uporaviti stavka § 128 k. z., koja odredjuje kaznu i do 20 god. Pr. *L.*

K §§ 171, 175 II. b) k. z. Držanje u posjedu živine na paši izgubi ovlaštenik, ako ova zabludi i ne pogodi kući povratiti se.

Osudom car. kr. okružnoga suda u Bečkom Novommjestu od 21. travnja 1890 br. 1776 bje Leopold H. riešen od obtužbe sbog zločinstva kradje, i proglašen krivim samo prekršaja prevare po §§ 197, 201 c) i 461 k. z. — Proti toj osudi uloži drž. odvjetničtvo ništovnu žalbu, koju bečko ukidno sudište riešitbom od 14. studenoga 1890 br. 6180 zabaci, posluživ se ovimi

Razlozi: Prvi sud nije obtuženika proglasio krivim zločinstva kradnje po §§ 171 i 175 II. b) k. z. nego samo prekršaja pronevjerenja po §§ 197, 201 c) i 461 k. z., što je nadjenu stvar navlaš sakrio; jer se djelo obtuženika: što je kozu, koja se, zabludivši, kući njegovoj dotepla, najprije otjerao, a kada se je opet kući njegovoj povratila, zaklao ju i za svoje svrhe upotrebio, — ne ima smatrati kradnjom maršeta s paše, nego posvojenjem nadjene stvari.

Ništovna žalba nasuprot hoće da je u ovom slučaju valjalo suditi sbog zločinstva kradnje. No nazor ovaj ne može se odobriti. — Sve kada se uzme istinitim, da je ovlašćenik kozu, — kako je tečajem iztrage i razprave ustanovljeno — izagnao u polje na pašu, i da je koza tim došla u priliku, koju ustanova § 175 II. b) k. z. predvidja i normira; pa da nadalje takodjer stoji tvrdnja državnoga odvjetničtva, koja je u izvedenju ništovne žalbe naglašena, i na koju se isto pozivno na neke kasacionalne rješitbe upire, da naime svojstvo zemljišta, na kojem marše pase, ne odlučuje, je li to zemljište za pašu opredieljeno ili ne. Ali ovo stanovište ne može biti odlučna upliva za ovaj slučaj; jer ne može biti dvojbe, da marše, koje je na paši, nije više u posjedu ovlašćenika, ako se bez uticaja treće osobe zabjegne i zabludi t. j. ostavi zemljištni komplex, na kojem bi ga ovlašćenik mogao naći i kući prignati. Bilo bi bezumno i protivilo bi se naravi odnošenja, kada bi se o takovu zabjeglu i zalutalu maršetu, — koje se po običnom i zakonskom načinu mišljenja za ovlašćenika imade smatrati izginulim (izgubljenim), — htjelo tvrditi: da se ipak i sveudilj nalazi u posjedu ovlašćenika. Takovim se mora uzeti nazočni slučaj prema svemu, što je prvi presudni sud izvidio i uglavio.

Ovdje napustila je koza svoje opredieljeno si područje paše i doklatila se do obtuženikove kuće, koja je od pašnjaka po prilici pol ure hoda udaljena. Obtuženik je zalutalu kozu već sigurnosti radi preko noći držao u zatvorenu prostoru, a sliedećega jutra izagnao ju i zapratio, da se može povratiti domu svoga vlastnika; ali sve uzalud, koza se i opet povratila kući obtuženika. Prema svemu tomu nastupila je prilika, prema kojoj se — ne samo objektivno, nego i po nazoru obtuženika — upitna koza nije mogla više smatrati, da bi bila u posjedu stanovite osobe, nego se o njoj morala nametnuti pomisao, da je živinče izgubljeno, sve da se ne može tvrditi, da bi bilo bez gospodara. Uporava dakle § 201 c) odnosno § 461 k. z. na nazočni slučaj odgovara podpunoma slovu i duhu zakona, niti se obilježja zločinstva kradnje mogu dopustiti, kako je to državno odvjetničtvo namjeravalo: za to se i je potonjega ništovna žalba morala zabaciti. Pr. *L. Matasović.*

D. Upravno.

Tajne diobe imadu se provadjati po faktičnom posjedu, na temelju § 56 zad. zak. od 9. svibnja 1889, a ima se kod potajnih dioba uzdržati u krieposti volja stranaka, odnosno medju njimi sklopljena nagoda.

Zadruga Domitrović-Ivanov iz Sela kbr. 24 razdielila se potajno još god. 1848 na dvie loze i to tako, da je polovicu cielog zadružnog imetka dobio Stjepan star. sa bratom si Josipom, a drugu polovicu Ivan sa polubraćom Stjep. ml. i Nikolom.

Dvie godine iza toga razdieliše se opet tajno braća Sjepan star. i Josip, te je svakoga njih zapala $^1/_4$ cielih zadružnih nekretnina, dočim ostala trojica i njihova porodica ostaše još kojih 20 godina u zajednici, ali napokon podieliše i oni svoju polovicu na dva diela tako, da su djeca pokoj. Ivana, Mato ml. i Imbro dobila polovicu, a Stjep. ml. i Nikola drugu polovicu ovoga diela.

Tekom vremena nastaše medju članovi zadružnimi promjene: Stjep. star. umre 4. listopada 1877 ostaviv sina Matu st. (r. 1832) i Antuna (r. 1833); brat njegov Josip umre 7. svibnja 1883 bez potomaka, ostaviv jedino udovu Maru; a kako je gore navedeno, poslje pok. Ivana ostadoše Mato ml. i Imbro, a poslje Stjep. ml., koji umre 8 studenoga 1884, sin Ivan (r. 1862) sa majkom udovom Katarinom.

Kako je prvobitna i poslje potajna dioba u obie loze provedena, ostadoše i potomci u posjedu potajnih dielova, koje njihovi otci uživahu, izuzev Sjepana ml., koji je za života svoga poklonio svoj dio bratu si Nikoli, koji ovaj i danas uživa. Isto tako je i Mara udova pok. Josipa 13. prosinca 1884 izjavila u zapisniku pred poglavarstvom obćine Sela, da gledeć na svoju starost i nemoć predaje svoju od pokojnoga muža baštinjenu četvrtinu cielog zadružnog imetka svojim nećakom, braći Mati star. i Antunu pod uvjetom, da ju do smrti uzdržavaju, porez i ine dugove plaćaju. Nakon ovoga očitovanja preuzeše ova dvojica i dio svojeg pok. strica Josipa, te se i danas u posjedu tog diela nalaze te staricu strinu Maru uzdržavaju.

Prema sada razloženomu uživaju i posjeduju danas Mato star. i Antun $^4/_8$, Mato ml. $^1/_8$, Imbro $^1/_8$, a Nikola $^2/_8$ cielog zadružnog nekretnog imetka zadruge Domitrović-Ivanov.

Na molbu Nikole Domitrović-Ivanova, da se provede potajna dioba, bijaše 11. travnja 1890 pred kr. kot. oblasti u Sisku ročište, na kojem je sadanje stanje ustanovljeno, nu i na kojem se Mara udova pok. Josipa opetovano odreče diela svoga muža u korist Mate st. i Antuna, a isto tako odrekoše se Ivan sin pok. Stjepana i majka njegova udova Katarina diela svoga, što ih je zapao poslje smrti Stjepana, na korist Nikole.

Sa potajnom diobom izjaviše se zadovoljnimi na obdržavanom ročištu samo Mato st. i Antun, usuprot Mato ml. i Imbro sinovi pokojn. Ivana, te Ivan sin pok. Stjepana sa stricem si Nikolom prigovoriše potajnoj diobi, provedenoj g. 1848 na dva diela, i zahtjevahu, da se nekretni imetak zadruge dieli po zakonu na tri loze, dočim bi kuće i pokretnosti ostale ne taknute, jer si je ove svaki sam privredio. Za razlog tomu spominju, da su za vrieme provadjanja tajne diobe Mato ml. i Imbro bili maledobni, da je otac njihov Ivan bio već onda bolestan, pa se nije mogao za pravednu diobu pobrinuti, već je primio, što su mu ostali jači dali; isto tako da bijahu i Stjepan i brat mu Nikola za vrieme provadjanja potajne diobe malodobni, tutora da nisu imali, a sami ne znadjahu svojih prava štititi. — I saslušani svjedoci susjedi: Stjepan Domitrović starac od 70 god., i Ivan Krapčiček starac od 66 g. posvjedočiše, da je doista Ivan, otac Mate ml. i Imbre bio za vrieme diobe bolestan i ležao u krevetu, iz kog do svoje smrti više ustao nije.

Obzirom na ove prigovore kr. kot. oblast u Sisku odlukom od 15. travnja 1890 br. 1978 izreče, da je postojeća potajna dioba ništetna, da se zadružno zemljište imade s nova podieliti na tri u ovoj zadruzi postojeće loze, pa prema tomu i prema darovnom očitovanju Mare, udove Josipove i Ivana Domitrovića, da se zadružna zemljišta ovako razdiele: dio I. $^2/_6$ Antunu i Mati star. Domitrović sa teretom dosmrtnog uzdržavanja udove Mare; dio II. $^1/_6$ Mati ml. Domitroviću, sinu Ivanovu; dio III. $^1/_6$ Imbri Domitroviću sinu Ivana, i dio IV. $^2/_6$ Nikoli Domitroviću a to s razloga: što je potajna dioba izvedena samovoljno po Stjepanu i Josipu, proti čemu pok. Ivan radi bolesti oblastne zaštite zatražiti nije mogao, Stjepan i Nikola pako bijahu za vrieme diobe malodobni, te u svojih pravih prikraćeni.

Proti ovoj rješitbi uložiše Mato star. i Antun D. utok, koji je upravni odbor županije zagrebačke uvažio, napadnutu odluku ukinuo, ter gledeć na § 56 zad. zak. od 9. svibnja 1889 i § 57 provedb. naredbe odredio, da se mjeseca svibnja g. 1848 provedena potajna dioba prema faktičnom posjedu u cielosti provede, uzdržav u krieposti ustanove ugovora uglavljena 13. prosinca 1884 kao i onoga, što je u ročištnom zapisniku 11. travnja 1890 ugovoreno.

Razlozi: Po suglasnoj izjavi svih članova zadruge Domitrović-Ivanov, a naposeb po izjavi najstarijih članova iste zadruge, Antuna i Mate star. provedena je potajna dioba te zadruge jur mjeseca svibnja 1848; od te dobe, pa sve do danas uživaju pojedini članovi svoje dielove mirno i bezprigovorno. Istina je, da glasom rodoslovja Nikola sin pok. Josipa bijaše u 20. godini, a djeca god. 1852 preminulog Ivana Mato i Imbro tek u 14. dotično 11; moguće, da je Ivan za onda bolestan bio, a Nikola da nije imao tutora, pa da su na diobi gledali Stjepan star. i

Josip prisvojiti si veći dio, nego bi jih po rodoslovju išao. Nu, ako se to i dopusti, ipak s druge strane nije ničim dokazano, da su oni komu silu nanieli, jer da je to učinjeno, bili bi jamačno: Ivan, koji je još 4 godine poslje diobe živio, a udova njegova Bara tek g. 1885 umrla, pa Stjepan ml., koji je imao za diobe 24 godine, kroz ono vrieme potražili zaštitu kod oblasti, da im je nepravda nanešena. A ne samo da toga nisu učinili, nego su nasuprot svi zadrugari pune 42 god. mirno prema provedenoj diobi svoje dielove uživali.

Uvjeti § 56 toč. 1, 2 i 3 zak. od 9. svibnja 1889 i § 57 provedbene naredbe u nazočnom slučaju ne imaju se uporaviti, pa ako je i koji uvjet za vrieme diobe postojao, to zakon od 9. svibnja 1889 ne može djelovati natrag u doba, gdje je gledom na ustanovu § 1477 i 1494 o. g. z. nastupila zastara uslied dospjelosti: zato se je gledeć na sve to napadnuta odluka ukinuti, a potajna dioba prema faktičnom posjedu i uživanju pojedinih članova zadruge potvrditi morala.

Isto tako morala se potvrditi i nagoda sklopljena dne 13. prosinca 1884. pred poglavarstvom obćine Sela medju Marom udov. pok. Josipa, te braćom Antunom i Matom, jer je prema gore navedenom i njezin suprug Josip, koji je god. 1883 umro, a poslje njega bila ona faktična uživateljica potajnom diobom dobljena diela, a da nije ništa tomu prigovoreno, dosliedno tomu ona je mogla na korist drugoga odreći se svoga diela ili ga prenieti na drugoga uz stanovite uvjete, kao što je u ovom slučaju prenešen uz obvezu doživotnog uzdržavanja udove, te plaćanja poreza.

Konačno pako moralo se netaknutim ostaviti i darovanje diela, što ga je dobio pokojni Stjepan, učinjeno po ovom, odnosno sinu mu Ivanu i udovi Katarini na korist Nikole, sa gore navedenih razloga.

Proti ovoj odluci podnesoše utok Mato ml., Imbro, Miko i Ivan D., koji je kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlad. odjel za nutarnje poslove riešenjem od 8. siečnja 1891 br. 35352 odbio, ter napadnutu rješitbu upravnog odbora temeljem § 56 z. z. od 9. svibnja 1889 potvrdio.

Razlozi: Prigovori utjecatelja nezaslužuju nikakva uvaženja, jer i sami prigodom razprave 11. travnja 1890 nisu mogli zaniekati mirni posjed, te jasno probija uzrok njihovom nezadovoljstvu, stojeći u tom, što se sciene povredjeni u diobnom razmjerju, kako je ustanovljeno potajnom diobom. — S takovih se pako razloga neruši faktično stanje, jer je ono osnovano na volji i medjusobnoj nagodi stranaka, koja je u prvom redu mjerodavna. Pr. *F. Malvić.*

* * *

Glavna skupština pravničkoga družtva.

Prema pozivu upravnoga odbora sastala se glavna skupština pravničkoga družtva 21. veljače o. g. u 4 sata poslje podne u velikoj dvorani za državne ispite na sveučilištu. Skupštinu otvori predsjednik družtva presv. g. dr. Franjo pl. Burgstaller te pozdravi članove naglasiv, da se ova skupština sastaje pod žalostnim utiskom, što ga je prouzročila smrt kardinala i nadbiskupa zagrebačkoga Josipa pl. Mihalovića, glavu katol. crkve u Hrvatskoj, muža odlična, prijatelja narodnih i dobrotvornih zavoda te darežljiva podupiratelja sirotinje. Skupština s odobravanjem prihvati predlog predsjed. te ovlasti odbor, da izrazi sažaljenje družtva prvostol. kaptolu, i da bude kod pogreba po svojih izaslanicih zastupano. Zatim javi predsjednik, da je preuzv. g. ban grof Drag. Khuen-Hédérvary pristupio pravničkomu družtvu kao član, što je sa živio uzeto na znanje; spomene, da se je kod izvadjanja zadataka družtva tečajem g. 1890 moglo držati malo čitanja, da nije bilo nikakovih vježba u govorničtvu niti zajedničkih razgovora i razjašnjivanja (§ 2 lit. a) i b) pravila), premda je odbor živo želio i poticao da bude jednoga i drugoga; možda će novi odbor biti sretniji, a to mu u interesu razvoja družtva od srdca želi.

Prelazeć na dnevni red predsjednik pozva tajnika dra. M. Biščana, da pročita izvješće o djelovanju družtva i odbora tečajem g. 1890. Nu pošto je to izvješće štampano i medju prisutne skupštinare razdieljeno, zaključi skupština, da se ne čita. Isto tako zaključi skupština, da se ne čita izvješće blagajnikovo o financijalnom stanju za god. 1890, jer je i ono tiskano u „Izvješću pravničkoga družtva za g. 1890." — Revizori računa pregledali su račune položene za godinu 1890 te našav ih posvema u redu predlažu, da se blagajniku prof. dru. Josipu Pliveriću dade absolutorij, koji je predlog glavna skupština jednoglasno usvojila. Izraziv zahvalnost revizorom računa gg. Juliju pl. Halperu i Ivanu pl. Kugleru, izabra ih glavna skupština s nova da pregledaju račune, koji će se podnieti za g. 1891; a za zamjenike im izabra gg. dra. Jos. Šilovića i dra. J. Rorauera.

Blagajnik prof. dr. Jos. Pliverić čita poslje toga proračun, predložen po upravnom odboru za god. 1891, koji skupština takodjer bez prigovora odobri. Taj proračun glasi ovako:

Prihod:

Naslov	Stavka	Vrst dohodka	Predlog	
			for.	nč
I. Prinos	1	Prinos članova za god. 1891	2000	—
	2	Od zaostaloga prinosa do 31. prosinca 1890	1000	—
II. Predplata	3	Od vis. kr. zem. vlade	664	—
	4	Od privatnika	100	—
III. Od knjiga	5	Za prodane družtvene knjige	50	—
IV. Gotovina	6	Gotovina u blagajni dne 31. pros. 1890	396	23
V. Kamati	7	Kamati od uložene glavnice 3428·41 fr.	137	15
		Ukupno	4347	38

Razhod:

Naslov	Stavka	Vrst izdatka	Predlog	
			for.	nč.
I. Mjesečnik	1	Štampa za 12 brojeva u 700 komada	1000	—
	2	Vez, omot i ekspedicija	150	—
	3	Poštarina za „Mjesečnik“	70	—
	4	Uredniötvu nagrada	600	—
	5	Honorar za pisce	600	—
II. Uprava	6	Nagrada za g. 1891 blagajniku	360	—
	7	Paušal tajniku	60	—
	8	Paušal blagajniku	30	—
	9	Štampanje izvješća za g. 1890	50	—
	10	Tiskanice	20	—
	11	Pomanje nagrade	50	—
	12	Sabiranje prinosa u Zagrebu (7% od ubrane svote)	60	—
III. Biblioteka	13	Časopisi, knjige, vezanje istih	150	—
IV. Izvanredno	14	Nepredvidjeni troškovi	30	—
	15	Štampanje djela dra. Malina	516	—
		Ukupno	3986	—

Izabrav skupština gg. viećnika kr. stola sedmorice pl. Rakodczaya te T. pl. Kraljevića držav. odvjetnika, da ovjerove zapisnik ove glavne skupštine, prešlo se na posljednju točku dnevnoga reda. Predsjednik zahvali se u ime svoje i u ime odbora na povjerenju, pozove skupštinu da izabere, kako pravila odredjuju, predsjednika i 12 odbornika za g. 1891, te umoli vel. g. J. pl. Halpera, vieć. kr. banskoga stola, da primi privremeno ravnanje skupštine, dok se obavi izbor. Gosp. kr. državni nadodvjetnik Spitzer predloži, da se ukupnomu odboru na njegovom radu i maru oko družtvenih posala izrazi zahvala i priznanje, što je jednoglasno prihvaćeno, isto tako jednoglasno usvojen je predlog prof. dra. Al. pl. Brestyenskoga, da se kr. sveučilištnomu rektoru izrazi zahvala što dozvoljuje družtvu porabu prostorija sveučilištnih.

Biralo se najprije predsjednika, te je sa 20 od 22 glasa prisutnih skupštinara izabran za g. 1891 predsjednikom družtva dosadanji predsjednik presv. gosp. dr. Franjo pl. Burgstaller, viećnik kr. stola sedmorice. U odbor pako izabrana su većinom glasova sliedeća gg.: dr. Mihovil Bišćan, kr. kot. sudac; Daubach Mirko, odvjetnik i predsjednik zagreb. odvjetn. odbora; Hruby Kajetan, viećnik kr. stola sedmorice; dr. Jakšić N., viećnik kr. sudb. stola; Kranjčić Stjep., tajnik u kr. vlad. odjelu za pravosudje; Kralj Stj., viećnik kr. bansk. stola; dr. Blaž Lorković, kr. sveuč. profesor; dr. Malin Ivo, tajnik u kr. vladnom odjelu za pravosudje; dr. Mikulčić Mirko, odvjetnik; dr. Pliverić Josip, kr. sveuč. profesor; dr. Franjo J. Spevec, kr. sveuč. profesor; dr. pl. Špun-Strižić Napoleon, viećnik kr. stola sedmorice. Izabran je dakle prijašnji odbor, tek je na mjesto g. viećnika A. Rušnova izabran g. Stj. Kralj, viećnik bansk. stola.

Tim je bio dnevni red izcrpljen, te je novo izabrani predsjednik, zahvalivši se na iznovičnom povjerenju, zaključio glavnu skupštinu.

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) sastao se je odmah poslje dovršene glavne skupštine (21. veljače o. g.) u sjednicu, te se je definitivno konstituirao izabrav za podpredsjednika gosp. odvjet. M. *Daubacha*, za blagajnika g. prof. dra. Jos. *Pliverića*, za tajnika g. dra. Miju *Bišćana*, a uredjivanje družtvenoga organa „Mjesečnika“ povjereno je za tekuću godinu dosadanjemu uredniku prof. dr. B. *Lorkoviću*. — U sjednici držanoj 7. ožujka riešeno je više tekućih posala te uzeto na ugodno znanje očitovanje g. Adolfa *Rušnova*, viećnika kr. sudb. stola zagreb., da je voljan potaknuti raspravu o nekih prepornih pitanjih. Sadržaj rasprave priobćujemo malo niže, a skupština mjesečna biti će 11. travnja o. g. — Pravničkomu družtvu pristupio kao član g. Č. *Cekić*, sudb. pristav u Zagrebu; — a čast povjerenika primiše gg. Pavao *Štefanović* k. j. bilježnik i odvjetnik za Brod n. S., i *Kornfeld* Simon, viećnik c. i kr. okružnoga suda, za Banjaluku.

(Odlikovanja.) Previš. riešenjem od 26. veljače o. g. podieljen je viećniku kr. stola sedmorice, predsjedniku pravničkoga družtva itd. presv. g. dru. Fr. pl. *Burgstalleru* i njegovim zakonitim potomkom pridjevak „Remetski“ uz oprost takse. — G. V. *Bogišić*, naš odlični zemljak, imenovan je jednoglasno za membre de l' académie de législation de Toulouse.

(Dodatak uredovnoj sbirci naredaba pravosudne struke.) Naredbom kr. hrv.-slav.-dalmatinskoga zemalj. vladnoga odjela za pravosudje od 16. prosinca 1890 br. 14993 odredjuje se sliedeće: „Radi eminentne važnosti plenarnih

rješitba kralj. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga, izrečenih povodom žaoba ništovnih kr. državnoga nadodvjetničtva na obranu zakona, da se njimi pokaže pravi put sudovanju sudova prve molbe, koje se je možda udaljilo od zakona, priobćivati će se iste kao „dodatak k uredovnoj sbirci naredaba pravosudne struke.“ — Izlazit će kronološkim redom, te će biti providjene neprekidno tekućimi arapskimi brojevi.“

(Rad oko prav. terminologije.) Pita nas prijatelj iz Slavonije: „Zar je posve zaspao rad oko naše prav. terminologije? Ako pravnici hoće, ne će zaspati; ako se pako nastojanje oko ovoga veoma zamašnoga posla prepusti jednomu ili dvojici, slabo će napredovati, jer tu je nuždno sudjelovanje množine. Ne ćemo reći, da naši pravnici ne mare za ovu misao, a jamačno bi im učinili krivo rekav, da ne pojimlju domašaja njenoga, jer smo uvjereni, da svatko umie prosuditi, koliko je nuždno da svaka rieč, svaki naziv točno izrazuje pojam, koji se njom hoće da označi. Zato opetovano upozorujemo na ono, što je o tom predmetu pisano u broju 3, i 7 Mjesečnika g. 1890.

(Umirovljen je) previš. riešenjem od 5. ožujka o. g. dr. Konstantin *Vojnović* knez užički, kr. j. redoviti profesor civilnoga prava na hrvatskom sveučilištu u Zagrebu. Do g. 1874. dr. Vojnović bijaše odvjetnik u Splitu; te godine imenovan je profesorom na našem sveučilištu, otvorenom iste godine. Od onoga vremena vršio je svoje zvanje neprekidno i neumorno; „Mjesečnik“ je svake godine donio po koju raspravu iz njegovoga pera; pa kako je dobra zdravlja, živa i radina duha, nadamo se, da će ga on i u buduće po mogućnosti podupirati. Tko će ga zamieniti na važnoj katedri civilnoga prava, to se ne zna, a do sada nije se o tom ni mogla briga voditi u sveučilištnih krugovih, jer nisu ni slutili, da će biti Vojnović umirovljen.

(† Viktor pl. Špišić-Japranski) odvjetnik i načelnik grada Koprivnice, premine nakon kratke ali težke bolesti 7. ožujka o. g. u Koprivnici. Pokojnik, vredan hrvatski rodoljub, služio je do njem. absolutizma kao sudac, a onda položiv odvjet. ispit otvori odvjetničku pisarnu. Čast načelnika grada Koprivnice obnašao je dva puta; kroz mnogo godina bijaše članom hrvatskoga, a kroz dvie periode i zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora; god. 1877 pristupi pravničkomu družtvu kao član. Lahka mu zemlja.

(Slovensko i česko prav. družtvo.) Slovensko pravničko družtvo „Pravnik“ u Ljubljani držalo je 31. siečnja o. g. redovitu glavnu skupštinu. Predsjednik dr. *Papež* pozdravi skupštinare te konstatova liepi napredak družtva u g. 1890. Na to član odbora dr. *Ferjančić* izvješćuje u ime odbora o slovenskoj pravoslovnoj akademiji, a glavna skupština jednoglasno prihvati predloge: da je nuždno ustrojiti u Ljubljani pravoslovnu akademiju sa nastavnim jezikom slovenskim, da se u tom pravcu odpremi peticija carevinskomu vieću, koju će odbor izraditi. — Poslje toga čitaše tajnik družtva dr. D. *Majaron* obširno izvješće o djelovanju odbora u prošloj godini, kojeg se djelovanje kretalo: a) oko izdavanja družtvenoga časopisa „Slovenski Pravnik“, b) oko priredjivanja i sazivanja skupština; c) izdavanja zakona u slovenskom jeziku; d) sakupljanja gradje za njemačko-slovensku pravnu terminologiju. „Slovenskomu Pravniku“ može da osigura budućnost pravničko družtvo, a list je vrlo potreban; kako živi otac za svoje diete, tako mora živiti pravničko družtvo za „Slov. Pravnik“. Skupštinâ bijaše četiri, u kojih se raspravljahu razna pitanja pravna. Gradja za njemačko-slovensku pravnu terminologiju liepo napreduje, sabor kranjski dozvolio je družtvu podporu od 500 for. za tisak toga djela. Družtvo je imalo dohodka 1452·64 for., a izdalo je 1359·56 for., ostade dakle koncem minule

godine 93·08 for. Članarine ostalo je na dugu u g. 1890 svega 145 for. Za tekuću g. 1891 izabran je za predsjednika opet dr. Papež, a tako isto izabrani su svi dosadanji odbornici, i to trojica kao vanjski, a sedmorica kao domaći članovi ljubljanski.

Česko družtvo „Pravnicka Jednota“ u Pragu imadjaše glavnu skupštinu 5. veljače o. g., koju otvori predsjednik družtveni profesor i dvorski savjetnik dr. Antun *Randa*. Koncem g. 1890 imalo je družtvo 334 člana 14 više nego g. 1889. Dohodak družtveni iznosio je 3587·20 for., izdatak 1785·54 for., preostade dakle 1801·66 for, sa viškom izkazanim g. 1889 od 5792·4$^1/_2$ for. čini ciela gotovina sada 7593·70$^1/_2$ for.; pribroji li se ovamo vrednost neprodanih knjiga sa 5651·01 for., to imovina družtva broji 13244·71$^1/_2$ for. — U proračunu za godinu 1891 preliminiran je dohodak sa 3652 for., a izdatak sa 2629 for., bit će dakle suficita sa 1023 for. — Časopis „Pravnik“ štampa se u 900 exemplara, on je organ ne samo českoga nego i moravskoga pravničkoga družtva. Skupština je prihvatila predlog, da se obrazuju sastanci (sjezdi) českih pravnika, u kojih bi učestvovali sudci, odvjetnici, javni bilježnici i kandidati odvjetničtva; da odbor družtva sve priredi što je potrebito, pak da se iz družtvenih sredstva doznači za podmirenje troškova 500 for. — Za tekuću godinu izabran je opet za predsjednika prof. dr. A. Randa.

(Bečko pravničko družtvo) izabralo je u glavnoj skupštini, držanoj koncem prošle godine, za svoga predsjednika K. pl. *Stremayera,* drugoga predsjednika vrhovnoga suda bečkoga. Dosadanji predsjednik barun *Hye,* koji je kroz mnogo godina obnašao tu čast, nikako ne htjede pristati, da ga opet biraju, tako da je napokon družtvo moralo izabrati drugoga predsjednika; dočim je baruna Hye-a s bog velikih njegovih zasluga za nauku i za interese družtva imenovalo začastnim članom. Novi predsjednik pozdravi u plenarnoj sjednici, držanoj 28. siečnja o. g. članove, zahvali se na častnom odlikovanju te nastavi ovako: „Što dalje to postaje važnijim i zamašnijim zadatak, oko kojega radi pravničko družtvo. Što dalje to biva mučnije uspješno raditi oko razvoja prava u teoriji i praksi. Dok se teoriji mora priznati, da uvažuje rezultate pravorieka sudova, da se već i prečesto izdavanje sbirka rješitaba sudova svih molba u području teorije pomno ocjenjuje i uporavlja, mnogo manje djeluje teorija na praksu. Kraj množine posla riedko dospievaju sudci, da zarone u znanstveno proučavanje pitanja, koja se u praksi pojavljaju; pa i najsavjestniji odvjetnik nada se često većemu uspjehu, ako citira rješitbu koju vrhovnoga suda, nego ako citira najsjajniju znanstvenu raspravu. Ali to nas ne treba da smeta ili krene s puta, kojim smo do sada išli; treba da i nadalje gledamo, kako ćemo tamna područja pravnoga života lučju znanosti rasvjetliti. — Bližnje vrieme dati će, nadamo se, obilne sgode pravničkomu družtvu da razvije još veću djelatnost. Počimlje nova legislativna perioda, i gdjekoje prešno te važno pitanje u području pravosudnoga zakonodavstva pružit će željena povoda, da se raspravi i pretrese.

Kad sam ono pred dvadeset i pet godina pokrenuo, pod egidom tadanjega predsjednika prizivnoga suda baruna *Lattermanna,* pravničko družtvo u Gradcu, započe ono svoje djelovanje raspravom osnove novoga gradj. parben. postup. Onda nismo mislili da ćemo slaviti stogodišnjicu staroga postupnika, pa i sada ne znamo, kada će toga starca nestati iz života. A budu li i u napred pokusi, da se izradi novi kazneni zakon, onako napredovali, kako su do sada, moći će i kazneni zakon od g. 1803 u svojoj sadanjoj pomladjenoj formi slaviti takodjer stogodišnjicu.

Nu svestrani pokret duhova, koji se pojavlja u svakom području ljudskoga rada, i koji probija u sve slojeve družtva ljudskoga, mora se taknuti i jurisprudencije; tu će naći i pravničko družtvo bogatu gradju za svoje skromno djelovanje." — Poslje ovoga pozdrava čitao je dr. M. *Strohal*, prof. na gradačkom sveučilištu, raspravu „Die Giltigkeit des Titels als Erforderniss wirksamer Eigenthumsübertragung, zugleich ein Beitrag zur oesterreichischen Codificationsgeschichte." Spominjemo još, da u bečkom pravničkom družtvu često čitaju rasprave ne samo profesori bečkoga, pražkoga i gradačkoga sveučilišta, nego da to čine i profesori iz Njemačke; tako je n. pr. 4. ožujka o. g. čitao dr. Oto *Wendt*, profesor sveučilištni u Jeni, raspravu „Obligation und Haftung"; a 11. ožujka dr. C. pl. *Amira* prof. sveučilištni u Freiburgu i. B. raspravu „Thierstrafen und Thierprocesse."

Književne viesti.

— *Starine*, na sviet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga XXIII. Sadržaj: Izvještaj o Bosni g. 1640 o. Pavla iz Rovinja. Priobćio Stjepan Zlatović. — Prilozi za literaturu hrvatskih glagolskih spomenika. Priobćuje Ivan Milčetić. — Libellus Policorion, qui Tipicus vocatur. Priobćio S. Ljubić. — Priložak: Listina spljetskoga nabiskupa Lovre od g. 1069 i opatice Marije g. 1119. — Regesta documentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae saeculi XIII. Sabrao i uredio Ivan Kukuljević Sakcinski. Str. 256. Ciena 2 for.

— *Kwartalnik stowarzyszenia kandydatów notaryalnich w Krakowie i w Lwowie.* Ovo glasilo udruženja kandidata javnoga bilježničtva u Galičkoj kraljevini izlazi već treće godine u svezcih, svake četvrt godine po jedan, te priobćuje pravnih rasprava, praktičnih slučajeva, itd.

— *Les progrès de la science économique depuis Adam Smith.* Revision des doctrines économiques. Par Maurice *Block*, membre de l' institut. Paris 1890 svez. 2. Ciena 16 maraka.

— *Das Strafrecht der Schweiz*, von Heinrich Pfenninger. Berlin 1890. Str. XXVIII. i 839.

— *Die Gefängnisverwaltung bei den preuszischen Justizbehörden*, systematische Zusammenstellung der wichtigsten, die Gefängnissverwaltung bei den preuszischen Justizbehörden betreffenden, odministrativen Vorschriften, mit Erläuterungen etz. von J. *Wollenzien*. Breslau 1890. Str. 360.

— *Du délit nécessaire et de l' état de nécessite.* Napisao Pavao Moriaud, advokat. Paris 1889. Str. 321.

— *Die Kodifikation des internationalen Zivil- und Handelsrechtes.* Materialiensammlung. Von F. *Meili*. Leipzig 1891. Str. 151.

Gg. članovom prav. družtva.

Dana **11. travnja** o. g. u 5 sati poslje podne biti će **mjesečna skupština** pravničkoga družtva, na koju se gg. članovi ovim uljudno pozivlju.

U toj će skupštini član pravničkog družtva, sudb. viećnik g. *Adolfo Rušnov* razpravljati o prepornih pitanjih: *Imadu li se po § 953 ogz. pod vjerovnici, koji su se jur* „**nalazili**“, *kad je učinjeno darovanje, razumievati samo oni vjerovnici, koji imadu pravomoćno već dosudjenu tražbinu; ter imadu li se razumievati pod izrazom* „**skraćeni**“ *(vjerovnici) samo oni, koji nisu mogli proti dužniku voditi ovrhu do namirenja?*

A. Rušnov zastupat će mnienje, da se pod vjerovnici, koji su se *nalazili*, kad je učinjeno darovanje, ne imadu samo oni razumievati, koji imadu već pravomoćno dosudjenu tražbinu, već u obće oni, koji imadu tražbinu proti darodavcu, u stanovitih slučajevih, ako i ona nije dospjela, a da je odlučan samo čas onaj, kojega se je dužnik obvezao na obligatornu činitbu. *Skraćenimi* pako da se imadu vjerovnici smatrati ne samo oni, koji u pomanjkanju imovine dužnika, darodavca, ne mogu voditi ovrhu do namirenja, već i oni, kojim je darovanjem oduzet svaki objekt, na koji mogu voditi ovrhu do osiguranja, ili u obće izhoditi osiguranje za njihove tražbine u slučajevih, u kojih im pravo osiguranja po zakonu pripada (kao n. pr. u slučajevih § 388 gpp.). Drži bo A. Rušnov, da je smisao § 953 ogz., da, uz predpostave u tom § navedene, vjerovnici pravo imadu, da budu stavljeni u isti položaj, u kojem su se nalazili prije darovanja. Pošto pako usljed ovakovog razlaganja ustanove § 953 ogz. nastaje preporno pitanje, kako ima glasiti zahtjev tužbe, temeljeće se na propis § 953 ogz., razpravljat će A. Rušnov i o tom pitanju, te će zastupati to mnienje, da zahtjev tužbe ove mora samo onamo glasiti, da se priznaje vjerovniku, da je skraćen u svom pravu, koje mu je pristojalo prije darovanja, te ne samo da daroprimac ima pravo dozvoliti, da tužitelj na darovane stvari vodi ovrhu do namirenja, već po okolnostih i da je dužan dozvoliti, da se tražbina tužiteljeva (vjerovnikova darodavca) na iste stvari osigura. Smatra naime A. Rušnov osudu po § 953 ogz. samo osudom, koja daje tužitelju legitimaciju na vodjenje ovrhe, a ne osudom, kojom se izkazuje tražbina sama t. z. osudom, koja *dosudjuje* tražbinu vjerovniku darodavca.

Sva ova pitanja su od eminentne praktične važnosti. Zato je svrha ove razprave da provocira diskusiju, jer je svako od gore navedenih pitanja preporno. Obzirom na ovu svrhu, neće A. Rušnov svoju razpravu udesiti u obliku predavanja, te istu čitati, već svoje mnienje o gornjih pitanjih razložiti ustmeno i tumačiti sa praktičnimi primjeri.

MJESEČNIK broj 4.

Opazke

na članak: „Pravo na ostavštinu biskupa bez oporuke umrvšega“ u broju 3. Mjesečnika 1891.

Prem mi se ne mili razpravljati u javnosti o predmetu, koji će valjda podpasti sudbenoj judikaturi, — dok sudovi nisu svoju rekli, — ter se čudim, da je u naslovu naznačeni članak i primljen u „Mjesečnik“ upravo sada i naročitim pozivom na pendentni slučaj;* to mi u oči ovoga čina, da je taj članak u ovom strukovnom listu objelodanjen, ne preostaje ino, već da evo i svoje opazke objelodanim, — jedino u interesu zakonoslovnoga razsvjetljenja predmeta.

Gosp. pisac u naslovu spomenutoga članka tvrdi, da se je pravni odnošaj ob ostavini kat. svećenika „običajem u crkvi“ i normami „partikularnoga synodalnoga zakonodavstva“ tako razvio, te je sva ostavina pripala „ili samo rodbini, ili crkvi i rodbini, ili crkvi, rodbini i siromahom one crkve, kod koje je svećenik služio.“

---

* Priobćujemo ove „Opazke“ premda sa gdjekojimi dedukcijami i tvrdnjami g. pisca nismo nimalo sporazumni; priobćujemo je pako zato, da se pitanje, o kojem je pisao g. prof. M., rasvjetli, ili — kako veli g. J. K. — „u interesu zakonoslovnoga rasvjetljenja predmeta“. Jer to velimo gosp. piscu ovih „opazaka“, da drugih razloga uredničtvo ovoga lista niti je imalo, niti ih ima sada, a po naravi stvari i prema zadaći lista, drugih niti ne može imati; a predpostavljamo, da ni g. pisac ovoga članka ne ima drugih razloga, jer inače ne bi štampali njegovih opazaka. Hoće li predmet, o kojem se ovdje razpravlja, „podpasti sudbenoj judikaturi“, toga nismo znali onda a ne znamo ni sada, a nezna toga ni g. pisac opazaka kad veli, da će „valjda“ doći pred sud. Ako bi se pravnički časopis morao uklanjati raspravi predmeta, o kojih netko misli, da će „valjda“ podpasti sudbenoj judikaturi, područje njegovoga djelovanja veoma bi se suzilo, i to na uštrb razvoja prava i učvršćenja onih načela, koja imadu biti temeljem svega pravnoga i družtvenoga reda. Objektivne rasprave, pisane mirno, triezno i jedino u nakani, da nadju i učvrste istinu, mogu dobroj stvari pomoći, a nikomu odmoći. Ured. Mjes.

Ne puštajuć se na polje običajnoga crkvenoga prava i neupuštajuć se u razlaganje citiranoga, prilično nejasnoga zaključka, što ga g. pisac iz tih običaja crkvenih izvodi, moram ipak opaziti, da se je u pitanju stojeći pravni odnošaj u Ugarskoj i Hrvatskoj na temelju posebnoga odnošaja „apoštolskih“ kraljeva ovih kraljevina, i na temelju pozitivnih zakona ponješto drugčije razvio.

Tu se je uvjek vladar smatrao zakonitim nasljednikom dobara prelata, kako to g. pisac pozivom na Tripart. I. 10 vrlo dobro iztiče, — i to za svrhe same crkvene uprave. Kada g. pisac ovu svoju tvrdnju odmah u sliedećoj izreci opoziva navodeći, da je ostavina kano takova pripala po običajnom pravu crkve — crkvi, rodbini i siromakom, to mi se ovo čini i nedosljednim i protivnim historičkim činjenicam. — Ako je vladar bio zakonitim nasljednikom dobara prelata, — to nije istodobno mogla ostavština prelata pripasti crkvi, rodbini i siromahom. Nu g. pisac, kako se čini, pravi razliku izmedju „dobara crkvenih prelata“, ter izmedju „ostavštine kao takove“, — koja potonja da obično od „pokretnina“ sastoji. Ja te razlike ne mogu uviditi, a još manje se ona dade ustanoviti iz citiranoga mjesta Tripartita, koje glasi: „da je naš vladar pravi i zakoniti baštinik svih prelata i crkvenih osoba . . . . . . “, a dalje spominje i dobra i posjedovna prava.

Što se pako tiče historičkih čina, to se historički ne može dokazati ni jedan moment, gdje bi siromasi konkurirali u nasljedstvu ostavine višega svećenstva u Ugarskoj i združenih s njom Hrvatskoj i Slavoniji, — da je dakle tuj uz priznato zakonito nasljedstvo vladara vladalo i različito od toga običajno pravo crkve, po kom su i siromasi konkurirali.

Ono pravo, koje je po najstarijih kanonih pripadalo crkvi, naime da izključivo razpolaže sa ostavštinami svećenstva u korist crkve, vršili su u Ugarskoj i Hrvatskoj apoštolski kraljevi, kao „utemeljitelji svih crkava, biskupija, opatija, koji su tim utemeljenjem stekli moć zaštitnikâ i pravo imenovati, birati i podieljivati beneficium, ter su ovo pravo vrhovnoga patrona uviek vršili“

(Tripart. I. 2) — i na temelju ovlasti, podieljene od pape Silvestra II. prvomu kralju ugarskomu i svim njegovim okrunjenim nasljednikom, da „crkvu urede i njom upravljaju“. — Pače ovo su pravo kraljevi ugarsko-hrvatski uviek smatrali kao pravo veličanstva (Hoheitsrecht) u pravom smislu rieči, i kao takovo uvjek izjavili i energično držali koli naprama svetoj stolici, toli naprama zakonodavstvu.

Kako se je gore iztaknuta strogost starih kanona u pogledu izključivoga prava crkve na ostavštinu svećenika vremenom ublažila, ter su ovi dobili dozvolu, da mogu nješto svoga stečenoga imetka ostaviti rodbini i u ime lemozine siromakom; tako je svećenstvo i u Ugarskoj i Hrvatskoj tečajem vremena izhodilo njeka prava razpolaganja sa imovinom svojom za slučaj smrti; — tako niže svećenstvo godine 1558, — a više svećenstvo uslied naredbe kralja Ferdinanda II. godine 1625. Nu kako s jedne strane ovo ograničeno pravo razpolaganja za slučaj smrti višega svećenstva nije zadovoljilo, a s druge strane ono nije ni izpunjavalo uvjeta, uz koje je to pravo bilo vezano: to su se razpredale dugotrajne razprave izmedju fiska i svećenstva, koje su se dokončale konvencijom Kolonićevom god. 1702, — ili bolje dne 15. srpnja 1703, — koja usljed po g. piscu citiranih zakona sačinjava nedvojbeni zakoniti temelj u pitanju stojećega pravnoga odnošaja ostavštine prelata.

Moram skupa sa g. piscem ovdje konstatovati, da Kolonićeva konvencija ne uredjuje samo pravo testiranja višega svećenstva, već uredjuje takodjer zakonito nasljedje iza ab intestato umrvših prelata.

Napomenute bo razprave izmedju fiska i višega svećenstva vrtile su se uvjek samo oko prava testiranja. — Glede zakonitoga nasljedja pako u slučaju pomanjkanja oporuke nije ni prije Kolonićeve konvencije bilo dvojbe, da fisku pripadaju njeka prava, dočim su domaći vladari, koji su crkvu i upravitelje njezine obilno obskrbili iz svoje osobne i iz državne imovine, ter ju štitili i branili u posjedu i uživanju podieljenih dobara, — uvjek smatrali neodtudjivim pravom svojim, da uživateljem tih dobara mogu nametnuti stanovite obveze u korist države, kao i da, — bez povrede sućanstva crkvenih dobara i potrebâ crkvene uprave, — mogu za državne potrebe prisvojiti dohodke tih dobara za vrieme sedisvakancije, a isto tako i dio one imovine, koju je prelat iz dohodaka beneficija stekao i poslje smrti svoje ostavio. To je ono pravo, što ga g. pisac zove „jus spolii“; nu narav toga prava meni se čini ipak različitom od običnoga jus spolii, jer ono nije puki izljev niti patronatskoga niti lenskoga prava, već je skopčano takodjer sa vladalačkom i zakonodavnom vlasti. Ovo pitanje medjutim imade samo pravno-historičku vriednost, ter je za razsudbu pozitivnoga pravnoga stanja posve irelevantno, pošto je dotični pravni odnošaj nedvojbenim pozitivnim zakonom uredjen, ter zato — s toga gledišta — ne treba više pitati za historički postanak i razvitak toga prava.

Pita se sada, da li je taj zakon t. j. Kolonićeva konvencija, potvrdjena zak. čl. 16 od g. 1715, svjedočanstvom previšnje resolucije od 20. srpnja 1810, — što sve gosp. pisac izpravno konstatuje, — još danas u krieposti?

Za Ugarsku g. pisac jestno odgovara, samo bih pravničke preciznosti radi ovdje izpravio, da to ne biva na temelju „prakse“, već na temelju pozitivnoga ustavnoga zakona, kako je to g. pisac sam na predidućoj strani razprave svoje jasno konstatovao. Kada g. pisac tom prilikom naglasuje, da se ta „praksa“ sada i u Hrvatsku prenieti nastoji, — budi mi slobodno pitati: čemu treba „prenieti“ nješto iz Ugarske u Hrvatsku, što je, po piščevoj izjavi (iza dvorskoga dekreta od 17. srpnja 1773 i patenta od 18. srpnja 1772) „u Hrvatskoj i Ugarskoj u krieposti ostalo“?

Očevidno se ne može pitanje tako formulirati, da li se ustanove Kolonićeve konvencije imadu iz Ugarske u Hrvatsku prenieti, već tako: da li je Kolonićeva konvencija, koja je za Hrvatsku i Ugarsku jednako u krieposti bila, možda posebno za Hrvatsku dokinuta ili ne?

Gosp. pisac i na ovo pitanje jestno odgovara i tvrdi, da glede nasliedja u ostavštini prelata ab intestato umrvših, sada u Hrvatskoj ne vriede ustanove Kolonićeve konvencije, već vriede ustanove običajnoga prava crkve, i to na temelju konkordata od g. 1855.

Ali kojim umovanjem dolazi g. pisac do toga zaključka?

Ako iz dotičnoga razlaganja piščevog izpustimo sve, što na stvar ne spada i o pitanju samom in concreto ne odlučuje, ostaje nam evo ovaj goli silogizam:

1. Zakonito nasliedje iza ab intestato umrvših prelata u Hrvatskoj zakonito je uredjeno Kolonićevom konvencijom od godine 1702, potvrdjenom zak. čl. 16 od g. 1715;

2. U konkordatu od g. 1855 o diobi ostavštine bez oporuke umrvšega svećenika (dakle o nasljednom redu ab intestato) „ne ima govora“;

ergo: — Kolonićeva je konvencija u pogledu zakonitoga nasliedja konkordatom dokinuta!!

Meni je to prvi put čuti, da koji zakon dokida nješto, o čem i ne govori.

Da je zakonodavac konkordatom hteo ukinuti ustanove Kolonićeve konvencije, odnoseće se na zakonito nasliedje ab intestato umrvših prelata; da je hteo ove ustanove drugimi kojimi nadomjestiti, sigurno bi to izrazio riečmi tako nedvoumno, kao što je to učinio glede ukidanja stegâ slobodnoga testiranja svećenikâ; — jer po obćem pravilu zakonske hermeneutike samo ono vriedi, što je zakonodavac nedvoumom „rieči“ kao volju i namjeru svoju izrazio. Medjutim ćemo kasnije viditi, kako nije istina, da konkordat ne sadržaje nikakove ustanove o tom, kako se ima sa ostavštinom svećenika postupàti.

Gosp. pisac zaključuje iz čl. XXI. i XXXV. konkordata u savezu sa odpisom c. kr. ministarstva za bogoštovje i nastavu od 25. siečnja 1856 br. 1371, da su svi konkordatu protivni zakoni i naredbe dokinute. — Tomu ne ima prigovora; — to je medjutim obćenito pravno pravilo, za koje ne treba poziva na čl. XXI. i XXXV. konkordata i na onu citiranu naredbu od god. 1856. Ali odkuda dolazi g. pisac do daljnjega zaključka, da su i oni zakoni konkordatom dokinuti, koji su protivni crkvenom pravu, — da je dakle konkordatom u carevinu Austrijansku uvedeno crkveno pravo? — to mi je posve nepojmljivo! Tà konkordat sâm kaže u čl. XXXV., da se dokidaju svi oni zakoni, naredbe i odredbe i u toliko „in soweit sie diesem feierlichen Vertrage widerstreiten“, ali o tom, da bi crkvenom pravu bila „priznana podpuna valjanost“, — ni govora ne ima. — Tà i danas postoje nebrojeni zakoni iz vremena prije i poslje konkordata, koji se sa ustanovami crkvenoga prava ne slažu; ali nitko odtuda ne će i ne može zaključiti, da ovi zakoni ne valjaju, jer su protivni crkvenomu pravu. — Naravski, jer konkordat vriedi, — bolje vriedio je, — samo za one konkretne odnošaje, koji su njim uredjeni, a ne za cieli krug i obseg crkvenoga prava. — Rekao sam „vriedio je“, jer su — mimogred budi spomenuto — medjutim mnoge ustanove konkordata novijim zakonodavstvom dokinute i promienjene.

Ob uvedenju dakle crkvenoga prava mjesto državnoga ne može biti govora; takvu monstroznu abdikaciju državnoga zakonodavstva ne sadržaje konkordat.

Samo tom fikcijom, da je konkordatom uvedeno crkveno pravo, mogao je gosp. pisac doći do zaključka, da je intestatni nasljedni red Kolonićeve konvencije protivan konkordatu.

Kada g. pisac kaže, da „o diobi ostavine svećenika, ab intestato umrvših, u konkordatu ne ima govora“, kako onda dotična ustanova Kolonićeve konvencije može biti protivna konkordatu? Ustanova može biti protivna opet samo ustanovi, a ne — neustanovi. Kada konkordat nije hteo ništa odrediti glede intestatnoga nasljednoga reda u ostavinah svećenika, tada u tom pogledu niti je hteo, niti je mogao doći u protimbu sa drugim kojim postojećim zakonom o tom odnošaju, — u nazočnom slučaju sa Kolonićevom konvencijom. — A da zaista konkordat glede upitnoga odnošaja izrikom nije hteo u koliziju doći sa državnim zakonom, to ću mahom bjelodano dokazati.

Prije pako moram se još u kratko baviti sa odpisom c. kr. ministarstva za bogoštovje i nastavu od 13. siečnja 1857 i sa odpisom c. kr. ministarstva financija od 3. prosinca 1856 broj 18948, upravljenim navodno na c. kr. financijalno ravnateljstvo u Zagrebu, iz kojih g. pisac izvadja, da se je Njeg. Veličanstvo isto tako odreklo nasljednoga prava za fiska na jednu trećinu ostavine prelata, kao što se je odreklo interkalarnoga dohodka od biskupija.

Meni se čini, da ne treba dokazivati, kako se ovaj zaključak sa zakonoslovnoga gledišta nikako ne dade opravdati. — Istim pravom moglo bi se tvrditi, da se je fiskus, odrekav se interkalara, odrekao takodjer poreza, ili pristojbenoga jednačka od biskupskih dobara. — Po kojih pravilih zakonoslovne hermeneutike dolazi g. pisac do zaključka, da je u odreknuću od interkalara sadržano takodjer odreknuće od baštine biskupa? Zar je interkalarni prihod od biskupskih dobara istovjetan, ili samo sličan sa stečenom imovinom biskupa, koja po smrti njegovoj ostavštinu njegovu predstavlja?

Zar zakonoslovac, ili dogodno sudac smije i primetnuti nješto zakonu, što u njem sadržano nije? — Ja mislim, da za takovo tumačenje naredbe od 13. siečnja 1857 nije dovoljan piščev razlog, da su interkalarni dohodci „za fiska mogli mnogo važniji i izdašniji biti.“ Taj bi razlog samo bio dokaz tomu, da se je velikodušje Njeg. Veličanstva upravo htjelo odreći važnijega i izdašnijega diela pravâ, „koja su predji Njeg. Veličanstva dugim nizom stoljeća mirno uživali.“

U ostalom ono odreknuće od interkalara, izraženo u citiranoj naredbi od g. 1857 i utemeljeno na čl. XXXII. konkordata, nipošto nije bilo prvo. Već se je car Josip II. naredbom od 18. studenoga 1783 bio odrekao interkalarnoga prihoda od izpražnjenih ugarskih i hrvatskih biskupija u korist onih bogumilih svrha, za koje je vjerozakonska zaklada služila. Ovo je odreknuće kasnije opet naredbom kralja Franje I. od 21. svibnja 1792 izvan krieposti stavljeno, ali medjutim je ostali dio Kolonićeve konvencije uvjek netaknut ostao i nikomu nije palo na um, da ovo odreknuće od interkalara sadržaje u sebi i odreknuće od nasljedstva u ostavinu biskupa.

Kada dakle citirane po gosp. piscu naredbe od 25. siečnja 1856 br. 1371 i od 13. siečnja 1857 ne sadržaju ni jedne rieči ob odreknuću fiska od nasljedstva biskupa, — tada nitko ne može tvrditi, da je bila namjera zakonodavca odreći se toga nasljedstva, tim manje, pošto je podieljenom dozvolom slobodnoga testiranja i tako bilo prepušteno biskupom, da izključe fiska u svakom slučaju od nasljedstva svoga.

Što da tek govorim ob onom odpisu ministarstva financija od 3. prosinca 1856? — Gosp. pisac sam kaže, da isti nije oglašen niti u državnom, niti u zemaljskom zakonskom listu. Ja mogu dodati, da se isti ne nalazi niti u Naredbeniku c. kr. bečkog financ. ministarstva, niti u istodobnom Naredbeniku c. kr. financ ravnateljstva zagrebačkoga. — Već jedino s toga formalnoga razloga ovaj odpis u zakonoslovju ne može imati mjesta i ne gledeć na to, da on niti po sadržaju svom, niti po nadležnosti i djelokrugu oblasti, koja ga je izdala, — ako ga je izdala, — ni po namjeri te oblasti ne može imati moć zakona, ili zakonske norme.

Meni sadržaj ovoga odpisa nije poznat do onoga fragmenta, što ga g. pisac priobćuje. Iz toga fragmenta pako razabirem, da je taj odpis uzsliedio u riešenju specialnoga njekoga, meni ne poznatoga pitanja, uz koje se per tangentem spominje, ili izriče nazor, da su na mjesto nasliedja kr. fiska u ostavini prelata uslied konkordata stupili drugi odnošaji. — Kako medjutim taj nazor, da su konkordatom u rečenom pitanju drugi odnošaji nastali, u theoriji ne stoji, to sam gore dovoljno dokazao, a sigurno će se to i praksom iz onoga vremena dokazati moći. — Ali sve i onda, kad bi se dokazalo, da se je u onom vremenu u pojedinih slučajevih drugčije prakticiralo, nego li propisuje Kolonićeva konvencija, — primjerice možda u slučaju ostavine gjurskoga biskupa, na koju se odnosi citirani odpis; — zar će budi zakonoslovac, budi sudac smjeti po toj praksi postupati, a ne će postupati po jasnom slovu zakona (§ 12 o. g. z.)?

Vjerujem, da su u birokratičkoj praksi vremena, iz kojega se datira spomenuti odpis, različiti krivi nazori vladali o zakonskih odnošajih u Ugarskoj i Hrvatskoj, osobito u stanovitom smjeru, — ali to mene ni za dlaku ne može odvraćati od staze čiste zakonitosti, ne može me zavesti na krivi put o tom, što je zakon, što nije. — Zato ja citirani odpis, koga ne ima u zakonicih, moram, kao škarteku bez vriednosti, izključiti iz kruga našega zakonoslovja.

To moram tim većma učiniti, pošto mi se u ovom odpisu ne kaže, kakvi su oni „drugi odnošaji“, koji su stupili na mjesto Kolonićeve konvencije; koji je onaj specialni zakon, koji ustanovljuje nasljedni red iza prelata ab intestato?

Poziv na konkordat očevidno nije dostatan, pošto ovaj, — to g. pisac sam priznaje, — ne ima ustanove ob intestatnom nasljednom redu. Kolonićeva je konvencija iznimka od obćega zakona o nasljedju ab intestato (§ 761 ogz.). Je li ta iznimka ukinuta i nije li podjedno odnošaj ovaj drugčije uredjen, tada bi stupile u kriepost ustanove obćega gradjanskoga zakona, — jer konkordat sam izrično upućuje ostavštinske stvari svećenika na „svjetske zakone“. I tu smo došli do one točke, u kojoj se čvor sam po sebi razrješava.

Upućujuć konkordat u čl. XIII. ostavštine svećenika izrikom na sudove državne, koji naravski suditi mogu samo po zakonih, izdanih državnim zakonodavstvom, uklonjena je svaka dvojba o tom, da se koli oporučno, toli bezoporučno nasljedstvo iza svećenika jedino po zakonih države prosuditi i urediti može i mora, — da po tom sam konkordat nedvoumnom jasnoćom protuslovi predpostavi piščevoj, kano da je konkordatom uveden nasljedni red običajnoga crkvenoga prava.

Evo što o tom odredjuje jedna naredba c. kr. ministarstva financija u Beču od 18. studenoga 1859 broj 55789:

„Die Verlassenschaften der katholischen Geistlichen gehören nach Art. 13 des kaiserl. Patentes vom 5. November 1855 (Concordat) zu den bloss weltlichen Rechtssachen, über welche der weltliche Richter zu entscheiden hat. Da aber der weltliche Richter bei Ausübung der Gerichtsbarkeit über die Erbfolge nach einem ab intestato verstorbenen Geistlichen nur nach den von der Staatsgewalt kundgemachten Gesetzen vorgehen kann, so ist es zweifellos, dass auf die Intestat-Verlassenschaften katholischer Geistlichen nur die Staatsgesetze Anwendung finden . . .“

Ova naredba dakle, mimogred spominjem, izravno protivno odredjuje od onoga odpisa, što ga g. pisac od istoga ministarstva citira, pa je još k tomu kasnija od ovoga. — Rekoh „izravno protivno“ odredjuje, jer ovaj odpis smatra konkordat izvorom prava u pitanju nasljedstva iza svećenika, — a po meni citirana naredba pokazuje, kako upravo konkordat sebe ne smatra izvorom prava u upitnom odnošaju, već izrikom upućuje na druge zakone.

Sada se samo još pita, koji su to „svjetski zakoni“, na koje čl. XIII. konkordata upućuje?

Na to pitanje daje uvodni patent obćega gradj. zakona od 29. studenoga 1852 br. 246 d. z. l. u savezu sa § 761 toga zakona sliedeći jasni odgovor: „Propisi, koji su se u uvodno naznačenih krunovinah (Ugarskoj, Hrvatskoj . . .) prije obdržavati imali, kad je glede ostavštine svećenika nastupilo zakonito nasljedstvo (§ 761), ostaju do dalnje odredbe nepromienjeni.“ —

Pošto ni gosp. piscu, ni meni, nisu poznati u tom pogledu drugi propisi do Kolonićeve konvencije; — pošto ova konvencija nikakvom kasnijom zakonodavnom odredbom, naročito konkordatom, ukinuta nije, — kako sam dovoljno dokazao; — to mislim, da o pravu nasljedstva u ostavštinu bez oporuke umrvših biskupa kod nas jedino i izključivo odlučuje Kolonićeva konvencija kao pravi, na historičkom razvitku od stoljećâ osnovani ustavni zakon.

Meni nisu poznati nazori crkvenih krugova prvostolnoga kaptola zagrebačkoga o tom predmetu. Nu kad se g. pisac i na to mnienje poziva, ter ga u boj vodi, tada, po mojem nazoru, nije bilo oprezno, završiti zakonoslovnu razpravu uputom na tajinstveni „službeni akt“, koji će se po mnienju piščevom bez dvojbe moći doprinieti u prilog nazoru crkvenih krugova. — U zakoslovju ne ima niti tajne, niti „službenih akta“, — jedino slovo zakona!

Gdje su zakoni, ne ima „Kulturkampfa“. „Podaj caru, što je carevo, a Bogu, što je božje.“ *J. K.*

◆

Ako privatni tužitelj ne dodje na razpravu, ne ima prava na obnovu.

U Mjesečniku od veljače t. g. naveden je na str. 91 i 92 sliedeći praktični slučaj:

„Na prijavu Bolte H. proti Dragutinu J. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označenoga u § 487 k. z., urečena je glavna razprava za 10. lipnja 1890 u 8 sati prije podne. Na tu razpravu dodje sam okrivljeni Dragutin J., pak pošto do $^1/_2$9 sati prije podne nije prispio privatni tužitelj, bje razprava bez njega provedena i prema § 34 k. p. po 250 toč. 2 k. p. obtuženi odriešen.

Nakon proglašene (i već sastavljene te podpisane) osude dodje zastupnik priv. tužitelja H-a, pak pošto mu je priobćeno, da je razprava upravo provedena i osuda izrečena: zamoli on još istoga dana obnovu kaznenoga postupka i ukinuće osude od 10. lipnja 1890 br. 1231

Tu je molbu sud odlukom od 11. lipnja 1890 br. 1434 odbio, pošto privatni tužitelj nema prava tražiti obnovu kaz. post., kad je odustao od svoje tužbe izrikom ili muče, ili kad nije došao na razpravu; s toga ne može se uvažiti ni što tvrdi, da je doduše zakasnio na glavnu razpravu, ali da se nije odrekao obtužbe.

Proti toj odluci podnesao je privatni tužitelj pritužbu de pr. 18. lip. 1890 br. 1501. Kr. sudb. stol u Zagrebu, riešenjem svojim od 28. lipnja 1890 br. 5251. uvažio je pritužbu Bolte K., ukinuo napadnutu odluku, te naložio prvomu sudu, da za razpravu toga predmeta novo ročište odredi i dalje po zakonu postupa, i to s razloga, što se po propisu § 34 k. p. ima smatrati, da je privatni tužitelj od tužbe odustao samo onda, ako ili ne dodje na razpravu, ili na njoj ne učini konačnih predloga, — što se vidi i iz propisa § 293 kp., koji veli, da se nedozvoljuje obnova kaz. post. privatnomu tužitelju, koji svoju tužbu opozove — a ne i onda, ako je ponješto zakasnio doći na razpravu; jer je i tim izražena njegova želja, da se razprava povede.“

Meni se čini, da je odluka prve molbe na zakonu osnovana, a ona druge molbe da nije, što ću nastojati da dokažem.

Kazneni postupnik od 29. srpnja 1853 odredjivao je u § 232 al. 2: „Ako pozvani privatni tužitelj nedodje na razpravu konačnu, a nije najprije izhodio njenu odgodu (§ 221); ili ako u toj razpravi ne podnese obtužbe svoje, ima se to smatrati kao da je od nje odustao (§ 249).“

Zadnja alineja § 366 istoga zakona glasila je: „Ako je napokon odustaja od prijašnje iztrage proti okrivljeniku zaključena bila samo za to, što je ili državni odvjetnik ili privatni tužitelj odustao od zahtjeva, da sud kazneni progoni iztraženika; tada se postupak ne može više obnoviti.“

Niti doktrina niti praksa nisu bile složne u tom, da li se može dozvoliti obnova postupka na molbu privatnog tužitelja, ako je ovaj dokazati kadar, da nije svojom krivnjom izostao od razprave.

Bečko vrh. sudište izreklo je rješitbom svojom od 10. ožujka 1868. (G. Z. od g. 1869, br. 10), da se privatnom tužitelju mora dozvoliti hora legalis, pak da se samo onda ne može dozvoliti obnova postupka, ako je hora legalis protekla, a on nije došao k razpravi. Rješitbom pako od 21. veljače 1866 (G. Z. od g. 1866, br. 39) postavilo je načelo, da mu se ne može dozvoliti obnova postupka, ako nije došao do onoga časa, kada je perovodja oglasio stvar.

Frühwald (Handbuch des oest. Strafprocesses, Wien 1856, str. 318) kaže: Na privatnog tužitelja ne treba čekati. Predsjedatelj odredjuje, da u naznačeno vrieme započme razprava time, što perovodja oglasi stvar; onda dade po podvorniku pozvati privatnog tužitelja, pak ako njega ni njegovog punomoćnika ne ima, imade se uzeti, da je odustao od obtužbe. Pošto ova odustaja počiva na zakonskoj predpostavi, može se i obezkriepiti; što biva onda, ako privatni tužitelj donese kašnje osnovanu odgodnu molbu, te ujedno valjanimi razlozi dokaže, zašto je nije već prije podnio. U ovom slučaju mogla bi se odrediti nova razprava; a ako se odgodna molba odbije, pristoji privatnom tužitelju pravo proti toj riešitbi uložiti priziv po § 295 k. p. A osim toga može privatni tužitelj proti odustajnoj odluci (§ 289) uložiti priziv.

Na ovo mu odgovara Rulf (Commentar zur Strafprocessordnung für das Kaiserthum Oesterreich, Wien 1857, II. sv., str. 27): Ako privatni tužitelj ne dodje na razpravu, ima se smatrati, da je odustao od obtužbe, pak se ima konačna razprava zaključiti odustajnom odlukom (§ 289 sl. d.). Proti ovoj odustajnoj odluci ima privatni tužitelj pravo uložiti priziv, ali ne s toga razloga, što nije on kriv, da nije došao na razpravu. Pošto nadalje ne može biti govora o naknadnoj molbi za odgodu već obavljene konačne razprave, sliedi iz toga, da nije dozvoljen protudokaz kod predpostave, da je privatni tužitelj, koji nije došao na razpravu, odustao od obtužbe.

Rulfovomu nazoru priključuje se i Jičinsky (G. Z. od god. 1859, br. 131, str. 522 i 523) i to sa sliedećih razlogâ: Ovi delikti nisu privatni delikti u pravom smislu rieči, oni su objektom državne reakcije. Radi toga proteže se privilegij privatne tužbe samo u granicah, koje joj je postavila reakcija zakona izrečenjem i proglašenjem osude; tim je privatna tužba doprla do osude, došla je do granice svog djelokruga, razlog čuvanja privatnih interesa prestao je i započelo podpuno djelovanje državne reakcije. Za to i postavlja zakon u §. 530 k. z. načelo, da se ovaj privilegij može vršiti samo do proglašenja osude. Iz toga sliedi a contrario, da se po proglašenju osude ne može više govoriti o vršenju toga privilegija, a to jednostavno za to, jer više nepostoji. Ako pako nije dozvoljeno opozvati tužbu iza proglašenja osude, onda isto tako ne može biti dozvoljeno iza proglašenja osude opet oživiti progon i osudjenje okrivljenog. Odustajna odluka nije ništa drugo nego takova osuda ili riešitba, stvorena nakon konačne razprave, kojom se riešava pitanje, da li postoji ili ne postoji stanoviti delikt (§ 295 k. p.), koja se ne može ukinuti na štetu okrivljenoga, jer imade istu moć kao i pretrpljena kazna (§ 529 k. z.) i jer je delikt prestao. K komu valja još primjetiti, da je privilegij privatne tužbe iznimka; a iznimke se imadu strogo tumačiti, i prije stegnuti nego li proširiti. Konačno je obnova postupka po zakonodavcu sa jasnih razloga proglašena vanrednim pravnim liekom, koji je restringiran samo na njekoliko slučajeva, pak se na koncu § 366 naročito veli, da se postupak ne može obnoviti, ako je privatni tužitelj odustao od zahtjeva, da sud kazneni progoni iztraženika. S toga je naravna posljedica navedenog načela, da je zakonodavac ovdje izključio opravdanje izostanka od konačne razprave.

Premda Frühwaldovo mnienje nije osnovano na zakonu, te je usljed toga i ostao u doktrini osamljen, mogao je on ipak doći do zaključka, da se može nova razprava odrediti, ako privatni tužitelj donese kašnje, nakon dovršene razprave, osnovanu odgodnu molbu; jer zakon veli, da se ima samo onda smatrati da je odustao od obtužbe, ako ne dodje na konačnu razpravu, a nije najprije izhodio njenu odgodu. Jer ako je zakonodavac izključio ovu predpostavu onda, kada je prije razprave osnovano zatražio i izhodio privatni tužitelj odgodu razprave, onda je od tuda moguće izvoditi konsekvenciju, da je ta predpostava izključena i onda, kada obstoje razlozi, usljed kojih nije mogao privatni tužitelj doći na razpravu, niti je mogao prije razprave izhoditi njenu odgodu.

Da se ovoj dvojbi u doktrini i praksi na put stane, sadržavala je prva osnova k cislitavskom kaznenom postupniku od g. 1863 sljedeću ustanovu: „§ 430 Ist der Privatankläger bei der Hauptverhandlung nicht erschienen und in Folge dessen der Angeklagte freigesprochen worden, so kann dem Privatankläger beim Vorhandensein der im § 420 unter Zahl 1 u. 2 bezeichneten Voraussetzungen die Wiedereinsetzung in den vorigen Stand und die nochmalige Anberaumung der Hauptverhandlung bewilligt werden. Die Entscheidung hierüber erfolgt, nach Vernehmung des Angeklagten, in nicht öffentlicher Sitzung des zur Vornahme der Hauptverhandlung zuständigen Gerichtes. Ein Rechtsmittel ist gegen dieselbe nicht zulässig.“

U obrazloženju kaže se o tom (Glaser, Gesammelte kleinere juristische Schriften, 2 Auflage, Wien 1883, I. svez., str. 853, op. 3): „Po jednoj ustanovi dosadanjeg prava, koja je pridržana i u ovoj osnovi, posljedica je izostanka privatnog tužitelja od razprave, da se odmah uzima, da je od kaznenog progona odustao.

U takovom slučaju izriče se odmah odrješujuća osuda, što je i podpunoma opravdano, jer se obtuženi nesmije dulje nego li je neobhodno nuždno, ostaviti pod težinom obtužbe, a osim toga se s razlogom uzeti može, da je privatni tužitelj od obtužbe odustao.

Medjutim se valja zakonodavstvu obazrieti i na mogućnost, da je izostanak privatnog tužitelja prouzročen neuklonivom zapriekom, a možda ćak i silovitim činom obtuženoga. Za ovaj slučaj se je osnova pobrinula i dopustila, da presudni sud pod prije navedenimi uvjeti, odnosećimi se na obtuženika, privatnomu tužitelju dozvoli povratu u prijašnje stanje i novu glavnu razpravu. Razumije se po sebi, da je valjalo dodati, da se o tom zahtjevu ima najprije saslušati obtuženi.

Proti ovakovoj riešitbi ne dozvoljava osnova pravnoga ljeka tužitelju radi toga, da se zaštiti obtuženi proti predugom šikanornom progonu, a obtuženom radi toga, jerbo mu se mora ostaviti, da na samoj razpravi i u pravnih ljekovih, koje može uložiti proti osudi, dokaže, da je privatni tužitelj doista odustao od obtužbe, pak da usljed toga valja izreći odrješujuću osudu.“

Ova ustanova bila je, veli Glaser (l. c. str. 854), uvrštena u cieli niz osnova, dok nije izčezla iz one osnove, koja je sadržavala posljedak predloga državnoga vieća, te nije više u nijednu osnovu uvrštena. Saborski odbor za vladinu osnovu kaznenog postupnika od god. 1867 prispodabljao je tu osnovu sa prijašnjimi, pak se je u većini slučajeva vraćao k prijašnjim osnovam. S toga se nikako ne može uzeti, da je pometnjom izpuštena iz osnove odborove navedena ustanova. Vladina pako osnova od g. 1872 nastojala je, da se što je samo moguće manje razlikuje od navedene odborove osnove.

Iz svega navedenoga nedvojbeno sliedi, da je hotice gornja ustanova izpuštena iz zakonske osnove, odnosno iz zakona, dakle da zakonodavac nije hotio privatnomu tužitelju dozvoliti povratu u prijašnje stanje, a još manje obnovu postupka, ako nije došao na razpravu.

Naš kazneni postupak je glede pitanja, kojim se bavimo, sasvim identičan sa cislitavskim od g. 1873.

Zadnja alineja § 34 k. p. glasi: „Ako ne dodje (sc. privatni tužitelj) na glavnu razpravu, ili ako na njoj ne učini konačnih predloga, smatrat će se, da je odustao od tužbe.“

Zadnja alineja § 293 k. p. glasi: „Privatnomu tužitelju, koji svoju tužbu povuče natrag, ne će se dopustit nikada obnova postupka kaznenoga.“

Da vidimo sada, kako tumači ove ustanove otac austr. kaznenog postupnika Glaser, koji je bez dvojbe najkompetentniji tumač ovoga zakona.

On veli (l. c. sl. 852): Kada § 46 k. p. (§ 34 hrv. k. p.) ustanovljuje, da se smatra, ako privatni tužitelj ne dodje na glavnu razpravu, da je odustao od obtužbe, onda je to predpostava, na koju je prizivno sudište kao i prvi sudac vezan, te ju pobijati nije dopušteno. Bez dvojbe nemora biti razlogom ne dolazku privatnog tužitelja na glavnu razpravu, što je odustao od obtužbe, nego mogu tomu biti sasma drugi razlozi. Ali zakon se na to neobazire. S toga će imati prizivno sudište, pak makar mu bili i poznati razlozi izostanka privatnog tužitelja od glavne razprave, priznati, da je rješitba prvoga suda, koja se osniva na predpostavi odustaje od obtužbe, na zakonu osnovana.

Razlozi ovoj ustanovi zakonskoj nisu poznati, ali oni mogu postojati jedino u tom, da se je metnulo na vagu s jedne strane interes obtuženoga, da se stvar odmah definitivno rieši, i sigurnost proti uznemirivanju njegovom sa pokušaji obnove kaznenog postupka; a s druge strane nepravda, koja se može dogoditi privatnom tužitelju, kada mu se oduzima pravo, da izpriča i opravda svoj izostanak od razprave — pak da je prevagnula prva strana i da se je dosljedno mislilo, da se na ovu pogibelj ne može obzir uzeti.

Kad i ne bismo imali uza se ovako dva klasična svjedoka, kao što je geneza zakona i otac mu Glaser, morali bismo doći do toga rezultata iz samog zakona.

Kada zakon kaže, ako privatni tužitelj ne dodje na glavnu razpravu, smatrat će se, da je odustao od obtužbe: onda je to praesumtio juris et de jure, pak ako privatni tužitelj, bilo ma s kojega mu drago razloga, nije ni mogao doći na glavnu razpravu, mora se uzeti, da je odustao od obtužbe. Ne radi se tu o tom, da li je privatni tužitelj hotio, ili nije li hotio odustati od obtužbe, već samo o tom, da li je došao na glavnu razpravu, ili nije. Ako nije došao, zakon kaže da je odustao od obtužbe. Ako je odustao od obtužbe, onda veli zakon, da mu se nikada ne će dopustit obnova postupka kaznenoga.

Iz navedenoga jasno sliedi, da ne stoji razlog gornje rješitbe prizivnog suda, da se nema smatrati da je privatni tužitelj odustao od obtužbe, ako je ponješto zakasnio doći na razpravu, jer da je i tim izražena želja njegova da se razprava provede!

Sudac i prve i druge molbe ne smije pitati ni iztraživati želje ni nakane privatnog tužitelja, već samo ustanoviti okolnost, da li je privatni tužitelj, pravodobno pozvan, došao k razpravi, ili nije. Ako nije došao, bila njegova želja ili nakana koja mu drago, mora se uzeti, da je odustao od obtužbe, te mu se u tom slučaju obnova postupka nikada dozvoliti ne može.

Nastaje sada pitanje: kada se može uzeti, da tužitelj nije došao na razpravu.

Ovo je pitanje nepreporno riešeno i u teoriji i u praksi. Tu naravno ne može biti govora o hora legalis, jer u zakonu o tom ni spomena nema, a ne može se niti zaključiti na to iz nijedne zakonske ustanove.

Ako nije privatni tužitelj došao k sudu i nije bio kod suda u onaj momenat, kada je glavna razprava odpočeti imala, onda on nije došao na razpravu. Čim je to vrieme nastupilo, veli Glaser (l. c. str. 863), i sudcu službeno poznato, da privatnog tužitelja ne ima, dogadja se obtuženomu nepravda, ako se postupak nastavi, pošto je već tužba ugasla.*

Pošto sudac službeno ustanovi, da je privatni tužitelj pravodobno na razpravu pozvan, pak da u opredjeljeno vrieme nije došao, može on po § 394 k. p. odlukom postupak obustaviti; a može takodjer započeti razpravu, konstatovati, da privatni tužitelj, premda pravodobno pozvan, na razpravu došao nije, te okrivljenoga od obtužbe riešiti po § 250 toč. 2 k. p.

Ovo posljednje učiniti će sudac, kako veli Glaser (l. c. st. 864), onda, kada mu ne bude moguće obustavne odluke donieti, jer se radi o konkurenciji privatnog delikta sa oficielnim, jer će trebati na razpravi preslušati okrivljenika i svjedoke o identitetu privatnog tužitelja, jer je legitimacija njegovog zastupnika dvojbena itd. — dakle u svih onih slučajevih, kada sudac bez razprave ne bude mogao izvan svake dvojbe ustanoviti, da privatni tužitelj nije došao na razpravu, dosljedno da je odustao od obtužbe.

---

* Vidi o tom S. Mayer, Handbuch des österreichischen Strafprocessrechtes Wien 1881, II. knjiga, str. 185 i slj.

Uz ovaj nazor pristaje i kr. banski stol i kr. državno nadodvjetničtvo, što se vidi iz okružnice kr. banskog stola od 3. rujna 1890 br. 16821 (br. 366, svez. III. uredovne sbirke naredaba pravosudne struke) gdje se sudovom saobćuje, da je kr. državno nadodvjetničtvo opazilo, da njekoji kotarski sudovi kod riešavanja kaznenih predmeta i donašanja svojih rješitba počinjaju nepravilnosti u uporabi zakona.

Tako je opaženo, da njekoji kotarski sudovi neobustavljaju postupak po § 34 i 394 k. p., ako privatni tužitelj na ustmenu razpravu ne dodje, ili ako prije ustmene razprave od tužbe odustane, nego da u prvom slučaju obustavu po § 100 i 34 kp. ili odriešujuću osudu po § 250 t. 2. kp. izriču, i da obtuženika neriešavaju od obtužbe po § 250 t. 2. kp., ako privatni tužitelj odustane od obtužbe, pošto je ustmena razprava jur započela, nego da i u takovom slučaju postupak po § 394 k. p. obustavljaju.

Povodom tim upozoreni su svi kr. kotarski sudovi na te nepravilnosti s tom primjetbom, da se u svom uredovanju strogo drže postojećih propisa. *Dr. Josip Šilović.*

* * *

Prinos tumačenju § 14 ovršne novele.

U „Mjesečniku“ od god. 1886 pod naslovom „pridruženje k ovršnoj dražbi nekretnina“, tiskana je odluka kr. sudbenog stola u V., te riešenje kr. banskog stola od 9. prosinca 1885 br. 27546, temeljem kojih odbijena je molba S. K. proti V. R. za ovršnu dražbu nekretnina, upisanih u z. z. br. 193 obćine Bačince pridruženjem k jur dozvoljenoj dražbi za tražbine istog vjerovnika od 293·45 for. i 85·77 for. — Sudovi navedoše kao glavni razlog niječnog riešenja one molbe, da zakon u § 14 ovršne novele dopušta pridruženje k dražbi, koju je jur drugi vjerovnik izhodio; a pošto molitelj nije drugi vjerovnik, nego onaj isti, koji je predjašnju dražbu izhodio, to zatraženom pridruženju k dražbi spomenutih nekretnina, jur po istom vjerovniku izhodjenoj, mjesta biti ne može.

Ne ima tomu davna, da je po kr. banskom stolu u istom takovom slučaju posliedilo posve protivno riešenje.

Evo slučaja:

Kr. kot. sud u Križevcih odlukom od 16. studenoga 1886 broj 10886 gr. na molbu T. P. proti St. Č. dozvolio je radi prisilnog utjeranja tražbine od 70 for. spp. ovršnu dražbu nekretnina, unešenih u z. z. br. 614 obćine sv. Petar Čvrstec, te je razpisao dražbeni rok na dan 2. ožujka 1887.

Isti vjerovnik, najme T. P., proti istomu dužniku St. C., zamolio je molbom, predanom 13. siečnja 1887 pod br. 274 gr. radi tražbine od 17·95 fr. ovršnu dražbu onih istih nekretnina i pridruženje dražbi odredjenoj na dan 2. ožujka 1887.

Kr. kot. sud u Križevcih odlukom od 17. siečnja 1887 br. 274 gr. odbio je tu molbu i to s razloga onog istog, s kojega je odbio kr. sudbeni stol u V. molbu S. K.

Proti ovoj odluci podnio je ovrhovoditelj T. P. utok sa ništovnom žalbom.

Kr. banski stol riešenjem od 20. travnja 1887 br. 8609 preinačio je odluku kr. kot. suda u Križevcih te obnašao dozvoliti ovršnu dražbu i pridruženje k ovršnoj dražbi nekretnina, razpisanoj odlukom od 16. studenoga 1886 br. 10886 gr. u svrhu utjeranja tražbine od 17·95 for. spp. s razloga: što je ovrhovoditelj svoje pravo, da vodi ovrhu glede tražbine od 17·95 fr. u smislu § 438 i 441 gpp. izvornom sudbenom nagodom zakonito izkazao; što je ovrhovoditelj takodjer izkazao odlukom od 16. studenoga 1886 br. 10886 gr., da mu je jur potonjom odlukom dozvoljena bila prisilna prodaja nekretnina St. Č., kojoj ovrhovoditelj se pridružiti želi u svrhu utjeranja gore spomenute svoje druge tražbine; da se tomu ustanova § 14 zakona od 17. prosinca 1876 neprotivi, jer ista ustanova prepostavlja samo drugu tražbinu, glede koje je vjerovnik jur izhodio dozvolu ovršne dražbe.

Pravni liek na treću molbu ne bje poprimljen.

Evo ovim imademo nanizane dvie riešitbe kr. banskog stola, izrečene u dva posve slična slučaja, nu koje si očito protuslove, a to protuslovje temelji se na raznom tumačenju § 14 ovršne novele.

Dočim po prvoj jedan te isti ovrhovoditelj proti istomu ovršeniku, radi druge tražbine, ne može zatražiti ovrhu uz pridruženje na isti objekt pod ovrhu jur uzeti; to nasuprot po drugoj riešitbi je to dozvoljeno.

Ova protuslovnost upitnih riešitba, neda se drugčije izvoditi, nego li iz nejasnosti § 14 citirane novele, te iz raznog tumačenja te ustanove.

Po gramatičnom tumačenju § 14 naročito onih rieči „drugi vjerovnik“ nedvojbeno se predpostavlja, da onaj, koji se dražbi želi pridružiti, mora biti sasvim druga osoba, nego li je ona, koja je predjašnju dražbu izhodila.

Prva indi riešitba kr. banskog stola osniva se na tumačenju samo po slovu § 14 ovršne novele.

Druga pako više gore spomenuta riešitba temelji se na logičnom tumačenju § 14, pa držim, da je ovo jedino opravdano a to s toga, što se radi neizvjestnosti § 14 posve pravo ta riešitba osniva lih na logičnom tumačenju § 14 i čitave ovršne novele.

Poznato bo je, da je kr. zem. vlada u obrazloženju osnove u govoru stojećega zakona označila svrhu, koju namienjuje osnovi zakona onamo „odstraniti one bitne mane u ovršnom postupku, koje prieče, da se pravomoćna izreka sudca što hitrije i jeftinije provede.“

Hitrina i jeftinoća u ovršnom postupku pako postizava se, ako se jednom te istom ovrhovoditelju dozvoljava, da se radi druge tražbine pridruži dražbi, koju je izhodio za prvu svoju tražbinu, jer svi ovršni čini, obavljeni na korist ovakovog ovrhovoditelja radi prve njegove tražbine, kriepostni su i za tražbinu drugu, sbog koje se je pridružio, te zbog koje može ovrhu nastaviti, ako mu je možda ovršenik u oči predstojeće dražbe prvu tražbinu podmirio.

Pa onda u tom ne smije se sprečavati vjerovniku, koji imade pravomoćnu izreku sudca o dosudjenoj tražbini, da on proti dužniku, koji jednu jedinu nepokretnost svojim imetkom nazivlje, nikoji korak preduzeti ne može, da se namiri, dok se ne vidi posljedak, koji će biti od zamoljene ovršbene dražbe na tu nepokretnost radi druge njegove tražbine.

Konačno primjećujem, da ob ovom pitanju ne nalazimo riešenje ni u Tumaču dra. Marijana Derenčina ob ovršnom postupku od g. 1877, pa bi s toga razloga kao i sa razloga gore iztaknutih izrečenih protuslovnih riešitba, da se tomu u buduće izbjegne, dobro bilo, kad bi se naredbenim putem* izriekom riešila neizvjestnost § 14 ovršne novele. *Dr. M. A.*

Zakon od 7. ramazana 1274 (1858) o zemljištnom posjedu

(sa zakoni i naredbami, stojećimi s njime u tiesnom savezu.)

Piše Lj. pl. F.

Prvo i najvažnije mjesto medju otomanskimi zakoni ima bezdvojbeno „zakon o zemljištnom posjedu“, od 7. ramazana 1274 (1858), takodjer zvan „gruntovni zakon“, koji učini kraj u otomanskih zemljah postojavšim nestalnim, većim dielom od samosile pojedinih vlastodržaca odvisnim gruntovnim odnošajem, te udaren temelj novoj eri povoljnoga te barem dielomice na modernih principih zasnovanoga razvitka tih gruntovnih odnošaja.

Da se bolje razumie zakon sam, nuždno je da znademo prijašnje stanje gruntovnih odnošaja u otomanskoj državi, a naročito u Bosnoj i Hercegovini, te razvitak istih od njihova početka pak do izdanja gore rečenoga zakona.**

---

* To će valjda biti krupniji lapsus calami, jer g. pisac jamačno dobro znade, da se ta neizvjestnost, kako on veli, ne smie nikada naredbenim putem riešiti. U ostalom i ne treba toga, jer je § 14 dosta jasan. Ured.

** Glede poviesti gruntovnih odnošajah u otomanskoj državi prije izdanja zakona od 7. ramazana 1274 rabljeno je djelo: „Das Lehnswesen in den

Kao što je u Evropi u sriednjem vieku glede zemljištnih odnošaja obćenito vladao feudalni sustav, tako se je taj sustav čvrsto ukorienio i u Bosni i Hercegovini s onimi neprilikami i nepravdami, koje je rodio i drugdje.

Pod domaćimi vladari razvilo se u Bosni i Hercegovini plemstvo, koje je imalo velikih prerogativa i velikih posjeda, te su plemići i vojvode bili feudna gospoda i vazali domaćih vladara.

Kad su Bosna i dielomice Hercegovina došle bile na neko vrieme u vlast ugarsko-hrvatskih kraljeva, djelovahu gospodarski odnošaji, a naročito oni u susjednoj Hrvatskoj, i na bosanske, pa je taj upliv ostavio tragova, koje ne izbrisa ni kasnje gospodstvo Turske, premda su baš usljed ove promjene vlasti nastali veliki prevrati i preobrazbe.

Kad je bio pobiedjen i smaknut posljednji domaći bosanski vladar, kralj Stjepan Tomašević u bosanskom kraljevskom dvoru u Jajcu g. 1463, podpade ciela zemlja turskomu gospodstvu, a bosansko plemstvo, da si stečeno pravo i posjed sačuva, predje velikim dielom na islam; onim pako, koji se vjeri svojih pradjedova iznevjeriti ne htjedoše, bijahu njihova prava i posjedi oduzeti i oni glavarini (haraču) podvrgnuti.

Prema theokratskim pojmovom, po kojih se kod sljedbenika islama ne samo vlastnost, nego i svi pravni odnošaji prosudjivaju, smatra se Bog vrhovnim vlastnikom, a zemaljski vladar vjernika njegovim zamjenikom. Vladar dielio je medju svoje vjerne, prepuštao jim u uživanje zauzeta zemljišta kao nagradu za učinjene ratne službe. Takovo podieljivanje zvaše se ikta, te bijaše trovrstno; i to: 1. podielilo se dobro u vlastnost, 2. na uživanje i 3. na participaciju.

Ikta u pravo vlastničtvo odnosila se je a) ili na zemljišta još neobradjena i nenapučena, koja vladar podieljuje onomu, koji jih najprvi obradi; b) ili na zemljišta jur obradjivana, nu zatim opet napuštena i opustjela ili c) na obradjena zemljišta u neprijateljskoj zemlji, koja budu unapried podieljena tako, da jih dotičnik nakon osvojenja u posjed primi.

Tributu (haraču) podvržena zemljišta ne mogu se podieljiti u pravo vlastničtva, jer su ona skupno dobro moslimsko.

Svrha ikte u pravo vlastničtva bijaše ta, da se unapriedi kultura zemlje i kroz to povećaju dohodci državne blagajne. Da se pako ta svrha sigurnije postigne, učinilo se ovo podieljenje ovisnim od toga, da se obradjuje podieljeno tlo tako, da je dotičnik podieljeno zemljište izgubio, ako ga kroz 3 godine nebi radio.

Ikta na uživanje je takodjer dvovrstna: ili se naime uživanje prepusti nekomu kao nagrada za njegovu službu, ili se pako doznači neki

---

moslemischen Staaten insbesondere im osmanischen Reiche" von Dr. Paul Andreas von Tischendorf, Leipzig 1872.

dio tributa prema potrebam i zaslugam bojnika za islam za uzdržavanje vojske. Smrću onoga, komu je taka ikta podieljena, prestaje uživanje iste, te nasljednici njegovi ne imadu prava na daljnje uživanje. Svrha ovakovomu podieljivanju bijaše, s jedne strane da se osobam, koje su se za obće dobro zaslužnimi učinile, naročito bojnikom za islam, sigurno uzdržavanje osigura; a s druge strane da se vlast nad osvojenimi zemljami učvrsti i osigura u rukuh moćne vojničke aristokracije.

Ikta na participaciju napokon se odnosi a) na fosilija (zlatne i srebrne rudnike (majdane) itd.), b) na solane, vrela natrona, naphtu, sumpor itd. i c) na puteve, mlinove, sajmove.

S utemeljenjem otomanske države razvilo se je obće moslimsko pravo, koje proglašuje malne sva osvojena zemljišta obćim narodnim dobrom moslimskih osvojitelja. Podjarmljeni starosjedioci izgubiše pravo vlastničtva na svoja zemljišta; nu bijahu ipak ostavljeni u posjedu njihovom, koja moradoše od sada na korist svoje feudne gospode obradjivati. Takova bijahu Sipahi (Spahije), rodjeni Turci konjanici, kojih mnogobrojne jake čete sačinjavahu tada glavni stup osmanske vojne snage. Sipahi bijahu ovlašteni, da od seljaka, koji obradjivahu sipahom podieljena feudna dobra, pobiru desetinu i druga dielomice stalna i redovita, a dielomice izvanredna podavanja od obradjivanoga zemljišta, i da vrše vlastelinsku jurisdikciju u obsegu svoga feudnoga dobra. Ali za to bijahu Sipahi obvezani vršiti vojnu službu i osim toga, prema veličini dohodka svoga feudnoga dobra, stanoviti broj konjanika oklopnika t. z. džebeli sa sobom u boj voditi.

Feudna dobra bijahu ili ad personam podieljivana, ili pako bijahu skopčana sa nekom stanovitom službom. Prva se zvahu kylyg te bijahu ili ziamet (veliko feudno dobro), ili timar (malo feudno dobro); potonja pako zvahu se châs (posebne domene i komorska dobra krune), te su se podieljivala velikim dostojanstvenikom, beglerbegom (namjestnik provincije) i sandžakbegom (predstojnik okružja).

Iz zakonodavstva glede zemljištnih odnošaja, koje se je tečajem vremena u otomanskoj državi razvilo, a naročito iz t. z. kânûni re-âjá Sulejmana Velikoga, kojim su uredjeni odnošaji izmedju seljaka i njihove feudne gospode, vidi se nedvojbeno, da se feudna gospoda u otomanskoj državi ne mogu nikako držati za vlastnike a niti posjednike zemljišta, koja su jim kao feudna dobra podieljena, nego je pravo vlastničtva ostalo pridržano državi. Seljaci pako, koji ta zemljišta obradjuju, smatraju se posjednicima istih, te jim kao takovim pripada pravo nasljedstva na nje. Ako bi pako dotična seljačka obitelj izumrla, nebi feudni gospodin mogao izpražnjeno feudno dobro sàm u posjed uzeti, već bi ga morao odmah drugomu seljaku uz platež stanovite daće podieljiti.

Nadalje proizlazi iz sbirke feudalnih zakona od Aini Ali Muëddinzâda pod sultanom Ahmetom I. u godini 1018 hedžre, da je država osmanska bila razdieljena u više beglerbegluka, na čelu svakoga stajaše beglerbeg ili mîrimirân. Beglerbegluci pako dielili se u sandžake, na čelu svakoga stajaše sandžakbeg ili emir (knez). Od beglerbegluka bijaše njih veći dio, naime 23 skopčano sa châs-om, a manji dio, naime 9 njih sa saliâne, t. j. ne sa uživanjem feudnoga dobra, nego sa nekom stalnom godišnjom platom, koja jim se je izplaćivala iz dohodaka dotičnih beglerbegluka. Isto tako bijaše i kod sandžakbega i kod dalnjih dvajuh činovnika beglerbeglučkih, to jest kod defterketchudâssy (upravitelj komorski) i defterdar timár (uprav. feudnih dobara). Sva ova četiri dostojanstvenika odnosno činovnika imadjahu na svakih 5000 aspra* dohodka od svoga shâsa staviti jednoga džebeli.** Pošto su châs-i bili skopčani sa dotičnom službom, to je naravski uživanje istih prestalo smrću ili maknućem dotičnoga dostojanstvenika od službe, te prelazilo na nasljednika u službi.

U svakom sandžaku postojahu ziâmet (velika feudna dobra) i timár (mala feudna dobra), koja podieljivahu, kako je jur spomenuto, osobam, koje su se u ratovih osobito odlikovale i za državu zasluga stekle, te se posjednici istih zvahu Sipahi. Ziamet zvalo se je feudno dobro sa ustanovljenim i u generalni registar (defteri idžmâl) upisanim godišnjim dohodkom od 20.000 aspra, a takav ziamet zvao se je kylyg idžmâli ziamet (nesmanjivo normalno veliko feudno dobro). Takovo dobro nije se moglo za slučaj izpražnenja podieliti drugomu sa manje od 20.000 aspra godišnjega dohodka. Feudno dobro pako sa godišnjih manje od 20.000 aspra zvalo se je timár; nu ako je ovaj potonji narasto u dohodcim na 20.000 aspra te u toj visini komu podieljen, to se je tada takodjer zvao ziamet; nu nije bio idžmâli ziamet, te je za slučaj izpražnenja bilo dopušteno isti opet odieliti. Ziamet mogao je biti podieljen i sa više od normalnih godišnjih 20.000 aspra, nu kylyg (normalna svota) bilo je od toga samo 20.000 aspra, dočim se je višak zvao hissa (supplement), koji se je za slučaj izpraznenja takova ziameta mogao vazda odciepiti i priklopiti drugim normalnim velikim ili malim feudnim dobrom.

Podieljivanje većih feudnih dobara bilo je pridržano visokoj Porti. Podieljivanje pako zbivalo se je tako, da je visoka Porta najpre izdala tevdžih fermani (podielbenu zapovjed), na što je namjestnik provincije izpitao izpravnost zahtjeva i naslov onoga, komu se je feudno dobro imalo podieljiti, te ako je u tom pogledu sve u redu pronadjeno, izdao je on potvrdu (tezkere), koja je poslana na Defterhane (ured za izdavanje izprava) u Carigrad, te je tada na temelju iste visoka Porta izdala podielbenu diplomu (berat). Takovi timari zvahu se tezkereli timár. Kod malih feudnih dobara, kod kojih dohodci nisu prelazili normalnu godišnju svotu, koja je u Bosni za timare iznosila 6000 aspra, izdavaše berate neposredno dotični namjestnik provincije (paša) sàm, te se je takav timar zvao tezkerezis timár.*

---

* Asper = akće (3 akćeta = 1 para = $^1/_5$ krajcara).

** Džebeli = konjanik oklopnik.

U Bosni je u tom pogledu bila iznimka, jerbo je dotični namjestnik mogao sàm neposredno podieljivati sva feudna dobra naime: ziamete i timare te izdavati na ove berate, za koju svrhu postojaše za Bosnu u Sarajevu posebna defterhane. U Bosni ne bijaše châs-a nego samo ziameta i timara, u koje potonje bijaše razdieljena sva zemlja, a posjednik njihov zvao se spahija, njegov posjed spahiluk. U svakom spahiluku bijaše više vlastelina ili posjednika, čiftluka** zvanih: bezi, age, koji su redovito bili plemići. Ovi su plaćali spahiji desetinu, nu imali su pravo od seljaka, koji te ćiftluke obradjivahu (čiftčije ili kmeti), pobirati zemaljske dohodke, naime trećinu, četvrtinu itd. Spahije izdavahu posjednikom čiftluka (begovom i agam) posjedovne izprave zvane: tapu, tapija, te stoga u obsegu svojih spahiluka nisu posjedovali čiftluka, jerbo sami sebi tapija izdavati nisu mogli; ali mogahu posjedovati čiftluka u obsegu drugoga spahije, tako, da su mogli podjedno biti i spahije i vlastelini. Tim načinom narastoše njihovi dohodci silno, te nije ni čudo, da su postali s vremenom vrlo moćan i odlučujući faktor u državi.*

---

* Obrazac berata po sultanu izdanoga bio je sliedeći:

Pobjedioc
Sultan Abdul-Aziz Han
sin Mahmuta II.!

Na temelju usljed previšnje zapovjedi njegova veličanstva sultana i cara: da se u vilajetu Bosni u poznatih okružjih imade izviditi pravo i istinito stanje timara i ziameta, koji su bili po visokom eraru oduzeti, i da se za iste po postojećih zakonskih propisih uzmogne ustanoviti prosječni dohodak te zabilježiti imena umrvših posjednika i njihovih nasljednika, kao i sve na to se odnoseće okolnosti, — po zemaljskoj vladi gore spomenutoga vilajeta podastrtoga imenika posjednika timara i ziameta, nalazećih se u okružju zvorničkom, te izkaza o godišnjem dohodku istih, izdaje se ova povelja Osmanu, najstarijemu sinu Alije sina Derviš Mehmed Ćamilova iz Gradačca na timar zvan Kranja, Bajević i dio Srmarskog timara od 7083 akčeta, koji je timar ostao upražnjen iza smrti rečenoga Alije sina Derviš Mehmed Ćamilova.

Posjednik ove previšnje carske povelje, gore imenovani Osman smatra se zakonitim posjednikom timara, te ga može uživati u granicah zakonskih propisa, pa imade svake godine mjeseca juna i septembra primati iz poreznoga ureda u Zvorniku ustanovljeni dohodak godišnji od 7870 akćeta.

1. Džemaziul-evela 1289.
(Pečat.)

** Ćift znači: oranica u površini, koja se u jednom danu sa jednim parom volova obraditi može; ćiftlik znači: zemljište, što se u jednoj godini sa jednim parom volova obraditi može, dakle prema kakvoči tla od 70—130 dunuma. Po zakonu od 7. ramazana 1274 razumjeva se pod ćiftlikom ne samo zemljište, već i na njem se nalazeće zgrade sa fundus instructus-om.

O svih feudnih imanjih i posjednicih njihovih vodili su se posebni registri u Carigradu, odnosno za Bosnu sve do vremena Omerpaše, koji jih je dao u Carigrad prenieti, u Sarajevu, i to:

1. defteri idžmál, u kojih je bilo zabilježeno, što se imade smatrati vladarevom domenom, što domenom vezira i emira (sandžakbega), naime chás-i, i što arpalik-om, t. j. takovim posjedom, nadarbinom, koje je sultan podieljivao svojim ljubimcem, a da nisu zato morali vojnu službu vršiti; nadalje bijahu u tom registru zabilježena sva velika i mala feudna dobra (ziameti i timari) kao i imena onih, na koje bijahu pojedina sela upisana;

2. mufassal, u koji registar bijahu zabilježeni seljaci (raja), zatim porezi i daće, kao i razna vrela dohodaka i

3. ruznamie, u koji registar zabilježeni su kronologičkim redom izdani berati.

Spomenuta okolnost, da su namjestnici provincija, koji su se često mienjali, imali pravo feudna dobra, naime timare, podieljivati, imadjaše za posljedicu, da se namjestnici nisu toliko obazirali na zasluge dotičnika, koliko na svoje vlastite interese te nastojali svoj kratkotrajan povoljan položaj u svoju korist upotriebiti, podieljujuć sasvim samovoljno timare i hisse. Takav postupak je naravski uplivao i na vlasteline (begove i age), te su i oni od svojih kmetova za sebe sve veće i teretnije daće tražili. Pošto je sva vojna snaga bila u rukuh spahija i vlastelina, otomanska vlada dugo vrieme nije se usudila učiniti konac tim nesnosnim i za državu pogibeljnim posjedovnim odnošajem.

Istom nakon mnogih nutarnjih prevrata započe sultan Mahmut sa svojim hati-šerifom od 3. novembra 1839 radikalno preustrojstvo postojećih gruntovnih odnošaja. Sva naime feudna dobra pripadoše natrag državi, a dosadanjim posjednikom njihovim doznačena bje iz državne blagajne novčana renta. U Bosni je ta reforma provedena istom g. 1850, iza kako je Omer paša oružanom rukom skršio odpor spahija i vlastelina, koji su se bili podigli proti državnoj vlasti.

---

* Obrazac spahinske tapije bio je sliedeći:

Od previšnje nadarbine svezane uz obie Tuzle (dolnju i gornju), nalazeće se u mojoj vlasti, na temelju previšnjega berata, ostade usljed smrti posjednika Mustafe Bajrića prazan i bez obrade jedan dio u selu Poljicu ležećega zemljišta vrsti erazi mirie, te su na isto zemljište pokojnikova braća i to posjednici ove izprave Mehmed i Omer zamolili od nas tapiju, na što mi po carskom kanunu, primivši od njih pristojbu, na gore rečenu zemlju njim u ruke ovu tapiju izdajemo, te doklem god oni godišnju desetinu i ostale državne danke za to odredjenim osobam plaćali budu, nitko jih u vlastničtvu smetati neće.

15. Džemazul-ahara 1231 (1803) Kapetan Dol. Tuzle Mahmut.

Glede prijašnjih feudnih zemljišta bijahu ustrojena posebna povjerenstva sa zadaćom, da izrade novi zakon ob uredjenju zemljištnog vlastničtva u otomanskoj državi. Posljedicom rada tih povjerenstva bijaše „zakon od 7. ramazana 1274 (3. maja 1858) o zemljištnom posjedu“, takodjer zvan „gruntovni zakon“, i u tiesnom savezu s ovim stojeći zakon o prenosu državnih zemljišta (tapijski zakon) od 8. džemaziul-evela 1275 (1859).

Na temelju toga prestala su prijašnja prava posjednika feudnih dobara, koja su prešla na državnu vlast. Svakolika zemljišta u obsegu prijašnjih feudnih dobara proglašena su državnim zemljištem (mirié), pa tko je htio da ga drže za zakonitoga posjednika, moradjaše plativ stanovitu pristojbu u državnu blagajnu, izvaditi od države posjedovnu izpravu „tapu“, „tapija“ zvanu. Nu posjednik takove izprave nije ipak mogao posve slobodno razpolagati sa zemljištem, na koje je njegova tapija glasila, nego je posjed istoga bio podvrgnut raznim ograničenjem, pošto se posjednik dotične tapije nesmatra izključivim vlastnikom zemljišta, jer je stezan vrhovnim vlastničtvom države. Tako se naročito za odsvajanje zemljišta i za bitne promjene kod ovih tražila dozvola oblasti.

Ovimi reformami zemljištnoga posjeda učinjen je doduše veliki napredak, te se je Turska približila stanovištu civilizovanih naroda novoga vieka; nu timi reformami uredjen je samo odnošaj vlastelina naprama državi, a ne i odnošaj seljaka (čiftčija) prama njihovoj zemaljskoj gospodi (begovom i agam), te su kmeti i nadalje ostali izvrgnuti samovolji ovih. Istom dvie godine nakon izdanoga zakona od 7. ramazana uredjeni su odnošaji čiftčija pram svojim zemljegospodarom naredbom od 14. sefera 1276.; ta naredba, jer je izvedenje njeno nagazilo na silne protivštine u Bosni i Hercegovini za otomanske vlade, ostane na papiru, pa ju je istom sadanja vlada provela, pa i sada tvori temelj kod prosudjivanja priepora izmedju čiftčija i zemljegospodara. Onom naredbom učinjen je konac dosadanjoj samovolji i pritisku vlastelina; jerbo su u istoj uredjeni odnošaji kmetova i vlastelina, a naročito bijahu ustanovljene daće, koje vlastela, ako nebi postojali inaki ugovori ili običaj, u pojedinih okružjih pobirati mogu te postavljeno načelo, da vlastelin ne može samovoljno odpraviti kmetova sa njihovih čiftluka.

Po zakonu od 7. ramazana 1274 razlikuju se u obće dvie glavne vrste zemljišta, naime: A) privatna zemljišta (mulk), pod kojimi se razumjeva podpuno, slobodno vlastničtvo na zemljište.

K ovoj vrsti zemljišta računa se: a) kućište sa dvorištem i bašćom veliko najviše $^1/_2$ dunuma* u obsegu gradova i sela; b) zemljišta, od državnoga vlastničtva izlučena i komu u podpunu vlastnost podieljena (mülkiet); c) zemljišta, od kojih se plaća desetina (ušrié), koja su za vrieme osvojenja medju osvojitelje porazdieljena i d) zemljišta, od kojih se plaća harač, koja su u vrieme osvojenja prepuštena domaćim nemuhamedancem. U Bosni i Hercegovini postoje samo prve dvie vrsti mulkovnoga zemljišta.

(Nastavak sliedi.)

◆

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Dosielost prama § 1500 o. g. z.

Tužitelj Ljubomir T. veli u tužbi svojoj, da je na javnoj ovršnoj dražbi kupio nekretnine z. z. broj 39 obć. Kravarsko, koje su mu uručbenicom kr. kot suda u Vel. Gorici od 19. lipnja 1886 br. 4426 predane u vlastnost, i da je ta i gruntovno provedena, što dokazuje grunt. izvadkom istih nekretnina. — Medju timi nekretninami jest i čestica grunt. br. 575/b šuma Janjevi kolosjek zvana, od koje drže Imbro, Miško, Mikula, Janko i Joso D. te Stjepan Č. T. iz Kravarskog jedan dio i to onaj dio do gruntovne čestice br. 573, što pripada Domitrovićem i do grunt. čestice br. 574, što pripada dru. J. R. — Da protivnici drže i harače taj dio čestice dokazuje tužitelj svjedocima Miškom i Tomom D., odnosno nudi sudbeni očevid, a za bolje razjašnjenje prilaže i nacrt parcele br. 575/b, od koje parcele tuženici drže dio označen sa A, B, C, D, E, F i G.

Tuženici tečajem razprave dopuštaju, da je tužitelj u tužbi navedenim načinom došao do vlastničtva nekretnina z. z. br. 39 obć. Kravarsko i dopuštaju, da je medju timi nekretninami i čestica br. 575/b; nu poriču, da posjeduju utuženi dio te parcele, a tužitelj nije ni naznačio koliki je taj dio što bi ga oni tobož uživali; vele za tim, da je istina, da oni i uz nje ostali bivši članovi zadruge D. kbr. 22 uživaju jednu česticu do protivnikove, nu tu česticu uživala je zadruga D. jur preko 30 godina mirno i pošteno, a kad se je zadruga ona podielila, ostadoše pojedini članovi u uživanju toga zemljišta. — Oni (tuženici) ne protive se sudb. očevidu, jer će se tada konstatovati, da to zemljište, koje oni zovu Kračec, i o kojem ne znadu na koga je upisano, uživaju sada oni, a prije od pamtivieka zadruga D. kbr. 22; konstatovati će se, da je taj posjed bio pošten i miran, jer od nikoga smetan, a za dokaz toga pozivlju se na svjedoke: staroga sudca Stjepana L., Gjuru D. br. 23, Pavla D. br. 23, staroga Josu P., Katu D. i Stjepana D. Timi dakle svjedoci dokazati će oni (tuženici), da su stekli dosjelošću pravo vlastničtva na isto zemljiste, pa kao vlastnici istoga ne odgovaraju nikomu, pa ni onomu, koj je možda vjerom u javne knjige to zemljište na javnoj dražbi kupio; jer qui prior tempore potior jure.

---

* jedan dunum = 40 aršina u četvorini, sada 1000 četv. metara.

Nakon zaglavljene razprave, preduzeo je sud očevid na licu mjesta, i preslušao tom prigodom i svjedoke tuženika, pa za tim osudom od 17. rujna 1889 br. 5646 gr., udovoljio zahtievu tužbe, a troškove parnice medju strankami prebio.

Razlozi: Sudbeno vještačkim očevidom ustanovljeno je, da po tuženicih posjedovani komad šume, Janjevi kolosjek zvane, sačinjava zaista sastavni dio grunt. parc. br. 575/b; a pošto je to konstatovano, a tuženici ne mogu dokazati, da su svoje dosjelošću stečeno pravo na utuženi komad u javnih knjigah upisali, dočim je tužitelj po stanju javnih knjiga na javnoj dražbi medju kupljenimi nekretninami i preporni komad kupio, kao što to iz uručbenice od 19. lipnja 1886 br. 4426 gr., te iz sudbeno-vještačkog očevida proizlazi; i pošto prema § 1500 ogz. pravo stečeno dosjelošću, ako nije uknjiženo, ne može biti na štetu onomu, koji je, oslanjajuć se na javne knjige, pribavio sebi kakovu stvar: to se je tužbi moralo zadovoljiti; troškovi parbe medju strankami prebijeni su, jer ne bi bilo pravedno, da ih tuženici sami nose, pošto su imali dovoljno razloga zaći u parnicu, a opet bio je sudbeni očevid koristan i za samog tužitelja.

Kr. banski stol osudom od 15. siečnja 1890 br. 28464 odbaci priziv tužitelja, uložen poradi presude o preboju troškova parnice i žalbu ništovnu tuženika, a uvaži priziv njihov, te preinači osudu prvoga suda.

Razlozi: Ne može se pozivati na vjerodostojnost knjiga onaj, koji je pribaviv si kakovu stvar ili pravo znao ili uporabom obične pomnje mogao znati za nesuglasje, postojeće izmedju pravnoga stanja, koje se prikazuje u knjigah, i onoga, koje u istinu izvanknjižno postoji. Uručbenicom kr. kot. suda u V. Gorici od 19. lipnja 1886 br. 4426 kao i priznanjem tuženika ustanovljeno je, da je tužitelj prepornu parcelu s ostalimi u z. z. br. 39 obć. Kravarsko upisanimi česticami na javnoj ovršnoj dražbi kupio.

Predmetom ovršnoga ovoga čina i po tom predmetom uručbe mogahu biti jedino nekretnine, kako ih je ovršenik posjedovao (§ 442 ogz.).

Zakletimi izjavami saslušanih svjedoka Stjepana L., Gjure D. i Jose P. je po § 158 gpp. dokazano, da su bivša zadruga D., a nakon razriešenja ove tuženici na vindiciranom po tužitelju dielu upitne parcele preko 30—40 godina izključivo posjedovne čine vršili, tako da — kao što su se svjedoci Gjuro D. i Joso P. suglasno izjavili — dosad nitko nije ni pomisliti mogao, da ta šuma komu drugomu pripada nego tuženikom; odakle logično sliedi, da ovršenik Petar K. nikada u faktičnom posjedu preporne čestice nije bio.

Bila je stvar tužitelja, da se prije dražbe o stanju stvari svestrano osvjedoči, osobito o tom, da li se gruntovno stanje sa materijalnim stanjem slaže, a tim manje može se on na ustanovu § 1500 ogz. odnosno na vjerodostojnost knjiga javnih pozvati, što gruntovnica po § 51 gruntov. reda za površinu ubilježenih čestica ne jamči.

Gledom na to, te što se naturalnim posjedom nastavljenim kroz 30 dotično 40 godina stiče vlastničtvo nekretnine i proti upisanom vlastniku (§§ 1468, 1477 i 1479 ogz.), tuženici pako neprekidno svoj posjed preko 30—40 godina na preporni dio čestice br. 575/b dokazali: valjalo je odputiv priziv tužitelja, zabaciv žalbu ništovnu tuženika, uvažiti priziv njihov, te prvosudnu osudu u korist njihovu preinačiti i to ne samo u stvari glavnoj, već obzirom na ustanovu § 573 i 577 gpp. i glede parbenih troškova.

Kr. stol. sedmorice vrhovnom osudom svojom od 10. srpnja 1890 br. 970 odbaciv previd tužitelja potvrdi u glavnoj stvari osudu banskostolnu, a parbene troškove sviuh molba medju se prebije, sa sliedećih razloga: Tužitelj sam priznaje, da stanuje u istom kotaru, u kojem se nalaze po njem kupljene nekretnine, pa obzirom na to valja priznati, da mu je bilo veoma lahko osvjedočiti se, da li odgovara gruntovno stanje dražbi izvrženih nekretnina faktičnom stanju; a čim je propustio to učiniti, to se o njem ne može tvrditi, da je kod dražbovanja spomenutih nekretnina uporabio običnu pomnju, što se tim manje dade oprostiti kad se uvaži, da se za ovršnu dražbu nekretnina razpisuje rok najmanje na 3 mjeseca, pa je imao dosta vremena, da dotične nekretnine pregleda, te se o pravnom i faktičnom stanju njihovom osvjedoči. S toga je napadnuta osuda kr. banskoga stola u glavnoj stvari opravdana, pa ju valja potvrditi.

Što se pako tiče preboja troškova, to valja previdu tužitelja mjesta dati i te troškove medju se prebiti, jer svaka stranka ima jednu povoljnu osudu za se, a ne da se tvrditi, da je tužitelj objestno ovu parnicu zametnuo, da su i tuženici krivi, što je do ove parnice došlo, jer nisu dali svoje dosielošću stečeno pravo vlastničtva uknjižiti. Pr. *St.*

Kamate starije od tri godine — bile uknjižene ili ne — ne imaju prvenstva sa uknjiženom glavnicom, već dolaze do namirenja tek iza uknjiženih stavaka.

U ovršnom predmetu brodske štedione proti Mati i Kati P. radi dužnih 3000 for. spp. dopitao je kr. kot. sud u Brodu, u diobnoj osnovi od 20. studenoga 1889 br. 6813 gr. ovrhomolitelju na uknjiženu glavnicu 8% kamate samo za posljednje tri godine do iznosa od 720 for. s razloga, jer da starije kamate, bile uknjižene ili ne, ne imadu prvenstva sa uknjiženom glavnicom.

Ovrhomolitelj podnese utok proti ovoj osnovi, u kom medju ostalim i ovo iztakne: Moja glavna tegoba proti razdiobnoj osnovi sastoji u tom, što mi se na glavnicu od 3000 fr. dopituju samo togodišnje kamate kao i svakom drugom hypotekarnom vjerovniku, što se dakle pri toj razdiobi nikako ne uvažuje to, da su na ovu glavnicu pravomoćno dosudjene i osigurane kamate jur od 26. kolovoza 1881; priznaje se naime svestrano, da su mi posebnom osudom od 17. studenoga 1882 br. 8697 dosudjene na upitnu glavnicu kamate od 26. kolovoza 1881 do 30 rujna 1882 u iznosu od 290·40 for., kao što je i svestrano priznato i dokazano, da su mi od 30. rujna 1882 amo dosudjene sve pripadajuće kamate. Nastalo je dakle načelno pitanje: imaju li se sada ovdje uz glavnicu dodieliti svi dosudjeni i osigurani kamati, ili samo trogodišnji kamati, ma ne bili dosudjeni, nego samo naprosto po dužniku priznati? Zašto se u slučaju, kada nisu kamate pravomoćnom osudom dosudjene, samo trogodišnje kamate uz dotičnu glavnicu dopitaju, ili kao što zakon veli, sa glavnicom jednako pravo prednosti uživaju, razlog je u tom, što bi dužnik mogao inače i veće nego trogodišnje kamate priznati ili im zastaru ne prigovoriti, po čemu bi ad infinitum rasti mogle, čim bi se drugi vjerovnici prikratili.

Nu ovaj razlog ne stoji; gdje su kamate, kao u nazočnom slučaju, pravomoćno dosudjene, gdje dakle ne stoji u vlasti dužnika veće kamate priznati i tim načinom pojedine vjerovnike protežirati, a druge vjerovnike izigrati, i za to se, kao u ovom slučaju, sve dosudjene kamate imadu izplatiti t. j. sve dosudjene kamate ma i od više nego tri godine uživaju istu prednost sa glavnicom.

Kr. banski stol riešenjem od 14. svibnja 1890 br. 2547: vidiv, da po ustanovi § 560 gpp. i § 12 steč. reda kamate od uknjiženih tražbina uživaju sa glavnicom jednako prvenstvo samo za posljednje tri godine, starije kamate pako, koje sa glavnicom jednako pravo prednosti ne imaju, da se poslje svih vjerovnika hipotekarnih razvrstiti imadu onim redom, koji je odredjen glavnicam; vidiv, da od ove načelne ustanove ne čini iznimku okolnost ta, da su kamate starije i to one za god. 1881 i 1882 utjecateljici dopitani osudom od 17. studenoga 1882 br. 8697 a kasnije pravomoćnom platežnom zapovjedi od 25. studenoga 1883 br. 2044, čim te kamate uknjižene nisu i čim se ministarska naredba od 21. srpnja 1858 br. 105 d. z. l. odnosi samo na odnošaj izmedju vjerovnika i dužnika, nipošto pako na odnošaj izmedju samih hipotekarnih vjerovnika, jer bi vjera u javne knjige time znatno uzdrmana bila, kad bi mnogogodišnje kamate, buduć dosudjene, imale pravo prvenstva sa samom glavnicom; vidiv prema tomu, da je napadnuta odluka po zakonu opravdana, — odbaci utok brodske štedione i potvrdi napadnutu odluku.

Povodom izvanrednog previdnog utoka kr. stol sedmorice vrhovnom rješitbom od 2. listop. 1890 br. 2558 odbaci utok u pomanjkanju uvjeta § 318 gpp. kao neumjestan. Pr. *D. Becić.*

Poslodavac odnosno gospodar odgovara za smetanje posjeda, koje njegovi poslenici skrive, samo onda, ako je postupak i djelo svojih težaka odobrio (§ 1016 o. g. z.).

Adalbert H. podigne tužbu proti upravi vlastelinskoga dobra B. sbog smetanja posjeda; jer da su težaci vlastelinstva na njegovom zemljištu kopali i lomili kamen i ovaj upotrebljivali za zid, koji su oko vlastelinskoga zemljišta podizali. — Upravitelj vlastelinskoga dobra prigovori, da je obzidanje vlastelinskoga zemljišta pogodbenim putem izručeno zidaru iz bečkoga Novogmjesta, koji je bio upućen, da si potrebiti kamen doveze sa parcela *a* i *b*, koje su podpuno vlastničtvo vlastelinstva sačinjavale. Za mjere i za djelo, koje je pogodjeni zidar bez znanja i bez privole vlastelinske uprave sam na svoju ruku obaviti dao, uprava odgovarati ne može i ne mora.

C. kr. kotarski sud u Mürzzuschlagu odlukom od 30. listop. 1890 br. 4396 udovolji zahtievu tužbe; jer da uprava vlastelinstva naprama trećim osobam odgovara za čine i za djela svojih težaka, te jer je bila dužnost iste uprave i ona je imala zidaru točno opredieliti medje svojih parcela *a* i *b*, do potrebe na licu mjesta iste pokazati i označiti. Na tuženički utok c. kr. prizivni sud u Gracu riešitbom svojom od 26. studena 1890 br. 11182 ukine prvosudnu odluku i odbije tužitelja s tužbom, uvaživši tuženički prigovor, da „passiva legitimatio ad processum“ nije utemeljena.

C. kr. vrhovno sudište u Beču rješitbom od 7. siečnja 1891 br. 34 potvrdi reformatornu odluku prizivnoga suda.

Razlozi: Sve da je istina, da za smetanje posjeda odgovara svaki, koji budi posredno budi neposredno kod istoga sudjeluje: ipak nije u nazočnom slučaju dokazano, da je tužena stranka naložila, da se kamen kopa i lomi na zemljištu tužitelja, ili da je postupak težaka budi samo muče odobrila i povladila; dokaz ovaj bio je tužitelj dužan pridonieti, kao što je tužitelj, — čim je doznao, da je na njegovom zemljištu izrovano kamenje bilo opredieljeno za obzidanje zemljišta vlastelinskoga, — trebao izpitati i ustanoviti: po čijem nalogu taj posao na njegovom zemljištu biva obavljan i tko je težake za isti najmio. Napokon odgovornost za posao služinčadi ili težaka pada na gospodare odnosno poslodavce samo onda, kada i ako ovaj obavljeni posao izrično nalažu ili ga bilo izrično bilo muče naknadno odobre i povlade. Pr. *L. Matasović.*

Bilježnik vriedja dužnosti bilježničkim mu zakonom naložene, ako sastavlja, kao takav, spisâ o poslih, koji se ne tiču posebnih pravnih odnošaja.[*]

Usljed karnostne iztrage, naredjene zaključkom od 13. ožujka 1890 br. 1924 karnostnog senata vrhovnog sudišta bečkog, i usljed razprave, držane proti bilježniku, koji zaprošen, sastavio je u dvorani, gdje se obavljahu obćinski izbori, zapisnik o izbornom teku, a osobito ob odlukah izbornog povjerenstva; jer da je tim činom bilježnik: a) povriedio dužnosti naložene mu bilježničkim zakonom od 15. srpnja 1871 br. 75 d. z. l.; b) narušio dostojanstvo svogaststališa; — karnostni senat prizivnog suda dalmatinskog, s razloga: da u istinu djelokrug bilježnikova uredovanja, po propisih §§ 1, 5, 76, 88 i 97 obstojećeg b. z., stegnut je na same poslove pravne gradjanske naravi, te je bilo držat, da je bilježnik, sastaviv napomenuti zapisnik, premašio granice zakonom mu opredieljena uredovanja; ali vidivši, da posao, o kom se bilježnik bavio, nije od onizih što su izrično bilježniku zabranjeni u §§ 7, 33, 34 b. z.; da odredbe § 35 mogoše ipak bilježnika navesti da pomisli — kao što je on uztvrdio u svom opravdanju — da je ovlašten sastavit izpravu o kojoj je rieč, i da, zaprošen, nije smjeo uzkratit uredovanje svoje; da zaradi toga ne može se reći, da je bilježnik namjerno, ali s nepoznanja dotičnih propisa sastavio izpravu suprot zakonu, i da zato nije ga se moglo držat odgovorna kao da je povriedio biljež. zak. naložene mu dužnosti, i pošto sastavljena izprava ne sadržaje posla, koji bi se odnosio na kakov sablaznjiv i nepošten čin, da se nemore reći, da je bilježnik tim svojim djelom narušio dostojanstvo svogaststališa, — sudio je: a) bilježnik N. odrješuje se od okrive, da je narušio dostojanstvo svoga ststališa sastavljanjem gore spomenutoga zapisnika; b) bilježnik N. kriv je, ne prekršaja radi svojih uredovnih dužnosti, nego nepravilnosti uredovanja, što je sastavio zapisnik o kojem je rieč. (Ovo je riešenje korektno. Ur.)

Proti toj odluci pritužı se državni nadodvjetnik, na što je karnostni senat vrhovnoga sudišta u Beču, odlukom od 20. studenoga 1890 br. 6740 sudio: da je spomenuti bilježnik kriv, što je ponašanjem svojim povriedio dužnosti, naložene mu biljež. zak. i narušio dostojanstvo svoga striliša, i tim počinio karnostni prekršaj po § 157 b. z.

---

[*] Vidi Mjesečnik br 5. g. 1890 str. 260 i 261.

Razlozi: Po duhu biljež. zak. i po doslovnih odredbah §§ 1, 5, 76, 88 i 97 i. z. nedvojbeno je, da je bilježničtvo ustanova, koja se odnosi na privatna prava gradjanska, i da je dosljedno bilježnikovo uredovanje na te pravne odnošaje stegnuto. Bilježnik zato nesmje učestvovati kod čina, koji ne stoje u okviru privatno-gradjanskog prava, a da ne promaši svoje nadležnosti, i dosljedno da ne povriedi dužnosti naložene mu b. z. Toga radi bilježnik, koji kao takav sastavi zapisnik o izbornom djelovanju — djelovanje koje ne stoji u nikakvom odnošaju sa privatnopravnimi poslovi — premašio je granice svoje nadležnosti, i tim povriedio dužnosti naložene mu b. z. Tu povredu označit je karnostnim prekršajem, kaznjivim po §§ 139 i 157 b. z. Okolnost po bilježniku navedenu, da je u dobroj vjeri sastavio zapisnik o kom se radi, biva mislio da je ovlašćen sastavit ga, nije dovoljna da izključi pred karnostnim sudom njegovu odgovornost, ako se promisli, da ovaj sud, koji je sud kazneni, ima uporavljati obćenito načelo § 3 k. z., pošto inače svak bi se izviniti mogao navodeć pogrješno tumačenje zakona; obtuženikova krivnja stoji u tom, što nije uvidio, da je sastavljanjem izprave rečene prekoračio granice svoga uredovanja; jer da je marljivo i pomno proučio odredbe zakona od 21. srpnja 1871 br. 75 d. z. l., bio bi se jamačno dosjetio, da nije bio vlastan sastavit priepornu izpravu. Ako se pako u obzir uzme, da je napisniku po okrivljeniku nenadležno sastavljenom, usljed naručbe nekoličine izbornika, očevidno bila svrha vršiti neki nadzor nad izbornim povjerenstvom — nad jednom javnom vlašću — vršećim zakonom mu nametnute dužnosti, i da je izvadjanje toga nadziranja bilo kadro poroditi sumnju u puku, da povjerenstvo ne postupa prema zakonskim odredbam, ili je barem moglo dati povoda mišljenju, da je potrebito prisustvo druge jedne vlasti, da povjerenstvo ne počini zloporaba, — to je očevidno, da se je u tih obstojnostih, izpravom o kojoj je rieč, narušilo dostojanstvo bilježničkog staleža. *A. G.*

K § 37 gr. sudovnika. Nadležnost za tužbu u poslu ostavinskom.

A. stanujući u Celju predade proti B. u Radgonji i proti C. u Gradcu kod c. kr. grad. del. kot. suda u Celju tužbu sbog očitovanja (prokaza umjesto prisege) ostavštine D., koji je u Celju preminuo. — S obzirom na § 37 gr. sud. riešio je prvi sud tužbu izravno i naredio ročište za razpravu.

Na tuženički utok ukine prizivni sud u Gradcu prvosudnu odluku i odputi tužbu sbog nenadležnosti; jer da tuženici po svojih u tužbi naznačenih prebivalištih i po obćoj osobnoj podsudnosti ne spadaju pod nadležnost suda, kojemu je tužba predana, nego pod nadležnost suda u Radgonji, odnosno u Gradcu, u področju kojih redovito prebivaju; jer da posebna podsudnost ostavinsko-razpravnoga suda po § 37 gr. sud. u ovom slučaju ne može valjati, dok je tužba naperena poradi prokaza ostavštine pod prisegom, a baš ove vrsti tužbi nema spomena medj onimi u § 37 gr. sud. nabrojenimi; nazočnu dakle tužbu po § 1 gr. sud. nije prvi sud mogao izravno riešiti.

Na previdni utok tužitelja A. potvrdi vrhovni sud bečki prvosudnu odluku, ukinuvši rješitbu prizivnoga suda.

Razlozi: Već po marginalnoj natučnici § 37 gr. sud. „Tužba u poslovih ostavinskih“ stvorena je posebna nadležnost suda onoga, koji obavlja ostavinsku razpravu i zakonodavac imao je na umu, da se postigne jedinstveno i što hitrije okončanje zapletajâ, koji su u savezu sa razpravom ostavinskom. Ako se rečena svrha postizava poravnanjem prieporа „kojim sve osobam imade zapasti ostavština“, ravno tako biti će polučena ista svrha i razpletajem priepora: „koji sve predmeti sačinjavaju zaostavštinu.“ — Pod tužbami u poslovih ostavinskih imadu se razumijevati ne samo priepori: kojim osobam i u kolikoj mjeri pripada pravo na ostavštinu, nego i priepori, kojim je zadaća, da se aktivno i pasivno stanje ostavinsko izvan svake dvojbe stavi i osigura. Nazočnom tužbom namjerava se potonje postići; pa zato je valjalo rješitbu prizivnoga suda ukinuti i uzpostaviti onu prvoga suda.

Ovom prilikom bude naredjeno, da se u repertorij osudâ uvrsti sliedeća pravna zasada:

K tužbam u poslovih ostavinskih § 37 gr. sud. spada i ona, kojom se od očitovanih nasljednika traži prokaz ostavštine na mjesto prisege. (Sjednica od 7. siečnja 1891 br. 14929 ex 1890 II. senat). Pr. *L. Matasović.*

Kada postaje osuda pravomoćnom.

Osuda kr. sudb. stola u B. od 20. rujna 1890 br. 1925 gr., kojom je udovoljeno zahtjevu tužbe uz uvjet, da tužitelj položi domirnu prisegu, dostavljena je tužitelju 26. rujna 1890, a tuženiku 30. rujna 1890. — Tužitelj nastupio je molbom de pr. 14. listopada 1890 br. 2200 prisegu; nu nastupna molba zabačena je odlukom od 18. listopada 1890 br. 2200 kao prekasno podnešena, jer je za njega rok za nastup prisege iztekao bio dne 13. listopada 1890, naime tri dana nakon što je osuda s njegove strane pravomoćnom postala.

Proti toj odluci posluži se tužitelj utokom, u kojem iztaknu, da se osuda pravomoćnom smatrati može samo onda, kad je s jedne i s druge strane minuo rok za podnos pravnoga lieka, te da su ona tri dana upravo zato odredjena, da nastupitelj prisege ima vremena prisegu nastupiti, pošto se uvjeri, je li nije li se protivnik pravnim liekom poslužio.

Kr. banski stol rješitbom od 26. studenoga 1890 br. 26466, vidiv da se u § 268 gpp. radi ob objektivnoj t. j. svestranoj pravomoćnosti osude, kao što se to vidi i iz ostalih zakonskih ustanova, gdje se radi o roku tekućem od pravomoćnosti rješitbe n. pr. kod ovrhe, jer takovu vjerovnik tražiti ne može prije nego li je rješitba prama dužniku ovršiva, a to biva istom kad je iza dostavljene mu rješitbe iztekao rok pravnog lieka i rok ustanovljen za platež: ukine po § 342 i 339 br. 3 gpp. napadnutu odluku i prvomu sudu naloži, da sa nastupnom molbom kao pravodobno podnešenom postupa po zakonu, dočim prvi sud nije sudjen na naknadu štete, jer ne dotiče uvjet § 316 gpp.; a rješitba o trošku utočnom pridržava se konačnoj odluci, izdati se imajućoj prama tomu, hoće li ne će li se prisega položiti. Pr. *Dr. Strižić.*

Mandat nije dopustiv na temelju sudbenoga obredjenja odvjet. troškova, osobito ako je sliedilo bez preslušanja stranke (§ 6 car. naredbe od 8. kolovoza 1857, odnosno od 12. srpnja 1859).

U parnici Miloša V. kao skrbnika na čin za Mitra i Božu V. tužitelja, proti odvjetniku M. S. u Iloku tuženom, povedenoj na prigovore de pr. 25. veljače 1884 br. 1243 gr., uložene proti platežnoj zapovjedi od 19. siečnja 1884 br. 223. — kr. kot. sud u Iloku, osudom od 17. lipnja 1884 br. 3403 uzdrža platežnu zapovjed od 19. siečnja 1884 broj 223 gr. u krieposti, te izreče: Mitar i Boža V. imadu odvj. Milanu S. dopitanu pristojbu od 12 for. 50 nvč. sa parb. troškom izplatiti.

Razlozi: Odlukom A—I. obredjen je troškovnik odvj. Milana S. kao sudbeno imenovanog skrbnika na čin za zastupanje kaznenika Mitra i Bože V. u ovršnom predmetu Vladimira Tučena proti istim radi duga od 150 for. spp., te mu je dopitana nagrada od 12 fr. 50 nč.; pa pošto toj odluci ovi kaznenici, kojim podjedno bijaše tužitelj imenovan za skrbnika na čin, za 14 dana udovoljili nisu, to je istim dužnikom dalnjom odlukom pod B—I. naloženo, da odvj. Milanu S. tu pristojbenu svotu za 14 dana pod dalnjom pretnjom ovrhe izplate.

Tužitelj kao skrbnik na djelo navadja, da je odlukom A—I. trebalo ročište odrediti i da tuženom odvj. M. S. ne pripada dopitana mu pristojba. — No pošto tužitelj ne zna navesti, u čem se je sastojalo zastupanje odvjet. M. S., a potonjem kao skrbniku na čin po § 580 gpp. pripada pravo glede svojih troškova i zaslužbe tražiti od svojih odsutnih dužnika, koje je zastupao, da mu se njegov troškovnik bez formalne parbe i predhodnog odredjenja ročišta obrediti imade (§ 26 odvj. reda): to se tužiteljevi prigovori ne mogu uvažiti.

Pošto je medjutim i dopitana pristojba primjerena trudu tuženog i količini ovršne svote, koju odsutni kaznenici izplatiti imadjahu: to se one odluke tim većma u krieposti imaju držati, bez obzira, da je i odluka A—I., kojom se je likvidirala pristojba, pravomoćnom postala (§ 300 gpp.). Parbeni troškovi osnivaju se na § 573 gpp. — Proti ovoj osudi uloži Miloš V. priziv, usljed kojega je kr. banski stol riešitbom od 30. srpnja 1884 br. 17870. napadnutu osudu, njoj predidući postupak, platežni nalog od 19. siečnja 1884 br. 223 i prvomolbenu odluku od 26. studenoga 1883 br. 8241 po § 343 i 339—3 gpp. ukinuo, te kr. kot. sudu u I. naložio, da na molbu odvj. Milana S. de pr. 22. studenoga 1883 br. 8241 odredi ročište i dalje po zakonu postupa, neosudivši sud prve molbe na naknadu troškova, pošto krivo shvaćanje zakona nije krivnja takova, o kojoj se u § 316 gpp. govori.

Razlozi: Proti platežnoj zapovjedi od 19. siečnja 1884 br. 223 uloženi su prigovori, koje je sud prve molbe smatrao tužbom, pa na temelju tih kao tužbu smatranih prigovora poveo je razpravu i donio osudu. Pošto se pako po § 6 car. naredbi od 8. kolovoza 1857 odnosno od 12. srpnja 1859 imadu smatrati prigovori, — odgovorom, to je osuda, izrečena na posvema krivom temelju, ništetna, pa se je s toga razloga morala ukinuti. — Nu podnešeni prigovori imali se smatrati utokom, jer se napada izdanje platežne zapovjedi, koja je u istinu neumjestna bila, jer premda je odluka od 26. studenoga 1883 br. 8241 javna izprava, ona ipak nije mogla služiti za izdanje platežnog naloga, — pošto obredjenje troškovnika nezadržaje i ne može zadržati dužnosti, da se taj po sudu obredjeni trošak bezuvjetno platiti mora, pošto se kod likvidacionalne razprave radi samo o tom, da se ustanovi, koje je podneske i korake zastupnik učinio, i koja mu nagrada za to pristoji, a ne radi se o tom, da li je zastupana stranka dužna zaračunane stavke platiti, jer ova ne ima samo prigovor dana predujma, učinjene izplate, preboja i sličnih prigovora, nego može staviti i prigovore o potrebi, svrsi i shodnosti radnje i proti zahtjevanoj nagradi pravdopravnika.

To proizlazi iz § 26 odvjet. reda, jer se likvidacija može obaviti i ne preslušav stranke, nu svakako bez formalne parbe, s toga i ostaju protustranci prigovori o dužnosti plateža pridržani parnici, kod koje se tada kontradiktorno postupa.

Vidi se dakle obzirom na navedeno, da su ne samo platežni nalog, nego i odluka, kojom se troškovnik obredjuje, a ujedno platež nalaže, nezakonite odredbe, pa se moraju dokinuti.

Dalnji pravni liek nije upotrebljen.

Priobćio *Milan P. Jovanović.*

Kod prodaje zemljišta po faktičnom posjedu odlučuje u pitanju o vlastnosti taj naturalni posjed (vlastničtvo) i volja prednikâ kupaca, te se ne može vindicirat vlastnost po gruntovnom stanju.

Na tužbu C. i A. J. proti A. N., radi priznanja prava vlastničtva i ustupa u posjed čestice top. br. 218 u z. z. br. 50 obć. Žabjak spp., sudio je kr. kot. sud u B. osudom od 31. prosinca 1888 br. 9790 po zahtjevu tužbe dopitav tužitelju i parbeni trošak.

Razlozi: Gruntovnim izvadkom A. i ugovorom pod B—I. te ugovorom pod D—I. pravovaljano je ustanovljeno: da su tužitelji vlastnici oranice „Branjevina“ zvane, upisane pod top. br. 218 u z. z. br. 50 obć. Žabjak velike 1167□°, koju su kupili od Magdalene T., a ona ju kupila od Luke L., a ovaj ju je dobio kao dio prigodom razdielenja njegove zadruge L. kbr. 14 iz Žabjaka.

Sudskim očevidom i mnenjem mjerničkih vještaka, te priznanjem tuženika jest pravovaljano ustanovljeno: da tu oranicu u svojoj vlasti drži tuženi. Pošto pako tužiteljem kao vlastnikom pripada pravo na posjed iste, a tuženik ju dobrim ustupiti neće, valjalo je po § 369 ogz. prema zahtjevu tužbe suditi. — Ostali prigovori tuženoga nisu na zakonu osnovani. — Naknada parbenoga troška osniva se na § 573 gpp.

Na priziv tuženoga preinačio je kr. banski stol rješitbom od 7. kolovoza 1889 br. 19320 prvosudnu osudu, odbio tužitelje sa tužbenim zahtjevom, a parbene troškove medju strankami prebio, i to s ovih razloga: Tužitelji su prilozima A. i B—I. formalno dokazali naslov i pravni način tečenja po § 380 ogz. i tim izpunili i drugi uvjet § 369 ogz., al tuženi je ipak tužiteljem porekao sve uvjete § 369 ogz. uztvrdivši: da što on posjeduje, nije ono, što tužitelji traže. — Ovi su suprot tomu naveli, da je parc. br. 218 prvobitno bila vlastnost zadruge L., a da je prigodom diobe jedan dio zapao Mihajla a drugi Luku L., — onaj da je svoj dio prodao S-u, a S. tuženom, dočim je Luka L. opet tužiteljem, što će dokazati po Mihajlu L. i diobnim listom D. IV. — Iz potonjega se vidi u istinu, da su Luka i Mihajl L. kod diobe dobili svaki polovicu parcele top. br. 218. — Usljed toga pozvao se tuženik u dokaz da posjeduje onako, kako je kupio — na Mihajla L., a kasnije i na Kuzmana R., dočim su tužitelji ponudili dokaz po vještacih. — Vještaci su očitovali, da pod oznakom „Branjevina“, kako se iz D—IV. razabire, dolaze dvie čestice i to top. br. 218 i 259, te da tuženi posjeduje cielu parcelu br. 218, a od br. 259 niti $^1/_4$, dočim od potonje posjeduju tužitelji više od $^3/_4$, premda se je i ova čestica na dva jednaka diela razpolovila; a jer nema nacrta za diobni list, ne mogu vještaci ustanoviti, kako je do tog faktičnog stanja došlo, ako naknadno volja stranaka odlučila nije. Mihajlo L. i Kuzman R. očitovaše suglasno, da su prije zadružne diobe parcele br. 218 i 259 sačinjavale jednu cielost, koju su Mihajlo i Luka L. medju se podielili onako, kako te dielove pruće se stranke danas posjeduju. Iz ovoga svega indi proizlazi, da je tuženi dokazao, da je ne samo pošteni, već i zakoniti posjednik (§§ 316 i 326 ogz.) diela, što ga tužitelji vindiciraju, odkle sliedi, da prilog A. na I. nije u svom sadržaju istinit; jer tužitelji ni uztvrdili nisu, da su drugo što kupili, nego li je Luka L. u posjedu držao i predao, rad čega se uzeti ne može, da A—I. odgovara volji stranaka, već da je sastavljen po obostranoj bludnji po gruntovnom, a ne po faktičnom stanju (§§ 861, 869, 871, 914 i 916 ogz.), te da tužiteljem manjka naslov. — Radi toga morao se priziv uvažiti i tužitelja odbiti, a jer svaka stranka ima jednu osudu za se povoljnu, valjalo je po § 573 gpp. parb. trošak prve molbe medjusobno prebiti, a trošak prizivni ima sam prizivatelj nositi.

Proti ovoj osudi podnieli su tužitelji previd, koji nije uvažio kr. stol sedmorice, nego je osudom od 24. travnja 1890 br. 49 potvrdio rješitbu kr. banskoga stola.

Razlozi: U previdu napada se bansko-stolna osuda s razloga, što u ovom slučaju neodlučuje volja prednika današnjih stranaka, već jedino diobni list zadruge L., i na temelju toga diobnog lista posliedivši unos u gruntovnicu.

Pošto je u toj točki obrazloženje bansko-stolne osude sasvim temeljito, to se na tu jedinu previdnu tegobu nikakav obzir uzeti ne može. — Tužitelji su kupili ono zemljište, koje u faktičnom posjedu drže, a tuženik je opet kupio ono zemljište, koje on u faktičnom posjedu drži, — a čim su oni posjed svojega prednika na temelju sklopljenog kupoprodajnog ugovora preuzeli, pa nisu se obazreli na to: odgovara li to po njima u posjed uzeto zemljište i gruntovnom stanju, — to je jasno, da nisu oni kupili vindicirano si zemljište po gruntovnom, već po faktičnom stanju, pa obzirom na to ne imadu pravo da traže od tuženika ono zemljište, koje u istinu nikada nisu kupili. — Zato je banskostolna osuda zakonito opravdana, pa ju valja potvrditi i previd odputiti.

Priobćio *Dr. Fran Kucelić.*

B. Mjenbeno i trgovačko.

Novacija iz mjenbene obveze u običnu zajamnu pogodbu, usljed koje obvezanik jamči samo kao hipotekarni dužnik.

U parnici brodske štedione proti Ivanu B. radi izplate 3000 for. spp. kr. kot. sud u Brodu, osudom od 15. travnja 1889 br. 1116 odsudio je tuženika, da ima na njegovih nekretninah uknjiženu glavnicu od

3000 for. sa 6% kamati od 1. srpnja 1883 do izplate tekućimi i parbeni trošak od 63·50 naknaditi.

Razlozi: Tužeća brodska štediona traži od Ivana B., da joj plati 3000 for. spp. na temelju njegovog očitovanja od 18 kolovoza 1889 pod B—I., u kojem priznaje, da duguje tužiteljici kao žirant mjenice od 1. lipnja 1880., izdane po Albertu M., a prihvaćene po Jos. S., dakle kao solidarni dužnik, zajamnu svotu od 3000 for. spp. — Istim očitovanjem dozvoljuje tuženi, da se tužiteljica na njegovih nekretninah pod kbr. 308 u Brodu sa pravom zaloga osigurati može i da može na temelju toga očitovanja u gruntovnici unešeno založno pravo i ostvariti. — Tuženik priznaje, da je očitovanje B—I. podpisao; ne poriče istinitosti i izpravnosti toga očitovanja, nego prigovara nadležnosti tvrdeć, da ga tužiteljica nije mogla ovako tužiti, jer da se odnošaj njihov ima bezuvjetno prosudjivati po mjenbenom zakonu, pošto da on, ma da i je izdao očitovanje B—I., nije tužiteljici dugovao 3000 fr. s nikakvog drugog naslova nego jedino iz mjenice pod A—I.

Uvaži li se, da je obveza mjenbenih dužnika solidarna, kako to i § 891 ogz. ustanovljuje, i da je vjerovnik vlastan namirenje svoje tražbine tražiti od sviuh, ili od nekih, ili samo od jednoga tih sudužnika; uvaži li se, da je tuženi Ivan B. prije dospjelosti mjenice A—I. svojim očitovanjem B—I. priznao svoju solidarnu obvezu na platež tražbine od 3000 for., potičuće iz mjenice A—I.; uvaži li se, da je pravna moć i valjanost te mjenice radi nedignutoga prosvjeda za tužiteljicu po mjenbenom zakonu sasvim prestala (§§ 41 mj. z. i slj.), i da je tužiteljica ako ne drugim a ono tim povodom bila primorana nastupiti izvanmjenbeni, dakle obični put gradj. parnice proti svojim solidarnim dužnikom; uvaži li se, da je na ovom putu, imajući u rukama očitovanje B—I. mogla i morala po svom slobodnom izboru (§ 891 ogz.) držati jedino tuženoga Ivana B., koji je radi tražbine od 3000 for. za sigurnost tužiteljice založio svoje nekretnine te joj dozvolio, da založno svoje pravo i ostvariti može; uvaži li se, da je prijašnji glavni mjenbeni dužnik i prihvatnik Jos. S. medjutim pod stečaj pao, i da je tuženi Ivan B. samo usljed toga izdao rečeno očitovanje, time mjenicu uništio i sa tužiteljicom sklopio posve novu zajamnu pogodbu, kojom se je obvezao, da će onoj povratiti istu glavnicu, čime je nastala novacija prema ustanovam §§ 1376 i 1377 ogz.; uvaži li se napokon, da su već pravomoćnom rješitbom kr. stola sedmorice od 28. listopada 1886 br. 2837 u parnici iste tužiteljice, proti Ivanu B. Za glavnicu iz očitovanja B—I. pravomoćno dosudjene 6% kamate do 30. lipnja 1883., i da je istom rješitbom takodjer ustanovljena dužnost tuženoga, da plati i glavnicu od 3000 for.: to je prvi sud s ovih razloga zahtjevu tužbe morao zadovoljiti.

Kr. banski stol osudom od 3. srpnja 1889 br. 16320 potvrdio je osudu prvoga suda s ovih razloga: Temelj tužbi i osudi je tuženikovo očitovanje B—I., koje se kao obnovna pogodba (§§ 1376 i 1377 ogz.) smatrati imade; jer se tuženi u toj izpravi priznaje solidarnim dužnikom za zajamnu tražbinu od 3000 fr., nastalu iz mjenbene njegove obveze kao žiranta mjenice dtt. Brod 1. lipnja 1880 pod A—I., jer je u toj izpravi dozvolio, da se tužitelj kao njegov vjerovnik na njegove nekretnine pravom zaloga osigura, što je i učinjeno, i jer se je naročito podvrgao kr. kot. sudu u Brodu za parnice iz ovoga pravnoga posla proiztičuće; odaklje sliedi, da je tuženi doista imao pred očima, da se pretvori njegova mjenbena obveza u obvezu zajamnu u smislu § 1376 ogz., jer inače da je onim očitovanjem mislio samo to, da dadne sigurnost u smislu § 29 mjenb. zakona, ta bi zaporka prema § 1 minist. naredbe od 25. siečnja 1850 br. 52 d. z. l. bila očito suvišna. — Dalnji razlog, da je tuženi u tom smislu to obnovno očitovanje izdao, jest i to, što on (tuženi) u pismu H—I., kojim traži od tužitelja izdanje dotične mjenice radi svojega osiguranja proti dalnjim obvezanikom, takodjer priznaje, da drži izdatim pod B-I. očitovanjem svoju mjenbeno-pravnu obvezu prema tužitelju usljed novo nastavše zajamne pogodbe utrnulom, i s toga tvrdi, da tužitelj ima mjenicu, tom novom obvezom izkupljenu, njemu uručiti.

S toga nije temeljito što navodi tuženi, da izpravi B—I. pobije svojstvo obnove zajamne pogodbe, te da ju predstavi samo kao očitovanje, kojim daje sigurnost za prvobitnu mjenbenu tražbinu u smislu čl. 29 mj. z. Ako je u tom očitovanju rečeno, da se za sigurnost iz one mjenice proiztekle tražbine isto očitovanje izdaje i nekretnine zalažu, ima se to tako shvatiti, da se ta mjenbena obveza samo kao razlog obnovne pogodbe u istoj spominje, pa ako bi taj izraz kao nejasan kakovu dvojbu glede toga izazvao, krivnja glede te nejasnosti imala bi se u smislu 2 stavke § 915 ogz. samo tuženomu kao izdatniku izprave pripisati, te ona na njegovu štetu tumačiti i to bez obzira na to, zašto se je on tako nejasnim izrazom poslužio.

Usljed toga je sve ostalo, što tuženi na obranu svoju navodi bezpredmetno i neodlučno; rečenom izpravom naime kao obnovnom zajamnom pogodbom je ustanovljena solidarna obvezanost tuženoga i nadležnost kr. kot. suda u Brodu za ovu parnicu; dočim je pitanje o tom, da li je upitna mjenica, iz koje je putem novacije ova zajamna obveza tuženikova nastala, bila za dobe prosvjedovana i utužena; da li je tužitelj ine suobvezanike utužio ili ne, sasvim ne odlučno: to se je s toga prvomolbena osuda u tom pravcu kao zakonito izrečena potvrditi imala.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 6. lipnja 1890 br. 1023 preinačio je obie dolnjosudne osude tako, da je tuženik dužan ali samo kao hypotekarni dužnik tužiteljici izplatit 3000 for. spp.

Razlozi: U razlozih osude prve i druge molbe pobliže je i temeljito razloženo, da je time, što je tuženi Ivan B. izdao tužiteljici očitovanje od 18. kolovoza 1880 B—I., kojim joj zalaže svoje nekretnine kbr. 368 grad Brod za njezinu tražbinu od 3000 for., nastala obnova u smislu §§ 1376 i 1377 ogz., usljed koje je tuženik tužiteljici i sada još obvezan za namirenje njezine tražbine, premda je njegova obveza iz mjenice A—I. medjutim utrnula.

U koliko dakle nastoji tuženik izvanrednim previdom pobijati svoju obvezu iz založne isprave B—I., taj je previd, pošto ne ima uvjetâ naznačenih u § 335 gpp., neumjestan, i to tim više, pošto je pravno pitanje, da li založna izprava B—I. sadržaje u sebi obnovnu pogodbu u smislu §§ 1376 i 1367 ogz., glasom osude J—III. jur riešeno u svih instancijah u prijašnjoj parnici, koju je brodska štediona zametnula proti tuženiku radi izplate kamatâ glavnice od 3000 fr., dospjelih do 30. lipnja 1883, — dočim je prigovor tuženikov, da bi se izprava B—I. kao ne jasna po § 915 ogz. tumačiti imala na štetu tužiteljice, jer da ju je sastavio njezin zastupnik, neuvaživ s razloga, što u izpravi B—I. nije sadržano nikakvo očitovanje tužeće štedionice. — Nu pošto tužiteljica sama priznaje, da je mjenbena obveza tuženika Ivana B. iz mjenice A—I. prestala usljed sklopljene obnovne pogodbe, to se tuženik obzirom na sadržaj založne izprave B I. i pogledom na propise §§ 447 i 1368 ogz. može smatrati obvezanim samo kao hipotekarni dužnik. Dosljedno tomu može se tuženomu platež utužene glavnice od 3000 for. spp. naložiti samo pod prietnjom ovrhe na založene nekretnine.

Priobćio *D. Becić.*

C. Kazneno.

O pojmu kradnje u družtvu i kradnje stvari zatvorene ili zaključane (§§ 5, 174, II, b), d) 139, 460 k. z.).

C. kr. okružni sud u Rovinju osudom od 8. svibnja 1890 br. 676 medju inim proglasi Antuna M. krivim zločinstva kradnje po § 176 II. b), d) k. z. — Proti toj osudi uloži osudjenik ništovnu žalbu, koju vrhovno ukidno sudište bečko rješitbom od 9. siečnja 1891 br. 9080 ex 1890 zabaci.

Razlozi: Ništovnom žalbom nastoji se djelo Antuna M., kvalifikovano kao zločinstvo kradnje u družtvu i kradnje stvari zatvorene (§ 176 II. b), d) k. z.), predstaviti samo kao sukrivnja prekršaja kradnje (§§ 5, 239 i 460 k. z.), a u to ime razlaže se i tvrdi: glavni krivac Ivan S. prisvojio si je duhana vriedna izpod 25 for. iz zaključane prostorije, ne svladavši nikoje prepone zatvora. Ovaj je sam bez ičije pripomoći izveo cieli čin. Djelovanje Antuna M. pristupilo je istom poslje izvedene kradnje, i dade se svesti samo na sukrivnju prekršaja kradnje (§§ 5, 239 i 460 k. z.), jer se je sa glavnim krivcem Ivanom S. samo predbježno sporazumio. Ali ovo mnenje ne može da temeljitu kritiku podnese.

Prvi presudni sud po faktičnom razvitku svega učina ustanovio je: da se je glavni obtuženik Ivan S. sporazumio sa suobtuženikom Antunom M., — suradnikom u tvornici duhana, pa se je dao preko noći zaključati u tvornicu, u kojoj je za dana spremio duhana, koji je odlučio prisvojiti si, i koji je isti Ivan S. noćju iz zaključane tvornice izbacio i dodao Antunu M., koji je duhan preuzeo i za Ivana S. spravio. Prema ovako ustanovljenom sliedu čina moraju se bez svake dvojbe uporaviti zakonske ustanove o kradnji u družtvu i kradnji zatvorena dobra takodjer i na žalitelja Antuna M. O kradnji u družtvu ne može biti dvojbe; jer je duhana iz posjeda erara nestalo tek onoga časa, kada je iz zaključane tvornice duhana dospio na otvoreno mjesto, na kojem je tat s njim slobodno razpolagati mogao. Nije konsumovano kaznivo djelo kradnje već tim, što si je obtuženik Ivan S. za dana priredio i spravio duhana, da si ga prisvoji, nego je kradnja konačno udjelotvorena pričinom i sudjelovanjem (dakle u družtvu) Antuna M., kada je on duhan iz ruku Ivana S. preuzeo i u zaklonište spravio. — Kada se je prisvojenje sbilo, bijaše tvornica zaključana, pa zato je bilo nuždno izbaciti duhan i dodati kroz prozor preko zida; duhan indi uzet je iz zaključana prostora, — bio je dakle u momentu prisvojenja pod ključem t. j. stvar zatvorena; tim pako, što je kroz prozor preko zida bio pružen i dodan, bila je zaprieka zatvora uklonjena.

Da se je glavni obtuženik Ivan S. dao zaključati u tvornicu duhana, ne može ga ta okolnost riešiti krivnje, a naposeb ne može se držati izpričanim krivnje kvalifikacijâ § 174 b) i d) k. z. Antun M., koji se je nalazio izvan tvornice te preuzeo duhan, koji mu je u tvornici zaključani Ivan S. kroz prozor pružio i dodao. — Prema svemu tomu valjalo je ništovnu žalbu zabaciti i osudu prvoga suda potvrditi.

Priobćio *L. Matasović.*

Mirno posjedovanje (§ 83 k. z.) jest rekvisit učina i za narušaj kućnoga mira.

Kod obćinskih izbora u obćini H. zadobi česko pučanstvo većinu, koju je prije imalo njemačko. Česka većina obć. zastupstva smišljaše, kako bi česku pučku školu, koja se nalazila u najmljenih i nesgodnih prostorijah, smjestila u sgodnije, n. pr. u sgradu, gdje bijaše smještena njemačka pučka škola. Kot. školsko vieće pristane na ovo posljednje uz neke uvjete. Kad je pod konac mjeseca kolovoza 1889 dosadanji učitelj na njemačkoj školi premješten, činilo se to najsgodnijim časom, da se ova misao većine obćinskoga zastupstva ostvari. Kad je novi njemački učitelj Antun R. 28. kolovoza preuzimao od prijašnjega učila i učevne uredbe, zabrani mu Franjo D., načelnik obćinski i predsjednik mjestnoga školskoga odbora, da se ne smie nastaniti u dosadanjem stanu njemačkoga učitelja. Ovu zabranu opetova zamjenik Franje D., kad je Antun R. 31. kolovoza došao u H., da se konačno tu smjesti. Antun R. nije se zaista nastanio u učiteljevom stanu, nego prenese unj samo svoje pokućtvo, da se ne pokvari ili ne ošteti; on sam otidje namah iz H., jer mu se nisu nimalo svidjale tamošnje prilike. A pošto je poslje njegova odlazka Franjo D. sa četiri svoja druga, koji pripadahu obć. zastupstvu, odnosno mjestnom školskom odboru, dao proti volji onoga čovjeka, kojemu je Antun R. predao ključe od stana, otvoriti po bravaru mjestnom stan učiteljev; pošto su ovi stvari učitelja Antuna R. dali prenieti u drugi lokal, a českí učitelj odmah zapremio taj stan: to je c. kr. okružni sud u Brüxu osudom od 27. veljače 1890 br. 466 Franju D. i onu četvoricu njegovih drugova proglasio krivimi zločinstva javnoga nasilja po § 83 k. z. — Na žalbu ništovnu okrivljenih c. kr. kasaciono sudište bečko riešitbom od 17. listopada 1890 br. 4050 dokine osudu prvoga suda te odrieši okrivljene sasvim.

Razlozi: Valja priznati, da učin, koji drži prvi sud dokazanim, ne ima svih konstitutivnih obilježja t. z. narušaja kućnoga mira. Jer kako je prvi sud faktično ustanovio, preuzeo je Antun R. 28. kolovoza 1889 od svoga predšastnika zapisnički školu u H., i o tom obavjestio predsjednika mjestnoga školskoga odbora Franju D., pak je ovaj potonji već tom sgodom javio R-u, da se ne će moći nastaniti u dosadanjem stanu njem. učitelja u školskoj sgradi. Kad je pako 31. kolovoza 1889 Antun R. dopremio svoje pokućtvo te ine stvari, pa ih dao odvesti u dvorište njemačke školske sgrade, dodje obćinski zastupnik Antun M., prije nego li se uzelo pokućtvo s kola skidati, te izjavi po nalogu odsutnoga Franje D., predsjednika mjestnoga školskoga odbora, da R. ne smije dotlje stovarivati svojih stvari, dok se Franjo D. ne povrati i dok ne odredi za dalje što treba. Nu Antun M. odkloni od sebe i svaku odgovornost, ako pokućtvo ostane na dvorištu; našto bijaše snešeno u sobu, a Antun R. ode iz obćine H.

Ako se uvaži, da se u smislu § 83 k. z. i za narušaj kućnoga mira iziskuje „mirno posjedovanje“; da se mirni posjed stana izrazuje u slobodnom i nepreporom razpolaganju posjednika stana unutar četirih zidina njegovoga stana; da je u ovom slučaju Franjo D. već 28. kolovoza 1889 rekao Antunu R., da ne smie zapremiti stana svoga predšastnika; da se je 31. kolovoza i. g. Antun M. po nalogu Franje D.

usprotivio istovarivanju pokućtva, pripadajućega Antunu R., u dvorištu školske sgrade; da je ovo pokućtvo uz odgovornost Antuna R. bilo u stanu učitelja samo pohranjeno, da se je dakle Antun R. zabrani onoj pokorio i odmah otišao iz H.: to se ovdje ne može govoriti o mirnom posjedu stana učiteljeva u školskoj sgradi obćine H., dapače taj stan bijaše samo privremeno pohranilište R-ovog pokućtva. Je li pako bilo ovako, tada manjka ovdje bitno pojmovno obilježje u § 83 k. z. označenoga zločinstva; zato nije imalo kasaciono sudište razloga, da zadje u potanje promatranje navoda žalbe ništovne.

Prema rečenomu moralo se uvažiti žalbu ništovnu te prema § 288 alin. 3 k. p. (§ 284 hrv. k. p.) u samoj stvari odlučiti što je pravo.

Iz „allg. oest. Gtzg.“ Pr. *L.*

Pogibeljna prietnja ili šala?

A. i njegovi drugovi, mladi ljudi u nekom štajerskom selu, doznaše, da obitelj u istom selu stanujućega izraelitičkoga trgovca N. strahom i velikom brigom očekuje 1. svibnja 1890, bojeć se radničkih nemira. Znajući to dodjoše A. i njegovi drugovi noćju u oči 1. svibnja pred dućan trgovca N., lupahu na vratima i larmahu tamo više minuta prieteć i vičuć: „Židov mora na polje.“ Prvi sud proglasi ih sbog toga krivimi zločinstva javnoga nasilja po § 99 k. z.; kasaciono sudište bečko rješitbom od 23. rujna 1890 br. 10091 uvaži njihovu žalbu ništovnu po § 5 zakona od 31. prosinca 1877 (d. z. l. br. 3, g. 1878).

Razlozi: Obtuženi brane se veleć, da su se htjeli samo našaliti sa židovom N. i od šale ga uplašiti. Prvi sud izvodi iz ove obrane obtuženih, da su priznali svoju namjeru, da natjeraju N. u strah i nemir, a koji je motiv njihovoga djela, za to se ne pita. Nu spomenuta obrana obtuženih ima i dalje sižući sadržaj, pa kad bi se eventualno dokazalo što oni tvrde, njihovo djelo izgubilo bi karakter zločinstva, te postalo noćni ulični izgred, koji bi se imao policajnim putem kazniti. Kad obtuženici tvrde, da su htjeli židovsku porodicu od šale uplašiti, to ne samo da tom tvrdnjom izlažu motiv svoga djela, nego poriču ozbiljnost prietnje, radi koje su pod obtužbu stavljeni; a tim poriču s jedne strane svaku nakanu, da izazovu nemir i strah, a s druge strane poriču da bi bilo djelo njihovo prikladno pobuditi temeljita straha. Njihovo pravdanje dakle tiče se zakonskih obilježja kažnjiva djela. Kako je prvi sud konstatovao, obitelj N. bojala se radničkih demonstracija; s toga morala se je odmah primiriti čim se uvjerila, da pred kućom vani dignuta vika i buka nije djelo uzrujanih radnika, nego pripitih seljačkih momaka. — S toga pravom žalba ništovna spočituje prvomu sudu, da nije uvažio kazivanje svjedokinje C., koja izjavi, da se je odmah smirila a i svoga supruga umirila kad je opazila, da su vikači seljaci a ne radnici; ta svjedokinja i sama dodaje, kako je bila uvjerena, da se ne radi ob ozbiljnom napadaju. Na glavnoj razpravi reče još C., da je čula, kako se ekscedenti smiju, a to je okolnost, koju je takodjer trebalo konstatovati kad se pita, da li se cielo djelo onih momaka ima ozbiljno uzeti. Jer ako bi se sud, potanje ispitav obranu obtuženih i one okolnosti koje tu obranu podupiru, uvjerio, da obtuženi nisu ozbiljno prietili obitelji N., nego da su htjeli samo prividno ju uplašiti, pa da su prema nakani obtuženih članovi obitelji N. mogli odmah razabrati, da se tu zaista radi samo o šali ili o prividnom zaplašenju, da ne ima ozbiljna razloga strahu i nemiru — to se obtuženi ne bi mogli odsuditi sbog zločinstva javnoga nasilja po § 99 k. z. Nu pošto se osuda prvoga suda ne očituje jasno o rečenih pitanjih, pa s toga ne može ni kasaciono sudište ovaj prepor definitivno riešiti: mora se osuda po § 288 br. 3 k. p. i po § 5 novele* (§ 284 dotično toč. V. § 282 hrv. novele od g. 1888) dokinuti te parnica vratiti prvomu sudu, da stvar s nova raspravi i rieši osudom.

Pr. L.

D. Upravno.

Dio, što ga dobije udova po smrti svoga muža usljed potajno provedene diobe, imade se smatrati samo kano plodoužitak, koji po smrti udove opet zadrusi priraste.

Zadruga Bazarota iz Jasenovca posjeduje nekretnine, upisane u zemlj. br. 161 por. obć. Glavnica, koje sastoje od parc. br. 1162 kuća sa dvorištem, parc. br. 1160—1161/a oranice i livade, parc. br. 1163—1164 bašća i oranice i parc. br. 1202 pašnjak.

Ta zadruga razdielila se potajno po prilici prije 18 godina tako, da je od parc. br. 1160—1161/a zapala $^1/_3$ Stjepana, $^1/_3$ Nikolu Bazareta, a isto tako $^1/_3$ majku njihovu udovu Jelu; parc. br. 1162 i 1202 uživahu sve tri stranke zajednički, dočim je parc. br. 1163 i 1164 razdieljena na dvoje tako, da je polovicu dobio Nikola, a drugu polovicu Stjepan B., ovaj potonji odstupi polovicu svoje polovice na uživanje svojoj majki Jeli udovi B.

Stranke zamoliše početkom g. 1890, da se ova tajna dioba provede, te je prvo ročište obavljeno pred poglavarstvom obćine Popovec-Moravče 22. veljače 1890; nu pošto se nagoda nije sklopila, jer je Nikola tražio, da se dio udovi Jeli oduzme i medju nje t. j. Stjepana i Nikolu podieli, a njoj osjegura kano majci obojice dosmrtno pravo uživanja $^1/_4$ cielog zadružnog imetka, ustupljeni su spisi kr. kot. oblasti u sv. Ivan-Zelini na dalnje postupanje. Medjutim umre udova Jela 7. svibnja 1890, ostaviv darovnicu od 8. ožujka 1890, kojom svoj potajnom diobom dobljeni i, kako u istoj tvrdi, preko 35 godina uživani dio ostavlja Pavlu, Jakovu i Blažu, djeci Stjepana, koji su ju dvorili i pomagali u njenoj starosti, dočim je Nikola svoj dio ugovorom od 3. travnja 1890 prodao Valentu Žegmanu iz Jasenovca kbr. 18. Pavao, Jakov i Blaž stupili su odmah u posjed i uživanje diela udove Jele, ter ga i danas sa svojim otcem uživaju.

---

* Zakon od 31. prosinca 1877, kojim se ustanove (austr.) kaz. post. popunjuju i mienjaju.

Kr. kot. oblast u sv. Ivan-Zelini obavi prvo ročište 9. lipnja 1890 i pošto je i sada Nikola ostao kod svojeg zahtjeva, a udova Jela medjutim umrla, odlučila je kr. kot. oblast odlukom od 10. lipnja 1890 br. 3296, da se imade potajna dioba zadruge B. provesti na dvoje tako, da Stjepan i Nikola B. dobiju svaki polovicu zadružnih nekretnina.

Upravni odbor pako rješitbom svojom od 4. rujna 1890 br. 1638 odlučio je, da se imade temeljem § 56 uzdržati u krieposti potajna dioba prema faktičnom posjedu i uživanju na troje tako, da će Stjepan i Nikola dobiti svoj, a djeca Stjepanova Pavao, Jakov i Blaž, dio pok. Jele.

Kr. zem. vladni odjel za unut. poslove ukine rješitbom od 12. veljače 1891 br. 41623 ex 1890, povodom utoka Nikole, odluku upravnoga odbora i potvrdi onu kot. oblasti i to s razloga sliedećih:

Izvidnim zapisnikom od 11. kolovoza 1890 konštatovano je nedvojbeno, da u zadruzi B. nikada nije postojala potajna dioba u onom razmjerju, kako to navadja napadnuta odluka, jer osim gruntovne parcele 1160—1161/a uživali su cieli ostali zadružni nekretni posjed Stjepan i Nikola sa majkom udovom Jelom stranom skupno, stranom u dvoje podieljeni. Ako je dakle udova Jela i uživala jednu trećinu grunt. parc. br. 1160—1161/a sve do svoje smrti u naravi, to ovaj plodoužitak nosi na sebi biljeg dopustnog uživanja, kao što je u zadrugah običajan za udovice, a poslje njihove smrti priraste opet zadruzi.

Na darovnicu Jele udove ne može se uzeti obzir, buduć da je ništetna po § 5 zakona od 9 svibnja 1890 o zadrugah. *F. Malvić.*

◆

VIESTNIK.

(Odlikovanje.) Previš. riešenjem Nj. c. i kr. apoštol. Veličanstva od 24. ožujka o. g. podieljen je red *zlatnoga runa* preuzvišen. g. banu grofu ***Khuen-Belasi-Hédervàry-u.*** — 5. travnja čestitaše nj. preuvišenosti na ovom carskom odlikovanju deputacija pravničkoga družtva, koju je predveo predsjednik družtva presv. g. Franjo pl. *Burgstaller*-Remetski.

(Pravničkomu družtvu) pristupili su kao *novi* članovi gg. ***Kazimour*** Josip, ***Lalić*** Franjo, ***Škorpil*** Karlo sva trojica askultanti u Bihaču; dr. ***Bogdanović*** **Antun**, ***Nikolajević*** Svetozar i dr. Miša *Popović*, sva trojica odvjetnici u Rumi.

(Osobne viesti.) U Zagrebu preminu 21. ožujka Drag. pl. *Cekuš*, najstariji viećnik kr. ban. stola, u 72 g. života; u Vinkovcih pako umro je Fr. *Infeld*, odvjet., nakon duge bolesti; u Ogulinu umre 26. ožujka P. *Matijević*, žup. tajnik. Lahka im zemlja. — Odvjetn. stallum agendi sa sjedištem u Vinkovcih podieljen je dru. Ivanu *Jančikoviću*, a sa sjedištem u Zagrebu dru. Robertu *Siebenscheinu*.

(Naknada štete za osakaćene telegrame.) „Münchener Allg. Ztg.“ pišu iz Frankfurta: Ovdašnju „unionbanku“ pozva brzojavno firma Abel iz Stargarda (Starigrad), da proda njenih 500 komada lombarda (založeni papiri) i da kupi 500 komada dionica sjeverno-istočne željeznice. Banka obavi što je bilo naloženo i izvjesti o tom mandanta telegrafičkim putem. Istom za tri dana reklamira naručilać telegrafički, da je naložio, neka se zanj kupi 50 a ne 500 komada dionica sjeverno-iztočne željeznice. Unionbanka dade odmah onaj u bludnji nabavljeni višak od 450 dionica na trošak naručitelja prodati, pa učini ovoga odgovornim za nastalu, dosta znatnu štetu. Trgovački sud niti se ne obazre na otegoćujuću okolnost, da je stargardska firma pustila tri dana proći prije nego li je u obće reklamirala; nego odsudi firmu Abel da ima Unionbanki platit 13.735 maraka. U osudi veli se, da ne treba ispitivati, je li telegram promienjen u Berlinu ili Stargardu; jer ne ima sumnje nikakove o tom, da tko se služi sredstvom po sebi dopuštenim, kakovo je brzojav, po naravi stvari preuzimlje i jamstvo (odgovornost) za sve, što se može iz toga dogoditi; da on uz koristi, koje nastaju iz hitra oglašenja, nosi i risico, koji nastaje iz takova brza oglašivanja i odpremanja viesti. Primalac telegrama, ma da je ovaj i osakaćen, ima upravo onako postupati kao da je pošiljač sam rieči napisao. Unionbanka nije dakle kriva.

Književne viesti.

— *Tumač obćemu austrijskomu gradj. zakoniku.* Napisao Adolfo *Rušnov*, kr. sudb. viećnik. Svezak treći i četvrti; treći obuhvaća §§ 819—928 (o zajednici vlastnosti i o pogodbah u obće); a četvrti §§ 929—1091 (o pogodbi darovnoj, ostavnoj, posudnoj, punovlastnoj, zamjene i kupovnoj). Ciena svakomu svezku 80 nvč.

— *Pravo, časopis za pravne i družtvene nauke.* Beograd. Urednici: Andra Gjorgjević, Steva Maksimović i dr. Milenko R. *Vesnić*. — Kako smo jur javili, 1. marta nastavljeno je izdavanje srpskoga juridičkoga lista „Pravo“; izašao je broj 1. g. III. U pozivu „našim čitaocima“ veli se, da će Pravo pratiti „napredak svih grana pravne nauke i družtvenih nauka u obrazovanome svietu; da teorijski razpravljamo pojedine ustanove uviek s pogledom na naše cielokupno zakonodavstvo; da naglašavamo potrebne reforme naših zakona; da pratimo tok našeg pravosudja, iznoseći našim čitaocima ne samo načelne odluke kasacionoga suda već i pojedine konkretne slučajeve, riešene od nižih sudova, koji imaju više načelne važnosti, a strano pravosudje u toliko, u koliko ima ono za nas medjunarodno-privatno-pravne vriednosti; da u potrebnoj mjeri pratimo dogodjaje i novine u opštem pravničkom svietu; i posebice da pratimo pravnu bibliografiju ili kretanje pravne književnosti u stručnom obrazovanom svietu i u nas.“ Br. 1. sadržaje osim programa ove rasprave: Diplomatski agenti i njihov medjunarodno-pravni položaj, od prof. A. Gjorgjevića; Kompensacija (prebijanje duga za dug) od St. Maksimovića; o uslovnoj osudi, od Arona Ninčića; Medjunarodni kongres za podporu osudjenih i zaštitu moralno napuštene djece, od dra. M. R. Vesnića; Sudska praktika. — Pravo izlazi jadan put na mjesec, na tri štampana tabaka, te stoji do konca tekuće g. 10 dinara = fran.

Pravna narav komposesorata.

1. Ima ih, koji u komposesoratu naziru suvlastničtvo prama pogl. XVI. ogz.

Izvor ovoj pravničkoj zabludi je u krivom hrvatskom prevodu rieči komposesorat. Dočim se naredba od 11. studenoga 1859 i čl. XII. 1836 dosljedno služe riečju Compossessorat (njemački), te compossessor, compossidens, compossessio, izkrivljuje hrvatski prevod ovaj pojam govoreći o plemićkom suvlastničtvu, suvlasteli, a napokon i na prosto o suvlastnicih.

Ali kao da se je bojao, te bi se iz ovoga neumjestnoga hrvatskoga purizma mogle izroditi razne zablude o pojmu kompesesorata, naglašuje hrvatski prevodilac opetovano kongruenciju gornjih izraza sa tehničkim nazivom „komposesorat“. Tako je u samom naslovu naredbe od 11. studenoga 1859 iza „plemićkih suvlastničtva“ dodano u zaporci „komposesorat“. Tako su uvodne rieči § 14 car. pat. od 17. svibnja 1857. „Wo Compossessorate bestehen“ prevedene sa „gdje su suvlastničtva ili komposesorati.“

Ad verbum bio bi komposesorat susposjed, ali dašto da to nije, kako će se kašnje vidjeti.

2. Možda branitelje uvodno spomenutoga nazora smeta i to, da se po zakonu (§ 3 nar. od 11. studenoga 1859) pitanje o jačem komposesoratu ima riešiti redovitim putem gradjanske parnice. I kod komasacija, gdje dolaze u obzir komposesorati, kod kojih još nije ustanovljena proporcija, rješava se pitanje o omjeru istim putem (§ 14 car. pat. od 17. svibnja 1857).

Ali odatle, što se stanovita pitanja prava feudnoga riešavaju po redovitom postupku, nije još nikomu palo na pamet zaključiti, da se ovimi formalnimi propisi postupnika dira u materijalnu narav dotičnoga prava.

Komposesorat ostao bi ono što jest, ma da se o njem — — da bude to moguće — razpravlja po mjenbenom postupniku.

3. Da uzmognu doći do zaključka, da je komposesorat suvlastničtvo u gradjansko-pravnom smislu, konstruiraju branitelji ovdje pobijanoga nazora na svoj način historijsku evoluciju komposesorata.

Iz prošloga stoljeća — tako se umuje — recipirano je u ogz. i užitno vlastničtvo. Usljed car. pat. od 29. studenoga 1852 sjedinilo se u osobi užitnoga vlastnika i vlastničtvo vrhovno. Tim je upitni vlastnik postao podpunim vlastnikom u smislu ogz.

To je vrlo liepo. Ali bi na čelu ove dedukcije morao biti dokaz, da je komposesorat — o njem bo se ovdje radi — doista bio užitno vlastničtvo u smislu § 357 ogz.

O tom bih se usudio posumujati već s razloga, što komposesori ne imadu vazda „izključivo pravo na koristi“, već suužitak može pripadati i onim, koji nisu komposesori, naime seljakom (coloni — § 15 čl. XII : 1836).

U ostalom mi se čini suvišnim iztraživati, da li komposesorat jest ili nije užitno vlastničtvo po § 357 ogz.

Razlučba izmedju dominium directum i utile moguća je samo kod dobara feudnih te nasljednih zakupa i daća. Potonja su dva slučaja ovdje izključena, a „o feudih govori se u posebno obstojećem pravu feudnom“ (§ 359 ogz.).

Ma dakle i bio komposesorat užitnim vlastničtvom, svakako valja tražiti i pojam i sućnost te pravne institucije ne u gradjanskom, već u pravu feudnom.

4. Tvrdi se, da se komposesorat ima samo onda i ondje provesti po propisih čl. XII : 1836, kad i gdje učestvuju bivši podanici; inače pako po načelih ogz. i gpp.

Komposesorat daje doduše pravo tražiti dio komposesoralnoga objekta. Ali dok obstoji, nije on pravo na sućnost, već samo osebujno pravo na suužitak. Čim je dioba provedena, prestaje naravski i komposesorat; i tek ovim časom nastaje vlastničtvo po načelih ogz.

Tvrdnja, da se dioba komposesorata ma i iznimno, provadja po načelih ogz., razumljiva je samo u onoga, koji komposesorat drži za suvlastničtvo.

U ostalom, već jedan pogled na XVI. poglavje ogz. osvjedočit će svakoga, da ta tvrdnja nije osnovana.

Medjutim fantazija je, kao da bilo koja zakonska ustanova odredjuje ono, što se sa pobijanoga ovdje stanovišta tvrdi. Eno čl. XII : 1836., evo nar. od 11. studenoga 1859. Ni ovdje ni ondje ne pravi se nikakva, — naglašujem: absolutno nikakva — razlika u diobnom postupku, ma da učestvovali bivši podanici ili ne.

5. Ako komposesor nije ni suvlastnik ni suposjednik u gradjansko-pravnom smislu, što je dakle?

Komposesori su (čl. XII : 1836, § 18) oni, „qui in quocunque beneficio communionem reservando, aut actualem, aut eorum, quos in intravillano repraesentant, usum docere possunt.“ Svakomu komposesoru pristoji jus proportionem petendi, a predmetom ove surazmjerne diobe jesu cuncta beneficia ad communionem spectantia (§ 1 ibd.).

Još valja imati na umu, da samo vlastela mogu biti komposesori; ali s druge strane da i seljanom (coloni) može pripadati dio zajedničkih dohodaka — uz dalnju osebujnost tu, da se taj dio uzima non e communi, verum e privativa domini terrestris competentia (§ 15 ibd.).

K tomu moguće su osebujnosti u konkretnih slučajih: da se n. pr. komposesorat vrši pod vrhovnim nadzorom jednoga komposesora; da jedan komposesor ne smije sjeći drva u komposesoralnoj šumi bez dozvole drugoga komposesora, dočim usuprot potonji nije trebao ničije dozvole itd. Uza to se neka uzme u obzir, da je kod komposesorata gruntovni unos posve neodlučan.

I doista može komposesoralni posjed biti uknjižen pravom vlastničtva na bilo koga; ipak nitko, ni sam knjižni vlastnik, ne može razložno staviti u dvojbu komposesoralnu narav toga posjeda.

Već ovo bit će dovoljno da se zaključi, da je komposesorat i objektivno i subjektivno tako osebujna feudalno-pravna institucija, da se nikako, ni per analogiam, neda subsumirati pod gradjansko-pravni pojam bilo suvlastničtva bilo suposjeda.

Komposesorat je feudalno pravo sui generis.

6. Oni, koji u komposesoratu nazrievaju gradjansko-pravnu instituciju, postupaju poput atičkoga hajduka Prokrusta, koji je putnikom, položivši ih na svoj krevet, natezao ili odsjecao noge, kako su im već bile prekratke ili predugačke. Tako se i taj nesretni feudalni komposesorat osakaćuje i mrcvari na Prokustovoj postelji gradjansko-pravnoga suvlastničtva.

Ne stavljajmo ga na muke, i manimo se tražiti kod feudalne institucije preduslove modernoga vlastničtva: naslov i tečenje.

Pitanje o komposesoratu može se samo riešiti po pravu feudnom.

Vrlo se često sbiva, da se sudbeno ili izvansudbeno proda plemićko imanje, a u kupoprodajnom ugovoru odnosno u dražbenih uvjetih nema ni spomena o komposesoralnih pravih, što ih je prijašnji vlastnik dobra izvršivao.

Pita se sada: pristoji li komposesorat plemićkomu dobru, odnosno vlastniku toga dobra kao takovu, ili može li pristojati komu osobno, bez obzira na stanovit posjed? Moderno govoreći: je li komposesorat pravo realno ili osobno?

Dioba komposesoralnoga objekta obavlja se po načelih čl. XII: 1836, odnosno po postupku u nar. od 11. studenoga 1859 (§§ 1 i 14). Ključem za surazmjernu diobu komposesorata uzima se ili broj selišta ovlaštenoga dobra, ili dosadanji stalni užitak, ili podkućnica, ili napokon omjer alodialnoga posjeda dotičnih komposesora.

Druge alternative za diobu po čl. XII: 1836 nema.

Nijedan se ovaj ključ neda pomisliti bez posjeda ovlaštenoga dobra.

Odtudjivši plemićko svoje dobro, ter ne imajući dakle od toga dobra ni kuće ni podkućnice ni urbarskih selišta, koja bi pripadala plem. njegovom dobru, nema prijašnji vlastnik ni jednoga od gore navedenih alternativnih preduslova za diobu.

7. U dokaz realnoga svojstva komposesorata dodajem još ovo: § 25 nar. od 11. studenoga 1859 odredjuje, da svekolike troškove za surazmjernu diobu i komasaciju imadu zajednički podmiriti svi komposesori (tako njem. original; dakle krivo: suvlastnici), i to po omjeru svoga posjeda.

Nije doduše više u krieposti čl. X : 1836 o sudbenosti vlasteoskoj i o postupku urbarskom, odnosno čl. VII : 1840, kojim se neke ustanove gornjega zak. članka popunjuju. Ali će ipak biti dopušteno da iz njih vadim historički materijal za podkrjepu svoje tvrdnje.

Točka 2. zak. čl. VII. g. 1840. govoreći o troškovih postupka, dodaje, da oni komposesori, koji osim dvora nemaju nikakovih drugih urbarskih zemalja niti podložnika, nisu dužni podmirivati nikakav trošak.

Za najnižu kategoriju drži dakle zakon onoga komposesora, koji osim dvora (fundi curiales) nema drugih zemalja. A komposesora, bez ičega, dakle i bez dvora, ne može zakon ni da zamisli.

Govoreći u § 28 o komposesoratih, koji leže u okoliših, gdje već bješe uvedena gruntovnica, odredjuje naredba u točki 1., da se u tužbi na surazmjernu diobu komposesorata imadu navesti svi komposesori, koji su upisani kao sadanji knjižni posjednici podkućnica i zemljišta izvanjskih.

Vidi se dakle, da zakonodavac pravo na diobu komposesorata priznaje samo onomu, koji ima ovlašteni posjed.

8. Jedno od mjerila za surazmjernu diobu komposesorata sadržaje § 5 čl. XII : 1836. To je naime omjer „dosadanje stalne uporabe, u kojem su komposesori uživali regalna prava ili zajedničke dohodke, i po kojem su dogovorno medju sobom dielili skupne terete.“

Tu se dakle uzporedjuju regalna prava sa dohodci i tereti, skopčanimi sa komposesoratom.

Glede regalnih se pako prava u raznih zakonih iz raznih vremena konstatuje, da su spojena sa ovlaštenim zemljištem. Tako § 8 čl. VII : 1836: „jura regalia, curialia, vel secus fundum afficientia“. Čl. LXVII: 1791. V. § 11, zatim operat A 1825/7, III. § 6 i dr. rabe sasma iste izraze.

Poput regalnih prava je dakle i komposesorat skopčan sa posjedom ovlaštenoga dobra, i prelazi na kupca, ma da nije spomenut u ugovoru ili dražbenih uvjetih. Tim više, što pravo komposesorata poput prava regalnih ni nije po § 4 gr. reda predmetom gruntovnoga unosa. *Dr. Hinković.*

◆

Imadu li se po § 953. ogz. pod vjerovnici, koji su se jur nalazili, kad je učinjeno darovanje, razumievati samo oni vjerovnici, koji imadu pravomoćno već dosudjenu tražbinu; ter imadu li se razumievati pod izrazom skraćeni (vjerovnici) samo oni, koji nisu mogli proti dužniku voditi ovrhu do namirenja?

(Predavanje g. sudb. viećnika Adolfa **Rušnova**, držano 11. travnja o. g. u mjesečnoj skupštini pravničkoga družtva.*

Bitni sadržaj razprave A. **Rušnova** o prepornih pitanjih: Imadu li se po § 953. ogz. pod vjerovnici, koji su se jur nalazili, kad je učinjeno darovanje, razumievati samo oni vjerovnici, koji imadu pravomoćno već dosudjenu tražbinu; ter imadu li se razumievati pod izrazom „skraćeni“ (vjerovnici) samo oni, koji nisu mogli proti dužniku voditi ovrhu do namirenja, — je sliedeći:

A. Rušnov spomene najprije, da je jedna od glavnih zadaća pravničkoga družtva, da priredjujući razprave o pitanjih prepornih u teoriji i u praksi doprinosi tomu, da se razbistre pravni pojmovi te da se tako s jedne strane dade strankam pravac, kojim mogu doći do svojih prava, a s druge strane postigne jednolični postupak u domaćoj našoj judikaturi. U nas da je to tim više

---

[*] Podrobnije izvješće o mjesečnoj skupštini donosimo na drugom mjestu ovoga broja. Ured.

potrebno, što se ne izdavaju po viših sudovih plenarne rješitbe, a kod našeg vrhovnog suda ne vodi se tako zvani „Judikatenbuch“, tako, da se naši pravnici zadovoljiti moraju s onimi rješitbami viših sudova, koje priobćuju privatne stranke u „Mjesečniku“. Da se tako dogoditi može, da se kadkada priobćuje koja sudbena rješitba kao principielna, koja se samo na stanoviti konkretni slučaj uporabljivati može, neda se izbjeći. Tako je jedna rješitba našeg višeg suda, priobćena u Mjesečniku po privatnoj osobi kao principielna, dala povoda razpravi: „Da li može skrbnik na čin zastupati ostavinu“, što je upitna rješitba zaniekala bila. I doista razprava i diskusija o tom pitanju povedena u mjesečnoj skupštini pravničkoga družtva razjasnila je to pitanje na toliko, da su sada i viši sudovi prihvatili mnienje, da u stanovitih konkretnih slučajevih i skrbnik na čin ostavinu zastupati može.

Prelazeći na samu stvar veli A. Rušnov, da si je za razpravljanje izabrao od mnogih prepornih pitanja jedno od najvažnijih u praktičnom pravnom životu, naime ono ob uporabi § 953 ogz. Odredba toga §. obćeg gradj. zak. je bo jedina, koju imademo u zakonu za privatno-pravnu zaštitu interesa vjerovnika. Da je ova zakonska ustanova nedostatna, o tom ne dvoji nijedan pravnik.

A. Rušnov prihvaća podpunoma nazor dra. Ive Malina, razvijeni u predgovoru k njegovoj razpravi „Actio Pauliana“: da je pitanje o pravnih sredstvih, koja pripadaju vjerovniku, da uzmogne pobijati pravna djela dužnika, iduća za tim, da se izigraju vjerovničke tražbine, postalo u ovom vieku (baš kao i u Rimu pod sličnimi okolnostmi 6. i 7. stoljeća) opet gorućim, jer su se prometni odnošaji i mobilni kapital razvili, a javni i privatni moral malaksao tako, da prevarna prenašanja imovine, poduprta, a stranom omogućena spomenutimi faktori, toliki mah preotimlju, da jur vjeresiju, glavnu podlogu cieloga današnjega nutarnjega i medjunarodnoga prometa i blagostanja, podkapaju, i pravnu sviest naroda osjetljivo krnje.

I u nas su to mjerodavni faktori uvidili bili, te je već g. 1874 kod zemaljske vlade izradjena bila osnova, istina samo kriminalnog zakona, zakona naime o bankolomu, ali ipak zakona, kojim su čuvani bili i privatno-pravni interesi vjerovnika. Ova osnova medjutim nije do danas postala zakonom. Naše zakonarstvo je do sada izdalo samo zakone na zaštitu dužnika, naime: ovršnu novelu od 17. prosinca 1876, od 13. siečnja 1883 o stegah ovršnog prava kod ovrha radi novčanih tražbina, i od 6. travnja 1881, kojim se preinačuju odnosno nadopunjuju ustanove §§ 6 i 61 zak. o mjestnih sudovih. Od ovih, istina, prvi, naime ovršna novela od 17. prosinca 1876., ima i ustanova, koje idu ponajglavnije u korist vjerovnika, jer pospješuju ovršni postupak, ali većina ih je ipak više u korist dužnika.

Zakona, izdana u zaštitu vjerovnika, ne imamo, premda bi takov bio veoma potreban gledeć na gore navedene razloge, a i zato, što u nas doista vjeresija pada, te je težko dobiti osobito od vanjskih zavoda novaca, jer dužnici znadu svakojakimi veksacijami osujetiti ovrhu, a ne ima zakona da im se na put stane. U Cislajtaniji, u kojoj nisu odnošaji vjeresije tako ne povoljni kao u nas, je već od god. 1884 u krieposti zakon, koji eminentno brani interese vjerovnika, jer ima svrhu da preprieči prenose imovine ne samo sa pogodbami bez plaće već i uz plaću, in fraudem creditorum. Zakon ovaj je t. z.: Anfechtungsgesetz od 16. ožujka 1884 br. 36 d. z. l.

Kako je poznato, stvoritelj odnosno osnovatelj je toga zakona dr. Steinbach, sadašnji ministar financija u drugoj poli austro-ugarske monarkije, muž ženialan, a u prvom redu skroz obrazovan pravnik, koji, premda naginje na socijalne ideje, te kao takov više simpatizira sa stranom trpećom, koja je svakako dužnik, ipak je izradio zakon u zaštitu vjerovnika, jer je uvidio, da se ne vrši pravo, ako se samo zaštićuje dužnik proti veksacijam vjerovnika, a ne podjedno i vjerovnik proti veksacijam dužnika. Pravnik mora bo biti u prvom redu samo pravnik t. j. vršiti pravo, a ništa drugo; ne smije se dati nadvladati od svojih čuvstva te gledati samo kako da pomogne dužniku, ma se tim povredila prava vjerovnika.

Ovim zakonom od 16. ožujka 1884 u Cislajtaniji je posvema dokinuta ustanova § 953 ogz.; zato se novija izdanja komentara ne osvrću više na ustanovu njegovu, a zato i ne imamo ni novijih rješitba vrh. suda u Beču, koje bi se na tumačenje ovog §. obazirale.

Pošto pako u nas ne ima odredaba zakona, sličnih onim zakona od 16. ožujka 1884., valjajućeg u Cislajtaniji, a u obće nikakova zakona izdanog u zaštitu vjerovnika: ograničeni smo jedino na ustanovu § 953 ogz. Moramo se dakle s njom pomoći kako se najbolje može.

Poznato je, da je zakonskoj ovoj ustanovi služila za temelj institucija rimskoga prava „Actio Pauliana“. Razlikuje se pako bitno od nje evo u tom, što je bilo mjesta tužbi Actio Pauliana samo onda, ako je dužnik doloznim otudjenjem imovine svoje vjerovnike oštetio; dočim ustanova § 953 ogz. dopušta takodjer, da se mogu napadati darovanja — ili kako se zakon izrazuje, da se mogu natrag iskati i oni darovi, — kojimi su skraćeni vjerovnici, koji su se jur nalazili, kad je učinjeno darovanje. Za ove ne zahtieva dokaz o doloznom postupku prigodom darovanja. Ovo traži zakon samo za vjerovnike, kojih su iskanja kasnija nego darovanje.

Pita se ovdje: koji su to vjerovnici, koji su se jur nalazili, kad je učinjeno darovanje, a kad su oni skraćeni?

Obćeniti je nazor, da se za vjerovnike, koji su se „nalazili“, imadu držati oni, koji su imali već onda tražbinu proti dužniku, kada je ovaj darovanje učinio, t. j. oni, glede kojih je već tad obligacija nastala, ili bolje: vjerovnici obligacije, koja je prije učinjenog darovanja nastala, odnosno vjerovnici, proti kojim je već dužnik u obligatornom odnošaju bio. Ali preporno je, kada mogu oni natrag iskati darove, koje je učinio njihov dužnik; da li je naime dovoljno za to, da je njihova tražbina nastala, ili mora li ona već i ovršiva biti.

Po mnenju komentatora obćeg gradj. zakonika, koji su svi u tom složni, da tužbeni zahtjev darovanjem prikraćenog vjerovnika mora onamo glasiti, da je darovnik dužan priznati, da darovanje glede njega (prikraćenog vjerovnika) pravno ne obstoji, i da je dužan darovnik dozvoliti istomu, da se namiri iz darovane stvari do iznosa njegove tražbine, — dalo bi se zaključiti, da vjerovnik može samo onda napadati darovanje, ako je tražbina njegova ovršiva; jer onda samo može namirenje iz dara tražiti. — A. Rušnov misli, da je ovo tumačenje preuzko i da ne odgovara intenciji zakonodavca, koja je bez dvojbe onamo smjerala, da da osigura vjerovniku fond, iz kojeg se može namiriti, odnosno da ga stavi u isti položaj, u kojem se nalazio prama svom dužniku prije darovanja po ovomu učinjenoga. Zakon veli u § 953. ogz., da se mogu pod ograničenjem § 952. ogz. natrag iskati oni darovi, kojimi su skraćeni vjerovnici, koji su se jur nalazili, kad je učinjeno darovanje.

Koji se pako vjerovnici mogu smatrati skraćenimi? A Rušnov drži, da se skraćenimi moraju smatrati svi oni vjerovnici, koji usljed po dužniku učinjenoga darovanja nisu više u istom položaju, u kojem su se nalazili prije darovanja t. j., koji ne imadu više onu sigurnost, da će se moći namiriti, koju imadjahu prije darovanja.

Obzirom na to mogu biti skraćeni vjerovnici i onda, ako ne imaju još ovršivu tražbinu t. j. prije nego što mogu pokušati namiriti je iz imovine dužnikove, a ovrha im bezuspješna ostaje.

Po mnenju A. Rušnova pripadaju bo skraćenim vjerovnikom u smislu § 953 ogz. ona ista prava proti darovniku, koja imadu po zakonskih propisih i proti samom dužniku svom (darodavcu), da mogu doći do namirenja svojih tražbina.

Po tom imadu dakle vjerovnici darodavca pravo proti darovniku tražiti osiguranje za svoje tražbine, ako postoje zakoniti uvjeti za to, a ne mogu dobiti osiguranja od dužnika-darodavca. U takovom je slučaju naime njim objekt za sigurnost po dužniku oduzet i dan trećemu (darovniku) darovanjem, pa se oni svakako imadu smatrati skraćenimi, jer nisu više u onom položaju, u kojem bijahu prama dužniku prije darovanja.

Moći će s toga vjerovnici postupati po § 953. ogz. proti darovniku u svih slučajevih, u kojih im zakon daje pravo da mogu tražiti za svoje tražbine osiguranje proti dužniku (darodavcu), a ne mogu takovo dobiti od njega. Ovo će biti na pr. u slučajevih §§ 237, 340, 341, 343, 520, 692, 822, 834, 890, 1245, 1260 i 1373 ogz., zatim u slučajevih § 388 gpp.

Ali kako će se tad tužba udesiti, te kako će osuda glasiti? Navlastito: ne će li morati vjerovnik, koji je jednom već izhodio osudu na osiguranje, opet morat tužiti darovnika, da mu dozvoli, da se namiri iz darovane stvari, kada mu dospjeva tražbina ili kad dobije ovršivu izpravu proti dužniku? Da se na ova pitanja odgovori, valja ustanoviti narav tužbe i osude po § 953. ogz.

A. Rušnov tvrdi, da svrha tužbe po § 953. ogz. nije druga nego da vjerovnik izhodi proti darovniku legitimaciju, da može proti njemu ovrhu voditi na darovanu stvar, pošto ne može dobiti od dužnika-darodavca namirenje za svoju tražbinu; odnosno u gore navedenih slučajevih da može tražiti osiguranje u slučaju, ako takova ne može dobiti od dužnika.

U jednom i drugom slučaju ne će se raspravljati na tužbu po § 953 ogz. ob istinitosti same tražbine darodavca, odnosno o likvidnosti iste, već samo o tom, da li se je vjerovnik nalazio jur prije darovanja t. j. da li je obligatorni odnošaj dužnika prama vjerovniku jur obstojao u vrieme prije učinjenog darovanja, te da li je odnosni vjerovnik (tužitelj) skraćen u gore razloženom smislu. O tom, da li je tražbina ovršiva u slučaju, da se traži namirenje, ili da li je ona prikladna za to, da se na temelju iste izhodi osiguranje, ne će se razpravljati u parnici na tužbu povedenu po § 953 ogz. Vjerovnik bo može samo onda postupati po § 953. ogz. proti darovniku, ako od darodavca ne može dobiti namirenje odnosno osiguranje, pa će se s toga morati izkazati u tužbi po § 953 ogz., da je jur sudbenim putem zaiskao proti dužniku darodavcu namirenje odnosno osiguranje, a da to od njega u pomanjkanju imovine nije dobiti mogao. A kad bude to, onda će predležati i dokaz o tom, da je dotična tražbina prikladna da se na temelju iste zatraži ovrha do namirenja ili do osiguranja, jer se inače ne bi bila zadobila sudbena dozvola za vodjenje ovrhe do namirenja ili osiguranja proti samom dužniku (darodavcu). Kad se dakle po § 953 ogz. bude htjelo zatražiti ovrhu do osiguranja proti darovniku, imat će zahtjev tužbe, a po tom i osuda glasiti: da je tuženik (darovnik) dužan priznati, da darovanje glede tužitelja pravno ne obstoji, i da je dužan darovnik dozvoliti, da tužitelj izhodi osiguranje na darovanu stvar do iznosa njegove tražbine.

Kako će pako vjerovnik, koji je ovakovu osudu izhodio, voditi ovrhu do namirenja, kada njegova tražbina ovršivom postane? Po § 1373 ogz.: tko je obvezan dati osiguranje, valja da izpuni obvezu pokretnim zalogom ili hipotekom. Imati će s toga i daroprimac, ako bude proti njemu izhodjena osuda, da je dužan dozvoliti da tužitelj (vjerovnik darodavca) izhodi osiguranje na darovanu stvar, ako je ona pokretna, dati ju u ostavu ili dozvoliti da se stavi pod sekvestar, a ako je nepokretna, izhoditi će tužitelj na takovu osudu predbilježbu prava zaloga.

Vjerovnik će zatim imati potjerati svoju tražbinu, koju ima proti dužniku (darodavcu) tužbom, upravljenom proti njemu, te ako izhodi proti njemu ovršivu osudu, kušat će najprije da povede ovrhu proti dužniku, pa ako ova bezuspješnom ostane, povesti će na temelju osude, izrečene proti svom dužniku (darodavcu) i osude jur izhodjene proti darovniku, kojom je izrečeno, da ima priznati, da darovanje proti upitnom vjerovniku darodavca do iznosa njegove (vjerovnikove) tražbine ne obstoji, ovrhu do namirenja proti darovniku na založenu stvar. Razumie se, da ako dužnik (darodavac) nije medjutim stekao nikakova imetka, nije potrebno proti njemu prije pokušati ovhu do namirenja, nego se može ova voditi odmah proti darovniku; samo valja tad u odnosnoj ovršnoj molbi vjerodostojnim načinom dokazati, da dužnik (darodavac) ne ima prikladna imetka da se proti njemu može ovrha voditi.

Priznaje A. Rušnov, da za ovakovo tumačenje § 953. ogz. ne ima primjera još u judikaturi, bar ga on nije mogao naći; a da ovakov način osiguranja ne poznaje ni u Cislajtaniji u krieposti stojeći Anfechtungsgesetzt od 16. ožujka 1884 (br. 36 dzl.) Nu on drži, da se ovaj način tumačenja §-a 953 ogz. ne protivi duhu i smjeru zakona, a da najstrože odnosno najšire tumačenje ove ustanove iziskuju naši prometni odnošaji, ne će nitko dvojiti, pošto je to jedini zakon, što ga imamo do sada u zaštitu vjerovnika proti veksacijam dužnika. Jer kako da postigneš namirenje svoje tražbine, budeš li morao prekrštenih ruku gledati, kako tvoj dužnik trati svoju imovinu, te ju daruje trećoj osobi, tako da za tebe ne ostane nikakov fond za namirenje; a tebi se uzkraćuje svako pravo proti darovniku, jer nemaš još ovršive osude, odnosno jer tvoja tražbina nije još dospjela i ovršiva postala.

Rečeni Anfechtungsgesetz je ovakovom postupku dužnikovom na put stao svojimi ustanovami §§ 27—33 (A. Rušnov ih pročita i obrazlaže) te nije potrebit gore navedeni način provedenja osiguranja. Mi ne možemo pako analogno ovim ustanovam postupati, jer nam manjka za to svaka zakonska podloga.

Ali naše zakonodavstvo morat će, kao što je stvorilo zakone u zaštitu dužnika, pobrinuti se i za zakon na zaštitu vjerovnika ugledav se u spomenuti jur cislajtanski Anfechtungsgesetz, premda posve jednakih ustanova ne treba da ima naš sa cislajtanskim zakonom, jer je ovaj odviše kompliciran, te se bez komentara Steinbachovog ili Gellerovog tumačenja težko razumije. Do toga pako vremena ne ima druge nego zadovoljiti se ustanovom § 953 ogz., koja se kod strogog tumačenja obzirom na § 916 ogz. uporavljati može na sve pravne poslove, odnosno pogodbe, ako i nisu nazvane izriekom darovanji, samo ako se darovanje pod odnosnim poslom ma samo diono krije.

◆

Odgovor na opazke u br. 4. Mjesečnika.*

Na moju raspravu u br. 3. Mjesečnika pod naslovom „Pravo na ostavštinu biskupa bez oporuke umrvšega“ napisao je g. J. K. u br. 4. Mjesečnika opazke, koje g. H. u br. 87. „Nar. Nov.“ nazivlje polemičnim člankom, što u istinu i jesu, sudeć po onom, što je g. J. K. iz moga članka izveo, te meni koješta spočitnuo i najzad izazivanje na kulturni boj podmetnuo. Stojeć i ja na temelju zakona i zakonitosti kao i g. pisac opazaka, nisam imao niti ne imam druge namjere nego po najboljem znanju razjasniti ono, što razjašnjenja treba, te odbijam odlučno odmah ovdje onu insinuaciju, kao da mi je namjera bila kulturni boj provocirati.

---

* Mislimo, da bi se ovim mogla završiti rasprava ob ovom pitanju. Ur.

Moja je razprava bila prije svega kanonistična studija, u kojoj sam lapidarnim načinom spomenuo ono, što sam za nuždno držao spomenuti. Tko misli, da ne stoji sve ono, što sam napisao i iz praemissa izveo, morao bi se na isto stanovište postaviti, pak me odatle pobijati. Ja poštujem svačije mnienje, ma ono bilo i skroz protivno mome; s toga kao najbolji tumač svojih rieči moram g. piscu opazaka odgovoriti na nekoje njegove tvrdnje, koje su po mom mišljenju neosnovane. Da sam znao, da će moja rasprava izazvati polemiku, bio bih ju rastegnuo, te bi ovaj moj odgovor ili suvišan ili mnogo kraći bio.

G. piscu opazaka je prilično nejasan zaključak, što sam ga ja tobože iz crkvenih običaja izveo, da na ostavinu svećenika bez oporuke umrvšega imade pravo ili rodbina njegova, crkva i siromasi, ili samo crkva i rodbina, ili samo rodbina. Ja sam to naveo kao pravo crkveno običajno, koje je valjalo i valja svejedno kao i pisano njezino pravo, a za rana je već u srednjem vieku valjalo, ako i nije svuda jednako, jer mogli su u jednom kraju crkve samo rodjaci baštiniti, u drugom oni zajedno s crkvom, u trećem s crkvom i siromasima, pak je sve to odgovaralo i pravnoj ideji i pravu crkvenomu i naravi svećeničke ostavine. Trodjelba čini se ipak, da je najpravednija i najčešća bila. Ja nisam pobliže govorio o naravi ostavine svećenika, koja se tako dieliti imade; već sam u kratko na početku spomenuo, da je to ona imovina, koju je svećenik od svojih službenih prihoda uštedio, te koja je obično od pokretnih stvari sastojala. Beneficium ili feudum ecclesiasticum, t. j. nepokretnine i prava s njima spojena, pripala su uviek nazad crkvi odnosno nasljedniku u službi; a što sam citirao iz Tripartita I. 10., da se vladar smatra nasljednikom dobara (i posjedovnih prava) praelata, pak dodao, da na ostavinu praelata i svećenika kano takovu t. j. na prištedjeni imetak vladar nije imao pravo, već da se je ta ostavina po crkv. pravu dielila medju zakonite baštinike: to niti je nedosljedno niti protivno historičkim činjenicam. Ako gosp. pisac opazaka ne može iz citiranoga mjesta Tripartita uvidjeti razlike izmedju dobara kāno takovih i ostavine kano takove (t. j. pri-štedjene imovine), o kojoj tu i ne ima spomena, ja nisam kriv. Po feudnom sustavu smatrao se je posvuda vladar pravim ili vrhovnim vlastnikom zemalja (bona) i s njima spojenih prava (jura possessionaria), koja su mu po smrti vasala nazad pripala, te jih je obično opet dielio drugim vjernim, dok se i tu nije nasliedno pravo razvilo. Tako su vladari naši i crkvena feuda (beneficia) smatrali, koja su svaki put u slučaju smrti vladaru pripala, da jih opet nasljedniku beneficiata, novomu beneficiatu podieli. Dočim citirani titulus Tripartita na početku govori, da „princeps ipse noster universorum Dominorum Baronum et Magnatum ac aliorum Regni nobilium possessionatorumque hominum, in casu, quo quis eorum sine heredibus et posteris decesserih, verus et legitimus successor sit“, govori § 3 cit. Tit. drugčije o nasljedstvu u dobra praelata i svećenika: „Praeterea cunctorum quoque Dominorum Praelatorum et virorum Ecclesiasticorum Princeps ipse noster verus pariter et legitimus successor est: non quantum ad bonorum et jurium possessionariorum ab Ecclesia ablationem et sequestrationem, sed quantum alteri (vacantibus Praelaturarum sedibus et Ecclesiarum rectoratibus) ad gubernandum cum Ecclesia collationem.“ Iz prvoga mjesta sliedi, da je vladar bio zakoniti nasljednik barona, velikaša i posjednika plemićkih dobara bez ograničenja, ako je koji od njih bez baštinika umro, dakle mu je pripala ne samo plemićka (feudum) već i prištedjena ili inako stečena imovina u podpuno vlastničtvo, dočim se u drugom mjestu samo načelno iztiče vladarsko nasljedno pravo u dobra crkvena, ali s ograničenjem, da jih u slučaju sedisvakancije praelatura i župa (rectoratus) opet drugomu, t. j. praelatu ili župniku podieli. Dočim se u prvom mjestu naročito veli, da onda nastupa vladarsko pravo nasljedstva, kada posjednik feuda (nasljednoga) bez baštinika umre, u drugom se to i ne spominje, jer feudum ecclesiasticum po crkv. pravu nasljedjuje samo crkva ili po ugarskom pravu vladar, (a ne možda rodbina svećenikova), oba pako samo tako, da se ista dobra nasljednikom u crkvenoj službi konferiraju kao beneficium ecclesiasticum, kao izvor dohodaka ili plaće za vršenje crkvene službe, za upravu crkvom (ad gubernandum cum ecclesia). Što službenik crkveni od tih službenih dohodaka prištedi te kao posebnu imovinsku massu ostavi, to je imalo posvuda u crkvi po njezinom pravu svoje zakonite baštinike, pak i kod nas, a ti su bili crkva, rodbina i siromasi. Jesu li to bili jedni ili drugi ili svi zajedno, to u načelu ne mienja ništa, jer vladari priznajuć crkvi njezina prava i privilegia, priznavali su joj i ona privatna prava, koja je ona u svako vrieme imala i vršila. Dosta je istaknuti kao obće crkveno pravo, da imovina bez oporuke umrvših svećenika od početka do sada nije nikada bonum caducum, već da ima svoje zakonite baštinike, pak tu nije trebalo i ne treba posebnoga i naročitoga priznanja vladara. Ne da se pravno ni pomisliti, da bi apoštolski kralji naši, koji su za crkvu toliko zasluga imali, koje jim crkva i danas zahvalno priznaje, koji su crkvena prava i privilegia uviek svečano priznavali, poštovali i branili, da oni u isto vrieme najsvetije pravo, pravo na stečenu imovinu ne bi priznavali, već da bi dopuštali, da ta imovina pripadne onim, na koje sticatelj takove imovine nije ni mislio niti nije mogao misliti. Ja ne znam, kako bi se i dalo konstruirati i opravdati onakovo pravo vladara, kako ga g. pisac opazaka iz cit. tit. Tripartita izvodi, po kom bi vladar baštinio i stečenu imovinu praelata i svećenika samo u to ime, da ju dade (conferre) nasljednicima u službi. Takovo tumačenje dovelo bi ad absurdum pojam privatnoga prava. Zar bi u ikoje, pak i u ono vrieme, kada je Verböcz popisao običajno pravo, bio i koji svećenik ponukan štednjom sticati imovinu za svoga nasljednika u službi? Da je takovo i toliko pravo vladara u Verböczijevo doba ili prije postojalo, ne bi ga V. kao historično poznati kraljev službenik bio propustio spomenuti, osobito u ono vrieme, početkom 16. vieka, kada su stališi i redovi imali toliku vlast, da je težko bilo njihovo privoljenje dobiti za najnuždnije prinose u svrhu odbijanja navala turskih.

Usljed ovoga posve je neosnovana tvrdnja g. pisca opazaka „da su ono pravo, koje je po najstarijih kanonih pripadalo crkvi, naime da izključivo razpolaže sa ostavštinami svećenstva u korist crkve, vršili u Ugarskoj i Hrvatskoj“ apoštolski kraljevi, kao utemeljitelji crkava itd. (str. 158. Mjesečnika br. 4. na kraju), osobito kada se pozivlje na Tripart. I. 2., koji govori o jednakosti slobоština i prava plemića i svećenstva, i o jednih zakonih za sve valjanih. Jednakost pred državnimi zakoni nije izjednačenje crkvenih i svjetovnih osoba; s toga nasljedstvo u ostavinu svećenstva nije ni u ono vrieme privilegija i praerogativa moglo biti drugčije nego onako, kako ga je crkva držala kao svoje pravo i od vladara priznano. Pozivljuć se kao i prvi put na Tripart. I. 10., a sada na Trip. I. 12., po kojih su vladari imali pravo nasljedstva u crkvena beneficija (feuda) i pravo kolacije istih, moram ostati kod tvrdnje, da po nijednoj ustanovi domaćega prava vladari nisu imali nasljedno pravo na ostavštinu ili prištedjenu imovinu svećenika bez oporuke umrvših, jer beneficium kano takov (bona et jura possessionaria) i nije predmet ostavštine svećeničke po crkvenom pravu.

Proti ovomu nasljednomu pravu u ostavštinu svećenika bez oporuke umrvših, uredjenom po pravu crkvenom, pojavilo se je za feudnoga sustava posvuda t. z. jus. spolii, a to je nepravo, kakvo samo ikada može biti, te koje označuje priznani crkvenopravni pisac J. Helfert (Von dem Kirchenvermögen II. Th. str. 235) ovako: „Habsucht und die im Mittelalter überhand nehmende Unwissenheit und Barbarei machten indessen nicht selten alle gesetzlichen Anordnungen vergessen, und gaben dem zu jener Zeit berüchtigten und bis in die neueren Zeiten erhaltenen Spolien-Rechte sein Entstehen.“* Ja bi rekao proti g. piscu opazaka, da je jus spolii jednako nepravo bilo, gdje se je i po kom se je ikada vršilo. Vršitelji su ga dakako opravdavali, ali ga nisu nikad opravdali. Kada su ga napokon svi oni, koji su ga izvršivali, napustili, nisu izključeni bili t. z. zakonski legati, koje je i crkveno pravo dopuštalo i priznavalo crkvi, i državi u prilog. Takove je naravi i ona naredba kralja Ferdinanda II. g. 1625, a i ona trećina, koja po Kolonićevoj konvenciji iz ostavine praelata bez oporuke umrvših ima pripasti fisku u posebne svrhe (pro confiniis et fortalitiis). Da nije ova posebna svrha iztaknuta, već kad bi naprosto fiskus u jednu trećinu nasljedjivao, to bi, po mom mnienju, opet bilo ne opravdano kano ostatak ne pravednoga juris spolii. Ja priznajem pravičnost i korist ove odredbe za ono vrieme, kad je trebalo za oslobodjenje domovine i za čuvanje granica svestrane pomoći. Ali pravnik ne smije ni to zaboraviti, da je fisku ona trećina ostavštine praelata u spomenutu svrhu posebnom konvencijom priznana, te po tom konvencija Kolonićeva nije ništa drugo nego neka vrst konkordata, dvostranoga ugovora glede jednoga priepornoga pitanja, kojim je kler ugarski kr. fisku nešto priznao, što de jure nije morao priznati. Da je prije ili u ono vrieme fiskus imao nedvojbeno pravo ili na cielu ostavštinu praelata ili da je s crkvom i rodbinom konkurirao, ne bi spomenute konvencije doista trebalo. Došavši ovako fiskus do konkurencije u trećini ostavštine privoljenjem ugarskoga klera, priznavao je i nadalje crkveno pravo, na ime pravo nasljedstva crkve i rodbine. Tečajem vremena, koje se je žalibože do daleko u 19. viek protegnulo, prestao je temelj i pravni razlog one koncessije t. j. konkurencije fiska, pak se je moglo opet uspostaviti crkveno pravo. Što to nije prije konkordata od g. 1855. učinjeno, ima se pripisati konservativnoj naravi crkvenoga prava i crkve, koja jednom stvoreno pravno stanje priznaje, dokle se god držati dade.

---

* J. Spolii je u ostalom germanskoga poriekla.

Za bolje razumievanje onoga, što sam u prvoj raspravi rekao i što ću još ovdje reći, spominjem jedno od vrhovnih načela crkvenoga prava. Crkva živi u svakoj državi po svom obćem pravu (jus commune), od kojega prema potrebi i koristi čini iznimke te stvara i posebno pravo ili sama ili usljed zamjenitog odnošaja s državom sporazumno s ovom. Ako ona i odstupi od svoga obćega prava, ona ga tim ne ukida, već ga opet uzpostavlja, čim i kada prestane razlog onoga, tako rekuć privremenoga odstupa.

Ovo načelo vodilo me je pri prosudjivanju postavljenoga pitanja.

Kada sam prešao u razlaganju toga pitanja na novije zakonodavstvo, spomenuo sam one zakone i naredbe u tom predmetu izdane te sam izveo s obzirom na Ugarsku zaključak drugčiji, a za Hrvatsku kraljevinu drugčiji, koji posljednji gosp. pisac opazaka oštro pobija.

Spomenuvši ja čl. VII. uvodnoga patenta od 29. studenoga 1852 naveo sam bitni sadržaj njegov. Uprav u ono vrieme vodili su se dogovori i tekle su priprave za konvenciju, koja se je s rimskom stolicom sklopiti imala. S toga nije suvišno ono, što je u cit. patentu rečeno „da glede bezoporučnoga nasljedstva iza svećenika valjaju prijašnji propisi do dalje odredbe.“ Ja sam posve lojalno priznao valjanost Kolonićeve konvencije i poslje uvedenja austr. gradj. zakonika; ali se nisam ustavio kod obširnijega tumačenja konkordata, već sam, spomenuvši čl. 21. konkordata, da on o diobi ostavine svećenika ne govori, prešao na obćenitu ustanovu konkordata i iz nje izveo zaključak, da je konkordatom priznana podpuna valjanost crkvenomu pravu, pak da su svi konkordatu protivni zakoni i naredbe dokinuti, pak i onaj kojim se razdioba ostavine praelata drugčije normira, nego to crkveno pravo propisuje, a to je Kolonićeva konvencija, premda ona nije izrično spomenuta, i sada dodajem ovdje, premda zakonodavac nije u samom konkordatu diobu ostavine drugčije od one po Kolonićevoj konvenciji spomenuo. Za razumievanje konkordata u cielosti i pojedinih njegovih ustanova potrebito je znati poviest konkordata. Već prije konkordata dokinuti su mnogi zakoni i naredbe, kojima se je sloboda crkve stezala i ograničivala, a što nije napose do konkordata dokinuto, dokinuto je konkordatom. G. pisac opazaka krivo čini, kad mi podmeće, da sam ja samo fikcijom došao do zaključka, da su konkordatom dokinuti zakoni protivni crkvenomu pravu, da je dakle konkordatom u carevinu Austrijansku uvedeno crkv. pravo. Ja o uvedenju crkvenoga prava nisam ni govorio niti mogao govoriti, jer što i onako postoji, kao što s crkvom postoji i njezino pravo, ono ne treba istom uvadjati. Čim država priznade crkvu, priznaje odmah i njezino pravo, kakovo je ona svojim zakonodavstvom ili običajem za svoj život razvila, uvela i priznala. Ako li je to pravo prije svečane konvencije po državi krnjeno bilo, te ona u konvenciji ono krnjenje t. j. protivne državne zakone dokine, onda se uzpostavljaju i nazad dobivaju kriepost svi oni crkveni zakoni i propisi, koji su prije onoga ograničenja postojali. Kad je dakle konvencijom Kolonićevom crkva u svom pravu glede ostavine praelata ograničena bila, to je usljed konkordata, te nove i svečane konvencije, ono ograničenje prestalo, pak je crkvi povraćeno njezino pravo, po kom fiscus ne ima pravo na onu trećinu ostavine. Ako je konvencija Kolonićeva ustavan zakon svoje dobe, i konkordat je crkveni i ujedno državni zakon svoje dobe, pak gdje nije dokinut, valja i danas. Kada se novim zakonom ukida prijašnji zakon, ne mora se ovaj uviek napose i naročito spomenuti.

Opazujem ovdje g. piscu opazaka, da ipak ima govora o priznanju crkv. prava u samom konkordatu. Čl. 1. glasi: Religio catholica apostolica Romana in toto Austriae imperio et singulis, quibus constituitur ditionibus, sarta tecta conservabitur semper cum iis juribus et praerogativis, quibus frui debet ex Dei ordinatione et canonicis sanctionibus." Kada gosp. pisac veli, da i danas postoje nebrojeni zakoni iz vremena prije i poslije konkordata, koji se s ustanovami crkv. prava ne slažu, to je previše rekao. Gdje postoji dobar i pravedan odnošaj izmedju crkve i države, takovih zakona ne može biti.

Kako sam spomenuo, opet naglasujem, da crkva nije nikada bila bez ustanove, kako se ima dieliti ostavina svećenika ab intestato umrvših. Ja sam spomenuo, da o diobi ostavine u čl. XXI. konk. ne ima govora, a nisam prvi put spomenuo, da ipak govori o intestatnom nasljedstvu riečima „quorum (canonum) praescriptiones et a legitimis eorum heredibus ab intestato successuris diligenter observandae sunt." Ne ide doduše amo, ali je vriedno spomenuti, što Unger Erbrecht str. 380 op. 9. veli, da je čl. XXI. konkordata nejasan te prepušta kanonistom razjašnjenje. O tom je pisao obširno Moy u svom Archivu za crkv. pravo u Svezku IV. str. 429 i sljed., a Schulte u sv. III. str. 284 i sljed. Kao ispravnije priznaje se tumačenje Schulte-a, po kom je svakomu svećeniku slobodno (ograničenja prestaju) oporuku praviti, ali ga u savjesti obvezuju crkveni zakoni, po kojih crkvam i piis causis ima jedan dio ostaviti, à da rodbina ne ima pravo radi prikraćenja oporuku pobijati. Ako li svećenik umre bez oporuke, ima rodbina priznavati onu po crkvenom pravu uobičajenu, a po državnih zakonih priznanu diobu na tri dijela, jer je uprav tim pravnomu načelu zadovoljeno. Ni jedan ovaj pisac ne spominje konvenciju Kolonićevu, da bi ona poslje konkordata valjala.

Ne mogu žaliboże nego samo jednoga kanonistu magjarskoga navesti, koji je poslje konkordata pisao, a to je Joan. Kopsz (Jus ecclesiasticum commune et quoad Austriae Imperium particulare 1858). On veli glede ovoga: „Beneficiatis ab intestato defunctis in Hungaria succedunt ecclesia, cognati et pauperes in ratis aequalibus; si cognati pauperes sint, hi duas ratas percipiunt; in defectu cognatorum pars his secus obventura fisco cedit.“ Citira Intim. 8. Aug. 1774. Kopsz ne spominje diobu ostavštine praelata, dočim ju pisci prije konkordata spominju. Po tom bi se moglo reći, da je pisac u ovom pitanju pod beneficiate i praelate subsumirao, što i odgovara stanju stvorenomu usljed konkordata, koje je stanje sigurno i tadanja vlada Nj. c. i kr. apošt. veličanstva dobro shvatila i u smislu i duhu konkordata, te slobode crkve i njezina prava provadjala.

Ja se ne bih usudio nazvati odpis jednoga c. kr. ministra od god. 1856. za to škartekom, što taj odpis nije nigdje publiciran. Ja sam i sada zahvalan tomu aktu, za one rieči „So lange der königl. Fiscus im dritten Theile des hinterlassenen Vermögens der Praelaten „succedirte.“ Gdje jedan kraljev doglavnik na ponuku drugoga tako piše, znao je, što piše i bio je sigurno ovlašten tako pisati, pak ako glede ovoga pitanja, dakle ukinuća one trećine fiskusa, i nije uzsliedilo ili nije nam poznato previšnje riešenje, nije druge nego se uteći onomu, po mom mnienju, korektnomu tumačenju konkordata, kako ga je i c. kr. ministarstvo 1856. tumačilo.

Ja sam dobro znao za ustanovu čl. 13. konkordata, i priznajem sve, što je g. pisac opazaka glede njega na str. 165. navodi i naredbu c. kr. financ. ministarstva od 18. stud. 1859 br. 55789 citira. Samo dodajem ovo: ako svjetovni sudac vodeć raspravu ostavštine iza katol. svećenika bez oporuke umrvšega samo državne zakone uporavljati imade: to je nedvojbeno, da medju te, državnom vlasti proglašene zakone spada i konkordat, kojim se ukidaju crkvenomu obćemu pravu i konkordatu protivni državni zakoni.

Još moram dodati nešto. G. 1853. podignuta je zagrebačka biskupija na metropoliju, u kojoj je kao i u kraljevini Hrv. i Slavoniji konkordat ostao do danas u krieposti kao crkveni i državni zakon. Godine 1861. povratila se je Ugarska na svoje ustavne zakone, a Hrvatska je pridržala za neustavne ere uvedene zakone i naredbe, te je i po mnienju umnih i patriotičnih Magjara dobro učinila. Crkva u Ugarskoj povratila se je na jus commune te kao primjer navodim, da je ženidbeni patent od 8. listopada 1856, koji je u sljedstvu konkordata za svu carevinu izdan i uveden bio, napustila, ali ženitbeno pravo juris canonici communis uzpostavila. Ako je tamo konvencija Kolonićeva opet uzpostavljena, nije kod nas, dok postoje sada kod nas valjani zakoni.

I ja zaključujem slično sa g. piscem opazaka, neka bude svakomu svoje pravo, ali pravo i postojeći zakon mogu i u protimbu doći. Svakomu pravedno mislećemu mora biti stalo do toga, da pravo do pobjede dodje.

Prof. Dr. L. Marjanović.

◆

Zakon od 7. ramazana 1274 (1858) o zemljištnom posjedu

(sa zakoni i naredbami, stoječimi s njime u tiesnom savezu.)

Piše Lj. pl. F.

(Nastavak.)

B) **Državna zemljišta** (erazi-mirié), u koja se računa sve ostalo zemljište, kao: oranice, livade, pašnjaci, šume, kojeg se država vrhovnim vlastnikom smatra. Ovakova zemljišta jesu a) zemljišta, koja državna vlast komu uz plaćanje stanovite posjedovne pristojbe (tapu) i godišnje daće, desetine, izdanjem posjedovne izprave (tapije) podieli u ograničeno vlasničtvo (miriè); b) vakufska zemljišta, koja državna vlast neposredno ili posredno namieni izvjestnim javnim ili religioznim svrham, t. z. erazi mevkufé, vakuf u nepravom smislu za razliku od evkafi sahihe, vakuf u pravom smislu, o kojem će biti kašnje govora; c) mertruké, t. j. zemljišta opredieljena za obću porabu (ceste, putevi itd.) ili stanovitim selom, obćinam kao obćinsko dobro (mera t. j. obćinski pašnjaci); d) mevat, t. j. zemljišta bez gospodara, nekultivirana, koja nitko ne posjeduje niti su komu u uživanje prepuštena. To su zemljišta od sela tako udaljena, da se od njih ne može čuti u selo oziv mužkarca odrasla, dakle po prilici pol sata.

Nu time, što je otomanska vlada svekolike šume proglasila državnimi, znatno se promjeni pojam mertruke, naročito mevata, jer je najveći dio zemljištnoga prostora pretvoren od državnoga vlastničtva u širem smislu u državno vlastničtvo u užem smislu, dakle u državne domene.

Toga načela glede pravne naravi šuma držala se je i sadanja vlada u Bosnoj i Hercegovini. Nu buduć i privatnim osobam pripadaju pravedni zahtjevi na pojedina šumska zemljišta, to se je vlada pobrinula, da se ti zahtjevi dotičnika izpitaju, pa ako se nadju opravdanimi, da im se izdanjem šumske tapije dotično šumsko zemljište u mirijsko vlastničtvo preda. Naredbom ob izdavanju tapija na zemljišta, koja pripadaju šumskomu tlu, odobrenom previšnjom odlukom od 20. februara 1884, proglašenom naredbom zem. vlade za B. i H. od 18. marta 1884 br. 5907/I., te instrukcijom k provedenju naredbe ob izdavanju tapija na ovaka zemljišta, odobrenom odpisom c. i kr. zajedničkga ministarstva fin. od 28. decembra 1884 br. 8472/B. H., ustanovljeno je, kako treba izpitivati zahtjeve prava vlastničtva na šumska zemljišta, i podieljivati šumske tapije, na temelju kojih se jedino stiče pravo vlastničtva na zemljišta, koja pripadaju šumskomu tlu; a takovim se smatraju zemljišta, koja se pretežno drvećem visokih debala ili za podmladak iz panjevah ili dielom na jedan a dielom na drugi način upotrebljavaju, dalje proplanci sa sitnogoricom, koji su za drvarenje odredjeni ili sposobni, kao i veći prostori, koji se izvan vrtova nalaze te su kestenom zasadjeni, i to prostori, koji iznose više od 50 katastralnih dunuma. Šumske tapije izdaje zemaljska vlada.*

Podpunim provedenjem rečene naredbe i naumljenim uredjenjem te izlučenjem obćinskih šuma t. z. baltalik-â, na koje se spomenuta

---

* Obrazac ovake tapije bio bi ovakav:

Tek. br. 11451. Erazi mirie. Šumska tapija.

Reg. š. tap. 58. A. Reg. 141 ex 1889.

za Ibrahimbega, Andagu i Huseinbega Ibrahimspahića iz Sarajeva, kojim je na temelju previšnjim riešenjem od 20. februara 1884 odobrene naredbe zemaljske vlade od 18. marta 1884 br. 5907/I. presudom zemaljske komisije u šumskih tapijskih poslovih od 16. marta 1888 br. 10524 niže označeno šumsko zemljište podieljeno.

Opis zemljišta	naziv i predjel	Groblje, Vranjkovina, Cipitule, Sumeć.
	topogr. broj i katastral. obćina	194/1. Žljebac, kotar Srebrenica.
	razr. katast. procjene	IV. i V.
	izmjera	2472 (slovom: dvie hiljade četiri stotine sedamdeset dva) dunuma.
	medje redom od iztoka, sjevera, zapada, juga	I. Drina rieka (190). II. „ „ III. „ „ IV. Put u Žljebac
katastralni čisti prihod		98 for. 88 novč.
godišnji zemljištni danak (idžarei zemin)		9 for. 89 novč.
tapijska pristojba		uplaćena pod F. Reg. 24·72 for. 203. 24/1. 1889.

Zemaljska vlada za B. i H. U Sarajevu 16. marta 1888. Za poglavicu zem. vlade: Administrativni upravitelj.

naredba neodnosi, te sa uredjenjem i izlučenjem obćinskih pašnjaka (mera) nestati će posve pojma mertruke.

Akoprem zakon od 7. ramazana 1274 uredjuje samo posjedovne odnošaje glede državnoga zemljišta (erazi mirie), to se ipak u istom spominje na više mjesta i vlastničtvo glede privatnoga zemljišta (mulk), u koliko isto u uzkom savezu stoji sa mirijskim vlastničtvom.

Prije nego li uzmemo razmatrati erazijsko vlastničtvo, spomenuti ćemo najvažnije ustanove o mulkovnom vlastničtvu.

A) Mulkovno vlastničtvo. Kao što je gore rečeno, razumjeva se pod mulk-om podpuno slobodno vlastničtvo na zemljište, i to u Bosni i Hercegovini samo na kućišta sa dvorištem te baščom u prostoru najviše od pol dunuma; u obsegu gradova i sela i na zemljište od državnoga vlastničtva izlučeno i nekomu u podpuno vlastničtvo podieljeno. Sa takovim vlastničtvom može vlastnik slobodno razpolagati, dakle: slobodno ga posjedovati, uživati, prodati, darovati i testamentarno za slučaj smrti razpoložiti. Pojam mulka odgovara dakle posvema pojmu vlastničtva po našem gradjanskom pravu.

Prije izdanja t. z. emlačkoga zakona od 28. redžeba 1291 (1884) činila je po kadiji (sudcu) izdana izprava, zvana hudžet vlastnički naslov za sve toli čisto emlačke nekretnine t. j. takove, gdje i zemljište i na njem se nalazeće gradjevine ili nasadi, kao: bašće, nasadi drvlja, slobodno vlastničtvo sačinjavaju, koli za takove emlačke nekretnine, koje se nalaze na nekom daći podvrgnutom zemljištu, naime na vakufskom ili mirijskom zemljištu.*

Nu rečenim zakonom su isto tako kao i kod zemljišta vrsti erazimirie uvedene tapije kao izključive izprave o vlastničtvu, koje se ipak razlikuje u formi i izdatbi od tapija erazi-mirijskih. Glede pravnih posala ob emlačkih nekretninah izdaje kot. oblast novomu vlastniku privremenu tapiju, koja imade važnost posjedovne izprave, dok prispije redovita podpisom Sultana t. z. tugrom providjena tapija, izdana u Carigradu po Defterhanei hakani (tapijskom ravnateljstvu), koja se dotičnomu vlastniku uruči uz oduzeće privremene tapije.*

---

* Obrazac hudžeta bio je obično sliedeći:

Hudžet. Pred ovim okružnim sudom (temjizi hukuk) očitovao je Omer sin Abdulahov iz Dubrave, kotar. Dol. Tuzla, da je on glasom svjedočbe potvrdjene muhurom (pečatom) imama (duhovnika) i muhtara (seoskoga glavara) nasliedjenu bašću, ležeću u istom selu u granicama sa četiri strane i to: s jedne strane Alija, s druge Mujo, s treće Hasan i put, a s četvrte potok, za 350 groša Huseinu Jusufoviću prodao i u posjed predao te svotu od 350 groša od gore rečenoga kupca podpuno primio, te da kupac može kupljenu bašću od danas po volji uživati, dočim prodavaoc na nju više nikakva prava ne imade, a kupac se toga prima. Što se od ovoga suda zasvjedočava.

Dol. Tuzla, 12. šabana 1283. Muhur kadije.

Akoprem je polag ustanove § 1 rečenoga emlačkoga zakona u buduće svako uživanje emlačkih nekretnina bez posjedovne izprave zabranjeno, to ipak već iz same naravi mulka proizlazi, da je i u pomanjkanju

---

* Obrazac privremene emlačke tapije jest sliedeći:

Defterhanei Hakani.

Privremena Emlak-tapija.

Joklama tefter (Kontrolni zapisnik): za mjesec februar 1292 tek. br. 111.

Okružje	Dol. Tuzla
Kotar	Dol. Tuzla
Varoš ili selo	Lipnica
Kućni broj ili broj emlačkog popisa	14.119—14.121
Zgrada ili nasad	kuća i bašća
Vrst zemlje	milč (mulk)
Površina dunuma ili aršina . .	1 dunum
Godišnji najam, zakup	— — — —
Kako je došao u posjed . . .	Na temelju teftera seoskoga medžlisa (vieća) gornjega sela, po okružnoj oblasti potvrdjenoga.
Novi vlastnik	Spahić Ibrahim i Alija sinovi Mustafini
Tko posjeduje	vlastnici
Prodavaoc	— — — —
Ostavština umrloga	otca Mustafe
Bez nasljednika ostalo	— — — —
Ciena prodajna	— — — —
Vriednost procjenbena	1725 groša
Pristojba prenosna	— — — —
„ za papir	3 groša
„ za pisariju	1 groš.

Dok dodje tapija o gore opisanoj kući i bašći izdaje se u ime defterhanei hakani za dokaz vlastničtva ova privremena tapija.

Dol. Tuzla 12. februara 1292.

Kadija. Kot. predstojnik. Poreznik. Pisar.

Obrazac pako redovite tapije emlačke jest sliedeći:

Pobjeditelj Mehmed Murat, sin Abdul Medžida!

Službena izprava za emlački posjed.

Defterhanei hakaniji prispjelim izkazom od dolje naznačenoga kontrolnoga mjeseca i broja, dokazano je prilikom tapukontrole vlastničtvo Avdije i njegovih bratića Adema i Ahmeta, sinova Aginih na kuću sa bašćom, ležeću u okružju Zvorničkom, kotaru D. Tuzlanskom u selu Husinom-selu pod br. 114 u granicah: s jedne strane Omer, s druge Alija, s treće Mumin i s četvrte Ahmet, te je gore spomenuta kuća sa njezinim okolišem ubilježena na ime gore navedenih vlastnika. U to ime izdaje jim se ova tapija u dokaz njihova vlastničtva.

9. šabana 1293.

Mjesec tapukontrole: April, tek. br. 114. Defterhanei hakani.

takove emlačke tapije prenos mulkovnoga vlastničtva jedino na temelju medju strankami sklopljene pogodbe, u oprieci sa erazi-mirijskim vlastničtvom, kako će se to niže spomenuti, ipak valjan. Ustanova rečenoga § unapriedjuje poglavito fiskalne svrhe.

Po zaposjednuću Bosne i Hercegovine izdavale su kotarske oblasti tapije na mulkovne nekretnine kao redovitu posjedovnu izpravu u formi dosadanje otomanske privremene emlak tapije, i to do ustrojenja tapijskih povjerenstva u godini 1883, o kojih će biti pobliže govora kod vlastničtva na erazi-mirijske nekretnine. Od one dobe naime obavljaju se sve transakcije pred tapijskim povjerenstvom, a strankam izdaje kotarski ured glede mulkovnih nekretnina redovite tapije u sliedećem obliku:

Tek. br. 294. A. Reg. 178 ex 1888.

Emlak-Milć. Tapija

za Nazifa Ferhatbegovića iz Papraće o pravnom posjedu dolje opisanog od Nesibe Ferhatbegovića iz Papraće kupljenog emlačkog predmeta, što se nalazi u mjestu Paprači, ulici glavnoj pod brojem 3. na privatnom zemljištu.

Isti se sastoji od bašće pod br. 3. u površini 225□ aršina i graniči: od iztoka: Nazif Ferhatbegović, od zapada: cesta, od juga: put, od sjevera: potok. Vriednost istog 50 for.

Prenosna pristojba sa ... for. i pristojba za tapiju sa 10 novč. uplaćena je pod B. Reg. stav. 101 ex 1888.

Kotarski ured u Vlasenici 15. maja 1888.

Kadija. Medžliss. Pečat. Poreznik. Perovodja.

Kot. predstojnik.

Tapije se izdaju u dva jednako glaseća primjerka, od kojih se jedan izreže iz juxta-knjige i izdade stranci, dočim juxta-knjiga ostaje sa drugim primjerkom u zbirci uredovnih izprava kod kotarskog ureda pohranjena.

Za razliku od erazi-mirijske tapije imade emlačka tapija u cielom obsegu utisnut grb bosanski u crvenoj boji.

Postupičnim uvedenjem gruntovničkoga zakona za B. i H., prestaje naravski izdavanje tapija, te se prenosi obavljaju po propisih istoga zakona upisom u gruntovnicu.

Otomansko pravo (šerijat) nije prvobitno poznavalo zalaganje nekretnina u pravom smislu, nego se je ovo zalaganje zbivalo uvjek u formi prodaje, koja je izmedju obiuh stranaka ugovorena tako, da je kupac obvezan kupljenu mulkovnu nekretninu uz povrat kupovine prodavaocu natrag vratiti. Ako je kod takove prodaje ugovoreno, da plodovi ili dohodci nekretnine kroz ugovoreno vrieme posve ili dielomice pripadaju kupcu, to predleži bej-bil-vefa; ako li si pako prodavaoc pridrži pravo pobiranja plodova ili dohodaka nekretnine, tada predleži bej-bil-istiglal. Takovi ugovori, koji su u istinu u sebi sakrivali karakter zaloga, sklapali su se za to, da se mimoidje zakon (šerijat), koj zabranjuje pobiranje kamata.

Evo primjera uredovne izprave o takovih prodajah, odnosno zalozih:

1. Hudžet: Dolazi pred sud Alija Mehmedović iz D. Tuzle te očituje u prisutnosti Mustafe Hajdarovića iz D. Tuzle, da je on svoju kuću sa milćem, ležećom u D. Tuzli u mahali Tušanj u granicah sa četiri strane . . . , putem bej-bil-vefa na jednu godinu, računajuć od datuma hudžeta, gore imenovanomu Mustafi Hajdaroviću za 1000 groša prodao i da je kupovinu podpuno primio, dočim Mustafa Hajdarović očituje, da je opisanu kuću sa milćem* od Alije Mehmedovića kupio i primio; što se ovime sudbeno potvrdjuje.

D. Tuzla 19. ševala 1271. Svjedoci: Kadija.

2. Hudžet. Dolazi pred sud Lutfulah Hasanović iz D. Tuzle te očutuje u prisutnosti Hasan Efendije Huseinovića mutevelije vakufa mahale Džindić, da je on vlastitu svoju kuću, ležeću u D. Tuzli u mahali Džindić u granicama sa četiri strane . . . , putem bej-bil-istiglal gore imenovanomu muteveliji prodao, na koju prodaju mutevelija Hasan Efendija Huseinović pristaje te očituje, da mu prodavaoc imade nakon primitka prodane kuće u posjed, kroz jednu godinu računajuć od datuma hudžeta, u ime najamnine plaćati mjesečno 5 groša; što se ovime sudbeno potvrdjuje.

Svjedoci: Kadija.

Ovakovi ugovori sklapali su se i uz t. z. devrije-punomoć t. j. uz takovu punomoć za vjerovnika, ili za drugu osobu, da za slučaj, ako bi mu ju dužnik uzeo, na njegovo mjesto odmah drugi punomoćnik stupa, na temelju koje punomoći je opunomoćeni vjerovnik, ili ini imenovani punomoćnik, ovlašten dotičnu nekretninu, ako dug u opredieljenom roku nebi bio isplaćen, za prometnu vriednost uz intervenciju oblasti prodati, svoju tražbinu namiriti, a možebitni višak dužniku vratiti.

Evo primjera uredovne izprave za takove ugovore:

Hudžet: Dolazi pred sud Suljo Mešić iz Zvornika te očituje, da je on jamac za svotu od 4000 groša, što ju Nurija Kadrić iz Zvornika duguje Smailu Omeroviću iz Zvornika, te da je on kao izkazani po šerijatu jamac za ovaj dug svoju vlastitu kuću u Zvorniku od više soba sa naokolo ležećimi zgradami u granicah sa četiri strane . . . , putem kjefaleti devjire ile bej-bil-vefa za gore spomenutu svotu, za vrieme od 4 mjeseca računajuć od datuma hudžeta vjerovniku Smailu Omeroviću prodao, dočim ovaj očituje, da je rečenu kuću sa zgradami na rečeni način kupio i primio.

---

* Milć = prostor na kojem stoji kuća i oko kuće.

Nadalje očituje jamac Suljo Mešić, da za slučaj, ako nakon minulloga gore ustanovljenoga roka ne bi bio dug plaćen, opunomoćava Hasana Mešića iz Zvornika, da može gore rečene nekretnine prodati, kupovinu primiti i dug naplatiti, a možebitni višak njemu (jamcu) povratiti, te da on za ovu stvar ostaje punomoćnikom do konačnoga uredjenja stvari, ma da bi mu punomoć i oduzeo.

Ujedno se imenovani punomoćnik Hasan Mešić obvezuje, da će svoju dužnost svjestno obaviti.

Što se ovim sudbeno potvrdjuje. Svjedoci: Kadija.

Zakonom od 21. rebiulahira 1287 (1870) uredjeno je zalaganje mulkovnih nekretnina. Glede zaloga ovih (mulkovnih) nekretnina izdavahu sudovi na temelju doprinesti se imajuće potvrde seoskoga starješine, da dotična nekretnina nije jur založena ili u ovrhu uzeta, založne hudžete; o tih zalozih vodila se je kod suda posebna knjiga, pa se u nju upisivale dozvole prava zaloga i brisanje ovih.

Nu pošto ovim zakonom nije izrično zabranjen gore rečeni postupak kod zalaganja mulkovnih nekretnina, to se je i nadalje zalaganje obavljalo u formi bej-bil-vefa i bej-bil-istiglal.

Jur spomenutim emlačkim zakonom od 28. redžeba 1291 (1874), kojim se uvadja izdavanje tapija na mulkovne nekretnine, uredjen je i postupak kod zalaganja takovih nekretnina, te su prema tomu obie stranke uz pridonešenje rečene potvrde seoskoga starješine imale pristupiti k uredu tapijskom, gdje je sklopljeni založni ugovor u prisuću obiuh stranaka upisan u posebni za to postojeći, odrezci providjeni registar, pa je odrezak zajedno sa tapijom o založenoj nekretnini i založnim ugovorom hipotekarnomu vjerovniku uručen. Isti postupak valjao je i za zalaganja u formi bej-bil-vefa i bej-bil-istiglal.

Odkada su uvedena tapijska povjerenstva, obavljaju se založni pravni poslovi pred njimi, te se vjerovniku izdaje uredovna potvrda ob obavljenom zalogu, dočim se izvorne izprave pridržuju u uredovnoj pohrani, kako će se to niže kod opisa postupka o zalaganju mirijskih nekretnina pobliže označiti.

Uvedenjem gruntovnice na temelju gruntovničkoga zakona za B. H. ukidaju se sve dosadanje forme zalaganja nekretnina, a naročito § 3 ustanovljuje, da se založni ugovori u formi prodaje bej-bil-vefa i bej-bil-istiglal više sklapati nesmiju, a prije krieposti gruntovničkoga zakona za B. i H. sklopljeni takovi ugovori imadu se prosudjivati po njihovoj pravoj naravi kao založni ugovori, i kao takovi u gruntovnicu upisati.

(Nastavak sliedi.)

◆

Opet nešto o dostavnicah.

Priobćio sam prošle godine tri slučaja, u kojih je kr. banski stol ukinuo ureda radi cieli ovršni i parbeni postupak, jer dostavnica ob uručenju tužbe nije bila propisno izpunjena, te sam tada izjavio svoje mnienje onamo, da bi imao odlučan biti jedino faktum dostave, naime da bi se povodom prigovora ne uručene sudbene odluke ustanoviti moralo, da li je ta odluka stranci dostavljena, ma dostavnica i ne ima sve propisane formalnosti, nipošto pako ukinuti postupak, trajući često već više godina samo zato, jer dostavnica propisno izpunjena nije.

Evo slučaja, koji opravdava moje mnienje.

Na tužbu S. S-a. proti Fr. D-u. prim. 4. listopada 1890 br. 11222 gr. radi smetanja posjeda, odredio je kr. kot. sud u B. ročište na dan 20. listopada 1890, davši odnosne odluke dostaviti po obćinskom poglavarstvu u J.

Tuženik na ovo ročište ne pristupi, te bude izrečena oglušna osuda. Dostava prve odluke bila je izkazana dostavnicom, podkrižanom po tuženom, zatim podpisana po Jovi Radovanoviću starješini kao dostavljaču, i po obć. stražaru Franji Zrinjskomu kao svjedoku.

Na oglušnu osudu podnese tuženi povratnu molbu, u kojoj navede da prvu odluku nikada primio nije, prem predleži propisno izpunjena dostavnica.

Usljed toga odredi sud preslušanje dostavljača i svjedoka dostave, pa evo njihovo kazivanje: Franjo Z., obć. stražar izkazuje: Vidio sam kada je upitnu odluku u obć. uredu u J. primio neki patrolac i odnesao starješini R-u. Poslije nekog vremena donio je opet drugi patrolac dostavnicu sa podpisom Jove R-a., i pošto sam taj podpis poznao, nisam imao razloga ne vjerovati da dostava nije obavljena, pak sam tako kao svjedok podpisao. Neznam dakle, da li je tuženi F. D. primio upitnu odluku ili nije. — Jovo R., starješina kazuje: Ne sjećam se nikako, da sam ja F. D-u. dostavio prepis tužbe s odlukom. Obć. ured iz J. po patrolcu šalje mi sve pozivnice, koje idu na onu stranu, a ja opet po svom patrolcu dotičnom seoskom starješini, u ovom slučaju Ćiri O-u. On razdieljuje pozive, i pošto je sve razdielio, vraća meni dostavnice opet po patrolcu, a ja natrag u Ivansku. Pošto je Ćiro O. nepismen, to ja vjerom u njegovo poštenje njegove dostavnice podpisujem kao dostavljač. Ja dakle ne mogu na temelju vlastitog opažanja potvrditi, da li je ili ne D. primio prepis tužbe sa odlukom br. 1222 gr. dne 15. listopada 1890 ili u obće, akoprem priznajem, da je istinit moj podpis na predočenoj mi dostavnici.

Tako svjedoci. Na temelju toga bude povrata u prijašnje stanje dozvoljena, a jedna i druga stranka imade troškova, koji ju težko bole.

Kako u ovom slučaju, tako biva i u većini drugih i mnogo važnijih slučajeva, te se toga radi ukida postupak, koji traje već više godina, a nedužna stranka mora da iznova počme sa parnicom, te da pregori sve troškove, koje je već imala, da za isti postupak iznova troši i da opet tako dugo čeka dok uzmogne svoje pravo realizirati.

Skrajnja je dakle nužda, da se reformira način dostavljanja sudbenih odluka, a najbolji način dostave bio bi po mom skromnom mnienju taj, da se odluke dostave poštom uz povratnice. Potežkoća kod ovoga načina dostavljanja ne će biti, jer je poštarstvo uredjeno već po čitavoj zemlji, a ne će se time ni strankam veći trošak prouzročiti, jer i sada moraju da plate za svaku dostavu 10 novč., a što još moraju dostavljaču dati!*

Dr. Strižić.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

K § 268 g. p. p. Rok za nastup prisege računa se od dana, kojega je osuda za obadvie stranke postala pravomoćnom.

U parnici Antuna B. proti Gavri C. pcto 56·53 for. c. s. c. bijaše onoga molba za nastup prisege po § 7 summarnoga postupka** odpućena s dodatkom, da se prisudjena odlučna prisega izjavljuje nepoloženom s razloga, što je osuda od 31. ožujka 1889 br. 3516 Antunu B. dana 24. travnja 1889 uručena, dosljedno tomu imade se molba za položenje prisege, predana dne 6. svibnja 1889 br. 7101, prekasno podnesenom smatrati i prisega izjaviti ne položenom; dotično mora se uzeti istinitim protivno od onoga, što je molitelj propustio potvrditi prisegom.

Na utok s ništovnom žalbom ukine prizivni sud prvosudnu odluku i naloži prvomu sudu, da molbu za nastup prisege Antuna B., pr. 6. svibnja 1889 br. 7101 mimo iztaknuta razloga izravno rieši.

Razlozi: Osudom od 31. ožujka 1889 br. 3516 izrekao je prvi sud, da tužitelj tri dana nakon pravomoćnosti iste osude t. j. prije nego jedanaesti dan izmine, ili, ako proti osudi ne bude dalje žalbe, za osam dana po uručenju, imade zaiskati ročište za položenje prisege, te tu prisegu doista i položiti tim sigurnije, što mu se to inako ne ima više dopustiti, nego smatrati za istinu protivno od onoga, što bi imao bio potvrditi istom prisegom. Već spomenuta osuda uručena je tužitelju Antunu B. 24. travnja 1889, a tuženiku Gavri C. dne 28. travnja 1889; ima se dakle, — buduć nijedna stranka proti osudi u osamdnevnom roku nije poprimila pravnoga lieka, — ta osuda smatrati, da je dne 6. svibnja 1889 postala pravomoćnom. Buduć je tužitelj Antun B. dne 6. svibnja 1889 predao molbu za nastup prisege, mora se odluka prvoga suda „da je molba za nastup prisege prekasno podnesena“ smatrati, protuzakonitom i upravo zato moralo se prvomu sudu, ukinuvši njegovu odluku, naložiti, da mimo iztaknuta razloga molbu za nastup prisege izravno rieši.

---

* G. pisac jamačno ima najbolje intencije, pa je zaista sudeć po čestih tužbah na dosadanji način uručivanja dostavnica, prieka potreba, da se ova uredba prema odnošajem i potrebam reformira; nu je li bi se odstranili nedostatci sadanjega dostavljanja, da se piščev predlog primi, mi se ne bismo usudili uztvrditi. Ured.

** Po § 7 sumarnoga postupka teče za priziv proti osudi rok od osam dana.

Previdni utok tuženika odbije vrhovno sudište riešenjem od 14. svibnja 1890 br. 4673 potvrdivši odluku prizivnoga suda, jer da je ova po tečaju stvari na § 268 gpp. podpuno opravdana; pošto je u nazočnom slučaju pri riešenju tužiteljeve molbe za nastup prisege predležala samo prvosudna osuda; ova pako postala je pravomoćnom tek dne 6. svibnja 1889, dok je tuženiku dne 28. travnja 1889 uručena bila; prema čemu preostala su za tužitelja još tri dana, dakle do uključivo dana 9. svibnja 1889 i još ovoga dana mogao je on predati svoju molbu za nastup prisudjene mu prisega. Pr. *L. Matasović.*

Da se rieši pitanje, imade li tko na temelju zakonitoga (nuždnoga) diela još štogod tražiti iz ostavine oporučiteljeve, treba najprije ustanoviti čistu ostavinu pokojnikovu, i onda odmjeriti zakoniti dio. Tužba, prije toga vremena podignuta radi priznanja nuždnoga diela, je prerano podnesena (§§ 775, 784 ogz.).

A. digne tužbu proti svomu bratu B. i zahtieva u njoj, da prizna njeno pravo na zakoniti (nuždni) dio i nevaljanost otčeve oporuke, u koliko je njom zakoniti dio prikraćen. Prvi sud zadovolji tužbi s ovih razloga: Premda nije nikojim propisom zakona odredjeno, da se tužba može dignuti istom onda, kad je faktično čije pravo povredjeno, pa se medju ostalim iz §§ 438, 439, 453, 1366, 1487, 1499 ogz. vidi, da su dopuštene t. z. tužbe na priznanje: ipak moraju se ovake prejudicijalne tužbe držati za iznimku pravila, koje veli, da se može od sudca zaiskati riešenje tek onda, kad su pravni odnošaji postali priepornimi. Nu ovdje ne radi se o abstraktnoj tužbi na priznanje ne prepornoga prava; ova je tužba posljedica sudbene odluke od 1. srpnja 1887 (prilog c.), kojom se nalaže A., da podnese tužbu radi priznanja njenoga nuždnoga diela; posljedica očitovanja tuženikovoga, sadržanoga u raspravnom zapisniku,

„da on odriče tužiteljici A. svako pravo nasljedno iza pokojnoga zajedničkoga im otca.“ Tuženi je mogao, a da ne podnese pravnoga lieka proti pravomoćnoj odluci pod c., zapriečiti današnju tužbu tako, da je primiv rečenu odluku očitovao, da priznaje prave nuždnoga diela svoje sestre. Nu on je to učinio istom poslje predane tužbe, pa mora sada uzeti na sebe i posljedice.

Prizivni sud u Trstu, osudom od 16. studenoga (novembra) 1888 br. 1390 potvrdi osudu prvoga suda. Razlozi: Tuženik nije porekao, da je u zapisniku ob ostavinskoj raspravi zaniekao svako pravo nasljedno tužiteljici, dakle i nuždni dio na ostavinu dodav, da je ona za života ostavitelja svoj nasljedni dio primila. Odatlje sliedi, da je tužiteljica gledeć na § 1487 ogz. i ne čekajuć odredbu raspravne oblasti i obustavu ostavinske rasprave, da zaprieči, da joj se ne stavi prigovor zastare njenoga prava tražiti nasljedni dio, morala za vremena ustati proti tuženomu, koji je istom u parnici priznao zahtjev njezin glede zakonitoga diela, i da joj se to pravo osudom ima priznati. Tužiteljica ima kao nuždna nasljednica, što priznaje i tuženik, po §§ 762 i 764 zakonsko pravo na nuždni dio. Ako se u oporuci veli, da je njoj njezin dio nasljedni već izplaćen, nije to nikakov razlog izbaštinjenja u smislu §§ 768 i 770 ogz., po tom nije testator bio vlastan nju praeterirati, pošto se jedino o tom može raditi, da li je testator još za života na korist tužiteljice toliko potrošio ili izdao, da bi se to po § 788 ogz. moglo u njezin dio uračunati, i da li ono, što je unapred tužiteljica primila, izcrpljuje njezin zakoniti dio. Što tuženi prigovara, da se tužba ne bi smiela dopustiti, jer još nije ustanovljeno, kolik je zakoniti dio tužiteljičin: nije opravdano, jer ako još nije aktivno i pasivno stanje baštine točno konstatovano, to nije u nikakovoj svezi sa pravom tužiteljice na zakoniti dio, niti je to pravo njeno tim uvjetovano; i jer se može istom onda govoriti ob uračunanju onoga što je unapred primljeno u nuždni dio, kada bude pravo tužiteljice na zakoniti dio stalno i nesumnjivo.

Vrhovno sudište bečko, riešitbom od 19. ožujka 1889 br. 2528 (plenarna rješitba) uvaži vanrednu previdnu žalbu tuženika te odbaci za sada tužbu.

Razlozi: Pokojni otac prućih se stranaka imenova u oporuci svojoj sadanjega tuženika universalnim nasljednikom, i očitova nadalje, da je njegova kći A., sadanja tužiteljica, svoj nasljedni dio isplaćen primila, premda se nije pismeno odrekla nasljedstva. Na temelju oporuke (testamenta) očitova se B. nasljednikom na svu imovinu svoga otca, a njegova sestra da ne ima nikakova prava. Ovo očitovanje tuženika može da samo to znači, da on ne pobija pravo tužiteljice na zakoniti dio imovine otčeve, nego da je htio reći, da ona ne može više od njega (tuženika) tražiti, da joj dade zakoniti dio, jer je već za živa otca namirena. Sada se dakle može tek pitati, je li ovo potonje istinito ili ne? A da bude moguće prosuditi, može li tužiteljica sa titula zakonitoga diela u obće još štogod dobiti ili tražiti iz ostavine svoga otca, i eventualno koliko može tražiti, treba prije svega znati, kolika je čista ostavina otčeva i onda odmjeriti zakoniti dio. A to do sada nije učinjeno, pače tužiteljica sama dopušta, da ne priznaje ispravnost sastavljenoga inventara, da je od tuženika iskala, da položi prokaznu prisegu (zakletvu), i da pasiva nisu još likvidirana. Baš s toga razloga nije tužiteljica mogla reći, što i koliko traži na temelju titula zakonitoga diela, a za to niti tuženik nije mogao dokazati, da je ono što traži već primila. Ne ima s toga nikakova temelja za prosudjenje njene tužbe, da je tobože oporukom otčevom i gore navedenim očitovanjem tuženika njezin zakoniti dio skraćen. S ovih razloga morala se je vanredna previdna žalba prema dvor. dekretu od 15. veljače 1833 (sb. pr. z. br. 2593) uvažiti i tužba za sada odbiti.

(Iz *„Allg. oest. Gerichts. Ztg.)*.

Uporava odredaba §§ 925, 926 ogz.; laesio ultra dimidium (§ 934 ogz.).

Dr. M. P. Tuži sudu S. K. i traži, da se ukine kupoprodajna pogodba glede 2 konja i povrati kupovnina spp. — Kr. sud. stol u Požegi zadovolji tužbi.

Razlozi: Tužitelj je 29. ožujka 1887 od tuženika kupio i predana primio dva konja — žerava i zelenka — za 480 for.; 11. travnja i. g. opaziv na konju žeravu sumnjive znakove bolesti sipljivosti, dade ga istoga dana pregledati po živinaru, koji izjavi, da je konj sipljiv te izda o tom svjedočbu A ad I. Tužitelj javi 12. travnja i. g. opaženi nedostatak tuženiku kao prodavaocu konja te mu ponudi, da prodane konje natrag primi, a njemu kupovninu povrati; nu toga tuženik nije prihvatio. 14. travnja tužitelj izhodi kod kr. kot. u Nov. Gradiški očevid kroz vještake, koji jednoglasno izjaviše, da je konj sipljiv. — Osim toga tužitelj tvrdi, da oba konja ne vriede ni polovinu kupovnine, pa na temelju tih podataka zahtjeva, da se pogodba po § 932 ogz. o prodaji ovih konja ukine, a tuženik da je dužan primiti konje natrag i povratiti mu kupovninu.

Pošto se tužba temelji na zakonskoj predmnjevi § 925 ogz., treba iztražiti, da li je bolest (sipljivost) pravodobno odkrivena i da li je tužitelj propisu § 926 ogz. zadovoljio. — Tužitelj tvrdi, da je 11. travnja 1887 na konju opazio sumnjive znakove sipljivosti, a pozvani istog dana živinar Franjo Ravnikar glasom svjedočbe A ad I. odkrio je znakove rečene bolesti; tužitelj je opaženi nedostatak odmah 12. travnja i. g. javio tuženiku. Vještačko, po propisih postupnika pregledanje konja preduzeto je 14. travnja i 7. lipnja 1887. doista iza 15 dana poslje predaje konja, a pošto zakon u § 925 ogz. zahtieva, da se stanovita bolest, koja prodavaoca živinčeta na jamstvo obvezuje, u ondje opredieljenih rokovih odkrije, a u § 926. ogz. propisuje, da se tom predmnjevom primatelj takovoga živinčeta služiti može samo onda, ako je opaženi nedostatak javio odmah onomu, koji mu je predao živinče dotično i ako je učinio, te je živinče pregledano: mora se priznati, da je tužitelj zadovoljio propisom § 926 ogz.; zakon bo propisuje zaporne rokove u § 925 ogz. samo za odkriće znakova bolesti, nipošto pako za vještačko pregledanje. — Sudbenim pako očevidom od 7. lipnja 1887 kroz vještake dokazano je, da je konj žerav sipljiv, a svjedoci Mijo Kuk i Tomo Preisler dokazuju po § 158 gpp., da je konj žerav, kojega su vještaci 7. lipnja proglasili sipljivim, onaj isti, što ga je 11. travnja živinar R. sam a 14. travnja sudbeno po vještacih pregledan bio, tako da ne ima dvojbe, da je to isti konj, kojega je tuženik tužitelju 29. ožujka 1887 prodao.

Očevidom od 7. lipnja dokazano je, da konj žerav imade one iste znakove bolesti, koje je 11. travnja odkrio živinar R., i koji su ustanovljeni očevidom sudbenim 14. tranja po kot. sudu u Novoj Gradiški, pa pošto se ovdje radi o nutarnjoj bolesti, koja je po mnienju vještaka ne izlječiva, mogahu predmetom odkrića biti samo znakovi, po kojih se na onu bolest zaključiti dade; a pošto je te znakove odkrio živinar R. sam, a 14. travnja sa Mijom Kuk, u savezu sa nalazom i mnienjem vještaka 7. lipnja izrečenim biva nedvojbeno, da je taj konj i 11. travnja 1887 sipljiv bio. — Ovo se podkriepljuje i mnienjem vještaka, danim pri očevidu 7. lipnja, da se je rečena bolest u konju vjerojatno porodila najmanje pred četiri mjeseca.

Prigovor proti usposobljenju Mije Kuka, upotriebljena pri sudbenom očevidu, obara se predloženom svjedočbom javnoga zavoda, da se je Mio Kuk bavio liečenjem konjskih bolesti, i što je on, kako se vidi iz zapisnika B. ad I., sposoban sastaviti nalaz o toj bolesti, na koju se zaključuje iz vanjskih stanovitih znakova, koje i neživinar, ako se je bavio konjogojstvom u obće, a liečenjem konjskih bolesti napose, spoznati može.

Naproti ovim i ovako dokazanim činjenicam protudokaz svjedočbami strukovnjaka Vjekoslava Kneževića i Josipa Beera pod br. 4—5 ad II., doprinešeni po tuženiku o zdravlju konja žerava, proti formalno provedenom sudb. očevidu nije dopustiv. Prigovor tužiteljev, da Josip B. kao vještak i svjedok u ovoj parnici nije nesumnjiv, opravdan je gledeć na vlastito očitovanje njegovo, da je posredovao u ime tuženika kod kupoprodaje konja, i u to ime od tuženika primio 10 for. nagrade.

Buduć su oba konja prodana i kupljena kao dvopreg u stanovitu jedinstvenu svrhu, pa jer je ciena ne razdielno pogodjena i izplaćena za oba, imadu se oba konja smatrati kao jedna cielost.

Osuda glede ukinuća pogodbe po § 934 ogz. opravdava se, jer je jednoglasnom izrekom dvojice vještaka po § 216 gpp. dokazano, da su konji, što jih je tuženik 29. ožujka 1887 tužitelju prodao, vriedni 190 for., i po tom da tužitelj od tuženika nije primio ni polovinu onoga, što mu je imao dati. Ova izreka vještaka ne obara se prigovorom tuženika, da su konji u vrieme prodaje vriedni bili kupovnine, pa ni ponudjeni o tom dokaz kroz svjedoke nije dozvoljen obzirom na izjavu vještaka, da su konji i sada dobro hranjeni i timareni; protudokaz po svjedocih proti formalno provedenom dokazu kroz vještake nije dopustiv.

Osuda glede naknade troškova parnice osniva se na propisu § 573 gpp., a glede zateznih kamata na §§ 995 i 1334 ogz.

Kr. banski stol osudom od 23. studenoga 1887 br. 18775 zabaci priziv tuženika i potvrdi osudu prvoga suda.

Razlozi: Po § 925 ogz. predmnjeva se, da je konj, na kojem je za 15 dana poslje predaje kupac našao sipljivost, bio bolestan prije nego li je primljen. — Da se primatelj takova konja ovom zakonskom predmnjevom može poslužiti, valja da po § 926 ogz. opaženi nedostatak javi odmah onomu, koji mu je konja prodao, ili ako ovoga ne bi bilo u mjestu, sudu mjestnom ili vještakom, i ako je učinio da je konj pregledan.

Neprieporno je, da je tužitelj konja dešnjaka, kojeg mu je tuženik s drugim konjem prodao i predao, opaziv na njem znakove sipljivosti, 11. travnja 1887, dakle 13 dan iza prodaje, dao pregledati po Franji R., kr. okružnom živinaru u Novoj Gradiški; da je 12. travnja prodavaoca Stjepana K., premda ovaj ne prebiva u istom mjestu, obaviestio ob opaženoj bolesti. Odlučno je sada, je li tužitelj tim zadovoljio propisu § 926 ogz., da li se on dakle zakonskom predmnjevom § 925 ogz. na svoju korist može poslužiti, i ako da, nije li ta zakonska predmnjeva kao praesumptio juris oborena pruženim po tuženiku protudokazom § 926. ogz. koji sadržaje samostalni od propisa gr. parbenog postupnika o dokazu neodvisni propis, a ne govori o tom, da oboljelu životinju pregledaju dvojica vještaka, nego govori samo o vještacih. Po tom je nedvojbeno, da u mjestih gdje ne ima više od jednoga vještaka, može pregledavanje obaviti i taj jedan vještak, a to je jamačno i bila misao zakonodavčeva, da stranki, kojoj na temelju zakona pripada odšteta iz naslova jamstva, pomogne do njezina prava, a ne da ostvaranje istoga obdržavanjem strogih, kadšto, kao što je i u ovom slučaju, neizvedivih propisa formalnoga prava otešća, ili upravo onemogući. — Zato valja uzeti, da je 11. travnja 1887 pravovaljano po živinaru R. na rečenom konju konstatovana sipljivost.

Premda je sudbeni očevid od 14. travnja 1887 obavljen prekasno, i premda se podkivač Mijo Vuk ne može smatrati vještakom za nutarnje bolesti konja, kao što je sipljivost: to je on ipak, jer se je po svom zanatu dugo bavio konji, sposoban da opazi na konju karakteristične znakove, iz kojih mogu vještaci zaključiti na obstanak dotične bolesti.

Po tom je i nalaz Mije Kuka na toliko od vriednosti, što je on 16 dana iza predaje opazio na konju one iste znakove bolesti, koje je 3 dana prije opazio živinar R., i na temelju kojih je ovaj potonji konstatovao sipljivost. Ovo potvrdjuju donekle vještaci živinari Vjek. pl. K. i Josip B., koji su takodjer suglasno izjavili, da isti konj trpi na maloj upali dihala, prouzročenoj prehladom.

Nu prodavaoc niti nije vlastan po § 926 ogz. da sam bez sudbene intervencije daje pregledati oboljelu životinju po vještacih; § 926 ogz. bo to pravo priznaje samo kupcu, a k tomu je po tuženiku potaknuto pregledanje obavljeno bez sudjelovanja tužitelja.

Ali i ne gledeć na to, ne može se Josip B. smatrati u smislu § 211 u savezu sa § 155 sl. c) gpp. u ovom slučaju sposobnim vještakom, jer je sam priznao, da je kod predaje konja tužitelju P-u. intervenirao kao strukovnjak i da je za tu svoju uslugu primio od tuženika 10 for. nagrade, pa je u toliko zavržan, što ima od svoga kazivanja očekivati korist, pošto bi se on tim riešio odštete, koju bi za slučaj ne povoljna po tuženika uspjeha nazočne parnice u smislu § 1300 ogz. tuženiku pružiti imao. Ali ako se i dopusti, da je pregledanje konja po županijskom živinaru K. sasvim po zakonu obavljeno, tad bi se moglo pitati: koje od predležećih vještačkih mnienja, da li ono živinara R. ili ono živinara K. više vjere zaslužuje? Glede toga valja se obazrieti na sudbeni očevid obavljen 7. lipnja 1887., koji je od odlučne važnosti za prosudjivanje ovoga pitanja. Buduć da su kod pregledavanja konja onoga dana, kod kojega sudjelovaše osim R. i B. i treći vještak Josip Hanzl, pronadjeni isti simptomi bolesti, koje su konstatovali 11. odnosno 12. travnja R. i K., i buduć je većina sudbenih vještaka 7. lipnja 1887 konstatovala sipljivost ter izjavila, da je konj već do 4 mjeseca sipljiv: tim je potvrdjeno prvobito mnenje R. naproti mnienju Kn. odnosno B. — Pošto je pako suglasnim mnienjem vještaka živinara ustanovljeno, da od prodanih tužitelju po tuženiku konja dešnjak sada samo jošte 30 for. vriedi, dočim je mnienjem većine vještaka ustanovljeno, da konj lievak do 160 for. vriedi, dakle oba 190 for.: to predleži slučaj jamstva po § 932 ogz. a i po § 934 ogz., jer na konju dešnjaku opaženi nedostatak je naravi takove, da se odstraniti ne da i da smeta redovitoj porabi stvari, i jer tužitelj nije od tuženika primio niti polovice onoga što mu je imao dati, drugimi riečmi: tužitelju prodani konji u času predaje nisu vredili ni polovicu kupovnine t. j. ni 240 for., jer su vještaci ustanovili da tužitelj konje dobro hrani i dvori.

Što se tiče pitanja, da li tužitelj, radi mane na jednom konju, može zahtievati ukinuće cielog ugovora, dakle i glede drugoga zdravoga konja po § 932 ogz.: to valja reći, da se kupnja obajuh konja, jer su podjedno prodani i jer je za oba ugovorena jedna svota kupovna, ima smatrati kao jedan pravni posao; a da je namjera kompaciscenta bila upravljena na jedan jedinstveni posao, vidi se i odatle, što su ova dva konja sačinjavala dvopregu, što su iste veličine, boje i pasmine, i što je tuženiku po odnošajih tužiteljevih moralo biti poznato, da će jih ovaj rabiti kao dvopregu i da je samo radi toga ponudio toliku kupovninu.

Zato se mora radi nedostatka jednoga konja po smislu citirane zakonske ustanove proglasiti cieli kupoprodajni ugovor razvrgnutim.

Dalnji pravni liek nije poprimljen. Pr. *Dr. Vinko Matijević.*

Može li se dozvoliti uknjižba prava vlastnosti zemljišta, od zadruge kupljena na temelju kupoprodajne pogodbe, sklopljene prije 1. siečnja 1890., ako se uknjižba zaišće poslje ovoga vremena, a nije priložena potvrda kot. oblasti, da se prodajom ne vriedja zakonom ustanovljeni minimum zadruž. posjeda? (§§ 11—16 i 61 zak. o zadrugah od 9. svibnja 1889 i § 8 provedb. naredbe od 16. decembra 1889 br. 23403.).

Molbom de praes. 24. veljače 1890 br. 333 zaiskala je zadruga J. uknjižbu prava vlastnosti na neke čestice proti zadruzi K., na temelju kupoprodajne pogodbe od 11. studenoga 1889.

Kralj. kot. sud u Glini odlukom od 20. ožujka 1890 br. 333 odbio je tu molbu s razloga, što nije priložena potvrda kr. kot. oblasti, da se prodajom ne krnji najmanja izmjera (minimum) zadružnoga zemljištnoga posjeda (§ 11 zakona od 9. svibnja 1889 o zadrugah i § 8 provedbenoga naputka istomu zak.).

Proti toj odluci uložila je moliteljica utok, koji je kr. banski stol riešitbom od 21. svibnja 1890 br. 11846 odbacio, a potvrdio odluku prvoga suda, jer je opravdana ustanovom § 8 provedbenoga naputka k § 11 zak. od 9. svibnja 1889., po kom su vlastne gruntovne oblasti od 1. siečnja 1890 dozvoliti samo onda odpis, ako stranka donese potvrdu upravne oblasti; pak se u toj odredbi nečini razlika, je li dotični pravni posao sklopljen prije ili poslje 1. siečnja 1890.

Na izvanredni previdni utok molitelja kr. stol sedmorice riešitbom od 19. veljače 1891 br. 4053 ex 1890 uvaživ, da je zakon o zadrugah od 9. svibnja 1889., glasom naredbe kr. vlad. odjela za nutarnje poslove od 16. prosinca 1889 br. 23403., u život stupio danom 1. siečnja 1890, dočim je kupoprodajna pogodba izmedju zadruga J. i K. sklopljena mjeseca studenoga 1889; uvaživ, da se prema tomu po naravi stvari valjanost rečene pogodbe ne ima prosudjivati po zakonu od 9. svibnja 1889 nego po zadružnom zakonu, koji je do 1. siečnja 1890 u krieposti bio; uvaživ, da su stoga odluke nižih sudova ništetne radi krive uporabe zakona: ukine odluke nižih sudova te naloži prvomu sudu, da molbu zadruge J. od 30. prosinca 1889 br. 2695., odnosno od 24. veljače 1890 br. 333 mimo odpućujućega razloga u nižih odluka navedenoga iznovice po zakonu rieši."

Opazka. Vidi u Mjesečniku br. 5. str. 262 g. 1890 navedenu opazku 1) tim, da je podnešeni izvanredni previdni utok kr. stol sedmorice svojom riešitbom od 14. kolovoza 1890 br. 2475 po § 145 grunt. reda kao nedopustiv odputio. Poslje one u rečenom broju Mjesečnika priobćene banskostolne rješitbe odbijena je množina takovih molba. Ako se ove ponove, imade im se prema ovoj u gornjem slučaju izrečenoj rješitbi kr. stola sedmorice udovoljiti, kao i sve buduće tako riešiti, jer vrhovna riešitba jest za sudove meritorna, ima donekle „vim legis", pošto se isti slučajevi imadu isto tako riešiti.*

Kr. stol sedmorice odbio je utok u prvom slučaju kao po § 145 grunt. reda nedopustiv, a u drugom slučaju uvažio ga. I opet novi dokaz, da bi bilo nuždno uvesti knjigu osuda (Judicatenbuch), kakovu vodi vrhovno bečko sudište.

Meni se čini, da prema ovom nazoru našega najvišega suda može zadruga u svako doba podnieti izprave o pravnih poslovih, kojimi nepokretni imetak obterećuje, odtudjuje ili zamienjuje, na gruntovno provedenje bez potvrde kot. oblasti, samo treba da su datirane prije 1. siečnja 1890. U smislu § 10 zak. o zadrugah od 9. svibnja 1889 nezavisi valjanost pravnoga posla o potvrdi obćinskog poglavarstva, da su na nj pristali svi pravo glasa imajući zadružni članovi ili nadpolovična većina ovih, nego je pravni posao sklopljen, čim nadpolovična većina pravo glasa imajućih zadružnih članova na ovaj pristane — obćinsko poglavarstvo valja da izda o tom bezplatno posebnu izpravu (§ 10 zadr. zak.). Ova potvrda izdaje se naknadno iza sklopljenoga pravnoga posla, a zadruga može uvjek (? Ured.) reći, da je ona taj pravni posao sklopila prije 1. siečnja 1890., a obćinsko poglavarstvo ima samo potvrditi, da je nadpolovična većina pravo glasa imajućih zadrugara pristala na taj pravni posao.

Ovo će zadruga upotriebiti u svih slučajevih, kada joj nije moguće realizirati pravni posao po novom zadružnom zakonu, a i može izprave antedatirati, da ne mora i onda, kada se može i po novom zadružnom zakonu razpolagati sa zadružnimi nekretninami, predlagati gruntovni izvadak i katastralni posjedovni list upravnim oblastim radi potvrde, da se tim ne krnji najmanja izmjera zadružnoga zemljištnoga posjeda (§ 11 i 12 zadr. zak. i §§ 8 i 9 provedbene naredbe). S tim se pako ne slaže nakana zakonodavca, da zaštiti zadružni minimum i uzdrži zadruge.

---

* Ali ovdje imademo dvie osude najvišega suda. — U ostalom kad se prouči § 16 zadr. zak. od 9/5 1889., ne će biti valjda dvojbe, kako se imadu slični slučajevi riešavati, najme onako, kako je riešen osudom našega najvišega suda od 14. kolovoza 1890 br. 2475.

Priobćio *P. P.*

Glavnice pupilarnih gromada valja na hipoteke uložiti.

Na utok P. R. kao otca i zakonitog zastupnika mldb. D. R. proti odluci kr. sudb. stola u B. od 9. kolovoza 1890 br. 1649 gr., kojem je odpućena njegova molba, da se imetak njegovog mldb. sina uloži na hipoteku, izdao je kr. banski stol sliedeću rješitbu od 15. listopada 1890 broj 23196:

Uvaživ, da se u odluci prvoga suda od 21. prosinca 1889 br. 2231 navedeni odputni razlog, što su naime nepokretnine, ponudjene za sigurnost traženog zajma, obterećene na prvom mjestu sa 1341·61 for. i 400 for., ne može ni važnim ni osnovanim smatrati, pošto su tražitelji zajma ponudili, da će zajamnu tražbinu mldb. D. R. osigurati hipotekarno na prvom mjestu; promotriv, da se isto tako ne može osnovanim smatrati niti nazor prvoga suda, da je predloženi po moliteljih zajma zapisnik o dobrovoljnoj procjeni ponudjenih hipoteka bez smisla i ne razumljiv, kad se iz njega razgovjetno dade razabrati, da su pri sudb. procjeni, preduzetoj u prisutnosti zakonitog zastupnika mldb. D. R. ponudjene hipoteke po zakletih vještacih suglasno procienjene na 6500 fr., te da je to ciena, pod koju bi se te nepokretnosti budi pojedince budi sve skupa u svako doba prodati mogle; promotriv, da toj procjeni od strane P. R. ne samo nije ništa prigovoreno, nego da baš on, o kom se kao otcu maloljetnika ne može bez osnovanih razloga predmnjevati, da neće svojski brigu voditi za korist svoga djeteta, očituje, da je procjena običajnoj cieni te mjestnim okolnostim primjerena; pak s toga ma procjena ta i nije baš podpuno prama ustanovam propisa desetog poglavja gpp. te §§ 196 i 197 post. zv. parb. obavljena, da ipak nije bilo uputno samo s toga naprosto odbiti zagovaranu po zakonitom zastupniku mldb. D. R. molbu M. G. i J. P., da im se dade glavnica mldb. od 1500 fr. u zajam na ponudjene hipoteke, koje se svakako za traženi zajam gledom na ustanovu § 1374 obć. gr. zak. dostatnimi smatrati mogu; promotriv k tomu, da je novac maloljetnika svakako mnogo bolje osiguran, kad se dade uz zakonitu sigurnost na dobra nepokretna, nego da se uloži u novčane zavode, koji ne stojeći pod nadzorom državnih oblasti, a pored toga razmjerno neznatni temeljni fond imajući, već po tomu slabu garanciju za uložene u nju glavnice pružaju, a pri tom mnogo manje kamate plaćaju nego su one, što ih nude M. G. i J. P.; promotriv prema tomu, da ne predleže dostatni razlozi, da se uzkrati odobrenje upitne pogodbe zajamne, pošto prvi sud nije naveo nikakovih znatnih sumnja niti glede osoba molitelja zajma ili njihovih prava vlastničtva na ponudjenu hipoteku, ili glede naravi i vriednosti ove hipoteke; uvaživ k tomu i ustanovu § 2 točka 10 post. izv. parb.: obnašao je, davši mjesta utoku napadnutu odluku preinačiti tako: . . . . . (sliede uvjeti, pod kojimi se zajam dozvoljuje). Priobćio *Dr. Strižić.*

*I. Ako: a) javni bilježnik sastavlja podneske u parbenih stvarih a ne signira ih; b) ako posreduje bilježnik kao proces. punomoćnik u pravnom prieporu, u kojem se treba pozvati na bilježničku ispravu po njem sastavljenu; c) ako bilježnikov perovodja obavlja ostavinsku raspravu, koja je povjerena bilježniku kao sudb. povjereniku — svi ovi dogodjaji utemeljuju učin proturednosti, a ne disciplinarnoga prestupka. II. Pomoćno osoblje bilježnikovo može intervenirati kao zastupnik nasljednika ili legatara kod ostavinske rasprave, koju bilježnik kao sudb. povjerenik vodi.**

Osudom disciplinarnoga senata prve molbe proglašen je javni bilježnik X. krivim po § 157 bilješ. reda od 25. srpnja 1871 br. 75 d. z. l. (§ 162 bilješ. reda od 25. svibnja 1855 br. 94 d. z. l.) kažnjive povrede, bilježniku u § 5 al. 3 i u § 40 bilješ. reda (§ 39 bilješ. reda od g. 1855) naložene dužnosti; i to u oba slučaja krivim prestupka disciplinarnoga te je odsudjen na novčanu kaznu.

Proti ovoj rješitbi prizvaše tako bilježnik N. N., branitelj bilježnika X., kao i državno nadodvjetničtvo. Disciplinarni senat vrhovnoga suda bečkoga rješitbom od 11. lipnja 1885 br. 2203 promjeni osudu višega suda te je sudio ovako:

Javni bilježnik X. kriv je triuh proturednosti (Ordnungswidrigkeiten), jer je najme 1. sastavljao podneske u parbenih stvarih, dotično dao ih sastaviti u svojoj pisarni, a da ih nije podpisao; 2. jer je kotar. sudu u Y. u zastupanju A. proti B. predao tužbu na izplatu svote od 250 for., te je na raspravi, povedenoj o toj tužbi, interveniraо kao procesualni punomoćnik tužiteljice, premda se je tu pozivalo na bilježničku ispravu, po njem sastavljenu, kao na sredstvo dokazno; i 3. jer nije osobno vodio raspravu ostavinsku iza pokojnoga C., za koju bijaše kao sudb. povjerenik postavljen, nego ju dao po svom perovodji obaviti. Radi ovih proturedenosti izriče se proti bilježniku redna kazna i to pismeni ukor, pa ima javni bilježnik X. naknaditi trošak disciplinarnoga postupka.

---

* Pitani smo: Je li izvjestitelj, koji u ne parbenom pravnom poslu, imenito u poslu diobe ostavine, preduzete usljed sporazumka nasljednih interesenta, nije pri ročištu sam vodio raspravu, nego je sastavljenje zapisnika o tom, koji su nasljednici vlastoručno podpisali, prepustio svojemu perovodji, ter tim povredio §§ 188 i 190 car. pat. od 3. svibnja 1853. br. 81 d. z. l., počinio težki disciplinarni prestupak, ili pako proturednost? — Mjesto našega odgovora na to pitanje priobćujemo ovaj autoritativni enunciat c. k. vrhovnoga sudišta bečkoga, štampani najprije u broju 35 časopisa „Zeitschrift für d. Notariat etc. g. 1885. Ured.

Razlozi: Priziv branitelja ide proti alinejam I. lit. a) i I. lit. b) osude višega (prizivnoga) suda, u koliko se u prvom slučaju j. bilježnik X. proglasuje krivim, da je povredio u § 5 al. 3 bilj. reda (§ 6 biljež. reda od g. 1855) bilježnikom naloženu dužnost, po kojoj imadu sve podneske, koje sastavljaju, i podpisati; — a u drugom slučaju, u koliko je povredio iz § 40 bilj. reda potičuću dužnost bilježnika, da ne ima kao punomoćnik procesualni stranke intervenirati onda u gradj. parbenoj stvari, kada mu postojeći zakoni dozvoljuju zastupati stranke, ako se u tom pravnom prieporu imade po njem sastavljena bilježnička isprava kao dokazalo (sredstvo dokazno) upotriebiti — i to jer je u svakom ovih dvajuh slučajeva proglašen krivim disciplinarnoga prestupka po § 157 bilj. reda. Priziv braniteljev vidi u prvom slučaju puku protuurednost, u drugom pako ne vidi nikakove nekorektnosti bilježnikove, te moli, da bude odriešen od obajuh disciplinarnih prestupaka, a isto tako i od dužnosti da naknadi trošak disciplinarnoga postupka. Taj priziv samo je u toliko osnovan, u koliko se oba ovdje navedena dogodjaja krivo upisuju bilježniku X. kao disciplinarni prestupci, a nisu drugo nego jednostavne proturednosti.

Jednostavno nesigniranje sud. podnesaka u parb. stvarih ne vriedja nikakove uredovne dužnosti, naložene bilježniku bilježničkim zakonom (§ 157 bilj. r.). Jer ne uredjuje biljež. zakon, nego uredjuju posebni propisi pravo bilježnikâ da mogu sastavljati parbene spise i zastupati stranke u prieporном (sumarnom i bagatelnom) postupku pod uvjetom, da zastupanje ne potiče od bilježničkoga spisa po njem izdanoga, i da od toga zastupanja ne učine formalnu granu privrede za sebe; a tako ti drugi propisi normiraju i odgovornost bilježnika za takove poslove. Ako je bilježnik X. sastavljao parbene spise u prepornih stvarih, nije radio kao (u svojstvu) notar, nego kao privatni punomoćnik; pa bi se proti njemu istom onda imalo postupati po biljež. redu, da je tim zastupanjem stranaka čast i ugled bilježničkog statiša povriedio ili oštetio, što se ipak u ovom slučaju nije dogodilo. S toga sam čin, da bilježnik X. nije signirao u njegovoj pisarni sastavljene podneske obzirom na to, da su ti podnesci sastavljeni u prepornih stvarih, nije povreda uredovne dužnosti, naložene bilježniku zakonom bilježničkim; a pošto nije onim činom niti povriedjen, pače niti oštećen ugled i čast bilježničkoga stališa, to onaj čin nikako ne pada pod propise bilježničkoga zakona, i po tom ne tvori disciplinarnoga prestupka po § 157 bilj. reda; nu tvori proturednost, u koliko se najme nesigniranjem podnesaka u prepornih stvarih unapredjuje sastavljanje i predavanje sličnih nesigniranih podnesaka po neovlaštenih sastaviteljih, t. j. nadripisarstvo.

Postupak bilježnika X. navedeni u toč. 2 enunciata ove disciplinarne osude, ne sadržaje takodjer nikakovoga disciplinarnoga prestupka. Jer § 40 bilj. reda sadržaje jedino naredbu za sud, da najme ne dopusti da bilježnik dodje pred sud kao punomoćnik stranke, ako se imade u tom pravnom prieporu upotrebiti kao sredstvo dokazno bilježnička isprava po njem izdana. Neobdržavanje propisa § 40 bilj. reda od strane bilježnika samo bi onda bilo disciplinarni prestupak, da je jav. bilježnik zamučanjem istinitoga stanja stvari ili inim zavedenjem suda u bludnju lukavo izhodio da smie zastupati stranku pred sudom kao procesualni punomoćnik njezin, i tim povredio čast i ugled svoga stališa. U ovom pako slučaju sud je dopustio, da bilježnik X. intervenira kao procesualni punomoćnik, pak nije niti kasnije tomu se protivio, premda bilježnik X. nije tajio, da će se u parnici, koju on vodi za tužitelja, upotriebiti po njem izdana bilježnička isprava kao sredstvo dokazno. Kad stvar ovako stoji, to u postupku ovdje označenom bilježnika X. ne ima doduše disciplinarnoga prestupka po § 157 bilj. reda, ali se mora izreći, usuprot mnienju privatelja, da je bilježnik X. počinio proturednost u tom smislu, što je on kao punomoćnik parbene stranke ignorirao odredbu u § 40 bilj. reda za sudove izdanu, i tim dao povoda spomenutoj protuzakonitosti.

Zadovoljujuć indi donekle prizivu branitelja bilježnika X. preinačena je osuda višega suda u alin. I. lit. a) i I. lit. b) tako, da se tu navedeni postupci toga bilježnika ne kvalifikuju kao disciplinarni prestupci nego kao proste proturednosti.

Prelazeć k prizivu državnoga nadodvjetničtva izrazuje se, da je taj priziv u toliko neosnovan, u koliko je naperen proti drugomu dielu al. II. lit. d) disciplinarne osude višega suda, u kojem se dielu notar X. odriešuje krivnje, da je počinio disciplinarni prestupak tim, što je dopustio, da kod rasprave ostavine, koja bijaše njemu kao sudb. povjereniku povjerena, njegov perovodja zastupa nasljednicu i legataricu kao punomoćnik. Jer ovo odriešenje podpuno je opravdano već s toga razloga, što zakon ne izključuje pomoćnika (Hilfsarbeiter) notarovih, da ne preuzmu punovlasti onakove, o kakovoj se ovdje radi; u ostalom sud je mogao ovo opunovlaštenje odbaciti, ali ipak nije prigovorio tomu ovlaštenju, nije ga dakle našao protuzakonitim. S toga potvrdjuje se drugi dio alin. II. lit. d) osude višega suda, proti kojemu dielu je prizvalo državno nadodvjetničtvo.

Naprotiv moralo se je dielomice zadovoljiti prizivu državnoga nadodvjetničtva, te promieniti prvi dio al. II. lit. d) osude višega suda, gdje se bilježnik X. odriešuje disciplinarnoga prestupka, počinjena tim, što nije osobno vodio raspravu ostavine pok. C., za koje provedbu bijaše postavljen kao sudbeni povjerenik, nego ju je dao obaviti po svom perovodji. A morao se taj dio osude promieniti tako, da je bilježnik X. počinio ovdje proturednost, jer je javni bilježnik dužan kod sudb. uredovnih djela, njemu kao povjereniku sudb. povjerenih, držati se propisa za sudca izdanih; s toga nije bilo dovoljno, da je bilježnik X. za vrieme dok je njegov perovodja obavljao raspravu ostavine, boravio u drugoj sobi, samo otvorenimi staklenimi vrati od prve odieljenoj, tu slušao raspravu te perovodji davao ubavjesti i naputke, nego je po §§ 188 i 190 car. pat. od 3. svibnja 1853 br. 81 d. z. l. bilo potrebno, da bilježnik X. sam i osobno raspravu ostavine vodi.

Ako u prizivu prizivatelj ne zahtieva, da se parbeni troškovi prebiju, ne može viši sud ureda radi parbeni trošak prebiti, makar i bilo razloga za to.

Kr. kot. sud u Krapini odbio je osudom od 17. rujna 1890 br. 7846 J. B. tužitelja, tražećega isplatu svote od 59·04 for. spp. i obsudio ga, da imade tuženomu nadoknaditi parb. trošak od 18·15 for.

Tužitelj podnese proti ovoj osudi, što se glavne stvari tiče, priziv, koji je kr. banski stol, riešenjem od 12. veljače 1891 br. 24501 odbio i u cielosti prvosudnu osudu potvrdio sa sliedećih razloga: I negledeć na to, da se je tužbom imalo tražiti ukinuće sklopljene kupoprodajne pogodbe i povratak kupovnine, tužitelj nije najme dokazao, da tuženik ne može pogodbe izpuniti i tužitelju omogućiti upis prava vlastničtva u javne knjige glede prodanih mu nepokretnina, što više, tuženik je predložio svjedočbu obćinskog poglavarstva u Gjurmancu o tom, da je tuženik zaiskao da oblast provede diobu jur potajno podieljene zadruge Buzina, sadanje vlastnice priepornog objekta, pošto je od člana iste, Stjepana Buzine u pitanju stojeće nekretnine kupio, pa da se dioba ta sada u tečaju nalazi.

Pitanje, o kojem sada tužitelj u prizivu razpravlja, najme: da li će tuženiku za rukom poći, da zamoljenu diobu provede ili ne? ne spada u ovu parnicu, nego će o tom pitanju imat odlučiti politička oblast prema propisom zadružnog zakona; a dok ovo pitanje ne bude riešeno, kazati se ne može, da tuženi ne može pogodbe izpuniti.

Okolnost ona, da je tužitelj rečene nekretnine od Alekse Buzina, sina Stjepana Buzine, koji je te nekretnine tuženiku prodao, ponovno kupiti morao, ne mienja ništa na stvari, jer tužitelj nije ni usljed ponovne ove kupoprodaje upisan kao vlastnik, pa s toga nije ni do danas tuženiku oduzeta mogućnost, da sa svoje strane shodna poduzme, da tužitelj bude upisan kao vlastnik u javne knjige.

Osuda prvosudna je dovoljno obrazložena te odgovara stanju parbenih spisa i zakona, za to ju uz odpućenje priziva obijuh stranaka kako u stvari glavnoj, tako i glede parbenih troškova potvrditi valja; glede troškova naročito s toga, što za povišenje istih razloga ne ima, ako se uvaži, da je tuženik kroz toliko godina zatezao tim, da tužitelju kao neukom seljaku omogući upis u javne knjige, pa bi se s toga troškovi ti prebiti imali, kad bi se tužitelj u tom pogledu bio poslužio pravnim liekom.

B. Mjenbeno i trgovačko.

Generalna odpravničtva osigurateljnih družtva druge pole austro-ugarske monarkije smatraju se podružnicami, te imaju se prijaviti za upis u trgovački registar.

Generalno odpravničtvo za Slavoniju ces. kr. priv. „Riunione adriatica di sicurta" u Osieku molbom de praes. 25. travnja 1890 br. 3109 zamoli sudbeni stol kao trgovački sud u Osieku, da upiše u trgovački registar za družtvene firme firmu glaseću: „Generalno opravničtvo za Slavoniju c. kr. priv. Riunione adriatica di sicurta" sa sjedištem u Osieku, priloživ obrtnu izkaznicu gradskog poglavarstva u Osieku kao obrtne oblasti prve molbe od 3. travnja 1890 br. 4630 i priloživ po kr. javnom bilježniku u Osieku ovjerovljenih podpisa Mirka R., Ladislava i Marka B. te Antuna L. iz Osieka, koji će tu tvrdku podpisivati i to svagda po dvojica izpod stampilom udarenog naziva tvrdke.

Kr. sudb. stol u Osieku odlukom od 3. svibnja 1890 br. 3109 vrati ovu molbu molitelju na popravak s tim, da ima u smislu § 18 trg. zak. doprinieti ovjerovljeni izvadak iz registra o obavljenom upisu tvrdke kod nadležnog suda glavne nastane, i da predloži punomoć takodjer u legaliziranom obliku družtva „Riunione adriatica di sicurta", kojim isto opunomoćuje u molbi navedene osobe na zastupanje tvrdke, i da priloži jedan primjerak pravila istoga družtva u roku od mjesec dana.

Da ovomu nalogu zadovolji, zamoli generalno odpravničtvo u Osieku novi rok od 30 dana, koji mu bijaše dozvoljen odlukom od 14. lipnja 1890 br. 4289, pa pošto nije ni tada udovoljilo rečenom nalogu, bijaše mu odlukom od 26. srpnja 1890 br. 5292 nanovo pod prietnjom globe od 50 for. naloženo, da u novom roku od mjesec dana nalogu zadovolji. — Molbom pako de praes. 3. rujna 1890 br. 6312 opet rečeno glavno odpravničtvo zamoli novi rok od mjesec dana navodeći, da do sad nije moglo pribavit si za to protokoliranje nuždne priloge, naročito izvadke iz trgovačkog registra suda u Budimpešti. Odlukom od 6. rujna 1890 br. 6312 dozvoljen je zamoljeni novi rok od mjesec dana.

Ali sada generalno opravničtvo podnese utok kako proti predrečenoj odluci od 6. rujna 1890 br. 6312 tako i proti prvobitnoj odluci od 3.

svibnja 1890 br. 3109, u kom veli ovo: „Po zakonu nismo mi ni dužni dat se protokolirati, jer § 18 trg. zak. propisuje protokoliranje za podružnicu, što pak mi t. j. generalno opravničtvo c. kr. Riunione adriatica di sicurta za Slavoniju u Osieku nismo. Generalno ovo opravničtvo je samo njeki podredjeni pomoćni organ ravnateljstva istoga družtva u Budimpešti te nije podnipošto koordinirano tomu ravnateljstvu, dočim je podružnica uvjek koordinirana sa družtvom glavne nastane. Podružnica ima isti djelokrug kao i glavni nastan te može iste poslove obavljati kao glavni nastan, što sve kod nas ne predleži, kao i u obće kod ni jednog generalnog odpravničtva asikuracionalnog, jer mi n. pr. ne možemo police izdavati, koje su ipak najvažniji dio osiguravajućeg posla. Da pak zakon odpravničtva takova razlikuje od podružnica, vidi se i iz § 210 trg. zak., koji govori o podružnicah i ob opravničtvih dioničarskih inozemnih družtva, te prve od drugih razlikuje, pa samo glede inozemnih družtva propisuje, da moraju dati protokolirati i podružnice i odpravničtva. Ali naše družtvo nije inozemno, jer se austrijska družtva u smislu tih ustanova zakonskih inozemnimi družtvi smatrati ne mogu. Ni napadnuta odluka ne nalaže nam protokoliranje po § 210 trg. zak. već po § 18 trg. z., dakle ni ona nas ne smatra inozemnim družtvom. Nu ako bi se naše družtvo per inconcessum i držalo inozemnim, to stoji, da je ravnateljstvo za Ugarsku, koje imade svoje sjedište u Budimpešti, kod nadležnog trgovačkog suda u istom gradu protokolirano. Iz predizloženog proizlazi, da se u govoru stojeći sudbeni nalog ne osniva na zakonu, a u istinu nije ni jedno od mnogih ovdašnjih opravničtva protokolirano. Ako smo mi prije sami zatražili protokoliranje, učinili smo to znajuć da nije nuždno, ali da ne može škoditi. Buduć nam pak ravnateljstvo u Budimpešti, komu smo podvrgnuti, protokoliranje dozvoliti ne će, pošto je to suvišno, i buduć da protokoliranje zakon ne propisuje: to molimo, da kr. banski stol napadnutu odluku sudbenog stola u Osieku ukine."

Predhodno naredio je kr. banski stol, da se potraži obavjest trgovačko-obrtničke komore u Osieku o tom, da li ima rečeno osiguravajuće družtvo u Osieku samo opravničtvo ili podružnicu u smislu § 18 trg. z. Na što je komora izvjestila: „pošto glavno opravničtvo osiguravajućeg družtva ces. kr. priv. Riunione adriatica di sicurta u Osieku posebno uredjeni ured podržaje, od koga činovnici pripadaju statusu ravnateljstva u Budimpešti: to se u smislu § 18 trg. zak. može ovo glavno opravničtvo smatrati kao podružnica pomenutog družtva." Zatim je kr. ban. stol riešenjem od 21. studenoga 1890 br. 27044 utok generalnog odpravničtva zabacio s razloga, što je napadnuta odluka od 6. rujna 1890 br. 6312 izdana u smislu zahtjeva samog utjecatelja, i što je utok proti odluci od 3. svibnja 1890 br. 3109, obzirom na propis § 10 zakona od 3. listopada 1876 (br. 86 sborn.) prekasno podnešen. U ostalom, po prvomolbenom sudu nije nikakova u stvari ništetnost učinjena, jer jedno je sam utjecatelj molio za upis svoga glavnog odpravničtva, a drugo očituje trgov.-obrtn. komora u Osieku dopisom od 4. studenoga 1890 br. 356), da glavno odpravničtvo toga družtva nije ništa drugo nego podružnica družtvena."

Na izvanredni previdni utok i ništovnu žalbu odpravničtva kr. stol sedmorice riešenjem od 12. ožujka 1891 br. 149 zabaci žalbu ništovnu generalnog odpravničtva c. kr. povelj. Riunione adriatica di sicurta za Slavoniju u Osieku kao ne osnovanu i odputi njegov izvanredni previdni utok po § 16 izv. p. p. kao neumjestan tim više, pošto su u predležećem slučaju mjerodavni propisi § 18 trg. zak. i zak. član. XX. 1878 zajedničkog hrvatsko-ugarskog sabora o carinskom i trgovačkom savezu, sklopljenom medju kraljevinami krune sv. Stjepana i ostalimi kraljevinami i zemljami Njeg. Veličanstva (br. 58 Sbor.), i §§ 1, 2, 8 i 9 zak. čl. XXII. 1878 zajedn. hrv.-ugarskog sabora (br. 64 Sbor. 1878), po kojih je odredba kr. sudbenog stola kao trgovačkog suda u Osieku od 3. svibnja 1890 br. 3109, a ni ne gledeć na to, da je ista izdana na vlastitu molbu rečenog generalnog odpravničtva za upis tvrdke, opravdana po zakonu."

Priobćio *S. P.*

C. Kazneno.

Ako se ispravak štampa na istoj strani i onakovimi pismeni, kao što je štampan članak, koji se ispravlja, zadovoljeno je propisu § 16 zak. o postupku tisk., jer zakon u § 16 ne zahtieva, da se ispravak štampa na istom mjestu, gdje je prvobitni članak tiskan.

Na tužbu Mihajla Sergeja Trbojevića naloženo je bilo uredniku „Katoličkoga lista" g. dr. Josipu Voloviću osudom kr. kot. suda zagrebačkoga od 12. siečnja o. g. br. 82., da štampa predani mu ispravak tužiteljev. Tomu je urednik zadovoljio, ali ispravak nije bio štampan na onakovom mjestu, gdje je bio tiskan onaj članak, na koji se ispravak odnosio, nego nešto niže. Na tužbu poradi toga kr. kot. sud u Zagrebu, osudom od 27. veljače 1891 br. 674 proglasi urednika dra. J. Volovića krivim prekršaja § 16 zak. o postup. tisk., ter ga po § 18 istoga zak. odsudi na globu od 150 for. na korist ubožke zaklade grada Zagreba, nadalje da imade spomenuti ispravak u prvom budućem broju „Katol. lista" ponovno na onakovom mjestu tiskati, na kojem je i članak, na koji se ispravak odnosi, te da se izdavanje „Katol. lista" obustavlja, dok ne bude toj dužnosti zadovoljeno; napokon da plati trošak kaz. postupka i ovrhe kazne.

Proti toj osudi podnese dr. Josip Volović priziv, koji je kr. sudb. stol zagrebački osudom od 21. ožujka 1891 br. 2222 uvažio, napadnutu osudu po § 421 k. p. ukinuo, te obtuženoga po § 250 t. z. k. p. odriešio od obtužbe i to s razloga: što tuženi dr. Jos. V., kad je tiskanje ispravka Mihajla Sergeja Trbojevića, naloženo mu osudom kr. kot. suda u Zagrebu od 12. siečnja 1891 br. 82, izveo u prvom sliedećem broju „Katoličkoga lista“, nije se ogriešio o propis § 16 zak. o post. tisk., jer dr. Jos. Volović kad je taj ispravak uvrstio na istoj strani rečenoga lista i onakovimi pismeni, kao što je bio tiskan članak, koji se ispravlja, zadovoljio je propisu § 16 z. o p. t., jer ma bio taj ispravak i nešto niže štampan, štampan je ipak na onoj strani, gdje je i prvi članak tiskan; a zakonu § 16 z. o p. t. ne zahtieva, da se ispravak štampa na istom mjestu, gdje je prvobitni članak tiskan; pa kad je prvi sud dra. Volovića proglasio krivim i osudio ga, počinio je ništetnost § 277 br. 9 sl. a) k. p.; zato je trebalo napadnutu osudu ukinuti, itd. (Po „Kat. listu“).

Ako žalba ništovna nije podpisana po ovlaštenom branitelju, ne ima se naprosto odbiti, nego stranki povratiti, da ju ili dade podpisati po ovlaštenom branitelju, ili da svoju žalbu ništovnu dade uvrstiti u zapisnik kod onoga suda, koji je umoljen da odluku obtuženiku dostavi.

Proti osudi kr. sudb. stola u Zagrebu od 16. svibnja 1890 br. 3675 podnese S. G. mjesto žalbe ništovne podnesak, koji sam nazva „utokom“. Sudbeni stol odbije taj utok ili bolje izvedenje žalbe ništovne po § 281 II. b) c) k. p.

Proti tomu zaključku uloži S. G. nesigniranu pritužbu (§ 281 IV. k. p.), a kr. stol sedmorice izda 14. ožujka 1891 broj 2768 sliedeće riešenje:

Vidiv, da je napadnutim zaključkom utok obtuženika proti osudi od 16. svibnja 1890 br. 3675 odbijen s razloga, što ne odgovara propisu § 281 II. sl. b. k. p., i što nije podpisan po ovlaštenom branitelju (§ 281 II. c) k. p.); vidiv pako, da se u potonjem slučaju ne ima propisu zakona ne odgovarajuća žalba odbiti, nego po 2 alineji točke c) II. § 281 k. p. žalbeniku povratiti, da ju po ovlaštenom branitelju podpisati dade, ili da svoju žalbu u smislu § 74 k. p. u zapisnik uvrsti kod onoga suda kotarskoga, koji je umoljen, da odluku obtuženiku dostavi; i vidiv, da obtuženik u ovom utoku iztiče okolnosti, koje upućuju na razloge ništovne točke 3 i 4 § 277 k. p.: to valja povodom pritužbe obtuženika ureda radi ukinuti napadnuti prvosudni zaključak, te predmet ovaj u meritorni pretres uzeti,

. . . . . . osudu po § 303 i 250 točka 3. k. p. ureda radi ukinuti i obtuženika odriešiti (od prestupka § 300 k. z.).

Priobćio *F. Haladi.*

Obseg naknade, koja se za zagodu prekršaja i prestupaka predpostavlja (§§ 229 sl. b) i 531 sl. b) k. z.)

Bečko kasaciono sudište riešitbom od 11. decembra 1890 br. 13654 dokine, u ne javnoj sjednici, napadnutu osudu prvoga suda, jer nije uvažio zagodu kao razlog, koji dokida kaznjivost; vrati natrag stvar okružnomu sudu u B. te mu naloži, da još jedan put o njoj raspravlja i onda osudu izrekne. Kasaciono sudište ovim je povodom na razjašnjenje § 531 lit. b. k. z. naglasilo: premda § 531 lit. b. k. z. izrikom ne spominje dužnost učinitelja, da nadomjesti učinjenu štetu „po mogućnosti svojoj“, kako to naredjuje § 229 sl. b. k. z.: to se ipak ovaj dodatak mora prema naravi stvari potegnuti i na zagodu prekršaja i prestupaka. Jer bi bio pravi nesmisao, da se zagoda prekršaja i prestupaka veže na strožije uslove, nego li zagoda zločinstva; pa zaista zakon ne postavlja kod zagode prekršaja i prestupaka uvjet § 229 sl. c. k. z. (da učinitelj ne uteče iz zemalja, u kojih vredi ovaj kaz. zak.), čim hoće jasno da pokaže, da zagoda prekršaja i prestupaka ovisi o manje strogih ustanovah, nego li zagoda zločinstva. Ako se razlika u izradbi §§ 531 sl. b. i 229 sl. b. k. z. historijski tako tumači, da onaj prvi potiče iz k. z. o težkih policajnih prestupcih, a ovaj potonji iz k. z. o zločinstvih g. 1803, može se na to reći, da se je, dok bijahu u krieposti prijašnji zakoni, § 274 sl. b. zakona o težkih policajnih prestupcih (odgovara § 531 sl. b. sadanjega k. z.) onako tumačio, kako se evo sada shvaća — a dokaza za to imade u literaturi; — mora se s toga tim više prema sadanjem stanju zakonodavstva § 229 lit. b. k. z. držati za glavno mjesto, iz kojega se može razabrati potanje opredieljenje onih potrebština, o kojih zavisi, po odredbi zakona, naknada štete kao uvjet zagode. § 531 sl. b. imade se dakle tumačiti iz § 229 sl. b. k. z., pak u ovom potonjem sadržani dodatak „po mogućnosti svojoj“ protegnuti i na § 531 sl. b. kaz. zak. Iz Centralblatta preveo *L.*

D. Upravno.

***Razlaz zadruge.** Kad ostane na zadružnom selištu samo jedna obitelj ili samo jedna osoba bilo usljed diobe ili smrti, dužne su upravne oblasti ureda radi na zahtjev stranke, odrediti brisanje zadružnog svojstva i upis imovine na predstavnika obitelji odnosno zadnjeg člana, kao samovlastnika (Ad. § 55 z. z. od 9. svibnja 1889).*

Na zadružnom selištu zadruge Lučić iz Majura kbr. 8 živi Nikola Lučić sa svojom jur odraslom djecom Ivom, Stevom i Milkom.

Obzirom na § 55 sl. b. z. z. od 9. svibnja 1889 zatražio je Nikola Lučić 23. lipnja 1890 pred kr. kot. oblasti u Kostajnici, da se nekretnine zemlj. br. 10 por. obć. Majur, upisane na ime zadruge, brišu te na ime molitelja kao predstavnika obitelji upišu. Nu sin njegov Stevo i kći Milka oprieše se tomu navodeć, da na zadružnom selištu nije samo jedna obitelj t. j. Nikola, već da i oni kao i brat jim Ivo svaki za sebe obitelj sačinjavaju, odnosno predstavnika obitelji predstavljaju.

Kr. kot. oblast u Kostajnici nije obzirom na § 40 ogz. uvažila prigovora Steve i Milke L., već je rješitbom od 2. srpnja 1890 br. 4185 odredila, da se imetak zadruge Lučić, gledeć na § 55 sl. b. z. z. od 9. svibnja 1889 od imena zadruge briše i upiše na ime Nikole, kao predstavnika obitelji.

Na utok Stevana Lucića potvrdi upravni odbor županije zagrebačke u sjednici od 4. prosinca 1890 br. 2178 rješitbu kot. oblasti, a pošto je isti podnio i dalnji utok na kr. zem. vlad. odjel za unutarnje poslove, to je i ova rješitbom svojom od 23. veljače 1891 br. 3514 obie gornje rješitbe s navedenih razloga, kao i s dalnjeg razloga potvrdio, što i obćinski ured u Majuru, glasom izvješća od 14. listopada 1890 br. 2819 razlaz ove zadruge na prenavedeni način zagovara; što po sadržaju zapisnika od 5. studenoga 1890 i vjerovnici, uknjiženi na nekretninah zadruge, razlazu ne prigovaraju, pa napokon što se i na prigovor utjecatelja Steve i njegove sestre Milke nikakov obzir uzeti ne ima, jer njim kao djeci Nikolinoj prema ustanovi § 55 zadr. zak. od 9. svibnja 1889 o zadrugah u ovoj stvari pravo glasa ne pripada.* *F. Malvić.*

◆

VIESTNIK.

(Mjesečna skupština prav. družtva.) Dana 11. travnja sastala se mjesečna skupština prav. družtva, kako je bilo objavljeno u 3. broju ovoga časopisa.

Predsjednik, presv. g. dr. Franjo pl. *Burgstaller* otvori skupštinu — koja nije bila baš jako mnogobrojna — te umoli g. A. *Rušnova,* viećnika kr. sudb. stola, da raspravi oglašenu themu: „Imadu li se po § 953 ogz. pod vjerovnici, koji su se jur nalazili, kad je učinjeno darovanje, razumievati samo oni vjerovnici, koji imadu pravomoćno već dosudjenu tražbinu; ter imadu li se pod izrazom „skraćeni“ (vjerovnici) razumievati samo oni, koji nisu mogli proti dužniku voditi ovrhu do namirenja.“ G. viećnik Rušnov razlagaše ustmeno svoje nazore o rečenih pitanjih; pa je skupština veoma pozorno pratila ovo razlaganje, koje priobćujemo u ovom broju medju raspravami. Poslje toga zametne se živahna debata o predmetu, u kojoj je učestvovalo više prisutnih članova. Prvi ustane odvjetnik

---

* Ova rješitba kr. zem. vladnog odjela, koja je u području županije zagrebačke prva poslje uvedenja zadruž. zakona od 9. svibnja 1889 važna je osobito s toga, što sličnih ustanova u razvojačenoj vojnoj Krajini niti je poznavao zadr. zakon od 29. prosinca 1876, niti onaj od 14. travnja 1880.

g. dr. M. *Mikulčić*. On misli, da se tu u prvom redu radi o razvrgnuću same darovne pogodbe, na što upućuje već i sam sadržaj § 953 gr. zak., u kojem se govori o tom, da se natrag traže darovi. S toga nije dosta, da se samo u tužbi spominje zahtjev na razvrgnuće darovne pogodbe, već se imade to razvrgnuće takodjer i izvesti, dakle imade se povratiti opet prijašnje stanje stvari, budi podpuno budi djelomično, prema tomu kako se vjerovnik prikraćenim nalazi. Tu pako ne može biti razlike o tom, da li su darovane stvari pokretne ili nekretne. Kad se ovako prijašnje stanje uzpostavi, onda vjerovnik ne će imati posla više sa darovnikom, već će jedino postupati proti darovatelju te može steći stvarna prava na povraćene, prije darovane stvari, niti može nastati ta komplikacija, kako da se vjerovniku dozvole ovršna sredstva na tudju stvar. Priobćuje nadalje slučaj, u kojem predmet darovanja bijahu nekretnine.* Prihvaća u ostalom thesu tu, da se pod vjerovnici § 953 o. gr. zak. ne mogu samo smatrati oni, koji su jur kakovu ovršivu ispravu proti dužniku izposlovali.

Dr. *Bišćan* ne slaže se u nekih točkah sa nazorima g. Rušnova. On razlikuje tri slučaja, gdje vjerovnik darovateljev, premda ne ima ovršive izprave, može napadati učinjeno darovanje: 1. kad hoće da se namiri njegova dospjela tražbina, 2. kad ide za tim, da se realizuje pravo zaloga, podieljeno mu na darovane nekretnine, 3. kad hoće da osigura svoje tražbine. U prvom slučaju mora dokazati obstojnost tražbine i insolventnost darovateljevu; u drugom, da mu je darovatelj podielio pravo zaloga na darovane nekretnine, a u trećem slučaju, da ima po zakonu uvjeta za zahtjev osiguranja. U prvom i trećem slučaju mora tužbu upraviti ne samo proti nadarenomu, nego i proti darovatelju (u koliko ne bi bilo pomoženo tim, da obdarenoga tuži istom nakon provedenog postupka proti darovatelju); u drugom slučaju je dovoljno, da ustane tužbom samo proti obdarenomu (zahtjev te tužbe bio bi: „da tuženi mora dopustiti, da se tužiteljevo pravo zaloga uknjiži na darovane nekretnine bez obzira na učinjeno darovanje“).

Na primjetbe g. dra. Mikulčića odgovara A. *Rušnov:* da se ne može složiti s mnienjem njegovim, da zahtjev tužbe po § 953 ogz. i osuda glasiti imadu na povratak u prijašnje stanje, jer da se to protivi § 953 ogz. i obćenitim pravnim načelom, da treća osoba ne može napadati pravne poslove drugih, koji se nje ne tiču. Da li je darovanje, t. j. sam pravni posao darovanja u obće valjan ili ne, ne tiče se vjerovnika kao treće osobe, njegovo je pravo samo u toliko povriedjeno, što mu je oduzet fond za namirenje njegove tražbine. Vjerovnici darodavca mogu s toga darovanje samo u toliko napadati, u koliko su prikraćena njihova prava, dakle samo do iznosa njihove tražbine; *samo darovanje u cielosti nije zato nevaljano.* U tom su svi komentatori složni, da petit tužbe i osuda *ne smiju* glasiti kako g. dr. Mikulčić hoće. — A kako da se i opravda mnienje dra. Mikulčića, ako vjerovnik ima tražbinu n. pr. od 254 for., a nekretnine darovane vriede 1000 for.? Ja ovo nisam istaknuo izrično u mojem predavanju, jer se nisam nadao ovoj primjetbi, jer je glede toga pitanje u teoriji i praksi nepreporno.

Na primjetbe dra. Bišćana odgovara A. Rušnov, da § 953 ogz. ne ima pred očima *založne* vjerovnike, i o tom ne ima priepora; zato nije ni ovo pitanje potaknuo. Kako se imadu založni vjerovnici namiriti, svakomu je pravniku posve jasno; da založnom vjerovniku ne treba istom napadati darovni ugovor, o tom takodjer ne će nitko dvojiti.

---

* Slučaj taj priobćiti će se u budućem broju. Ured.

Na ostale primietbe odgovara Rušnov: da je u obće svrha njegove razprave bila, da potakne diskusiju, *da li ima mjesta osiguranju uporabom ustanove § 953 ogz.* t. j. da li može vjerovnik (razumieva se, koji ne ima već zaloga) izhoditi osiguranje, ako *ne ima ovršive* izprave, sredstvom tužbe predvidjene u § 953 ogz. proti darovniku? Da može voditi ovrhu do namirenja, ako ima *ovršivu* izpravu, nije preporno.

Konačno brani g. Rušnov svoje mnenje, da darovnika, proti kojemu je vjerovnik darodavca jednom izhodio osiguranje po § 953 ogz., ne treba s nova tužiti da dopusti vjerovniku namirenje, tim što A. Rušnov tvrdi, da je već prvom osudom, kada je traženo osiguranje, izrečeno, da darovanje glede vjerovnika *ne postoji* do iznosa njegove tražbine; tim je izrečeno, da je vlastnik darovane stvari do iznosa tražbine vjerovnikove opet darodavac; može se za to ovrha voditi na temelju osude izrečene proti darodavcu i proti darovniku, koji tada samo u istom pravnom odnošaju stoji proti darovniku kao cesionar proti cesusu, te se ne može smatrati više darovnik prama vjerovniku *trećom* osobom, nego samo državateljem stvari darodavca u ime ovoga. — Još su u raspravi učestvovali presv. g. predsjednik družtva, gg. Stefanović, Daubach i dr. izjaviv u kratko svoje primjetbe. Skupština se završila oko $6^{1}/_{2}$ ure te se izjavila želja, da se razprava eventualno nastavi, bilo u Mjesečniku, bilo ustmeno na budućem sastanku.

(Novo kr. javno bilježničko mjesto.) Naredbom kr. vlad. odjela za pravosudje od 3. svibnja o. g. br. 5180 ustrojava je za obseg kr. sudb. stola u Mitrovici jošte jedno mjesto kr. jav. bilježnika, kojemu je sjedište *Šid,* a uži okoliš područje kr. kot. suda u Šidu. Za to područje obavljao je do sada bilježničke poslove kr. javni bilježnik u Iloku.

(Javna bolnica u Zagrebu.) G. odvj. dr. Š. *Mazzura,* kao pravni zastupnik obćine grada Zagreba, izda štampom izvješće, što ga je predao gradskomu poglavarstvu zagreb. o „javnoj bolnici na Jelačićevom trgu u Zagrebu.“ Ovo izvješće ne će samo uputit „obćinstvo glavnoga grada u stvar, koja je od velikoga zamašaja za razvitak i za zdravstveno stanje Zagreba“, nego je i sa pravnoga gledišta veoma zanimiva, pa i s ove strane zaslužilo da se pomno prouči.

(G. dr. Janko Čakanić) profesor na hrv. sveučilištu, već je oko božića prošle godine tako obolio na nogi, da nije mogao nastaviti predavanja. Na žalost bolest potraja pa ga još i sada prieči u izvršivanju njegovoga zvanja. Kr. zem. vlada podieli mu dopust za cieli ljetni semestar o. g. da može liečiti bolest. Kazneno pravo predaje docent dr. Josip *Šilović.* Želimo od srdca, da se g. profesor vrati opet zdrav i čil svomu zvanju.

(Umrli.) U Zenici umre 26. travnja o. g. Emil *Taufer*, ravnatelj zemalj. kaznione za Bosnu i Hercegovinu, u muževnoj dobi od 45 godina. Pokojnik je stekao za kaznioničtvo u obće, a napose za razvoj kaznioua u Hrvatskoj tolikih zasluga, da nam je dužnost obširnije obazrieti se na njegov život i rad, što ćemo učiniti u jednom od sliedećih brojeva. Sahranjen je 28. travnja velikim učešćem u Zenici.

U Požegi preminu 18. travnja o. g. Antun *Pukler*, branitelj u kaznenih stvarih, nakon duge i težke bolesti u 33. godini života. — Pokojnik bavio se još kao djak sabiranjem narodnih običaja, te je g. 1882 izdao knjigu „Prilozi kulturnoj i pravnoj povjesti Hrvata.“ — Lahka mu zemlja.

Ovrha osuda austrijskih i ugarskih burzovnih obraničkih sudova u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji.

Priobćio dr. A. Badaj.

Burzovni obranički sudovi služe praktičnim potrebam trgovačkoga života bolje, nego li redoviti državni sudovi. Ta okolnost i opravdava njihov obstanak. No ti sudovi znadu kadkada pravu mjeru praktičnosti prekoračiti. Zato se javljaju ovdje ondje glasovi, koji izazivlju strožiju kontrolu ovih sudova po državnoj vlasti.[1] Ja smatram, da i bečki burzovni obranički sud za volju praktičnosti grieši u jednoj stvari proti pravnim interesom hrvatskih pripadnika, a to glede provedbe ovrha njegovih osuda.

§ 55 štatuta bečke burze za žito i brašno kaže: „Wird dem Urtheil oder dem vor dem Schiedsgerichte abgeschlossenen Vergleich nicht Folge geleistet, so hat das Schiedsgericht das bei demselben eingebrachte Executionsgesuch zu erledigen und sich behufs Ausführung der Execution an das zuständige Gericht des säumigen Schuldners zu wenden. In Betreff der weiteren Executionsschritte hat sich die Partei unmittelbar an dieses Gericht zu wenden“.

Obranički sud bečke burze zbilja u svih slučajevih riešava ovršne molbe glede svojih osuda. Za provedbu ovrhe obraća se taj obranički sud na državni sud, gdje se ovrha ima provesti, kao što to sudovnik austrijski i naš propisuje. No to se čini samo glede ovrha, koje se imadu u Austriji provesti.[2] Čim pako dodje ovrha, koju treba u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji provesti, bečki burzovni obranički sud dozvoli ovrhu te zamoli bečki trgovački sud, da on umoli provedbu ovrhe kod nadležnog suda u Hrvatskoj. Ovaj to i učini, a naš sud rekviziciju trgovačkoga suda rieši kao i svaku inu ovršnu rekviziciju te dozvoli provedbu ovrhe.

---

[1] Dr. Leo Geller: Die Uebergriffe der Börse-Schiedsgerichte, — Wien 1884.

Razlog, koji je sklonuo obranički sud na ovakav postupak, nije sadržan u zakonu; on je pače izvan zakona, jer bi po citiranoj ustanovi štatuta burzovnog i sudovnika morao obranički burzovni sud za provedbu ovrhe zamoliti sud ovršenika t. j. gdje se ovrha provesti imade. Razlog ovomu postupku jeste i opet čisto razlog praktičnosti.

Statut burzovni bečke burze stvoren je na temelju burzovnog zakona od 1. travnja 1875, a po ministru financija i trgovine odobren. Pravo dakle burzovnoga obraničkoga suda dozvoljivati ovrhe i moliti provedbu tih ovrha kod suda za ovrhu nadležnoga temelji se na burzovnom zakonu od 1. travnja 1875. Nu taj zakon vriedi samo za Austriju, za koju je stvoren, po tom i § 55 burzovnoga štatuta bečke burze veže samo austrijske sudove, a nipošto hrvatske. Hrvatski bi dakle sudovi ovršne rekvizicije burzovnog obraničkog suda po § 383 gpp. riešili izpitujuć pri tom, da li je bila osnovana obranička sudbenost. To nebi bilo baš milo obraničkom sudu bečke burze; pa si on zato pomaže posredovanjem bečkog trgovačkog suda, koji stavlja ovršne dozvole obraničke pod okrilje svojih rekvizicija.

Ovo je vrlo praktično stanovište; nu da je ono isto tako nezakonito, to je jasno, pošto se tako nepravilno na račun naših zakona zakonska moć austrijskog burzovnog zakona i štatuta bečke burze za žito i brašno prenaša u autonomni pravni teritorij kraljevine Hrvatske i Slavonije.

Ali i austrijska judikatura zauzimlje nepravilno stanovište u tom, što preuzimlje ovu posredničku ulogu izmedju bečkog burzovnog obraničkog suda i hrvatskih sudova. Razlozi, kojimi opravdava austrijska judikatura ovo posredovanje, izraženi su u rješitbi bečkoga prizivnoga suda od 2. srpnja 1889 broj 8967, koju je vrhovno bečko sudište potvrdilo. Ti razlozi su doslovce sliedeći: „In Erwägung, dass im Sinne des § 55 der Statuten der Frucht- und Mehlbörse, unter dem zuständigen Gerichte, durch welches der Vollzug der Execution zu veranlassen ist, nur jenes inländische Gericht verstanden werden kann, welches nach den allg. Jurisdictionsnormen zuständig gewesen wäre, die aber mit Rücksicht auf den Streitgegenstand und die aus den Urtheilsgründen ersichtliche Unterwerfung unter ein Wiener Gericht, das k. k. Handelsgericht in Wien ist, und in Erwägung, dass laut Entscheidung der k. k. Banaltafel in Agram vom 17. Oktober 1888 Z. 26.005 dieses Gericht den Vollzug der begehrten Realexecution insbesondere auch deshalb verfügt hat, weil die Bestimmungen des XVII. Hauptstückes der kroat.-slav. C. P. O. im Hinblicke auf die §§ 4, 34 und 37 a. b. G. B. sich auf diese Erkenntnisse und Erledigungen dieses Schiedsgerichtes nicht ausdehnen lassen“.

---

[2] Sbirka rješitba Glaser-Ungerova br. 10.218, 10.272, 10.364, 10.425, 10.438, 10.447, 10.467.

Dva su dakle razloga, kojimi austrijski sudovi opravdaju ovakovu svoju posredničku ulogu izmedju burzovnog obraničkog suda i hrvatskih sudova.

Jedan je razlog, što bečki sud postaje nadležnim kroz to, što se je stranka podvrgla nadležnosti bečkog burzovnog obraničkog suda. No da se taj razlog ozbiljno neuzimlje, pokazuje gornji niz rješitba, po kojih se na ovršenike, koji u Austriji prebivaju, to načelo neupotrebljuje, jer se ne rekvirira bečki sud za ovrhu, nego onaj sud, gdje se ovrha izvesti imade. Ali zato, što ovršenik neprebiva u Austriji, ne postaje bečki sud za posredničku ulogu nadležnim.

Kada se tko podvrgava sudbenosti obraničkoga suda, ne podvrgava se on državnomu sudu, već ga izključuje. Zato je odviše smion zaključak, da tko se podvrgava obraničkomu sudu, podvrgava se i stanovitomu redovitomu sudu, koji se niti ne spominje, tim više, što prorogacija i po austrijskom sudovniku mora biti izrična. Kada § 55 štatuta burzovnog govori, da se za provedbu ovrhe ima zamoliti sud, koji je za tu provedbu nadležan, te kada i po austrijskom sudovniku imade provedbu ovrhe dozvoliti sud, gdje se ovrha provesti imade; to se neda taj jasni smisao zakona fikcijama o prorogacijah ovršnog suda ukloniti; ovršni bo sud nemože se prorogirati.

Ovaj razlog dakle neopravdava takove posredničke uloge.

Drugi razlog, kojim austrijski sudovi opravdavaju ovakovo posredničtvo, jest poziv na naše pravosudje, po kojem se ustanove XVII. poglavja gpp. obzirom na §§ 4, 34 i 37 ogz. nemaju uporabiti na obraničke osude bečkog burzovnog suda, te na rešitbe tih sudova, pa se po tom rekvizicije ovršne provadjati imadu. No ovaj razlog nije takodjer kadar opravdati posredničtvo bečkoga trgovačkog suda, jer kada bi se zbilja osude i ovršne dozvole bečkoga obraničkoga suda imale po austrijskih zakonih prosudjivati, kada je u pitanju njihova ovršivost u Hrvatskoj: odatle nebi sliedilo, da bečki trgovački sud imade posredovati kod našeg suda za provedbu ovrhe, dozvoljene po sudu bečke burze.

No ja smatram, da i ovo pozivanje i inače nije pravilno.

Austrijski sudovi naime u svom pravosudju drže se drugoga nazora, jer za prosudjenje ovršivosti inozemskoga burzovnoga lauduma ustanovljuju, da se imadu sudovi držati svojih domaćih zakona,[8] a poimence § 270 gpp. slovećeg ob ovrhi osuda obraničkih sudova.

Prema tomu ne mogu se austrijski sudovi pozivati na različne nazore naših sudova.

Ja smatram dakle, da austrijski sudovi ne mogu opravdati posredničke uloge, koju vrše izmedju burzovnoga obraničkoga suda i naših sudova.

Postupak bečkog burzovnog obraničkog suda, a isto tako i austrijskih sudova, kojim se načinom gore iztaknutim priskrbljuje ovršivost laudumu toga obraničkoga suda u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, nije pravilan te neodgovara austrijskim zakonom i obćoj judikaturi tamošnjoj. Zato je kr. banski stol rešitbom od 29. prosinca 1886 broj 30.017 ovršnu rekviziciju bečkog suda istomu povratio obzirom na to, da § 55 burzovnog štatuta bečke burze u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji nevriedi, da po tom obranički sud nemože za Hrvatsku dozvoljivati ovrhe, nego da se ista mora prema propisom § 383 gpp. zatražiti kod redovitog suda ovršenikovoga. Ali g. 1888 staviše se naši viši sudovi na stanovište, da se i ovakove rekvizicije austrijskog suda imadu kao i ostale ovršne rekvizicije riešavati i neupuštajuć se u unutarnje prosudjenje tih rekvizicija.

---

[8] Glaser-Unger-Walther zbirka br. 5717.

Ja smatram, da je i ovo praktičnošću bečkog burzovnog obraničkog suda izazvano stanovište nepravilno.

§ 4 ovršne novele od 17. prosinca 1876 kaže: „Ovrhe dozvoljene po sudovih u zemljah krune ugarske, za koje ovaj zakon neima krieposti, i po sudovih u kraljevinah i zemljah, zastupanih u carevinskom vieću, imadu na rekvizicije tih sudova ovršivati ovozemni sudovi prema propisom ovoga zakona“.

Da se daklem austrijska ovrha kod nas provede nije dosta, da je provedbu austrijski sud rekvirirao, već da je ovrhu takodjer austrijski sud dozvolio. — No u nazočnom slučaju predleži samo rekvizicija austrijskoga suda, dočim ovrhe nije dozvolio austrijski sud. Obranički bo sud bečke burze nije austrijski sud u smislu § 4 ovršne novele od 17. prosinca 1876.

U prvom bo redu taj obranički sud niti nije stalan sud. Ova institucija sastoji u tom, da se po članovih burze za izvjestnu periodu bira kolegij osoba — album judicum — iz kojih se u konkretnom slučaju biraju obranici, koji prosudjuju stanovit prepor.[4]

No kada bi se za volju toga, što burzovni sud može za Austriju izricati ovršive osude te ovrhu tih osuda dozvoljivati, uzelo, da je burzovni obranički sud stalan sud, to on ipak nije takav, na kakav misli § 4 ovršne novele, pošto ovaj predpostavlja državni sud, koji vrši sudbenost u ime državnoga suvereniteta, a ne privatni sud, makar se lauda toga privatnoga suda u Austriji bezuvjetno ovršivala.

Nedvojbeno spada § 4 ovrš. nov. u medjunarodno privatno pravo. Tamo mu je razlog, tamo smisao, tamo i opravdanje.

---

[4] Geller n. n. mj. str. 9.

Po obćem državnom pravu smatra se pravosudje izljevom državnoga suvereniteta. Pa pošto je državni suverenitet izključiv, to se nema osuda i rekvizicija inozemnog suda u tuzemstvu ovršivati. Na tom strogom stanovištu stoji i danas Engleska, koja nikakove vanjske osude neovršuje. Nu razlozi shodnosti i saobraćaj naroda su sklonili pojedine države, da od te strogosti popuste, pa da ovršuju i inozemne osude i rekvizicije.[5]

Kada se daklem ovršni reciprocitet uzme kao koncesija inozemnomu suverenitetu, pa kada obranički bečki sud burzovni nevrši sudbenosti u ime državnoga suvereniteta, onda se i reciprocitet § 4 ovršne novele ne može odnašati na ovrhe dozvoljene po tom obraničkom sudu. § 4 misli na ovrhe dozvoljene po sudovih, koji sude u ime Njegova c. i kr. apoštolskoga Veličanstva.

U organizatornih ustanovah pravosudja postoji načelo, da se nitko nesmije oteti svojemu redovitomu sudu. Ako od toga pravila imade iznimaka, ove se kao contra rationem juris postojeće imadu stezno tumačiti, t. j. tako, da se čim manje od pravila udalje. Ovakova iznimka su obranički sudovi.

Kod obraničkih sudova naš § 383 gpp. odredjuje, da nemože nikada obranički sud dozvoliti ovrhe svoga lauduma, već redoviti sud ovršenika, te da se kod toga redovitoga suda imade ovrha zatražiti priloživši izvorni kompromis.

Kada dakle organizacija našega pravosudja na ovih temeljnih načelih počiva, onda se za volju neke krivo shvaćene susretljivosti nesmije ovršivost § 4 ovrš. nov. protezati na lauda privatnoga suda obraničkog bečke burze.

Parbeni postupnik za Njemačko carstvo stoji na vrhuncu dosadanjeg procesualnog napredka. Po ovom se postupniku moraju njemačka obranička lauda kao i inostrane osude ovršivati tek tužbom, actio judicati. Time je rečeno, da domaća lauda i inostrane osude stoje na istom stepenu pred zakonom. No kada domaća lauda, izrečena u okviru domaćih zakona se izjednačuju sa inostranimi osudami, onda je izključena mogućnost izjednačivati inostrana lauda obranička sa osudami inostranih državnih sudova. Ovo je načelo iz duha internacijonalnog privatnog prava izvadjeno, pa mora služiti kao pomoć tumačenju § 4 ovrš. nov.

---

[5] Püttlingen: Handbuch des in Oesterreich geltenden internationalen Privatrechtes III. Abschnitt. Von dem Vollstreckungs-Verfahren, str. 278.

Drugčije se ima stvar sa osudami peštanskog obraničkog burzovnog suda. Po z. čl. LIX : 1881 § 98 dozvoljuje sudbeni stol peštanski ovrhu na temelju osude obraničkog suda peštanske burze, pošto su ovršnim postupnikom z. čl. LX : 1881 § 1 toč. e. osude te kao ovršive javne izprave izjavljene. Pošto tu državni sud dozvoljuje ovrhu i rekvirira provedbu, to se mora prema § 4 ovrš. nov. takova rekvizicija obaviti bezuvjetno.

Kako se vidi, neudovoljuje kodifikacija § 4 ovrš. nov. Ista bi imala ili u obće kod nas izjaviti sve ono sudbeno ovršivim, što je u Austriji i Ugarskoj sudbeno ovršivo; ili bi imala taksativno nabrojiti one naslove ovršne, koji se kod nas takovimi priznaju, makar su poriekla inostranog.

Uredjenje vrednote (valute).*

III.

1. Prid (agio) i njegovo vjekovito tetubanje čine markantno obilježje papirnoga novca. U gospodarstvo naroda sa papirnom valutom, bila ta samo faktična ili i juristična, uvlači se nepouzdanje i nesigurnost; danas agio odnosno disagio iznosi $20^{0}/_{0}$, a tko znade, kolik će biti na koncu mjeseca, ili na kraju onoga vremena, kada treba sklopljeni posao efektuirati? Spekulacija i kraj uredjene valute može da zastranči, uz papirnu prate ju sve gnjusobe vratolomne igre. „Državna vlast (austrijska) mišljaše, da mora intervenirati, i nekoliko najgorih agioteura moralo se strpati u vojničku monduru“, piše Augsb. allg. Ztg. mjeseca stud. 1850[1], koja zove te agioteure — vampirima; pače je i službeno novinstvo bečko moralo koriti zloporabe sa valutom.[2] Ta nestalnost

---

* Vidi Mjesečnik br. 2 o. g. str. 49. Ured.

[1] Kramař o. c. str. 45.

[2] Idem, str. 62. Stara bankarska kuća Arnstein i Eskeles obustavi plaćanja mjeseca svibnja 1859, jer ju postigoše ogromni gubitci u spekulaciji sa

vrednosti papirnoga novca pokazuje se tako prema cienam robe, koja se plaća u novcu papirnom, kao i u odnošaju papirnoga novca prama kovanomu. U teoriji gospodarskoj još je kontroverzno pitanje: da li se mienja agio povodom umnožanja papirnoga novca (teorija kvantiteta) ili pako poglavito povodom nepovjerenja u gospodarske prilike zemlje, koja se mora služiti papirnom valutom, i osobito povodom spekulacije na burzi. Jedno i drugo mnenje ima svojih pristalica, nu do sada ima više teorija kvantiteta, koju brane odlični narodni ekonomi: D. Ricardo, M. Culloch, J. St. Mill, Nebenius, Rau i dr.; dočim za ovu drugu pristaju medju inimi Tooke, Göschen, A. Wagner i t. d., dočim treći misle, da se ova dva uzroka disagia ne dadu rastaviti, jer da množanje papirna novca i nepovjerenje u izdavaoca stoje medju sobom kao uzrok i učinak. Nije umjestno zalaziti u potanje ispitivanje razloga ovih teorija, dovoljno je konstatovati, da je tetubanje prida stalni pratioc papirne valute, koji prieči, da se gospodarske prilike ustale. To potvrdjuje izkustvo stečeno u svakoj državi, koja je ma bilo u kojoj periodi svoga života rabila ovo sredstvo kolanja. Obće je poznato desolatno stanje francezkoga novčanstva posljednjih godina prošloga stoljeća, kad je vrednost assignata spala na ništa, te se za jednostavni zajutrak plaćalo po 50—60 franaka. A razloženo je bilo već u ovom članku, u kakovom se je položaju našla carevina austrijska g. 1811 i 1812. Onomu dodajemo, da je od g. 1848 do 1867 bilo vremena, kada je agio kovanoga novca iznosio 35 do 50%, te je papirna forinta jedva vredila 50 nvč.[3]

Dosadanje razlaganje pokazalo je, što je bečka vlada od g. 1850 do 1867 radila i kakove odredbe izdavala, da uspostavi kovnu valutu; da je dva puta: god. 1858 i 1864 bila gotovo

---

valutom. Radila je, da prid pade, dakle „quasi patriotični“, ali prilike bijahu jače od nje. „Zaista karakteristično je, da se nikada ne čita o fallisementu ljudi, koji su spekulirali proti austrijskoj valuti, dakle na njeno rasulo — pače baš protivno, sve viesti kazuju, da im je uvjek dobro bilo“.

[3] Kramař o. c. navodi podatke o pridu na srebro od g. 1848 do 1870; po tih podatcih iznosio prid od 1848—1854 promjerno 17.9, mjeseca svibnja 1854 g. 36.6; 1855—1858 god. 9.3, mjeseca listopada 1858 g. 0.3; 1859 do 1861 31.5, mjeseca travnja 1861 g. 49.1, mjeseca veljače 1866 g. 2.4, 1866—1870 promjerno 20.6, mjeseca lipnja 1870 preko 25.5.

dosegla taj cilj, nu političke komplikacije i nesretni ratovi sve su osnove porušili i novčanstvo još jače pomrsili.

Novac austro-ugar. monarkije, ako se stvari motre kako u istinu postoje, a ne lih sa gledišta jurističkoga, sastoji gotovo izključivo od papira. — Srebrnim novcem riedko se što plaća; pred dvie tri godine isplaćivahu se beriva činovnikom dielomice u srebru, što je opet prestalo; podmiruje se dielomice i carina u srebru priračunav naravski prid na zlatni novac, pošto se carina plaća u zlatu. Srebrni novac, u koliko ga privatni promet ne odbija, teče u kase austro-ugar. narodne banke. U velikom prometu plaća se osim novca papirnoga i u zlatnom novcu, redje u cekinih (dukatih), češće u napoleonih, a još češće u novijem zlatnom novcu, koji se kuje u komadih od 8 i 4 for., što odgovara 20 i 10 franaka u zlatu.

Papirni novac sastoji se od bankinih nota i državnoga papirnoga novca; obie vrsti imadu tečaj pod moraš, obie za sada neizkupive, a veliko obćinstvo jedva si je svjestno razlike medju jednom i drugom vrsti papirnoga novca; a najmanje poznaje nedostatke državnoga papirnoga novca. Banka bi mogla svoje note zamienjivati za kovani novac, jer ima dovoljno sredstva za to, dočim država ne ima sada nikakova fonda, da svoje note zamieni za novac kovani, prije pako ne može ni banka preuzeti „plaćanje u gotovu“, jer banka mora primati i državne note, koje nisu napose ničim osigurane. Prema zakonu od god. 1887 (zak. čl. XXVI. g. 1887 hrv.-ug. sabora) note austro-ugar. banke izdavaju se prema načelom bankovnim; $^2/_5$ svih nota treba da su osigurane dragocjenom kovinom ili devisami (mjenice strane) glasećimi na zlatni novac, ostale drugimi vrednimi papiri te inom imovinom banke. Ako bi se izdavalo više od 200 for. nota nepokrivenih kovinom, mora se od toga viška 5% poreza plaćati.

K ovim dviem vrstim papira pridružuje se treća, najme kamatonosne hipotekarne naputnice; nu ovih potonjih zajedno sa državnim papirnim novcem ne smije biti u cirkulaciji više od 400 dotično 412 mil. for.

U god. 1870/71 stajaše još relacija vrednosti zlata prema srebru kao $1 : 15^1/_2$; u austro-ug. monarkiji plaćalo se na srebrni novac prida 20 do 22% u papirnom novcu. Ali počam od g. 1872 pada prid, već god. 1875 iznosi promjerno 3.40%, a g. 1878 gotovo je sasma nestalo prida.[4] Ovo nestajanje prida na srebro u savezu je sa padanjem vrednosti srebra; povodom najme raznih dogodjaja medju koje spada i uvedenje zlatne valute u Njemačkoj, poče naglo padati vrednost srebra, a s njim smanjivaše se i vrednost austrijske srebrne forinte. Doduše ciena se je srebra izmedju g. 1878 i 1880 opet nešto podigla; ali od ove godine pa do sada pada lagano. Pored toga papirna forinta austr. g. 1879 ne samo da je dostigla kurs srebrne forinte, nego je pače vrednost ovoga prama kursu papirna novca nešto pala, nastade disagio srebra prama papiru.[5] Neki drže, da je onda nastupio bio sgodan momenat, da se uspostavi kovna valuta, jer je papir stajao al pari sa srebrom, pače ovo pokazivaše neki disagio; da se je ta operacija dala manjimi žrtvami izvesti, a uz to bilo bi se zapriečilo dalnje padanje vrednosti srebra. U vladinih krugovih nisu tako mislili, a ne znamo da li se i danas misli na to, da postane srebrni novac našim kuratnim novcem. Nu to je istina, da su god. 1879 nastali liepi dani za spekulante, arbitrageure. Austrijski bankiri kupovali bi srebra u inozemstvu, dali iz njega kovati novac, pa su onda nastojali, da srebrne forinte turnu u promet ili u austro-ugar. banku, a dobivahu u zamienu papirnu forintu, koja je viši tečaj imala. Ovoj spekulaciji učini kraj vlada zabraniv kovati novac na račun privatnika; tim je malaksala trgovina sa srebrnom forintom na bečkoj burzi, a usljed toga i prestao se bilježiti kurs srebra; da se je bilježio, vidilo bi se, da je još g. 1888 bilo moguće za 85 for. papira kupiti srebra, iz kojega se je dalo nakovati 100 srebrnih forinta.[6] Srebrna i papirna forinta imadu dakle sada jednaki tečaj, pače ova stojaše faktično nad vrednosti srebra; ali na svjetskom tržištu stanje austrijske valute nije nimalo povoljno; jer u koliko je nestalo prida na srebro, počimlje već g. 1870 pojavljivati se agio zlata prama srebru, pa dok je god. 1873 iznosio prid zlatnoga novca prama srebrnomu 2.5, papirnoga prama srebrnomu 7.4, a papirnoga prama zlatnomu 10.1; iznosi god. 1889 prid zlata prema srebru 32.4.

---

[4] G. 1871 iznosio je promjerno prid na srebro 19.6, već sliedeće god. samo 8.9, 1873 g. 7.4 i tako sve manje, dok je 1878 g. iznosio samo 1.9, a kosnije se više ni nespominje. — Što je dublje padala u Londonu vriednost srebra, to je prid bivao manjim.

[5] Pacher P.: Die oesterr.-ungar. Währung str. 100 tvrdi, da je god. 1879 iznosio prid nekovana srebra na papirni novac 2.9, g. 1886 pače 8.3, a 1889 g. 21.4. Nu ovo izračunavanje temelji se na privatnih bilježkah.

[6] Lotz W.: Die Währungsfrage in Oesterreich-Ungarn“ u Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirthschaft i D. Reich god. 1889.

2. Novac ovršuje važne funkcije u životu naroda. Nije samo „nervus rerum gerendarum“ (Bodinus), nego je prvo i najznamenitije sredstvo miene, koji upravo zato čini dragocjenih usluga zamieni i trgovini, jer se ne troši na prešne ljudske potrebe, kako se troše i rabe druge vredne stvari, nego nepotrošen i neupotrebljen u koju specialnu svrhu služi jedino i izključivo prometu. Novcem se mjeri vrednost svih stvari, koje ljudi medju sobom zamienjuju ili jedan drugomu odstupljuje. Kako se kilogramom mjeri težina, metrom dužina i prostor predmeta, tako vrednost dobara u gospodarstvu mjerimo novcem. Svaka poraba i sva cirkulacija novca basira se na potrebah gospodarske miene, u obće na potrebah života družtva ljudskoga pa na obće priznatom svojstvu materije novca, da ima kao takova vrednost, i da se za nju nabavljaju druge stvari. Kovani novac rabi se još i u druge svrhe, n. pr. prištednje najlaglje se slože u novac; s njim se laglje razpolaže, nego li sa drugimi stvarmi; tko ima 50.000 f. u novcu, slobodnije se kreće, nego tko posjeduje imanje vredno isto ovoliku svotu. K ovim funkcijam dolazi nešto novija, da se novcem pravovaljano plaćaju tražbine, ispunjuju obveze. Ovu funkciju prima novac od države, koja svakoga pravno obvezuje, da mora primiti novac u ime naplate. Stranke mogu se pogoditi, da će jedna drugoj tražbinu isplatit i drugčije, n. pr. tudjim novcem, ili davši drugo dobro; nu to biva na temelju slobodnoga sporazumka; ako novac ne ima prisilna tečaja, ne mora ga druga stranka primiti.

Novac se pravi od materije, koja ima po sebi vrednost, ili ako je ne ima po sebi, mora da za njim stoji neka druga vredna stvar, koju on samo zastupa, te ga primaju za to, jer znadu da je tako. Tečajem viekova razna dobra rabljena su kao sredstvo miene, dok napokon nisu posvema ovladale kovine: zlato i srebro. U novijem vremenu nadodje još nova vrst — papirni novac i bankine note kao surogat novca. Dragocjene kovine imadu uvjek i svagdje veliku vrednost; istina, ta vrednost nije nepromjenljiva; ali promjena njena kreće se samo u užih granicah; skala promjene vrednosti kovine giblje se jedino od te u istinu postojeće vrednosti, nikada pako od ništice absolutne nevrednosti. Pored sve te nestalnosti ipak dragocjene kovine ostaju uvjek osobito prikladne za novac. I trošak produkcije ovih kovina manje se mienja; sravniv taj trošak i trošak kovanja sa vrednosti tvari, onaj izčezava. Istina je, da ponuda i tražnja utiču na cienu i plemenitih kovina, te mogu i znatnijih razlika izvesti: ali opet ne u tolikoj mjeri kao kod drugih dobara. Znatnija diferencija može nastati u odnošaju vrednosti jedne dragocjene kovine prema drugoj, ako se jedna kovina demonetisira u većem području, u kojem je do sada vladala, a uz to se umnoža i produkcija. Takav pojav opaža se upravo u našoj dobi kod srebra, kojega je vrednost prema zlatu znatno pala. Nu takovi kalamiteti, kakove prouzrokuje papirna valuta, ne nastaju nikada od kovne valute.

U prometu rabe se note banka, koje su pravno ovlaštene izdavati note, zatim državom izdavane note. Bankine note jesu pravo uzev naputnice na izvjestnu sumu kovana novca, pa se banka obvezuje, da će svakomu posjedniku note, kadgod od nje zaišće, platit u kovanom novcu onoliko, na koliko glasi njena nota. Prema ovoj obvezi mora banka držati vazda u pripravi neku zalihu kovana novca i nekovane dragocjene kovine. To se zove kovna (metalna) fundacija. Ovom gotovinom izmienju banke note, koje se u redovitih okolnostih njoj vraćaju da je promjeni u kovani novac. U kojem razmjeru da stoji ta gotovina prema ukupnoj svoti kolajućih nota, to nije svagdje jednako uredjeno; nu to stoji, da nigdje banka ne ima toliko gotovine, koliko iznose njene note. Ostale note, koje nisu kovnom fundacijom osigurane, treba da nadju svoje pokriće ili osiguranje u drugih vrednih papirih i zalozih te u inoj imovini bankinoj. Solidno i oprezno upravljana banka udešava svoje poslove tako, da može i posljednju notu izkupiti kovanim novcem. Na tom uredjenju temelji se kolanje bankinih nota; vjeruje se banki, da može i da je voljna svojim obvezam zadovoljiti. Dok nije ta vjera uzdrmana, dotle njene note idu iz ruke u ruku kao i novac, njimi se plaća dug i čine zajmovi u prometu, premda ih nitko ne mora primati, izim da imadu prisilni tečaj; nu tada nisu više note bankine nego državni papirni novac, ma da je izdaje još banka.

Bitno razlikuje se od bankine note čisti državni papirni novac, državne note. Papirni novac ima valutu, t. j. država odredjuje, da će ga primati na svojih blagajna u ime plaćanja kao novac kovani, pa da su ga takodjer i privatnici dužni uzimati pod istim naslovom. Porezovnik može dakle porez svoj platit u papirnom novcu, ali mora ga primati, kada njemu država ili tko drugi štogod plaća. Nadalje izdavaoc papirnoga novca, t. j. država ne obvezuje se, da će svoje note na zahtjev posjednika zamieniti novcem kovanim, ne ima u pripremi nikakove gotovine, nikakove posebne fundacije. Ako se u obće hoće govoriti o kakovom pokriću, moramo misliti na neku neizvjestnu državnu imovinu u budućnosti, o kojoj se ne zna, hoće li je u obće i biti, pa ako je bude, kada i koji će se dio njezin upotrebiti na isplatu papirnoga novca. „Pošav neposredno od tvari bez ikakove vrednosti, kreće se vjera u tu buduću imovinu u nekom vacuumu sa svimi fluktuacijami, pa se sa mienjajućimi prilikami države mienja i ta vjera“ (Hasner). Uz takov čisti neodkupivi papirni novac ne može obstojati bankina nota, koja se zamienjuje na zahtjev posjednika, nego i ova postaje papirni novac, te se razmjer vrednosti papirnoga novca prenosi i na ovu. Može i država izdavati nota, kojim ne daje prisilna tečaja, barma ne u prometu medju privatnici; ili koji se mora primati, ali se država obveže, da će ga na zahtjev izmieniti za kovani novac, dotično da se mora neki dio poreza u takovom papiru plaćati. Istina, ovo oboje nije posve dostatno, ali ipak daje posjednikom neku veću sigurnost. Poglavito u Njemačkoj izdavalo se ovakova papirna novca, i to stranom, da se nabavi u potrebi platežnoga sredstva, stranom da se prometu namakne lagljega i udobnijega platila, imenito dok se je još manje izdavalo bankinih nota. Ovakove note nisu pravi ili čisti novac papirni.

Po svojih gospodarskih, pravnih i financijalnih posljedicah daleko zamašniji i daleko opasniji je pravi ili čisti papirni novac državni. Izdavan u velikoj nuždi, kad se ne može drugim sretnijim načinom namaknuti nuždnih sredstva, papirni se novac nagomilava daleko preko potrebe, pak djeluje kud i kamo štetnije, nego li nekadanje pogoršavanje kovanoga novca, koje sada najodlučnije odsudjujemo. Mnogo se iztiču zle posljedice papirne valute, pa bi ih jedva trebalo razlagati nam, koji preko četrdeset godina imamo prilike na vlastite oči motriti te posljedice i osjećati njihov upliv na gospodarstvo i financije. Tek letimice naglasujemo, da papirni novac potiskuje iz prometa novac kovani po onom Greshamovom zakonu, da loš novac iztiskuje iz prometa bolji; oštećuju se vjerovnici i dužnici, stradaju seljak i zanatlija, pa svi oni, kojim se beriva isplaćuju u manje vrednom novcu; mnogo pati vanjski promet.

Istina, ima producenta, koji se ne tuže na lošu valutu, kojim je ona prava zaštita, baš kao i zaštitna carina. Posjednici velikih imanja i veliki industrijalci crpe liepu korist iz neuredjene valute, jer ne ima sumnje, da se roba iz stranih zemalja, koje imadu kovnu ili pače samo zlatnu valutu, teže uvozi u zemlju sa nevaljanim novcem, jer strani sviet traži boljega novca ili veći prid, usljed česa poskupljuje inostrana roba; a naprotiv lahko i rado se izvozi domaća roba, koja se plaća u inostranstvu kovanim novcem.

I kraj sustava slobodne trgovine nastupom prida na dragocjene kovine, teže bi se strana roba uvažala, a kako da nebude sprečavan uvoz, kad uz prid na zlato ili srebro postoje još i carine, pače se ove i povisuju, kako to biva u austro-ugar. monarkiji počam od g. 1878. Dakle na jednoj strani povišenje carine uvozne, na drugoj rastući prid na drage kovine: to dvoje navraća zlatnu kišu u blagajne velikih posjednika i industrijalaca. Nu ta dvostruka zaštita puni žepove njihove samo dotle, dok ne treba iz inozemstva nabavljati: strojeva, materijala i polufabrikata, jer to se kupuje za višu cienu, usljed česa postaju i troškovi produkcije većimi, dakle produkcija skupljom. Imajuć sve to pred očima, ne treba se čuditi, „da pred svimi ugarski producenti žita i velik dio cislajtanskih industrijalaca svako pogoršanje valute netajenom radosti pozdravljaju“.[7] Nu kad se ovo pitanje razgleda ne s uzkoga gledišta posebnih interesa, nego pogledom na obće dobro, treba si najprije dati računa o tom: da li je visoka zaštita, koju davahu i daju carine te loša valuta velikim posjednikom i industrijalcem, potaknula ove, da podignu i razviju svoje poslove, da si otvore nova tržišta, poplate prijašnje dugove. To se zaista i dogodilo pod sličnimi okolnostmi, n. pr. u sjedinjenih američkih državah; ali takim uspjehom nemože se pohvaliti n. pr. gospodarstvo naroda austro-ugar. monarkije; pače ova zaštita valutom priskrbljena bijaše kod neriedkih poduzeća povodom, da se ostane pri dosadanjem načinu produkcije, pa se baš nikakov ne vidi napredak. Ali i ovo moglo bi ovako vrediti predpostaviv, da te grane produkcije nisu zadužene. Nu ta predpostava nije osnovana, jer zemljištni posjed ne samo da je zadužen, i da su ti dugovi načinjeni u novcu papirnom, nego i zajmovi u zlatu nisu nikakova riedkost; kod industrijalnih dioničkih družtva ne riedko uplaćuje se dion. glavnica u zlatu, pa se mora u zlatu i ukamatiti. U ovih slučajevih umanjuje se eto i ona korist, koju neki krugovi produkcionalni od loše valute imadu ili bi mogli imati. Maleni obrtnik, posjednik manjih imanja i seljak, zaista neimaju nikakova razloga želeti, da ostane stanje neuredjene valute; još manje pako radnici, koji pod lošom valutom možda najviše stradaju, jer se njihova plaća riedko kada za onoliko povisi, koliko je vrednost kolajućega novca spala, pa moraju manje vrednim novcem podmirivati svoje potrebe u vremenu, kada su baš radi loša novca poskupila sva sredstva svakdanjega života. Radniku se u obće škrto odmjeruje plaća; pa da mu se i poboljša pod ovakimi prilikami, ipak ne bi mogla sliediti sve promjene tečaja papirna novca. Kako radnici tako stradaju činovnici i službenici državni, zemaljski, občinski, zakladni, i t. d., pa onda razni državni vjerovnici, jer jednim i drugim isplaćuju se njihova beriva, odnosno kamate u novcu razvredjenom, i u iznosu, ustanovljenom u prijašnjem vremenu, kad je novac imao veću vrednost. — Vanjskoj trgovini ne cvatu bome ruže uz onaku valutu; a trgovački stališ težke pati dane uz nju. Tako zadaje ona muke i stradanja većini pučanstva, uvlači u gospodarske poslove nesigurnost i nepouzdanje, podjaruje strasti za nečistimi spekulacijami, mjesto stalnoga i solidnoga, dobiva gospodarstvo aleatorni karakter. Ali i državne financije stradaju pod neuredjenom valutom. „Porezni teret, — piše već spomenuti Lotz, — što ga austrijska država svojim gradjanom namiće, dotjeran je do skrajne još moguće granice, a ipak dolazi svake godine „manjak“ u državnom kućanstvu (Ovo je pisano god. 1889. Ured.), pa ako se dogodi, da jedne godine ne prati taj redoviti drug (deficit) austrijsko i ugarsko kućanstvo, ljudi nevjerujuć mašu glavom držeći, da je ta iznimka nastala onako slučajno. Silni dugovi u zlatu Austrije i Ugarske tim jače pritišću, čim se usljed razvrede srebra pogoršava valuta. Pored svega bogatstva tla i nepreporne darovitosti stanovnika monarkije, ne uživaju financije Austro-Ugarske u zemljah zlatne valute, t. j. u zemljah bogatih kapitalom, onoga povjerenja, koje ide narod takove kulturne važnosti. Tajno dvoji se o tom, hoće li moći država, kad bi nastao rat, nastaviti plaćanje kamata u zlatu; ta sumnja opaža se i u tom, da kurs i ovakih u zlatu ukamaćenih papira pada kod svake ozbiljnije političke bojazni, kako se to vidilo početkom g. 1887.“

---

[7] Lotz: l. c. str. 24.

Od god. 1878 ovamo nestalo je prida na srebro kod nas, papirna forinta daje i prima se kao i srebrna, obie su u tečaju al pari. Ali prida u obće nije nestalo; samo što ga sada plaćamo na zlato, naprama kojemu je vrednost srebra znatno pala. Velike gospodarske i prometne sile: Francezka, Englezka i Njemačka imadu zlatnu, dotično dvovrstnu valutu, nabavili mi robe iz kojegod ovih država, moramo ju plaćati u zlatu, dakle u novcu mnogo skupljem od našega. Prilike indi austrijske valute nisu se popravile tim, što se ne plaća prid na srebro; a neka se opet digne vrednost srebra, mi ćemo plaćati prid na srebro i zlato kao i prije. Preka je dakle potreba, da se valuta uredi.

Zamjenik suspendiranoga, svrgnutoga ili preminuloga odvjetnika.

Sbude li se koj od ovih slučajeva, imenuje sud odvjetniku zamjenika. Svrha tomu je dvojaka: prvo da se strankam, što ih je odvjetnik zastupao, objavi osoba, na koju se moraju obratiti, ako hoće, da im se vrate njihovi spisi; s druge strane, da se od stranaka odkloni svaka šteta, što bi ih mogla snaći u medjuvrieme — od časa naime, kad je kod njihova odvjetnika nastala zaprjeka pa do časa, kad dodju u položaj da sami u svojoj stvari učine shodnu odredbu.

Ovakav zamjenik nije dakle ino, van medjutimni upravitelj pisarne. S toga mu ne pristoje ona prava, koja ima po samom odvjetniku imenovani substitut (§ 23 odvj. reda). Sudbeno imenovani zamjenik ima dakle ubavjestiti sve stranke dotičnoga odvjetnika o tom, da im je zastupnik suspendiran, svrgnut, preminuo; da su spisi kod njega, gdje ih mogu dobiti; naročito pako imao bi ubavjestiti one stranke, za koje mu stiže kakova sudbena rješitba.

Samo tako vrši zamjenik svoju zadaću: da stranke naime čuva od štete, dok same ne uzmognu disponirati. Primiti sudbenu rješitbu može biti — po naravi i sadržaju rješitbe — za stranku od vanredna procesualna, a po tom i materijalna zamašaja.

O dostavi, odnosno o tom, da li je pravni liek za vriemena uložen, može zavisiti eksistencija mnoge stranke.

Pita se, je li zamjenik zastupnika ovlašten, da za stranku poduzme parbeno-relevantne čine, odnosno da li vriedi i za njega punomoć, što ju je stranka izdala svomu zastupniku?

Nitko neće dvojiti, da zamjenik ne može odustati od tužbe, obvezatno za stranku sklopiti nagodu, odreći se kojega prava, itd. — i to zato ne, jer ga stranka na to nije ovlastila; a punomoć, izdana prijašnjemu zastupniku, ne vriedi za njega.

Osim toga: ako se radi o pravnom lieku, a iz spisa se neda crpiti dovoljna uputa, kako da zamjenik taj pravni liek izradi? Možda zamjenik dotičnu riešitku ni ne nazrieva nezakonitom ili štetnom po stranku. Napokon nije zamjenik ni dužan raditi i trošiti biljege za nepoznata mu čovjeka, o kom nezna, hoće li mu moći i htjeti da naplati trud.

Što više, ja držim, da zamjenik kao takav nebi bio vlastan da podnese pravni liek u ime stranke, jer ga nije na to ovlastila, i jer možda unj nikakva povjerenja ne imade.

Dočim takav zamjenik nema prava da poduzme za stranku svoga predšastnika kakav pravno-relevantni čin, naročito nema prava, da za nju uloži pravni liek, sliedi da dostava sudbene rješitbe na njegove ruke po stranku ne može imati parbena zamašaja. Inače bile bi sve stranke, kojim umre zastupnik, izvrgnute težkim opasnostim. A instituciji sudbenoga zamjenika baš je životni razlog u tom, da se takove opasnosti uklone.

Dr. Hinković.

Zakon od 7. ramazana 1274 (1858) o zemljištnom posjedu

(sa zakoni i naredbami, stojećimi s njime u tiesnom savezu.)

Piše Lj. pl. F.

(Nastavak.)

Mulkovno vlastničtvo sačinjavaju takodjer, kako je jur spomenuto, zgrade, stabla i nasadi na mirijskom zemljištu, ako je vlastnik ovoga potonjega te nasade dozvolom oblasti podigao odnosno zasadio, ako je nadalje samoniklo drveće kalamio, ili uzgojio, trsove ili plodonosno drvlje doduše bez dozvole oblasti zasadio, nu ovaj mirno kroz 3 godine posjedovao, a da se fiskus nije poslužio svojim pravom, da odstrani to drvlje (§ 25). Isto takova, sa modernimi pravnimi načeli nespojiva ustanova zakona od 7. ramazana 1274 postoji i glede zgrada, podignutih bez dozvole oblasti na mirijskom zemljištu, jer oblast može takove zgrade u svako doba dati porušiti (§ 31).

Spomenuti mulkovni predmeti ne sačinjavaju dakle priraštaj, sastavni dio dotičnoga zemljišta, niti sliede svojstvo zemljišta, već sačinjavaju posebno podpuno vlastničtvo (mulk) dotičnoga posjednika, koje ne stoji s erazi-mirijskim vlastničtvom zemljišta u nikakovom savezu.

Ovaka posebna pravna narav mulkovnih predmeta na erazi-mirijskom zemljištu naročito se izražuje kod nasljedstva, gdje nastaje znatna promjena, pošto erazi-mirijsko zemljište nepripadne mirijskim nasljednikom, nego zajedno sa mulkovnimi predmeti mulkovnim nasljednikom (§ 81), usljed česa takodjer nastaje pogodnost u slučaju, da je na mulkovno nasljedstvo ovlašteni nasljednik u dalnjem stepenu srodstva, nego li ga mirijsko nasljedstvo dopušta, a osim toga pristoji po § 59 toč. 7 mulkovnim nasljednikom na mirijsko nasljedstvo tapijsko pravo t. j. pravo da ovi, ako ne ima zakonitih nasljednika umrloga vlastnika mirijskoga zemljišta, plativ procjenbenu vriednost zemljišta, mogu ovo preuzeti; što je opet zato važno, jer je mirijsko nasljedno pravo stegnuto samo na drugi stupanj srodstva, dočim je mulkovno (nasljedno pravo) neograničeno.

Vlastnik takih mulkovnih predmeta na erazi-mirijskom zemljištu zaštićen je takodjer proti ošastnosti (Heimfall), jer ako se mulkovni predmeti nalaze na mirijskom zemljištu, nenastupa ošastnost u 3 godine kako to za erazi-mirie §§ 68, 84 i 85 naredjuju, nego istom posvemašnjim propadnućem takovih objekta.

Ova dvostruka dioba vlastnosti na istom objektu, koja se imade prosudjivati po različitih načelih, ne može biti probitačna ni u pravnom a ni u gospodarstvenom pogledu.

Sadanje zakonodavstvo zadovoljilo je glede toga ustanovami §§ 7 i 8 gruntovničkoga zakona za Bosnu i Hercegovinu realnim potrebam, pošto se po § 7., čim se vlastnost zemljišta sjedini sa vlastničtvom na mulkovnih predmetih, nalazećih se na istom tlu, u ruci jednoga vlastnika, takova nekretnina samo sa timi objekti zajedno prenesti i založiti smije. Ovom odredbom je posve, a naročito i nasljedstvenim putem učinjeno nemogućim stvaranje takova razdieljenoga vlastničtva. Ustanovom pako § 8 daje se i gruntovnom vlastniku zemljišta pravo prekupa, koje § 44 zakona od 7. ramazana 1274 jedino vlastniku mulkovnih predmeta na erazimirijskom zemljištu dopušta. Po ovom najme § 44 pripada pravo prekupa onomu, koji ima na tudjem (erazi-mirijskom) zemljištu vlastitih mulkovnih objekta (zgrade, voćke, nasade), ako bi vlastnik htio svoje zemljište uz platu ili bezplatno odsvojiti; pristoji mu najme pravo kroz 5 godina podignuti tužbu na predaju dotičnoga zemljišta uz položenje procjenbene vriednosti, koju prodano zemljište imade u vrieme podignute tužbe.

Osim toga pripada pravo izkupa glede mulkovnoga vlastničtva i to kroz 10 godina, kako je jur gore spomenuto, nasljednikom mulkovnih objekta, nalazećih se na mirijskom zemljištu ostavitelja, umrloga bez zakonitih nasljednika (§ 59 toč. 7 zak. od 7. ramazana 1274) plativ procjenbenu vriednost zemljišta t. z. tapijsko pravo.

Napokon pristoji mulkovnim vlastnikom pravo prekupa iz titula susjedstva (šüfa), koje mimogredce spominje zakon od 7. ramazana 1274 u § 46.

Naredbom zemaljske vlade za B. i H. od 5. februara 1886 broj 9294/III izdan je prevod otomanskih zakonskih ustanova o pravu šüfe od 25. Zilkade 1289 (1872), koje se ipak neimadu smatrati stalnim zakonskim propisom, nego samo kao informacija ob otomanskom pravu u pojedinih slučajevih.

Evo tih ustanova u glavnom: Šüfa je pravo prodano privatno vlastničtvo (mulkovnu nekretninu) odkupiti za sebe za cienu, koju je kupac za isto platio. Prava šüfe neima dakle kod nekretnina, koje se bezplatno odsvajaju (bezplatnim darovanjem, nasljedstvom, testamentarnim zapisom, diobom nekretnih dobara); nu uzajamno darovanje smatra se prodajom. Osoba, kojoj šüfa pristoji, zove se šefia; nekretno dobro, na koje se može podići pravo šüfe, zove se mesfu, a mulkovna nekretnina šefije, koja utemeljuje pravo šüfe, zove se mesfu bih.

Pravo šüfe stiče se ex titulo: 1. suvlastničtva na prodanoj nekretnini, i to nepodieljenoga suvlastničtva; 2. suvlastničtva nekoga prava, koje obterećuje prodanu nekretninu; 3. neposrednoga susjedstva k prodanoj nekretnini.

Svaki prednji ovih triuh razreda izključuje sliedeći od prava šüfe tako, da se u prvom redu može dotični ovlaštenik poslužiti pravom šüfe iz naslova suvlastničtva, a istom ako takovoga nebi bilo, ili se ovlaštenik svoga prava odreče, dolazi na red ovlaštenik iz drugoga, odnosno trećega razreda.

U slučaju konkurencije više šefija prosudjuje se svakomu pristojeće pravo šüfe po broju njihovom, a ne po dielovih, koji jim pristoje na dotičnu nekretninu.

I mesfu i mesfu bih mora biti mulkovna nekretnina; izključeno je dakle pravo šüfe na pokretnine, na vakufska dobra i na erazimirijska zemljišta. Mulkovna stabla ili zgrade, nalazeće se na vakufskom ili mirijskom zemljištu, smatraju se pokretninom, ne mogu s toga utemeljiti pravo šüfe; nu ako se proda mulkovno zemljište zajedno sa stabli ili zgradami, nalazećimi na njem, podvrgnute su i ove pravu šüfe.

Pravo šufe nastupa istom nakon sklopljene (perfektne) kupoprodaje, a ima postojati uvjet, da se šefija niti izrično a niti mûče nije očitovao sporazumnim sa uzsliedilom prodajom, jer u tom slučaju gubi pravo šüfe. Osim toga mora biti ciena prodajna brojem ustanovljena, pa gdje toga neima, kao n. pr. ako se nekomu predaje u vlastničtvo kuća za najamninu nekog kupališta, nemože se podići pravo šüfe.

Ostvaranje prava šüfe vezano je na tri vidljiva čina od strane šefije i to: 1. na talabi muvazebe, t. j. čim šefija sazna, da je kupoprodaja sklopljena (perfektna), mora se očitovati izrično, da traži za sebe pravo šüfe; 2. na talabi takrir ve ishad, t. j. šefija imade u prisutnosti dvajuh svjedoka osobno ili po punomoćniku pred prodanom nekretninom ili pako pismeno očitovati, da je on šefija prodane nekretnine i da traži za sebe pravo šüfe na nju; i 3. na talabi husumet ve temelluk, t. j. nakon rečenih dvajuh vidljivih čina ima šefija tužbu kod suda podnesti, i to u roku od jednoga mjeseca nakon talabi muvazebe i talabi takrir ve ishad. Propusti li šefija i jednu od ovih trijuh formula, gubi pravo šüfe.

Šüfa nije dieliva; šefija mora dake ili cieli mesfu preuzeti ili se svoga prava šüfe odreći. U slučaju konkurencije više šefija ne može jedan šefija drugomu prava svoga odstupiti, pa ako to učini, gubi pravo šüfe, te ovo prelazi na ostale šefije, i to, kako je jur spomenuto, na jednake dielove.

Ako je kupac na kupljenu kuću jur štogod potrošio, na kupljenom zemljištu sagradio kuću ili zasadio stabla, imade šefija, koji se služi svojim pravom šüfe, naknaditi potrošak, odnosno mesfu preuzeti zajedno sa kućom ili drvom plativ vriednost njihovu.

Ako prodavalac dobre volje prizna pravo šüfe ili se presudi osudom sudačkom, imade to za posljedicu, da šefija postane vlastnikom mesfu-a, naravski uz to da istodobno plati kupovnu cienu.

Pošto se ustanove o pravu šüfe, kako je gore spomenuto, ne imaju smatrati strogim propisom, to će za podignuće i uzdržanje prava šüfe biti dovoljno, da dotični šefija bez ostalih dvajuh formaliteta u roku od mjesec dana iza kako sazna, da je kupoprodajni ugovor sklopljen (perfektan), pred nadležnim sudom podigne tužbu.

Na temelju naredbe zemaljske bos.-herc. vlade od 19. marta 1884 br. 2856/II dužan je šefija, koji u pomenutoj parnici pobjedi, osim kupovne ciene i inakih troškova naknaditi kupcu i prenosnu pristojbu, što ju je ovaj kod prenosa kupljene nekretnine platio.

Po §§ 5 i 6 grunt. zak. za B. i H. imadu se u vrieme sastavljanja gruntovnice jur postojeći mulkovni objekti, koji nepripadaju vlastniku zemljišta već inomu vlastniku, i to: zgrade upisati u gruntovnicu, nu ipak ne u posebnom gruntovnom uložku, već zajedno sa zemljištem, na kojem se nalaze; dočim se stabla i nasadi ili gradjevine (n. pr. trsovi, vodovodi itd.) u gruntovnici samo ubilježiti (ersichtlich machen) imadu; jer, kako je jur spomenuto, takovi mulkovni objekti nisu sastavni dio mirijske nekretnine, gdje se nalaze. Jednakim načinom ne sačinjavaju predmet gruntovnoga upisa niti prava prekupa i tapijska prava, a niti pravo susjedstva (šüfa).

Naravska posljedica slobodnoga prava razpolaganja sa mulkovnim vlastničtvom jest i ta, da ga vlastnik može kakovoj pobožnoj ili občekoristnoj zakladi (vakuf) posvetiti.

Vakuf, koji je iz mulka postao, ili koji se na mulk odnosi, zove se vakufom u pravom smislu (evkafi salihe). Takova vakufa postoje tri vrsti i to: a) Zakladnik (Stifter) i njegovi nasljednici ostadoše faktično vlastnici dotične mulkovne nekretnine, a prenos na vakuf zbio se je samo prividno, te se izražava jedino u tom, da su zakladnik ili njegovi pravni nasljednici plaćali vakufu samo neku neznatnu daću. U takovom slučaju postoji dakle vakuf jedino u vraćajućoj se činitbi (wiederkehrende Leistung) kao teret dotičnoga mulkovnoga objekta, te se i u gruntovnici imade samo kao teret upisati; nasuprot pako mora se posjednik, koji faktično vrši prava mulkovnoga vlastnika, u gruntovnici kao vlastnik upisati. Vrši li pako vakuf kao takav prava kao mulkovni vlastnik, imade se on kao vlastnik u gruntovnici upisati; b) jednodaćni (vahideli) i dvodaćni (idžaretein) vakuf. Mulkovne nekretnine naime, koje pripadaju vakufu, te koje on tako upotrebljuje, da ih na stanovito vrieme u zakup daje, jesu jednodaćni vakuf, jerbo se zato samo ugovorena zakupnina plaća. U ovakovom slučaju je vakuf mulkovni vlastnik. Nu mogu se mulkovne nekretnine privatnim osobam predati u nasljedni zakup, koje ih opet mogu osim nasljednim putem i pogodbom medju živimi na druge prenesti. Kod svake takove promjene posjeda plaća se neka reelnoj vriednosti zemljišta odgovarajuća nastupna pristojba (muadžele), a osim toga i tekuća godišnja daća (muedžele), radi čega se takovi vakufi zovu dvodaćni. Ako glede uporabe takovih nekretnina nastupa vakancija (Vacanz), ne nastaju glede njih tapijska prava, nego se one javnom dražbom dalje u zakup davaju. O tih nekretninah postojeći pravni odnošaj posve odgovara nasljedno-zakupnom odnošaju po obćem austr. gradj. zak., pošto se vakuf prikazuje vrhovnim vlastnikom, a svakdanji posjednik koristovnim vlastnikom.

Budući kod ovakovih nekretnina postoji isti odnošaj kao i kod mirijskih nekretnina izmedju države kao vrhovnoga i svakidanjega posjednika, kao mirijskoga vlastnika, imao bi se dosljedno tomu nasljedni zakupnik upisati u gruntovnicu kao mulkovni vlastnik, a ona pravna narav nekretnine kao dvodaćno vakufsko dobro imala bi se u gruntovnici ubilježiti (iztaknuti). Prema tomu, da li takav vakuf sačinjavaju gradjevine (Baulichkeiten), gradilišta ili se pako sastoji od zemljišta, opredieljenih za obradjivanje ili nasade, zove se on musakkafat ili mustagellat. — „Gedik“, to jest fundus instructus ili namještaj smatra se kao musakkafat; c) t. zv. mukata, sastoji u tom, da su u stara vremena bila podieljena zemljišta sa pravom slobodnoga nasljedstva i odsvojenja uz obvezu, da se za nje plaća vakufu trajna neka godišnja zemljištna daća (podnina, Bodenzins, mukata-i-zemin). Ova zemljišta i na njih se nalazeće zgrade jesu vlastničtvo dotičnih privatnih osoba, te ista niti za slučaj ošastnosti nepripadnu vakufu, već državi uz dalnje obstojanje zemljištne daće (podnine). U ovom slučaju dakle faktično nepostoji vakufsko zemljište, nego postoji zaklada sa namjenom da nosi daću, koja se ima plaćati od zemljišta; pa se zato u ovakovih prilikah ima zemljište u gruntovnici upisati na posjednika kao vlastnika, dočim se podnina ubilježi kao realni teret.

U otomanskom zakonarstvu ima više zakona i naredaba, koji se tiču vakufa, nu pošto oni većim dielom sadržavaju ustanove administrativne naravi, i pošto vakufski poslovi na temelju sada valjajućih zakona i naredaba spadaju u nadležnost šerijatskih sudova, (kadija): oni su za civilnoga sudca od manje važnosti, pa se s toga nećemo njimi pobliže baviti.

Naredbom ob ustrojstvu i djelokrugu šerijatskih sudova od 17. septembra 1883 br. 4600/B. H. III. u točki 11 odredjuje se, da u obće šerijatski sudovi u vakufskih poslovih sudjeluju, a naredbom zem. vlade za B. i H. od 8. maja 1885 br. 3127/III, kojom se prijašnja naredba o nadležnosti šerijatskih sudova pobliže tumači, ustanovljuje se:

a) Poslovi vakufski čisto administrativne naravi spadaju u nadležnost vakufskih povjerenstva. — Vakufske je naime poslove u administrativnom pogledu zem. vlada za B. i H. posve preustrojila, te za upravu i nadzor njihov naredbom od 5. septembra 1884 br. 18.837/I ustrojila kotarska vakufska povjerenstva za svaki kotar, i zem. vakufsko povjerenstvo u Sarajevu kao nadzornu oblast za svu zemlju; b) pravne poslove, odnosno priepore privatno-pravne naravi, koji se temelje na svojstvu (naravi) vakufa, ali kod kojih nije predmet priepora sama narav vakufa, nego ova izvan svake dvojbe, razpravljaju i riešavaju šerijatski sudovi; c) sve ostale pravne poslove, koji se vakufa tiču, ili priepore privatno-pravne naravi, gdje se dakle uporabljuju obćeniti propisi zakona, te se vakuf kao juristična osoba imade prosudjivati onako, kao i ostali privatno-pravni imovinski subjekti, razpravljaju i riešavaju redoviti sudovi.

Naredbom zemalj. vlade za B. i H. od 14. maja 1884 br. 3193/III pako odredjuje se, da tužbe podignute na izplatu kamata od uzajmljenih vakufskih novaca i od zemljišta, od kojih se imade plaćati stalna (fix) daća (mukata), spadaju u nadležnost redovitih sudova.

Glede prava zastupanja vakufa pred sudovi proizlazi iz uredovnoga naputka za erarskog odvjetnika od 8. marta 1883 br. 2220/III, da je erarski odvjetnik pozvan, da zastupa vakufe u gradjansko-pravnih poslovih pred sudom. Ali na temelju naredbe zem. vlade od 3. novembra 1888 br. 60.429/III imade erarski odvjetnik samo ondje osobno intervenirati pred sudom, gdje se radi o nekretnom glavnom imetku, ili ako je nuždno zastupanje pred okružnim sudom; inače se smatra redovito dotični muteveli (upravitelj vakufa) izaslanikom erarskog odvjetnika, koji u tu svrhu ne treba posebne intervencije erarskog odvjetnika, nego mu za legitimaciju pred sudom služi njegov dekret ob imenovanju, dočim mu se sudbene odredbe uručuju preko kotar. vakufskoga povjerenstva, u čiji obseg spada vakuf, što ga muteveli ima zastupati.

Glede ostavinske imovine od vrsti mulka valja razlikovati, da li ostavitelj pripada muhamedanskoj ili inoj vjeroizpovjesti; je li podanik austro-ugarske monarkije, odnosno inozemac.

Kod ostavština Muhamedanaca služi za podlogu ostavinske razprave nasljedno pravo šerijata, dočim se kod ostavština nemuhamedanskih domaćih podanika uporavljuje domaće materijalno pravo na isti način i u onom obsegu, kako su ga do sada šerijatski sudovi običavali uporavljivati glede nemuhamedanskih domaćih podanika. Prema tomu valja u smislu naredbe zem. vlade za B. i H. od 14. aprila 1885 br. 2442/III u svakom slučaju, preslušav interesovane stranke i pribaviv mnienje šerijatskoga sudca, te duhovnika one vjeroizpovjesti, kojoj je pokojnik pripadao, razabrati pravo u mjestu običajno, naročito što se tiče nasljedstva i nasljednih dielova. Samo u koliko je ovo otomansko usuelno pravo za nemuhamedance nepodpuno, valja uporavljivati ustanove nasljednoga prava, koje vredi u austro-ugarskoj monarkiji.

S ostavinom austro-ugarskih podanika, pošto se ovi u ostavinskih poslovih smatraju inozemcima, postupa se kao i sa ostavinom inih inozemaca, naime u smislu i prema ustanovam obć. gradj. zak. i ces. patenta od 9. augusta 1854, kojih su se ustanova i prije držali ces. i kr. konsularni uredi u postupku s ostavinami inozemaca. Jedino za nepokretna dobra, spadajuća u ostavinu austro-ugar. podanika, a nalazeća se u Bosni i Hercegovini, valja propis, da je za ostavinsku razpravu nadležan onaj bosansko-hercegovački sud, u kojega se kotaru nalaze ta nepokretna dobra sva ili većim dielom, dočim za podanike inih država nastupa ovaj slučaj samo onda, ako državnimi ugovori nije što inoga utanačeno.

Ustanove šerijata o nasljednom pravu sadržaje djelo: „Ženitbeno pravo, obiteljsko pravo i nasljedno pravo muhamedanaca po hanefitskom obredu“, izdano po zemaljskoj vladi za B. i H. god. 1883. Ovo djelo nije nikakova kodifikacija dotičnih pravnih materija u smislu i formi zakona, nego je sistematična priručna knjiga, namienjena uredskim organom, da se upoznaju sa pravnimi materijami, koje su u njem sadržane. To nasljedno pravo nesadržaje sistematički razloženih ustanova, pače ono se gubi u labirintu kasuistike, kako većina otomanskih zakona.

Po tom pravu dieli se medju nasljednike onaj dio ostavštine, što preostane nakon predhodnoga podmirenja pogrebnih troškova, naplate priznanih dugova, izvedenja testamentarnih odredaba, koje potonje ipak ne smiju $^1/_3$ ostavine prekoračiti. Nu od nasljedstva je izključen onaj, koji je dragovoljno ili proti volji, s nakanom ili bez iste nastojao ostavitelja usmrtiti.

Nasljedno pravo temelji se na rodbinstvu (srodstvu) i ženitbenom vezu, te se odnosi ili na stanoviti dio ostavine kao zakoniti nasljedni dio, ili pako na cielu ostavinu. Prema tomu ima u obće dvie glavne vrste nasljednika i to: a) ashâbi feraiz t. j. rodjaci ostavitelja, kojim po koranu pripadaju stanoviti alikvotni dielovi ostavine kao nasljedni dio (farz), mogli bismo je prispodobiti nuždnim nasljednikom po obć. gr. zak.; b) universalni nasljednici, t. j. osobe, koje, ako su same, baštine cielu ostavinu; ako pako imade ovlaštenih učestnika od ashabi feraiz, baštine onaj dio ostavine, koji ostane odbiv farzu.

Ako ne ima univerzalnih nasljednika, zapada ciela ostavina legatare, na čiju korist je ostavitelj u pomanjkanju nasljednika testirao; ako pako ostavitelj nije testamentarno razpoložio cielom svojom imovinom, pripada preostali dio, a ako ne ima testamenta, ciela ostavina državi (beit-ul-mal).

Ashabi feraiz jesu sliedeće osobe: 1. otac ostavitelja, ako ovoga neima, djed s otčeve strane u kojem mu drago stupnju; 2. polukrvni brat s majčine strane; 3. preživjeli suprug; 4. preživjela supruga; 5. kći; 6. kći sinovljeva (unuka); 7. punokrvna sestra; 8. polukrvna sestra s otčeve strane; 9. polukrvna sestra s majčine strane; 10. majka, a ako ove neima, prava (sahiha) baba.

Djedovi i babe diele se naime po zakonu u prave (sahih) i neprave (fasid). Sahih su oni djedovi, koji su s ostaviteljem vezani bez kakova ženskoga medjurodjaka. Je li pako medju ostavitetelja i djeda stupila žena (majka, baba) kao medjurodjak, tada je djed fasid. Baba pako je sahiha, ako se medju njom i ostaviteljem nenalazi nikakav fasid djed kao medjurodjak.

Nasljedni dielovi (farz) ashabi feraiz a sastoje od $^1/_2$, $^2/_3$, $^1/_3$, $^1/_4$, $^1/_6$, $^1/_8$ ostavine, te pripadaju ovlaštenikom i to: 1. otcu ostavitelja pripada: a) $^1/_6$. ako živi sin ili unuk; b) $^1/_6$ kao farz, a ostatak ostavine kao univerzalnom nasljedniku, ako živi kći ili unuka; c) dio ostavine, koji preostane nakon odbita farza, pripadajućega živućem ashabi feraiz kao univerzalnomu nasljedniku, ako neima nijednoga gore spomenutih descendenta.

Djed s otčeve strane stupa na mjesto otca, ako je ovaj umro prije ostavitelja, pa ima ista prava kao i otac, ali ne ima prama materi ostavitelja (vidi niže pod 10. toč. c) i babi s otčeve strane (vidi pod 10. al. 7).

2. Polukrvnoj braći i sestram s majčine strane pripada: a) $^1/_6$, ako živi samo jedan ovih rodjaka; b) $^1/_3$ u jednakih dielovih, bez razlike na spol, ako jih ima više; c) nje izključuju djeca, djeca sinovljeva, otac i djed s otčeve strane.

3. Preživjelomu suprugu pripada: a) $^1/_2$, ako supruga nije ostavila ni djece ni unučadi; b) $^1/_4$, ako ovih imade.

4. Preživjeloj supruzi pripada: a) $^1/_4$, ako suprug nije ostavio ni djece ni unučadi; b) $^1/_8$, ako ovih imade.

Više supruga diele farz na jednake dielove.

5. Kćeri pripada: a) $^1/_2$, ako je jedina kći; b) $^2/_3$ na jednake dielove, ako imade više kćeri; c) ako imade sinova, stupa kći u razred univerzalnih nasljednika (vidi niže asaba bi-l-gair pod a) i dieli s njimi po načelu: „dva diela mužu, jedan dio ženi“.

6. Kćeri sinovljenoj (unuci) pripada: a) $^1/_2$, ako je samo jedna; b) $^2/_3$, ako ih imade više; c) $^1/_6$, ako je na životu kći ostavitelja; d) unuke su posve izključene, ako živu dvie kćeri ostavitelja; e) unuke dolaze u razred univerzalnih nasljednika, ako konkuriraju s unukom (sinom sinovljevim) u istom ili u daljnjem stupnju (vidi niže: asaba bi-l-gair pod b), te diele s njim po načelu: „dva diela mužu, a jedan dio ženi“; f) unuke su izključene, ako je na životu sin ostavitelja.

7. Punokrvnoj sestri pripada: a) $^1/_2$, ako je sama; b) $^2/_3$, ako ih ima više; c) kad konkurira sa punokrvnom braćom, dolazi u razred univerzalnih nasljednika (vidi niže: asaba bi-l-gair pod c), te dieli s njimi po gornjem načelu; d) kad konkurira sa kćeri ili unukom (sinovljevom kćeri), stupa u razred univerzalnih nasljednika (vidi niže: asaba bi-l-gair), te dobiva ostatak ostavine; e) nju izključuje sin, unuk sina, otac i djed.

8. Sestri s otčeve strane pripada: a) $^1/_2$, ako je sama; b) $^2/_3$, ako ih ima više; c) $^1/_6$, ako konkurira sa jedinom punokrvnom sestrom; d) ona je izključena, ako živu dvie punokrvne sestre; e) imade li pako brata s otčeve strane, stupa po njem u razred universalnih nasljednika (vidi niže: asaba bi-l-gair pod d), te dieli po gornjem načelu; f) ako konkurira sa kćeri ili sa kćeri sina, stupa u razred univerzalnih nasljedniba (vidi niže: asaba bi-l-gair), te dobiva ostatak ostavine; g) nju izključuje sin, unuk sina, otac, djed, punokrvni brat i punokrvna sestra, ako ova konkurira sa kćeri ili unukom sina, te tim postaje asaba (7. toč. d).

9. Majci pripada: a) $^1/_6$, ako je na životu: diete ili diete sina, dvoje ili više puno- ili polukrvne braće ili sestara; b) $^1/_3$ ciele ostavine

ako neima rodjaka spomenutih pod a); c) $^1/_3$ ostatka, ako konkurira sa mužem ili ženom i sa otcem.

Je li pako na mjesto otca nastupio djed (vidi pod 1), dobiva mati $^1/_3$ ciele ostavine.

Sahiha babam s otčeve i s materine strane istoga stepena pripada $^1/_6$ ostavine.

Mati ostavitelja izključuje babe s otčeve i s materine strane, a otac i otčev djed izključuju babe s otčeve strane. Samo mater otčevu ne izključuje otčev djed (vidi pod 1).

Baba izključuje prababu s otčeve i s majčine strane. Baba, koja je u srodstvu samo s jedne strane, dieli $^1/_6$ ostavine sa punokrvnom babom na jednake dielove. (Sliedi.)

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Ako se komu dozvoli stan na neizvjestno vrieme, može se to opozvati.

A. prepusti bezplatno svomu sinu B. i njegovoj porodici u svojoj kući više prostorija, da u njih stanuje i svoj krčmarski obrt tjera; pače obeća sinu B., da će mu sagraditi kuću za njegov krčmarski posao. Pošto je A. istu kuću svoju X. prodao i sagradio si novu Y., preseli se udova medjutim preminuloga B-a sa djecom svojom u novu kuću Y., gdje je i nastavila tjerati obrt krčmarski. Nu pošto se je pokazala nezahvalnom, tuži ju A. i traži, da se seli iz njegove kuće. Prvi sud odbaci tužbu, jer se nezahvalnost tuženice nije mogla dokazati. Prizivno sudište sudilo je, da je tužba opravdana, „jer da se ovdje radi o darovanju, da se pravo stana ne može u istinu predati, da se ovakovo pravo može steći jedino upisom u javne knjige, da se za valjanu darovnu pogodbu po zakonu od 25. srpnja 1871 (d. z. l. br. 76) iziskuje, da bude o njoj sastavljena bilježnička isprava“.

Vrhovni sud bečki rješitbom od 9. siečnja 1891 potvrdi osudu druge molbe s ovih razloga: Tužitelj u tužbi i u parnici naročito dopušta, da je prostorije, u tužbi i petitu potanje navedene, tuženici na neizvjestno vrieme bezplatno prepustio; da je to tuženica prihvatila, jer je u rečenih prostorijah stanovala, dotično ih rabila, a nije nikakove najamnine plaćala. Za valjanost i za dokaz te sklopljene pogodbe nije dakle potrebit bilježnički spis u ovom preporu. Nu tužena naročito dopušta, da nije medju njom i tužiteljem sklopljena posebna pogodba, a napose ne naročito u tom smislu, da joj je tužitelj do njene smrti prepustio bezplatnu porabu rečenoga stana, niti da se je on naročito odrekao prava opozvati bezplatnu porabu toga stana dok tuženica živi. Što tuženica sluti ili nagoviešta, ili što navodi druge izjave A-a, n. pr., da je htio sinu svomu B., dotično njegovoj djeci kuću graditi, to sve ne može da promjeni medju njom i tužiteljem postojeću pogodbu. A baš po toj pogodbi mogaše tužitelj opozvati dozvoljenu tuženici porabu stana u njegovoj kući; on se je poslužio tim svojim pravom podnesav tužbu proti tuženici tražeć, da izadje iz svih prostorijah, u kojih je do sada boravila, pak se toj tužbi moralo zadovoljiti.

Dužnik nije vlastan dobrovoljno preko zakonite kamatne mjere uplaćene iznose od vjerovnika natrag iskati, niti tražiti, da se imade taj višak od glavnice odbijati.

A. i drugovi podigoše tužbu proti pl. zadrugi B., jer da im neće da plati zajam od 105 for. sa 8% kamati od 19. siečnja 1889. Kr. kot. sud u V. Gorici osudom od 20. veljače 1890 br. 1263 sudio je, da tužena pl. zadruga B. ima tužiteljem platiti od utužene tražbine samo 87 f. 40 novč. i parbeni trošak od 14 for. 5 novč., dočim se ostatak utužene tražbine od 17 for. 60 novč. nedosudjuje.

Razlozi: Tužena pl. zadruga B. priznaje utuženu zajamnu tražbinu istinitom; nu prigovara, da joj se u dužnu glavnicu uračunaju 17 f. 60 novč., ovu da je protutužiteljem preplatila kroz posljednjih 11 godina tim, što je plaćala u ime kamata više od 8%.

Pošto tužitelji ovaj navod tuženičin istinitim priznaju; pošto s druge strane iz ustanova zakona od 8. prosinca 1877 (br. 70 Sbornika) jasno proizlazi, da je zakonodavac stvarajuć ovaj zakon htio to, da se dužniku dade prilika, da svomu vjerovniku višak uplaćen preko dopuštenih kamata uračuna u glavnicu; pošto je ovim zakonom kao kasnijim zakonska ustanova § 1432 ogz., na koju se tužitelji pozivaju što se tiče preplata nad zakonitimi kamati, dokinuta — morao je sud prigovor tuženičin uvažiti te suditi onako, kako je u dispozitivnom dielu osude izrečeno.

Presuda glede parbenih troška temelji se na § 573 gpp.

Kr. banski stol osudom od 29. listopada 1890 br. 8671 uvaži priziv tužitelja te preinači osudu prvoga suda u onom dielu, kojim se tužiteljem dosudjuje samo 87 for. 40 novč., a glede ostatka od 17 for. 60 novč. odpućuju, te izreče, da tužena zadruga ima tužiteljem izplatiti čitavu utuženu glavnicu od 105 for.; ostali dio osude budući nenapadnut ostaje nepromienjen.

Trošak priziva u obaljenom iznosu od 2 for. 40 novč. ima tužena zadruga tužiteljem nadoknaditi.

Razlozi: Po zakonu od 8. prosinca 1877 nesmije sud dosuditi vjerovniku kamata viših od 8% na godinu; nu tim zakonom nije odredjeno, da je dužnik vlastan uplaćene preko zakonite kamatne mjere iznose od vjerovnika natrag iskati, niti da se imade taj višak od glavnice odbijati, pošto po § 1432 ogz. dužnik, koji je izplatio dug, komu zakon uzkraćuje jedino pravo tužbeno, nije vlastan zahtievati povratak uplaćene svote, to nemože ni tužena one kamatne iznose, koje je preko dopuštene kamatne mjere dobrovoljno tužiteljem izplatila, od ovih natrag tražiti, dosljedno ni utuženoj glavnici u preboj staviti; s toga mora se tužiteljem ciela utužena glavnica dosuditi i u toliko prvosudna osuda preinačiti.

O zahtievu glede 8% kamata za utuženu glavnicu, tekućih od 19. siečnja 1889 nije se moglo suditi, pošto o tom zahtjevu nije ni prvi sud presude donio, pa tužiteljem ostaje prosto postupati po § 351 gpp.

Dalnji pravni liek nije poprimljen. Pr. *Stancer.*

Troškovi pridruženja dražbi nespadaju u prvenstvene stavke.

Prva hrvatska štedionica u Zagrebu pridružila se je kao hipot. vjerovnik dražbi nekretnina Stanka B iz st. Pazove, koja je bila povedena na molbu ovrhovoditelja trg. tvrdke A. R. u N. Sadu radi dužnih 131 for. 58 novč.

Na ročištu za razdiobu kupovnine kod kr. kot. suda u st. Pazovi prijavila je I. hrv. štedionica u prvenstvene stavke troškove svoje za dozvolu dražbe, pridruženja dražbi, uvrstbinu izroka te za prisustvovanje na dražbenom i razdiobnom ročištu.

Kot. sud izdajuć odlukom od 28. kolovoza 1890 br. 4987 osnovu o diobi kupovnine, nije ove po I. hrv. štedionici prijavljene troškove u prvenstvene stavke uvrstio: jer da u prvenstvene stavke ne spadaju troškovi pojedinih hipotekarnih vjerovnika, prouzročeni njihovom intervencijom tečajem ovršnog postupka, dakle ni troškovi pridruženja dražbi.

Na utok I. hrv. štedionice proti ovoj odluci kralj. banski stol rješitbom od 22. listopada 1890 br. 24.527 s razloga: što po § 564 gpp. u prvenstvene stavke spadaju oni troškovi, koji su nastali dražbenom prodajom dobra, a tako i sa sudbenom razpravom o diobi kupovnine; što je utjecateljica takodjer bila izhodila prisilnu prodaju istih nekretnina i da joj je dozvoljeno bilo pridruženje, pak da se po tom ima smatrati kao ovrhovoditelj, koji bi ovrhu proveo, da je prvobitni ovrhovoditelj od nje odustao, u kojem slučaju nebi bilo nikakove dvojbe o tom, da mu se troškovi priznaju kao prvenstveni; vidiv, da se zakon nemože tako tumačiti, da stečeno kakovo pravo bude ipak još ovisno od volje druge ili od slučaja, — da dakle na stvari nemienja ništa, što prvi ovrhovoditelj nije odustao od svoga prava da ovrhu provede; što ni jedan od učestnika nije prigovorio istinitosti prijavljenih stavaka, već samo prvenstvu: prvosudnu odluku kao i diobnu osnovu u napadnutom dielu preinači te odluči, da se u prvenstvene stavke ima uvrstiti u korist I. hrv. štedionice u Zagrebu iznos od 46 for. 35 novč.

Kr. stol sedmorice rješitbom od 4. travnja 1891 br. 58 povodom previdnog utoka štedione staropazuačke preinači u napadnutoj točki odluke nižih sudova i odluči: da se za I. hrv. štedionicu uvršćuje medju prvenstvene stavke samo trošak razdiobnog ročišta od 2 for., dočim se svi ostali troškovi: za dozvolu dražbe, za pridruženje k dražbi, za uvrstbinu izroka i za prisustvovanje na dražbenom ročištu prijavljeni iz prvenstvenih stavaka izlučuju, pa se zahtjev I. hrv. štedionice u Zagrebu, da se ovi troškovi (osim troška kod razdiobnog ročišta) kao prvenstvene stranke namire, odbija i upućuje na propis § 560 gpp.

Razlozi: Po propisu § 564 gpp. imadu se kod razdiobe kupovnine, unišle za ovršno prodane nekretnine, predpostaviti svim hipotekarnim vjerovnikom samo oni ovršni troškovi, koji su skopčani sa procjenom, dražbom i sa sudbenom razpravom o diobi kupovnine, pošto bi jedino te troškove morao učiniti svaki hipotekarni vjerovnik, koji želi temeljem § 461 ogz. ovršnom dražbom postići, da bude namiren iz hipoteke, pa se s toga jedino ti izdatci po obćenitih pravnih propisih, imenito pak po ustanovah §§ 1041 i 1042 ogz. imadu naknaditi onomu hipotekarnom vjerovniku, na čiju je molbu kao ovrhovoditelja doista provedena realna ovrha do uključivo razdiobe kupovnine; pošto isti pravni razlog — ratio juris — neobstoji i za one hipotekarne vjerovnike, koji hoće da vode ovrhu dražbom nekretnina, glede kojih je već drugi vjerovnik izhodio dozvolu ovršne dražbe (§§ 14 i 16 ovrš. novele), buduć je po ovršnoj noveli od 17. prosinca 1876 posljedica pridruženja k jur dozvoljenoj dražbi samo ta, da su ovršni čini, obavljeni na korist prvog ovrhovoditelja, kriepostni i za pridruživšeg se vjerovnika, te da je ovaj ovlašten nastaviti ovrhu u vlastito ime, ako prvi ovrhovoditelj odustane od nje (§ 17 ovrš. nov.), po čem inštitucija pridruženja ima tu svrhu, da s jedne strane ujednostruči ovršni postupak, odstraniv izlišna množenja i ponavljanja pojedinih ovršnih čina, koji su jur za jednog voditelja ovrhe obavljeni, i tim da se prištede i umanje ovršni troškovi u obće; a s druge strane da pridruživšeg se voditelja ovrhe ovlasti na nastavak ovrhe u vlastito ime, koje ovlaštenje pako ni nestupa u život, ako prvi ovrhovoditelj ne odustane od ovrhe, nego se na temelju po njem izhodjene dražbene dozvole prisilna prodaja provede, u kojem slučaju dakle niti nemože nastupiti pravni razlog § 564 gpp. i §§ 1041 i 1042 ogz., da ostali hipotekarni vjerovnici pridruživšem se ovrhovoditelju nadoknade troškove učinjene za pridruženje, pošto u takovom slučaju na njegovu molbu za pridruženje nije obavljen nijedan od onih ovršnih čina, označenih u § 564 gpp., s kojimi skopčani troškovi uživaju prvenstvo pred svimi hipotekarnimi vjerovnici, već su naprotiv u tom slučaju, kad prvi ovrhovoditelj neodustane od ovrhe, po pridruživšem se kasnijem voditelju ovrhe izdani troškovi učinjeni jedino radi njegovog osobnog ovlaštenja, da eventualno ovrhu u svoju vlastitu korist nastaviti može, koje troškove s toga po analogiji § 16 al. 2 ovrš. nov. ima on sam nositi, kao što po propisu istog § i onaj kasniji voditelj ovrhe, koji uzkrati pridruženje, nosi sam troškove svoje dražbene molbe, ako dotične nekretnine, kojih je ovršnu dražbu i on zahtievao, budu na temelju prije njega izhodjene dražbene dozvole ovršno prodane; pošto se napokon po § 33 ovrš. novele imadu i nadalje obdržavati propisi gpp. i naredbe k ovomu naknadno izdane — kao što u nazočnom slučaju — ovršna novela nesadržaje osobitih ustanova.

Kad nije umjestno rekvirirat drugi sud za primanje zakletve po § 243 pgp.

U parnici Katarine pl. Radić proti Konstantinu i Jelisavi Dević pcto. 10.000 for., koja je priobćena u Mjesečniku br. 9 i 10 god. 1890, podneo je zastupnik tužiteljice Katarine Radić odvj. dr. M. Š. pravodobno nastupnu molbu, prim. 25. srpnja 1890, kojom moli radi položenja odlučne prisege, koja joj je dosudjena osudom kr. stola sedmorice od 23. svibnja 1890., da se za oduzeće te prisege zamoli kr. ugarski kotar. sud u Vršcu kao u mjestu boravišta Kate udove Radić.

No kr. sudbeni stol u Osieku odlukom od 26. srpnja 1890 br. 5365 odbije zahtjev, da se rekvirira kotar. sud u Vršcu za primanje zakletve nego odredi, da tužiteljka Kata R. ima glavom doći pred sudbeni stol u Osiek kao presudni sud, te pred ovim položiti zakletvu, urekav u tu svrhu ročište na dan 21. kolovoza 1890 i to s razloga, što je parnica veoma važna i što se samo pred presudnim sudom mogu valjano preduzeti uredovanja, propisana u §§ 245, 246 i 247 pgp., te što dolazak pred presudni sud nije skopčan niti sa velikim troškom, niti sa trudom, a da bi se u tako važnoj parnici moglo odustati od pravila § 243 pgp.

Na utok Katarine R. kralj. banski stol riešenjem od 15. listopada 1890 br. 23.956 uvaživ, da se po § 243 pgp. nepritomnim, koji bez velikih troškova i bez velika truda ne mogu doći na mjesto suda, dopušta, da mogu zaiskati, neka se odpravi zamolno pismo na sudca onoga mjesta, gdje stanuju, da ih on po obrazcu prisege, koji se ima pismu priklopiti, zaprisegne i zapisnik o tom pošalje kamo treba; uvaživ, da tužiteljica Katarina pl. R. stanuje u Vršcu, dakle u mjestu dosta udaljenom od Osieka, i da bi po tom dolazak njezin u Osiek na sud bio skopčan sa znatnim troškom i velikim trudom: uvaži podneseni utok, preinači odluku prvoga suda u onom dielu, kojim se odbija molba tužiteljice, da smije pred kr. kot. sudom u Vršcu položiti vrhovnom osudom dosudjenu joj odlučnu zakletvu te naloži sudu prve molbe, neka za oduzeće odlučne prisege od tužiteljice Katarine pl. R. prema § 243 pgp. zamoli kr. kot. sud u Vršcu.

Na previdni utok tuženika Konstantina i Jelisavete D. po odvjet. V. G. kr. stol sedmorice riješitbom od 19. veljače 1891 br. 361 dokinuv napadnutu banskostolnu odluku potvrdi odluku prvoga suda i to s razloga u istoj navedenih pa i zato: jer se po § 243 gpp. samo može, ali ne mora zamoliti sud inog mjesta, nego li je onaj, na kojem svoje sjedište imade presudni sud, za oduzeće dosudjene koje prisege i to tek onda, kada nastupitelj prisege navede važnih razloga za takovu odredbu; jer nastupiteljka prisege u svojoj molbi nastupnoj de praes. 25. srpnja 1890 br. 5365 niti je navela, niti podkriepila dokazi razlogâ, koji bi kadri bili opravdati zahtjev njen, da se rečena prisega oduzme ne kod presudnog suda, nego kod u to ime zamoliti se imajućeg kr. ugar. kot. suda u Vršcu; jer bi se napram tomu, zadovoljenjem predležeće molbe Katarine pl. R. bez opravdanog razloga otešćalo tuženoj stranci, da pristupi sudu ad videndum jurare (§ 244 gpp.), što je pak u ovoj stvari za tuženike tim važnije, što oni nisu osobni dužnici, već kao vlastnici hipoteke imadu pod uvjetom položenja upitne prisege po moliteljki dopustiti namirenje vjerovnika iz hipoteke, i jer se u stvari tako važnoj, kao što je predležeća, mora prepustiti presudnom sudu, da oduzeće prisege sam obavi prema ustanovam § 245 gpp. Priobćio: *S. P.*

Povrata u prijašnje stanje sbog pronadjenih novih sredstava dokaza i važnost ovih. (§ 372 b) o. s. r. § 489 b) zap. gal. p. te § 366 gpp.)

Antun X. tuži Petra B. i hoće da se razvrgne kupoprodajna pogodba, jer da je krava, koju je onaj od ovoga kupio, bolovala na neizliečivoj boli, da su joj najme jetra s poprsnom opnom sraššena bila. — Tuženik Petar B. morade prieporną kravu preuzeti. — Malo dana zatim bijaše ta krava utučena u prisutnosti jednoga živinara i dvojice pregledača mesa, i tu bijaše konstatovano, da krava nije imala defekt, koji joj je tužitelj Antun X. prišio bio. Temeljem svega toga zatraži tuženik Petar B. povratu u prijašnje stanje sbog pronadjenih novih sredstava dokaza; ali ga prvi sud odbije; jer da § 489 zap. gal. p. (§ 366 gpp.) spominje samo važna dokazna sredstva, takovimi paka mogu se smatrati samo ona, koja bi već sama po sebi po procesualnih maksimah bila podobna podpuno dokazati okolnost, za koju se tvrdi, da je novom i da za prvobitne razprave nije bila poznata.

U ovom slučaju za predmet dokaza postavljena okolnost, „da je krava bila zdrava“, mogla bi biti uglavljena jedino suglasnom izjavom dvajuh vještaka; tužitelj pako za tu okolnost samo jednoga živinara i dva pregledača mesa, a ova potonja dvojica ne mogu drugoga vještaka (živinara) nadomjestiti.

U svom utoku proti toj odluci uztvrdi Petar B., da se u povratnoj parnici ove vrsti ne radi o tom, da li su novo pronadjena dokazna sredstva takodjer i podobna uglaviti ponudjeni dokaz, nego se jedino pita, da li je za riešenje glavne stvari važna okolnost ona, koja bi se novopronadjenim sredstvom dokaza uzpostaviti imala. (Rješitba vrhovnoga bečkoga sudišta od 28. svibnja 1884 br. 5490; Gerichts-Zeitung br. 65 g. 1884).

C. kr. prizivni sud u Innsbrucku rješitbom od 18. srpnja 1887 br. 3345 potvrdi prvosudnu odluku.

Razlozi: Bitna potrebština onih dokaznih sredstava, sbog kojih bi se već izrečena osuda mogla napadati u povratnoj parnici, leži u tom, da su ta nova dokazala **važna** t. j. da njimi imadu biti uglavljene činjenice i okolnosti, koje će ili same za sebe, ili u savezu s činjenicami, koje su u prvobitnoj glavnoj parnici bile ustanovljene, neosnovanost prve po sadržaju spisa makar opravdane osude, pri nepromienjenom zahtjevu tužbenom, uzdrmati i oboriti moći. Odtud sliedi, da ne moraju biti važne samo činjenice, koje imadu biti tek dokazane, nego i sama dokazala za iste činjenice. — Važna su pako dokazala samo onda, kada su podobna po parbenom postupniku zajamčiti dokaz za činjenicu i okolnost, koju dokazati treba; jer inače iste činjenice i okolnosti nebi sud podnipošto mogao uvažiti, niti bi bile podobne objasniti i uglaviti netemeljitost već izrečene osude. Više je indi nego jasno, da u povratnoj parnici valja osobito paziti na to: da li su nova dokazna sredstva podobna uglaviti novo pronadjenu činjenicu ili okolnost, te se u niječnom slučaju zamoljena povrata dozvoliti neima.

Budué se svakako važna i od molitelja povrate uztvrdjena okolnost, — „da se je najme naknadno pokazalo, kada je spomenuta krava bila zaklana, da ova nije bolovala na sraščenih jetrih s poprsnom opnom" — samo po živinarih dade prosuditi i do podpuna dokaza uzvisiti suglasnom izpovjedi dvojice takovih vještaka; a buduć bi za istu tu okolnost mogao biti saslušan samo jedan živinar, jer se ostaloj dvojici pregledača mesa svojstvo za prosudjivanje odlučnoga u ovoj parnici pitanja već unapred odreći mora: uzeo je posve pravo prvi sudac, da se ponudjeno dokazno sredstvo s pomanjkanja odlučne važnosti nemože dozvoliti, a radi svega toga valjalo je prvosudnu odluku u krieposti održati.

Pr. *L. Matasović.*

Mora li stranka naknaditi trošak zastupnika protustranke, koji zastupa ovu kod ovršnoga uvedenja u posjed?

V. pl. Š. i drug. po odvjet. L. M. podnesoše utok proti odluci prvoga suda, kojom se uzkraćuje obredjenje naznačenoga troška odvjet. L.

M. kao zastupnika ovrhovoditelja V. pl. Š. i drug. za intervenciju kod povjerenstvenoga ovršnoga uvadjanja ovih u suposjed i suuživanje zajedničke oranice „bedača“ zvane.

Kr. banski stol riešenjem od 15. siečnja 1890 br. 29.117 ex 1889 odbaci utok i potvrdi odluku prvoga suda s razloga, što ovršenik imade nositi samo trošak dopitan ovrhoviteljem, dočim trošak suintervencije njihovoga zastupnika odvjet. L. M. imadu oni sami nositi, jer je uredovna dužnost sudben. izaslanika poprimiti sve zakonom propisane mjere, da se dotični sudb. nalog redovito izvrši, a tim skopčane troškove dužan je ovršenik nositi zajedno sa troškovi osobne intervencije njegove protustranke, kojoj je slobodno na svoj vlastiti trošak uzeti si jošte svoga zastupnika, ma bio to odvjetnik.

Slična je ovoj riešitba kralj. banskoga stola od 24. travnja 1890 br. 9095., izrečena ob utoku proti odluci kr. kotar. suda u Križevcih od 26. ožujka 1890 broj 3444.

Nu protivno je izdano riešenje u ovom slučaju: Blaž Posud podnese utok proti onomu dielu odluke kr. kotar. suda u Križevcih od 12. svibnja 1890 broj 5552, kojom se u ovršnom predmetu utjecatelja proti zadruzi Posud kbr. 2 iz Fodrovca radi ovršnog uvedenja u posjed šume „Medju polje“, zvane upisane u zap. broj 68 obćine F., neuvažuje zahtjev utjecatelja, da mu se naknadi trošak intervencije njegovog zastupnika na ročištu obavljenom 9. svibnja 1890 s razloga, što je intervencija zastupnika kod sličnog uredovanja suvišna. Kr. banski stol rješitbom od 13. srpnja 1890 br. 13.591: vidiv, da je po spisih dokazano, da se je tužitelj tečajem čitave ove parnice služio zastupnikom, pa da se s ovim služiti može i nakon izrečene osude, te tražiti naknadu troška s ovim zastupstvom spojenih; vidiv, da se i to unapried tvrditi nemože, da je prigodom provedenja ovrhe, sastojeće u ovršnom uvedenju u posjed nekretnina, intervencija zastupnika suvišna, jer i kod ovakovog uredovanja može doći do riešavanja pitanja, kojim sama stranka nije dorasla, ili na koje treba upozoriti sudbenog izaslanika; vidiv prema tomu, da odluka suda toga u napadnutom dielu po zakonu opravdana nije; — uvaži utok, preinači odluku u tom dielu, te ovrhovoditelju dopita za intervenciju njegovog zastupnika iznos od 6 for. 50 novč., koji mu tužena zadruga zajedno sa troškom utoka ustanovljena na 2 for. 50 novč. platiti imade u roku od 14 dana pod inakom ovrhom, itd. *R.*

Za razpravu naknadno pronadjene imovine, ma i izpod 100 for. vriedne pripada kr. javnomu bilježniku pristojba, čim je glavna imovina nadmašila vriednost od 100 for.

Odlukom kr. kot. suda u B. od 18. prosinca 1888 br. 10.242 naloženo je kr. javnomu bilježniku, da „razpravu ove ostavine glede nekretnina zemlj. br. 99 obć. Podgorci popuni". Odlukom od 23. listopada 1889 br. 9436 uzeto je izvješće kr. javnoga bilježnika na znanje sa dodatkom „nu trošak se povjereniku nedopituje".

Kralj. banski stol rješitbom od 28. svibnja 1890 br. 7759 uvaži utok kr. javnoga bilježnika, preinači onaj dio napadnute odluke, kojim se utjecatelju nedopituje trošak, i odluči, da njemu trošak pripada te naloži kr. kotar. sudu, da taj trošak obredi i ujedno odredi, tko će ga platiti, i to s razloga, što je u ovom predmetu glasom dopisa povjerenika za sastavljanje smrtovnica od 11. listopada 1888 br. 15 bila odredjena nadopuna ostavinske razprave povodom molbe nasljednika ostavine, koje imetak glasom izdane uručbene izprave premašuje 100 for.

Priobćio dr. *Strižić.*

Ne ima mjesta sudbenoj deložaciji na temelju dražbenih uvjeta, ako je predaja nekretnina u posjed ovrhovoditelja već jednom obavljena, a ovršenik po ovrhovoditelju precario modo opet u posjedu ostavljen.

Akcijski kreditni zavod u Z. zamoli za ovršno uvedenje u posjed nekretnina gr. ul. br. 141 i 142 obć. Z., koje jo na javnoj ovršnoj dražbi dostao; a kr. kot. sud u Z. odlukom od 26. kolovoza 1889 broj 11.276 zadovolji na temelju dražbenih uvjeta toj molbi, pa je sudbeni izaslanik 24. rujna 1889 ovršno uvedenje molitelja u posjed pomenutih nekretnina, a napose kuće br. 230 i 231, zaista obavio. Nakon obavljenog uredovanja izjavi zastupnik ovrhovoditelja, da ovršenika Stevana S. St. na molbu njegovu precario modo pušta u kući tim, da se ima za mjesec dana izseliti; ujedno predade mu ključeve kuće. To je na zahtjev ovrhovoditeljeva zastupnika i u zapisnik upisano.

Pošto se medjutim Stevan S. St. nije za mjesec dana izselio, zamoli akc. kreditni zavod ovršno deložiranje ovoga, jer da je uvedenje molitelja u posjed doduše obavljeno, ali nije deložiran Stevan S. St., koji je precario modo u kući ostavljen, a sada neće da se izseli.

Kr. kot. sud u Zemunu dozvoli ovršno deložiranje Stevana S. St.; nu na utok istoga preinači kralj. banski stol riešenjem od 6. kolovoza 1890 br. 18.208 prvosudnu odluku i odbije molitelja s razloga, što je dobro — prodano putem ovršne dražbe — kupcu jur jedared predano po sudu i što se ovršenik sada nalazi u posjedu toga dobra na temelju pogodbe, sklopljene sa ovrhoviteljem, glede kojeg pravnog odnošaja nije sud još doneo odluke, izričuće, da je utočnik dužan činiti, što se molbom primlj. 27. svibnja 1890 br. 6420 zahtieva i što bi se usljed napadnute odluke imalo ovršiti.

Na previdni utok akc. kreditnog zavoda u Z. kralj. stol sedmorice riešitbom od 20. prosinca 1890 br. 3650 odbaci previdni utok i potvrdi banskostolnu riešitbu s razloga tamo navedenih, a i s toga, što ne predleže uvjeti, potrebiti za ovršno deložiranje Stevana S. St. pogledom na propise §§ 438 i 441 gpp. Dr. *Št.*

B. Mjenbeno i trgovačko.

Poslovodja trgov. tvrdke bez posebnog punomoćja ne može za istu tvrdku prihvatiti onorosne asignacije niti ju obvezati na izplatu takove asignacije (§§ 38 i 43, 49 i 52 trg. zak.). — Po otomanskom pravu valja i ustmena asignacija, te je obzirom na ustanove §§ 4 i 37 ogz. kriepostna i obvezatna za državljane austro-ugarske monarkije.

Odpravnička trgov. tvrdka Rotter i Perschitz u Brodu tužila je kr. kot. sudu u Brodu vinotržca J. J. Fürsta iz Broda i tražila, da joj plati tražbinu od 709 for. 82 novč., nastalu usljed frankature i spedicije tuženikove buradi iz Sarajeva u Brod.

Kr. kotar. kao sud trg. u Brodu osudom od 26. travnja 1890 br. 18.267 odbije tužbu s ovih razloga: Trg. tvrdka Rotter et P. u tužbi temeljem računa od 27. listop. 1882 pod A—I, izvadjena iz njezinih redovito vodjenih trg. knjiga, zahtieva u ime frankature i spedicije tuženikove buradi iz Sarajeva u Brod 709 for. 82 novč. Tuženi, premda priznaje ovaj dug, tvrdi ipak, da ga nije dužan platiti, jer da ima proti istoj firmi protutražbinu od 1400 for., pa zahtieva, da se te njihove tražbine kompensiraju. Ta tuženikova protutražbina da je ovako nastala:

Trg. firma Pollak et Matrass u Sarajevu dugovaše tuženom J. J. Fürstu znatnu svotu, pak je brzojavkom od 7. siečnja 1882 pod 3—III ubavjestila ovoga, da mu je 1400 for. doznačila kod odpremnog biroa Rotter et Per., bivšem tada u Bos. Brodu. — Došav tuženi u tužiteljičinu poslovnicu u Bos. Brodu, da digne doznačenih mu 1400 for., reče mu prokurista tužiteljičin J. Müller, da je doista firma Pollak et Matrass u njegovu (tuženikovu) korist asignirala 1400 for., da je asignaciju isti prokurista prihvatio, pa da će asignirani iznos za tri dana izplatiti, jer u onaj par nije imao u kasi razpoloživoga novca.

Tužeća firma prizna tečajem razprave, da je ta asignacija po Pollak et Matras u istinu učinjena i po tuženom kao asignataru prihvaćena; ali tvrdi, da asignacija nije pismeno učinjena, pa s toga da nije ni pravnovaljana; dopušta, da je tu asignaciju firma Pollak et Matrass firmi Rotter et Perschitz ponudila, ali ova potonja da je valjano nije primila; i napokon ističe, da je P. et M. asignaciju kašnje opozvala; tu ne ima dakle podpune i valjane asignacije, i zato se taj prigovor tuženikov nebi smjeo u obzir uzeti, niti bi se mogla dozvoliti kompensacija tražbina.

Ako se uvaži, da je spomenuta asignacija ponudjena i prihvaćena u okupiranih zemljah Bosni i Hercegovini — dakle u inozemstvu, pa da se pravni poslovi preduzimani u inozemstvu sa inozemci i pripadnicima austro-ugarske monarkije imadu prosudjivati polag zakona onog mjesta, gdje su ti poslovi sklopljeni — locus regit actum (§ 37 ogz.), — a to tim više, što se u nazočnom slučaju ne radi ob osobnoj sposobnosti državljana (§ 4 ogz.), nego ob obliku i sadržaju učinjenog pravnog posla (§ 37 ogz.); ako se uvaži, da je u okupiranih zemljah, glasom odpisa zem. vlade za Bosnu i Hercegovinu od 12. studenoga 1888 br. 60.265/III priobćenog kotar. sudu po vrhovnom sudu istih zemalja 17. studenoga 1888 br. 6202., prema ustanovam §§ 680 i slied. otomanskog zakona u prepisu priposlanoga u prieporno vrieme po otomanskom običajnom i trgovačkom pravu (medžele) asignacija (havale) makar i ustmeno ponudjena i prihvaćena, oblikom i sadržajem pravnovaljana i obvezatna bila, ako su kraj toga i ostale zakonske potrebštine predležale; ako se uvaži, da se brzojavkom učinjena asignacija imade svakako smatrati ustmenom, jer ne ima uvjeta pismene asignacije (§ 291 trg. zak.); i ako se uvaži, da je indirektnim priznanjem tužiteljice u savezu sa kazivanjem svjedoka Simona Glückseliga podpuno dokazano, da je tu ustmenu asignaciju prihvatio ne samo tuženi J. J. Fürst tim, što je odmah primiv brzojavku od 7. siečnja 1883 poslao svoga agenta S. Glückseliga prokuristi tužiteljičinom, da digne doznačenu svotu, a kad mu ovaj nije mogao svotu odmah izplatiti, da je istoga agenta poslao tri dana kašnje, premda i sada bez uspjeha, jer da novca u kasi ne ima; nego je tu asignaciju prihvatila i sama tužeća tvrdka Rotter et Perschitz po svomu poslovodji J. Mülleru, koji bijaše već kao prokurista firme R. i P. opunomoćen na ovaj vansudbeni posao i pravni čin (§ 38 trg. zak.); time je ujedno dokazano, da se je sbila podpuna asignacija (§ 1401 ogz.), jer je asignatar J. J. Fürst primio trećega njemu odredjenoga platca (asignata) najme firmu R. et P. na mjesto upućujućega dužnika firme P. et M., a platac — asignat — Rotter et Perschitz pristade na to po svom prokuristi J. Mülleru; ako se uvaži, da se usljed toga prema § 1404 ogz. jasno razabire, da poreki ili opozivu asignacije, koju je asignatar (J. J. Fürst) izrično prihvatio, ne ima mjesta, sve da je ta tri dana kašnje i uzsliedila; ako se napokon uvaži, da se tom podpunom i valjanom ustmenom asignacijom medju tužiteljem i tuženikom stiču zamienita iskanja, koja su istinita, dospjela, jednovrstna i takova, da se medju sobom izjednačuju (§ 1438 ogz.): moralo se je s ovih razloga zadovoljiti zahtjevu tuženoga te dozvoliti kompensaciju medjusobnih tražbina; pošto se usljed ove kompensacije pokazuje jošte višak za tuženoga proti tužitelju, može onaj proti ovomu posebnom tužbom taj višak potražiti.

Prigovor tužeće tvrdke, da tvrdka P. et M. nije tuženomu ništa dužna pa zato da niti asignacija nije valjana, ne može se uvažiti s razloga, jer asignacija ne predpostavlja dužnika bezuvjetno, jer asignant može naložiti platež duga i trećemu, koji mu ništa ne duguje (§ 1403 ogz.)

Kr. banski stol osudom od 22. listop. 1890. br. 20.867 preinači prvosudnu osudu u toliko, što je konačni uspjeh parnice učinio ovisnim o prisegi odlučnoj sadržaja: „nije istina, da sam (t. j. J. Müller) kao poslovodja odpremničke tvrdke R. et P. u siečnju god. 1882 u bosanskom Brodu naročito ovlašten bio, da u ime te tvrdke prihvatim asignaciju i obećam tuženom J. J. Fürstu izplatu svote od 1400 for. doznačenu mu po P. et M. u Sarajevu“, kao i o domirnoj prisegi sadržaja: „istina, da je J. Müller u siečnju godine 1882 kao poslovodja tvrdke R. et P. u bosanskom Brodu izjavio, da je pripravan izplatiti tuženiku 1400 for., što ih je firma P. et M. u Sarajevu tuženiku kod tvrdke R. et P. na izplatu doznačila“.

Ako poslovodja J. Müller ne položi glavne prisege, a tuženi J. J. Fürst ako usuprot položi domirnu prisegu, ima mjesta prigovoru kompensacije i tužbovni zahtjev se odpućuje; — ako pako ni J. Müller ni tuženi J. J. Fürst ne polože iste prisege, ili ako J. Müller sam položi odlučnu prisegu — u kojem potonjem slučaju odpada potreba polaganja domirne prisege — tada se odpućuje prigovor preboja i zadovoljuje petitu tužbe.

Razlozi: U ovoj parnici odlučuje jedino to, da li ima ili ne mjesta preboju tuženikove protutražbine, jer je inače obaljena tražbina tužitelja priznana.

Tuženik tvrdi, da ga je firma Pollak i Matrass za svotu od 1400 f. uputila na tužiteljicu i da je poslovodja njezin J. Müller ovu uputu primio. Tužiteljica prizna u odgovoru, da je J. Müller njen poslovodja, ali poreče, da je ovaj uputu prihvatio i da je na takav posao ovlašten bio. — Usljed ove poreke navratio je tuženi poslovodji J. Mülleru o porečenoj činjenici odlučnu neuzvrativu prisegu, a glede samog prihvata upute ponudio je uz svjedoka S. Glückseliga svoju domirnu prisegu i navratio J. Mülleru uzvrativu odlučnu prisegu.

Tuj valja prije svega odlučiti, ima li se slučaj prosudjivati po zakonih valjajućih u kraljevini Hrvatskoj ili po onih, koji su u vrieme uztvrdjene asignacije (g. 1882) vredili u zaposjednutih zemljah. Po § 4 o. g. z. ostaju državljani podložni domaćim zakonom i glede djela i poslova, koje čine izvan države, u koliko je po tih zakonih ograničena osobna njihova sposobnost, ter ako ti poslovi imadu roditi pravne posljedice i u domovini; dočim u obligatornih odnošajih vladaju zakoni mjesta, u kom je posao sklopljen (§ 37 ogz.), ako i tuj nije bilo očito uzeto drugo pravo.

Ne ima sumnje, da su zaposjednute zemlje po berlinskom ugovoru inozemstvo, a da su stranke očito imale drugo pravo pred očima, nije ni uztvrdjeno, kao što se niti ne tvrdi, da se je računalo na to, da će pravne posljedice nastupiti u ovih zemljah; ne ima indi druge nego zaključak, da se moraju na odnošaj po tuženiku uztvrdjeni uporaviti propisi, što no su vredili onda u Bosnoj, jer nije porečeno, da je uputa sklopljena u bosanskom Brodu.

Tuženi tvrdi, da po otomanskom zakonu valja i ustmena uputa, on mora dakle to po § 104 gpp. dokazati, a taj je dokaz doprineo tim po § 116 gpp., što je vrhovni sud u Sarajevu dostavio dotične tamo kriepostne odredbe zakona, iz kojih se vidi, da asignacija nije vezana na pismo ili pismenu formu. Ako je dakle tužiteljica prihvatila ma i ustmenu asignaciju, ona bi ju vezala i bila bi valjana.

Pita se nadalje: da li je i poslovodja tužiteljičin ovlašten bio, da za nju (tužiteljicu) prihvati onerozni uputu? — O tom se u priobćenom spisu ne govori, pa jer tuženi ne tvrdi, da je i u tom pravcu u mjestu pogodbe valjao drugi zakon, i jer se tu radi nekim načinom ob osobnoj sposobnosti, valja uzeti kriepostnimi ustanove §§ 38, 43, 49 i 52 trg. z., potičuće napokon iz obćih pravnih načela, da poslovodja samo unutar granica samoga posla vlastodavca obvezati može. — Prihvaćati onerozne upute nikako ne spada u posao odpremnički, kojim se je neporečeno bavila tužeća tvrdka; njen poslovodja mogaše dakle takovu uputu obvezatno za svoga gospodara prihvatiti samo onda, ako je na tu vrst posla naročito ovlašten bio.

Prema tomu morao se je, jer inače predleže uvjeti preboja (§ 1438 ogz.), po § 13 gpp. izlazak parnice ovisnim učiniti o: 1. navraćenoj i prihvaćenoj odlučnoj prisegi vrhu porečene ovlasti J. Müllera i 2. o domirnoj prisegi tuženika, počem je svjedok S. Glückselig, kojemu nije u ničem prigovoreno, niti predleži slučaj § 156 sl. gpp. u smislu § 159 gpp. svojim izravnim kazivanjem dao toliki temelj, da se po § 270 gpp. njegovo kazivanje popuniti može; jer se ne vidi, da tuženi prama § 235 sl. b. gpp. iz vlastitog osvjedočenja tu prisegu položiti nebi mogao, čim je ob istoj činjenici i odlučnu prisegu uzvrativo navratio, indi na čistom biti morao, da ju i položiti može, ako mu uzvraćena bude.

Kr. stol sedmorice rješitbom od 9. travnja 1891 br. 193 potvrdi drugomolbenu osudu s ovih razloga: Tuženik J. J. Fürst napada banskostolnu osudu u svom previdu s toga, što je kr. banski stol izlazak nazočne parnice u prvom redu učinio ovisnim od glavne prisege J. Müllera ob okolnosti, da li je on t. j. J. Müller u svojstvu poslovodje firme R. i P. u bosanskom Brodu u siečnju god. 1882 naročito ovlašćen bio, da prihvati uputu u ime te tvrdke i da obreče tuženiku, da će mu izplatiti svotu od 1400 for., doznačenu mu po firmi P. i M. u Sarajevu

U tom pako pogledu je banskostolna osuda po stanju spisa i obzirom na propise §§ 238, 265 i 266 gpp. temeljito obrazložena i opravdana, tim više, pošto iz okolnosti, da je J. Müller namješten bio kao poslovodja tužeće tvrdke u bosanskom Brodu, još ne sliedi, da je on u tom svojstvu i ovlašćen bio, da može prihvatiti u ime te tvrdke i onerozne asignacije i obvezati ju na izplatu ovakovih uputa (§§ 38 i 43 trg. zak.); pa pošto tuženik o toj odlučnoj okolnosti sam nije ponudio inoga dokaza, van odlučnu prisegu navraćenu J. Mülleru, koju je prisegu tužiteljica u zaključnici i prihvatila. Saobćio *Drag. Becić.*

C. Kazneno.

Pritužba u smislu § 105 kp. podnesena, ma bila i prekasno podnesena, ne ima se a limine odbiti, nego podnieti višemu sudu na riešenje; a tako niti pritužba, podnesena po § 281 IV kp. (Prinos k tumačenju §§ 104, 105, 281 kp.).

Osudom kr. sudb. stola u Petrinji od 9. prosinca 1889 br. 4825 osudjen je Stevan Gagić radi zločinstva javnoga nasilja III. slučaja na težku tamnicu od osam mjeseca. On je odmah kod proglašenja osude prijavio proti osudi „ništovnu žalbu i priziv“ i zamolio radi izvedenja tih pravnih liekova, da mu se dostavi osuda. Nakon toga podnese Stevan G. kr. sudb. stolu pravodobno izvedenje svoje ništovne žalbe i u savezu stojećega priziva; ali podnesak, u kojem je on to učinio, nije bio podpisan po kojem ovlaštenom branitelju (§§ 281 II. c. i 40 kp.).

Kralj. sudb. stol zaključkom svojim od 25. siečnja 1890 br. 400 vrati žalbeniku podnesak uz uputu, da ga u smislu § 281 II. c. k. p. dade po kojem ovlaštenom branitelju podpisati, ter da ga u roku od 8 dana ponovno sudb. stolu podnese ili pako da u istom roku izvedenje svoje ništovne žalbe kod suda u zapisnik dade.

Proti tomu zaključku kr. sudb. stola, koji je Stevan G. 30. siečnja 1890 primio, podnese on kr. sudb. stolu de pr. 6. veljače 1890 br. 703 pritužbu, koju mu isti sudb. stol zaključkom svojim od 8. veljače 1890 br. 703 vrati ubavješćujuć ga, da podjedno njegovu ništovnu žalbu odbija i to s razloga, jer nije proti zaključku suda od 25. siečnja 1890 br. 400 u roku od tri dana pritužbe podneo (§ 281 IV. kp.), a spisi da se podnašaju kralj. banskomu stolu u svrhu riešenja njegovoga priziva. Sada uloži proti tomu zaključku suda kr. drž. odvjetničtvo kod proglašenja pritužbu, u kojoj tvrdi, da zaključak sudb. stola od 8. veljače 1890 koli u prvom toli u drugom dielu, nije u duhu zakona donešen, jer ako se uzme, da se nazočni slučaj imade subsumirati pod ustanovu § 281

IV. kp., to se je imala pritužba Stevana G., ma i prekasno podnešena, odpremiti kr. stolu sedmorice; ako se pako pritužba Stevana G. smatra kao podnešena u smislu ustanove § 104 odnosno § 105 k. p. proti zaključku suda, kojim se izvedenje ništovne žalbe vraća žalbeniku, da ju podpisom ovlaštena branitelja nadopuni — to se je onda u ovom slučaju podnieti imala kr. banskomu stolu. Nu ni u jednom ni u drugom slučaju nije se moglo zaključiti, da se spisi odmah podnašaju kr. banskomu stolu u svrhu riešenja uloženoga priziva tim manje, pošto se tek gornjim zaključkom suda izvedenje ništovne žalbe odbija, o kojoj odluci se imade Stevan G. ubavjestiti, pošto mu eventualno pristoji i opet pritužba.

Kralj. banski stol riešitbom svojom od 13. ožujka 1890 br. 5232 vidiv „da se pritužba okrivljenikova proti odluci od 25. siečnja 1890 br. 400 kao pritužba u smislu § 105 k. p. podnešena smatrati imade; vidiv, da je ista u smislu 2. al. istoga § prekasno podnešena, ali da ju je ma i prekasno podnešenu kr. sudb. stol kr. banskomu stolu na višje riešenje podnieti, nepako a limine odbiti imao; vidiv nadalje, da je povratak ništovnice, da se providi signaturom ovlaštena branitelja u roku od 8 dana po § 281 II. c. kp., kao i odbiće ništovnice radi podneska te nadopune u propisanom roku po § 281 IV. kp. sasvim opravdano, ali vidiv da proti toj nepopunjenu ništovnicu odbijajućoj odluci okrivljenomu po § 281 IV. kp. pritužba pripada, koju ma i prekasno podnešenu, opet kr. sudb. stol a limine odbiti ne smije, nego ju u smislu § 281 2. al. IV. kp. stolu sedmorice na višje riešenje podnieti imade, koji će tek u slučaju odbića iste pritužbe spise po § 282 II. 2. kp. kr. banskomu stolu na riešenje priziva ustupiti — uvaži pritužbu kralj. držav. odvjetničtva u Petrinji, ukine napadnuti zaključak od 8. veljače o. g. br. 703, odbija pritužbu okrivljenoga Stjepana G. proti zaključku suda od 25. siečnja 1890 broj 400, ter kr. sudb. stolu naloži, da s ništovnicom prema gore iztaknutom u smislu § 281 kp. dalje po zakonu postupa.

Priobćio *Krunoslav Klaić.*

Unuci ne spadaju pod § 153 kz. kada lahko tjelesno ozlede svojega djeda ili babu.

Kr. sudbeni stol u Z. osudom od 9. siečnja 1891 br. 10.002 proglasio je Mika i sina mu Ivana B. krivimi, da su u svadji sa rodjenim otcem, odnosno djedom Ivanom B. star., istoga ne do duše u nakani, da ga ubiju, no svakako u inom neprijateljskom namišljaju na zemlju bacili, te ga rukama odnosno nekim tupotvrdim orudjem tako izprebijali, da su mu zadali lahkih tjelesnih ozleda na . . (sliede mjesta ozledjenja), koje su poremetile njegovo zdravlje, te ga učinile nesposobnim za izvršivanja njegovoga običnoga zvanja za vrieme izpod 20 dana, čim su počinili zločinstvo težke tjelesne ozlede, označeno u § 153 kz., te se toga radi po § 154 kz. osudjuju, itd.

Kralj. državno odvjetničtvo smatralo je neustanovljenim, tko je od tuženih pojedine ozlede oštećenomu zadao, te je s toga prvobitno tužilo Ivana radi zloč. tež. tj. ozlede u smislu § 157 kz., a Miku B. po § 153 kz., jer su se, po mnenju liečničkih vještaka, imale zadane pojedine lahke ozlede sveukupno uzete smatrati težkom tjelesnom ozledom; nu na glavnoj razpravi promienilo je konačni predlog tako, da je tužilo Miku B. kao neposrednoga počinitelja, a Ivana kao sukrivca zločinstva težke tjelesne ozlede po § 5, 153 kz. uz kažnjenje po § 154 k. z. Pošto je protivno predlogu izrečena gore navedena osuda, izveo je proti istoj javni tužitelj žalbu ništovnu.

Riešavajući kralj. stol sedmorice tu žalbu, ukine osudom od 11. travnja 1891 br. 1107 ureda radi po § 303 kp. prvosudnu osudu glede obtuženog Ivana B. u dielu odnosećem se na izreku o krivnji i kazni, te ga proglasi krivim prekršaja suprot sigurnosti tjelesnoj, označenog u § 411 kz. i osudi po § 412 kz., i to sa sliedećih razloga: Po § 153 kz. čini se krivcem zločinstva težke tjelesne ozlede i onaj, koji hotomice ozledi na tielu rodjene svoje roditelje, ma da ozleda takova i ne ima vlastitosti spomenute u § 152 kz. Pošto se zakon služi riečmi: „rodjene svoje roditelje“ to sliedi, da se rieč „roditelji“ ima strogo tumačiti, pa da je ekstenzivno tumačenje toga izraza (kao što je normirano u § 763 ogz.) u slučaju predvidjenom u § 153 kz. posve izključeno. Dosliedno tomu može sin počiniti ovo zločinstvo samo na otcu i majci svojoj, ali ne na djedu ili babi.

Iz ovdje navedenoga proizlazi, da je prvosudna osuda, kojom se obtuženi Ivan B. proglasuje krivim kao neposredni počinitelj zločinstva težke tjelesne ozlede, označenoga u § 153 kz., a počinjenoga na štetu svoga djeda Ivana B. star., utemeljena na krivoj uporavi zakona, ter da je opravdana žalba ništovna kralj. državnoga odvjetničtva, uložena proti dotičnomu dielu prvosudne osude temeljem § 277 t. 9 sl. a) i 10 kp. Usuprot ne stoji, da se je obtuženik Ivan B. ml. poradi toga, što je zajednički s otcem si Mikom B. zlostavljao i lahko na tielu ozliedio svoga djeda Ivana B., imao proglasiti krivim kao sukrivac po § 5 k. z. zločinstva težke tjelesne ozlede, označenog u § 153 kz., a počinjenoga po Miki B. na štetu otca svoga Ivana B. star.

Jer obtuženik Ivan B. ml. nije sudjelovao kod čina, što ga je Miko B. počinio na štetu otca svoga načinom takovim, koji bi se njemu t. j. Ivanu B. ubrojiti mogao po § 5 kz. kao sukrivnja zločina težke tjelesne ozlede, označenog u § 153 kz., a počinjenoga po obtuženiku Miki B. —

već je sam zlostavljao (makar istodobno sa Mikom B.) Ivana B. star. i zadao mu lahke tjelesne ozlede.

Pogledom na to može se obtuženik Ivan B. u predležećem slučaju proglasiti krivim, — i to kao neposredni počinitelj — samo prekršaja označenog u § 411 kz., pak je s toga valjalo prvosudnu osudu ukinuti.

Priobćio *F. Haladi.*

Dioničtvo po § 185 kz. glede ukradene štedioničke knjižice.

Državno odvjetničtvo podnese proti osudi prvoga suda žalbu ništovnu, koju temelji na § 281 toč. 9 a. austr. kp. (§ 277 toč. 9 a. hrv. kp.). Državno odvjetničtvo dokazuje, da ukradena štedionička knjižica (uložnica) ima svojstva papira na donosnika glasećega, pa izvadja odatlje, da nije objekt kradje knjižica, nego onaj iznos novca, na koji ona glasi, pa kad je sud utvrdio, da je ukraden, dotično zatomljen jedan dio iznosa novca, dignutoga na temelju rečene knjižice štedioničke, trebalo je dotičnicu proglasiti krivom zločinstvenoga dioničtva kradje. Nu ovo mnenje držav. odvjetničtva nije ispravno niti temeljito. U žalbi ništovnoj posve se dobro veli, da je ukradena štedionička knjižica papir na donosnika glaseći, barma u tom smislu, što se posjedom knjižice dokazuje i obstojnost tražbine i legitimacija za podignuće iznosa, na koji knjižica glasi; ali odatlje sliedi samo to, da se je oduzeće knjižice pravom kvalificiralo kao kradja. Jer kod isprave može se samo onda govoriti, da je ukradena, ako ona sama po sebi ima vrednost; taku pako vrednost imadu baš papiri na donosnika glaseći; ali nije kradja onda, kada je isprava puko dokazalo (dokazno sredstvo), jer u ovom potonjem slučaju uporavlja se § 201 a. k. z. Ako se pako ukradenoj štedioničkoj knjižici, na temelju pravilnika za štedionice izdanoga (§ 14 dekreta dvor. kancelarije od 26. rujna 1844 sb. pr. z. 832), priznaje karakter papira na donosnika glasećega, zato se ne mora i nesmije priznati identičnost ukradene knjižice sa svotom novca, koja je na tu knjižicu u štedionici uložena i kasnije podignuta, — sva djelatnost Marije G., obtužene s bog dioničtva kradje ograničuje se jedino na ovo sudjelovanje kod dizanja novca iz štedionice — kao što god se nebi mogao smatrati predmetom kradje onaj iznos novca, koji se dobije za ukradenu i prodanu, na donosnika glaseću državnu zadužnicu, koja je nedvojbeno papir na donosnika glaseći. Ako se ne gleda na fikcije civilnoga prava, kao što se prema naravi kaz. prava ne ima gledati, nego ako se imadu pred očima jedino činjenice, koje su predmetom kazneno.pravnoga ustanovljenja: to ne ima sumnje, da je predmet kradje i po tom mogući objekt dioničtva kradje jedino štedionička knjižica. Glede te knjižice prvi je sudac konstatovao, kako ne ima tu ni govora, da je treća koja osoba stvar (ovdje knjižicu) ukradenu ili pronevjerenu „sakrila, sebi pribavila ili protržila“; sve što je radila Marija G., radi dioničtva obtužena, stojaše u tom, da je zatajila i sebi pribavila jedan dio one svote novca, koja je na temelju štedioničke knjižice u štedioni dignuta, i koja nekim načinom predstavlja svotu dobivenu za ukradeno dobro. Ovo je baš tako, kao da je tat prodao ukradenu štedioničku knjižicu, pa bi se radilo o zatajenju ili prisvojenju jednoga diela kupovnine, dobivene za prodanu knjižicu. I sa stanovišta civilnoga prava stoje po prilici stvari tako. Dok se je najme štedionička knjižica nalazila u rukama dionika kradje, mogla se je vindicirati ili natrag zaiskati, ako se je navelo znakova i biljega, po kojih se razlikuje od druge knjižice; nu to ne bijaše više mogućim, čim je na mjesto knjižice stupio gotov novac. A pošto se za uporavu §§ 185, 186 kz. iziskuje, da se djelatnost dionika proteže na ukradeno dobro, a ne na drugo dobro, koje stupa na mjesto ukradenoga: to je žalba ništovna neosnovana, a osuda prvoga suda opravdana. Pr. L. iz „Centralblatta".

D. Upravno.

1. Osoba uzadružena u koju zadrugu postaje suvlastnikom cielog zadružnog imetka; pogodbe, koje se tomu protive, neimadu važnosti. — 2. Kod ovršnoga izlučenja idealnog diela zadrugara ne ima se čekati na provedenje u zadruzi postojeće potajne diobe, nu treba se svakako obazreti na postojeću razdiobu zadružnoga imetka potajnom diobom.

Edmund R. zatražio je ovršno izlučenje idealnog diela, pripadajućeg Adamu B. iz Divuše i Bartolu D. iz Kozjegbroda od rodnih jim zadruga, radi tražbine od 133 for. 26 novč. avr., koju mu oni solidarno duguju.

Kr. kot. oblast u Kostajnici zadovolji zahtjevu ovrhovoditelja odlukom od 18. listopada 1889 br. 5884, koju je odluku i upravni odbor županije zagrebačke, povodom utoka ovršenika, rješitbom od 4. prosinca 1889 br. 1961 potvrdio.

I proti ovoj potonjoj rješitbi podnese Stevo B. kuće gospodar zadruge Buić iz Divuše utok, u kojem iztaknu, da je njegova zadruga g. 1870 uzadružila Adama B. i tom zgodom posebno ugovorila, da na imovinu, koju je u zadruzi zatekao, prava neima, a izviše da je za njega zadruga do 455 for. duga podmirila. Isto tako podnese utok kuće gospodar zadruge D. iz Kozjegbroda, te iztakne u njem, da se sa ovršnim izlučenjem diela ovršenika Bartola D. počeka, dok se neprovede u zadruzi D. postojeća potajna dioba.

Kr. zemalj. vladni odjel za unutarnje poslove odbi odlukom svojom od 31. srpnja 1890 br. 22.654 oba utoka i potvrdi rješitbe nižih oblasti o ovih razloga: Prigovor utjecatelja Steve B., da je njegova zadruga s ovršenikom Adamom B., kada ga je god. 1870 k sebi uzadružila, posebno ugovorila, da on na imovinu, koju je u zadruzi zatekao, prava neima, pa i prigovor, da je zadruga za istoga ovršenika dosada već 455 for. podmirujuć njegove dugove platila, nemože se uvažiti s toga, što je ovršenik Adam B. svojim uzadruženjem u istoimenu zadrugu po zakonu postao suvlastnikom cielog njezinog imetka, pa što ugovori, koji se ovomu protive, nikakove vrednosti neimaju; a zatim, što zadruga ovršenika Adama B. do sada nije ni sudbeno potjerala, da joj povrati za nj uplaćeni gore navedeni iznos, a niti nije radi osiguranja svoje tražbine stekla ovršno pravo zaloga na dielu imovine, koji pripada Adamu B.

Isto tako nemože se uvažiti ni zahtjev utjecatelja Nikole D., da se sa izlučenjem imovnog diela ovršenika Bartola D. pričeka, dok se potajna dioba njegove zadruge provede, jer taj zahtjev u zakonu osnovan nije i jer će se pri svojevremenoj izlučbi imovnog diela ovršenika imati svakako obazrieti na postojeću jur razdielbu zadružnog imetka, obavljenu prigodom preduzete potajne diobe. Pr. *Franjo Malvić.*

Reforma pravo- i državoslovnih studija.

U Beču 29. svibnja.

Pred menom je liepa hrpa većih i manjih razprava i članaka, pisanih ponajviše u Njemačkoj, ali dosta i u Austriji, kojih pisci postavljaju i obrazlažu preku potrebu, da se studij pravo- i državoslovnih nauka na juridičkih fakultetih promjeni i to tako promjeni, da mladi ljudi, dolazeći u državnu službu ili odvjetničku pisarnu, donesu veću i temeljitiju znanstvenu spremu. Imenito u nekih zemljah njemačkih, gdje je za obuku pravničku odredjeno vrieme od triuh godina, neprestaju dokazivati, da je skrajno vrieme, te se sadanje stanje radikalno promjeni. Jer valja znati, da na njemačkih sveučilištih ne ima uredbe onakove, kakovi su naši pravno-povjestni državni ispiti; zato djaci one tri godine svoga boravka na sveučilištih još slabije upotrebljuju za nauku, još manje uče nego li u Austriji, pa se mora tim strožije mjerilo uporaviti kod praktičnih državnih ispita, uvedenih za administrativnu i sudačku službu. Ali i ovdje u zapadnom dielu austro-ug. monarkije dižu se od vremena do vremena tužbe na nedovoljnu pripravu kandidata za razna zvanja. A bome ni tamo kod vas u Hrvatskoj, koliko sam mogao čuti, nehvale se njimi osobito. (Ima vrstnih i slabih kao i drugdje. Ur.).

Sadanji cislajtanski ministar, kako je energičan, uze na oko ovu stvar; ali znajuć, da se nikoja reforma na sveučilištu ne bi imala provesti, a da se ne čuje mišljenje profesorskih sborova, zaišće od juridičkih fakulteta svih sveučilišta ove pole, da mu reknu što misle ob onih točkah reforma fakul. obuke, koje je želio provesti. Njihova mnenja štampana su u posebnoj dosta omašnoj knjigi.* Zatim je mjeseca listopada 1889 sazvano povjerenstvo (enqueta), sastojeće od vrlo odličnih zastupnika teorije i prakse, koja je više dana viećala, te je svaki član mogao svoje mišljenje i primjetbe obširno razložiti. Nakon takovih predradnja i potanka studija izradi ministarstvo osnovu zakona o reformi pravničkih studija, te ju predloži onomadne gospodskoj kući carevinskoga vieća. Prije nego li navedem glavne točke ove reforme, moram spomenuti, da ministar nije zadovoljio onim petitom, da se discipline pravo- i državoslovne razdiele u dvie skupine, pa da se već u sam studij uvede dualizam prema tomu, kojemu se zvanju kani tko posvetit: da li sudstvu ili političkoj upravi. Ovaj korak chefa nastavne uprave svi misaoni pravnici jednodušno odobravaju; i ja mislim, da ne moram dokazivati, kako bi takov dualizam ili bifurkacija fakulteta bila štetna pravničkoj naobrazbi i zvanju, kojemu se namjeravaju posvetit, a i razvitku znanosti, da se potrgaju ili barma razklimaju one sveze, koje pravo- i državoslovne discipline medju sobom vežu, te ih kao jedinstvenu grupu nauka predočuju.

Glavne točke predložene reforme jesu evo ove:

1. Vrieme studija na pravo- i državoslovnih fakultetih ima trajati sedam poljeća (§ 2 osnove), dočim sada traje — kako je poznato — osam poljeća; 2. dosadanjim pravno-povjestnim disciplinam: t. j. rimskomu i crkvenomu pravu i povjesti njemačkoga prava pridružuje se još četvrta historijska disciplina kao obligatni predmet, najme austrijska državna povjest (povjest obrazovanja države i javnoga prava), koja je takodjer predmet pravno-povjestnoga državnoga ispita; 3. veća se pažnja obraća studiju državoslovnih nauka, te se uvode kao obligatni predmeti: obće i austrijsko državno pravo, te austrijsko upravno pravo (§ 4), ove su struke takodjer predmeti političkoga državnoga ispita; 4. pravno-povjestni državni ispit polaže se koncem trećega semestra, pače može se praviti četiri posljednje nedjelje trećega semestra (§ 5 osnove). Osnova ne samo da nije umanjila broj struka, koje treba predavati u ova tri semestra, nego, kako malo prije rekoh, jednu novu uvodi; slušaoci i na dalje moraju slušati jedan filosofički kolegij na filosofičkom fakultetu prije polaganja ovoga ispita: pa opet je vrieme studija skraćeno za jedan semestar. Vlada drži, da se to sve može polučiti, ako se broj sati, za predavanje pravno-povjestnih struka odredjenih, reducira, što ja moguće bez ikakove štete za samu nauku, jer se je do sada i više ura

---

* Gutachten und Anträge zur Reform der juridischen Studien. Erstattet von den rechts- und staatswissenschaftlichen Facultäten der oesterr. Universitäten. Beč 1887. str. 424, 4°.

uzimalo, — osobito za rimsko i crkveno pravo — nego li je upravo trebalo; 5. u preostala četiri poljeća imadu se absolvirati ostale jurističke i državoslovne discipline. Nu da se dobije više vremena za državoslovne nauke, morat će se ponešto ograničiti broj sati za civilno pravo materijalno i formalno. Sudstveni i politički državni ispit može se položiti u zadnja četiri tjedna sedmoga semestra, te je kandidatu slobodno, hoće li prije praviti sudstveni a poslje politički ispit ili pako obratno; 6. položenje sudstvenoga i političkoga državnoga ispita jest uvjetom, da se može stupiti u sudačku, administrativnu državnu službu, vršiti zvanje odvjetnika i javnoga bilježnika. Doktorat prava neće u buduće biti uvjetom za vršenje advokature; doktorat se ne ukida, on će u buduće biti nuždan uvjet za neka zvanja, n. pr. za docenta na sveučilištu, ali će se mjera znanja znatno povisiti, te zahtievati u istinu znanstvena priprava za kandidate doktorske časti. O tom kao i o državnih ispitih izdat će vlada kasnije naredbu.

Gospodska kuća izabra komisiju, koja ima ovu osnovu raspraviti, kojoj su članovi: dvor. savjetnici i profes. **Jagić**, Maassen i **Randa**, bar. Helfert, Stremayer, Unger, Stöger i Zoll.

Koliko se ovoj ili ovoj točki osnove prigovara, jednu svi odobravaju: da se veća pažnja obraća državoslovnim disciplinam. I ovo u istinu jest nedvojbeno reformatio in melius. Na ovoj reformi može se čestitati ministru Gautschu. Isto tako posvema se odobrava misao, što se politički ili državno-znanstveni državni ispit namjerava dignut, te uvesti kao predmete ispitne obće i pozitivno državno, te upravno pravo. Jer valja priznati, da se je do sada politički drž. ispit kojekako obavljao, da su kandidati predmetom ovoga ispita dosta malo marljivosti posvećivali, te se je propuščalo dosta takovih, koje bi trebalo bilo reprobirati. Ja poznajem kandidata, koji su zaisto sa malo truda i malo — znanja na ispitu prošli. Mnogi misle, da je dovoljno, ako se nešto pročita nacionalne ekonomije, prelistaju skripta profesora ili Bischofov „Katechismus der Finanzwissenschaft", upamti koja malica iz statistike, pak hajd na ispit. To mora prestati; ispit neka bude u istinu ono, što po svom pojmu mora biti, ili neka ga ne bude. Ako se sudstveni i politički državni ispit u punoj ozbiljnosti shvate i primjerenom strogosti obdržavaju, mogli bi oni zbilja zamieniti stroge ispite, koji su takodjer na nekih austr. sveučilištih gledeć na mjeru zahtievana znanja prilično splasnuli, te se kadšto sva strogost reducira na puki naziv „strogi" ispit. U ostalom glede ovoga već se razilaze mnenja, jer neki hoće, da se doktorat i na dalje pridrži kao uvjet za polučenje odvjetničtva.

Još više i odlučnije pobija se skraćenje studija na sedam semestara. Ovaj jedan semestar manje neće donieti znatnije olakšice, a mogao bi biti na štetu univerzitetskoj obuci. Ovako misle i članovi gospodske kuće, pa je vjerojatno, da će tu misao usvojiti i kuća zastupnička. Vrieme od četiri godine zaista nije veliko niti dugačko, ako hoćemo, kao što se traži, da budu mladi ljudi kako valja pripravljeni za buduće zvanje. Tko je smagao troška za sedam semestara, naći će ga i za osmi. Htjeti na jednoj strani skratiti vrieme obuke, a na drugoj uvoditi nove obligatne predmete — to je protuslovje. Po gotovo pako neda se opravdati ustanova, da se može i pravno-povjestni državni ispit zadnjih četirih nedjelja trećega poljeća praviti. Dosadanje izkustvo svjetuje baš protivno, pak bi se učinila liepa usluga mladeži, da se u obće ne dozvoljuje polagati nikakova ispita, dok se posvema nezaključi poljeće. Djaci neka polaze predavanja dok ova traju; ako se smije polagati ispit već zadnjih tjedna semestra, kolegija bit će prazna sve pod izgovorom, da se treba pripravljati za ispit. U obće trebalo bi razmišljati, kako da se popravi frekventacija, koja je zaista ovdje dosta loša. — Od ne njemačkih strukovnih časopisa, zagovaraju vrieme od osam poljeća češki i slovenski „Pravnik“.

Mogu vas u ostalom uvjeriti, da ova reforma živo interesuje univerzitetske i vanuniverzitetske krugove.

KNJIŽEVNOST.

Prošloga mjeseca izadje tiskom dioničke tiskare: *Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.* Knjiga 103. Sadržaje ove razprave: Demografski izvidi u Hrvatskoj, od dra. Fr. *Vrbanića*; O državnom ustrojstvu republike Dubrovačke, od dra. K. *Vojnovića*; Parnice proti vješticam, od Ivana *Tkalčića;* O najstarijoj lirskoj i epskoj poeziji latinskoj s komparativnoga gledišta, od dra. M. *Šrepela;* Današnji trpanjski dijalekat; od Mateja *Milasa,* itd. — Ciena 1 for. 50 novč.

— *Stenograf. Glasilo hrv. stenografskog družtva u Zagrebu.* Urednik prof. Franjo *Magdić.* Izlazi svakoga mjeseca izim kolovoza i rujna. — Članovi hrv. stenografskog družtva dobivaju ga bezplatno, za nečlanove stoji na g. 2 f.; djaci plaćaju 1 for. — Hrvatsko stenografsko družtvo započe svoj veoma koristni rad sa tekućom godinom, a već 1. ožujka izadje prvi broj njegovoga organa. „Stenograf“ uredjuje za hrvatsku stenografiju vrlo zaslužni prof. Fr. Magdić te pruža uz teoretičku pouku i praktičnu uputu za izučavanje hrvat. stenografije, pa zaslužuje u istinu svaku podporu i mi ga toplo preporučamo. Ciena je veoma malena.

— *Katolički list,* koji uredjuje od početka ove godine g. dr. Josip *Volović*, priobćuje u broju 18 (od 30 travnja o. g.) članak „kako valja da se u nas dieli ostavština biskupa bez oporuke umrloga“, u kojem pisac, prof. dr. F. *Belaj* dokazuje, da je Kolonićeva konvencija za Hrvatsku dokinuta već statutom diecezanskim od g. 1803, potvrdjenim po caru i kralju Franji II.

— *Ђорђевић Андра: Теорија грађанског судског поступка с погледом на законик о поступку судском у грађанским парницама за* *краљевину Србију.* Za potrebu svojih slušalaca napisao — profesor prava u vel. školi. Prva polovina. U Beogradu 1891. 8° VIII. 230. Ciena 2.50 dinara (= franaka). — Ova prva polovina dieli se u dva diela, prvi dio govori o subjektih u gradjanskoj parnici (str. 11—165), a drugi (str. 165—230) bavi se gradjanskim parničnim postupkom. Djelo namienjuje pisac najprije svojim slušaocem, ali će ovo liepo popuniti prazninu „u našoj pravnoj književnosti o civilnom procesnom pravu“ kako dobro piše „Pravo“. Ne sumnjamo, da će Gjorgjevićeva knjiga naći prijatelja i čitaoca u Hrvatskoj.

— *Весниħ др. Мил. Р.: Четврти међународни конгрес за казнене заводе* (држан месеца јуна 1890. у Петрограду). G. Vesnića posla srbska vlada, da zastupa Srbiju na kongresu za kaznene zavode, koji je prošle godine držan u Petrogradu, i o kojem je takodjer Mjesečnik donio obširniji izvještaj. Dr. Vesnić podastre ministru pravosudja (pravde) izvještaj, koji je evo napose štampan.

— *Јовановиħ Богољуб: Статистика кривичнога и грађанског суђења у краљевини Србији за г. 1887.* (са две статнсичке карте). Београд 1890. 4° стр. 63. Pisac, „koji je kod nas u ovim pitanjima stručnjak prvoga reda“ veli „Pravo“, tuži se, da je srbska statistika krivičnog sudjenja još vrlo nepodpuna i neobradjena i to s toga, što ima vrlo malo gradje za nju; ali se nada, da će statistika krivičnoga sudjenja za g. 1888 izneti mnogo više važnih fakata.

— *Iz slav. ćasopisa pravničkih:* O značenju reči „solidarno i o dejstvu solidarne obveze, od St. *Maksimovića*; Opet o kompensaciji od M. Tucakovića; Medjunarodni izbrani sudovi i večiti mir, preveo M. H. Hristić itd. (Srbsko „Pravo“). — O reformi pravoslovnih in deržavoslovnih študij, od Fr. Š. („Slovenski Pravnik“). — Osnova zákona o právnických a státovědeckych studiich a statnich zkouškách, od dra. Ivana Ružičke (česki „Právnik“). — O prawie rybołowstwa, od Tad. Bresiewicza; Ustny proces cywilny niemicki itd., od St. Madeyskoga („Przegląd sądovy i administracyjny“).

Stanisław *Belza*, advokat: *O upadłościach i bankructwach.* Wykład księgi III. obowiązującego kodeksa handlowego. Tom I. (artykuły 437—485). Krakov i Varšava 1891. str. 234. Pisac u ovom djelu namjerava predočiti po mogućnosti podpunu sliku stečajnoga prava i prava o bankolomu, što no vredi sada u kraljevini Poljskoj. Pisac spada medju odlične pravnike poljske, a napose bavi se proučavanjem prava stečajnoga. — Dr. Adolf *Heck: Austryackie prawo prasowe.* Zeszyt I. Lavov 1891. str. 160. — Dr. Wł. Ostrożyński: Ostatni projekt reformý prawa i procesu karnego w Polsce. — Krakóv 1890. — Prof. Alex. *Janowicz:* Historya prawa niemeckiego Tom. I. Lavov 1891.

— *Lehr: Eléments de droit civil Russe.* Tom. II. Paris 1890. — Prvi svezak izašao je g. 1877.; nastavak je navlaš obustavio pisac, jer su se očekivale znatne promjene u civilnom zakonodavstvu ruskom, imenito u pravu testamentarnom i obveznom. Nu pošto se je uvjerio, da ta reforma ipak ne će tako brzo biti izvedena, jer je car. ukazom od 23. januara 1882, dotično 26. maja i. g. s nova imenovana komisija, da svestrano revidira ukupno gradjan. pravo — što dakako iziskuje mnogo vremena i truda — pisac je nastavio svoj rad i izdao ga u drugom svezku. Ovaj sadržaje testamentarno nasljedstvo, pravo obvezno itd. Svagdje se pisac obazire na pravo baltijskih pokrajina i na poljsko civilno pravo, koje se — kako je poznato — posve temelji na franceskom code civil.

— Dr. Constantin *Jireček: Das Fürstenthum Bulgarien*, seine Bodengestaltung, Natur, Bevölkerung itd. Sa 42 slike i jednom kartom. 4⁰ XII. 572. — Ciena 8 for. 40 novč.

— *Post Alb. Hm:* Ueber die Aufgaben einer allgemeinen Rechtswissenschaft. Oldenburg 1891. Ciena 3 marke. — *Meili:* Die schweizerische Gerichtspraxis über das litterarische, künstlerische und industrielle Eigenthum. I. svezak. Zürich 1891. Ciena 4 m. 50 pf.

— *Zeitschrift für internationales Privat- und Strafrecht* mit besonderer Berücksichtigung der Rechtshilfe. Begründet und herausgegeben von Ferdinand *Böhm*, Oberlandesgerichtsrath itd. Erlangen 1890. — Ciena na god. 7 f. 20 n.

— *Pradier-Fodéré P.:* Traite de droit international public Européen et Americain. Tome V. 1891. Cielo djelo stoji 80 fran. — *Maus F.:* De la justice penale. Etude philosophique sur le droit de punir. Paris 1891. Ciena 2 marke 50 pf.

◆

VIESTNIK.

(Hrvatskomu saboru), koji se je sastao 21. prošloga mjeseca, predložena je na raspravu važna osnova zakona o vodnom pravu. Hoće li sabor dospieti, da ju već u ovom zasjedanju raspravi, to za sada neznamo; osnova je obsežna, ima 186 paragrafa, pa će zastupnici naroda jamačno htjeti, da ju temeljito prouče.

(† Lazo pl. Somogyi) umirovljeni kotar. sudac i odvjetnik, umro je 4. svibnja o. g. u Ludbregu u liepoj starosti od 72 godine. Lahka mu zemlja.

(Česka akademija znanosti) otvorena je 18. svibnja o. g. vrlo svečanim načinom. Protektor akademije Nj. car. i kralj. visost nadvojvoda *Karlo Ljudevit* svečano dočekan, progovori češkim jezikom i proglasi akademiju otvorenom. Predsjednik i utemeljitelj njezin gradj. savjetnik Hlavka zahvali se vis. protektoru; zatim pročita glavni tajnik *Studnička* izvještaj o postanku i o sadanjem stanju akademije; prof. *Durdik* govorio je „o uzajamnosti znanosti“, a glasoviti profesor kirurgije Ed. *Albert* raspravu „o dvih svietovih“. Na sam dan otvorenja poklonio je jedan dobrotvor akademiji 20.000 f.; i zemlja daje akademiji liepu godišnju podporu.

(Hungarica.) U raspravi osnove zakona ob organizaciji sudbenih i državnoodvjetničkih oblasti izjavi ministar pravosudja D. *Szilagyi*, da će se vlada postarati, da se obrazuje valjani i naučno-spremni pomladak za sudačku službu iz onih pravnika, što no će na ispitih, koji će se mnogo strožije obdržavati, duhom i znanjem osobitu pažnju pobuditi; njihov prvi adjutum povisiti će se od 360 na 500 for. u godini; protekcije će se, u koliko je to samo kod ljudi moguće, sasma odstraniti stranom tim, što će se postaviti nepristrane komisije za kandidaciju, stranom drugimi naredbami; kaznene iztrage povjeriti će se jedino *iskusnim i prokušanim* sudcem, a njihova vlast, da ograniče osobnu slobodu, točno će se precizovati. — Istom ovom sgodom očitova ministar, da vlada namjerava napustiti zahtjev, da je *doktorat prava* nuždan uvjet za zvanje odvjetničko. Po osnovi zakona ob organizaciji sudova biti će budući sudački ispiti upravo onakovi, kakovi su i ispiti odvjetnički, a opet nije umjestno zahtievati

od sudaca, da budu doktori prava. Na mjesto toga uredit će se za oba zvanja *strogi* javni teoretički ispit. Osnova o tom već je u sporazumku sa ministrom nastave izradjena, te će se do skora predložiti enqueti da ju prosudi. Doktorat prava ostaje za buduće nuždnim uvjetom, da se poluči docentura ili profesura na juridičkih fakultetih i na pravoslovnih akademijah.

Nova prizivna sudišta u Ugarskoj počeše djelovati sa 5. svibnja o. g. Kralj. tabula u Budimpešti nije više jedino prizivno sudište za cielu Ugarsku, kao što je do sada bila; većina njezinih članova ode iz Budimpešte k novim prizivnim sudovom.

(Kandidati pravosudne struke.) Koncem god. 1890 bilo je u svem 3138 kandidata za pravnička zvanja t. j. pravnih vježbenika, kandidata odvjetničtva i bilježničtva u kraljevinah i zemljah, zastupanih u carevinskom vieću. Najviše ih bijaše u Galičkoj, najme 789, poslje u Češkoj 745, u dolnjoj Austriji 654 (tu je grad Beč) itd., najmanje u Salcburgu, samo 20. Pravnih vježbenika bijaše u cieloj zapadnoj poli 598, kandidata odvjetničtva 1812, kandidata bilježničtva 728. U Dalmaciji broj svih kandidata za ovdje navedena zvanja iznosio je 60, odatlje ide na kandidate odvjetničtva 26, na vježbenike pravne 24, a 10 na kandidate javnoga bilježničtva. — Početkom g. 1891 bilo je u Cislajtaniji 3110 odvjetnika, a po najnovijem popisu 23.844.554 stanovnika, tako da promjerno na 7700 stanovnika dolazi jedan odvjetnik. Naravski u raznih pokrajinah ovaj je razmjer različit, n. pr. u dolnjoj Austriji, gdje je grad Beč, ima 2,661.000 stanovnika, a 846 odvjetnika tako, da tu dolazi jedan odvjetnik na 3100 duša; dočim u Kranjskoj sa 498.000 duša i 21 odvjetnika dolazi na 23.700 duša po jedan odvjetnik. *Dalmacija* ima 524.000 duša, a 61 odvjetnika, dolazi dakle na 8600 duša jedan odvjetnik. Poslje dolnje Austrije najviše ima odvjetnika u Češkoj t. j. 793, zatim Galičkoj, gdje ih nabrojiše 431 (na 6.578.000 duša) itd.

(Družtvo za mirovinu odvjetnika i odvjetničkih kandidata) u Beču imalo je 29. travnja o. g. glavnu skupštinu. Iz izvješća blagajnikova vidi se, da je družtvo imalo koncem g. 1890 imovine 35.443 for. 32 novč., za 5928 for. 29 novč. više nego koncem g. 1889.

(Velika škola u Beogradu.) U Beogradu izlazi „Prosvetni Glasnik“ — službeni list ministarstva prosvete i crkvenih posala kraljevine Srbije. God. 12., uredjuje ga Pera P. *Gjorgjević*, izdaje uprava državne štamparije. — Ovo glasilo ministarstva nastave dobro se rediguje, ne priobćuje samo zakone i naredbe, tičuće se nastave i škole, imenovanja i t. d., nego donosi i dobrih rasprava. Svezka 3. za mjesec ožujak o. g. priobćuje podataka o velikoj školi u Beogradu, koji će jamačno zanimati i naše štioce.

Velika škola u Beogradu ima tri fakulteta: filosofički, koji se opet dieli u odsjek histor.-filologički i matemat.-prirodoslovni, zatim pravnički i tehnički fakultet. — Svaki fakultet ima svoga starješinu od samih profesora, a ciela velika škola svoga rektora, 1 dekana takodjer od profesora i 1 sekretara, koji nije učitelj. — U zimskom semestru g. 1890/91 upisana bijahu u svem 562 djaka, i to: 485 redovitih, a 77 vanrednih. Ovaj se broj djaka ovako dieli na pojedine fakultete: filosofički imao je 182 i to: 150 redovitih, 32 vanredna (na odsjeku histor.-filologičkom 88, u matemat.-prirodoslovnom 94); pravnički fakultet 343 i to: 300 redovitih, 43 vanredna; tehnički fakultet 37 učenika. U naukovnoj god. 1889/90 bijaše svih upisanih djaka 467, dakle je broj u tekućoj godini porasao za 94. — Uz to ima još srbskih djaka na stranih universitetih i tehnikah, pa opet nismo čuli one vike na nekakovu „hiperprodukciju“ pravnika ili učitelja, koja se kod nas toliko puta iztiče a bez opravdanoga razloga. U pravničkom fakultetu predaje se 16 predmeta. — God. 1889/90 svršio je 61 djak veliku školu i to: 40 pravnika, 17 filosofa i 4 tehnika. Velika škola ima kabinete za botaniku, mineralogiju, fiziku, geodesiju, mehaniku, arhitekturu, za nacrtnu geometriju, za inžinirstvo i za crtanje; laboratorija za: kemiju i higienu; zavode: zooložki, geoložki i geodetski; observatorij (za astronomiju i metereologiju); botanički vrt i biblioteku. — Na vel. školi raspisuju se svake godine nagrade, koje se isplaćuju onim djakom, koji najbolje rieše zadanu themu. Tako je za tekuću naukovnu godinu pravnički fakultet zadao ovu themu: „Zastupničtvo u svim oblicima u suvremenom privatnom i trgovačkom pravu s pogledom na rimsko pravo, naše zakonodavstvo i slavenska prava“. — Biblioteka broji 4000 djela.

U proračun državni za god. 1890 bijaše uvršteno za potrebe vel. škole 271.000 dinara ili franaka (oko 124.000 for. našega novca). Plaće profesora i ostaloga osoblja iznose 211.894 dinara.

Isti organ ministarstva piše, da je *osnovnih* škola bilo u Srbiji g. 1889/90 samo 718. — M. M. *Protić*, koji priobćuje ove podatke, veli, ako bude osnovna škola napredovala kao do sada, da će trebat Srbija još 112 godina „da dobijemo bar približni broj škola, prema broju djece dorasle za školovanje“.

(Reforme prava u Italiji.) God. 1866 izradjen je na brzu ruku jedinstveni gradjanski zakonik za Italiju. Sada se sve glasnije zahtieva, da se taj zakonik cieli ili barma pojedini njegovi dielovi poprave. Napose i odlučno pako traži se, da se iz zakonika eliminira ustanova uzeta iz francezkoga prava, po kojoj se u obće ne smie iztraživati, tko je otac nezakonitoga djeteta, niti je nezakoniti otac dužan išto doprinositi za uzdržavanje djeteta. — Isto tako drže za prešnu reformu odredaba zakonika o razriešenju braka.

Vlada taljanska predloži onomadno parlamentu osnovu zakona ob uredjenju *telefona.* Ovaj se proglasuje regalom, kao što je proglašen u Njemačkoj i kod nas. Nu tko si na *svom* tlu i za *vlastitu* porabu uredi telefon, koji ne ide niti iznad niti ispod tudjega ili javnoga zemljišta, ne treba za to nikakove dozvole. Svako ino uredjenje telefona potrebuje koncesiju od državne vlasti; ako koncesionar ne drži preuzetih obveza, koncesija se opozivlje, osim toga vladi je uvjek pridržano pravo, da ili sama uredi konkurirajuće linije, ili da dadne trećim osobam dozvolu ako je to potrebno, a osobito ako ima temeljitih pritužba proti poslovanju prvoga koncesionara. — Koncesija daje se najduže na 25 godina, nu država može već nakon 15 godina koncesiju opozvati obaviestiv o tom godinu prije koncesionara. U tom slučaju država preuzimlje sav materijal te stupa na mjesto koncesionara i prama trećim osobam, ali plaća odštetu koncesionaru, koju ustanovljuje obranički sud, sastojeći od triuh sudaca: jednoga bira vlada, drugoga koncesionar, a trećega oboje zajedno. Ako koncesija utrne izminućem vremena na koje je dana, postaje država vlastnikom telefona a da ne treba dati nikakove odštete, samo aparate pridržaje koncesionar, ali je država vlastna uz procjenbenu cienu i ove nabaviti. — Oblasti, kad se služe telefonom, plaćaju polovicu ustanovljene ciene; pošta i državni brzojavi ne plaćaju ništa.

Tko je vlastan pridružiti se postupku kaznenom kao privatni učestnik (§ 35 kp.) ter potjerati kao takov privatno-pravne zahtjeve svoje eventualno i putem subsidiarne tužbe po § 36 kp.? — Da li to pravo pripada i nasljednikom povriedjenika poslje smrti njegove?

O tom pitanju odlučio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice kao sud kasacionalni u sliedećem kaznenom slučaju.

F. H. činovnik kr. hrvat.-slav.-dalm. zemaljske vlade nalazio se je već početkom god. 1883 kroz dulje vrieme kao umobolan u bolnici milosrdnih sestara u Zagrebu. Kad je njegovo duševno stanje nešto na bolje krenulo, bijaše na molbu svoje sestre F. B. iz bolnice odpušten; ali 26. prosinca 1883 opet doveden u istu bolnicu, a 24. svibnja 1884 predan u zavod za umobolne u Stenjevcu, gdje je 20. srpnja 1884 preminuo.

Vještaci označiše njegovu bolest kao dementia paralytica.

Odlukom od 2. ožujka 1884 br. 549 proglasi nadležna sudbena oblast, iza obavljenih izvida, F. H-a umobolnim, te mu je podjedno za skrbnika postavljen D. B.

12. veljače 1884, dakle u vrieme kada je F. H. još u bolnici milosrdnih sestara u Zagrebu bio, podnese njegova sestra F. B. kr. kotarskomu sudu u Samoboru kaznenu prijavu proti M. V., listonoši kod kr. poštarskoga ureda u Z., kojom se ovaj okrivljuje, da je njezinom bratu F. H. u bolnici milosrdnih sestara uložnicu samoborske štedionice broj . . . na 1250 for. glasećnu prevarnim načinom izmamio. Na molbu F. B. stavio je kr. kotarski sud u Samoboru zabranu na onu uložnu knjižicu, koju je okrivljenik M. V. medjutim poslao bio molbom de praes. 12. veljače 1884 ravnateljstvu rečene štedionice za to, da se ta knjižica na temelju ustupnice od 7. veljače 1884., izdane po F. H. na njegovu korist, na njegovo, t. j. okrivljenoga ime prenese.

Na predlog kr. državnoga odvjetničtva obavio je kr. sudbeni stol u Z. u tom predmetu potrebite izvide; no iza obavljenih izvida priobćilo je kr. državno odvjetničtvo sudcu-iztražitelju dopisom od 5. travnja 1884 br. 691, da ne nalazi razloga dalnjem sudbenom progonu proti M. V., usljed česa je sudac-iztražitelj dalnji postupak u tom kaznenom predmetu odlukom od 12. travnja 1884 br. 1860 obustavio.

Podneskom de pr. 2. lipnja 1884 br. 6379 prijavi D. B., skrbnik umobolnoga F. H., da ostaje pri tom, da se kazneno progoni M. V., i zamoli dalnjim podneskom de praes. 6. lipnja 1884., pozivom na § 36 br. 1 kp., da se proti okrivljeniku povede kaznena iztraga radi zločina prevare, kojemu je zahtjevu kr. sudb. stol u Z. zaključkom od 21. lipnja 1884 br. 6515 i udovoljio.

Obavješćen odlukom od 17. srpnja 1884 broj 1860, da je iztraga zaglavljena, zamoli skrbnik D. B. podneskom de praes. 27. i 30. srpnja 1884 nadopunjenje iztrage, te podnese upućen na to odlukom od 5. studenoga 1884 br. 1860 sub praes. 19. studenoga 1884 br. 13.758 obtužnicu proti M. V. radi zločinstva prevare, označenoga u §§ 197 i 200 kz. kažnjivoga po § 203 kz. Kr. državno odvjetničtvo, obavješćeno o podnešenoj obtužnici, priobći kralj. sudbenomu stolu dopisom od 12. travnja 1885 broj 5864, da temeljem § 37 kp. preuzimlje s nova sudbeno gonjenje M. V., ter podjedno predloži još neke naknadne izvide. Nu poslje popunjene iztrage odustane kralj. državno odvjetničtvo dopisom od 15. svibnja 1885 br. 5864 opetovano od dalnjega sudbenoga progona.

Usljed toga bijaše obtuženiku M. V. dostavljena obtužnica skrbnika D. B. odukom od 6. lipnja 1885 broj 6666. Obtuženik podnese proti istoj svoje prigovore, a medju ostalim i s razloga toga, što je obtužba podignuta po osobi na to neovlašćenoj (§ 204 t. 4 kp.). Nu kr. banski stol pristao je, odbaciv prigovore riešenjem svojim od 2. srpnja 1885 br. 14.572 na obtužbu.

Tako je došlo proti obtuženiku do glavne razprave.

Iztragom pokazalo se je, da je F. H. rečenu uložnu knjižicu imao kod sebe, kada je došao u bolnicu, i da se je nalazila neko vrieme u pohrani kod predstojnice zavoda, koja mu je istu na njegov zahtjev povratila.

Pismom od 5. veljače 1881 posla F. H. tu uložnicu štedionici u S. moleći, da mu pošalje narasle kamate, što je štediona 6. veljače 1884 i učinila. Taj novčani list sa gotovinom (kamati) od 12 for. 47 novč. i uložnicom dostavio je okrivljenik kao listonoša F. H-u u bolnici; a toga istoga dana dao je F. H. tu uložnicu okrivljeniku M. V. u vlastnost ustupiti. Dotična ustupnica od 7. veljače 1884 je na samoj uložnoj knjižici upisana, ter po F. H-u (cedentu), vlastoručno podpisana, što je preslušanjem vještaka ustanovljeno. Uz to nalazi se na ustupnici podpis trojice svjedoka, od kojih su dvojica s obtuženikom u rodu odnosno u tastbini. — 12. veljače 1884 posla okrivljenik tu uložnicu štedioni u S. da izhodi prenos iste na svoje ime, što je, kao već gore navedeno, kaznenom prijavom F. B. osujećeno. Svjedoci, podpisani na ustupnici, potvrdili su doduše, da je F. H. upitnu cesiju u njihovoj prisutnosti podpisao, odnosno izjavio, da on svoju štedioničku knjižicu ustupa obtuženiku, ter da je F. H. tada bio pri čistoj pameti; no glede bitnih okolnosti zapleli su se ti svjedoci u razna protuslovja.

Po izjavi obtuženika i ovih svjedoka imao je F. H. ustupnicu svjedoku M. B. sam u pero kazivati, dočim su liečnički vještaci izjavili, da to nije moguće, obzirom na poremećeno duševno stanje, u kojem se je F. H. tada jur nalazio.

Obtuženik uztvrdi, da je F. H-u kao svomu prijatelju tečajem vremena uzajmljivao mnogo novca, ter da mu je F. H. svoju štedioničku knjižicu ustupio u mjesto plateža.

Nu gledeć na imovinske odnošaje obtuženika i na ostale okolnosti ustanovljene u iztragi, pokaza se obrana obtuženikova i u tom pravcu nedostojnom vjere, nego je vjerojatnije, da je obtuženi F. H-u onu knjižicu izmamio pod izlikom, da će mu njegovu glavnicu elocirati na drugom kojem mjestu uz veće kamate. In facto valja još napomenuti, da iza F. H. još nije bila povedena ostavinska razprava, ter da je F. B. predložila sudu pismenu razredbu posljednje volje F. H-a od 4. veljače 1883, kojom on svoj u toj izpravi naznačeni imetak, a napose upitnu uložnicu samoborske štedionice, ostavlja svojoj sestri rečenoj F. B.

Prigodom glavne razprave, obdržavane 13. kolovoza 1885 predležao je sudu presudnom i podnesak rečene F. B. od istoga dana broj 9268, kojim se ona kao privatna učestnica pridružuje postupku kaznenom proti M. V. i pristupa k obtužnici skrbnika D. B. proti obtuženiku jur podnešenoj.

Na glavnoj razpravi predloži branitelj obtuženikov prije svega, da se obtužba skrbnika D. B. i pridruženje privatne učestnice F. B. odputi, jer da oni nisu ovlašćeni na tužbu (§ 250 t. 1 k. p.). Nu obzirom na pravomoćnost obtužnice i gore navedeno riešenje kr. banskoga stola od 2. srpnja 1885 br. 14.572 odbaci predsjedatelj razprave taj predlog; a iza provedene glavne razprave izrekne kr. sudbeni stol proti obtuženiku kaznenu osudu od 14. kolovoza 1885 br. 7871, kojom se obtuženik proglašuje krivim zločinstva prevare, označenoga u §§ 197, 200 i 201 si. b, kz., a počinjena time, što je dne 7. veljače 1884., upotrebivši himbenim načinom umobolno stanje F. H-a, u nakani, da mu nanese štetu od 1250 for., a sebi pribavi nepravednu dobit, izmamio od njega podpis na ustupnicu, kojom mu ustupa gore napometu štedioničku knjižicu vrhu 1250 f. kao i samu uložnicu, te ga radi toga osudi na tri godine težke tamnice.

Podjedno proglašuju se i ona ustupnica kao i pravne posljedice iste po § 312 kp. ništetnimi.

Proti toj osudi uložili su obtuženik, pa i kr. državno odvjetničtvo (na korist obtuženoga) žalbu ništovnu, a to s razloga, što je ta osuda izrečena na obtužbu neovlaštene osobe (§ 277 t 9. sl. c kp.).

Kralj. državno odvjetničtvo napomenulo je podjedno u žalbi, da si pridržaje pravo, obzirom na posljedak glavne razprave, nastaviti progon proti obtuženiku, i proti onim svjedokom, koji su na ustupnici supodpisani. — Branitelj obtuženikov napada uz to prvosudnu osudu glede dokaza o krivnji pozivom na § 277 t. 5 kp.

Prigodom kasacionalne razprave, obdržavane 1. srpnja 1886 — predloži kr. drž. nadodvjetnik kao i odvjetnik dr. H., kao punomoćnik skrbnika D. B. (subsidiarnoga tužitelja),[1] da se žalba ništovna obtuženoga i kr. državnoga odvjetničtva u Z. zabaci.

Kralj. državni nadodvjetnik navede u obrazloženju svoga predloga, da je privatni učestnik umobolni F. H., bivši još živ, izjavio preko svoga zakonitog zastupnika skrbnika D. B., da mjesto državnog odvjetničtva preuzimlje obtužbu proti M. V. radi zločinstva prevare, da je usljed toga skrbnik D. B. po § 1022 o. g. z. ne samo ovlašten, nego i obvezan bio još i poslje smrti F. H-a nastaviti kazneni progon proti M. V., započeti jur za života oštećenoga, i predati obtužnicu.

Obzirom na to i na dalnju okolnost, da se je i F. B., sestra i baštinica privatnoga učestnika F. H., prije započete glavne razprave pridružila kaznenom postupku, te izjavila, da usvaja obtužbu podignutu po skrbniku D. B., da odpada razlog ništetnosti § 277 t. 9. sl. c kp., na koji se upire žalba ništovna kr. državnoga odvjetničtva i obtuženika, pa da nepredleži ni slučaj ništetnosti po § 277 t. 5 kp. obzirom na temeljito obrazloženje prvosudne osude.

U bitnom zauze isto stanovište i odvjetnik dr. H. kao zastupnik subsidiarnog tužitelja. On ističe još napose, da je pravo subsidiarne obtužbe (§ 36 kp.), doduše osobno pravo, ali da ne spada medju prava, eminenter osobna, koja smrću utrnjuju. To sliedi iz ustanova § 38 kp., po kojih to pravo mogu vršiti i zakoniti zastupnici. Pošto po današnjoj legislativi izmedju skrbničtva i tutorstva ne ima načelne razlike, pošto § 1034 ogz. stoji u poglavju o punomoćjih, to valjaju i zanj ustanove §§ 1022 i 1025 ogz., po kojih punovlašće doduše prestaje smrću punovlastitelja, ali po kojih punovlastnik, ako se započeti posao nemože prekinuti a da nebude očevidne štete za nasljednika, ipak ima pravo i dužnost svršiti dotični posao, ili barem poslove, koji nedopuštaju odgode, nastaviti dotle, dok nasljednici punovlastitelja neučine inih naredaba, ili dok takove naredbe učiniti nemogu. Uz to pridružila se je F. B. nasljednica F. H. obtužbi, podignutoj po skrbniku, pa se ima smatrati, da je sama povriedjena kaznenim činom (§ 35 kp.), jer da joj je F. H. upitnu štedioničku uložnicu svojom oporukom izrično ostavio kao zapis.

---

[1] F. B., sestra oštećenika F. H., bila je medjutim takodjer preminula.

Obtuženik, koji je osobno (bez branitelja) došao na kasacionalnu razpravu, pozvao se je samo u kratko na izvedenje svoje žalbe ništovne.

Riešenjem od 1. srpnja 1886 br. 236/2242 kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice kao sud kasacionalni uvaži žalbu ništovnu kr. državnoga odvjetničtva i obtuženika, ukine po § 284 t. 3 kp. osudu, ter odrieši obtuženika M. V. po § 250 t. 1 k. p. od obtužbe radi zločinstva prevare, uputiv podjedno privatnoga učestnika F. H. odnosno njegovu ostavštinu sa odštetnim zahtjevom po § 307 kp. na put gradjanske parnice, a to sa sliedećih razloga: Obtuženi M. V. i kr. državno odvjetničtvo basiraju svoju žalbu ništovnu na t. 9, sl. c § 277 kp. tvrdeć, da je trebalo obtuženika po § 250 t. 1 k. p. odriešiti od obtužbe s razloga, jer se je postupalo bez predloga zakonito na to ovlaštenoga tužitelja. U tom pravcu je žalba ništovna obtuženika i kr. državnoga odvjetničtva opravdana, jer se pravo privatnoga učestnika u smislu §§ 35 i 36 kaz. p. — u čemu se slažu teorija i praksa — samo na njegovu osobu ograničuje. Pošto je pak privatni učestnik F. H. već 20. srpnja 1884 umro, te nsljed toga i njegovo gore spomenuto, strogo osobno pravo, istim danom utrnulo (§ 1448 ogz.): to nije bio njegov bivši skrbnik D. B. ovlašten i poslje smrti njegove (F. H.) subsidiarni kazneni progon nastaviti, naročito dana 19. studenoga 1884 predležeću obtužbu podići — jer se § 1022 o. g. z. neda uporaviti na strogo osobno pravo, koje utrnjuje smrću dotičnika (§ 1448 o. g. z.). Pošto prema tomu to strogo osobno pravo privatnoga učestnika ne prelazi na njegove nasljednike, to se obtužba, podignuta nepovlastno po D. B. u ime onda već umrloga privatnoga učestnika F. H. nemože sanirati naknadnim pridruženjem toj obtužnici od strane F. B., sestre i tobožnje nasljednice navedenoga privatnoga učestnika.

Samostalnom privatnom učestnicom nemože se pako F. B. smatrati, jer nije neposredno u smislu § 35 kp. kažnjivim djelom oštećena.[2]

---

[2] Kralj. državno odvjetničtvo je iza te vrhovne riešitbe zaista nastavilo progon proti M. V. radi zločinstva prevare, pa je podnielo proti istomu i obtužnicu; nu pošto je M. V. umro, bijaše kaz. postupak u tom predmetu konačno obustavljen.

Nasljednici iza F. H. i F. B. zametnuli su usljed toga gradjansku parnicu proti ostavini M. V. na uništenje više napomenute ustupnice i priznanje prava vlastnosti ostavine F. H. na rečenu uložnicu od 1250 for. spp., kojom su parnicom i uspjeli. (Dotični gradjanski slučaj priobćen je u Mjesečniku od god. 1889 str. 436).

Sličan slučaj nalazi se u Manzovoj sbirci plenarnih zaključaka i riešitaba c. kr. vrhovnoga sudišta kao kasac. suda u Beču pod br. 680.

Neki Martin M. podnese proti župniku J. N. kaznenu prijavu radi zločina uvrede Veličanstva, koju je državno odvjetničtvo, iza učinjenih predizvida, zavrglo kao neosnovanu. Župnik J. N. preda tim povodom od svoje strane kaznenu prijavu proti Martinu M. radi zločinstva potvore, pa pošto je c. kr. državno odvjetničtvo odustalo od dalnjega progona, nastavi ga župnik N. kao subsidiarni tužitelj po § 48 a. kp. (§ 36 hrvat. kp.), pa je predao proti okrivljeniku obtužnicu, na koju je c. kr. okružni sud u T. odredio glavnu razpravu. No dotični poziv nije se mogao dostaviti subsidiarnomu tužitelju J. N., jer je medjutim (8. siečnja 1884) preminuo.

Na razpravu došao je u ime preminuloga subsidiarnoga tužitelja njegov izkazani punomoćnik odvjetnik L., providjen punomoćjem, izdanim po župniku J. N. a glasećim i za slučaj njegove smrti. Uz to predloži dr. L. i punomoć, izdanu po kćerih i očitovanih nasljednicah subsid. tužitelja, kojom ga i ove ovlašćuju, da nastavi kaznenu parnicu.

C. kr. okružni sud u T. proglasi obtuženika Martina M. krivim zločinstva potvore, označenoga u § 209 kz.; nu povodom žalbe ništovne obtuženika, ukine c. kr. vrhovno sudište kao sud kasacionalni u Beču riešenjem od 17. studenoga 1884 br. 6361 napadnutu prvosudnu osudu po § 288 t. 3 a. kp. (§ 284 toč. 3 hrvat. kp.), ter obtuženika odrieši po § 259 toč. 3. kp. (§ 250 toč. 3 hrvat. kp.) od obtužbe radi zločinstva potvore.

U razlozih riešitbenih veli se medju ostalim sliedeće: Sud prve molbe nije uvažio prigovora branitbe, da pravo subsidiarne tužbe, pristojeće privatnom učestniku kao strogo osobno, smrću ovoga utrnjuje, pa s toga da punomoćnik umrloga privatnoga učestnika, ma da je postavljen i za slučaj smrti — nije više vlastan, da preduzme za uzdržanje potrebite, u § 46 k. p. (§ 34 hrv. post.) predvidjene čine, ter da stavi predloge tamo naznačene — a usljed toga da je sbog pomanjkanja ovlaštene obtužbe, s razloga procesualnoga prava — svaki dalnji kazneni progon u predležećem slučaju izključen.

Presudni sud odkloniv taj prigovor, polazio je, kako se vidi iz razloga riešitbenih, sa stanovišta, da smrt privatnoga učestnika nemože imati za posljedicu utrnuće subsidiarne tužbe, koju je privatni učestnik za života podigao, ter koje on nikada opozvao nije; a napose, da se nemože uzeti, da je privatni učestnik u smislu § 46 k. p. (§ 34 hrv. kp.) odustao od progona, kad je na glavnu razpravu došao u ime preminuloga subsid. tužitelja njegov izkazani punomoćnik, buduć da je privatnomu učestniku po § 50 kp. (§ 38 hrvat. kp.) slobodno, da svoju stvar vrši sam ili po kojem punovlastniku, ter pošto smrt opunovlastitelja neima za posljedicu utrnuće punomoćja, izdanoga i za slučaj smrti (§ 1022 ogz.).

Po nazoru presudnoga suda nemože se uzeti, da pravo privatnoga učestnika na podignuće i uzdržanje subsidiarne tužbe utrnjuje, pošto se privatno-pravni zahtjevi odštete iz kojega čina, kažnjivoga po kaz. zak., u pogledu kojih nasljednici oštećenoga po § 547 ogz. ovoga predstavljaju — po naročitoj odredbi dvorskoga dekreta od 6. ožujka 1821 sbr. prav. zak. br. 1743[8] bez predhodne izreke kaz. suda o krivnji — putem gradjanske parnice potjerati nemogu, pa da se nasljednici privatnoga učestnika već s toga razloga moraju smatrati za vlastne, da dalje vode podignutu po privatnom učestniku subsidarnu tužbu. Napokon je držao presudni sud, da mora odkloniti spomenuti prigovor branitbe još s razloga toga, što se je zastupnik pokojnoga privatnoga učestnika, odvjetnik dr. L. izkazao na glavnoj razpravi i kao punomoćnik kćeri pok. subsidiarnog tužitelja i što se potonjim, obzirom na propis § 495 kz., po pravilih analogije nemože poreći, da su vlastne, sbog nasrtaja, naperenoga na čast pokojnog im otca zločinstvom potvore, zaiskati, da se potvoritelj kazneno progoni.

No ta argumentacija prvoga suda nemože se nikako odobriti. Pravo, podieljeno privatnomu učestniku po § 47 kp. (§ 35 hrv. kp.), da može mjesto državnoga odvjetnika podignuti i provesti javnu obtužbu, i tako zadobiti osobnu zadovoljštinu za nanešenu mu povriedu, jest očito pravo javno, koje pristoji samo osobi, kaznenim činom povriedjenoj, i koje prestaje smrću njegovom (§ 1448 ogz.), pa ga s toga ne mogu pravni nasljednici i baštinici njegovi zatražiti. Da bi se to pravo moglo u obće ili napose putem nasljedstva prenieti, to se nikako priznati nemože, jer je utemeljeno na iznimki od pravila, da se zločinstvo i prestupci progone ureda radi, pa se s toga imade strogo tumačiti, a to tim više, pošto to pravo, po naročitoj ustanovi § 50 kp., vršiti može samo privatni učestnik i zakoniti zastupnik njegov, ter pošto se svako šire tumačenje pojma „privatnoga učestnika“ već s toga neumjestnim pokazuje, što zakon nasljednike i svojtu (Angehörige) procesualnih stranaka svuda izrikom spominje, gdjegod im se daje procesualno koje pravo (sravni §§ 282, 283, 465 austr. kp., §§ 278, 279 i 413 po noveli od 6. srpnja 1888 § 415 hrv. kp.), ter što zakon sigurno nebi bio propustio napose napomenuti i pravne nasljednike i rodbinu privatnoga učestnika, da je htio priznati prenosivost prava ovomu pripadajućih.

Privatno-pravnom pako stanovištu nemože se pripisati u tom pogledu nikakov mjerodavan upliv s razloga toga, što se pridruženje postupku kaznenom s jedne strane nemože smatrati obligatornom već samo fakultativnom odredbom procesualnom, da se potjeraju odštetni zahtjevi, proizvirući iz kakova kažnjiva djela, ter što pridruženjem oštećenika postupku kaz. nije izključeno, da oštećenik nebi smio nastupiti put gradjanske parnice; a s druge strane, što iz ustanove § 366 t. 1 kp. (§ 307 hrv. k. p.), zatim iz ustanova dvorskoga dekreta od 6. ožujka 1821 sb. pravos. zak. br. 1743, od 4. srpnja 1835 br. 15.962 odnosno od 9. lipnja 1835 sb. pravos. zak. br. 29 nedvojbeno proizlazi, da se ovakovi odštetni zahtjevi, neodvisno od sadržaja presude kaz. suda, potjerati mogu redovitom gradj. parnicom, pače i za slučaj onaj, ako je obtuženik pravomoćno odriešen, ili ako je kaznena iztraga, ma bilo s kojega razloga obustavljena.

---

[8] Odgovara u bitnom propisom § 2 sl. b) gpp.

Ako dakle pravo privatnoga učestnika na podignuće i provedenje tužbe kaznene prestaje njegovom smrću, onda nemože biti nikakove dvojbe, da se nemože govoriti o djelatnosti izdanoga po njem punomoćja, ma da ovo glasi i za slučaj smrti, pošto je punovlastnik glede povjerenoga mu pravnoga posla samo u toliko vlastan, pravno i djelatno sposoban, u koliko predstavlja opunovlastitelja; i pošto se takova representacija kao predpostava za aktivnu legitimaciju punomoćnika sigurno neda pomisliti onda, kada sa smrću opunovlastitelja podjedno utrnjuje i ono pravo, koje bi se imalo vršiti.

Analogiji po ustanovi § 495 kz., na koju se konačno pozivlje prvi sudac, nemože u ovom slučaju biti mjesta s toga razloga, što prenavedeni § predpostavlja prekršaj, koji se progoniti ima samo na privatnu tužbu dotičnika, dočim se u predležećoj kaznenoj parnici radi o zločinstvu, koje se ureda radi progoniti ima, po čem se neda govoriti o kakovoj sličnosti obajuh slučajeva, a dosljedno tomu niti o umjestnosti analogije u obće.

Odavlje sliedi, da je napadnutom osudom — pošto ovdje obtužba nije uzdržana bila po osobi na to ovlaštenoj u smislu § 46 k. p. (§ 34 hrv. kp.) — izrekom suda o pitanju, da li se kazneni progon izključiti ima s razloga procesualnoga prava, zakon povriedjen i to napose u ustanovah § 46 t. 3 i § 49 kaz. p. (§§ 34 i 37 hrv. k. p.). S toga valjalo je žalbu ništovnu obtuženoga, u koliko je utemeljena na razlogu ništovnom § 281 br. 9. sl. c. ili bolje b. kp. (§ 277 t. 9, sl. c. hrv. post.) uvažiti, napadnutu osudu po § 288 kp. ukinuti, ter obtuženika po § 259 t. 3 kp. (§ 250 t. 3 hrv. post.) odriešiti od obtužbe.

Sada navedenimi rješitbami kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice i c. kr. vrhovnoga sudišta u Beču kao kasacionalnoga suda suglasno se dakle veli: da je pravo privatnoga učestnika (§§ 35 do 37 hrv. i §§ 47 do 49 austr. kp.) strogo osobne naravi, da to pravo utrnjuje smrću njegovom, pa ga dosljedno tomu poslje smrti njegove ne mogu njegovi baštinici vršiti. Ovim je to pitanje konačno riešeno; dalnje razmatranje o njem može imati tek akademičku vriednost.

Mislim ipak, da neću ostati osamljen, ako gledeć na rečena dva slučaja izrazim svoje mnienje, da se radi tu o pitanju, koje u samom zakonu posve jasno i nedvojbeno nije riešeno. Zato neka mi je dopušteno navesti još neke razloge, koji govore za to, da bi valjalo ustanove kaz. post., tičuće se prava privatnoga učestnika, protegnuti eventualno — recimo de lege ferenda, ako ne de lege lata — i na baštinike neposrednoga oštećenika.

Po § 35 hrvat. kp. (§ 47 cislit. kp.) može svaki, čija su prava povriedjena zločinstvom ili prestupkom, koji valja progoniti ureda radi, — dok nepočme glavna razprava, sbog svojih privatno-pravnih tražbina pridružiti se postupku kaznenomu čim postaje privatni učestnik.

Iz te odredbe zakona sliedi dvoje: 1. da se ono pravo ne ograničuje na osobu onoga, na kojem ili proti kojemu je počinjen dotični zločin ili prestupak (na neposrednoga oštećenika), nego da to pravo pripada „svakomu, tko je u pravih svojih povriedjen počinjenim zločinstvom ili prestupkom“, — a 2., da je pako vršenje toga prava dopušteno samo pod uvjet, ako povriedjenik ima privatno-pravnih zahtjeva, sbog kojih se pridružuje postupku kaznenom.

Ako povriedjeni neima takovih privatno-pravnih tražbina, n. pr. ako je dotični čin samo pokušan, ili ako iz njega nikakova šteta nije nastala: tada se povriedjenik nemože ni pridružiti postupku kaz.[4]

Ovo pravo nije dakle podieljeno povriedjeniku (kao što je kod t. z. privatnih delikta, progonjivih samo na zahtjev dotičnika — § 34 kp.) zato da može radi svoje osobne zadovoljštine izposlovati proti dotičnom krivcu kaznenu osudu, a to pod stanovitimi stegami i onda, kada javni tužitelj ne nalazi razloga, da zametne ili da nastavi progon — već poradi toga, da se povriedjeniku omogući potjerati privatno-pravne svoje zahtjeve, potičuće iz kažnjivoga čina, kaznenim postupkom.

---

[4] Vidi riešenje c. kr. vrh. suda bečkoga od 1. ožujka 1886 br. 15.260, Manz. sb. br. 893.

Često ne može se onaj, proti kojemu je učinjen zločin ili prestupak, pridružiti postupku i vršiti prava, pripadajuća privatnom učestniku, n. pr. kod zločina umorstva, ubojstva ili prestupka suprot sigurnosti života (§ 335 kz.); no obično pridružuju se u ovakovih slučajevih supruga i djeca usmrćenoga, tražeći da im se naknadi ono, što su smrću supruga odnosno otca izgubili (§ 1327 ogz.) itd., pa je priznato u praksi, a nije bilo glede toga nikada prigovora, da im to pravo zaista pripada, jer su i oni povriedjeni u svojih pravih počinjenim zločinstvom ili prestupkom (§ 35 kp.).

Neima dvojbe, da je pravo, dano povriedjeniku u § 35 kp., osobne naravi, pa da se to pravo nemože prenieti ustupom odštetne tražbine, premda § 1394 ogz. odredjuje, da primalac stvari ustupljene ima glede ustupljenog iskanja ista prava, koja je imao ustupilac, jer ustupovnik nije povriedjen u svojih pravih kažnjivim djelom, kako to predpostavlja § 35 kp.

No ipak za riešenje našega pitanja: najme tko je vlastan pridružiti se postupku kaznenom, i da li to pravo pripada eventualno i nasljednikom neposrednoga oštećenika — od odlučne je važnosti samo to, da li se rieči zakona (§ 35 kp.) „svaki, koji je u pravih svojih povriedjen zločinstvom ili prestupkom“ u strožem ili u širem smislu tumačiti imadu.

Negledeć na to, da po ustanovah gradjanskoga prava nasljednik, čim je prihvatio nasljedstvo, predstavlja oporučitelja, ter da se oba prama trećemu smatraju za jednu osobu (§ 547 ogz.) — postoji izmedju ostavnika i nasljednika njegovih takav savez, da su djelom, kojim je bio ostavnik oštećen u svom imetku, povriedjeni posredno i njegovi nasljednici.

Uzmimo, da je A. prevarom, izvedenom na njegovu štetu, izgubio cieli svoj imetak — nisu li tom prevarom oštećeni posredno i nasljednici njegovi? Ili uzmimo, da je počinjeno grabežno umorstvo. Pokojnik ostade na mjestu mrtav, a razbojnici oteše mu gotovinu od 3000 for. — Ja mislim, da će svaki kazneni sud saslušati rodbinu, odnosno nasljednike usmrćenoga o tom, koliko je novca umoreni imao pri sebi itd., ter preslušati ih eventualno po §§ 163 i 306 kp. i o njihovih odštetnih zahtjevih.

Zar se ima ili neima u tom slučaju dopustiti nasljednikom, da se pridruže postupku kaz. po § 35 k. p. kao privatni učestnici; ili mora li im se to dopustiti samo za slučaj, ako je ustanovljeno, da je oštećenik već bio mrtav, kad su mu razbojnici oteli novac?

Pa ako se ta okolnost sigurno neda ustanoviti, ima li se nasljednikom samo privremeno dopustiti to pridruženje; ima li se, ako je kralj. državno odvjetničtvo odustalo od progona, na subsidiarnu tužbu nasljednika (§ 36 t. 2 i 3 kp.) odrediti i provesti glavna razprava, ter ima li se iza provedene glavne razprave obtuženik (predpostaviv, da je njegova krivnja dokazana), proglasiti krivim zločinstva grabežnoga umorstva, ako sud pronadje, da je oštećenik već bio mrtav u onaj čas, kad mu je obtuženik oduzeo novac — ili ima li se u protivnom slučaju obtuženik po § 250 t. 1 kp. odriešiti od obtužbe s razloga, što je kaz. post. poveden bio bez predloga zakonito ovlaštena tužitelja? Ja mislim, da nebi bilo opravdano učiniti ovakovu razliku; jer da li je neposredni oštećenik već bio mrtav, ili još živ, kad su mu oteli novac; da li je oštećenik prije smrti svoje možda još sudbeno preslušan bio, ter se pridružio postupku kaznenom ili ne — rezultat je uvjek jedan te isti: počinjenim zločinstvom oštećeni su u svakom slučaju i nasljednici usmrćenoga za svotu od 3000 for., koje su si prisvojili razbojnici, ter kojih neima u ostavini neposrednoga oštećenika.

Istina, da kaz. post. ni u §§ 35—38, ni u ostalih §§. u kojih se govori o privatnom učestniku, nigdje nespominje nasljednike privatnoga učestnika. Ali, kao što je već gore rečeno, radi se samo o tom, da li se rieči § 35 kp. „svaki, koji je u pravih svojih povriedjen zločinstvom ili prestupkom“ u širem ili u strožem smislu tumačiti, ter da li se odredbe § 35 al. 1 kp. eventualno protegnuti imadu i na nasljednike neposrednoga oštećenika, na kojem ili proti kojemu bijaše počinjen dotični zločin ili prestupak?

Ako je tomu tako; ako medju one osobe, koje su povriedjene u svojih pravih zločinstvom ili prestupkom, ter koje su vlastne pridružiti se postupku kaznenom kao privatni učestnici, spadaju i baštinici neposrednoga oštećenika: onda nije ni trebalo niti je bilo povoda u zakonu napomenuti napose i baštinike privatnoga učestnika.

§§ 282, 283 i 465 cislit. kp. (§§ 278, 279 i 415 hrvat. kp.), na koje se pozivlje gore citirano riešenje c. kr. kasacionalnoga suda bečkoga od 17. studenoga 1884 br. 6361., odredjuju, koje osobe mogu podnieti pravni liek žalbe ništovne i priziva proti osudi na korist ili na štetu obtuženikovu.

Te dakle ustanove zakona normiraju pravno pitanje, koje je posve različito od onoga, o kojem se radi u ovom slučaju; nu ako li se iz prenavedenih ustanova već hoće izvoditi nešto, što bi imalo služiti za riešenje nazočne kontroverze, moglo bi se od njih i zaključiti, da je zakon naumio, u koliko se tiče privatnopravnih zahtjeva, podieliti baštinikom obtuženoga (okrivljenika) i baštinikom onoga, kojega su prava kažnjivim činom povriedjena, ista procesualna prava, koja pripadaju obtuženiku (okrivljeniku) odnosno oštećeniku.

Napokon, sto se tiče onoga razloga, da ne treba dopustiti nasljednikom oštećenika (privatnoga učestnika), da se pridruže post. kaz. ili da nastave progon, koji je oštećenik kao subsidiarni tužitelj možda jur zametnuo, pošto im je slobodno potražiti privatno-pravne svoje zahtjeve redovitom gradjanskom parnicom, pa to i onda, ako je obtuženik po kaznenom sudu odriešen, ili kazneni postupak sa koga god razloga obustavljen bio (§ 307 kp.): to valja naglasiti, da se sve to može reći i o neposrednom oštećeniku; ali da ipak zakon dozvoljuje svakomu, tko je u pravih svojih povriedjen zločinstvom ili prestupkom (§ 35 k. p.), da se pridruži glede privatno-pravnih svojih tražbina postupku kazn. te vrši ona prava, koja po zakonu idu privatnoga učestnika.

Zakon hoće da se povriedjenomu olahkoti potjeranje privatno-pravnih zahtjeva, te prištedi, ako je moguće, danguba i trošak, koji je skopčan sa provedenjem gradj. parnice (§§ 306 i 307 kp.). U ostalom nije irelevantno za baštinike neposrednoga oštećenika, da li mogu svoje odštetne tražbine potražiti pred sudom kaznenim kao privatni učestnici, ili će morat nastupiti put redovite parnice gradjanske.

Negledeć na to, da po gore navedenih dvorskih dekretih odnosno po § 2 sl. b) našega gpp. u onih poslovih parbenih, kojih riešenje je odvisno od dokaza ili ubrojenja čina, kažnjiva po kaznenom zakonu, nije slobodno povesti postupak pred sudcem gradjanskim, dok se ne dovrši postupak kazneni, ili dok nije izkazano potvrdom kaznenoga suda, da kaz. postupku neima mjesta, ili da se ovaj sbog odsutnosti okrivljenoga nastaviti nemože — nisu riedki oni slučajevi, u kojih se gradjanskom parnicom baš ništa polučiti neda, ako nepodje za rukom krivnju obtuženoga putem kaznenoga postupka ustanoviti.

To valja napose onda, ako proti okrivljeniku neima direktna dokaza, nego bi se glede u grieh mu upisanoga kažnjivoga čina imao uglaviti jedino t. z. stečajem razloga sumnje. Toga dokaza neima u gradjanskom parbenom postupku, a dokaz glavnom prisegom, ma se smatrao umjestnim, u ovakovih slučajevih baš ništa nevredi.

No upravo u slučajevih takove vrsti nastaje često pitanje: da li je predležeći dokazni materijal dovoljan, da se proti okrivljeniku zametne ili nastavi progon pred sudom kaznenim — pa ako javni tužitelj odustane od progona, preostaje oštećeniku često samo subsidijarna tužba u smislu §§ 35 i 36 k. p. kao jedino sredstvo, od kojega se još može nadati povoljnu uspjehu, ako hoće da potjera svoju odštetnu tražbinu.

Ako se dakle baštinikom neposrednoga oštećenika nedopusti, da se mogu pridružiti postupku kaznenom i vršiti prava privatnoga učestnika: biti će oni prema okolnostim lišeni i zadnjega sredstva, koje bi moglo dovesti da budu namireni. X.

Bludnost po § 129 I. b) kz.*

Zakonodavac nije nigdje pobliže označio, u kojem da se smislu ima uzet „bludnost“ kod zločina § 129 I. b) kz.

---

* Vidi: Mjesečnik br. 1 g. 1891 str. 42, gdje se dielomice priobćuje žalba ništovna izradjena po g. piscu ovoga članka kao branitelju obtuženoga, u kojoj ima argumenta, dolazećih i u ovom članku. Ured.

Ova neopredieljenost pojma izvorom je krivoga shvaćanja.

U širem se smislu razumievaju pod „bludnimi“ ona djela, koja s obzirom na spolne odnose grubo vriedjaju ćudorednost. U užem smislu pako: izvanbračni prileg, odnosno, dočim se ovdje radi ob osobah istoga spola, i to o mužkarcih — päderastia.

Da uzmognemo prosuditi, u kojem od ova dva smisla shvaća § 129 I. b) „bludnost“, valja tu ustanovu promotriti u savezu sa § 128 kz.

Oskvrnuće tvori onaj, koji 1. da ugodi požudam svojim, 2. spolno zlorabi (u njem. originalu: missbraucht) načinom različitim od onoga u § 127 (t. j. kod osoba različita spola mora da je izključen izvanbračni prileg), 3. dječaka ili djevojku izpod 14 godina ili osobu — mužku ili žensku — dok je u stanju, da se nije kadra braniti ili u nesvjestici; 4. ako ne predleži § 129 I. b)

Obzirom na posljednji negativni uvjet naziru mnogi — medju njimi i Herbst — jednu od karakterističnih razlika izmedju oba zločina u tom, da je oskvrnuće ograničeno na osobe raznoga, a bludnost po § 129 I. b) na osobe istoga spola.

Ovo mnenje nije ničim opravdano. Već same rieči § 128 kz. protuslove nazoru, kao da je ovaj zločin stegnut na bludnosti izmedju osoba raznoga spola. Po slovu zakona ne čini se glede spola nikakova razlika niti u aktivnom („tko“ znači po terminologiji našega zakona uvjek osoba mužka ili ženska) niti u pasivnom pogledu (tko dječka ili djevojku . . . . . ili osobu t. j. mužkarca ili žensku). Oskvrnuće se dakle može počiniti po mužkarcu na ženi i obratno, te po mužkarcu na mužkarcu i ženi na ženi.

To je shvaćanje i bečkoga kasacionoga sudišta; v. Glaser, Sammlung strafr. Entsch. II. br. 963. Tu se radi o oskvrnuću, počinjenom po mužkarcu na spavajućem mužkarcu. „Die That, deren A. schuldig zu halten ist, stellt zwar nicht das Verbrechen der Unzucht gegen die Natur, wol aber jenes der Schändung dar, weil eine in tiefen Schlaf versunkene, also im Zustande der Wehr- und Bewusstlosigkeit befindliche Person (deren Geschlecht im § 128 Str.-G. nicht unterschieden wird) zur Befriedigung der Sinneslust auf eine andere, als die im § 127 Str.-G. bezeichnete Weise geschlechtlich missbraucht wurde“.

Da je zakon htio oskvrnuće ograničiti na bludnosti izmedju osoba različita spola, mogla se je lahko naći sgodna stilizacija.

N. pr. tko osobu različitoga spola, bilo dječaka ili djevojku izpod 14 godina, ili osobu itd.

Ne stoji dakle, da svako oskvrnuće, ako se počini izmedju osoba istoga spola, postaje bludnošću proti naravi po § 129 l. b).

Nu i izmedju onih, koji prihvaćaju ovaj negativni zaključak, konstruiraju neki karakterističku razliku izmedju oba zločina ovako: Istina — vele — da se oskvrnuće može počiniti i izmedju osoba istoga spola. Ali razlika je u tom: ako se radi o osobah nedoraslih ili osobah, koje se ne mogu braniti — predleži oskvrnuće; inače § 129 I. b).

Po ovom nazoru bio bi dakle sam učin (bludnost, spolna zloporaba) kod oba zločina isti.

Ako mužkarac, da ugodi požudam svojim, bludno opipa spolno udo nedorasla dječaka, — to je bez sumnje oskvrnuće (Herbstovo mnenje, da je to § 129 I. b) doista je osamljeno).

Ako ga zlorabi per anum? Zastupnici čas prije iztaknutoga nazora reći će, da je i to oskvrnuće, jer predleže svi uvjeti § 128, a glede samoga učina nema razlike izmedju oba zločina.

Ako mužkarac bludno opipa odrasloga mužkarca, dok je u nesvjestici? Oskvrnuće. A ako nije u nesvjestici? Zastupnici gore navedenoga mnenja morali bi dosljedno reći, da u tom slučaju predleži zločin po § 129 I. b).

A ipak nema nikakve sumnje, da coitus per anum sa dječakom izpod 14 godina nije oskvrnuće, već § 129 I. b); a bludno opipanje odrasla mužkarca (ako nije u nesvjestici), da u obće nije kažnjivo.

Poglavita je razlika izmedju oba zločina u intenzitetu čina. Za učin § 129 I. b) traži se puno više nego li za oskvrnuće.

Pošto se u § 128 radi o nedoraslih i osobah, koje se ne mogu braniti, sasma je prirodno, da se tu „bludnost“ shvaća u puno širem smislu nego li u § 129 I. b).

Oskvrnuće može preći u zločin § 129 I. b) — kada? t. j. kako mora da je čin kvalificiran? Na to odgovara § 128 jasno: Oskvrnuće predleži kod spolne zloporabe „načinom drugim, nego što je naznačen u § 127“; predleži dakle kod spolne zloporabe, ako ova nije coitus internus.

Čim predleži coitus internus, a radi se ob osobah istoga spola, prelazi oskvrnuće u § 129 I. b). Coitus internus kod mužkaraca identičan je pako sa coitus analis, päderastijom.

Što nije coitus internus, nije van medjusobna masturbacija, za koju je već dvorskimi dekreti od 14. kolovoza 1824 i 4. srpnja 1831 izrečeno bilo, da ne podpada pod udar kaz. zak. Tim manje je moći držati, da će sadanji kaz. zak. biti stroži od prijašnjega.

Ovoga se nazora drži i kr. stol sedmorice.

Tako vrhovna rješitba od 23. ožujka 1889 br. 956. (Mjesečnik g. 1890 str. 226), a još jasnije ona od 19. rujna 1890 br. 2660 (Mjesečnik g. 1891 str. 41): „Ma da za kvalifikaciju čina, kako ju pogriešno uzima prvi sud, po obrazloženju svoje osude, i ne dotiču predpostave § 129 I. b), pošto päderastija dokazana ne predleži . . . . .“

Napokon vojuju za ovdje branjeni nazor i razlozi liečnički.

Vještaci u sudbenom liečničtvu i psihopatologoji ne dopuštaju nikakve dvojbe, da je zakonodavac kod § 129 I. b) kod mužkaraca imao na umu izključivo päderastiju.

Hofmann, Ger.-Medicin, 1884 str. 170: „Die Gesetzgeber hatten bei der Fixirung der widernatürlichen Unzucht zwischen Personen männlichen Geschlechtes offenbar nur die genannte sexuelle Ausschreitung (Päderastie) im Auge . . . . .“

Kraft-Ebing, Psychopath. 1881, str. 235 op. 1: „Es fragt sich, ob die onanistischen Manipulationen der mit conträrer Sexualempfindung Behafteten unter den § 129 Str.-G. subsumirbar sind. Unter widernatürlicher Unzucht verstand der Gesetzgeber die in der Regel nichts weniger als pathologische Päderastie. Die conträre Sexualempfindung und mutuelle Onanie kannte er nicht. Sie sollte straflos sein, sobald sie portis clausis und unter Erwachsenen vorkommt“. *Dr. Hinković.*

◆

Zakon od 7. ramazana 1274 (1858) o zemljištnom posjedu

(sa zakoni i naredbami, stojećimi s njime u tiesnom savezu.)

Piše Lj. pl. F.

(Nastavak.)

Ako se na ostavštinu prijavi više ashabi feraiz-â, a ostavinska imovina nedotiče, da se svi farzi podmire, tada nastupa razmjerno smanjenje istih, i to se zove avl.

Univerzalni nasljednici diele se u 4 razreda, od kojih svaki prodjašnji razred izključuje sliedeće razrede od nasljedstva, naime:

1. asabai nesebije ili asaba rodjaci;
2. ashabi redd, t. j. takovi ashabi feraiz, kojim se u pomanjkanju nasljednika iz asaba rodbinstva, ostatak nasljedstva razmjerno k njihovim farzom priklapa;
3. zevi-l-erham, t. j. takovi rodjaci svijuh loza, koji nisu zvani na nasljedstvo ni kao asaba-rodjaci ni kao ashabi redd;
4. osobe, koje su priznate za brata i strica (Vetter).*

1. Asabai nesebije diele se u 3 podrazreda, i to:

a) asaba bi-n-nefs, t. j. asaba po sebi samom; b) asaba bi-l-gair, t. j. asaba po nekom inom; c) asaba mea-l-gair, t. j. asaba s nekim drugim.

U ovom razredu izključuje po stupnju bliži rodjak daljnjega bez razlike na spol; ako li je pako nasljednik jednoga ili drugoga spola sa ostaviteljem u rodbinstvu s dvijuh strana, tada on u jednakom stupnju rodbinstva izključuje onoga, koji je u rodbinstvu samo s otčeve strane, a ovaj opet onoga, koji je u rodbinstvu samo s materine strane.

Asaba bi-n-nefs jesu rodjaci mužkoga spola, koji se sa ostaviteljem spajaju u otčinskoj lozi bez ženskih medjurodjaka, te se ova vrst univerzalnih nasljednika razpada u 4 razreda, od kojih svaki predjašnji razred izključuje sliedeće razrede, i to: 1. sinovi ostavitelja i njihovi mužki potomci; 2. ostaviteljev otac, djed, itd.; 3. ostaviteljeva punokrvna braća, polukrvna braća s otčeve strane i mužki potomci jednih ili drugih; 4. otčeva punokrvna braća, otčeva polukrvna braća s otčeve strane i mužki potomci jednih ili drugih.

Ako ne ima ovih rodjaka, sliede rodjaci asaba-djeda, pradjeda itd. sa svojimi potomci.

Asaba bi-l-gair jesu oni ashabi feraiz ženskoga spola mužke loze, kojim pripada kao farz $^1/_2$ ili $^2/_3$, ako se sastanu sa kojim asaba nesebije istoga stupnja. Ovamo spadaju: a) kći ostavitelja, ako konkurira sa sinom (vidi ashabi feraiz pod 5. toč. c); b) sinovljeva kći, ako konkurira sa mužkim potomkom sinovljevim (unukom, praunukom, i t. d.) (vidi ashabi feraiz pod 6. toč. e); c) punokrvna sestra, ako konkurira sa punokrvnim bratom (vidi ashabi feraiz pod 7. toč. c); d) sestra s otčeve strane, ako konkurira s bratom s otčeve strane (vidi ashabi feraiz pod 8. toč. e).

---

* Mužka osoba naime može nekoga, čije porietlo nije poznato, priznati svojim bratom ili stricem, nu takovo priznanje neutemeljuje nikakovih rodbinskih prava, a pravo nasljedstva samo onda, ako neima drugih nasljednika. Takovo priznanje je kriepostno samo za osobu dotičnika, a ne i za njegove nasljednike, a zbiva se pred dva vriedna mužkarca ili pred jednim mužkarcem i dvie pouzdane žene.

Ove osobe stupaju kroz konkurirajući asaba nesebije medju univerzalne nasljednike i diele s njim po načelu: „dva diela mužu a jedan dio ženi“.

Ako se punokrvna sestra ostavitelja ili njegova polukrvna sestra s otčeve strane sastane sa kćeri ili sa kćeri sina ostaviteljeva ili sa više njih, to sestra bude asaba mea-l-gair.

Ona nedobije njoj kao ashabi feraiz pripadajući farz, već dobivaju njihove farzove ponajprije kći ili sinovljeva kći, kao i drugi možebitni ovlaštenici na farz, a punokrvna sestra ili polukrvna sestra s otčeve strane dobiva kao asaba mea-l-gair, t. j. kao univerzalna nasljednica (vidi ashabi feraiz pod 7. toč. d), i 8. toč. f) ostatak ostavštine.

Ashabi redd nastupa, ako nakon podmirenja farzova pripadajućih ashabi feraizom preostane još dio ostavštine, a neima univerzalnih nasljednika iz prvoga razreda. Taj preostali dio ostavštine dieli se razmjerno medju ashabi feraiz kao univerzalne nasljednike, kojh se nasljedno pravo utemeljuje rodbinstvom a ne ženitbenim vezom.

Ovi ashabi feraiz sačinjavaju dakle drugi razred univerzalnih nasljednika, te spadaju ovamo od onih kod ashabi feraiz imenovanih osoba: polukrvni brat s materine strane, kći, sinovljeva kći, punokrvna sestra s otčeve strane, polukrvna sestra s materine strane, mati i sahihe baba ostavitelja.

Ako je jedan od ovih ashabi feraiz sam, dobiva on cielu ostavštinu.

Zevi-l-erham dieli se u 4 razreda, od kojih svaki predhodni razred izključuje sliedeće razrede, i to: 1. U prvi razred spadaju bez razlike na spol oni, koji potiču od ostavitelja kroz kćer ili kćer sinovljevu, te rodjaci u bližem stupnju izključuju rodjake u daljnjem stupnju. Ako se sastanu rodjaci u istom stupnju, imade prednost onaj, koji je svezan s ostaviteljem kroz nekog medjurodjaka, koji bi (kao asaba ili ashabi feraiz) postao nasljednikom, da je preživio ostavitelja.

Ako li su svi nasljednici istoga stupnja, a da nijednomu nepristoji prednost kroz kakova medjurodjaka, ili ako bi taj slučaj bio kod svih jednako, imade se paziti na to, da li svi ascendenti nasljednika pripadaju istomu spolu ili ne. U prvom slučaju diele nasljednici po glavama na jednake dielove, ako su svi istoga spola, inače pako po načelu: „dva diela mužu, a jedan dio ženi“. Ako li ascendenti nasljednika nisu istoga spola, zbiva se dioba po lozama u onih dielovih, koji bi bili pripali ascendentom, da su živili, nu opet po gore spomenutom načelu. 2. U drugi razred spadaju fasid-djed i baba bez obzira na stupanj, nu i ovdje bliži rodjaci ostavitelja izključuju dalnje bez obzira na spol.

Ako su nasljednici istoga stupnja, zbiva se dioba po lozama, i to tako, da rodjaci, koji svoje pravo izvode od otca ostaviteljeva, dobivaju $^2/_3$, a oni, koji svoje pravo izvode od matere ostaviteljeve, dobivaju $^1/_3$, bez obzira, da li imade medjurodjaka, koji bi bili pozvani na nasljedstvo kao asaba ili kao ashabi feraiz.

Ako li svi rodjaci pripadaju istoj lozi, obavlja se dioba po glavah po gore spomenutom načelu; nu ako je medju rodjaci istoga stupnja i iste loze nastalo razdvojenje loze kroz otca i mater, zbiva se dioba medju otčevom i materinom lozom, kao da bi otac i mati u prvom razredu kao djeca nasljedovali. 3. U treći razred spadaju: a) djeca punokrvne ili polukrvne sestre; b) kćeri punokrvnoga i polukrvnoga brata; c) mužka djeca polukrvnoga brata s majčine strane i potomci svijuh napred spomenutih osoba.

Bliži rodjak ostavitelja izključuje daljnjega.

Ako se medju rodjacima istoga stupnja nalazi diete sina gore imenovanih pobočnih rodjaka, koji bi (asaba) univerzalnim nasljednikom bio, to imade takovo diete prednost pred potomkom nekog medjurodjaka, koji nebi bio nasljednikom.

Ako su svi rodjaci istoga stupnja i svi potomci univerzalnoga nasljednika (asaba ili ashabi redd), ili ako to nije kod nijednoga slučaj, već su potomci od zevi-l-erhama, ili su jedni potomci nekog ashabi feraiza a drugi opet potomci nekog asaba, zbiva se dioba obzirom na svojstvo roditelja i na broj djece po lozama i to tako, da dva diela pripadnu mužkim a jedan dio ženskim potomkom. Ako li su pako nasljednici potomci polukrvnog brata ili polukrvne sestre s majčine strane, onda se zbiva dioba na jednake dielove.

4. U četvrti razred spadaju punokrvne i polukrvne sestre otčeve, polukrvna braća otčeva s materine strane, puno- i polukrvna braća i sestre materine te i potomci preimenovanih.

U pomanjkanju ovih dolaze do nasljedstva isti rodjaci djeda i babe, i praroditelja itd. i njihovi potomci.

Ako se sastanu rodjaci iste otčinske i materinske loze, pristoji prednost punokrvnim rodjakom pred polukrvnimi s otčeve strane, a ovim pred polukrvnimi s materine strane bez razlike na spol.

Ako su svi rodjaci istoga stupnja i iste loze takodjer i punokrvni, ili istim načinom polukrvni, diele ovi nasljedstvo po glavama i to obzirom na dvostruki dio mužkoga spola.

Ako svi nasljednici pripadaju raznim lozam, to se medju lozama neuzima nikakav obzir na prednost rodbinstva s jedne strane ili po otcu i materi. Dioba se zbiva tako, da dva diela pripadnu rodjakom s otčeve a jedan dio radjakom s materine strane.

Medju descendenti četvrtoga razreda imadu prednost rodjaci po stupnju ostavitelju bliži od koje mu drago loze pred dalnjimi srodnici, a u istom stupnju rodbinstva punokrvni pred polukrvnim rodjakom, a medju ovimi rodjak s otčeve strane pred rodjacima s materine strane. Ako li su jednaki: rodbinska loza, stupanj i rodbinski vez izmedju dvojice od ovih descendenta, to imade prednost onaj, koji potiče od asabe. Prema tomu dakle sinovkinja stričeva izključuje sinovca (Neffe) strinina.

Ako rodbinski vez nije jednak, nego je descendent od asabe samo polukrvnoga, dočim je drugi descendent istoga stupnja i iste loze punokrvnoga rodbinstva, imade ovaj potonji prednost. Izključuje dakle sin punokrvne strine sina polukrvnoga strica, akoprem ovaj potiče od asabe.

Ako su svi potomci djeca od asabe ili svi djeca od zeli-l-erhama, obavlja se dioba u istoj lozi na glave obzirom na dvostruki dio mužkoga spola, ako su ascendenti istoga spola. Nije li tomu tako, biva dioba medju ascendenti po načelu: „dva diela mužu, a jedan dio ženi“, te descendenti dobivaju otčinski dio.

Ako se kod jednakoga stupnja prijave na nasljedstvo descendenti raznih loza, obavlja se dioba bez obzira na rodbinski vez i asaba-lozu tako, da $^{2}/_{3}$ pripadnu potomkom s otčeve, a $^{1}/_{3}$ potomkom s materine strane.

Ako li je u ova četiri razreda zevi-l-erhama samo jedan nasljednik, dobiva isti cielu ostavštinu.

Ove ustanove nasljednoga prava glede mulkovnoga imetka bitno se razlikuju od odnosnih ustanova obć. gr. zak., kao i od ustanova zakona od 17. muharema 1284 (1867) o nasljednom pravu glede erazi-mirijskih zemljišta, o kojem potonjem zakonu biti će kasnije govora, te se čini, da polaže sa stanovišta, da se mulkovni imetak što manje razciepa.

Prava začetoga nu još nerodjenoga djeteta, ako ovo spada u stupanj rodbinstva, koji sa jur postojećimi nasljednici konkurira ili jih dielomice izključuje, štite se tim, da se za isto sačuva nasljedni dio, koji je za mužko ili žensko diete veći, odnosno ciela ostavina, ako nerodjeno diete pripada stupnju rodbinstva, koji jur postojeće nasljednike posve izključuje.

Isto se tako sačuva i nasljedni dio odsutnoga, za koga se nezna da li još živi.

Odsutni proglašuje se mrtvim, ako su umrli svi njegovi suvremenici, koji su u njegovom rodnom mjestu živili; nemogu li se pako suvremenici odsûtnoga ustanoviti, uzima se, da je odsutni umro, ako je navršio 90. godinu.

I ova ustanova razlikuje se bitno od odnosne ustanove obć. gradj. zak. te je vezana na daleko teže uvjete, a razlikuje se i glede erazi-mirijskoga zemljišta, pošto glede ovoga potonjega u smislu §§ 74 i 75 zakona od 7. ramazana, kako ćemo niže spomenuti, proglašenja smrti netreba.

Rodjaci, koji su propali prigodom brodoloma, požara, itd., glede kojih se neda ustanoviti, tko je prije umro, ne nasljeduju se medjusobno, već njihova dobra pripadnu preživjelim nasljednikom.

Nezakonita, nepriznana djeca, kao i djeca nezakonitimi proglašena, imadu pravo nasljedstva samo na ostavinu svoje matere i njezine rodbine te obratno, ali na ostavinu otca nepristoji im nikakovo pravo.

Odstup nasljednoga diela za neku stanovitu stvar (tehārudž), ili nagoda glede stanovitoga ostavinskoga dobra, dopustiva je medju nasljednici, te dotični ovlaštenik stupa na mjesto pravoga nasljednika, bez da time temelj razdiobe trpi promjenu.

Što se tiče nadležnosti suda i formalnoga prava u pogledu ostavinskih razprava, spadaju ostavinske razprave glede muhamedanaca u nadležnost šerijatskih sudova i to, kako je jur spomenuto, po propisih šerijata; a glede pripadnika drugih vjeroizpovjesti redovitim sudovom, i to po propisih cesarskoga patenta od 9. kolovoza 1854.

Nadležni su šerijatski, odnosno kotarski sud (kotar. ured kao sud) u čijem obsegu je umrli imao svoje redovito obitavalište; nu vrhovni sud može za ostavštine, koje obuhvaćaju znatan posjed dobara ili drugoga imanja, kao i u obće kod većih i zapletenijih ostavština, na molbu učestnika delegovati jedan okružni sud, da preduzme ostavinsku razpravu.

Ako je koji ovozemski pripadnik umro izvan zemlje, to pripada ostavinska razprava kotarskomu sudu njegovoga posljednjega redovitoga obitavališta u ovozemstvu; ili ako se to obitavalište doznati nemože, onomu kotarskomu sudu, u čijem se području nalaze njegova nepokretna dobra sva ili većinom, kad bi pako samo pokretno imanje posjedovao, većina ovoga. U dvojbi odlučuje pretečenje (praeventio).

Ostavinsko-razpravni postupak glede svih pripadnika zemlje imadu i kotarski i šerijatski sudovi provesti ureda radi samo u sliedećih slučajevih:

a) kad ima medju nasljednici maloljetnih, umobolnih ili u obće takovih osoba, koje stoje pod tutorstvom ili skrbničtvom; b) ako su nasljednici sudu nepoznati, ili ako nasljednika neima; c) ako je od onih, za koje se drži da će jim na temelju ugovora, naredbe posljednje volje ili zakona nasljedstvo pripasti, jedan ili drugi odsutan; d) ako se nasljedstvo sastoji od nepokretnih, bilo mulkovnih, bilo erazi-mirijskih dobara.

Ako nepredleži nijedan od sada navedenih slučajeva, imade sud preduzeti ostavinsku razpravu samo onda, ako u pomanjkanju nagodbe jedan od učestnika zatraži uredovno posredovanje.

Ako se vidi iz smrtovnice, da postoji jedan od gore spomenutih slučajeva, ili ako jedan od učestnika zatraži uredovno posredovanje, tada se imade provesti ostavinska razprava u smislu c. patenta. Ako li pako nepostoji nijedan od rečenih slučajeva, i ako nijedan učestnik netraži uredovno posredovanje, tada imade kotar. sud izdati samo one odredbe, koje se potrebitimi ukažu; naime: 1. O svakoj smrtovnici i njezinom riešenju, zatim o smrtovnicah, o kojih se nevodi ostavinski postupak, imade se ubavjestiti ured odredjen za odmjerivanje ostavinskih pristojba; 2. ako kot. sud nakon predhodnog izvidjenja i nadopunjenja, koje bi možda bilo potrebno, ne nadje obaviti ostavinsku razpravu, imadu se ubavjestiti svojevlastni nasljednici, u koliko su poznati sudu te nisu odsutni, da jim je slobodno u roku, što ga sud imade odrediti, odreći se pred sudom nasljedstva, ili ga nastupiti cum beneficio inventarii; 3. svaku naredbu posljednje volje mora kot. sud proglasiti, ma da i nebude uredovnoga posredovanja pri nasljedovanju. Za to ima se naredba posljednje volje podnieti kot. sudu, koji će po propisih patenta postupati, te ako nebi bilo povoda povedenju ostavinske razprave, učestnike po mogućnosti pozvati na proglašenje i poučiti jih, kako će svoja prava čuvati; 4. zapečaćenje ostavinske imovine u slučajevih, gdje je to propisano; zatim priprave naredjene i prijave propisane u patentu, imadu se i onda obaviti, kad nebude ostavinska razprava povedena; 5. ako bude sudu predana uvjetna nasljedna izjava (očitovanje); ako po obć. gradj. zak. ovlaštena osoba zatraži sastavljenje inventara, ili ako se zaišće odlučenje ostavine od imovine nasljednika (§§ 802, 804, 812 ogz.), imade se tada i izvan slučaja ostavinske razprave inventar sastaviti.

Kotarski kao i šerijatski sudovi imadu provesti ostavinsku razpravu takodjer i o mirijskih zemljištih, nalazećih se u ostavini, ako za nje vredi zakonsko nasljedstvo po ustanovah zakona od 17. muharema 1284 (1867), o čem će se kasnije govoriti.

U smislu naredbe zemaljske vlade za B. i H. od 19. maja 1881 br. 1679/III sudovi nikada ne utiču na ostavštine članova reda franjevačkoga ili sličnih redova.

Ovdje valja još spomenuti naredbu zemalj. vlade za B. i H. od 5. augusta 1884 br. 4630/III., koja ustanovljuje, da samo unutar granica opredieljenih šerijatskim sudovom jur gore spomenutom naredbom ob ustrojstvu i djelokrugu šerijatskih sudova od 17. septembra 1883 broj 4600/B. H. III., naime u poslovih, koji se tiču muhamedanskoga ženitbenoga i obiteljskoga prava, zatim u poslovih, koji se odnose na razpravljanje ostavine muhamedanaca, ako ova sastoji od mulk-imetka, t. j. pokretnoga imetka i mulkovnih nekretnina, i na razprave i odluke o tom; napokon u poslovih, u kojih pristoji šerijatskim sudovom sudjelovanje, naime kod dieljenja posjeda erazi mirie pripadajućega imetku muhamedanaca, zatim kod tutorstvenih i skrbničkih poslova muhamedanaca, naročito kod uprave sirotinjskoga imetka, kod tapijskih poslova i vakufskih stvari, jesu ovlašteni šerijatski sudovi na izdavanje i legalizovanje punomoći; u svih ostalih poslovih pako nadležni su redoviti sudovi na ovo uredovanje.

Za parnice tičuće se ostavštine odlučan je glede nadležnosti § 29 gpp., koji hoće da se takove tužbe prije uručenja ostavštine kod onoga suda podići imadu, gdje se vodi ostavinska razprava. Nu pošto je u tom pogledu ob ostavinah muhamedanaca, koje se vode pred šerijatskimi sudovi, nastala dvojba, to je naredbom zem. vlade od 10. juna 1887 br. 32.631/III. naredba ob ustrojstvu i djelokrugu šerijatskih sudova razjasnjena tako, da je za tužbe proti ostavinam bez razlike, da li se o njih vodi ostavinska razprava pred šerijatskim ili kotarskim sudom, sve dotlje, dok nije ostavina uručena, uvjek nadležan dotični kotarski sud, u obsegu kojega se nalazi šerijatski sud, pred kojim se vodi ostavinska razprava, bez obzira na visinu tužbovnoga zahtjeva.

Iz pravne naravi mulkovnih nekretnina, naime prava slobodnoga razpolaganja, proizlazi, da vlastnik ovoga može s istim kao i sa pokretnim imetkom za slučaj smrti oporukom (vasijet) razpolagati, nu ipak samo sa trećinom, ako imade zakonitih nasljednika; ako li je pako oporučitelj (mûsâ) oporučno razpoložio sa više od trećine imetka, a zakoniti nasljednici na to nepristanu, imade onaj, u čiju je korist oporučno razpoloženo (mûsâ-leh), samo na trećinu pravo.

(Sliedi.)

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

*K § 953 obć. gradj. zak.**

P. Šipraku bijaše kod razdiobe istoimene zadruge dopitana svota od 83 for. 12 novč., koju mu je imao izplatiti Mijo Šiprak s naslova previše primljenoga diela u pokretninah, u roku od jedne godine dana poslje pravomoćnosti diobne izprave, nu ne pod prietnjom ovrhe.

P. Šiprak ustupnicom od 29. lipnja 1883 ustupi tu tražbinu A. C-ću.

Kad je bio minuo rok od godine dana, a Mijo Šiprak neplati, tuži ga A. C-ć pred kr. kotar. sudom u V. Gorici tužbom de pr. 7. srpnja 1883 broj 4084, te izhodi proti njemu u maličnom postupku osudu od 6. svibnja 1884 broj 4084. Prije nego je ta osuda izrečena bila, sklopi Mijo Šiprak sa ženami svojih sinova, Barom i Dorom Šiprak darovnu pogodbu od 20. siečnja 1884, kojom darova svu svoju diobom zadruge dobljenu imovinu kretnu i nekretnu, ovu potonju unesenu u grunt. nap. br. 6 obć. Otok i 195 obć. Vrabče, svojim snaham uz uvjet, da ga ove do smrti uzdržavaju.

---

* Vidi Mjesečnik br. 5 str. 255.

A. C-ć povede sada pred kr. kot. sudom u V. Gorici tužbu de pr. 29. svibnja 1884 br. 3641 i to proti Miji, Jani i Dori Šiprak sa sliedećim zahtjevom: „neka poslje dovršene razprave osudom izreče, da je darovna pogodba sklopljena izmedju tuženika 20. siečnja 1884 ništetna, u koliko prelazi polovicu imovine darovatelja Mije Šipraka; a pošto se vidi, da je predmet darovanja sva pokretna i nepokretna imovina Mije Šipraka, da je pogodba ta ništetna glede jedne polovice darovanih predmeta, a da valja samo glede druge polovice; da se prema tomu mora sve postaviti u prijašnje stanje glede jedne polovice, napose da se uknjižba prava vlastničtva nepokretnina gr. nap. br. 6 obć. Otok i broj 195 obć. Vrabče gornje, provedena jur na korist Jane i Dore Šiprak, imade stegnuti samo na polovicu onih nekretnina, a u drugoj polovici imade se vlastnikom upisati Mijo Šiprak, da to sve imadu tuženi priznati i dopustiti i to u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe“.

Poslje dovršene ustmene razprave kr. kot. sud u V. Gorici osudom od 2. kolovoza 1884 br. 5010 dade mjesta tužbi, te osudi tužene Miju, Janu i Doru Šiprak, da su dužni priznati: „da je darovna pogodba sklopljena medju njimi 20. siečnja 1884 ništetna, u koliko prelazi polovicu imovine darovatelja Mije Šipraka i to glede darovanih pokretnina i nekretnina, i da se prema tomu sve imade postaviti u prijašnje stanje glede jedne polovice darovanih predmeta; nadalje dužni su tuženici dopustiti, da se uknjižba prava vlastničtva nekretnina grunt. nap. br. 6 obć. Otok i 195 obć. Vrabče gornje provedena jur na korist sutuženica Jane i Dore Šiprak imade stegnuti samo na polovicu tih nekretnina, a u drugoj polovici da se imade vlastnikom upisati prvotuženi Mijo Šiprak; napokon imadu tuženici tužitelju solidarno izplatiti parbeni na 23 for. 65 novč. obredjeni trošak, sve to u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe, i to sa sliedećih razloga: Tužiteljica traži svojom tužbom, da se darovanje prvotuženoga, namienjeno ostalim tuženikom odnosno tuženicam, na temelju § 953 ogz. u polovici ništetnim proglasi, a podupire ovaj zahtjev osudom maličnoga suda od 6. svibnja 1884 br. 4084 ex 1883 i tužbom de praes. 7. srpnja 1883 br. 4084, na koju je prosliedila gornja osuda.

Tuženici, a naročito prvotuženi Mijo Šiprak u svom odgovoru poriče, da je rečenom osudom osudjen da plati sadanjoj tužiteljici kao ustupovnici Pavla Šipraka 83 for. 12 novč. te poriče, da je mjeseca srpnja 1883 kakovu tužbu primio, a priznaje, da je svu svoju imovinu darovnicom pod D. ad I. darovao drugo- i trećo tuženoj.

Jednostavna ta poricanja nemogu se u nikakov obzir uzeti, pošto se javnimi izpravami pod A. i B. ad I. oprovrgavaju.

Vidiv pako, da je prvotuženi za tražbinu tužiteljice jur u mjesecu srpnju ili kratko vrieme zatim znao i znati morao, te vidiv, da je iza toga, t. j. 20. siečnja 1884 čitavu svoju imovinu darovao sutuženicam Jani i Dori Šiprak: to je jasno, da je tužbovni zahtjev naprama ustanovi § 953 ogz. opravdan".

Kr. banski stol osudom od 27. ožujka 1885 br. 2000 odbaci priziv, te potvrdi osudu prvoga suda, s razloga: „Predmetom nazočne tužbe može biti po § 953 ogz. jedino darovanje; najbitnija oznaka darovanja pako je, da je ovo samo jednostrano obvezatno, da samo jedna stranka nešto obećaje ili propušta, a druga da to prima. §§ 864 i 938 ogz.

Pogodbom od 20. siečnja 1884 pod D. ad I. daruje tuženik Mijo Šiprak svoj po- i nepokretni imetak Jani i Dori Šiprak, koje primaju darovanu imovinu uz uvjet, da njega do smrti uzdržavati i o svom trošku sahraniti imadu, zatim da uknjiženi na nepokretnostih dug od 400 for. na se preuzmu.

Nastaje pitanje: da li se ova pogodba darovnom (§ 938 ogz.) ili pogodbom na sreću (§ 1284 ogz.) smatrati ima, i da li ju tužiteljica pobijati može? U tužbi de praes. 7. srpnja 1883 br. 4084 prilog B. ad I. navela je tužiteljica, da glasom diobnog lista, izdanog od kr. podžupanije zagrebačke od 5. srpnja 1881 br. 6004 Mijo Šiprak, predstavnik I. loze Pavlu Šipraku, predstavniku IV. loze, na ime u nekretninah dobivene veće vriednosti svotu od 83 for. 12 novč. platiti ima; da je ovaj tu tražbinu tužiteljici glasom ustupnice od 29. lipnja 1883 ustupio, na temelju kojih dokaznih činjenica je tuženi Mijo Šiprak osudom od 3. svibnja 1884 br. 4014 pril. B. ad I. na platež utužene svote osudjen bio.

Gledom na gore pomenuti diobni list i što tuženici sami u uloženom u ovoj parnici prizivu priznaju, da su mislili, da se podnešena u ovoj parnici tužba, još prije utužene tražbine tužiteljice tiče, nezaslužuje njihov prigovor, odnosno prigovor prvotuženog, da mu pri sastavljanju pogodbe od 20. siečnja 1884. obstojnost tražbine Pavla Šipraka nije poznata bila, niti da je ova tražbina tužiteljici ustupljena bila, nikakove vjerodostojnosti, nego se mora po sada navedenom, te uvaživ, što Mijo Šiprak upitnu pogodbu darovnom smatra, što je svoj imetak s ograničenjem „dosmrtnog uživanja na njegovu korist“ ustupio i to suprugam svojih sinova, a napokon što je gruntovni prenos nekretnina na temelju dne 20. siečnja 1884 u Zagrebu sklopljene pogodbe već pod 27. istoga mjeseca izhodio i tim objelodanio, da mu je veoma do toga bilo, da se taj prenos što prije obavi — ustanovljenim smatrati, da je upitna pogodba privatno sklopljena i da se ima darovanjem s prikratom tužiteljice kao vjerovnice tuženog Mije Šipraka držati § 914 ogz.

Tužiteljev zahtjev na uništenje rečene pogodbe je dakle opravdan i po § 953. ogz. temeljit, zato je valjalo tužbi mjesta dati".

Na temelju ovih dvijuh jednako glasećih osuda podnese A. C-ć ovršnu molbu de pr. 5. svibnja 1885 br. 3426, sliedstvom koje kr. kot. sud u V. Gorici dozvoli: „1. ovršnu uknjižbu brisanja prava vlastničtva polovice nekretnina, unešenih u grunt. nap. br. 6 obć. Otok i broj 195 obć. Vrabče gornje, upisanih sada na ime Jane i Dore Šiprak, odnosno stegnuće prava vlastničtva ovih samo na polovicu tih nekretnina; 2. ovršnu uknjižbu prava vlastničtva na polovicu tih nekretnina na korist te ime Mije Šipraka, odnosno uzpostavu prijašnjeg gruntovnog stanja glede ove polovice", pa za izvedenje svega toga upravi zamolnicu na kr. sudbeni stol u Zagrebu kao grunt. oblast.

Ova odlukom od 22. lipnja 1885 br. 4397 provede: „Na temelju predležećih izprava uknjiženo je pravo vlastničtva u polovici nepokretnosti upisanih u zemlj. broj 6 obć. Otok i broj 195 obć. Vrabče gornje za korist Jane i Dore Šiprak pod br. r. broj 7 i 8, 7 i 8, zatim uknjiženo je pravo vlastničtva na drugu polovicu nepokretnosti upisanih u navedenih zemljištnicih za korist Mije Šipraka pod B. 9 i 9".

Tuženici su za shodno pronašli, da izplate koliko tražbinu od 83 f. 12 nč. sa pripadci, kao što i nastali parbeni trošak, i tako ovaj predmet nedodje pred kr. stol sedmorice. Priobćio dr. *Mikulčić.*

Ako se u fundacionalnoj ispravi, na temelju koje neprieporno postoji dobrotvorna zaklada za vjekovito njegovanje siromašnih bolestnih ljudi, pozvani na to njegovatelji bolestnikâ (zakladnjaka) ovlašćuju, da vindiciraju zakladnu imovinu, ako bi se možda odtudjila svrsi zaklade, i da vrše volju zakladatelja, tim spomenuti njegovatelji ne postaju daroprimci odnosno vlastnici zakladne imovine. — Upravitelj stvari već ju kao takov ne može dosiesti (§§ 960, 1462, 1464 ogz.).

Konvent reda milosrdne braće u K. zaišće tužbom od 8. svibnja (maja), podnesenom proti zakladi hospitalnoj Gr.: 1. gospoština Gr. je vlastnost tužitelja na ruke (zu Handen) Gr-ske hospitalne zaklade, i 2. tužena zaklada je dužna spomenutu gospoštinu tužitelju za Gr. hospitalnu zakladu za 14 dana predati i trošak parbeni naknaditi. Povod ovoj tužbi bijaše to, što bje odredbom izdanom na temelju car. odluke od 27. lipnja 1824 „da se ima uprava imovine hospitalne zaklade i gospoštine Gr. milosrdnoj braći odmah oduzeti te predati ravnatelju gospoštine Sch.", oduzeta uprava rečene imovine zakladne i gospoštine Gr. tužitelju (konventu milosrdne braće), kojom imcvinom od onda upravljaju neposredno državni organi. Da mu se opet vrati ta uprava, koja se usljed car. reskripta od 7. novembra 1743 „dotlje povjerava milosrdnoj braći, dok se bude vidilo, „da li i kako ju vode“, udari konvent milosrdne braće najprije administrativnim putem, te zaišće, da mu se preda uprava zakladne imovine, jer da se tu radi o „posve crkvenoj zakladi“. Ali ovim putem nije se došlo do željenoga cilja. Jer „niti ministar bogoštovja, koji je pozvan odlučivati u najvišoj molbi o dvojbah glede crkvene naravi zaklade“ (§ 47 cislajt. zak. od 7. svibnja 1874 dzl. br. 50) niti upravno sudište, na koje se prizvao konvent milosrdne braće proti odluci ministrovoj, ne mogahu Gr. hospitalnu zakladu, koja je istina „na veću slavu božju, na spasenje kršćanskih duša, poglavito pako za uzdržavanje nekolicine ubogih, jadnih i bolestnih kao hospital“ utemeljena, priznati za čisto crkvenu zakladu. (Rješitba upravnoga suda od 17. travnja 1884 broj 831). Konvent podnese sada molbu Nj. Veličanstvu, u kojoj zamoli, da mu se povrati uprava Gr. hospitalne zaklade; ali ne uspie ni tada. Nakon toga podnese tužbu proti fisku tražeć, da mu se preda uprava gospoštine Gr. Tužba je bila odbačena; vrhovno sudište bečko osudom od 20. oktobra 1887 br. 11.812 i 11.813 zabaci ju s razloga, jer „da razlaganje u tužbi čini nesumnjivim, da konvent hoće da mu se povrati uprava imovine Gr. hospitalne zaklade, i da on svoje zahtievanje upire na to, jer da je to posve crkvena zaklada; s razloga, što ob onih pitanjih, koja spadaju u područje javnoga prava, ne imaju odlučivati sudovi, pa su na to pozvane i ovlaštene administrativne oblasti, kako dokazuju prilozi tužbe, jur svoju rekle, da je po tom očevidno, da sudovi nisu nadležni riešavati ovo preporno pitanje, i da s toga niti ne ima mjesta sudbenomu postupku“. Poslje svega toga digne konvent gore spomenutu tužbu proti samoj zakladi, u kojoj dokazuje, da je on vlastnik gospoštine Gr. pa zahtieva, da mu se ona preda na ime tužene zaklade. Tvrdnju o vlastnosti i svoj zahtjev glede povrate upire tužitelj najprije na to, jer da se u zakladnom pismu, pisanom po grofu Sp., u kojem se fundira hospitalna zaklada (instrumentum fundationis), milosrdna braća ovlašćuju, da mogu gospoštinu Gr. vindicirati, te njegovu (zakladateljevu) nakanu uvjek izvoditi; da su na tom temelju FF. misericordiae u zemaljske kvaterne kao posjednici bili upisani, a da nije s nijedne strane bio uložen „odpor“; da je usljed toga u zemaljske knjige (gruntovnica), uvedene patentom od 22. aprila 1794., glede gospoštine Gr. upisano: „Posjeduju K-ski FF. misericordiae za (zu Handen) Gr. hospitalnu zakladu“. (Possedirt K. . . ser FF. Misericordiae zu Handen der Gr. Hospitalstiftung), a ovaj potonji dodatak da sadržaje obterećenje posjednika gospoštine na korist uzdržanja zaklade; pa da usljed toga i u novih gruntovnih knjigah, pored sve protivštine financ. prokurature, još sada glasi upis „za K-ske FF. Misericordiae“. Pozivljuć se na §§ 1467, 1468, 1472 ogz. upire se stečenje vlastnosti tužitelja na dovršenu dosielost. — C. kr. financ. prokuratura kao zastupnik hosp. zaklade stavi proti tužbi najprije formalne prigovore nenadležnosti sudova (dvor. dekret od 7 srpnja 1841 sb. pr. z. br. 541), manjkajuće aktivne legitimacije tužitelja (§ 64 obć. sud. r.; naredba minist. fin. od 16. veljače 1855 d. z. l. br. 34) i prigovor, da je zahtjev tužbe neopredieljen, jer da se tu traži proti Gr. hospitalnoj zakladi vlastnost za nju. Stanje stvari u ovom preporu je sliedeće: Car Leopold I. dozvoli grofu Sp. 5. kolovoza 1700, da može osnovati hospital i svoja imanja K. i Gr. prenieti u vlastnost ove hospitalne zaklade pod uvjetom, da zakladno pismo u svoje doba zadobije previšnju potvrdu. U oporuci (testamentu) od 20. novembra 1731 (upisanoj u kvaterne oporukâ br. 365 ex 1738) očitova grof Sp., da opredieljuje svoju gospoštinu Gr. sa svimi pripadnostmi da se osnuje, uzdržaje i stabilisira hospital za uboge nemoćne ljude, pozivljuć se na jur sastavljeno zakladno pismo. Poslje njegove smrti nadjena su dva takova zakladna pisma, jedno od g. 1696 a drugo od g. 1711; u ovom potonjem zakladnom pismu pozivlje se 12 milosrdne braće, da njeguju zakladnike i upravljaju imovinom prema svrsi zakladnoj, ali ipak tako, da eventualno može biskup u kraljičinom Gradcu za njegu ovu odrediti i braću drugoga reda. Ta isprava zajedno sa dodatkom od 14. veljače 1739, u kojem se dozvoljuje administracija zemljišta pripadajućih zakladi milosrdnoj braći, podnesena bje na previšnje mjesto radi potvrde. Car Karlo VI. potvrdi doduše 28. travnja 1739 zakladno pismo te odredi, da se gospoština Gr. upiše u zemaljske knjige na ime te dobrotvorne zaklade, ali nije odobrio, da se administracija preda FF. misericordiae, nego imenova groficu Sp. upraviteljicom ad dies vitae; a kad se je ova potonja odrekla uprave, tada preda na prošnju njenu i na prošnju provinciala reda braće milosrdnika carica Marija Terezija već spomenutim reskriptom od g. 1743 do dalnje odredbe upravu milosrdnoj braći nu uz stroge uvjete; ta uprava opet im bijaše usljed prev. odluke od 27. lipnja 1824 oduzeta.

Prvi sud zabaci formalne prigovore, ali odbaci i tužbu te obsudi tužitelja, da tuženomu naknadi trošak. U razlozih najprije se razlažu potanko gore skicirane isprave zakladne, a zatim se tvrdi, da ne može ni govora biti o kakovom titulu prava vlastnosti glede gospoštine Gr. na temelju rečene zakladne isprave, niti o pravnom načinu stečenja uvedenjem u posjed ove gospoštine. Ali i ono, što navodi tužitelj da dokaže dosielost gospoštine Gr., posve je netemeljito. „Tužeći konvent pozivlje se na § 1467 ogz., pa pošto je gospoština Gr. već preko 100 god. upisana na ime FF. misericordiae u javnih knjigah, to da je konvent stekao pravo vlastnosti glede gospoštine Gr. dosielošću. Nu iz upisa u staroj glavnoj knjizi zem. na posjedovnom listu „Posjeduju K-ski FF. misericordiae na ime Gr. hospitalne zaklade“, koji je takodjer prenesen i u nove zem. uložke riečima: „upisuje se pravo vlastnosti K-skih FF. misericordiae za Gr. hospitalnu zakladu“, ne može se nikako izvesti pravo vlastnosti tužitelja. Po § 1 patenta o zemalj. knjigah od 22. aprila 1794 čini glavna knjiga u buduće glavnu podlogu gruntovnice; stvarno bo pravo stiče se jedino upisom u glavnu knjigu, ali i ovo samo u toliko, u koliko su u kvaterne zemalj. knjiga upisane isprave kadre dokazati pravnost upisa u glavnu knjigu. § 4 istoga patenta odredjuje, da se ima pri svakoj rubriki navesti pravi posjednik, pa se sada upisuje u glavnu knjigu onaj, koji je u kvaternah zemalj. unesen obzirom na ispravu, koja opravdava njegov posjed. FF. misericordiae, gledajuć zemalj. kvaterne, ne bijahu vlastnici gospoštine Gr., nije dakle moglo biti ni govora, da bi bili kod uvedenja glavne knjige kao vlastnici upisani. Nu to nije ni učinjeno; ta u staroj glavnoj knjigi niti ne bijahu FF. misericordiae kao vlastnici uneseni. Ne može biti nikakove sumnje, da se upisom „Posjeduju FF. misericordiae za Gr. hospitalnu zakladu“ ne izrazuje ništa drugo, nego da su u onom vremenu faktično FF. misericordiae imali upravu gospoštine Gr. Da li je i u koliko je onaj upis kako treba ubilježen, neće se ovdje dalje razlagati, ali nedvojbeno je onaj upis kriv, da se je u obće ovaj prepor porodio. U ostalom ne može biti nikakove dvojbe, da upis prava vlastnosti jedne osobe za drugu („zu Handen“) ne znači upis toga prava za onu prvu. Ako se uvaže same rieči upisa te ne uzme obzir na sadržaj isprava, koje služe za temelj onim riečim, neda se iz njih po logičnih i gramatičnih pravilih napokon ništa drugo razabrati, nego da FF. misericordiae neposjeduju za sebe, nego na ruku, t. j. za Gr. hospitalnu zakladu, dakle kao puki punovlastnici u ime te zaklade. A pošto je bio taj mandatni odnošaj prekarističan, sa prestankom administracije prestao je i on, pa već s toga razloga sliedi, da je samo nepomnjom taj prolazni, a nipošto stalni i trajni odnošaj upisan u posjedovnom listu zemlj. knjiga. Ako se pako već iz rieči upisa vidi, da nisu FF. misericordiae nego je Gr. hospitalna zaklada upisana u zemlj. knjige kao vlastnik gospoštine Gr.: mora nestati svake i najmanje dvojbe o značenju i smislu ovoga upisa, ako se uvaži zakladna isprava, koja je ovdje odlučna. A iz te zaklade vidi se jasno, da upis ne znači ništa drugo, nego što u istinu izrazuje, da se najme „FF. misericordiae ukazuju kao mandatari vlastnika Gr. hospitalne zaklade. Pošto dakle gospoština Gr. nije upisana u javnih knjigah na ime FF. misericordiae“, ne može biti ni govora, da su ju milosrdna braća po § 1467 ogz. dosielošću stekla. Tužeći konvent poziva se na čl. IX. i XX. zemaljskoga ustava od 10. svibnja 1627; nu to ne ima nikakove osobite vrednosti, jer pravo vlastnosti u zem. knjigah nije upisano za FF. misericordiae. A ne ima ni dosielosti gospoštine Gr. po tužitelju u smislu §§ 1468 i 1472 ogz., jer su milosrdna braća posjedovala gospoštinu Gr. samo kao administratori, a u takovom slučaju izključena je dosielost prema § 1462 ogz., jer manjka zakoniti naslov. S toga je tužba konventa milosrdne braće, da se prizna njegovo pravo vlastnosti na gospoštinu Gr., posve neosnovana, a to ima za posljedicu, da se mora odbiti i njihov zahtjev, da im se preda rečena gospoština kao posljedica prava vlastnosti. (Svršetak u budućem broju.)

Odpis čestica od obterećene stvarnosti gruntovničke po § 56 sl. d) gr. reda.

S. zamoli na temelju kupoprodajne pogodbe od 20. travnja 1890 i očitovanja uknjiženog vjerovnika Stevana P. K-a bezteretni odpis kat. čestica br. 605 i 572 iz ul. br. 16 obćine B. glede tražbine Stevana P. K-a, te sa postojećim teretom od 50 for., uknjiženim u korist Stanice i Katice J.

Odlukom od 30. prosinca 1890 br. 2734 odbije kr. kotar. sud kao grunt. oblast u Z. tu molbu, pošto nije priloženo očitovanje hipotekarnih vjerovnika Stanice i Kate J. i kr. financ. erara (koji se u molbi ne spominje), da privoljuju na zamoljeni odpis.

Na utok Tome S. kr. banski stol riešenjem od 4. ožujka 1891 br. 4712 preinači napadnutu odluku te gledeć na propis § 56 sl. d) grunt. reda dozvoli zamoljeni odpis čestica br. 605 i 572 iz gr. ul. br. 16 obć. B. uz prenos uknjiženih tražbina Stanice i Kate J. od 50 for. i kralj. financ. erara od 15 for. 74 novč., a to s razloga, „što utjecatelj moli izrično za bezteretni odpis samo glede tražbina Stevana K-a, koji je privolio na bezteretni odpis, a glede ostalih tražbina odpis sa tereti; nadalje što već čestice br. 605 i 572, koje se odpisati imadu, pružaju dovoljnu pupilarnu sigurnost po vriednosti njihovoj pogledom na kupovninu od 300 for. za uknjižene tražbine Stanice i Kate J. od 50 for. i financ. erara od 15 for. 74 novč.“.

Opazka. Moguće je, da odluka prvoga suda nije opravdana, nu nije ni riešenje kr. banskog stola na zakonu osnovano, jer u § 56 sl. d) gr. reda kaže se: „Ako je stvarnost gruntovnička, od koje treba da se štogod odpiše, zadužena, tada se ima radi odpisa pokazati privola uknjiženih vjerovnika, osim ako odpis ne bi skopčan bio s nikakvom štetom za sigurnost vjerovnika, o čem će sud, preslušav ih najprije, odlučiti po razboritosti svojoj“, — dakle tek nakon obavljenog saslušanja vjerovnikâ imade sud odlukom izreći, da li se može zamoljeni odpis (sa tereti ili bez tereta) dozvoliti ili ne; a treba preslušati vjerovnika, jer njemu obično nije svejedno, tko je njegov dužnik, ima li jednoga ili više dužnika, a ne može se odpis (ma i teretni) mimo saslušanja vjerovnika dozvoliti; samo se pita, imade li sud na molbu, u kojoj nije izkazana privola vjerovnika na odpis a niti zatraženo odredjenje ročišta za saslušanje istih, ureda radi ročište odrediti ili molbu odbiti.

Sudbena praksa naša je u riešavanju gruntovnih molba za odpis pojedinih čestica od obterećenih nekretnina raznolika, jer se § 56 gr. reda različno tumači; jedni sudovi odbijaju sve molbe za bezteretni ili teretni odpis, ako nije izkazana privola hipotek. vjerovnika na odpis (bezteretni odnosno teretni), niti zatraženo ročište za saslušanje vjerovnika glede zamoljenog odpisa; a drugi opet odredjuju u tom slučaju bez naročite molbe ročište.

Prije nekoliko godina zatražila je kralj. zem. vlada odjel za pravosudje — koliko se sjećam — mnenje sudova o tumačenju § 56 sl. d) gr. reda; medjutim čini se, da je stvar opet zaspala, a ipak bi trebalo, da se pomenuti § preinači i jasnije štilizira, ne bi li se takovom preinakom uredovanje kod gruntovnih odpisa pospiešilo i ujednostručilo, a strankam prištedilo i truda i troška. Dr. *Št.*

Pristojbe imadu se dopitivati kr. jav. bilježnikom i onda, ako povjereni im posao nedovrše bez svoje krivnje. — Dužnost platiti pristojbe jest solidarna.

Kr. javni bilježnik kao sudb. povjerenik u K. podnio je spise ostavine G. A-a na dalnje uredovanje radi protuslovnih nasljednih očitovanja te je molio, da mu se dopita pristojba za poslovanje.

Kr. kotar. sud u B. odlukom od 27. ožujka 1887 br. 1161 odputi nasljednike na put redovite pravde, a ujedno odbi zahtjev kr. javnoga bilježnika za dopitanje pristojbe, jer „da će se ti troškovi obrediti naknadno, čim se priepor nastavši izmedju nasljednika na čistac izvede“.

Kr. banski stol povodom utoka kr. javnoga bilježnika dra. O. O. rješitbom od 27. listopada 1887 br. 17.695: vidiv, da kr. javni bilježnici imadu pravo zahtievati po § 28 bilj. tarife primjerenu pristojbu za obavu kakovoga sudbenoga naloga u svojstvu sudbenog povjerenika, ako vriednost predmeta, o kom bijaše naloženo uredovanje, iznosi više od 100 for. (naredba minist. pravosudja od 7. svibnja 1860 br. 120 dzl.), pa da im po načelnoj ustanovi § 21 bilj. tarife ta pristojba pripada i onda, ako započeti posao nedovrše bez krivnje svoje; — vidiv s toga, da okolnost ona, da su se nasljednici u zapisniku od 25. rujna 1885 protuslovno očitovali na nasljedstvo i time obustavilo svako dalnje uredovanje sudbenoga povjerenika, pravo utjecatelja, pripadajuće mu po zakonu, ni najmanje nealterira, jer je dužnost naknade bilježničke pristojbe **za očitovavše se nasljednike solidarna**, a uz to biva i dvojbeno, hoće li utjecatelj u stvari ovoj još kakova uredovanja nastaviti: uvaži utok, ukine odluku prvosudnu u napadnutom dielu i prvomu sudu naloži, da pitanje o utjecateljevoj zaslugi u meritorni pretres uzme i o tom donese novu odluku. Priobćio dr. *Strižić.*

*Ustanove zadružnog zakona od 9. svibnja 1889, sloveće ob obterećivanju zadružnih nekretnina, neimaju povratne moći.**

Štedionica u staroj Pazovi zamoli na temelju obveznice od 1. siečnja 1885 i certifikata od 2. siečnja 1883 kod kr. kotar. suda kao gruntovne oblasti u staroj Pazovi uknjižbu prava zaloga za glavnicu od 100 f. spp. na nekretninah zadruge Stanković kbr. 8 iz Novih Karlovaca.

---

* Vidi takodjer Mjesečnik br. 5 str. 242 i sl.

Kr. kotar. sud kao gruntovna oblast odbije molbu odlukom od 11. listopada 1890 br. 1482 na temelju § 12 zadr. zak. od g. 1889 i § 9 naredbe od 16. prosinca 1889 br. 23.403, jer nije donešena potvrda kr. kot. oblasti, koja se u ovih ustanovah odredjuje.

Utok staropazovačke štedionice proti ovoj odluci odbaci kr. banski stol riešitbom od 3. prosinca 1890 br. 28.307 i potvrdi odluku kot. suda s razloga u njoj navedenih, jer ako je i zajam po zadruzi kontrahiran prije kreposti zakona o zadrugah od 9. svibnja 1889, to je obzirom na ustanovu § 64 toga zakona izdana provedbena naredba od 16. prosinca 1889 br. 2340, a po § 9 alin. posljednjoj te naredbe, nesmije sud kao gruntovna oblast bez dozvole kotarske oblasti provesti od dana, kojega je zadružni koj zakon stupio u krepost, ni jednu uknjižbu, kojom se obterećuje zadružni posjed.

Kr. stol sedmorice riešitbom od 16. travnja 1891 br. 555: uvaživ, da je po stanju spisa zajam kontrahiran i obveznica izdana prije 1. siečnja 1890, česa radi se u nazočnom slučaju nemogu uporaviti propisi zakona od 9. svibnja 1889, koji zakon je glasom naredbe od 16. prosinca 1889 br. 23.483 stupio u život 1. siečnja 1890 — povodom izvanrednoga previdnoga utoka štedionice u st. Pazovi dokine obie odluke nižih sudova i naloži prvom sudu, da molbu štedionice u st. Pazovi de pr. 11. listopada 1890 br. 1482 mimo odpućujućih razloga u nižih odlukah navedenih iznovice po zakonu rieši. *X. Y.*

„*Prinos tumačenju zakona od 8. prosinca 1877 i § 1372 ogz.*“

J. D. tužio je M. D. kr. kot. sudu u Pregradi i tražio, da mu isplati 250 for. spp. na temelju obveznice od 19. siečnja 1865. Tuženi medju ostalim prigovoriše, da je tužitelj izplaćen, jer je uživao pod kamate travnik (livadu), koji nosi na godinu čistoga dohodka preko 40 f. Kr. kot. sud u Pregradi preduzev sudbenu procjenu, odbio je višak koristi, koji nadilazi 8% kamate, od dana, kad je zakon od 8. prosinca 1877 stupio u kriepost, najme od 15. veljače 1878.

Kralj. banski stol riešenjem od 5. svibnja 1887 br. 3887 odbio je tužbovni zahtiev posvema sa sliedećih razloga: Priznanjem obijuh stranaka ustanovljeno je, da je tužitelj na temelju izprave A. ad I. od 19. siečnja 1865 uživao u ime kamata nekretnine, koje su bile tužitelju za utuženu tražbinu založene, koja pogodba po § 1372 ogz. neima pravne krieposti, ter s toga tužitelj iz ove nikakovih pravnih posljedica izvoditi ne može.

Založene nepokretnine, koje je tužitelj uživao, nosile su prama neprigovorenom vještačkom mnenju na godinu čista prihoda 32 for. 30 n., koji iznos je po tom tužitelj kroz 16 godina primao od tuženika po njegovom mnenju samo u ime plateža kamata, koje su bile istina ugovorene, ali nije bio ustanovljen njihov iznos, pak koje s toga iznose 6%. Za glavnicu od 250 for. iznose 6% kamate na godinu 15 for. i jedino taj iznos mogao je tužitelj od ubranih godimice 32 for. 30 novč. odbiti u ime kamata, dočim se ostatak od 17 for. 30 novč. ima smatrati da je plaćen u ime kamata napred preko pol godine, pak se s toga ima po § 877 ogz. oduzeti od glavnice tako, da je već prve godine 1865 iznosila glavnica samo 232 for. 70 novč., a tečajem 16 godina plaćena i preplaćena je glavnica sa kamati.

Tomu, da je tužitelj i nakon krieposti zak. čl. IX. od g. 1870 ob ukinuću zakona postojećih proti lihvarstvu mogao odbiti u ime godišnjih kamata samo 15 for., ne stoji na putu rečeni zakonski članak, jer se isti neima uporaviti na pravne poslove, sklopljene prije krieposti njegove i morao se je tužitelj s ovih razloga s tužbenim zahtjevom bezuvjetno odbiti, jer je njegova tražbina svakako platežna utrnula, a parbeni troškovi se prebijaju s toga, što su obie stranke sklopiv nevaljanu pogodbu dale povoda ovoj parnici.

Dalnji pravni liek nije poprimljen. Pr. dr. *M.*

B. Kazneno.

Prinos k tumačenju § 347 i 435 kp.

Kralj. sudb. stol u Mitrovici proglasi osudom od 8. travnja 1891 br. 8582 ex 1890 Djoku V. krivim prekršaja suprot sigurnosti tjelesnoj § 411 kz., te ga odsudi na 24 sata zatvora.

Istom obtužbom tužen je bio i Petar V. radi zloč. težke tjelesne ozlede §§ 152 i 155 sl. a) kz., pa je tako došao Djoko V. pod nadležnost pomenutoga kr. sudb. stola i odnosno na glavnu raspravu pred njim.

Djoko V., komu je dozvoljena bila odgoda roka za nastup kazne na 6 nedjelja, podnio je pod 12. travnja 1891 broj 2878 molbu za dozvolu, da smije dosudjenu mu kaznu izdržati u uzah kr. kotar. suda u Karlovcih, u čijem području stalno prebiva.

Molbu ovu podnio je kr. sudb. stol izviešćem od 18. travnja 1891 broj 2878 kralj. banskomu stolu preporučno te je u obrazloženju svoga mnenja, da je za riešenje molbe te nadležan kr. banski stol, a ne sudb. stol, naveo ovo: „Scieneć, da je za riešenje molbe te, analogno prema ustanovi § 347 kp. velesl. kr. banski stol nadležan, i da se u ovom slučaju ne ima postupati prema okružnici od 21. svibnja 1890 br. 11.580 (sbirka, svezak III. br. 352) po II. alineji § 435 kp., koji predpostavlja, da je osudu izrekao koji kr. kot. sud, itd.“.

Kr. banski stol rješitbom od 21. svibnja 1891 br. 10.091 je s razloga u izvješću . . . . . sudb. stola navedenih, obnašao molbu Djoke V. uvažiti te istomu dozvoliti, da dosudjenu kaznu zatvora u uzah kr. kot. suda u Karlovcih pretrpiti smije.[*] Pr. *I. Slankamenac.*

Prepore o nadležnosti nastale izmedju kr. kotar. sudova glede prekršaja, riešava kr. banski stol.

Na prijavu de pr. 10. siečnja 1891 broj 101 stvorio je kr. kotar. sud u Vel. Gorici sliedeći zaključak: „Kr. kotar. sud u Vel. Gorici kao kazneni sud ne smatra se nadležnim na prijavu M. T. iz Lazine proti Gj. Š. iz Mičevca radi prekršaja pronevjerenja, označenoga u § 461 k. z., a počinjenoga time, što je Gj. Š. kao mliekar (razvozač mlieka) primljenu kupovninu od raznih mušterija za prodano im mlieko, spadajuće u vlastnost oštećene, u iznosu od 22 for. 82 novč. za sebe pridržao — i to s razloga, što se je čin dogodio u Zagrebu i što se okrivljeni prema prijavi jošte sveudilj u Zagrebu nalazi (§§ 393, 60 i 47 kp.), te ju s toga ustupa nadležnom kr. kot. sudu u Zagrebu“.

O tom je obavješćen M. T. u Lazini i kr. kotar. sud u Zagrebu, potonji posebnim dopisom uz priklop prijave.

Na ovo je kr. kotar. sud u Zagrebu, smatrajuć se takodjer nenadležnim, dopisom svojim od 30. siečnja 1891 br. 385 kr. kot. sudu u V. Gorici prijavu povratio na nadležno uredovanje „jer da iz prijave proizlazi, da tužiteljica M. T. stanuje u Lazini te da joj je okrivljeni pobrani za mlieko novac imao tamo uručiti, prema tomu da nije mogao okrivljeni učiniti pronevjerenje u mjestu, gdje je novac pobrao, već tamo gdje ga je imao predati, t. j. u Lazini, koja spada u područje sl. toga suda".

---

[*] Ovim riešenjem prestaje biti tumačem rješitba kr. ban. stola od 23. siečnja 1890 br. 946 („Mjesečnik“ br. 5 ex 1890 str. 273 i 274) na §§ 347 i 435 kp. u pitanju ovdje iztaknutom.

U ostalom, da je novija rješitba kr. ban. stola sasvim u skladu sa kaz. postupnikom sliedi još i iz ovoga: Konkretan slučaj nije doduše izriekom predvidjen u kaz. postupniku, jer § 347 kp. govori o dozvoli po ban. stolu „da se . . . ovrši kazna kod drugoga sudb. stola u okolišu njegovu“ (ban. stola), pa se § 347 kp. može samo (kako je po obie sudb. oblasti i uzeto) na njega analogijom uporabiti; no kako se ovo tumačenje prihvati i odnosno analogija pripusti, onda nije težko dalje doći do izpravnoga zaključka pogledom na u rieči stojeću nadležnost u smislu riešitbe kr. ban. stola od 21. svibnja 1891 br. 10.091, jer se vidi s jedne strane, da je § 347 kp. uvršten u dielu kaz. postupnika, kojih reguliše postupak kod progona radi zločinstva i prestupaka, gdje je viša instancija kr. ban. stol, na koliko to nije s posebnih razloga zakonskih kr. stol sedmorice, a s druge strane, da se § 435 kp. nalazi u poglavju (XIX.) o postupku glade prekršaja, gdje je prizivna molba dotični sudb. stol prve molbe (§ 413 kp.).

Prema mjestu dakle, koje oba §§, naime § 347 i odnosno § 435 u kaz. postupniku zauzimaju, te kad se sravni sadržaj § 347 sa sadržajem prve alineje § 435 kp., vidi se, da pokrenuto pitanje riešavaju vazda za jedan stupanj u organizaciji više sudb. oblasti od onih, koje su odnosnu osudu izrekle.

Usljed toga, jer je nastao izmedju kr. kot. sudova u V. Gorici i Zagrebu prepor o nadležnosti za iztaknuti kazneni predmet, to je kr. kot. sud u V. Gorici izvješćem svojim od 9. veljače 1891 br. 187 podnesao spise sl. kr. sudb. stolu u Zagrebu na više riešenje. Nu ovaj riešenjem od 28. veljače 1891 br. 1410 povrati spise kr. kotar. sudu u V. Gorici tim, da ih u smislu § 60 kp. podnese kr. ban. stolu na nadležno uredovanje.

Na ovo je kr. ban. stol priobćio kr. kot. sudu u V. Gorici sliedeće riešenje od 16. travnja 1891 br. 6065: „Na izvješće od 5. ožujka 1891 br. 399, kojim taj sud podnosi na više riešenje prijavu M. T. iz Lazine proti mliekaru Gj. Šp. iz Mičevca radi prekršaja pronevjerenja, označena u § 461 kz., počinjena time, itd. priobćuje se kr. kot. sudu uz povratak spisa dalnje odredbe radi, da je kr. ban. stol sporazumno sa kr. drž. nadodvjetničtvom, temeljem § 60 kp. obnašao odlučiti, da je mliekar Gj. Š. pobrani u Zagrebu novac za mlieko imao uručiti M. T., stanujućoj u Lazini, česa ipak nije učinio, dapače se nije u Lazinu ni povratio; to je prema tomu očevidno, da je on počinio pronevjerenje tamo, gdje je novac pobrao, t. j. u Zagrebu, koji spada u područje kr. kot. suda zagrebačkoga, pa s toga imat će kot. sud u Vel. Gorici prijavu A. T. sa odnosnimi spisi odstupiti kr. kot. sudu u Zagrebu na dalnje uradovanje".

Pr. *Stancer.*

Malodobnik, ma da u gradjanskoj parnici nije valjano i zakonu shodno zastupan bio, ter ma da mu je protupravno ovako nevaljano zastupanomu i položenje prisege dosudjeno, koju prisegu je nastupio i položio — kriv je zločinstva prevare „položenjem krive prisege pred sudom", označenoga u § 197, 199 a. kz., pa mu se ništetnosti, počinjene u gradjanskoj parnici, mogu ubrojiti samo kao „olahkočujuće okolnosti".

Osudom kr. kot. suda u Novskoj od 19. prosinca 1889 br. 5791 obsudjen je malob. Karlo L., da je dužan priznati se otcem nezakonitoga djeteta, rodjenoga od malodobne Kate M., podmirivati trošak uzdržavanja djeteta i naknaditi parbeni trošak, ali to sve samo onda, ako ne položi glavnu prisegu sliedećega sadržaja: „Istina, da ja u kritično doba naime ne manje od šest i ne više od deset mjeseci do porodjaja Kate M., t. j. do 21. srpnja 1889, dakle da ja od 21. rujna 1888 do 21. siečnja 1889 nijedanput sa Katom M. puteno obćio nisam" itd. Ova je osuda postala pravomoćnom, pa je Karlo L. pravodobno dosudjenu mu prisegu nastupio i 8. veljače 1890 pod br. 817 položio pred kr. kotar.

sudom u Novskoj. Tada je njemu bilo 20 godina — dakle bijaše malodoban.

Tužitelji u gradjanskoj parnici podnieli su poslje položenja prisege proti Karli L. kaznenu prijavu radi zločinstva prevare „položenjem krive prisege pred sudom“, a uspjeh na to zametnutih kazneno-sudbenih predizvida bio je taj, da je kr. drž. odvjetničtvo u Požegi tužilo Karla L. radi zločinstva prevare, položenjem krive prisege pred sudom, označenoga u § 197, 199 a. kz.“ a počinjenoga tim, što je 8. veljače 1890 u vlaštitoj stvari pred kot. sudom u N. krivu prisegu hotomice položio i tim svojim himbenim činom zaveo kr. kot. sud u Novskoj u bludnju, i to na štetu Kate M. kao i na štetu države u vršenju pravosudja.

Kr. sudb. stol u Požegi osudom od 22. srpnja 1890 br. 3407 proglasi Karlu L. krivim zločinstva prevare i osudio ga na kaznu težke tamnice u trajanju od 2 mjeseca.

Povodom ništovne žalbe i priziva okrivljenoga proti ovoj osudi, u kojoj u obće napada sav postupak gradjanskoga suda, potvrdi kralj. stol sedmorice kao sud kasacionalni osudom od 13. prosinca 1890 br. 3125 napadnutu osudu glede krivnje, ali snizi kaznu težke tamnice od 2 na 1 mjesec dana proste tamnice.

Medju razlozi vrhovne osude navadja se sliedeće: Žalbu ništovnu valjalo je kao neosnovanu po § 282 IV. kp. zabaciti. Usuprot valja priziv obtuženika proti odmjeri kazne uvažiti, ter mu kaznu uporabom § 292 kp. u trajanju obaliti i u stepenu ublažiti onako, kako je to u dispozitivnom dielu vrhovne osude učinjeno, a to sa sljedećih razloga: Obtuženi, koji nije godine punodobnosti navršio, nije u gradjanskoj parnici, koju je tutorstvo nezakonitoga djeteta Ilije M. proti njemu radi priznanja otčinstva i izpunjenja otčinskih dužnosti podiglo bilo, zastupan bio po zakonitom zastupstvu, nego se je sâm zastupao uz nekakvoga punomoćjem izkazanoga zastupnika Ivana pl. C., kojemu se ne vidi, da bi bio po zakonu na zastupanje malodobnoga obtuženika pozvan. Prema tomu je osim ništetnosti gradjanske parnice, mlad i neizkusan čovjek došao u položaj, da krivu prisegu položi, i to još, kako svjedok župnik kaže, napućen od zlih ljudi, dočim postupajući gradjanski sud nije po svojoj dužnosti skrbio za valjano zastupstvo i pouku, da bude odvraćen od koraka, koji ga je u sukob sa kaznenim zakonom doveo, pa se ove okolnosti kao olahkoćujuće pri odmjerenju kazne uvažiti moraju.

Pr. *Krunoslav Klaić.*

C. Upravno.

§ 2, 6, 7, naredbe c. kr. hrvat.-slav. namjestničtva od 9. travnja 1860 br. 5398—1077 i § 8 zak. čl. VI. ex 1836 (o mlinovih).

M. R. iz B. podnio je molbu kr. kot. oblasti u S., da mu se dozvoli sagraditi novi mlin na potoku V. u području mjestne obćine M. Kr. kot. oblast u S., nakon što je preslušala samo vlastelinstvo u V. i M. R. te nije preduzela očevid, uzkratila mu je dozvolu s razloga, što u smislu § 34 car. patenta od 2. ožujka 1853 mlinsko pravo kao regalno pravo još i sada postoji; s razloga što to pravo prama § 8 zak. čl. VI. ex 1836 u području iste obćine vrši od uvjek vlastelinstvo u V., a M. R. nije nikada slobоštinu mlinskoga prava prama vlastelinstvu u V. vršio; te s razloga, što je vlastelinstvo prama § 2 gornje naredbe proti podieljenju dozvole prosvjed uložilo. Tu odluku potvrdila je i kr. župan. oblast u O.

Uloženi utok proti tim odlukam uvaži kr. zemalj. vladni odjel za unutarnje poslove rješenjem svojim od 16. ožujka 1891 br. 43.891 ex 1890., ukine obie odluke nižih oblasti s razloga: „što protest regalnoga ovlaštenika nemože biti razlogom uzkratiti komu mlinarenje, već valja da politička oblast u smislu ustanova §§ 1, 2, 6 i 7 gornje naredbe presluša interesente, dakle naravno i onoga, koji ima mlinsku kraljevštinu, te da glede iznešenih prigovora odluči po propisanoj postupnosti vlasti“.

Ova rješitba nadopunjuje i razjasnjuje se riešitbom od 22. travnja 1890 br. 3178: „Cieli postupak, kojim se obzirom na § 8 zak. čl. VI. ex 1836 uzkraćuje dozvola promjeniti postojeću kašikaru u nadljevnjak, temelji se na skroz krivoj podlozi odnosno na krivo shvaćenoj ustanovi § 2 gornje naredbe, gdje je regalnomu vlastniku zajamčeno pravo odgodnoga prosvjeda, odnosno prigovora ondje, gdje se radi o gradnji novoga mlina. Nazočni pako slučaj, gdje se radi o preuredjenju postojećega jur mlina, imade se prosuditi na temelju § 7 gornje naredbe, te nepristoji u tom slučaju regalnom ovlašteniku pravo prigovora u smislu § 2 gor. nar., već se on može eventualno smatrati interesentom bud kao vlastnik obale bud kao posjednik vodnoga stroja, koji bi možda trpiti mogao preinakom upitnoga ketuškoga mlina, te se imadu možebitni prigodom razprave iznešeni njegovi prigovori riešiti zajedno sa pitanjem o preinaki vodenice“.

Pr. dr. *Eduard Križ.*

* * *

Popis

poreznih občina, za koje su novo sastavljeni gruntovni uložci predani na rukovodjenje nadležnim sudovom.

Tekući broj	**Ime sudb. oblasti,** kojoj su predani uložci	Tekući broj	**Ime por. občine**	Dan od kojega se vode uložci kao gruntovnica	Rok za povedenje konačnoga izpravka		**Opazka**
					započeo dana	ističe dana	
1	Kr. sudbeni stol u Osieku	1	Tenje	1. svib. 1891.	1. svib. 1891.	31. list. 1891.	
2	Kr. sudbeni stol u Varaždinu	1	Novakovec	1. lipnja 1891.	1. lipnja 1891.	30. studenoga 1891.	
		2	Trnovec				
		3	Žabnik				
3	Kr. kot. sud u Novommarofu	1	Grana				
		2	Remetinec				
4	Kr. kotarski sud u Vinkovcih	1	Vodjinci				
		2	Mikanovci novi				
		3	Mikanovci stari				
		4	Retkovci				
		5	Perkovci				
		6	Šiškovci				
5	Kr. kotar. sud u Šidu	1	Šid	1. srpnja 1891.	1. srpnja 1891.	31. prosinca 1891.	
		2	Brkasovo				
		3	Privinaglava				
		4	Tovarnik				
		5	Banovci				
		6	Gjeletovci pusta				
		7	Ilač				
		8	Ivanci pusta				
		9	Novak				
6	Kr. sudb. stol u Mitrovici	1	Plemićko dobro: Šid				

VIESTNIK.

(U mjesečnoj skupštini pravničkoga družtva), koja se držala 6. lipnja o. g., raspravljao je g. prof. dr. Franjo *Spevec* ob osnovi zakona o vodnom pravu, koja je osnova zakona bila predložena hrvatskomu saboru na raspravu. Prof. Spevec podvrgao je kritici samo jedan dio osnove, te nedostatke njene razložio, a i dobre strane — u koliko ih imade — naglasio. Pošto je osnova veoma važna, a baš se je raspravljala u saborskom odboru, te imala do brza doći pred plenum sabora, zaključio je upravni odbor prav. družtva u sjednici od 11. lipnja, da se čitanje prof. Spevca štampa, te kao prilog k br. 7. Mjesečnika medju zagrebačke članove odmah razdieli, a vanjskim članovom da se dostavi zajedno sa brojem 7.; pak je evo tako i učinjeno, te gg. vanjski članovi prav. družtva primit će sa brojem 7. Mjesečnika i prilog — zagrebački ne, jer su ga već dobili — koji se ima uz ovaj broj uvezati. Rečenu osnovu zakona o vodnom pravu uze sabor hrvatski u raspravu 18. lipnja; tečajem specijalne debate neki su nedostatci ispravljeni, nu osta medju ostalim nepromienjen i naslov: „zakon o vodnom pravu“, koji u istinu nije dobar, jer nije hrvatski.

(Upravni odbor prav. družtva) imao je 11. lipnja sjednicu, u kojoj je zaključeno medju inim, da se tiskanje družtvenoga časopisa Mjesečnika i na dalje povjeri dioničkoj tiskari, u kojoj se već od svoga početka štampa, pošto je ova tiskara pristala na stavljene joj uvjete. — Za člana pravničkoga družtva prima se Stjepan *Milošević*, kr. sudb. pristav u Irigu.

(Prof. dr. Franjo J. Spevec) izabran je za dekana prof. sbora pravo- i državoslovnoga fakulteta kr. hrvatskoga sveučilišta za naukovnu god. 1891/2.

(† Gjuro Rikati), kr. sudb. pristav I. razr. u Križevcih umro je nakon vrlo kratke bolesti 22. lipnja o. g. u Križevcih. Bilo mu istom 38 god. — Čestitomu sudcu i vrednomu hrvatskomu rodoljubu — lahka bila zemlja!

(Imenovanja kod viših sudova.) Službene Nar. Novine priobćiše 25. lipnja o. g. sliedeća imenovanja: Lazar *Ruvarac* i dr. Uroš *Čučković* imenovani su viećnici kr. hrvat.-slav.-dalm. stola sedmorice, te je prvi pridieljen kr. banskomu stolu kao zamjenik predsjednika; viećnik kr. banskoga stola Stjepan *Kralj* pridieljen je kao pomoćni izvjestitelj kr. stolu sedmorice; viećnici sudb. stola Josip *Mladjenović* i Adolf *Rušnov* te odvjet. dr. Mirko *Mikulčić* imenovani su viećnici kr. banskoga stola, ovaj potonji extra statum, te je pridieljen kr. stolu sedmorice kao pomoćni izvjestitelj; viećnici sudb. stola Vilim *Crlenjak*, Gjuro *Kranjčić* i Milan *Stojanović* dolaze kr. banskomu stolu kao pomoćni izvjestitelji; Jovan *Štefanović* imenovan je viećnikom sudb. stola, te mu je povjerena uprava sudb. stola u Petrinji; Aleks. *Rakovac* viećnićkim i predsjedničkim tajnikom kr. stola sedmorice; kot. sudci: Ivan *Schill*, Luka *Matasović*, Mio *Šafarić*, Stjepan *Kosovac*, Pavao pl. *Marijašević*, Gustav *Breitenfeld*, Jovan *Radivojević*, Dragutin *Markovac* i Aleks. *Davila* imenovani su viećnicima kralj. sudb. stola, i to: prva dvojica u Gospiću, a potonja dvojica imenovana su ujedno državnimi odvjetnici, ostali ostaju na svojih mjestih osim Jovana *Radivoievića*, koji ide kr. sudb. stolu u Petrinju.

Većeslav *Rijaček*, viećnik sudb. stola premješten je iz Petrinje u Varaždin.

(Može li se utužiti nagrada s bog spionaže?) Julij *Vezerle* tužio je kotar. sudu u Budimpešti grofa Julija *Szapary-a* kao ministra-predsjednika, jer da mu neće da plati dužnih 500 for. a. vr. Kotar. sud odbaci tužbu, te osudu svoju tako obrazloži: U Ugarskoj vlada sustav parlamentarni, u državi pako sa parlamentarnim vladnim sustavom, ako stranke nastoje i rade da se pro-

mjene osobe na vladi (ministri), njihov rad i nastojanje ne može se uvrstiti medju obće pogibeljno kovarstvo, zato tko uhodi (spionira) takovomu radu ili nastojanju, ne čini usluga, koje bi se mogle pred sudom potjerati. A pošto se vidi iz pisma, što ga je tužitelj pisao ministru-predsjedniku, i koje je spisom priloženo, da je utužena tražbina od 500 for. nastala iz sličnih usluga (špioniranja); moralo se je tužitelja odbiti, jer tužba njegova ne ima zakonske pravne podloge. — Tu osudu potvrdi kralj. tabula u Budimpešti kao prizivno sudište.

(„Budap. Tagblatt".)

Književne viesti.

Izašlo je za pravnu povjest hrvatsku važno djelo: *Statuta lingua croatica conscripta*, ili: *hrvatski pisani zakoni: vinodolski, poljički, vrbanski a donekle i svega krčkoga otoka, kastavski, veprinački i trsatski.* Uredili dr. Franjo *Rački*, dr. V. *Jagić* i dr. I. *Črnčić*. Zagreb 1890. 8⁰ str. LXXXII. 265. Izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, i to kao prvi dio četvrtoga svezka histor. juridičkih spomenika južnih Slovjena (Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium). — Ciena 3 for. a. vr. Nadajuć se, da ćemo donieti kasnje ocjenu ovoga izdanja, vadimo iz pripomenka, da se je ovom knjigom htjelo „pružiti čim kritičnije izdanje tekstova, a ne ili popunjati statute ispravama ili je tumačiti, propuštajuć to samoj nauci". Tekstovi pisani cirilicom ili latinicom izdani su izvornim pismom, na ime cirilskim ili latinskim; a tekstovi pisani glagolicom, kao statuta vinodolskoga, vrbanskoga i veprinačkoga izdavaju se gradjanskom cirilicom. Ovo potonje opravdava se tim „što je glagolica slabo poznata i onim krugovom, za koje se ovi spomenici objelodanjuju".

— *Nadpisi sredovječni i novovjeki na crkvah, javnih i privatnih sgradah itd. u Hrvatskoj i Slavoniji.* Sabrao Ivan *Kukuljević-Sakcinski.* Izdala knjižara dioničke tiskare. Zagreb 1891. str. 391. Ciena 2 for. 50 n. — Pokojni toli zaslužni po historiju našu Ivan Kukuljević-Sakcinski obraćao je osobitu pažnju nadpisom, koji se nalaze u Hrvatskoj na crkvah, javnih i privatnih sgradah, na spomenicih, grobnicah, itd. dobro znajuć, da se njimi unosi mnogo svjetla u hrvatsku političku i kulturnu povjest. U ovoj knjizi priobćuju se 1342 nadpisa, a potiču iz srednjega i novoga vieka sve do g. 1848.; ima pisanih glagolicom, latinicom i ćirilicom, jezikom hrvatskim, latinskim i njemačkim. Pošto je nezaboravni Kukuljević umro, a da je tek nekoliko tabaka bilo štampano, nastavi i dovrši štampanje o svom trošku knjižara dioničke tiskare, na čem će joj svi prijatelji naše prošlosti zaista biti zahvalni. Djelo se preporuča što toplije; oba mogu se dobiti u knjižari iste tiskare.

— *„Bošnjak"*. Pod ovim ponosnim imenom izlazi počam od mjeseca srpnja (jula) o. g. u Sarajevu novi list, kojemu je vlastnik Mehmed beg *Kapetanović*, poznati naš književnik u Sarajevu, a urednik Hilmi *Muhibbić*, tajnik kod zem. vakufske komisije u Sarajevu. List će se štampati *latinicom*, jer „većina Muhamedanaca čita i piše sada latinicom". „Bošnjak" bit će glasilo naše braće Muhamedove vjere, izlaziti će svakoga četvrtka, donositi političkih, poučnih i gospodarskih članaka, pisat će „narodnijem jezikom, kako će ga svaki naš zemljak razumjeti". Ciena za Bosnu, Hercegovinu i austro-ug. monarkiju na god. 5 f., na pó god. 3 f. — Liepo pozdravljamo „Bošnjaka", neka radi dugo i sretno.

◆

Prilog „Mjesečnika“ br. 7.

Osnova zakona o vodnom pravu.

Čitao u skupštini pravničkoga družtva dana 6. lipnja 1891
prof. dr. F. J. Spevec.

Tekar pod konac prošloga mjeseca predložila je kralj. zemaljska vlada hrvatskomu saboru dugo očekivanu osnovu zakona o vodi. Sabor predao je osnovu nadležnomu odboru u nakani, da ju još u ovom zasjedanju razpravi i rješi.

Odbor počeo je danas svoje viječanje.

Bilo bi željeti, da se u obće ne postupa tako naglo stvarajući zakone, napose da se ovako važne osnove, kao što je ova, o kojoj se radi, nerješavaju prenaglo. Jer jasno je, da u tako kratkom vremenu ne mogu valjano proučiti osnove niti svi članovi sabora, a niti se drugi, imenito oni, kojih se ona neposredno tiče, ne mogu izjaviti o njoj. Isto tako bi sigurno dobro bilo, da se čuje sud znanosti o dotičnoj osnovi prije, nego postane ona zakon. Napose naše bi pravničko družtvo, koje mora da se interesira za svaku novu osnovu, razpravljalo o mnogoj od njih, da mu se dade dovoljno vremena za to. Razpravljajući ja ovdje o našoj osnovi, izporedit ću je s ugarskim zakonom o vodi, jer sam to u svojoj razpravi „Voda u pravu“, priobćenoj u Mjesečniku g. 1890 br. 10—12, obećao, i radi toga nijesam se tamo obazirao na ugarski zakon.

§ 1. Vrsti vode.

I. U svojoj netom spomenutoj razpravi „Voda u pravu“ dao sam prednost onim pravima, koja neuzimlju brodivosti voda za kriterij, po kojem da se vode razlikuju i dijele. Ta prava ubrajaju medju javne vode ne samo one, koje su brodive ili splavne, već načelno sve tekuće vode. Jedino izuzimlju umjetne vodovode, zatim pretake vrela, bunara, ribnjaka itd., dok se te pretake nalaze na zemljištu istoga vlastnika, na čijem je i vrelo, bunar, ribnjak.[1] Polazi se kod toga sa stanovišta, da su vrela, bunari, ribnjaci itd. dio zemljišta, na kojem se nalaze, pak s toga da su oni i njihove pretake, dok se nalaze na istom zemljištu, podvrgnute vlasti vlastnika toga zemljišta. Prema tomu se početak i najveće rijeke nalazi u privatnoj vlastnosti, ako ona izvire na privatnom tlu, a vlastnost ta prestaje, čim je rijeka dosegla drugo zemljište, na kojem se ne nalazi njezin izvor. A ipak nema pravoga razloga prosudjivati vodu drugačije dok teče zemljištem, na kojem izvire, a drugačije, čim je ona počela teći drugim zemljištem. Osim toga onaj dio vode, što se nalazi na zemljištu, na kojem ona izvire, podvrgnut je udiljnim promjenama, može bivati veći ili manji, jer nalazeći se u vlastnosti, on može biti predmet pravnih posala.

Neka n. pr. velika brodiva rijeka izvire na privatnom zemljištu, ona je, dok teče tim zemljištem, privatna voda; prikupi li vlastnik toga zemljišta još koji komad k tomu, onda će dio rijeke, koji je bio dosele javni, postati privatni; naprotiv proda li on komad svojega zemljišta, pretvorit će se dosadanji privatni dio rijeke u javni.

Tako se dakle dade štošta prigovoriti i tim pravima, koja pretake vrela, bunara itd., dok se nalaze s ovima na istom zemljištu, prosudjuju drugačije nego ostali tijek vode. Najnaravnije je, prosudjuje li se cijeli tijek vode po jednakim načelima. Niti na njegov početak ne daju se uporabiti načela vlastnosti; jer savez, u kojem se nalazi taj dio vode s ostalim dijelom, ne dopušta, da bude on podvrgnut onakovoj vlasti, kakova je sadržana u vlastnosti; niti vlastnik zemljišta, na kojem izvire voda, ne može činiti, što ga volja od vode, koja se nalazi na njegovom zemljištu, ne smije je poganiti, mora dopustiti doljnozemcu, da ustavlja vodu, u koliko to ne čini njemu štete, itd.

Ugarski zakon o vodi ne dijeli voda po njihovoj brodivosti.

---

[1] V. Mjesečnik br. 11 str. 582. 3.

I on doduše štiti osobito interese plovitbe,[2] ali s punim pravom nepriznaje brodivosti kao temelj za diobu i razlikovanje voda.

No ugarski zakon takodjer neluči izrično javnih i privatnih voda, t. j. on ne zove pojedine vode javnom ili privatnom, bez dvojbe s toga, da ne pokrene pitanja o vlastnosti, jer ta vlastnost na vodi nije podpuna istina ni po onim pravima, koja izrično govore o njoj.

Ugarski zakon normira jednostavno porabu vode, pa tom zgodom luči vode, na čiju porabu ovlašten je u prvom redu vlastnik zemljišta, na kojem se nalaze, kojima on načelno razpolaže slobodno, i vode onakove, kojih je poraba načelno dopuštena svakomu a nalaze se pod nadzorom i upravom oblasti. U prvu vrst spadaju: voda podzemnica, vrela, kišnica i snježanica, i pretake tih voda dok se nalaze ove na istom zemljištu, na kojem i vrela, odnosno na kojem se nakupila voda kao kišnica ili snježanica. To su dakle vode, koje njekoji njemački zakoni ubrajuju medju t. z. zatvorene vode. Pravo služiti se njima, pripada samo vlastniku zemljišta, na kojem se nalaze; ne može se doduše služiti on njima neograničeno, ali nitko drugi nema prava služiti se tom vodom, nije li napose stekao takovo pravo.[3]

Umjetni vodovodi — kanali, prokopi, žljebovi itd., kojima se dovodi voda njekomu zemljištu ili sgradi i odvodi odatle, sačinjavaju zajedno s pravom voditi vodu prinadlježnost one nekretnine, na čiju su korist načinjeni.[4]

Porabu ostalih voda uredjuje i nadzire oblast, služiti se tim vodama može načelno svako, u koliko može doći do nje i obdržaje propise što su izdani glede porabe tih voda.

Naša osnova zakona o vodi ne prihvaća modernije stanovište ugarskoga zakona, već stanovište austrijskoga prava.

Prema tomu kao što austrijsko pravo tako i naša osnova uvažava kod dieljenja vode momenat brodivosti, naziva izrično jedne vode javnima druge privatnima.

---

[2] §§ 7, 19, 21, 27.

[3] § 10.

[4] § 2.

Medju javne vode ubraja brodive i splavne rijeke zajedno s njihovim otokama (rukavima) i to dovoljna je po osnovi za javnost vode njezina brodivost ili splavnost kao takova, dočim po austrijskom vodnom pravu odlučna je faktična poraba vode za plovitbu, a ne brodivost ili splavnost sama za sebe, tako da nije javna svaka voda, koja je sposobna, da plove po njoj brodovi ili splavi, već samo ona, po kojoj se faktično plovi. No osim brodivih i splavnih voda ubraja naša osnova kao što i austrijsko pravo medju javne vode i ostale rijeke, potoke, jezera i druge stojeće ili tekuće vode, u koliko te vode ne pripadaju nikomu drugomu bilo po zakonu bilo na temelju posebnoga privatno-pravnoga naslova.[5]

Time je dakle izrečena presumcija, da se i nebrodive i nesplavne vode imadu u dvojbi smatrati kao javne vode, naime u koliko se ne dokaže eksistencija privatnih prava. Dodatak onaj, što ga imade § 3 austrijskoga državnoga zakona o vodi, prihvaća i naša osnova § 3 doslovce, na ime: „Propisi obćega gradjanskoga zakonika, kojima se zaštićuje posjed, ostaju tim netaknuti“. Po obrazloženju osnove svrha je tomu dodatku, „da se zaštiti posjed, a po tom i zaposjednuće i tad, kad nebude dokazano privatno-pravno svojstvo vode“. Dakle posjed i zaposjednuće javne vode! Već Randa čudio se toj ustanovi, jer ona unosi u gradjansko pravo anomaliju, po kojoj se imade štititi posjed stvari, koje u obće nijesu predmet posjeda[6] naime stvari, koje u obće nijesu predmet pravnoga prometa.[7]

Privatne vode po našoj osnovi jesu iste, koje i po austrijskom pravu, samo što po ovom mogu spadati ovamo i oni dijelovi brodivih i splavnih rijeka, po kojima se faktično ne plovi. Jesu dakle privatne prije svega t. z. zatvorene vode i njihove pretake, dok se nalaze s njima na istom zemljištu;[8] no osim toga i onakove tekuće — nebrodive ili nesplavne vode, za koje kogodj dokaže, da one „pripadaju“ njemu kao privatne vode.[9]

---

[5] § 3.

[6] § 311 ogz.

[7] Randa, Besitz § 10, op. 7a. Wasserrecht str. 19.

[8] § 4: Sljedeće su vode, ako se ne protive prava stečena po drugih, svojinom privatnoga posjednika zemlje:

Javne vode zove osnova „javno dobro“ u smislu § 287 ogz., t. j. onakovo, koje se poput javnih puteva, cesta, nalazi u vlastnosti države, ali služi za obću porabu — res publicae, quae in communi usu sunt; privatne pak vode smatra za privatnu vlastnost: § 4 zove ih „svojinom privatnoga posjednika zemlje“, § 5 „pripadnošću zemljišta, preko kojih i izmedju kojih teku“;[10] § 61 sl. a. govori o „posjedniku privatne vode tekućice“ itd.

U obće se prislanja osnova, što više može, na ogz., ovaj kao da joj je glavno vrelo vodnoga prava, ter je, kako veli obrazloženje, zadaća našega autonomnoga zakonodavstva ta, „da dopuni ustanove gradjanskoga zakonika“. Po mojem mnijenju bolje bi bila uradila osnova, da je prihvatila stanovište ugarskoga zakona, koji ne govori o vlastnosti na vodi; stečena pak privatna prava mogla su se i kraj toga zaštititi.

Obrazloženje osnove akceptira razlaganje Randino, da o vlastnosti na vodi, dok teče, ne može biti govora.[11] Pa se ipak

---

a) vode podzemnice, sadržane u njegovu zemljištu i izviruće odatle na površinu osim slanih vrela, pripadajućih monopolu soli, i cementnih voda, spadajućih rudarskomu regalu;

b) vode, koje se na njegovu zemljištu sabiru sa zračnih oborina;

c) vode, zatvorene u zdencih, ribnjacih, cisternah ili drugih vodnjacih, ili zatvorene u priekopih (kanalih) . . .

d) odtoci iz spomenutih voda, dok se nisu izlili u tudju privatnu ili u koju javnu vodu i dok nisu prošli sa zemljišta posjednika zemlje.

[9] § 3.

[10] „Pripadati“ § 3 i „pripadnost“ § 5 isto tako su kao što i „zugehören“ „Zugehör“ austrijskoga prava samo „eine verschämte Umschreibung des Ausdruckes: „Eigenthum“. Randa.

[11] Obrazložba govori: „O vlastničtvu na riekah u tehničkom smislu nemože biti govora, dok se vodenom strujom ne može prostorno gospodovati. Jurističkomu tomu razlogu pridružuje se još neobhodna potreba tekuće vode za životne potrebe ljudi, pridružuje se važnost, što ju imaju nosnost tekuće vode po promet i pokretna joj snaga po industriju — upliv kemičke joj djelatnosti na poljodjelstvo i mnoge grane obrta, konačno velika važnost shodnoga vodnoga sustava po klimatske odnošaje. Po tom traže i narav stvari i obziri na obću, javnu dobrobit jednakom silom, da se vode tekućice drže javnim dobrom, služećim obćenitoj porabi“.

Randa, Wasserr. str. 3: „Daraus ergibt sich, dass von einem Eigenthum (im technischen Sinne) an „Flüssen“ welcher Art immer nicht die Rede stavlja osnova na stanovište prava, koje javne vode smatra da su vlastničtvo države, privatne pak vlastničtvo privatnika!

Vlastnost ta nije niti ne može biti istina ni u prvom ni u drugom slučaju, o čem sam pobliže govorio u citiranoj svojoj razpravi.[12]

Prava, što ih imade država glede javnih voda, imade ih na temelju svojega vrhovničtva, a da joj ne treba za to vlastnost na vodi, kad bi ova bila i moguća; pa ako se već pripisuje državi vlastnost na javnoj vodi, onda se pod tim imade razumijevati poglavito vlastnost korita. No upravo glede toga nije naša osnova dosljedna, jer dočim glede shvaćanja pravne naravi vode stoji na stanovištu ogz., koji javne vode smatra za vlastničtvo države, ipak korito i javne vode dosudjuje, kako ćemo vidjeti niže, obalnomu vlastniku. Kod privatnih voda može se govoriti o vlastnosti tek na zatvorenoj vodi u strogom smislu, premda je ona i ovdje razno ograničena; ne može se pak pojam vlastnosti aplikovati valjano niti na pretake zatvorenih voda (to govori i protiv ugarskoga zakona), dok se nalaze one zajedno s ovima na istom zemljištu; a još manje na druge vode tekućice.

II. Dočim se naša osnova razilazi s ugarskim zakonom glede klasifikacije voda ter prihvaća načela austrijskoga vodnoga prava, slaže se ona glede obala, korita, ostrva u vodi i naplava posve s ugarskim zakonom. Po ugarskom zakonu obale i korito bez razlike su nerazdjeljiva sastavina obalnoga posjeda, vlastnik obalnoga zemljišta vlastnik je po tom i obale i korita.[13]

---

sein kann; denn ein wesentliches Element desselben: der Wasserstrom entzieht sich dar räumlichen Herrschaft. Zu diesem juristischen Grunde kommt: die Unentberlickkeit des fliessenden Wassers für die Lebensbedürfnisse der Menschheit, welche mit der ausschliesslichen Herrschaft Einzelner an demselben durchaus unvereinbar ist — kommt die Wichtigkeit der Gewässer als Communicationsmittel, kommt die grosse Bedeutung der Triebkraft derselben für die Industrie, der Einfluss dor chemischen Wirksamkeit beim Betrieb der Landwirthschaft und zahlreicher Gewerbszweige, — endlich die kaum schätzbare Tragweite eines zweckmässigen Wassersystems für die klimatischen Verhältnisse. Die Natur der Sache und Rücksichten des allgemeinen Wohles verlangen also in gleich gebieterischer Weise, dass die fliessenden Gewässer als öffentliches zum allgemeinen Gebrauch dienendes Gut betrachtet werden".

[12] Mjesečnik br. 12, str. 641, 642, 657 sl.

[13] § 4.

Po tako zvanom obćem pravu i mnogim partikularnim pravima valja lučiti korito javnih i korito privatnih voda. Korito javne vode po obćem je pravu res omnium communis kao što i voda, koja teče njim „quia impossibile est, ut alveus fluminis publici non sit publicus“,[14] po mnogim pak partikularnim pravima, tako i po austrijskom ogz., pripada to korito državi.[15]

Korito privatne vode pripada obalnim vlastnicima. Ugarski zakon ne čini nikakove razlike izmedju korita javne i korita privatne vode, za njim povadja se i naša osnova,[16] ostavlja dakle ovdje stanovište austrijskoga prava.

Ostavi li javna voda svoje dosadanje korito, imadu po obćem pravu obalni vlastnici pravo na taj alveus derelictus; po ogz. pripada to korito državi,[17] no oni, koji su oštećeni novim tijekom vode, imadu pravo tražiti odštetu ostavljenim koritom ili njegovom vrijednosti. Ostavi li privatna voda svoje korito, pripada to korito i po ogz. obalnim vlastnicima, samo što i ovdje oni, koji su oštećeni novim tijekom vode, mogu tražiti odštetu.[18] No obalni vlastnici ne bivaju po ogz. ipso jure vlastnici ostavljenoga korita, već stiču vlastnost tek okupacijom.[19] Naprotiv ugarski zakon, nepraveći i opet razlike izmedju javne i privatne vode, odredjuje za slučaj, ako voda ostavi svoje korito, da tečajem godine dana mogu i vlastnik ostavljenoga i vlastnik novoga korita uzpostaviti prijašnji tijek vode. Tu ustanovu prihvaća i naša osnova.[20]

Kao što glede korita, tako se razkršćuje naša osnova s austrijskim pravom i glede insula in flumine nata. Insula in flumine nata juristički je sastavni dio korita, pa kao što korito javnih (brodivih) voda pripada po ogz. državi, tako joj pripada i ostrvo, što se porodi u javnoj vodi; ostrvo pak nastalo u privatnoj vodi pripada obalnim vlastnicima, ali ne ipso jure; postanak ostrva samo je delacija vlastnosti, a stiču je obalni vlastnici tek okupacijom.[21]

---

[14] Cit. str. 640.

[15] Obrazložba naše osnove dvoji o tom, no slijedi to nužnim načinom već iz okolnosti one, što ogz. javne (brodive) vode smatra vlastničtvom države, a dokazuje to i okolnost ona, što ostrvo, nastalo u javnoj vodi, pripada ipso jure državi § 407 ogz.

[16] § 6.

[17] Kao što i ostrvo u javnoj vodi, koje je i onako sastavni dio korita § 410 ogz.

[18] § 409, 110 ogz.

[19] Kao što i kod insula in flumine nata, s kojom o. g. z. uzporedjuje ostavljeno korito § 410.

[20] § 9 ugarskoga zakona i osnove.

Po ugarskom zakonu[22] insula in flumine nata bez razlike pripada vlastnicima obale, i to stiču oni vlastnost ostrva ipso jure, ne tekar okupacijom. I ovu ustanovu ugarskoga zakona prihvaća naša osnova.[23] Isto tako glede naplava — alluvio; i naplav je po ugarskom zakonu,[24] kao što i po našoj osnovi[25] „prirastak obalnoga posjeda“. Za avulsum vrijedi po ugarskom zakonu[26] isto načelo, koje i po ogz., pruskom, francezkom itd. pravu, na ime, da avulsum prelazi u vlastnost onoga, do čijega je zemljišta položen, tek onda, ako vlastnik otrgnutoga zemljišta tečajem godine dana ne vrši svojega prava. S toga naša osnova ne govori o tom napose.

Tako je dakle osnova u ovom dijelu, kojemu daje naslov „obćenite ustanove“, kompilacija ustanova, uzetih iz austrijskoga vodnoga prava i ugarskoga zakona. Prvih 5 paragrafa uzeto je iz austrijskoga, a §§ 6—9 iz ugarskoga zakona. Sigurno je opravdano, što se osnova stavlja u sklad s ugarskim zakonom glede korita i ostrva, što se porodi u vodi, jer bi inače polovica ostrva, porodila se recimo u Dravi, pripadala s naše strane državi, a druga polovica s ugarske strane obalnomu vlastniku. No isto tako bilo bi opravdano, da je osnova i glede shvaćanja pravne naravi voda prihvatila modernije stanovište ugarskoga zakona. Ako je mogla reformirati propise obćega gradjanskoga zakonika u jednom pogledu, mogla je to učiniti i u drugom. Razumijeva se pako, da bi se i uz tu promjenu mogla zaštititi stečena privatna prava, kao što ih štiti i ugarski zakon i mnogi oni drugi noviji zakoni, koji se razkrstiše sa starim pravom, ter proglasuju načelno sve vode tekućice za javne vode.

---

[21] § 407 ogz.
[22] § 5.
[23] § 7.
[24] § 5.
[25] § 7.
[26] § 8.

§ 2. Poraba vode.

I. Po ugarskom zakonu onaj, na čijem zemljištu izvire voda ili se nakupila tamo kao voda kišnica ili snježanica, imade izključivo pravo služiti se tom vodom i razpolagati njom dotle, dok se ona nalazi na njegovom zemljištu. Dok dakle ta voda nije ostavila zemljišta, na kojem izvire ili na kojem se nakupila, dotle ima samo vlastnik toga zemljišta pravo služiti se njom ne trebajući drugima dozvoliti nikakove porabe, on može ustaviti tu vodu i potrošiti je.[27] Jedino kad bi zavladala nestašica vode, pa ne bi bilo druge pomoći, morat će ovlaštenik po oblastnoj odredbi dopustiti porabu i takove vode za pilo, pojenje stoke i kućne potreboće, ali uz podpunu odštetu.[28] Nadalje radi saveza, u kojem se nalazi ta voda s daljim svojim tijekom izvan onoga zemljišta, na kojem izvire ili se inako nakupila, ne smije vlastnik toga zemljišta razpolagati vodom tako, da bi odatle trpjeli štetu oni, koji imadu pravo služiti se njezinim daljim tijekom; ne smije n. pr. opoganiti vodu na štetu doljnozemca, ne smije navalice činiti ništa, što bi nižu zemlju više teretilo, nego to čini prirodno oticanje vode.[29] Načelo je dakle, da se ovlaštenik služi spomenutim vodama slobodno, samo ne smije nanositi štetu susjedu. Osim toga može on biti ograničen pravima, što su ih stekli možda drugi glede te vode.

Vlastnik zemljišta imade takodjer pravo na vodu podzemnicu, što se nalazi u njegovom zemljištu. Svakomu je s toga načelno slobodno, da kopa bunar na svojem zemljištu. Jedino s redarstvenih obzira imade biti taj bunar udaljen najmanje 3, odnosno 15 metara od drugih bunara, vrela, jezera, kanala ili kuća. Kopati zdenac za običnu kućnu porabu slobodno je u propisanoj udaljenosti, makar uslijed toga nestalo vode u susjedovu zdencu. Naprotiv služiti se njim u gospodarske ili industrijalne svrhe,

---

[27] § 10.
[28] § 12.
[29] § 11, 13.

n. pr. za natapanje zemalja, za fabriku itd. dopušteno je samo u toliko, u koliko to ne ograničuje dosadanju faktičnu porabu susjedne vode.[30] Samo uz istu ovu stegu, na ime da se tim ne ograničuje dosadanja faktična poraba susjedne vode, dopušteno je vrtati zemlju, da se dobije voda, graditi galerije i artežke (bušene) bunare. Osim toga treba da je bušetina, galerija ili artezki bunar udaljen najmanje 100 metara od drugih sličnih naprava, od vrela i kanala, a barem 40 metara od sgrada, željeznica i zidanih cesta; za gradnju u manjoj udaljenosti treba posebna oblastna dozvola.[31]

Mineralna i ljekovita vrela spadaju takodjer u ovu kategoriju voda. No radi važnosti njihove zajamčuje im se osobita zaštita. S toga tko imade na svojem zemljištu mineralno ili ljekovito vrelo, može uztražiti od nadležne oblasti, da mu osigura stanoviti okoliš, tako da će unutar toga okoliša moći drugi kopati ili vrtati zemlju samo na temelju oblastne dozvole i to samo onda, ako se tim u nijednom pogledu ne škodi mineralnomu ili ljekovitomu vrelu.[32]

Za slane vode vrijede zakoni o monopolu soli; za vode iz rudnika rudarsko pravo.[33]

Tako uredjuje ugarski zakon porabu voda, koje mnogi zakoni a s njima i naša osnova zovu zatvorene vode. Naša osnova, kako znademo, osim zatvorenih voda poznaje i vode tekućice kao privatne vode, s toga normira porabu jednih i drugih napose. Glede zatvorenih voda odredjuje § 10 „Vlastnik zatvorene privatne vode (§ 4) vlastan je vodu tu za se i za druge po volji rabiti i tražiti, osim iznimaka, osnivajućih se na posebnih pravnih naslovih“. Ovo je preobćenito i ne može tako obćenito vrijediti, imenito u toliko ne, što se § 10 poziva na § 4, a po ovom sl. d, spadaju medju zatvorene vode i njihove pretake, dok se zajedno s njima nalaze na istom zemljištu. Za te pak pretake radi njihovoga saveza, u kojem se nalaze s daljim svojim tijekom, sigurno ne može vrijediti, da ih vlastnik može „po volji rabiti i trošiti“. Ugarski zakon § 10 odredjuje doduše slično, ali u § 11 stavlja stege, koje se odnose imenito na pretake.

---

[30] § 14.
[31] § 15.
[32] § 16.
[33] § 17.

Ustanove ugarskoga zakona o kopanju bunara prihvaća i naša osnova § 11, samo što ih ograničuje na bunare „za običnu potrebu života“, a izpušta ustanovu o porabi bunara u gospodarske i industrijalne svrhe. Isto tako prihvaća osnova ustanove o vrtanju, galerijama i artežkim zdencima,[34] kao što i propis ugarskoga zakona za slučaj, kad zavlada nestašica vode; ali dodaje tomu po primjeru austrijskih zakona o vodi ustanovu, po kojoj, zaprijeti li pogibelj od vatre, može mjestna redarstvena oblast i privatnu zatvorenu vodu upotrebiti za gašenje bez ikakove odštete.[35] Glede mineralnih i ljekovitih vrela odredjuje osnova slično kao što i ugarski zakon, samo ih nepravilno stavlja onamo, gdje govori o porabi javnih voda, jer i mineralne i ljekovite vode spadaju sigurno medju zatvorene vode, § 4 sl. a. izuzima samo slane i cementne vode.

Porabu privatnih voda tekućica normiraju §§ 14—18 incl., uzeti većinom iz austrijskoga prava. Dočim ugarski zakon ne pozna privatnih voda tekućica, drži se naša osnova starijega sistema, po kojem se nebrodive i nesplavne vode tekućice, dokaže li se njihovo privatno svojstvo, smatraju „pripadnošću onih zemljištah, po kojima ili izmedju kojih teku“.[36] Obostrani dakle obalni vlastnici suvlastnici su takove vode, svaki prema duljini svoje zemlje; oni imadu, ne dokaže li se drugi koji pravni odnošaj, pravo „prema dužini obalna im posjeda rabiti polovicu protičuće količine vode“.[37] No ako se i dopituju te vode vlastnosti privatnika, ne mogu se ipak ni ovdje izvoditi sve konsekvencije, sadržane u pojmu vlastnosti. Sama voda dok teče, aqua profluens, ne može biti predmet vlastnosti, kako to priznaje i obrazložba osnove; niti ovdje se nadalje radi onoga udiljnoga saveza, u kojem se nalaze svi dijelovi vode od njezinoga izvora pa sve do ušća, ne može pojedincu, čijim zemljištem teče voda, dopustiti, da razpolaže tom vodom kao svojim vlastničtvom; i ovdje bi, kad bi se strogo provadjao princip vlastnosti, nastajali najnesnosniji odnošaji. S toga i ona prava, koja prihvaćaju načelo, da su vode, o kojima govorimo, privatno vlastničtvo, prisiljena su tu teoretički priznavanu vlastnost drugim ustanovama ograničiti u tolikoj mjeri, da od one tobožnje vlastnosti na vodi ne ostaje ništa. Tobožnji vlastnik privatne tekuće vode mora obične one porabe: zahvaćanje vode, pranje, kupanje, pojenje stoke, dopustiti i drugima na slobodnom prilazu,[38] taj tobožnji vlastnik vode imade samo pravo služiti se njom, a ne potrošiti je;[39] njegova dakle tobožnja vlastnost nije ništa drugo, nego pravo porabe, no niti ta poraba nije prepuštena lih njegovoj volji, i tu porabu ograničuju „prava ostalih ovlaštenika te javni obziri, koji potječu od suvislosti vode i neobhodne joj potrebe“, kako govori § 14 osnove s § 10 austrijskoga državnoga zakona o vodi. Tako dakle ne ostaje vlastniku privatne tekuće vode drugo, do li pravo na korito, ostrvo u vodi, šljunak, pijesak itd. — što sve skupa tek su uzgredne, a ne prave porabe vode. Sve to priznaje obrazložba osnove, slijedeći i ovdje Randino razlaganje; no zašto onda nije nastojala, da izbjegne prikore, koje čini Randa austrij. zakonu o vodi, napose glede shvaćanja privatnih tekućih voda, kad veli: „Dass es richtiger gewesen wäre, bei fliessenden Gewässern überhaupt den Gesichtspunkt der Oeffentlichkeit grundsätzlich auszusprechen, und denselben nicht bloss durch Hinterpförtchen einzuführen, wird kaum zu bestreiten sein“.[40]

---

[34] § 12.
[35] § 13.
[36] § 5.
[37] § 17.

II. Poraba ostalih voda osim navedenih pod I. nalazi se po ugarskom zakonu pod osobitim nadzorom i upravom oblasti, a dopuštena je ona načelno svakomu, u koliko obdržaje propise, što postoje za porabu tih voda, i u koliko ne smeta tim jednaku porabu drugih niti ne vrijedja ničijeg prava.

---

[38] § 18 osnove.
[39] § 15 osnove.
[40] Wasserrecht str. 46 op. 1.

Tim vodama postupa ugarski zakon u bitnosti onako, kao što mnogi oni ostali zakoni i naša osnova vodama, što ih zovu oni javne vode, samo što ugarski zakon, i to mu je prednost, ne dopituje tih voda u ničiju vlastnost.

Njekoje porabe tih voda dopušta i ugarski zakon i naša osnova bez posebne koncesije, druge pak dopuštene su samo na temelju naročite oblastne dozvole.

1. a) Najobičnije one, tako reći svakidanje porabe, potrebite za zdravlje ljudi i životinje, slobodne su svakomu na mjestima, što ih je odredila u tu svrhu oblast, uz obdržavanje lokalnih redarstvenih propisa. Ovamo spada: zahvaćanje vode za običnu kućnu porabu i zalivanje nasada, pranje, kupanje, pojenje i plavljenje stoke.[41] Ovako i po našoj osnovi.[42] Isto tako je po ugarskom zakonu svakomu slobodno uzimati led, naprotiv pijesak, šljunak, nogoz itd. pripadaju vlastniku korita.

Naša osnova nije niti ovdje dosljedna. Dočim korito i javne vode dopituje obalnomu vlastniku, dopušta ipak obću porabu glede mulja, pijeska, šljunka itd. I ovdje povela se osnova za austrijskim pravom, ali je zaboravila, da je ona korito i javnih voda poput ugarskoga zakona dopitala vlastniku obale kao njegovo vlastničtvo. Ugarski je po tom zakon dosljedniji.

b) Brodarstvo takodjer je obćenito dopušteno uz obdržavanje propisa, izdanih za plovitbu brodovima.[43]

c) Porabu voda za plávljenje drva uredjuje u Ugarskoj zak. čl. 31 od god. 1879, a u nas šumski zakon.[44]

Interese brodarstva i plávljenje štiti ugarski zakon i naša osnova osobito, ne dopuštajući, da ostale porabe vode škode tim interesima.[45]

d) Slobodno je nadalje svakomu, da na svojem posjedu sagradi skelu za vlastitu porabu, u koliko tim neškodi plovitbi brodovima i splavima. Graditi skelu ne samo za vlastitu porabu, nego i za prijevoz drugih ljudi, dopušteno je samo na temelju oblastne dozvole.[46]

---

[41] § 25.
[42] § 19.
[43] § 19, ug. zak.
[44] § 20 ug. zak., 21 osnove.
[45] § 27 ug. zak., § 20 osnove.

e) Ribolov uredjuju u Ugarskoj i u nas posebni zakoni.[47]

2. Za svaku ostalu porabu osim spomenutih pod 1 mora se tražiti posebna dozvola oblasti. Druga alin. § 25 ugarsk. zakona veli obćenito: „svaka druga poraba vode (osim prije po zakonu navedenih), kao što i poraba pomoći mašina ili umjetnih naprava treba oblastne dozvole“. Naša osnova dopušta bez posebne dozvole samo onakovu porabu vode, koja biva na obični način „koji ne traži posebnih naprava, niti ne izključuje drugih od jednake porabe.[48] Te porabe zakon izrično navodi. Za svaku drugu porabu javne vode treba dozvola oblasti.

No takove dozvole treba po osnovi i za porabu privatne vode, ako se tom „porabom odnosno pravljenjem i mijenjanjem potrebitih za nju sprema i naprava dira u tudja prava, te ako se tim mijenjaju svojstva, tok ili visina vode.[49]

Tako se dakle privatnim vodama, uzprkos privatnoj vlastnosti na njima, postupa i u ovom pogledu jednako kao što i javnom vodom.

Prema tomu trebat će dozvola oblasti za svaku gradnju u vodi, koja upliva na visinu, jakost ili tijek vode, dakle za gradnju raznovrstnih kolovaja, mlinova, tvornica, kupališta, ustava, za gradnju naprava potrebitih za natapanje i odvodnju, za gradnju ribnjaka, prijevoza, koji ne služi samo za vlastitu porabu, itd.

Dozvola oblasti treba nadalje za svaku porabu vode, koja upliva na njezinu kakvoću, koja je kvari i pogani. Mnogi još noviji zakoni ne uredjuju ovoga pitanja na obće zadovoljstvo.[50] Ugarski zakon §. 24. veli najprije obćenito: „trunjenje vode škodljivim tvarima zabranjeno je“. No kako bi takova bezuvjetna zabrana često bila prestroga, imenito za interese industrije, odredjuje onda spomenuti §. dalje, da nadležna oblast imade odluči-

---

[46] § 21 ug. zakona.
[47] § 22 ug., 21 osnove.
[48] § 19.
[49] § 24.
[50] **Vidi Mjesečnik 1890 br. 12 str. 649, 650.**

vati o tom, u koliko se mogu odpadci i nečista voda iz tvornica, rudnika i drugih poduzeća puštati u drugu vodu, a ono, na što ima ona kod toga osobito paziti, jesu obziri javnoga zdravlja i tudja prava na porabu vode. Oblast će dakle u ovakovim slučajevima imati dovesti u sklad interes industrije s ostalim interesima, ona neće dopustiti, da se bacaju u vodu odpadci ili pušta nečista voda kanalna iz tvornica itd., ako bi to oduzimalo ili kvarilo vodu potrebitu za zdravlje ljudi i životinja, ili vodu, na čiju porabu stekoše drugi jur pravo.

Ko inače, bez oblastne dozvole, pogani vodu škodljivim tvarima, kazni se globom do 100 for. Tu ustanovu ugarskoga zakona prihvaća i naša osnova,[51] a prihvaća je i za privatne vode tekućice, i ovdje dakle uzporedjuje te vode s javnima.

Tako dakle i ugarski zakon i naša osnova kao što i svi noviji zakoni u obilnoj mjeri prihvaćaju i provode princip koncesije, za koji rekoh na drugom mjestu, da on osigurava racijonalnu porabu vode, zajamčuje poredak u toj porabi i zaštitu ovlaštenikovih interesa.[52]

Provadja li se valjano princip koncesije, mogu se lahko izbjeći kolizije raznih interesa, interesa industrije, poljodjeljstva, prometa itd.

Oblast će dakle imati odlučiti, može li se tražena poraba vode dozvoliti i u kojemu obsegu; kojoj se porabi imade dati prednost, da li se i u koliko može dopustiti nova poraba pored dosadanje ili i protiv nje.

Ugarski zakon kao što i naša osnova ne prepušta toga lih razsudi oblasti, već postavlja njekoja načela, kojih se ima oblast davajući koncesiju, držati.

Osnova po primjeru austrijskoga prava odredjuje, da obseg tražene porabe imade odrediti oblast s jedne strane prema potrebi molitelja, a s druge strane prema tomu, koliko će vode preostajati preko tražene porabe za druge svrhe; nikada pako ne smije se dozvoliti poraba u tolikom obsegu, da bi usljed toga uzmanjkalo vode obćinama ili mjestima kod požara ili njihovim žiteljima za gospodarske svrhe.[53] Važno je nadalje načelo ugarskoga zakona i naše osnove, po kojem u slučaju konkurencije interesa imade biti odlučan interes onaj, koji je u narodnogospodarskom pogledu važniji.

---

[51] § 14.

[52] Cit. str. 644.

Onoj dakľe porabi vode, onomu poduzeću, koje je važnije, koristnije s narodnogospodarskog gledišta, imade se dati prednost. Ako se prema tomu istodobno traži koncesija za razne porabe vode, dati će se prednost onoj, koja je koristnija u narodnogospodarskom pogledu. Koja je pak od onih poraba, o kojima se radi, koristnija, to imade odlučiti u svakom slučaju nadležna oblast. Nego ako su sve porabe jednako važne, onda imade prednost obalni posjednik, iza njega dolazi onaj, koji doprinosi k tomu da se drži voda u redu, tek iza ovih dolaze na red drugi posjednici. U inače jednakim okolnostima ima gornjozemac prednost pred dolnjozemcem.[54] Porabi vode važnijoj za narodno gospodarske interese daje ugarski zakon kadšto prednost i pred starijim porabama. Tako onda kad je izminulo vrijeme koncesije, pa se traži njezina obnova, imadu poduzeća, što jur obstoje, prednost pred jednakim novim, no ako se traži koncesija za porabu vode, koja je u narodno-gospodarskom pogledu važnija, onda se imade njoj dati prednost.[55]

Kad se radi o reguliranju vode i o odvodnji, onda se može dati dozvola i u onakovom slučaju, ako se za provedbu toga mora ograničiti ili obustaviti dosadanja poraba; no dosadanjemu ovlašteniku imade se naknaditi šteta.[56]

Isto tako može se za natapanje zemalja dozvoliti poraba i one vode, koju inače treba koje industrijalno poduzeće. Jedino onim poduzećima, koja udilj trebaju vodu, kao što su n. pr. talionice, nemože se na taj način oduzeti voda.

Inače se voda, što rabi drugim poduzećima, može dozvoliti za natapanje zemalja, bilo bez odštete bilo uz odštetu onoga, čija se poraba ograničuje. Bez odštete može se dopustiti, da se upotrebi voda za natapanje od subote 8 sati na večer do ponedjeljka 3 sata u jutro, a osim toga treba, da imade onaj, koji hoće da natapa, valjane i stalne sprave za to, i da dotičnu ustavu (gat) otvara i zatvara posebni nadziratelj, kojemu je taj posao naročito povjeren.[57] Nije li za natapanje zemalja dovoljna poraba vode od subote do ponedjeljka u jutro, onda se može dopustiti veća poraba samo uz uvjet, da se industrijalnomu poduzeću za oduzetu porabu dade podpuna odšteta i da se traži koncesija barem na 30 godina.[58]

---

[53] § 26.
[54] § 28.
[55] § 33 alin. 2.
[56] § 29 ug. zakona i osnove.

Načelo je nadalje, da svaki ovlaštenik imade upotrebiti samo toliko vode, koliko mu je za njegove potrebe neobhodno nuždno; suviškom vode može dakle oblast razpolagati po volji.[59] S toga ako koje poduzeće uslied konstrukcije svojih naprava troši više vode, nego treba, tako da se preinakom tih naprava dade polučiti suvišak vode, bez pogibelji za dosadanje poduzeće, onda se može poraba toga suviška dozvoliti drugomu, ako ovaj preradi naprave o svojem trošku i naknadi štetu dosadanjemu poduzeću, koja je nastala za nj odatle, što je za vrijeme, dok su preradjivane njegove naprave, moralo obustaviti radnju, ili inako.[60]

Posjednik onoga zemljišta, po kojem vodi jarak ili kanal vodu drugomu ovlašteniku, može dobiti dozvolu, da se i on služi vodom iz toga jarka ili kanala, pod uvjetom, da to ne smeta prvobitnomu poduzeću, i da on preuzme razmjerni dio troška za dosadanje naprave, a potrebitu preinaku da obavi o svojem trošku.[61]

Za onaj slučaj, ako nastane nestašica vode, tako da svi, koji su ovlašteni na porabu vode, ne mogu udovoljiti svojih potreba, odredjuje ugarski zakon i naša osnova, da nestašicu ima trpjeti najprije onaj, koji je posljednji dobio koncesiju, inače onaj, koji bi u normalnim odnošajima posljednji upotrebio vodu.[62] Koncesija daje se vazda samo na odredjeno vrijeme, najdulje na

---

[57] § 30.

[58] § 31.

[59] § 37 osnove.

[60] § 32.

[61] § 37 ug. zak., 36 osnove.

[62] § 34 ug., 33 osnove.

50 godina; a gdje to iziskuju lokalne prilike ili javni interes, može se dati koncesija samo prekarno, dok se ne opozove.[63] Koncesija dakle prestaje, kad joj je izminulo vrijeme odnosno kad je opozvana, osim toga i onda, ako se dotična naprava ne dogotovi u odredjenom roku, zatim ako poduzeće ne radi tri godine[64], a još k tomu po osnovi i onda, ako ustanovljena odšteta nije izplaćena onomu, kojega ide.[65]

3. Vode, o kojima ovdje govorimo, jesu res communes omnium; one služe za obću porabu. Na njekoje porabe ovlašćuje, kako smo vidjeli, communis usus sám po sebi, za druge je pak communis usus samo predpostava, ter se one moraju napose steći koncesijom. Koncesiju daje država kao ona, koja na temelju svojega vrhovničtva uredjuje i upravlja obću porabu voda. S toga pravo, što ga stiče pojedinac koncesijom, nije privatno njegovo pravo, ono ostaje iste naravi, koju imaju i obično one, svakomu proste porabe, za koje ne treba koncesije; narav bo njekoga prava ne mijenja se tim, što se može ono uživati samo na temelju oblastne dozvole. I poraba, koju je stekao kogodj koncesijom, može se opozvati, kada to iziskuju javni interesi obće porabe. To je u bitnosti stanovište francezkoga prava i badenskoga zakona o vodi.[66] Na tom stanovištu nalazi se i ugarski zakon, a njegova načela glede koncesije recipira i naša osnova, premda se ne slaže s njim glede shvaćanja pravne naravi voda. Koncesija daje se, kako znademo, vazda samo na stanovito vrijeme, a prema lokalnim okolnostima ili javnim interesima i samo dotle, dok se ne opozove. Čim s toga koncedirana poraba dodje u opreku s javnim interesima, može je država opozvati; imenito ako ona smeta plovitbu po vodi brodovima ili splavima, jer predpostava svake druge porabe vode jest, da ona ne pači toj plovitbi.[67] Isto tako kad treba regulirati vodu ili provesti odvodnju.[68] Pa kako se insula in flumine nata i alluvio, koji se nalaze u privatnoj

---

[63] § 33 ug., 25 osnove.
[64] § 36 ug. zak.
[65] § 35.
[66] V. Mjesečnik str. 652.
[67] § 27 ug. zak., 20 osnove.
[68] § 29.

vlastnosti, mogu odstraniti bez svake odštete, kad to traže interesi plovitbe i regulacije vode[69], tako se može opozvati i poraba vode, koja je na uštrb tim interesima. Ugarski zakon ni naša osnova ne govore ništa ob odšteti, što bi se imala dati za taj slučaj, a kad se daje, imade se dati samo za sgrade i druge naprave, u obće za učinjene troškove, ne za vrijednost, što je imade poraba vode. Ako nadalje koncedirana poraba upliva tako na tijek vode, da odatle štetuju drugi, imade koncesionar preinačiti upotrebu vode, eventualno ona će se posve obustaviti.[70] Niti glede koncesirane dakle porabe nijesu oblasti vezane ruke, i njom može ona razpolagati, ne samo u javnom interesu, kako spomenusmo, nego i u privatnom interesu, u interesu druge važne porabe može je preinačiti i ograničiti. Stečena koncesijom poraba spojena je doduše pravilno sa zemljištem ili napravom, za koju je dozvoljena[71], ona može biti predmet pravnoga prometa, eksproprijacije i odštete, na pored svega toga ne gubi ona karaktera javnopravne ovlaštenosti. Upravna oblast ne samo što je dozvoljuje i obustavlja, već je ona i nadalje nadzire, ona je u obće nadležna za pitanja, koja se odnose na porabu vode, rješava prijepore izmedju ovlaštenika itd., kako ćemo niže vidjeti.[72]

§ 3. Vodopravni tereti i eksproprijacija.

I. U interesu porabe vode i obrane od nje postavljaju svi zakoni o vodi tudjoj vlastnosti stanovite granice nalažući vlastniku, da mora nješto dopuštati odnosno da ne smije nješto činiti, česa inače kao vlastnik nebi trebao dopustiti odnosno što bi smio činiti. Tako

1. Vlastnik niže zemlje dužan je primati vodu, koja od sebe pada sa više susjedne zemlje; on ne smije dakle priječiti to prirodno otjecanje vode s više zemlje na njezinu štetu. No niti vlastnik gornje zemlje ne smije po volji mijenjati prirodni tijek

---

[69] § 7 ug. zak., § 8 osnove.

[70] § 50 ug., 51 osnove.

[71] § 35 ug., 34 osnove.

[72] U literaturi t. z obćega prava pretežito se drži, da je koncesijom stečeno pravo na porabu javne vode privatno pravo. Na tom stanovištu stoje i mnoga privatna prava. No, koje je naravi to privatno pravo, da li je ono stvarno ili obvezno pravo?

vode, što teče njegovom zemljom, ako bi to većma teretilo nižu zemlju.[73]

2. Raznim stegama podvrgnut je vlastnik obale i korita. Ugarski zakon[74] i naša osnova[75] postavljaju kao načelo: „Vlastnik obale i korita smije vršiti svoje pravo vlastničtva samo tako, da neprieči porabe vode". Napose

a) vlastnik obale mora dopustiti kopitnicu potrebitu za vučenje brodova; zatim mora dopustiti, da brodovi i splavi pristaju uz obalu na mjestima, što ih odredi oblast; nadalje da osobe, koje su ovlaštene plaviti drvo, mogu hodati po polju, što se nalazi neposredno uz obalu, u koliko je to nuždno, da se omogući plavljenje; isto tako mora dopustiti, da redarstveni organi hodaju obalom vršeći svoj redarstveni nadzor. U slučaju pogibelji mogu brodovi i splavi pristajati uz obalu na svakom mjestu i izkrcati se na obali, ali se vlastniku imade naknaditi nanešena mu šteta.[76]

Zemljište, potrebito da se premjesti kopitnica ili napravi nova, može se dobiti samo eksproprijacijom.[77]

b) Vlastnik obale i korita mora dopustiti, da se sagrade na koritu i pričvrste na obali naprave, potrebite za porabu vode, obranu od nje ili regulaciju, u koliko je te gradnje dopustila oblast ili ih izvadja sama država.[78]

c) Vlastnik obale dužan je dopustiti, da se obalama prolazi, da se odvaža onamo, razmješta i pripravlja gradja potrebita, da se izvedu i uzdrže vodogradjevine za zaštitu, reguliranje i druge svrhe.[79]

d) Vlastnik obale, ma da je načelno ovlašten, da gradi na svojoj obali, da je osigura i učvrsti, isto tako da čisti korito, ne smije ipak izvadjati takovih radnja, koje bi i smetale porabi vode, priječile ili mijenjale obični tijek vode ili inako bile škodljive.[80]

---

[73] § 57 ug., 55 osnove.

[74] § 6.

[75] § 6 alin. 3.

[76] § 66 ug., 56 osnove.

[77] § 67 ug., § 57 osnove.

[78] § 65 ug., § 56 točka 5 osnove.

[79] § 60 osnove.

3. Ovamo spadaju takodjer ustanove, po kojima manjina, kad zaključi većina interesenata, da se imade osnovati zadruga u svrhu porabe vode ili obrane od nje, mora pristupiti takovoj zadruzi ter ustupiti svoje zemlje u označenu svrhu.[80a)]

4. Ako su rijeke zagaćene, mogu se zemljišta medju nasipima u primjerenoj normalnoj širini, tehnički ustanovljenoj, te zemljišta, koja treba za obranu od izvirućih i probijajućih voda, rabiti samo onim metodama kulture, što ih je naredbom ustanovila kr. zemaljska vlada.[81]

Navedena ograničenja rado se zajedno s ostalim zakonskim ograničenjima vlastnosti označuju kao legalne služnosti, a ugarski zakon stavlja ih medju vodne služnosti. Medjutim ta ograničenja nijesu isto što služnosti. Ograničenja ta ne osnivaju se na nikojem specijalnom naslovu, ovlaštenik ih ne stiče napose, već ona se osnivaju na samom zakonu, postavljaju granice, u kojima se može vlastnik služiti svojom vlastnosti, ustanovljuju dakle sám sadržaj vlastnosti, ona su imanentne granice vlastnosti, „granice državne pripoznaje vlastnikove volje". Ograničenje je dakle ovdje principale, a pravo što rezultira odatle za druge, sekundarno; naprotiv kod služnosti je pravo nevlastnika principale, a ograničenje vlastnosti tek posljedica toga tudjega prava.

Nadalje služnosti služe individualnoj potrebi odredjene osobe ili stvari, dočim ograničenja, o kojima se ovdje radi, nijesu proračunana samo za stanovitu osobu ili stvar, već koriste svakomu, koji se baš nalazi u dotičnom položaju. A važno je i to, da su ta ograničenja pretežito javnopravne naravi ter njihova zaštita spada u kompetenciju upravnih oblasti. Kao što prema tomu nije opravdano, kad se zakonska ograničenja vlastnosti miješaju sa služnostima, isto tako nije opravdano, što ugarski zakon ta ograničenja miješa sa slučajevima, koji su u istinu slučajevi eksproprijacije, gdje se eksproprijacijom osniva služnost, dakako uz odštetu; jer ovo u konkretnom slučaju (eksproprijacijom) naloženo ograničenje valja lučiti od zakonskih ograničenja, koja sadržavaju obćenitu normu za izvršivanje vlastnosti. Naša osnova daje dotičnomu poglavju, gdje normira spadajuće ovamo slučajeve, naslov: „vodni tereti i služnosti“ a obrazloženje kaže, da to poglavje radi „o tako zvanih prisilnih služnostih i ob oduzeću prava vlastničtva ili o tako zvanoj izvlastbi“, dakle i ono naziva one slučajeve, koji ne spadaju u eksproprijaciju, služnosti. No služnost može biti osnovana i eksproprijacijom, i to je „prisilna služnost“, u koliko pak osnova normira i slučajeve eksproprijacije, kojoj je posljedica oduzeće vlastnosti, nije opet onaj naslov točan.

---

[80] § 41, 42 ug., 41 osnove.

[80a)] §§ 71, 130, 131 ug. zakona, 70, 127, 128 osnove.

[81] § 50 osnove, 49 ug.

II. Već sredovječno je pravo za njeke slučaje porabe vode, imenito pak za zaštitu od nje, za gradnju nasipa, dopuštalo eksproprijaciju. Noviji pak zakoni, što o vodi što oni o eksproprijaciji u obće, dopuštaju je u obilnijoj mjeri, kako su u obće slučajevi eksproprijacije tim češći, čim intensivnije brine se i radi država oko obćega blagostanja. Obći interes („obće dobro“ §. 365 o. g. z.), koji opravdava eksproprijaciju u obće, opravdava je i na polju vodnoga prava, jer racijonalna poraba vode i obrana od nje u većini je slučajeva u obćem narodno-gospodarskom interesu, pak ako se eksproprijacija dopušta i privatnomu poduzeću, biva to ipak pravilno u toliko, u koliko je to poduzeće ujedno obćekoristno, u koliko pruža pretežito narodnogospodarsku korist za ratarstvo, industriju itd.[82]

Eksproprijacija na polju vodnoga prava dopušta se ili u interesu porabe vode ili pak za obranu od nje, a predmet joj može biti ne samo tudja vlastnost i druga stvarna prava, nego i samo pravo na porabu vode; i tudje pravo na porabu vode može se ekspropriirati, kad to traži obći interes.

---

[82] „Obće dobro“, „obći interes“, radi kojega se dopušta eksproprijacija, ne znači, da dotično poduzeće mora koristiti baš svima, svim državljanima, već se radi o tom, da njegova korist premašuje lih privatni interes ter seže u interes obći. Dalje ide austrijski državni zakon § 15, čiju ustanovu prihvaća i naša osnova, kako ćemo niže navesti.

Ugarski zakon o eksproprijaciji[83] navodi njekoliko slučajeva, koji spadaju u područje vodnoga prava, ter dopušta eksproprijaciju za gradnju kanala, potrebitih za plovitbu, odvodjenje povodnje i natapanje zemalja; zatim za reguliranje rijeka; nadalje u svrhu, da se otoči mrtva voda i bare, u svrhu drenaže, za gradnju nasipa protiv poplave, za gradnju luka;[84] osim toga daje obćinama pravo eksproprijacije za gradnju vodovoda.[85] Spomenuti zakon taksativno nabraja slučajeve, u kojima se dopušta eksproprijacija,[86] ugarski zakon o vodi proteže te ustanove i na slučaj, gdje je od potrebe eksproprirati zemljište, da se prepriječe vododerine[87].

No osim toga poznaje ugarski zakon o vodi i drugih slučajeva, u kojima se u interesu porabe vode može oduzeti ili ograničiti tudje pravo. U tim slučajevima ne govori on doduše izrično o eksproprijaciji, no u istinu oni nijesu ništa drugo, nego eksproprijacija. Vrijedi to i za one slučajeve, u kojima se konstituira t. z. vodna služnost, kako govori ugarski zakon o vodi, jer kako predmet eksproprijacije po samom pojmu mogu biti i nekretnine i pokretnine (po ugarskom zakonu samo nekretnine § 9.), i razna prava, tako opet nije eksproprijacija ograničena samo na oduzeće vlastnosti, već može stajati i u tom, da se vlastnost ograniči, da se otereti služnostima,[88]

Važniji slučajevi ugarskoga zakona o vodi, koji po svojoj naravi nijesu ništa drugo nego eksproprijacija, jesu:

1. U interesu brodarstva i reguliranja rijeke mogu se insula in flumine nata i alluvio odstraniti tečajem 30 godina bez svake odštete,[89] odšteta imade se dati samo za zgrade, plodove i nasade, što se nalaze na ostrvu ili na naplavu.[90]

---

[83] Zak. čl. 41 god. 1881.

[84] § 1.

[85] § 2.

[86] Prednost zaslužuju zakoni, koji toga ne čine, već izriču samo princip.

[87] § 56.

[88] § 365 ogz. navodi ustup i „same podpune vlastnosti“ samo kao najviši stepen eksproprijacije.

[89] Primjeri eksproprijacije bez odštete iznimni su i rijetki, ali ih imade i drugdje, n. pr. bavarski zakon o vodi čl. 3, 24. Isto tako po našoj osnovi može se iz privatnih voda vaditi za javne radnje šljunak bez odštete § 18 i f.

[90] § 7.

Treba li premjestiti dosadanju kopitnicu ili napraviti novu, može se zemljište potrebito za to ekspropriirati tako; da se osnuje na njem u tu svrhu služnost.[91]

2. U interesu reguliranja vode može se i tudje pravo na porabu vode ograničiti ili oduzeti, dakako uz podpunu odštetu. Kako već zak. čl. 41 god. 1881. dopušta eksproprijaciju nekretnina za reguliranje rijeka, tako se evo po zakonu o vodi može ekspropriirati i tudje pravo na porabu vode, kad je to od potrebe, da se regulira voda. Isto takova eksproprijacija dopuštena je za odvodnju.[92]

3. U slučaju, kad nastane trajna nestašica vode, može se ograničiti i poraba voda, kojima se inače imade pravo služiti izključivo vlastnik zemljišta, na kojem se nalazi dotična voda. U ovakovom slučaju traži obći interes, da se pučanstvu okolice, u kojoj je zavladala nestašica vode, pruža voda potrebita za pilo, pojenje stoke i ine kućne potreboće, ma se moralo u tu svrhu ograničiti tudje pravo; samo se ograničenomu imade dati odšteta.[93]

4. Natapanje zemalja uvažava već ugarski zakon o eksproprijaciji, dopuštajući eksproprijaciju za gradnju kanala potrebitih natapanju.

Ugarski pak zakon o vodi dopušta, da se u interesu natapanja zemalja može ekspropriirati jedan dio tudje porabe vode; može se naime industrijalnomu poduzeću, u koliko ono ne treba neprekinuto vodu, oduzeti jedan dio vode, da se njim natapaju zemlje. Oduzima li se industrijalnom poduzeću voda od subote 9 sati u večer do ponedeljka 3 sata u jutro, ne dobiva ono za to odštete; preko toga pako imade mu se dati podpuna odšteta.[94]

5. Treba li za racijonalnu porabu vode ili obranu od nje, da se ona dovodi ili odvodi po tudjem zemljištu, može se na tom zemljištu po oblastnoj odredbi osnovati u tu svrhu služnost, koja

---

[91] § 67. Ustanova, da u slučaju nužde mogu brodovi i splavi pristajati svagdje uz obalu, ne spada ovamo, to je posljedica neodoljive nužde.

[92] § 29.

[93] Dodatak naše osnove, da se u slučaju požara može i privatna zatvorena voda upotrebiti za gašenje bez ikakove odštete, nije takodjer slučaj eksproprijacije. V. op. 91.

[94] § 30, 31.

obuhvaća sve, što je od potrebe, da se poluči namjeravana svrha. Vlastnik toga zemljišta mora prema tomu dopustiti, da se načine na njegovom zemljištu sprave potrebite za dovadjanje i odvadjanje vode, da može ovlaštenik hodati po njegovom zemljištu, u koliko je to za izvršivanje služnosti nuždno itd. Od takove služnosti izuzete su zgrade, dvorišta i vrtovi. — Kad javni interes zahtijeva, da se po tudjem zemljištu dovodi ili odvodi voda — u svrhu natapanja ili odvodnje, — onda već zakon o eksproprijaciji dopušta podpunu eksproprijaciju tudjega zemljišta, od koje nijesu izuzeti ni zgrade, dvorišta ni vrtovi; ovdje pak zakon o vodi dopušta i privatnomu poduzeću eksproprijaciju u formi služnosti, na temelju koje može to poduzeće po tudjem zemljištu dovoditi i odvoditi vodu. Nego ako se na dotičnom zemljištu nalazi već (jarak) prokop, kojim teče voda, onda vlastnik toga zemljišta nije dužan dopustiti, da se načini novi prokop, u koliko je dosadanji dovoljan i za novo poduzeće, već može dopustiti suporabu dosadanjega prokopa.[95]

6. Napokon dopušta, kako jur spomenusmo, ugarski zakon o vodi, podpunu eksproprijaciju zemljišta, potrebita, da se zapriječe vododerine;[96] dočim eksproprijaciju zemljišta, potrebita da se sagrade nasipi za obranu od vode, u javnom interesu — dopušta već zak. čl. 41. god. 1881.

Naša osnova kompilira i ovdje austrijsko pravo i ugarski zakon. Prije svega dopušta eksproprijaciju u javnom interesu, kad se grade vodogradjevine za zaštitu, reguliranje obala, osušivanje i druge svrhe — sve dakako u javnom interesu. U takovom slučaju mora vlastnik odstupiti potrebito za te gradnje zemljište i druge nekretnine, naprave i gradjevine, ili ustupiti potrebitu za to služnost na zemljištu.[97] Osim toga poznaje i naša osnova one slučajeve eksproprijacije, što ih uavedosmo po ugarskom zakonu gore pod br. 1. 2. 3. 4. 6.[98] A mjesto §§ 59. 60. ugarskoga zakona prihvaća § 15. austrijskoga državnoga zakona o vodi, odredjujući u § 61. ovako: „Ako i ne ima mjesta za izvlastbu po § 365. o. g. z, može javna uprava, da se vode mogu što koristnije rabiti i odstranjivati štete, što bi ih voda nanjela, odrediti:

---

[95] §§ 59—64.

[96] § 56.

[97] § 59 uzet je iz austrijskoga prava, § 43 štajerskoga, 48 mnogih drugih, 49 češkoga zakona o vodi.

[98] Vidi §§ 8, 57, 29, 13, 30, 31, 54.

a) da je posjednik[98a] privatne vode tekućice, ako je sam netreba, a nije je uzeo ni rabiti u roku, opredieljenom mu po okolnostih po oblasti, dužan ustupiti ju uz primjerenu odštetu drugim koji ju mogu korišću rabiti;

b) da su posjednici zemljištah dužni, uz primjerenu odštetu, dozvoliti pravo služnosti na vlastitu posjedu za to, da se smije tudja voda voditi preko njihova zemljišta od jednoga mjesta do drugoga, te da za taj vodovod ondje smiju podići nuždne naprave i gradjevine.

Takve se služnosti mogu riešiti posjednici zemljištah, ako ustupe površine zemljištah, potrebite za provedbu vodovodah i potrebnih zanj gradjevinah. Tad ih za taj ustup ide primjerena odšteta.

Ako posjednik zemljišta sbog takva vodovoda ili vodogradjevine nebi više korišću mogao rabiti svoje zemljište, morati će se, ako on to uztraži, odkupiti cielo odnosno zemljište“.

Ova ustanova austrijskoga prava, što je prihvaća i osnova, ide, kako rekosmo daleko, dopuštajući eksproprijaciju i onda, makar ona nije u interesu obćega dobra, već lih u interesu dotičnoga poduzeća. Ustanovu pod b) ograničuju austrijski zemaljski zakoni o vodi, dodavajući s punim pravom, da dotično poduzeće, u čiju korist se vodi preko tudjega zemljišta voda, mora biti znatne koristi po narodno gospodarstvo.[99] Nadalje od služnosti, o kakovoj se ovdje radi, izuzete su zgrade, dvorišta, vrtovi i perivoji, kao što i po ugarskom zakonu, dočim naša osnova ne pozna te iznimke, a to nije opravdano.

Odštetu za konstituiranu služnost ustanovljuje osnova posve po ugarskom zakonu, isto tako načine, na koje prestaje služnost.[100]

[98a] austrijski zakon veli . . . derjenige, dem das Wasser zugehört.

[99] N. p. § 32 češkoga zakona zahtijeva, da su dotične naprave takove . . . „o kterých očekávati lze, že národnímu hospodářství budou u veliké míře prospěšny.“

[100] §§ 63, 66 osnove, 61, 62 ug. zakona.

MJESEČNIK broj 8.

Osnova zakona o vodnom pravu.*

(Nastavak.)

§ 4. Vodno redarstvo.

Naša osnova kao što i ugarski zakon o vodi imadu posebno poglavje, kojemu je naslov: „ustanove o vodnom redarstvu“. Medjutim ni tamo ni ovdje ne obuhvaća to poglavje svega, što spada u vodno redarstvo. Ne gledeći na redarstvene propise, koji se imadu obdržavati kod porabe vode i koji su sadržani već u normama, što uredjuju tu porabu, spadaju ovamo svi propisi, kojima je svrha: zaštita od pogibelji, koje prijete od vode. Ti pak propisi razbacani su u osnovi kojekuda, imenito poglavje II. „o vodnih gradjevinah“ spada ovamo;

---

* Osnovu zakona o vodi razpravio je i riješio naš sabor u sjednicama od 18., 19. i 20. juna o. g. Osnova je prihvaćena uz njeke promjene, što ih je predložio stranom dotični saborski odbor, stranom pak pojedini zastupnici. Tako je medju ostalim izpuštena posljednja alinea § 3, protiv koje se izjavismo već gore (v. § 1 op. 6, 7). Nadalje od služnosti § 61 izuzete su zgrade, dvorišta i vrtovi (v. § 3. i. f.). Ostale promjene navest ćemo na svojem mjestu. Tečajem saborskih razprava požalilo se, što se osnova nije stavila na stanovište najmodernijih zakona o vodi, što smo ga označili gore u § 1, već je voljela ostati na starijem stanovištu austrijskoga prava. Pored svega toga uzima ona mnoge ustanove iz ugarskoga zakona, čije je stanovište protivno onomu austrijskoga prava, i to je razlog, da osnovi manjka pravo jedinstvo. S punim se je pravom naglasilo, da nije svejedno, da li se proglasi tekuća voda za nečiju vlastnost i onda ta vlastnost u interesu obće porabe ograniči, ili se pak umah proglasi voda kao obće dobro. Jer je i za praksu, napose za prosudjivanje nerješenih slučajeva od eminentne važnosti, ako se unapred postavi valjan princip. — Nedostojno govorio je o modernoj znanosti i modernim teorijama zastupnik bistranski g. dr. Egersdorfer. Čisto pravne ustanove, koje uredjuju pravne odnošaje glede vode, to su njemu „pravno-teoretički krumpir“. Za dokaz, da niti ogz., niti naša osnova ne drži, da je tekuća voda čije vlastničtvo, „bilo vlastničtvo privatno, bilo vlastničtvo javno“, navodi samo to, što ni ogz., niti osnova ne upotrebljuju riječi „vlastnost“! Glede modernih teorija

jer načela, po kojima se imadu izvoditi gradjevine potrebite za porabu vode, spadaju onamo, gdje se normira ta poraba, napose medju ustanove o koncesiji; načela pak, po kojima se imadu izvoditi gradjevine za zaštitu od vode, spadaju u vodno redarstvo. Propisi vodnoga redarstva brinu se s jedne strane za to, da bude pravilan tijek voda, da može ona bez zapreke otjecati svojim koritom, s druge strane opet za to, da se zaštite ljudi i imovina od pogibelji poplave, od močvara itd. U tu svrhu vodno redarstvo sad nalaže državi, korporacijama i pojedincima positivne dužnosti, da čine, što je od potrebe za obranu od vode i da nose skopčane s tim troškove, sad opet osniva za njih negativne dužnosti, na temelju kojih moraju se kaniti svega, što bi se protivilo zaštiti od vode i moraju trpjeti njeke stege svojih prava, koje su nuždne, da se uzmogne držati voda u redu.

1. Spadaju ovamo prije svega propisi, koji se tiču gradjenja u vodi. Ne gledeći na to, što za gradnju posebnih naprava, koje se grade u svrhu porabe vode, kao što su ustave, kolovaje, kanali za natapanje, itd., treba oblastna dozvola, nego niti druge

---

reče, „da je mnogo teže učiniti moderni kaput, nego izmisliti novu modernu jurističku teoriju“. Nadalje, da „nije uvijek najbolje i najpametnije ono, što odgovara sadanjoj modi, jer inače bi najozbiljniji, najbolji i najpametniji ljudi bili Gigerli, jer su oni po najmodernijoj modi obučeni“. Tako govori profesor prava!!! Stanovište modernih zakona o vodi i moderne znanosti, to su njemu Gigerli! No i obrazložba naše osnove, premda ga osnova ne provadja, drži da je korektno jedino to stanovište, kad veli, da „i narav stvari i obziri na obću, javnu dobrobit traže jednakom silom, da se vode tekućice drže javnim dobrom, služećim obćenitoj porabi“. I obrazložba dakle osnove spada medju Gigerle g. zastupnika.

Prigovor onaj, da se radi prenaglo, da se ne pušta dovoljno vremena, da uzmognu narodni zastupniči proučiti osnovu i čuti o njoj sud ostalih interesenata, nastojalo se pobiti doskočicama. Na te doskočice dade se uporabiti ono, što je g. predstojnik unutarnjega odjela odgovorio zastupniku osječkomu g. dru. Neumanu, na ime: „Takovim doskočicama ne bi se smio služiti duhovit muž, i to tim manje, čim su takove doskočice veoma prolazne vrijednosti i čim one slabe snagu i onim tvrdnjam dotičnika, koje počivaju možda na solidnoj podlozi“. Držimo nadalje, da misao i hvalisanje, da se sve može i u kratkom vremenu, ili je znak izvanredne darovitosti ili znak izvanredne površnosti i lakoumnosti. Čini se, da bismo mi u kratko vrijeme mogli stvoriti onaki gradjanski zakonik, oko kakova se već mnogo godina trude najumnije sile njemačkoga carstva! Op. p.

gradnje, koje ne služe za porabu vode, već inoj kojoj svrsi n. pr. za zaštitu obale, premošćenje, itd. ne smiju se graditi po volji. Načelo je doduše, da vlastnik obale može na svojem posjedu izvadjati gradnje, potrebite, da zaštiti svoj posjed i u druge dopuštene svrhe, ali ujedno odredjuje javno pravo, da te gradnje ne smiju dirati u tudje pravo, ne smiju smetati porabu vode, niti biti u prilog pogibelji od vode. Da se pruži jamstvo za to, da se dotična gradnja neće protiviti propisima vodnoga redarstva, traži većina novijih zakona, da se za takovu gradnju imade prije potražiti oblastna dozvola.[101] Po austrijskom pravu treba takova dozvola za svaku gradnju, što se izvadja u javnoj vodi, a svrha joj je zaštita od vode ili regulacija vode; no dozvola treba za takove gradnje i u privatnoj vodi, ako ove utiču u tudje pravo, u svojstvo, tijek ili visinu vode u javnoj vodi. Za gradnje, što ih izvadja sama država, ne treba naravno dozvole.[102] Tu ustanovu austrijskoga prava prihvaća i naša osnova § 41: „Za sve gradjevine za zaštitu od vode i sve gradjevine za regulaciju voda u javnih vodah, treba prije nego li što će se izvesti, potražiti dozvolu nadležne političke oblasti.

Za takove gradjevine u privatnih vodah treba dozvola političke oblasti tada, ako se njimi utiče u tudja prava ili u svojstva, tok ili visinu vode.

Glede radnja, što će jih izvoditi zajednička ili autonomna vlada, ne treba takve dozvole".[103] Po osnovi dakle svaka gradnja za zaštitu od vode i svaka gradnja za regulaciju vode, ako se izvadja u javnoj vodi, treba bezuvjetno dozvolu oblasti; a tu dozvolu trebat će pravilno i svaka znatnija gradnja u privatnoj vodi, jer će pravilno svaka takova gradnja uplivati na „svojstva, tijek ili visinu vode“. Kad s toga § 44 osnove odredjuje, da „nasipe, obale . . . i sve vodogradjevine u i na tekućih vodah valja po § 413 ogz. urediti i uzdržavati tako, da ne oštećuju tudjih prava, te da se koliko moguće zapriječe poplave“, onda, u koliko ne opetuje ono, što je rečeno već u § 41, postavlja načelo, po kojem se imadu te gradnje uzdržavati i oblast postupati, davajući dozvolu za te gradnje.

---

[101] Mjesečnik 1890 br. 12. str. 654. op. 143.

[102] Češki zakon § 42: „Když někdo chce vystavěti dilo vodní ve veřejne vodě k ochraně aneb k upravení ustanovené, ač neni-li to stát, který staví, žádej před tim za povolení přislušného úřadu politického. Povolení toho jest třeba také, když se něco staví u vodě soukromné, co se týče cizých práv, aneb čim se znijačuje povaha, tok aneb výška veřejné vody". § 37 štajerskoga. 39 dolnjo-austrijskoga, 41 ostalih zakona.

[103] Po austrijskom pravu treba dozvolu za gradnju u privatnoj vodi, ako ona upliva na kakvoću, tijek ili visinu u javnoj vodi. Prvobitna osnova bila izpustila ono: u javnoj vodi, no u saboru izpravljeno je to prema austrijskom pravu.

Ugarski zakon ne ide onako daleko, kako naša osnova. Držeći se načela, da vlastnik obale slobodno zaštićuje svoju obalu, dopušta mu, da i bez posebne dozvole može osigurati svoju obalu tako, da je obzidje kamenom ili obloži drvom ili inako; isto tako slobodno mu je čistiti korito. No ako se pokaže kasnije, da su te radnje štetne, morat će ih na zahtjev oblasti o svom trošku preinačiti.[104] Za sve pak radnje, koje smetaju ili mijenjaju redoviti tijek vode ili diraju tudja prava, treba prije, nego se stanu izvadjati, dozvole oblasti[105] Pače i onda, ako na temelju oblastne dozvole sagradjena naprava mijenja tijek vode tako, da drugi štetuju s toga, morat će vlastnik na zahtjev oblasti preinačiti tu napravu o svojem trošku.[106]

2. Kao što je vlastnik obale ograničen glede gradjenja na obali ili u njoj, tako se ne može on ni u mnogom drugom pogledu služiti njom po volji. On ne smije saditi na obali drveća ni grmlja, u koliko bi to suživalo rijeku ili potok; pravilno mu zakoni nalažu kao dužnost, da pusti njeki prostor na obali — u odredjenoj širini — prost od svakog nasada i inih zapreka. Ugarski zakon § 142 točka 3 zabranjuje, da se na obali sadi drveće ili grmlje bliže koritu, nego li je to propisano. Naša osnova nema te ustanove, jedino što se § 44 poziva na § 413 ogz., po kojem se i „nasadi“ (koji preinačuju tijek vode, ili koji bi mogli donijeti štete brodarenju, mlinovima, ribolovu ili inim tudjim pravima) mogu dizati samo s dozvolom političke oblasti.

---

[104] § 41.

[105] § 42.

[106] § 50 ug. zakona, 51 osnove.

U interesu vodnoga redarstva nalažu se nadalje vlastniku obale i zemljišta njeki tereti. On mora dopustiti, da hoda obalama osoblje, koje vrši vodno redarstvo, nadzire radnje, što se izvadjaju za zaštitu od vode, da se razmiješta i pripravlja ondje gradja potrebita za te radnje itd. Zemljišta izmedju nasipa, zatim zemljišta, koja treba za obranu od izvirućih i probijajućih voda, mogu se rabiti samo onim metodama kulture, što ih ustanovi nadležna oblast.[107] Priječe li predmeti, što ih je nanijela voda, naravno oticanje vode tako, da odatle nastaje šteta po susjedne zemlje, mogu posjednici interesovanih zemalja tražiti, da se ti predmeti uklone, da ih uklone bilo oni sami, bilo pak posjednik zemljišta, na kojem se predmeti nalaze.[108]

3. Ako je obala zaštićena umjetnim napravama, onda je zabranjen svaki čin, koji bi se protivio svrsi, u koju je sagradjena dotična naprava. Ugarski zakon §§ 143, 144 zabranjuje poput mnogih drugih zakona svako oštećivanje nasipa i drugih zaštitnih naprava; zabranjuje, da se na nasipu sadi drveće, grmlje, da se tjera po njem ili pase stoka, itd. Naša osnova nije preuzela tih propisa ugarskoga zakona.

4. Vodno redarstvo zabranjuje nadalje, da se baca u vodu kamenje, pijesak, blato, itd. Ugarski zakon zabranjuje, da se bacaju u vodu krute tvari, uslijed česa bi bivala voda plića ili bi se stvarao u vodi mulj ili grede pijeska. Zabranjeno je nadalje voziti se koritom rijeke, jašiti ili stoku tjerati osim mjesta, odredjenih za prijelaz.[109] Niti svih tih ustanova nije prihvatila naša osnova, a ne će se moći one sa sigurnošću izvoditi iz one zabrane, koja zabranjuje onesnažiti vodu,[110] niti drugih propisa, što vrijede glede porabe vode; pa tako ne bi bilo s gorega, da je osnova prihvatila te ustanove ugarskoga zakona.

5. Ovlaštenik na porabu vode ne smije zaustavljene vode naglo spustiti na štetu dolnje zemlje ili naprava. Na osušenom (odvodnjenom) teritoriju dužan je vlastnik osušenoga zemljišta,

---

[107] Vidi gore op. 81.

[108] § 58 ug. zakona i osnove.

[109] § 142 točka 1 i 2.

[110] § 14.

odnosno zadruga stvorena za reguliranje vode, brinuti se za to, da će moći odticati vode kišnice, snježnice i podzemnice, pritičuće s viših zemljišta. Posjednici osušenih područja, odnosno zadruge za uredjivanje voda, vlastni su ipak tražiti, da se odticanje voda kišnica, snježnica i podzemnica nabirućih se iza nasipa i izvan osušena područja, postupice zatvara tako dugo, dok ne dopusti visina vode u rijeci, da se odpuste.

Ali i tad slobodno ih je odpuštati samo redom, što ga oblast ustanovi.

Ako uztraže učestnici, valja da nadležna oblast odmah odredi što treba, da se izvedu ove ustanove, a ponapose da se za dobe izrade potrebiti tomu tehnički operati.[111]

6. Na pitanje, tko je dužan brinuti se za to, da budu vode u redu, da im bude pravilan tijek, da se uklone pogibelji, koje prijete od vode, na to pitanje odgovaraju pojedini zakoni vrlo različito prema tomu, o kakovoj se vodi radi i kojoj svrsi poglavito služi držanje vode u redu. Briga za to, da bude u redu voda, kojom se je ovlašten služiti samo onaj, na čijem se zemljištu nalazi (t. zv. zatvorena voda i pretake joj), prepušta se tomu ovlašteniku; on ima i može izvadjati radnje potrebite, da se može vodom redovito služiti, da se ona regulira, da se ukloni šteta, koja bi mogla nastati, itd. No ako bi te radnje uplivale na otjecanje vode tako, da bi se tim diralo u tudje interese, onda treba i ovdje pitati dozvolu oblasti.[112] Zakoni o vodama složni su nadalje glede toga, da umjetne prokope, kanale i vodovode kao što i naprave za porabu vode imadu držati u redu njihovi vlastnici odnosno oni, koji se njima služe. Tako i naša osnova § 43 odredjuje: „Uzdržavati i čistiti kanale i umjetne vodotoke, te uzdržavati sve naprave za porabu vode, dužan je vlastnik vodogradjevine ili podhvata, ako nije na to drugi tko pravno obvezan.

A ne može li se pronaći vlastnik, dužni su to činiti oni, koji i sbilja rabe odnosne naprave i to razmjerjem onim, kojim od njih crpe korist, ako se pravno neda ustanoviti drugo razmjerje“.

---

[111] §§ 48, 49.

[112] § 13 ug. zakona. Osnova nema o tom ništa.

Isto tako, u koliko se radi o brodivosti vode, briga je oko toga, da bude voda brodiva, da se očuva njezina brodivost, po svim zakonima prepuštena samoj državi. No kako radnje, koje se izvode u interesu brodivosti, koriste često i drugim svrhama, n. pr. za zaštitu obale, susjednih zemljišta, itd., traže ti zakoni, da trošku oko uzdržavanja brodivosti vode imadu doprinositi svi interesenti, kojima koristi dotična radnja. To je stanovište i ugarskoga zakona, i po njem radnje, koje su lih u interesu brodivosti, stvar su države, kod drugih pak radnja, koje služe i drugim svrhama, ona samo participira prema tomu, u koliko su te radnje u interesu plovitbe.[113]

Što se tiče držanja vode u redu za druge svrhe, pojedini se zakoni glede toga mnogo razilaze. Pravi se pravilno razlika izmedju običnih onih radnja, kojima je svrha, da se održi pravilan tijek vode, pa da se očisti ona od kamenja, mulja, pijeska, bilja, da se očuva obala od rušenja, itd., i izmedju većih, izvanrednih radnja potrebitih za obranu od vode. Brigu za ove potonje radnje preuzimlje pravilno država ili druge javne korporacije; briga pak za one prve radnje dužnost je sad obalnih vlastnika, sad svih interesenata, sad obćina, sad države u zajednici s obćinama, odnosno interesentima. Od svih tih sistema najneshodniji je onaj, koji obvezuje obalne vlastnike, da drže vodu u redu. To bo nije niti iz daleka samo njihov interes, već interes svih posjednika u području dotične vode. Bolji je s toga sistem, koji nalaže tu dužnost svim interesentima. No i ovdje radjaju se razne poteškoće glede toga, tko sve spada medju interesente i u kojoj mjeri imade se pojedinac brinuti za dobro stanje vode. Uvidjajući to, mnogi zakoni odredjuju, da su za dobro stanje vode dužne skrbiti javne korporacije; kod manjih obćina, kod većih država, jer uspješno će biti n. pr. čišćenje rijeke samo onda, ako se ono obavlja u velikom, ne na komadiće, a pravilno iziskuje i obći interes, da budu vode u redu. Ovamo spada medju ostalima badenski zakon o vodi od 25. augusta 1876. Gdje je u javnom interesu to, da voda otječe redovito, bez zapreka i da se zaštite zemlje, što se nalaze u području koje tekuće vode, imenito da se zaštiti cijelo mjesto ili veće površine, tamo je dotična občina dužna, da od vremena do vremena čisti vodu i uklanja zapreke, koje priječe pravilan tijek vode; nadalje ona je dužna izvadjati i uzdržavati radnje i naprave, potrebite, da se zaštite obale i područne zemlje od rušenja, poplave i močara.[114] Trošak toga čišćenja i tih radnja pokriva občina pravilno onako, kao što i ostale občinske troškove; no ona imade pravo tražiti i od susjedne občine, da nosi razmjerni dio troška, ako radnje oko čišćenja vode i obrane od nje koriste i toj občini ili posjednicima zemalja i naprava u toj občini;[115] nadalje od onih, koji su ovlašteni ustavljati vodu, može tražiti občina predplatu troška prema tomu, u koliko se ustavljanjem vode otegoćuje njezino čišćenje i obrana od nje.[116] U ostalom može občina, ako radnje, o kojima je ovdje govor, koriste poglavito pojedincima ili njekim razredima občinara, trošak oko tih radnja svaliti posve ili djelomice na te interesente kao t. z. socijalni teret, mjesto da ga plaća iz občinske blagajne.[117]

---

[113] §§ 40, 45, 46. Osnova §§ 182, 183.

Za dobro stanje važnijih voda, većih rijeka skrbi po badenskom pravu sama država. Čl. 68 izriče občenito načelo: „Die zur Herstellung und Erhaltung eines geregelten Wasserlaufs und zum Schutze gegen Uferangrif, Ueberschwemmung und Versumpfung erforderlichen Bauten besorgt an den grösseren Flüssen der Staat nach Massgabe der im Staatsbudget für die einzelnen Flüsse gebotenen Mittel unter Heranziehung der betheiligten Gemeinden zu einem Theil des Kostenaufwandes.

Zu den Kosten der Aufsicht über die Fluss- und Dammbauten durch die technischen Staatsbediensteten werden die Gemeinden nicht herangezogen“. Vode, glede kojih postoji ta dužnost države, koje se nalaze u t. z. Staatsflussbauverband-u navedene su u samom zakonu. No trošak oko držanja tih voda u redu nose djelomice i interesovane obćine. Državna blagajna nosi podpuno samo onaj trošak, koji je učinjen lih s obzirom na plovitbu; dočim trošku u ostale svrhe doprinose interesovane obćine $^1/_3$, $^1/_5$ ili $^1/_2$ prama naravi dotične radnje: $^1/_2$ troška za gradnju nasipa, $^1/_3$ odnosno $^1/_5$ troška za ostale radnje.[118]

---

[114] § 61.
[115] § 62.
[116] § 64.
[117] § 63.

Po ugarskom zakonu dužan je najprije onaj, koji je dobio koncesiju za porabu vode, držati u dobrom stanju korito, obale i nasipe, ter u izpravi, kojom mu se daje dozvola, valja ujedno odrediti, do koje daljine dužan je ovlaštenik to činiti.[119] Tako i po našoj osnovi (§ 52).[120] Negledeći na taj slučaj, vrijedi po ugarskom zakonu načelo, da je dužnost vlastnika obale i korita, da drži obalu i korito u redu. No trošku oko toga da su dužni doprinositi svi, koji imadu odatle korist, i to razmjerno prema toj koristi. Prinos pojedinih interesenata ustanovljuje oblast, ona ujedno odredjuje, u koliko ima kod toga participirati interesovana obćina, municipij ili država, ova s obzirom na plovitbu.[121] Poput ugarskoga zakona nalaže i naša osnova vlastniku obala i korita, da se brine za njihovo dobro stanje, nadalje i po njoj imadu troškovima oko toga doprinositi svi interesenti, no dalju onu ustanovu ugarskoga zakona, po kojoj imade oblast ustanoviti prinos i interesente, osnova izpušta, premda bi s punim pravom mogla bila prihvatiti i nju. Mjesto toga dodaje osnova u mah u istom § ustanovu austrijskoga prava: „Po tom valja, da troškovom oko gradnje i uzdržavanja naprava i gradjevina, nadalje oko izvedbe radnja, kojimi se bud od šteta s vode zaštićuju obale, zemljišta, sgrade, ceste, željeznice i druge gradjevine na riekah i potocih, bud uklanja nastala već pogibelj, ponajprije doprinose oni, čije su nekretnine i gradjevine, kojim je zaprietila pogibelj ili su već oštećene“.[122] Kad osnova, odredivši najprije, da su za dobro stanje obale i korita dužni skrbiti njihovi vlastnici, ali da trošku imadu doprinositi i svi oni, koji imadu odakle korist, govori onda dalje: „po tom valja da troškovom“, itd. — bilo bi očekivati, da će ona sada reći, koji su ti interesenti, koji su dužni doprinositi troškovima oko držanja obale i korita u redu, tko i po kojim načelima ustanovljuje taj prinos. Mjesto toga govori najedanput o gradnji i uzdržavanju naprava i gradjevina, pa veli, da su dužni trošku oko toga doprinositi ponajprije oni, čije su nekretnine i gradjevine, kojima zaprijetila pogibelj. Cijela ova ustanova, uzeta iz austrijskoga prava, nestoji u dobrom savezu s prvom polovicom § 42, koja je uzeta iz ugarskoga zakona; u prvoj polovici se veli, da su za dobro stanje obale i korita dužni skrbiti najprije njihovi vlastnici, u drugoj opet, da imadu troškove nositi najprije oni, čije su nekretnine i gradjevine. A tko onda iza ovih najprije?

---

[118] Čl. 70 i slijed.

[119] § 53.

[120] § 52.

[121] § 40.

[122] § 45 českoga, 40 štajerskoga, 44 mnogih drugih zakona.

Ako su zemljišta napuštena te bez gospodara, dužne su vodne zadruge izvoditi gradnje za zaštitu i regulaciju, ako se zemljišta ona nalaze u njihovu području.[123]

Prihvativši načelo, da troškove, što ih iziskuju radnje oko držanja vode u redu, imadu nositi razmjerno svi oni, koji imadu od tih radnja koristi, odredjuje osnova po primjeru ugarskoga zakona: „Ako li se radnjami oko uredjivanja voda ili osušivanja diže vriednost tudjemu kojemu posjedu zemljišta, vlastan je podhvatnik radnja tražiti od posjednika, da doprinese troškovom radnje u razmjerju koristi, koja će mu s nje poteći.

Tražbina ta zastaruje za pet godina, računajuć od dana, kojim su radnje dovršene.

Dužnost doprinositi trošku i iznos prinosa ustanovljuje oblast. „Pokaže li se za uredjivanja voda i osušivanja, da se radnjami, koje će se za to izvoditi, mogu amelijojirati i druga zemljišta, vlastni su posjednici tih zemljišta tražiti, da i oni pod uvjeti § 36 učestvuju kod toga podhvata“.[124] Ako se zemljište izmedju nasipa mora očistiti od drveća, bilja i drugih stvari, da voda bolje otiče, ili se u tu svrhu mora promijeniti dosadanja metoda kulture, imade s tim skopčani trošak nositi onaj, u čijem interesu to biva.[125]

---

[123] § 45 osnove, § 47 českoga zakona.

[124] §§ 46, 47.

Da se zaprieče vododerine, posjednici su onih zemljišta, gdje se vododerine bud stvaraju, bud ima prilike, da će se razširiti postojeće već vododerine, dužni, da u opredieljenu roku podignu zajaze, šibače i nasade, koji su prikladni spriečivati vododerine, a oblast ih je odredila.

Ali ako se odstranjivanju vododerina hoće većih radnja, biti će dužni doprinjeti trošku tih radnja svi oni, kojim je bud poboljšica na korist, bud im prieti pogibelj štete.[126]

Napokon su se za to, da budu vode u redu, dužne brinuti vodne zadruge. Takova zadruga može se osnovati ne samo privolom svih interesenata, već i onda, ako to zaključi većina interesenata, manjina mora u takovom slučaju pristupiti zadruzi. Pače kad to traži javni interes ili jednolika obrana od povodnje, može oblast ureda radi stvoriti zadrugu od interesenata.[127] Poglavje V. naše osnove, što radi o vodnom redarstvu, sadržaje ustanove samo o tom, što valja činiti onda, kad zavlada pogibelj od vode, pogibelj poplave, itd., imenito što imadu u takovom slučaju raditi vodne zadruge. Posvuda je, kad zaprijeti pogibelj od vode, pučanstvo u inundacijonom području i susjednih občina dužno, da pruži pomoć voznom stokom, ručnim radnjama i materijalom, a da ne može za to tražiti nikakove ili samo primjerenu odštetu. Po našoj osnovi imade svaka zadruga za obranu od vode najkasnije tri mjeseca, iza kako se je konstituirala, izraditi detaljirani statut o tom, kako valja postupati u slučaju, kad zaprijeti pogibelj od vode. Taj statut imade podastrijeti kr. zem. vladi, da ga odobri. Čim stane rasti voda do visine, koja je označena u statutu za obranu od vode, dužna je zadruga priobćiti to nadležnoj oblasti. Oblast će, kad uztraži povjerenik zadruge, odrediti za obranu od visoke vode onoliko radnika, koliko ih je zatražio povjerenik, te radnicima ustanoviti plaću, koju valja da namiri zadruga.[128] Pokaže li se pak, da obranbeni nasip nije dosta jak, ili ga je visoka voda tako oštetila, da ga zadruga sama svojim radnim silama ili sredstvima ne bi mogla uspješno obraniti; zatim ako voda uzme rasti sve do tjemena obrambenoga nasipa, u svim tim slučajevima imade se to s mjesta prijaviti nadležnoj oblasti i susjednim obćinama. Nadležna će oblast u mah odrediti, da obćine u inundacijonom području (poplavištu) imadu staviti na razpolaganje javnu radnu snagu i materijal bilo po odredbi oblasti, bilo kad to uztraži organ, što ga je zadruga već prije za to označila.[129] Ujedno će nadležna oblast u mah poslati na lice mjesta oblastnoga izaslanika, da ondje bdije, vrše li radnici naloge, da podupire obranbene radnje zadruge, te da pazi na obranbeni nasip. Izaslanik taj, ili dok on ne stigne, i povjerenik zadruge može zaustaviti i za obranu upotrebiti sav materijal i orudje, što ga ima u posjedu pojedinih žitelja, posjednika i obćina; vlastan je nadalje odrediti na mjesto, gdje prijeti pogibelj, svu radnu silu i vozila učestnika, a ako ni to sve nebi doteklo, dužni su neprekidno obavljati obranbene radnje i svi žitelji susjednih obćina sa svojim orudjem, svojom teglećom marvom i družinom. Zadruga ne može se pridržati, da naplati javnu radnu silu, koja se je ovako smogla.[130]

---

[125] § 50.
[126] § 53.
[127] § 81.

Čim mine povodnja, dužan je spomenuti oblastni izaslanik, da sudjelovanjem zadružnoga povjenika, obćinskih organa, koji su priveli i upravljali radnom silom obćina, te ostalih interesovanih stranaka, odmah sastavi izkaz o tom, koliko se je za obranbene radnje upotrebilo materijala i orudja, i u kojoj vrijednost i koliko je štete nastalo od obranbenih radnja, pak da prama tomu izkazu pokuša nagodu odnosnih stranaka sa zadrugom. Ne dodje li do nagode, valja da on za osam dana predloži izkaz kotarskoj oblasti (gradskom poglavarstvu) na daljnje uredovanje.

Kotarska oblast (gradsko poglavarstvo) ustanoviti će bud na temelju predloženih joj spisa, bud, obnadje li potrebnim te izašalje stručno povjerenstvo, po procjeni toga povjerenstva iznos troškova, koje zadruga valja da naknadi. Zadruga dužna je pod ovrhom izplatiti taj iznos za 30 dana, računajući od dana, kad joj je dostavljena odluka kotarske oblasti (gradskoga poglavarstva).

---

[128] §§ 140, 141 osnove, 146, 147 ugar. zakona.
[129] §§ 142, 143 osnove, 148, 149 ug. zakona.
[130] § 145.

Stranci nezadovoljnoj pravomoćnom odlukom kotarske oblasti (gradskoga poglavarstva) otvoren je put pravde, ali se tim ne obustavlja ovršba odluke upravne oblasti.[131]

Ako visoka voda kod svih navedenih odredaba ipak poplavi zaštićeni teritorij, vlastna je kotarska oblast (gradsko poglavarstvo), saslušavši interesovane stranke, odrediti, da se prosječe obranbeni nasip, te da se ovako voda, koja je provalila, navede u korito, ali tad valja, da se unapred već pobrine, kako će se, čim oteče visoka voda ili i prije, ako uztreba prama vodostaju rieke, za dobe opet zabušiti prolom u nasipu.[132] Spomenute dosele ustanove, što ih postavlja osnova prije svega za nasipe, sagradjene vodnom zadrugom, proteže ona i na druge obranbene nasipe, što ih podigoše za obranu od vode pojedini posjednici ili općine, u koliko su podignuti oni s dozvolom oblasti.[133]

(Nastavak sliedi.)*

---

[131] § 146.

[132] § 147.

[133] § 148 osn ve, 155 ug. zakona.

* Kao početak ove rasprave ima se smatrati ona, koja je donesena u prilogu k broju 7. „Mjesečnika" o. g., koja doduše imade posebnu paginaciju, ali je ipak početak ove radnje. Op. ured.

◆

Ustanove §§ 440 i 1500 ogz. nemogu se uporaviti proti kvalificiranomu faktičnomu posjedu utemeljenomu na tvrdom pravnom naslovu.

Piše dr. Gustav Gaj, odvjetnik.

I.

Suglasnimi rješitbami hrvatskih i cislajtanskih viših sudišta sankcionirano je mnenje onih komentatora obć. gradj. zakonika, koji tvrde, da se per analogiam legis može poslužiti povlasticami izvirućimi iz ustanova §§ 440 i 1500 ogz. samo onaj singularni nasljednik uknjiženoga prava stanovite osobe, kojemu nije, mimo gruntovnoga stanja, znano bilo, da je dotično pravo njegov pravni prednik jur prije odsvojio ili ga zastarom izgubio.

Pozove li se dakle koja parbena stranka za dokaz svoga vlastničtva na §§ 440 i 1500 o. g. z., moći će protustranka po gornjem mnenju salvirati svoje pravo samo onda, ako dokaže, da je protivniku, kad je dotično pravo preuzimao, mimo gruntovnoga stanja, bilo poznato pravo stanje stvari, t. j. da je isti mala fide radio.

Ovaj je dokaz svakako vrlo težak i to toga radi, jer se tiče nutarnjega osvjedočenja čovjeka, koje se nikakovim direktnim dokazom dokazati nemože.

Kako sam se mogao iz više rješitaba naših sudova osvjedočiti, traže ovi taj direktni dokaz ma bilo i prisegom. Ja mislim, da se ta mala fides ne mora direktnim dokazom dokazivati, nego da je dovoljno, ako se dokaže, da je dotičnik od poznatih mu okolnosti morao zaključiti, da je ono pravo njegovoga pravnoga prednika za vrieme kad mu ga je isti odsvojio, jur odsvojeno bilo.

To jasno sliedi iz analogije ustanove § 326 o. g. z., koja označuje nepoštenim posjednikom onoga, koji znade ili iz okolnosti znati mora, da je stvar tudja, koju posjeduje. Prema tomu neima dvojbe, da se i za onoga mora držati, da je mala fide, t. j. nepošteno radio, za kojega se dokaže, da je iz okolnosti znati morao, da je stvar ili pravo, koje je kupio, po pravnom mu predniku jur odsvojeno ili zastarom utrnulo. Osim toga dozvoljuje ovakav indirektni dokaz o nepoštenju posjeda i § 368 ogz.

Držim, da sam tim dokazao, da se mala fides ne mora direktnim dokazom dokazivati.

II.

Tvrdim nadalje, da se niti onaj ne može poslužiti povlasticami izvirućimi iz ustanova §§ 440 i 1500 ogz., koji je ma samo i lata culpa radio.

To svoje mnenje obrazlažem sliedećim: Po § 1324 o. g. z. imade oštećenik od štetioca iskati podpuno zadovoljenje, t. j. i damnum emergens i lucrum cessans, ako mu je učinjena šteta bilo po zloj namisli, bilo po velikoj nepomnji (lata culpa). — Tko dakle usljed lata culpa nije saznao za to, da je pravo njegovoga pravnoga prednika jur prestalo bitisati, akoprem je jošte u javnih knjigah upisano, ne može me oštetiti u mom pravu, jer mi je dužan dati po jasnoj ustanovi § 1324 ogz. podpuno zadovoljenje za svaku štetu, koja bi me mogla stignuti po njegovoj zloj namisli ili velikoj nepomnji.

Po § 1323 ogz. mora se, kad se radi o naknadi prouzročene štete, sve povratiti u prijašnje stanje u koliko je to moguće, a u koliko nije, treba platiti procienjenu vriednost štete.

Kad bih dakle, da sam po takovoj velikoj nepomnji koje osobe izgubio svoje pravo, imao pravo tražiti tužbom podpuno zadovoljenje, onda je naravno, da se mogu u parnici ovim prigovorom obraniti proti prouzročenju štete, koja bi me mogla po velikoj nepomnji ovakova pravnoga sliednika zadesiti.[1]

III.

Jedno i drugo mnenje, koje netom nastojah razlozi ukriepiti, sankcionirano je praksom bečkoga vrhovnoga sudišta, nu ja se usudjujem poći jošte dalje te uztvrditi, da je uporava ustanovâ §§ 440 i 1500 ogz. obzirom na kvalificiranoga faktičnoga posjednika stvari ili prava supposito, da imade valjani, t. j. tvrdi pravni naslov, posve izključena drugimi ustanovami obćega gradj. zakonika.

---

[1] U Mjesečniku br. 1 od god. 1890 citirane su rješitbe bečkoga vrhovnoga sudišta od 11. svibuja 1871 broj 3001. Gl. U. br. 4164, — od 12. siečnja 1876 br. 10.307. Gl. U. 5982 i od 28. travnja 1880 br. 3671. Gl. U. br. 7957, koje ovo isto načelo izražuju.

Gledat ću, da u kratko ovo svoje mnenje obrazložim:

§ 442 ogz. veli u posliednjoj alineji: U obće, nitko ne može drugomu ustupiti više prava, nego ga sam ima. — § 372 ogz. dozvoljuje actionem publicianam riečima: ako tužitelj ne može dovoljno da dokaže, da je stekao vlastnost stvari, koja mu je zaustavljena, ali dokaže tvrdi naslov i istiniti način, po kojem je došao do posjeda njezinog, ima se on ipak držati pravnim vlastnikom prema svakomu posjedniku, koji ne može pokazati nikakova naslova, ili samo slabiji naslov posjeda svoga.

§ 373 ogz. veli: Ako dakle tuženi posjeduje stvar na nepošteni ili nezakoniti način, ako ne uzmogne pokazati nikakova prednika ili samo sumnjivoga, ili ako je zadobio stvar bez plaće, a tužitelj uz plaću, tad mora da ustupi stvar tužitelju.

§ 374 veli napokon: Ako tuženik i tužitelj imadu jednaki naslov svojega istinitoga posjeda, pristoji tuženiku prvenstvo, jer posjeduje stvar.

Sada citovane ustanove utvrdjuju skroz jasno i precizno opravdanost moga mnenja, kako ću to umah dokazati.

Ako po § 442 ogz. ne može nitko drugomu ustupiti više prava, nego što ga sam ima, ne može toga niti onaj, koj je već stanovito pravo bilo odsvojenjem bilo zastarom izgubio, isto pravo drugomu ustupiti.

Ako po §§ 372 i 473 ogz. imade ona stranka u parnici biti nadvladana, koja se može pozvati na nikakvoga ili samo na sumnjivoga pravnoga prednika, onda je jasno, da će ona parbena stranka morati biti pobjedjena, koja se pozivlje na takovoga pravnoga prednika, koji je svoje pravo jur prije protustranci odsvojio ili ga zastarom odnosno dosielosti izgubio.

Ta ovakav pravni prednik jest nikakav, a svakako sumnjiv, jer u vrieme, kad je stvar ili pravo prodavao, nije ga više imao, te ga prema tomu (§ 442 ogz.) nije mogao niti ikomu ustupiti, a da i jest to mogao (obzirom na §§ 440 i 1500 ogz.), to se isti mora bezuvjetno nazvati sumnjivim pravnim prednikom.[2]

Uzme li se pako, da se obzirom na bonam fidem kupca imade držati ovakav pravni naslov jednako tvrdim s onim faktičnoga posjednika i prijašnjega stečioca dotičnoga prava, eto nam opet ustanove § 374 ogz., koja kod jednakih pravnih naslovah daje prvenstvo faktičnomu posjedniku.[3] Quod erat demonstrandum.

Neima dakle dvojbe, da se osoba, koja je jur odsvojeno ili zastarom odnosno dosielosti izgubljeno pravo odsvojila, nemože okoristiti naprama kvalificiranomu faktičnomu posjedniku, koj imade tvrdi naslov prava svoga, ustanovami §§ 440 i 1500 ogz. i to obzirom na jasne ustanove §§ 442, 372, 373 i 374 ogz.[4]

---

[2] U Derenčinovom tumaču ogz. na str. 267 nalazi se pod br. 28. sliedeća opazka: Pravo vlastničtva po austr. je pravu jedinstveno, a ne dvostruko, kao u rimskom pravu pred Justinijanom, u kojem se je razlikovalo izmedju vlastničtva po strogom civilnom pravu, i vlastničtva pretorskoga, vlastničtva, koje je pretor proti strogomu civilnomu vlastničtvu zaštićivao. O toj razlici progovoriti ćemo niže obširnije. Ako je A u smislu zakona aktom, koj se neprikazuje u knjigah, postao vlastnikom, onda je B, koj je u knjizi upisan kao vlastnik, prestao takovim biti. Neknjižni vlastnik neće dakle u parnici radi vindikacije nazrievati u B-u knjižnoga vlastnika, već protivnika, koj doduše u knjizi aparira kao vlastnik, nu materijalno nije takovim. I prema B-ovom successoru isti je položaj A-ov, bez obzira na to, da li je successor mala fide, ili uzdajući se u vjerodostojnost javne knjige, stekao tobožnje vlastničtvo, jer B. nije mogao na njega prenieti pravo, koje i sam nije više imao, i jer se načelo o vjerodostojnosti javnih knjiga (Publicitätsprincip) nemože u našem slučaju uporaviti, a da se neosujete zakonske ustanove, koje izrično dopuštaju stečenje vlastničtva i bez upisa u javne knjige. Istoga je mnenja Kirchstetter, dr. Ogonovski i dr.

[3] Naravno je, da je ovo mnenje utemeljeno na teoriji, koja tvrdi, da ogz. poznaje kao izvor prava osim knjižnoga i naravni, t. j. fizični posjed i koja se temelji na ustanovah §§ 309, 312, 313, 1468, 1470 i 1498 ogz.

[4] Randa ne priznaje, da bi tabularni posjed bio posjedom u tehničkom smislu rieči, koordiniran s faktičnim posjedom.

To je medjutim i posve opravdano, pošto je to jedini način, da se na put stane nepoštenju prodavaoca i pošto kasniji kupac neće ništa štetovati.

Po § 923 ogz. naime jamči prodavalac kupcu, odtudjiva li tudju stvar kao svoju, pa će prema tomu i ustanovami poglavja XXX. moći dotični kupac doći do podpunog zadovoljenja.

Ob izlučnih parnicah.

I. Nadležnost (podsudnost). U „Mjesečniku“ od 1. lipnja 1881 br. 6 razdiel A. priobćeno je riešenje kr. banskoga stola, iz kojega proizlazi sliedeći zaključak: Izlučnom tužbom nemože se kr. hrvatsko-ugarski erar tužiti kod kot. suda, te se tužba radi očite nenadležnosti ureda radi ima odputiti.

U „Mjesečniku“ od 15. studenoga 1882 br. 11 razdiel B. priobćena je osuda vrhovnoga bečkoga sudišta, koje sadržaj jest sliedeći: Fiskus je podvrgnut kao tuženik i ondje, gdje se radi samo o političkoj ovrhi, u izlučnoj tužbi nadležnosti kot. suda, u području kojega se nalazi izlučit se imajuća stvar.

Priobćilac toga praktičnoga slučaja dodao je svoje mnenje, da smatra temeljitijim riešenje prizivnoga sudišta, koje uvaži prigovor nenadležnosti sa sliedećih razloga: Podsudnost ustanovljena § 72 (hrvatski 70) Sudovnika za tužbe koje treće osobe radi dokinuća ovrhe, jest iznimna, a zato se ustanove ove o nadležnosti imadu strogo tumačiti. Prepomenuti pako § odredjuje, da se tužba gornje vrsti imade podići ili kod presudnoga suda, ili kod onoga suda, koji je izveo ovrhu. Zakon po tom predpostavlja uvjek sudbenu ovrhu, što je i razumljivo, jer samo kod takovih ovrha zagovaraju razlozi shodnosti, da se sudu izvadjajućem ovrhu preda i riešenje prepora, nastajućih možda usljed toga provadjanja ovrhe, dočim isti obzir prestaje kod onih ovrha, koje dozvoljuje i obavlja politička oblast. Po tom neima se u tom slučaju analogno upotriebiti § 72 sudovnika, već valja tu obća podsudnost fiska, ustanovljena § 14 b) i odnosno § 23 sudovnika.

U pogledu sticanja bo i pravnih posljedica postoji medju oba posjeda velika razlika, te je faktični posjed pod uslovi §§ 316, 317 i 1461 o. g. z. uviek zakonitim posjedom. Vidi Derenčinov tumač ogz. str. 78 i 79.

Iz priobćenoga praktičnoga slučaja u „Mjesečniku“ godine 1884 br. 12 str. 713 sliedi, da je tužba proti kralj. financijal. eraru i drug. radi priznanja prava vlastnosti pokretnina, te izlučenje istih izpod ovrhe — podignuta kod kralj. sudb. stola u Zagrebu, mjesto kod kot. suda, u okolišu kojega je ovrha izvedena, odnosno gdje su se stvari nalazile, što bi za tužitelja svakako prikladnije bilo.

Napokon u „Mjesečniku“ od godine 1887 broj 7 str. 347 priobćeno je riešenje kralj. banskoga stola sliedećega sadržaja: Neima mjesta izlučnoj tužbi proti kralj. javnom bilježniku kao sudbenom povjereniku, kad se provadja ovrha za namirenje pristojba povjereničkih.

Vidiv, da se pristojbe kralj. javnih bilježnika kao sudbenih povjerenika osnovom § 29 naredbe ministra nutarnjih djela, pravosudja i financija od 3. srpnja 1854 br. 169 d. z. l. utjeruju sudbeno-administrativnim putem ureda radi; vidiv, da u nazočnom slučaju tužitelju manjka pasivna legitimacija proti utočniku prvotuženom, jer ovaj nije kao ovrhovoditelj uticao pri ovrhi, kojom se tužitelj u svojem pravu povredjenim smatra, ter da s toga ni ova izlučna tužba nespada pod pravni postupak u užem smislu, naime pod postupak po propisih parbenoga postupnika, pak da je sud taj imao tužitelja podučiti po § 33 gpp., a povodom tim administrativnim putem odrediti, da se ovrha nastavi na druge ovršenikove pokretnine, što učinjeno nije — obnašao je napadnutu odluku temeljem § 342 gpp. ukinuti, ter sudu prvomu naložiti, da tužitelju tužbu njegovu radi nenadležnosti predmeta pod postupak parbeni osnovom § 2 sl. a) gpp. i § 1 gradj. sudovnika vrati“.

Iz priobćenih riešitaba proviruje:

a) da se kod nas jošte nije judikatura ustalila, da li je kod svih izlučnih parnica, gdje treći povriedjen ovrhom u svom posjedu, vlastničtvu, ili inom kojem pravu, traži svoje pravo i ograničenje te ovrhe proti ovrhovoditelju i ovršeniku, nadležan za riešenje izključivo sud, ili kod ovrha vodjenih po upravnih oblastih politička oblast;

b) da praksa koleba glede osobne podsudnosti tuženika, navedenih u § 14 b) i 23—25 sudovnika.

Ad a. Što se tiče ove točke, to i cislitavski sudovi i njihovno vrhovno sudište nije bilo stalno u svojoj praksi do 12. studenoga 1872, t. j. do izrečenoga zaključka vrhovnoga sudišta u plenarnoj sjednici, koji je unesen u knjigu osuda (Judicatenbuch) pod br. 78, koji priobćujem u cielosti.

U slučajevih političke ovrhe odlučuju sudovi o privatno-pravnih zahtievih trećih osoba, koje se sciene provedenom ovrhom povriedjene u svojem pravu posjeda, vlastničtva ili inih pravih, te žele izposlovati posvemašnje ili djelomično ukinuće ovrhe, kao i o predbježnoj obustavi dalnje ovrhe u smislu § 3 dvorskoga dekreta od 29. svibnja 1845 sbirka prav. zak. br. 889 (hrvatski § 447 gpp.).

Tužba podignuta proti fisku po supruzi poreznoga dužnika, kod koga je politička oblast zaplienila pokretnine za pokriće poreza, i u kojoj tužbi se traži priznanje prava vlastnosti ovih pokretnina te izlučenje izpod ovrhe, bijaše po vrhovnom bečkom sudištu riešitbom senata od 4. lipnja 1872 broj 5773 radi nenadležnosti a limine odbijena, jer napadanje (osporenje) ovrhe odredjene po političkoj oblasti, nespada na put pravde, a dvor. dekret od 29. svibnja 1845 proteže se samo na sudbene ovrhe.

Financijalno ministarstvo saznav za tu vrhovnu rješitbu, dade si po dolnjo-austrijskoj financijalnoj prokuraturi izvješće o tom podnieti.

U dopisu, kojim c. kr. financijalno ministarstvo priobćuje izvješće financijalne prokurature c. kr. ministarstvom unutarnjih djela i pravosudja, ističe se: Premda je nedvojbeno, da se u mnogih slučajevih zlorabi pravno sredstvo izlučne tužbe, kojom se naročito površnom praksom, dupuštajuć odlučne zakletve, može izigrati vjerovnik, to bi ipak po vrhovnom sudištu poprimljeno načelo u same uprave moglo mnogu sumnju uzbuditi. Nije bo istom dvorskim dekretom od 29. svibnja 1845 izrečeno, da se nemože radi utjeranja duga uzeti pod ovrhu stvar, koja nepripada dužniku, te je vlastnik i prije već mogao svoje privatnopravne zahtjeve tužbom potjerati. Upravno sudište nije nadležno, ako odluka pripada sudovom, a to je sigurno slučaj, kada upravna oblast prama povriedjenoj zauzme li privatno-pravno stanovište. Izlučna tužba nije naperena proti političkoj oblasti, kao izvršujućem organu, nego proti eraru odnosno zavodu (fondovi), u čiju korist je preduzeta ovrha. Odnošaj države prama poreznom dužniku ne spada svakako na redovite sudove, nu sasma drugačije je odnošaj erara prama trećemu, čije pravo je povriedjeno uticajem državne uprave. Ne bi li ovdje taj treći mogao naći zaštite kod redovitog suda, morala bi se sudbena pljenitba uništiti naknadnom političkom ovrhom, a riešenje takovih kolidirajućih založnih prava po redovitom sudcu izključeno. Uprava niti je pozvana niti može odlučivati o zahtievih prava vlastnosti, a manjkaju joj u pravnom sporu glavna dokazala, zakleti izkazi svjedoka i prisege stranaka. Nazoru, da bi se kod političkih ovrha izuzela prava trećih osoba od sudačke zaštite, protive se naročito dvorski dekreti od 26. veljače 1789 sb. p. z. br. 977 i od 2. rujna 1824 sb. p. z. br. 2039.

C. kr. ministarstvo nutarnjih posala scieni, da se takovi zahtjevi izlučenja izpod ovrhe mogu putem redovite pravde potjerati, jer je u obće nazora, da se privatno-pravne tražbine, u koliko nisu izrikom pridržane političkim oblastim, mogu samo putem pravde potjerati, koji je najshodniji put za izlučne parnice, i to tako za porezni erar, kao i za protustranku. Da se pozitivni zakoni tomu neprotive, vidi se iz dvorskoga dekreta od 31. prosinca 1818 br. 1531, koji se tiče nadležnosti u poslovih nasljednoga poreza (Erbsteuer-Angelegenheiten). Pod pravi, o kojih govori članak 18 alin. 2 temeljnoga zakona o sudačkoj vlasti g. 1867, mogu se razumievati samo prava javne naravi, ili najviše takova privatna prava, o kojih upravna oblast odlučuje; jer se inače nemože razabrati, zašto bi se moglo u slučajevih 1. stavke, a ne takodjer i u slučajevih 2. stavke radi povrede privatnoga prava tražiti pomoć redovitim putem pravde. Alinea 2. članka 15. može obuzimati samo takove slučajeve, u kojih upravna oblast unutar svoje nadležnosti riešava i izdaje odredbe, što nebi bio slučaj u riešavanju zahtjeva o vlastnosti, koje podigne treća osoba.

Dvorski dekret od 29. svibnja 1845 broj 889 sb. pr. z. predvidja bez dvojbe samo sudbene ovrhe, a nemože se poreći, da manjkaju pozitivne ustanove o načinu, kako da se potraže spomenuti zahtjevi izlučenja izpod ovrhe i kako taj upliva na tečaj političke ovrhe; nu ipak morali bi si pomoći analognom uporabom toga dvorskoga dekreta.

Ministarstvo pravosudja obrati se na predsjedničtvo vrhovnoga sudišta i preporuči „obzirom na veliku važnost, koju ministarstvo financija pripisuje tomu predmetu“ ponajprije uvidjavnosti predsjedničtva vrhovnoga sudišta i zaključku istoga sudišta, bi li taj predmet bio prikladan, da se razpravi po § 16 lit. f. car. patenta od 27. kolovoza 1850 d. z. l. br. 325.*

U plenarnoj sjednici odluči vrhovno sudište, pošto ovo pravno pitanje nije se uvjek jednolično riešavalo, da se ponajprije pristupi u smislu § 16 lit. f. rečenoga statuta načelnomu riešenju ovoga.

---

* Štatut ob ustrojstvu vrhovnoga sudišta. (Manzova sbirka zakona svezka VI. strana 20).

Kad se razpravljalo ovo pravno pitanje upirao se je nazor kod riešenja od 4. lipnja 1872 br. 5773 na to, da se dvorski dekret od 29. svibnja 1845 sb. p. z. br. 889 samo na sudbene ovrhe proteže, da se u ostalom u smislu ovoga izlučne tužbe imadu podnieti kod one oblasti, koja je ovrhu dozvolila ili provela; da se, budući je politička oblast s javnih obzira ovršnim sudcem postala, njoj mora prepustiti i riešenje potičuće iz te ovrhe, i što je napokon politička oblast u mnogih drugih stvarih li privatno-pravne naravi sudcem, kao n. pr. kod stanovitih prepora o zaslužbi, gdje je po dekretu dvorske kancelarije od 18. rujna 1828 br. 21.870 (Wesely svez. I. pag. 30) dokaz po svjedocih i prisegom stranaka naročito dozvoljen.

Nu s razloga, što je upravna oblast odklonila od sebe nadležnost za razpravljanje o tražbinah u izlučnih parnicah, što nije stvar sudskih oblasti ograničivati put redovite parnice izvan neprepornih zakonitih granica; nadalje s razloga, što se u slučajevih izlučenja izpod ovrhe radi osobito o lih privatno-pravnih zahtjevih, i što se kod političke ovrhe zahtjev izlučioca za ukinuće ili ograničenje ovrhe pokazuje kao lih privatno-pravne naravi, što se dakle i kod političkih ovrha izlučna tužba više smatra traženjem privatno-pravnoga zahtjeva, nego li žalbom proti odredbi političke oblasti; što po članku 15 al. 1 drž. tem. zakona od 21. prosinca 1867 drž. zak. list br. 144 (sr. čl. 11 hrv. zak. od 28. veljače 1874 o vlasti sudačkoj), ako bi i upravna oblast imala odlučivati o pravu vlastnosti izmedju ovršenika i trećega, nije put pravde izključen; što napokon, ako je sudac i kod političkih ovrha zvan odlučivati ob izlučnih zahtjevih trećih osoba, mora mu pripadati u dvorskom dekretu od 29. svibnja 1845 sb. prav. zak. br. 889 normirano pravo obustave.

Da se poluči jednolična praksa i zaprieče nesigurnosti glede obajuh pitanja judikatom, dočim nije potrebno riešenje, koji je sud nadležan u slučajevih izlučne parnice kod političkih ovrha, jer se je u tih slučajevih moći pomoći iz obćih propisa sudovnika: bijaše zaključeno unesti gornju zasadu (izreku) u judikatnu knjigu. (Zaključak od 12. studenoga 1872 br. 11.505).

Prema ovomu, što je do sada razloženo, držim da se nemože dvojiti o tom, da su jedini sudovi zvani riešavati izlučne tužbe.

Ad b. Glede ovoga pitanja praksa naših sudova jošte je neodlučnija, kako se to vidi iz gore citiranih riešitba.

Cislitavski sudovi takodjer su u tom pitanju kolebali, dok nije vrhovno sudište donielo osudu napomenutu u „Mjesečniku“ od 15. studenoga 1882 br. 11 (razdjel B.) i onu od 18. svibnja 1873 uvrštenu u knjigu osuda pod br. 43, koju evo priobćujem.

Valentin Vernier podnio je proti Antunu Vernieru i c. kr. privil. obćem zemljo-vjeresijskom zavodu u Beču tužbu na uništenje ovršnih čina kod kralj. kotar. suda u Pulju (Pola) kao zamoljenom sudu za provedenje ovrhe. Ovaj sud rieši izravno tu tužbu.

Na utok zemljo-vjeresijskoga zavoda odbaci prizivno sudište u Trstu tu tužbu kao protivnu gpp. i nenadležno kod kot. suda u Pulju podnesenu.

Usljed previda tužitelja preinači vrhovno sudište dielomično rješitbu prizivnoga suda, te odbaci tužbu, jer da se protivi propisom gpp., ali da nije nenadležno podnešena.

Uvaživ, da se u smislu car. riešenja od 24. svibnja 1845 (valjda 29. svibnja 1845, suglasno sa § 447 hrv. parb. postup. i § 70 sudovnika) tužbe trećih osoba, koje su u svojem posjedu, vlastničtvu ili u inom kojem pravu povriedjene, smerajuće na uništenje povedene ovrhe, u slučajevih, gdje je ovrha na zamolbu po drugom sudu provedena, mogu po volji tužiteljevoj podnieti ili kod ovoga posljednjega ili kod zamoljujućega suda; uvaživ, da niti članak 110 statuta c. kr. povelj. zemljo-vjeresijskoga zavoda u Beču, koji su car. rješenjem od 15. srpnja 1863 odobreni, niti članak 127 istih nečini iznimku od te zakonske odredbe, jer prvi odredjuje samo, da je c. kr. zem. sud u Beču zvan dozvoliti i provesti ovrhe u istom članku navedene ili za izvedenje zamoliti nadležnu oblast, a članak 127 sadržaje samo ustanove za slučaj, ako ovršenik tražbinu zemljo-vjeresijskoga zavoda u cielom ili dielomice nepriznaje, dočim nijedan od navedenih paragrafa nepostavlja izključivu nadležnost c. kr. zem. suda u Beču za slučaj ustanovljen § 3 gore navedene carske naredbe od 24. svibnja 1845 ili oduzima trećemu pravo u istoj zajamčeno za podnos svoje tužbe.

Ujedno bude zaključeno, da se u knjigu osuda (Spruchrepertorium) unese sliedeća pravna zasada: Ustanove §§ 110 i 127 previšnjim rjesenjem od 15. lipnja 1863 odobrenih statuta c. kr. privil. obć. austr. zemljo-vjeresijskoga zavoda, tičuće se nadležnosti c. kralj. zem. suda u Beču, neprotežu se na slučaj, kada treće osobe u smislu § 3 previšnjega riešenja od 24. svibnja 1845 (hrv. § 447 gpp.) napadaju tužbom ovrhovoditelja. (Sjednica 18. svibnja 1873).

Ovimi riešitbami jest odstranjena dvojba o podsudnosti navedenoj u § 14 sl. b. odnosno u §§ 23—25 sudovnika.

Ali kod nas je i pozitivnimi zakoni ovo pitanje riešeno u smislu netom citiranih riešitaba.

Privremeni gpp. od 16. rujna 1852 u § 447 (suglasan sa § 3 dvorskoga dekreta od 29. svibnja 1845) odredjuje: Ako koj treći scieni, da je ovrhom povriedjen u svojih pravih posjeda, vlastničtva, ili u inih, ima u sudca, kako proti voditelju ovrhe, tako i proti ovršeniku, iskati da se ovrha ili dokine ili stegne. Ako je ovrha bila povedena na zapit kojega drugoga suda, može se ta tužba podnieti ili sudcu, koj je ovrhu preduzeo, ili pak onomu, koji ju je dozvolio. A pri istom sudu, gdje se tužba povede, može tužitelj zahtievati i to, da se za vrieme, dok traje razprava, ako ima dovoljno dokaza za svoje pravo, bezuvjetno, a izvan toga slučaja barem uz danu sigurnost za svaku štetu, ustavi dalja ovrha na stvar parbenu u toliko, u koliko bi mu se inače naniela šteta nenaknadiva.

Moguće, da je gore citirana odredba: „Samo ako ovrha bude dozvoljena ili preduzeta po kojem sudu inokosnom, a tužba za dokinuće ili stegu ovrhe bude po naravi svojoj spadala pred sud sborni, ima se tada podnieti onomu sbornomu sudu, u kojega je kotaru jedan ili drugi tih sudova inokosnih“ dala povoda nazoru, da bi se tužbe proti fisku i drugim osobam § 14 sl. b. imale podnašati sbornomu sudištu.

Nu ta iznimka ustanovljena je samo za narav tužbe (predmet tužbe), a ne za osobu tuženika. Tako n. pr. za sve tužbe tičuće se nekretnina u bivšoj vojnoj Krajini do najnovijega vremena bio je nadležan riešavati jedino sudbeni stol, a tako i dozvoljavati ovrhu na nekretnine, a za provedbu bi zamolio onaj kotar. sud, u okolišu kojega se nekretnine nalaze. Ako bi povriedjeni tom ovrhom hotio izlučiti koju česticu izpod ovrhe, mora tužiti kod sudbenoga stola; jer je tužba po svojoj naravi spadala pred sborni sud.

Zak. čl. XLIV: 1883 o rukovanju javnih poreza (Sbornik 1883). § 61 priznaje u načelu, da su sudovi zvani riešavati zahtjeve trećih osoba, koji se pojave prigodom ovrhe po financijalnih ili administrativnih oblastih, jer ustanovljuje: Predmeti, o kojih je potvrdjeno ili predmjevano, da su tudje vlastničtvo, imadu se u pljenitbenom zapisniku nabrojiti pod stavnimi brojevi osebnimi od ostalih i u zapisniku imade se onaj, uz naznačenje njegova obitavališta, imenovati, koji glede tih predmeta zahtieva pravo vlastničtva; u tom slučaju dužan je ovrhovoditelj poznatog zahtjevatelja obavjestiti o pljenitbi pozvav ga, da za 15 dana, računajuć od kada je ubavjestnicu primio, povede svoju zahtjevnu tužbu pred nadležnim sudom (§ 447 gpp.).

Buduć da citira kod rieči: „pred nadležnim sudom“ § 447 gpp., to neima dvojbe, da se izlučna tužba proti fisku kao ovrhovoditelju može podići i kod kot. suda.

Pošto ustanova § 447 gpp. vriedi za kr. financijalni erar, tim više vriedi i za sve osobe, navedene u § 14 sl. b. sudovnika, odnosno §§ 23—25. Ovdje neima nikakove iznimke, bio tko mu drago ovrhovoditelj, proti svakomu imade ovrhom povriedjeni pravo podići izlučnu tužbu. S toga nije izpravan nazor, da se proti kr. javnomu bilježniku, kao sudbenom povjereniku, odnosno mjesto njega ovrhu vodećem organu suda, nebi mogla podići izlučna tužba. — Errare est humanum, sed in errore perseverare est diabolicum.

II. **Predmet.** Mnogi misle, da predmetom izlučne tužbe može biti samo stvarno, a ne i osobno pravo. Nu ti odviše suzuju tumačenje rieči § 447 gpp. „ili u inih“ pravih, uz pravo posjeda i vlastničtva. Predmetom izlučne tužbe može biti svako pravo, koje se može pod ovrhu uzeti, ako se ovom vriedja pravo trećega.

Da se podkriepi taj nazor evo praktičnoga slučaja:

1. Stranka ustupa svomu odvjetniku prigodom preuzimanja zastupstva sudbene troškove, koje se nada dobiti od protivnika kojemu su dopitani. 2. Nevriedi ovršna uručba tražbine, koja je po ovršeniku jur prije trećemu ustupljena (§ 1392 ogz.). 3. Tužba cesionara proti onomu, koji je izposlovao ovršnu uručbu tražbine proti dužniku, koji je ovu jur njemu ustupio, jest izlučna tužba u smislu § 3 dvorsk. dekreta od 29. svibnja 1845 sb. pr. zak. br. 889 — (hrvatski § 447 gpp.).

U parnici N. proti suprugom C., u kojoj ove zastupaše odvjetnik A., bijaše tužitelj osudom prve molbe od 26. studenoga 1881 osudjen na naknadu parbenih troškova tuženim C. od 176 for. 20 novč., a osudami viših sudova i na naknadu troškova druge i treće molbe sa 21 f. 26 novč.

Supruzi C. ustupiše tu dosudjenu im tražbinu na ime parbenih troškova svomu zastupniku odvjetniku A. da se namiri trošak zastupanja. O tom bude sastavljena pismena ustupnica po supruzih C. dne 6. prosinca 1881. Ustup bio je doglašen (notificiran) N-u i to, kako tvrdi odvjetnik A., 15. prosinca 1881, a kako tvrdi odvjetnik B., 1. siečnja 1882.

Odvjetnik B. imao je od supruga C. tražiti za zastupanje 80 for.; da si osigura pokriće te tražbine, izhodi sudbenom odlukom od 15. prosinca 1881 odnosno od 27. listopada 1882 ovršnu uručbu gore navedene tražbine supruga C. od 176 for. 20 novč. i od 21 for. 26 novč. do iznosa svoje tražbine.

Sada tuži odvjetnik A. odvjetnika B. i traži: 1. Tuženi dužan je priznati, da je prenos tražbine od 176 for. 20 novč. i 21 for. 26 novč. proti N. po supruzih C. na tužitelja prema ustupnici od 6. prosinca 1881 pravovaljan, s toga dužan je priznati slobodno vlastničtvo tužitelja na ustupljene troškove; 2. tuženi dužan je priznati, da po njem (tuženiku) izhodjena odlukami od 15. prosinca 1881 i 27. listopada 1882 ovršna uručba parbenih troškova supruga C. proti N. od 176 for. i 21 for. pravno nepostoji, te je dužan dopustiti, da se ta pravna nevaljanost ovršne uručbe zabilježi na odlukah, nalazećih se u rukuh tužitelja i N. o tih troškovih, iza izhodjenih u korist tuženika zabilježba.

Tužbu odbije prvi sud. Viši sud uvaži prizivne tegobe tužitelja i izreče osudu po zahtjevu tužbe.

Razlozi: Pravni nazor prvoga suda, koji ga je vodio da odbije tužbu, nije osnovan na zakonu. Istina je doduše, da pogodbe utemeljuju prava i dužnosti i stvaraju pravne odnošaje samo medju ugovarajućimi strankami; nu to neima mjesta, kada se novimi pravnimi odnošaji alteriraju već postojeća prava trećih osoba, što se sbiva, ako više osoba traži istu stvar, kao što je bilo u ovom predmetu. Pod ovimi uvjeti može biti u interesu povriedjenoga u svojem pravu, da izhodi osudu suda, da njom može svoj zahtjev proti trećemu, ovdje dužniku N. potjerati. Ovdje se sada nepita o djelatnosti takove prejudicijalne osude. Sekvestracija stvari, ili sudbeni polog iste jest pravo, koje pruće se stranke mogu napustiti. Ta pravna sredstva nestvaraju novih pravnih odnošaja napram trećim, nego daju sigurnost, da se ništa nemienja na postojećem faktičnom i pravnom odnošaju. Po tom čini se, da je u obće slobodno zahtievati prejudicijalnu osudu, da se valjanost pravnoga posla prizna, ako treće osobe na isti predmet stavljaju svoje zahtjeve. Tužbovni zahtjev nije se mogao s toga s razloga prvosudne osude odbiti.

Buduć da obie stranke traže osudom dopitane troškove, koje mora N. platiti suprugom C., ima se iztražiti, na koliko tužitelj svoj zahtjev utvrdjuje i u koliko može prava tuženika alterirati. U tu svrhu poziva se tužitelj na ustupnicu od 6. prosinca 1881, u kojoj mu se radi pokrića troškova zastupanja ustupljuje pravo, da može sve one troškove, na koje bude N. kao tužitelj u parnici proti suprugom C. na naknadu osudjen, utjerati, primiti, i kao svojim vlastničtvom razpolagati.

Suprugom C. je dosudjen parbeni trošak od 176 for. i 21 for.; tuženi B. neporiče istinitost ustupa, samo prigovara, da supruzi C. nisu bili vlastni ustupiti te troškove, jer su mu već iz prijašnje nagode morali naknaditi troškove zastupanja. Budući da se ovdje može uporaviti praeventio (§§ 427 i 428 ogz.), to nije mogao tuženi formalno izpravnom, nu iza ustupa izdanom ovršnom uručbom steći vlastničtvo na rečene troškove, s toga mora se priznati vlastničtvo ove tražbine tužitelju, te udovoljiti 1. točki tužbovnoga zahtjeva. Dostava ovršne odluke N-u i tužitelju nije odlučna, jer se je ustup prije sbio, a N. nije uztvrdio, da je izplata obavljena. Što se tiče 2. točke tužbovnoga zahtjeva, to sliedi obzirom na dne 6. prosinca 1881 ustupljene tražbine troškova te priznanje ustupa i njegovoga predjašnjega obstanka, samo po sebi, da su kašnje učinjene uručbe pravno nevaljane, i da pravno neobstoje. Imalo se je dakle suditi po tužbovnom zahtjevu.

Vrhovno sudište ne uvaži previdne žalbe tuženika, nego potvrdi osudu višega suda, i to s razloga: Nazočni pravni spor nastade ovrhom, koju povede tuženik B. na sudbene troškove svojih dužnika supruga C. proti N., o kojih troškovih tvrdi tužitelj A., da su mu ih jur prije dobrovoljnim ustupom isti dužnici predali u vlastničtvo. Svrha dakle ove tužbe jest ukinuće ovrhe, te ima svoj jasan izraz u 2. točki tužbovnoga petita, u kojem tužitelj zahtjeva, da se proglasi ništetnom ovršna uručba, izhodjena po tuženiku odlukami od 18. prosinca 1881 i od 27. listopada 1882 na dosudjene troškove suprugom C. proti N. od 176 for. i 21 for. za pokriće svoje tražbine proti istim suprugom C. Tužba traži doduše u 1. točki od tuženika, da prizna valjanost dobrovoljnoga prenosa tih parbenih troškova ustupnicom od 6. prosinca 1881 po supruzih C. na njega, nu taj ustup čini, po sadržaju obrazloženja tužbe, samo pravni razlog zahtjeva u 2. točki tužbe, da se ništetnimi proglase kašnje sliedile ovršne uručbe, pa s toga nije ni spadao u zahtjev tužbe. Nipošto pako nije moglo uvrštenje točke 1. u tužbu promjeniti značaja ove, koja se nepokazuje po svojoj cieli kao prejudicialna tužba, nego li po parbenom pravu po dvorskom dekretu od 29. svibnja 1845 p. z. br. 889 § 3 izrično dopustiva izlučna tužba, kojom tužitelj namjerava postići ukinuće ovrhe, izhodjene po tuženiku s razloga, što tražbine supruga C., na koje je tuženi vodio ovrhu, u vrieme dozvoljene ovrhe nisu više pripadale njim kao vjerovnikom, nego su ustupom iz njihove imovine izlučene, te prešle u imovinu tužitelja, koji se upravo s toga smatra provedenom ovrhom u svom pravu povriedjenim. Tužitelj vlastan je dakle dignuti tužbu proti tuženiku, pa treba riešiti pitanje, da li je rečena ovršna uručba navedenih tražbina sa pravnom valjanosti mogla posliediti. Viši sud je pravom to pitanje zaniekao. Iz sadržaja ustupa vidi se, da su supruzi C. ustupili dosudjene si troškove svomu zastupniku, koji ih zastupaše u parnici proti N., koji se je odrekao svake ine naplate iz njihove imovine, te tražio jedino ustup parbenih troškova. Tuženik nemože valjanost ustupa pobijati tim, da je ustup jedino s toga učinjen, da mu se otme jedini ovršni predmet za namirenje njegovih troškova zastupanja od 80 for., a niti može perfektnost ustupa pobijati tvrdnjom, da tužitelj nije prihvatio ustupa, jer je taj ustup prijavio sudu u svrhu uredovnoga priobćenja N-u. Vrieme pako, kada je N. ob ustupu po sudu ubavješten, jest za perfekciju ustupne pogodbe nuzgredno, jer ista usljed svoje naravi kao konsensualna pogodba i po izričnoj ustanovi § 1392 ogz. postala je perfektnom dogovorom izmedju cedenta i tužitelja kao cesionara, te nije trebalo privole N., kako to jasno proizlazi iz § 1396 ogz. Ustanova § 1395 ogz., po tuženiku citirana, po kojoj može dužnik prijašnjega vjerovnika namiriti ili se inako s njim narediti, dok mu nije poznat novi vjerovnik, sadržaje samo odredbe u korist dužnika, koje nemogu djelovati na postanak ustupa, nego jedino mogu uplivati, kad cesionar potraži svoju tražbinu. Prelaz rečenih tražbina sbio se je 6. prosinca 1881. Od toga doba prešle su one iz imovine supruga C. u imovinu tužitelja. S toga nije mogla pravnovaljano djelovati na te tražbine ovrha povedena 15. prosinca 1881 po tuženiku na imovinu njegovih dužnika supruga C., jer ova je nuždno predpostavljala za svoju valjanost, da su te tražbine u vrieme dozvoljene ovrhe bile jošte u imovini dužnika, što nije više bilo. Tužitelj je s toga ovlašten zahtievati od tuženika, da se ta ovrha proglasi ništetnom, jer je predmet ovrhe već prije prešao u njegovo vlastničtvo“. *P. P.*

Zakon od 7. ramazana 1274 (1858) o zemljištnom posjedu

(sa zakoni i naredbami, stojećimi s njime u tiesnom savezu).

Piše Lj. pl. F.

(Nastavak.)

B) Državna zemljišta. Sva zemljišta, koja nespadaju u kategoriju mulka, sačinjavaju državnu vlastnost u širem smislu. S ovom razpolaže vladar dotično država kao vrhovni vlastnik; i to se oranice, pašnjaci, livade i šume nekomu uz platež stanovite nastupne pristojbe (tapu) i godišnje daće, naime desetine, izdanjem posjedovne izprave (tapije), podieljuju u ograničeno vlastničtvo (miriè), ili biva ovo (vlastničtvo) posredno ili neposredno opredieljeno stanovitim javnim ili religioznim svrham (vakuf u nepravom smislu).

Osim toga imade zemljišta, koja od državne vlasti nisu podieljena u ograničeno vlastničtvo, već leže pusta, nekultivirana, bez gospodara t. z. mevat, i zemljištâ, koja su prepuštena obćoj porabi kao javno dobro, n. pr.: ceste, putevi, itd., ili koja su opredieljena na porabu stanovitim selom, obćinam kao obćinsko dobro, n. pr. obćinski pašnjaci (mera), obćinska šuma (baltalik), te se zovu mertrukè.

Napokon može se u oprieci sa državnim vlastničtvom u širem smislu razlikovati državno vlastničtvo u užem smislu, naime zemljišta, koja je državna vlast uzela u vlastitu upravu t. z. domeni, kao: šume, pašnjaci, itd. — Da se uhvati bolji pregled, već je gore stavljen obrazac raznih vrstih zemljišta.

Zakon od 7. ramazana 1274 bavi se poglavito erazi-mirijskimi, mevat- i mestruke-zemljišti, te, kako je jur spomenuto, samo spominje i mulkovna zemljišta, u koliko ova stoje u uzkom savezu sa erazi-mirijskim zemljištem.

Vlastnost državnoga zemljišta stiče se uredovnom podielbom, zvanom tapija, bez koje nemože nitko posjedovati takova zemljišta.

Kao uvjet za uzdržanje pravnoga posjeda postoji, da posjednik zemljišta, i to takova, koja se mogu obradjivati, u istinu obradjuje, odnosno livade kosi. Ostaviti zemljišta pûsta, dopušta se samo za to, da se tlo oporavi, i to najdulje kroz 3 godine (§ 68); zemljišta, koja ostanu pûsta preko 3 godine bez zakonitoga razloga, dolaze pod tapijsko pravo, te državna vlast s njimi može dalje razpolagati.

Nitko nesmije bez privole pravnoga posjednika preduzeti na njegovom zemljištu činitba, koje bi ga smetale u pravnom uživanju zemljišta izuzev, da postoje od starine služnosti (§§ 13, 14).

Suvlastnici mogu nerazdieljeno posjedovano zemljište razdieliti, ako je dielivo; pa ako se o načinu diobe nebi mogli sporazumiti, provodi diobu nadležna oblast u prisuću svih suvlastnika ili njihovih zakonitih zastupnika ždriebom ili inim prikladnim načinom i to tako, da se uvaži kakvoća i svojstvo tla. Zemljište po naravi svojoj nedielivo, ne ima se dieliti. Nije dozvoljen posjed i uživanje zemljišta medju suvlastnici nepodieljenoga tako, da bi svake godine drugi, dakle izmienice (muhajat), suvlastnik posjedovao i uživao (§ 15).

Pošto je nastala dvojba u praksi, da li se pod izrazom „nadležna oblast" ima razumjevati sud ili politička oblast, to je naredbom zemalj. vlade od 1. decembra 1890 br. 84.004/III. ovaj izraz raztumačen tako, da se pod „nadležnom oblasti" kod diobe mirijskih zemljišta imade razumievati dotična obzirom na položaj mirijskoga zemljišta nadležna politička oblast. Stranke imadu dakle samo onda nastupiti redoviti put pravde, ako valja riešiti neko predpitanje (praejudicialna tužba, ili tužba o vlastničtvu) za to, da dotično sudbeno ustanovljenje može služiti podlogom molbi za fizičku diobu, koja molba ima se predati pol. oblasti.

Pravni posjednik šume ili šikare smije, da dobije kulturnoga tla, bez zaprieke u ovoj krčiti; samo ako je šuma ili šikara nepodieljeno vlastničtvo više suvlastnika, može se krčiti u sporazumljenju svijuh, jer u protivnom slučaju i njim pripada pravo na odgovarajući dio izkrčenoga zemljišta (§ 19). Nu pošto, kako je već spomenuto, sve šume čine državno dobro, samo se onaj smatra pravnim posjednikom šume, koji je prema naredbi ob izdavanju tapija na zemljišta, koja pripadaju šumskomu tlu, odobrenoj previšnjom odlukom od 20. februara 1884, zadobio na istu tapiju. Stečenje prava vlastničtva na krčevine nastale u državnih šumah, dakle prije podieljenja istih u vlastničtvo privatnih osoba, prosudjuje se po propisih o dosielosti glede erazi-mirijskih zemljišta.

Ovdje valja spomenuti slučaj, koji se vrlo često u parnicah age proti kmetu radi plateža agrarnih podavanja pred političkimi kao za takove parnice nadležnimi oblastmi opetuje, da naime tuženi kmet tvrdi, da je on dotično zemljište iz erarskoga vlastničtva (šume ili mere) izkrčio, te da s toga tužeći aga nemože biti vlastnikom. Naredbom zem. vlade za B. i H. od 3. oktobra 1890 br. 61.286 ex 1889/I. ustanovljeno je, da se u svakom takovom slučaju, gdje se iz takovoga prigovora tuženoga kmeta ili inače s razlogom držati može, da se radi o vlastničtvu zemaljskoga erara, postupak odložiti, te uz predloženje spisa riešitba zemaljske vlade zamoliti imade.

Osobito važnu ustanovu sadržaje § 20, koji naredjuje, da se proti onomu, tko na temelju posjedovne izprave (tapije) neko zemljište kroz 10 godina bez zaprieke posjeduje, samo onda tužba podignuti može, ako prijašnji vlastnik dokaže kakav zakoniti opravdajući razlog, zašto je zanemario vršenje posjeda, n. pr. boravljenje u udaljenih zemljah, umobolnost, malodobnost ili upliv neodoljive sile, tada počimlje zastara od časa, kada ove zaprieke prestanu. Samo ako novi vlastnik prizna, da si je zemljište protuzakonito prisvojio i uživao, neuzima se nikakav obzir na tečaj vremena i faktični posjed, već je novi vlastnik bezuvjetno dužan takovo zemljište povratiti staromu vlastniku, a ovaj neima prava od takovoga usurpatora zemljišta tražiti naknadu štete radi pogoršanja zemljišta ili radi izmakle zakupnine, ako je onaj redovito plaćao porez od tla; ali plodovi povratiti se imajućega zemljišta pripadaju dosadanjem posjedniku (usurpatoru).

Ako se dade zemljište drugomu u zakup ili na uživanje, nestiče ovaj potonji nikakovo trajno pravo na isto zemljište, dakle se dosielošću nemože steći vlastnost ovoga.

Uvedenjem gruntovnice nastupa znatna promjena glede dosielosti mirijskoga vlastničtva od strane uknjiženoga vlastnika naprama trećem ovlašteniku, pošto dosielost uknjiženoga vlastnika nenastupa više po ustanovi § 20 zak. od 7. ramazana 1274 za 10 godina, nego prema odredbi obć. gradj. zak. 3 godine.

Posve nepravedne ustanove, koje se sa naredjenji osnovanimi na modernih principih u sklad dovesti nemogu, sadržavaju §§ 25 i 31, po kojih se bez dozvole oblasti zasadjeni voćnjaci i vinogradi mogu kroz tri godine izčupati, a bez dozvole oblasti novo sagradjene zgrade može oblast u svako doba dati porušiti; zatim §§ 27 i 35, po kojih može vlastnik zemljišta, na kojem je tko bez dozvole njegove samonikla stabla oplemenio, ili na kojem je tkogod bez dozvole vlastnika zasadio stabla ili vinograd ili podigao zgrade, izčupati ili porušiti dati.

Dozvolom oblasti zasadjena stabla, kao i bez dozvole zasadjena stabla, koja kroz tri godine stoje, a oblast ih nije dala izčupati, nesasačinjavaju, kako je jur kod mulkovnoga vlastničtva spomenuto, priraštaj dotičnoga zemljišta, nego podpuno vlastničtvo (mulk) posjednika.

Kada tko dodje u posjed zemljišta na temelju valjanoga naslova, pak dobije i posjedovnu izpravu, a kašnje drugi dokaže jače pravo: tada za slučaj ako je ovaj prvi na zemljištu zasadio stabla ili sagradio zgrade, imade jedan drugomu platiti procjenbenu vriednost zemljišta, stabala ili zgrada, prema tomu da li zemljište, ili zgrade ili stabla imadu veću vriednost, a tim stiče vlastnost istih.

Državna vlast nije se pripadajućim njoj po § 25 pravom sa narodno-gospodarskih razloga nikada poslužila, a sa naredbom zem. vlade od 18. jula 1890 br. 46.953/II., kojom se izuzev pripadajuću desetinu od grožđja postojeća desetina od vina ukida i novo zasadjeni vinogradi, ako su nastali izkrčenjem neproduktivna tla, proglašuju prostimi od poreza kroz stanoviti broj godina (10 godina), odrekla se je izrično toga svoga prava u namjeri, da vinogradarstvo što više unapriedi.

Glede izdavanja posjedovnih izprava (tapija) na erazi-mirijska zemljišta postoji: zakon o prenosu državnih zemljišta (tapijski zakon) od 8. džemaziul-evvela 1275 (1859), i naredba glede tapijskih izprava od 7. šabana 1276 (1860). Prema ovim odredbam zakona dužan je svaki izvaditi tapije na zemljišta koja posjeduje, jerbo se jedino tapije smatraju valjanim naslovom za vlastničtvo.

Za otomanske vlade izdavahu kotarske oblasti dotičnomu ovlašteniku, isto onako kako je kod mulkovnoga vlastničtva kašnje uvedeno, na zemljište privremene tapije, od kojih su t. z. kočanli-tefteri (Juxtenbücher) pridržani kod oblasti, dočim se je popis tla poslao na carsku defterhanu u Carigrad, da se izdadu redovite, podpisom sultana, t. z. tugrom providjene tapije. Kad su prispiele takove redovite tapije, oduzeše oblasti vremene tapije dotičnikom, te im uručiše redovite tapije.

Obrazac privremene erazi-mirijske tapije:

Defterhanei Hakani
Privremena erazi-mirijska tapija.

Joklama-tefter: (Kontrolni zapisnik) za mjesec: februar 1288; tek. br. 32.

Okružje	Zvornik	
Kotar	Bjelina	
Selo	Tutnjevac	
Granice s 4 strane	sa 3 strane potok, s jedne strane put	
Površina dunuma	25 dunuma, 500 okah usjeva	
Godišnja desetina	— — — —	
Godišnji zakup	— — — —	
Zove se	krčevina	
Kako je došao u posjed	na temelju svjedočbe	
Novi vlastnik	Osmanbeg i Eminahanuma, djeca pokojnoga Abasbega	
Prodava se	— — — —	
Ostavština umrloga	otca Abasbega 1283 g.	
Tapijsko pravo	— — — —	
Bez nasljednika ostalo	— — — —	
Ciena predujma	— — — —	
Vriednost procjenbena	730 groša	
Pristojba prenosna	36 para	više neima ništa platiti nikada.
„ za papir	3 groša	
„ za pisariju	1 groš	

Gore spomenutim nasljednikom naime Osmanbegu i Emini hanumi[*] daje se u ime defterhanei hakani ova privremena tapija, koja imade vriediti kao dokaz njihova vlastničtva do dolazka tapije iz defterhanei hakani. Bjelina 5. šubata 1288. — Podpisi (kadija, kot. predstojnik, poreznik i pisar).

Obrazac pako redovite erazi-mirijske tapije:

Pobjeditelj Abdul Aziz, sin Mahmuda II.

U prispjelom defterhanei hakani-ji izkazu sa dole naznačenim brojem opisanu, u selu Dobrnji ležeću njivu zvanu „podkućnica“ u granicah: s jedne strane Ivan, s druge Andro, s treće Stojan i s četvrte Mato Marjanović i put, u površini od prilike 100 oka usjeva, po smrti vlastnika joj Hadži Alibega nasliedili su sinovi njegovi Abasbeg i Mahmutbeg, kojim se ova tapija u dokaz njihovog vlastničtva daje uz uvjet plaćanja godišnje desetine dotičnomu činovniku.

15. Zilhidže 1281. — Zapisnika br. 17. — Tek. br. 197.

Defterhanei hakani. Pečat.

Za burnih vremena prije zaposjednuća Bosne i Hercegovine ili u obće množina redovitih tapija iz Carigrada nije ni prispjela, ili ako je i prispjela, nebijaše po tadanjih oblastih medju stranke razdieljena, te tako dolazi, da mnoge stranke još i sada imadu u rukuh privremene tapije. Ova okolnost upotriebljavala se je u prievarne svrhe i to ili krivotvorenjem postojećih privremenih tapija ili tim, da su si pojedinci nabavili i poslje okupacije krive privremene tapije, što nije baš bilo težko, jerbo se je tiskanica takovih tapija posvuda dosta nalazilo, a pošto su u vrieme okupacije spisi otomanskih oblasti, dakle i kočanli-tefteri, većim dielim propali, a bivši otomanski činovnici većom stranom u Tursku otišli, to su se taki nečisti poslovi tim laglje i tim uspješnije mogli izvoditi.

---

[*] Hanuma znači: gospoja, koji naslov se rabi samo kod odličnih muhamedanskih žena.

Naredbom zemaljske vlade za B. i H. od 13. maja 1884 br. 7097/II. ustanovljen je postupak kod izpitivanja istinitosti tapija sumnjivih, iz te naredbe vidi se, da postupak glede toga imadu provesti političke oblasti. Prema tomu dakle kao i obzirom na to, da tapije kao javne izprave izdaju političke oblasti, nedvojbeno jest, da su za razpravljanje tužba glasećih na proglašenje ništetnosti tapija, ne sudovi, već dotične političke oblasti nadležne.

Buduć su u tapije i granice zemljišta i površina istoga bez ikakvoga positivnoga temelja, već ili na osnovu starih tapija ili na osnovu nekontroliranoga kazivanja stranaka i dotičnoga seoskoga starješine unašane, i pošto je bilo u interesu stranaka, zaradi odmjerenja niže prenosne pristojbe, tako površinu, kao i vriednost odnosno kupovinu zemljišta niže navesti, nego li u istinu iznosi: to je posve naravski, da su tapije riedko odgovarale istini u tom pogledu.

Već je otomanska vlada posve pravo uvidila, da kroz tapijske zakone naredjeno uvedenje tapija uvjetuje pregledanje zemljištnoga stanja, te je s toga takovo pregledanje i naredila pa zbilja bilo je takovo pregledanje u nekih dielovih Bosne i Hercegovine i provedeno, nu obzirom na nedostatna sredstva i netočnost ostade to pregledanje bez ikakva praktičnoga uspjeha po tapijske poslove. Narod izrazuje se ob ovom poslu obično riečima: „sindžir je prošao“, pošto je izmjerivanje u istinu mjeračkim lancem provadjano. Takovim postupkom ustanovljeno zemljištno stanje unaša se u posebne knjige (esas-tefter: za stanovite predjele zemlje, i hulasa: izvadak iz istoga za pojedina sela ili obćine), koje se sada običavaju zvati starom „turskom gruntovnicom“.

Glede površine i granica zemljišta ustanovljuje § 47, da se u slučaju, ako stranke kod prenosa zemljišta navedu stanoviti broj dunuma ili aršina, samo na broj istih uzima obzir; ako li se pako navedu točno granice zemljišta, uvažuju se samo ove bez obzira, da li je i površina zemljišta navedena. Ovim se je htjelo predusresti možebitnim prieporom, ako bi naime tkogod eventualni višak natrag tražiti ili za eventualni manjak odštetu zahtjevati mogao.

Svaki posjednik zemljišta erazi-mirijskoga može ovo na temelju posjedovne izprave (tapije) uz naplatu ili bezplatno, ili mienom odsvojiti, nu to odsvojenje vazda zavisi po § 36 od odobrenja političke oblasti tako, da je odsvojenje bez ovoga odobrenja ništetno. U toj odredbi zakona izrazuje se dakle vrhovno vlastničtvo države na erazi-mirijsko zemljište.

Svaka transakcija sa erazi-mirijskim zemljištem valja da se obavi pred tapijskim povjerenstvom dotičnoga kotara, pred kojim imadu obie stranke očitovati (takrir), i to jedna da svoje zemljište odsvaja, druga da to zemljište prima; a prihvatom očitovanja obiuh stranaka po tapijskom povjerenstvu sliedilo je odobrenje od strane oblasti.

Naredbom o postupku u tapijskih poslovih i o uvadjanju gruntovnih zapisnika od zgode do zgode, odobrenom previšnjom odlukom od 3. juna 1883, proglašenom naredbom zemaljske vlade za B. i H. od 18. juna 1883 br. 4092/III, ustrojena su kod svakoga kotarskoga ureda tapijska povjerenstva, sastojeća od kotarskoga predstojnika kao predsjedatelja, kadije, poreznika, jednoga upravnoga viećnika (medžlisa) i perovodje kao članova, pred kojimi se prenosi nekretnina obavljaju, odnosno gore spomenuta očitovanja (takriri) primaju, a to se zbiva po sliedećem obrazcu:

Očitovanje (takrir).

. . . . . ovime tvrdim, da dole opisane nekretnine zaista i dobrovoljno za cienu od . . for. prodajem, te prilažem ujedno o njih . . . komada tapija (hudžeta), a ja supodpisani kupac tvrdim, da iste nekretnine za . . for. kupujem.

Pošto mi je rečeni kupac kupovninu izplatio, to molim s njim zajedno, da se dole označene nekretnine na njegovo ime gruntovno prepišu i da mu se nove knjige izdadu.

Tekući br.	Mjesto ili obćina	Kućni ili parcel. broj	Vrst nekretnine	Emlak		Erazi-mirija	Granice sa 4 strane	Površina			Kupovnina ili sadašnja vriednost	Opazka
				čisti	pod mukatom			dunuma	aršina	usjeva		
								broj		oka		
	(Sliede nekretnine).											

Potvrda.

Ja dole podpisani muhtar (knez) sela . . . tvrdim svojim podpisom i muhurom, da je . . . iz . . . pravi zakoniti vlastnik ovih na prvoj strani opisanih nekretnina, i da je iste . . . iz . . . . za . . for. dne . . . . 18 . prodao.

U . . . . dne . . . . . 18 .

Pečat Muhtar:

Predstojeći pravni posao potvrdjuje se, jer u smislu zakona o zemljištnom posjedu neima zaprieka.

Gornje nekretnine upisane su gruntovno na prodavaoca putem . . .
Vriednost istih iznaša:

	Emlak			Erazi-mirije	
Po otom. gruntovnici (ili po starih tapijah) .	for.	kr.	.	for.	kr.
„ poreznom katastru A. i B.	„	„	.	„	„
„ ustanovljenoj procjeni prama sadanjim okolnostim	„	„	.	„	„

U . . . . dne . . . . 18 .

Pred nama: Kotarski predstojnik. Kadija. Poreznik. Član uprav. vieća. Perovodja. Prodavaoc. Kupac.

Ovjerovljeni prepis takova očitovanja uručuje se poreznom uredu, da odmjeri prenosne pristojbe, dočim se izvor sa starimi tapijami ili hudžetima pridržaje kod kotarskoga ureda u zbirci izprava, a dotičniku izdaje se po kotarskom uredu redovita tapija u sliedećem obliku:

Tek. br. 10.015.

Erazi-Mirie Tapija.

A. Reg. st. 131. iz g. 1889.

za Hamdu Bašića iz Žvornika o pravnom posjedu dole opisane od brata Rašida Bašića iz Zvornika kupljene $^1/_2$ oranice u površini 4 dunuma (80 oka usjeva).

Ta oranica leži u selu Trišiću zove se „Bara“, a ima granice:
od iztoka Alija Tišić,
„ zapada šuma,
„ juga put,
„ sjevera vlastnik.
Vriedi 60 for.

Prenosna pristojba od 2 for. 40 kr. i pristojba za tapiju sa 10 kr. uplaćena pod B. Reg. str. 133.

Kotar. ured. U Zvorniku 12. marta 1889. Kadija. Medžliss. Poreznik. Perovodja. Kotarski predstojnik. Pečat.

Tapije izdaju se kao i one za mulkovne nekretnine u dva jednakoglaseća primjerka, od kojih se jedan izreže iz juxta-knjige i izdaje stranci, a juxta-knjiga ostaje sa drugim primjerkom u sbirci uredovnih izprava kod kot. ureda pohranjena.

Erazi-mirijska tapija imade u cielom obsegu utisnut grb bosanski na modroj boji.

Premda je postupak pred tapijskim povjerenstvom točno označen, ipak je ostao stari nedostatak tapija, jer se i sada redovito nekonstatuje faktično posjedovno stanje na licu mjesta, nego se uzimlju za podlogu kazivanje stranaka, stare tapije i nepouzdane potvrde seoskih starješina.

Pošto je prodaja, miena erazi-mirijskoga zemljišta bez odobrenja oblasti po § 36 ništetna, to se naravski i ugovor sklopljen medju strankami izvan tapijskoga povjerenstva nemože smatrati perfektnim, a zato nemože se ni tužiti na izpunjenje takovoga ugovora, naime na izdanje očitovanja (takrira), na naplatu kupovine ili ostatka ove, na propadnuće dane kapare ili plateža dvostruke kapare, na platež odustatnine. Što je koja stranka na temelju takova neperfektna ugovora drugoj stranci dala, može natrag tražiti jedino sa titula „condictio indebiti“ za slučaj, ako protustranka nebi htjela na temelju medjusobnoga utanačenja dragovoljno pristupiti pred tapijsko povjerenstvo radi izdanja očitovanja (takrira).

Po ustanovi § 116 zakona od 7. ramazana 1274 je zalaganje erazi-mirijskih nekretnina zabranjeno; nu dozvoljena je uz odobrenje oblasti prodaja nekretnine vjerovniku kao sigurnost uz uvjet, da je kupac obvezan kupljenu nekretninu odmah natrag vratiti prodavaocu, čim mu ovaj dug plati. Ovakovi ugovori sklapali su se slično onim, kod takove prodaje mulkovnih nekretnina spomenutim kupoprodajnim ugovorom u formi t. z. firag-bil-vefa i firag-bil-istiglal, a sklapali su se takodjer i uz t. z. devrije-punomoć onako, kao i kod mulkovnih nekretnina (§ 117).

Nu već tapijskim zakonom od 8. džemaziul-evela 1275 (1859) je zalaganje erazi-mirijskih nekretnina izrikom dozvoljeno, te propisan oblik, u kojem se ista obaviti imadu. Vjerovnik i dužnik imadu naime doći pred oblast te naznačiti površinu i granice zemljišta, koje će se založiti, zatim iznos duga i visinu kamata, koji nesmiju prekoračiti zakonitu visinu, naime 12%, te stipulirati založenje. O takovom zalogu sastavi se zapisnik, te se vjerovniku izda uredovna potvrda i uruči mu se tapija, glaseća na založenu nekretninu; kasnije pako nastala je praksa, da se je tapija zadržala kod oblasti, a vjerovniku izdala t. z. rehin-tapija (založna tapija).

Buduć uvjetne prodaje za osiguranje duga, naime: firag-bil-vefa i firag-bil-istiglal tapijskim zakonom nisu izrikom zabranjene, to su se iste i nadalje mogle sklapati, nu zakonom od 23. ramazana 1286 (1869) odredjeno je, da se imadu obaviti pod gore spomenutimi formaliteti tapijskoga zakona o zalogu.

Poslje ustrojenja tapijskih povjerenstva biva zalaganje nekretnina pred tapijskim povjerenstvom uz obdržavanje istih formaliteta kao kod prodaje nekretnina. Vjerovnik i dužnik naime dodju pred tapijsko povjerenstvo, te dadu pred istim očitovanje (takrir), da jedan svoju nekretninu zalaže drugomu za dužnu svotu na stanovito vrieme, a ovaj drugi da taj zalog prima. Po strankah donesene izprave o dotičnoj nekretnini pridrže se kod kot. ureda, dočim se vjerovniku izdade potvrda ob obavljenom založnom pravnom poslu i to u sliedećoj formi:

A. Reg. st. 1310.

Potvrda.

Podpisani ured potvrdjuje ovim, da je Meho Aličić iz D. Tuzle, glasom očitovanja pred tapijskim povjerenstvom od 14. novembra 1889, na drugoj strani opisane nekretnine svomu vjerovniku, pupilarnoj gromadi Hadži Mehmeda Hadžieffendića iz D. Tuzle, da se osigura njegova tražbina od 120 for., zaista i dobrovoljno u zalog dao i da je to pravo zaloga na temelju onoga očitovanja, kao i na temelju prinešenih i u pohranu kod ovoga ureda primitih izvornih izprava trijuh tapija i jednoga hudžeta u registru o zalozih pod stav. 272 redovito uknjiženo.

Pristojba od uknjiženoga prava zaloga u iznosu od 2 for. 86 kr. uplaćena je pod F. Reg. st. 25.

Kotarski ured u D. Tuzli 14. novembra 1889. Kadija. Kotarski predstojnik. Poreznik.

Na drugoj strani ovakove potvrde nalazi se skrižaljka isto takova, kao kod očitovanja o prodaji nekretnina, te se u istu unesu i opišu založene nekretnine.

Radi evidencije unašaju se ovakovi zalogi u posebne registre (tapijske i založne registre), koji se prema potrebi napose ili zajednički vode.

Ovakova zalaganja prijala su veoma lihvarstvu, jer je dužnik založenu nekretninu obično predao vjerovniku u posjed i uživanje mjesto kamata sve do plateža duga. Nu naredbom zem. vlade od 17. augusta 1889 br. 70.829/III. stalo se je toj nepodobštini na put time, da su tapijska povjerenstva nesamo ovlaštena, nego i dužna neprihvatit davanje zaloga, ako bi stranke ugovorile više nego li zakonite kamate, koje po § 1. dodatka k zakonu o kamatah iz g. 1268, od 16. ševala 1280, iznose godišnjih 12%. Isto tako je ovom naredbom i sudovom preporučeno, da primajuć zajamne ugovore u zapisnik vazda imadu pred očima propis § 26 tapijskoga zakona od 8. džemaziul-evela 1275 (1859), glasom kojega stranke kod zalaganja nekretnina imadu naznačiti iznos duga i visinu kamata, koje nesmiju prekoračiti zakonite kamate, a za slučaj da utanačenja stranaka prekorače postojeći propis zakona, da uzkrate sudbeno primanje založnoga ugovora.

(Sliedi.)

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Ako se u fundacionalnoj ispravi, na temelju koje neprieporno postoji dobrotvorna zaklada za vjekovito njegovanje siromašnih bolestnih ljudi, pozvani na to njegovatelji bolestnikâ (zakladnjaka) ovlašćuju, da vindiciraju zakladnu imovinu, ako bi se možda odtudjila svrsi zaklade, i da vrše volju zakladatelja, tim spomenuti njegovatelji ne postaju daroprimci odnosno vlastnici zakladne imovine. — Upravitelj stvari već ju kao takov ne može dosiesti (§§ 960, 1462, 1464 ogz.).

(Svršetak.)

Više sudište u Pragu osudom od 11. prosinca 1890 br. 22.099 odbaci priziv tužitelja, te potvrdi osudu prvoga suda. **Razlozi:** Ako tužeći konvent milosrdne braće misli u svom prizivu, da se iz rieči 21. alineje zakladnice dtto. K. 15. rujna 1711, a napose iz one odredbe ove alineje, po kojoj da grof Sp. ovlašćuje K-ske FF. misericordiae, da mogu gospoštinu Gr. vindicirati — dakle da se odatlje vidi, da je zakladatelj namjeravao njemu, t. j. konventu gospoštinu Gr. darovati: to se mora takovoj misli najprije suprotstaviti, da zakladatelj nije nigdje odredio, neka se ustroji konvent milosrdne braće i ovomu da je darovana imovina predana za to, da sa prihodom i koristmi gospoštine razpolaže kako ga je volja i u zakladnici označene zavode i osobe uzdržaje, nego baš protivno zakladatelj odredjuje jasno i neposredno, da hoće da se podigne hospital, pak samo medju onimi odredbami, koje su potrebite, da se hospital aktivira i dalje rukovodi, sadržaje se i potanko označena ingerencija stanovite količine FF. misericordiae. Već odatlje sliedi, da zakladatelj nije imao onakove nakane, kakovu kod njega predpostavljaju milosrdna braća. Neispravnost mišljenja milosrdne braće vidi se nadalje iz 23. alineje citirane zakladnice, u kojoj se veli, ako milosrdna braća nebi htjela dûžnosti u citiranih točkah na sebe uzeti, ako nebi htjela prema intencijam zakladatelja preuzeti niti dvorbu bolestnika u bolnici, niti obavljanje ostalih po zakladatelju intendiranih posala, da se imadu mjesto 12 tako fundirane braće milosrdne uzeti i uvesti svećenici iz reda sv. Filipa Neria. Pošto stoji ta odredba i pošto je namjera zakladatelja jasno i očito izrečena, što on hoće i za čim ide, ne može biti ni govora, da je zakladatelj gospoštinu Gr. konventu milosrdne braće namienio. Ali i rieči citirane 21. alineje zakladnice ne samo da ne govore u prilog ovoj nakani, nego ju baš izključuju. Ta u toj alineji veli se: „ako bi se posjed ove fundacije oteo hospitalu, imade mu se opet povratit pomoćju moga roda, obrativ se na kraljevsku vlast, pa ako bi već drugi svjetovnjaci ili svećenici dobili u svoje ruke ovu zakladu, bit će ipak FF. misericordiae vlastni vindicirati zakladu ovu ili gospoštinu sa svimi pripadnostmi; a ta braća dužna su ovu moju volju za sva vremena vršiti. („Und dafern bemeldete arme Spitäler von Posses sothaner Fundation verstoszen werden möchten, so soll doch dieses Spital sammt allen ihnen eingeräumten Rechten Niemand Andern, als ihren armen Leuten mit Hilf und Beistand meines Geschlechtes durch Anrufung königlicher Macht hinwiederum eingeräumt werden, und wenn schon andere geistliche und weltliche dieser Stiftung oder auch der völligen Herrschaft sich wirklich bemächtigt hätten, werden gleichwohl Sie FF. Misericordiae befugt sein, diese meine Stiftung oder auch die Herrschaft mit allen Appertinentien zu vindiciren und diese meine Meinung mit der jezt verordneten Bedienung und Unterhaltung 100 armer Männer und bemeldeten Priestern; wie auch obspecifirten Bedienten auf ewig zu vollziehen“). Sad, pošto stoji gore navedena odredba, da ova bolnica sa svimi, gore navedenim siromašnim ljudem pripadajućimi pravi nikomu drugomu nepripada, nego ovim samim, to se neda razumieti, kako mogu FF. Misericordiae iz njim pripadajućega prava vindiciranja izvoditi, da je na nje prenesena gospoština Gr.; to se može tim manje razumieti, ako se uvaži, da zakladatelj u 23. alineji zakladnice izrikom veli, da se neopozivno i za sva vremena utemeljuje zaklada za 100 siromaka. Nije zato izdana naredba od 28. travnja 1739, što je zakladatelj milosrdnoj braći zapisao gospoštinu Gr.; nego iz spomenutih isprava vidi se, da odnošaj FF. Misericordiae prama fundaciji Gr. nikada nebijaše odnošaj vlastnosti; subjektom vlastnosti ove fundacije, kojoj pripada gospoština Gr., vazda se je smatrala jedino hospitalna zaklada u Gr., pak jer je tako bilo, to su braća milosrdna mogla samo na ime zaklade hospitalne raditi i biti uvedena u upravu. Sve dakle posljedice, koje tužitelj iz ovoga uvedenja izvodi, posvema su neopravdane, ne mogu se održati. Nadaljo odavlje sliedi, da nije bilo pravnoga razloga za tuženu hospitalnu zakladu, da podnese „odpor“ proti upisu u zemljištne kvaterne. Ali i upis „Possedirt K-ser FF. Misericordiae zu Handen der Gr. Hospitalstiftung“ ne može značiti, da su milosrdna braća vlastnici imovine zakladne. Jer ako se i ne gleda na to, da se na nje uporavljaju tada postojeći amor. zakoni (Amortisationsgesetze), koji braću milosrdnu izključuju od takova tečenja, te odredbu, povladjujuću ovako njihovo stečenje, proglasuju nevaljanom (dvor. dekret od 23. ožujka 1809 br. 887 sbr. p. z.) — ako se dakle ne gleda na ovo: to upis sam glede braće milosrdne neznači drugo, nego odnošaj mandata; a po § 1 patenta o zem. knjigah od 22. aprila 1794 sbr. p. z. br. 171 upisom u glavnu knjigu zemljišt. osniva se stvarno pravo samo u toliko, u koliko mogu u zem. kvaterne unesene isprave dokazati pravovaljanost učinjena upisa; dotične pako isprave, kako je već spomenuto, nedokazuju naslova vlastnosti milosrdne braće na gospoštinu Gr. Prema tomu nije nimalo spisom protivna tvrdnja, da su FF. Misericordiae samo kao upravitelji uvedeni u gospoštinu Gr. O tabularnoj dosielosti moglo bi se po § 1467 ogz. samo onda govoriti, da je tužeći konvent unesen kao vlastnik gospoštine Gr. u glavnu zemljištnu knjigu i da je od toga upisa izteklo zakonom normirano vrieme od 3 dotično 6 godina. Nu ovo prvo nije se sgodilo, kako je dokazano, zato se i nesmije tvrditi, da je neispravno mnenje prvoga suda, da ovdje o dosielosti u smislu § 1467 ogz. ne može biti ni govora. Ali tužitelj nije dokazao stečenja vlastnosti gospoštine Gr. ni 40-godišnjim posjedom, jer ovdje neima predpostava § 1460 ogz., kako je to već prva molba dokazala; pače tužbi se protive odredbe §§ 957, 960 i 1462 ogz.

Previdnu žalbu tužiteljevu odbaci vrhovno sudište bečko riešenjem od 2. travnja 1891 br. 2451. Razlozi: Osude nižih sudova niti sadržavaju kakovu ništetnost, niti očitu nepravednost, pače sasma su prema zakonu i stanju spisa, zato se i ne mogu promjeniti, jer ne ima po dvor. dekretu od 15. februara 1833 br. 2593 sbr. pr. z. zahtievanih za to predpostava. Nu gledeć na ono što se veli u previdnoj žalbi, opaža se sliedeće: Sve što se navodi u parbenih spisih tužitelja i čim hoće da se dokaže, da je spomenuta hospitalna zaklada čisto crkvena, kao i sve odatlje izvadjane posljedice, nespadaju više pred sudove, jer su na to ovlaštene oblasti jur svoju rekle na štetu tužećega konventa milosrdne braće. U replici tvrdi se, da se tužba upire na privatno-pravni titul darovanja, na nasljedno uvedenje, na gruntovni upis i na dosielost providjenu zakonskimi potrebštinami. Nu tužitelj nije ni s daleka dokazao, da je grof Sp. gospoštinu Gr. darovao konventu milosrdne braće u K. J. ne gledeć na to, da se iz postojećih isprava nipošto jasno nevidi, da je u vremenu, kad bijahu obie zakladnice sastavljene, u mjestu K. obstojao kakov konvent milosrdne braće, kojemu bi se bila mogla darovati gospoština Gr., sliedi nedvojbeno iz zakladnice, da je grof Sp. u dokaz „priznanja i zahvalnosti za milosti od Boga mu podieljene i za obilje svjetovnoga blaga, na veću slavu, čast i poštenje blažene djevice Marije, zatim da se unapredi blagostanje i spas kršćanskih duša, a poglavito za uzdržavanje nekolicine siromašnih i jadnih ljudi“, utemeljio hospital, i pošto „glavna svrha ove fundacije ili zaklade hospitala principaliter je u tom, da tako spomenuti siromašni ljudi kao i druge za to nuždne osobe budu obskrbljene zajedničkim uzdržavanjem i hranom“, to je u tu svrhu darovao gospoštinu Gr. sa svimi pripadnostmi. Grof Sp. ustanovi broj „siromašnih ljudi“ na 100, te označi i broj onih „drugih potrebitih osoba“, koje da se tu nadju (n. pr. 2 kuhača, 2 švelje, 2 podvornika, 12 milosrdne braće, a medju ovimi 2 svećenika, 1 liekarnik, itd.), opredieli svakoj ovih osoba, što će imat raditi i koja će joj biti plaća. Milosrdna braća bijahu napose dužna čitati jutarnju misu, zatim mise za zakladatelja (šest na tjedan), siromašne bolničare revno dvoriti, i t. d. U zakladnici negovori se ništa ob upravi kakovoj, koja bi pripadala redu braće milosrdnika ili komu drugomu, nego se samo odredjuje, da se višak prihoda ima obratiti na uzdržavanje i njegovanje siromašnih staraca. 12 milosrdne braće dakle, koje pozva zakladatelj, nisu po tom nikakovi daroprimci, nego kao i druge od zakladatelja pozvane osobe, pomoćni organi, da se izvede zaklada, koji imadu ustanovljena beriva i izvjestni svoj djelokrug. A da zakladatelj nije ni mislio na to, da daruje tobožnjemu konventu milosrdne braće gospoštinu Gr., razabire se i odatlje, što je ovlastio biskupa u Kraljičinom gradcu, da ako proti svakomu očekivanju milosrdna braća nebi htjela u gornjih točkah navedene dužnosti preuzeti, ako nebi htjela niti dvoriti siromašne bolničare, niti vršiti ostalih dnevnih dužnosti, da može mjesto fundirane dvanaestorice milosrdne braće uzeti i uvesti svećenike kongregacije sv. Filipa Neri-a. U dodatku zakladnice, u kojem se prvi put spominje „prior“ uz dvojicu svećenika u zakladnici navedenih, veli se doduše, da se uprava gospoštine Gr. prepušća milosrdnoj braći; ali car Karlo VI. nije odobrio ovu odredbu, nego je predao administraciju rečene gospoštine kćeri zakladateljevoj ad dies vitae; dalnju odredbu poslje smrti ove pridržao sebi i svojim nasljednikom, te odredio, da FF. Misericordiae imadu u svoje vrieme zamoliti, da im se preda uprava imanja. Carica Marija Terezija odrieši groficu Sp. na vlastitu molbu uprave gospoštine Gr., te povjeri upravu takodjer na prošnju grofičinu milosrdnoj braći, i tom prilikom izreče: „premda bismo mogli dvojiti o tom, je li dobro, da se uprava gospodarstva povjeri FF. Misericordiae, pošto oni prema svojoj uredbi imadu vršit svoje svećeničke dužnosti i dvoriti bolestnike, pa bi se mogli usljed obsežnih gospodar. posala odvraćati od ovih svojih zadataka“, to ipak predaje upravu FF. Misericordiae dotle, „dok budemo vidili, da li se i kako se ona kod njih vodi“, ali uz priuzdržaj, da FF. Misericordiae imadu svake godine polagati račune povjerenstvu, postojećemu u Pragu za stvari zakladne, da bez posredovanja toga povjerenstva nikakove „dispositiones extraordinariae“ nepreduzimlju, nikakovih kapitala neulažu, a suviške svake godine povjerenstvu prijavljuju. Nije moguće prekarističnu narav ove, milosrdnoj braći povjerene, uprave jasnije izraziti, nego li je ovdje učinjeno. Na temelju toga previš. odpisa uvedena su milosrdna braća u upravu gospoštine Gr. A prema svemu ovom nemože biti dvojbe, da grof Sp. gospoštinu Gr. sa pripadnostmi nije darovao milosrdnoj braći ili tobože u K. postojećemu kakovomu konventu uz obvezu, da uzdržaje po njem utemeljeni hospital, nego da je hospital sam nadaren; da su milosrdna braća, dotično konvent njihov pozvana jedino da kao pomoćni organ rade na ostvaranju zaklade, kao što su pozvane i druge osobe u zakladnici navedene, da im je opredieljen izvjestni djelokrug i doznačena stalna beriva, a kasnje da im bijaše povjerena uprava imovine i to do opoziva i bez ikakva prava dispozicije. Iz svega dakle biva jasno, da FF. misericordiae nikada neposjedovahu gospoštine Gr., nego da su njom do opoziva samo upravljali, svoje dužnosti imali vršiti, zato bi po njih uztvrdjen posjed bio neistinit i s toga nepošten; po njih uztvrdjena dosielost po § 1464 ogz. je izključena, pa to i onda, kad bi bila istina, da je konvent milosrdne braće u K. u gruntovnicu kao „possessor“ upisan, što ipak nije, kako se dokazuje u razlozih osuda nižih sudova.

Iz „Allg. oest. Ger.-Ztg.“ preveo L.

Pod obćenitim izrazom gpp. „pokretnosti“ u ovršnoj molbi nerazumievaju se i knjižne tražbine ovršenikove; ako ovrhovoditelj želi i ove pod ovrhu uzeti, mora ih izrikom u molbi navesti.

Kralj. sudbeni stol u Petrinji dozvolio je odlukom od 21. prosinca 1889 br. 2352 prisilnu dražbu pokretnina D. B. u Sisku radi namirenja dužnih J. B. 4000 for. spp. uz predbježnu ovršnu pljenitbu i procjenu istih te za izvedenje zamolio kr. kot. sud u Sisku.

Prigodom izvedenja ovrhe budu zaplienjene i knjižne tražbine ovršenikove.

Kr. kot. sud u Sisku odlukom od 31. prosinca 1889 br. 10.019 te u riešenju izviešća ob obavljenoj pljenitbi, izlučio je izpod ovrhe zaplienjene knjižne tražbine, jer prisilna dražba istih kao takovih po ovrhovoditelju ni zatražena, a ni po sudu dozvoljena nije.

Ovu je odluku potvrdio kralj. banski stol rješenjem od 29. siečnja 1890 br. 2019 s razloga, što se po § 23 i 24 zakona od 17. prosinca 1876 (br. 1 Sbornika od god. 1877) ovrha provesti ima samo glede onih pokretnosti, o kojih odredjuju §§ 526, 529 te 533—537 gpp. kako se ima plienitba i popis obaviti, a pošto se § 24 prenavedenog zakona izrično pozivlje na sada navedene §§ gpp., to se neimaju medju pokretnosti navedenimi u razdielu C. dielu II. zakona od 17. prosinca 1876 razumjevati nikakove tražbine, koje se imadu posebnim, u gpp. naznačenim načinom, pod ovrhu uzeti.

Nerazumjevaju se s toga pod obćenitim izrazom „pokretnosti“ u ovršnoj molbi i knjižne tražbine ovršenikove, već ima ovrhovoditelj, ako želi pod ovrhu uzeti osim pokretnosti, u pogledu kojih se ima pljenitba obaviti po propisih §§ 526, 529, 537 gpp., i tražbine ovršenikove, ove izrično u molbi svojoj iztaknuti, da može prvi sud u tom pogledu shodnu odredbu izdati obzirom na posebne za to u parb. post. označene propise.

Ove rješitbe potvrdio je kr. stol sedmorice rješenjem od 9. travnja 1890 br. 870 kao po zakonu opravdane te jer §§ 473—478 gpp. odredjuju poseban postupak za slučaj onaj, kad vjerovnik želi, da vodi ovrhu na privatne tražbine ovršenikove, pa jer prenavedeni propisi gpp. nisu izvan krieposti stavljeni niti preinačeni ovršnom novelom od 17. prosinca 1876, već se imadu i nadalje obdržavati (§ 33 ovršne novele). *M.*

Podsudnost kauzalna kr. kotar. suda u prieporih iz pogodba zakupnih i najamnih (§ 1 naredbe minist. pravosudja od 17. prosinca 1858 br. 234 d. z. l., § 14 sl. b. sudovnika i § 6 ogz.).

Tužbu Josipa Schmidta proti mjestnoj obćini Jovanovac, po knezu Josipu Kernu, radi plateža dužne zakupnine od 282 for. spp., odbio je kralj. sudbeni stol u Osieku a limine sliedećom odlukom od 10. siečnja 1891 br. 53: „Vidiv, da je ovaj sudbeni stol po § 14 sl. b) sudovnika nadležan za tužbe u koliko ne pripadaju sudu osobitomu, sudu kauzalnomu ili molbi realnoj; pa vidiv, da je za priepore iz pogodba uporabnih po § 1 naredbe ministar. pravosudja od 17. prosinca 1858 broj 234 d. z. l. izključivo nadležan kotar. sud, u kojega kotaru uporabni predmet leži: to se ova tužba radi očite nenadležnosti ovog suda po § 1 sudovnika odpućuje i vraća tužitelju“.

U podnešenom utoku tvrdi tužitelj, da se ministar. naredba od 17. prosinca 1858 ne proteže na sve priepore iz pogodba uporabnih, jer da po § 1 te naredbe samo odpovjedanje i povraćanje u zakup ili najam uzetih zemalja, sgrada, itd. tamo spada. Kada se dakle radi o prieporu, koji se tiče n. pr. samo odštete radi prekinuća uporabne pogodbe prodajom stvari, to onda neće biti mjesta postupku po ministar. naredbi od 17. prosinca 1858, jer se § 1 te naredbe ne proteže na takav priepor iz uporabne pogodbe. Poziva se na riešenje vrh. sud. u Beču od 30. srpnja 1872 (Gl. Ung. br. 4672); zatim, da kad se radi samo o utjeranju dužne zakupnine ili najamnine, ne odlučuje nadležnost suda § 1 rečene minist. nar.; poziva se na § 2 zak. o mal. post. i na § 23 zak. o. mjest. sud., po kojih se zakupnine ili najamnine mogu utužiti i pred mal. sudcem, odnosno i pred mjestnim sudom. Pošto je pak ovdje tužena obćina radi plateža zakupnine, to je po § 14 sl. b) sudovnika nadležan sudbeni stol.

Kr. banski stol riešenjem od 19. veljače 1891 br. 4056: „Kad tužitelj tražbinu svoju izvodi iz uporabne pogodbe, odnoseće se na nepokretnine, te kad § 1 min. nar. od 17. prosinca 1858 br. 234 d. z. l. za svekolike parnice te vrsti izključivo i bez svake iznimke kako glede osobe tuženika, tako i glede vrsti tražbine, koja se izvodi iz uporabne pogodbe, odredjuje nadležnost kausalnu onomu kot. sudu, u kojega se kotaru nalazi predmet uporabni, te se to obćenito pravilo ne može smatrati promienjenim ustanovom § 23 in fine zak. od 3. listopada 1876 o mjestnih sudovih, kojom se čini iznimka glede nadležnosti za utjeravanje uporabnina u pogledu onih maličnih iznosa, koji su § 21 pomenutog zakona doznačeni razpravljanju i rješavanju mjestnih sudova, pošto se iznimke imaju strogo interpretirati te ne mogu služiti temeljem za analogno extensivno tumačenje — odbaciv utok potvrdi napadnutu odluku sudbenoga stola s razloga u njoj navedenih, koji su u skladu sa jasnim slovom zakona (§ 6 ogz.).

U izvanrednom previdnom utoku razvija tužiteljev zastupnik svoj nazor, da su usljed rečenih §§ zakona maličnog i zakona o post. pred mjestnimi sudovi izuzete sve tužbe o prieporih, kad se utužuje samo zakupnina ili najamnina, od absolutne podsudnosti § 1 rečene min. naredbe, jer da nema razloga, zašto bi samo tražbine kad neprelaze iznos na pr. 100 for., izuzete bile.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 12. lipnja 1891 br. 1312 odbaci izvanredni previdni utok tužitelja Josipa Schmidta po § 318 gpp. kao nedopustiv. Priobćio *S. P.*

Ako stranka nepotraži lieka proti odredbi polit. oblasti, te koja postade tako pravomoćnom, ne može se tužiti na kakovu krivicu.

A. B. tuži sudu ostavinu P. R., zastupanu po skrbniku na čin S. R., pa i ovoga potonjega, da su kao zakupnici revira „bieli golub“ u St. V. dali njegovu krčmu, u zakupnom reviru „magazin“ kbr. 450 St. V. nalazeću se zatvoriti od 29. rujna 1885 do 29. rujna 1888, pa od ovoga vremena sve do današnjega, tako mu uskratili vršenje regalnoga prava točenja te mu tim nanieli štetu od 2840 for. 89 novč.; zato traži, da mu imadu ovu svotu zajedno sa 6% kamati, tekućimi od 29. rujna 1885 isplatit, a tako i naknaditi svaku dalnju štetu, koju bi imao dok bude krčma zatvorena.

Kr. kot. sud u Vukovaru osudom od 28. lipnja 1890 br. 8474 odbije tužbu te osudi tužitelja, da tuženikom naknadi parbeni trošak.

Razlozi: „U djelu tuženika neleži nikakova krivnja. Tuženici su podnieli prijavu proti tužitelju, da obrane svoj interes, da uzmu u zaštitu svoje pravo, koje su smatrali da je povredjeno tim, što je tužitelj otvorio krčmu u kući broj 450, gdje po pogodbi njihovoj sa A. V., kao podzakupnicima, krčme nije smjelo biti. Tu prijavu su tuženici podnieli nadležnoj političkoj oblasti, koja je na temelju obavljenih izvida krčmu zatvorila, usljed česa je ona i dan danas (barem do dana tužbe) zatvorena. Na tom putu je tužitelju bilo prilike, da izhodi otvorenje krčme, a pošto on nije uspio ni do danas krčmu otvoriti, znak je, da je odredba, da se krčma zatvori, opravdana i da je prijava tuženika opravdana bila. Kad je tako, onda se ne može reći, da su tuženici krivi, što je tužitelju zatvorena krčma, niti mogu odgovarati za njegovu štetu. Tužiteljev zahtjev nema nikakovoga uporišta u zakonu, niti se može subsumirati pod ustanove poglavja 30 ogz.

Kr. banski stol osudom od 3. rujna 1890 br. 19.339 potvrdi prizivnu osudu s razloga ovih: Zahtjev svoj temelji tužitelj na tom, što su tuženici učinili prijavu vlasti političkoj, koja je tužiteljevu krčmu dala zatvoriti, te koja je i danas zatvorena. U samom činu prijave neleži na strani tuženika krivnja, a to tim manje, što je tužitelju prosto stojalo odredbu političke vlasti pravnim liekom napadati i poprimiti propisani put, da se uzpostavi stanje prijašnje; ali on niti netvrdi, da je to učinio, a niti je učinio poslje riešitbe kr. zem. vlade odjela za unutarnje poslove od 25. siečnja 1884 br. 46.884.

Od tuda sliedi, da nisu tuženici krivi, da krčma tužiteljeva nije otvorena, a niti je ustanovljeno, da je krčma zatvorena s neopravdane njihove prijave.

Kralj. stol sedmorice odsudom od 26. veljače 1891 br. 31. odbaci izvanredni previd tužitelja s razloga, što u suglasnih osudah nižih sudova nepredleži nijedan od uvjeta § 335 gpp., koji bi podoban bio opravdati izvanredni previd“. *Milan P. Jovanović.*

„Da se može voditi ovrha na nepokretnosti na temelju osude izrečene po bagatelnom postup. ili po zakonu od 3. listopada 1876 o mjestnih sudovih, mora mjestni sud svjedočbom svojom izkazati, da je ovrha na pokretnine ostala bezuspješna, a nije dovoljno, da bezuspješnost ove ovrhe bude dokazana po kr. kot. sudu, koji je dozvolio ovrhu na pokretnine i dao izvesti po svom izaslaniku, koji je izvjestio, da je pokušana ovrha na pokretnine ostala bezuspješna“.

M. T. tužio je A. T. sudu i tražio da mu plati 30 for. 75 nč. — Kr. kot. sud u Krapini kao nadležni sud osudom od 27. rujna 1889 br. 8684 naloži tuženomu, da onaj dug plati u roku od 8 dana.

Kad tuženi tomu udovoljio nije, zamoli tužitelj molbom de praes. od 25. rujna 1890, dakle poslje tri godine za prisilnu prodaju tuženičkih pokretnina. Ovoj molbi je kr. kotar. sud u Krapini odlukom od istoga dana udovoljio i povjerio izvedenje ovrhe u smislu §§ 61 do 77 zakona od 3. listopada 1876 za mjestne sudove podvorniku M. P.

Isti je ovrhu izveo, nu ova je ostala bezuspješna radi pomanjkanja pokretnina, te je njegovo izvješće kr. kotarski sud u Krapini primio na znanje i odlukom od 9. listopada 1890 br. 8464. stranke ubavjestio, da ovršnik za mobilarnu ovrhu prikladnih stvari ne ima. Tužitelj usljed toga molbom pr. 25. listopada 1890 br. 1687 zamoli ovršnu uknjižbu prava zaloga na dužnikove nepokretnosti. Toj molbi je kr. kotarski sud odlukom od 25. listopada 1890 udovoljio; nu ovršenik podnese proti toj odluci utok, a kr. banski stol riešenjem od 20. svibnja 1891 br. 10.942 uvaži utok, preinači prvomolbenu odluku tako, da se ovrhovoditelj sa svojom molbom pr. 25. listopada br. 1687, kojom traži ovršnu uknjižbu prava zaloga odpućuje i to s razloga: Vidiv, da vjerovnik radi tražbine, za koju je mjestni sud nadležan dozvoliti ovrhu (na § 61 zakona od 3. listopada 1876) samo onda može zamoliti sud, da mu dozvoli ovrhu po zakonu od 17. prosinca 1876, ako se je izkazao svjedočbom mjestnoga suda, da se ovrha na pokretnosti nije mogla provesti radi pomanjkanja pokretnina (§ 2 zak. od 6. travnja 1881); vidiv, da kotarski sudovi uporabiti imadu (§ 91 m. p.) propise sadržane u §§ 61 do 77 zakona od 3. listopada 1876 o mjest. sudovih u onih slučajevih, u kojih u maličnom postupku dozvoljavaju ovrhu — obnašao je itd.

Priobćio dr. *R. M.*

B. Kazneno.

Po § 2 slovo g. kz. može se „neodoljivom silom“ braniti samo onaj, koji „bez svoje krivnje“, po drugoj osobi bude postavljen u takov položaj, da „silom“ protupravni napadaj od sebe odbije. — Pitanje: „da li korektan ili nekorektan postupak gradjanskoga suda može uplivati na kažnjivost ili nekažnjivost čina, koji podpada pod ustanove kaznenoga zakona?

Kr. državno odvjetničtvo u Požegi tuži J. D., dnevničara kod kr. kot. oblasti u Novojgradiški radi zločinstva prevare §§ 197 i 199 a. kz. i radi prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva „pronevjerenjem“, § 461 kz., a počinjenih tim, što je g. 1887, bivši obćinskim ovrhoviditeljem u Cerniku, po Nikoli Ugrešiću u ime poreza uplaćenih 8 f. za sebe zadržao, zatim što je u gradjanskoj parnici Nikole Ugrešića proti njemu radi ovih 8 f. — dakle u vlastitoj stvari — himbenim načinom 10. prosinca 1888 pred kr. kot. sudom u Novojgradiški kao bagatelnim sudom položio proti svomu najboljemu znanju i uvjerenju krivu prisegu: „da je istina, da on od Nikole Ugrešića u ime poreza 8 f. primio nije“ — čim je zaveo kralj. kotar. sud u bludnju, a Nikoli Ugrešiću nanio štetu od 8 for.

Kr. sudb. stol u Požegi osudom od 16. lipnja 1890 br. 1941 proglasi ga krivim samo prekršaja pronevjerenja § 461 kz., a odrieši ga od obtužbe radi zločinstva prevare §§ 197 i 199 a. kz. temeljem § 250 toč. 3 kp.

Riešenje od obtužbe obrazloži osuda: „jer da je čin po J. D. izveden usljed neodoljive sile (§ 2 sl. g) kz.); da je kr. kot. sud kao bagatelni sud u Novojgradiški nepravilno postupao, dosudivši J. D. prisegu, a morao je iz samoga sadržaja tužbe viditi, da se radi o činu, koji spada pred kazneni sud, pa je imao ustupiti spise ovomu na postupanje, a ne dosuditi prisegu, koju je obtuženi J. D. položio pod pritiskom moralne sila, jer da nije položio prisege, bio bi se eo ipso priznao krivcem prekršaja pronevjerenja § 461 kz.

Proti ovomu odriešujućemu dielu osude podnese državno odvjetničtvo ništovnu žaobu, a kr. stol sedmorice kao sud kasac. odredi u smislu § 282 IV. k. p. javnu razpravu, pa zatim osudom od 21. veljače 1891 broj2783 ex 1890 dokine napadnuti dio osude prvoga suda te ujedno proglasi obtuženoga Janka D. krivim zločinstva prevare, označenoga u § 197 i 199 a. kz., pa ga radi toga i radi preostaloga prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, označenoga u § 461 k. z., osudi po § 204 k. z. obzirom na § 35 k. z. na težku tamnicu od 3 mjeseca, dočim se prvosudna osuda u nenapadnutom dielu ostavlja netaknutom".

Razlozi: Presudni sud ustanovio je, da je Nikola Ugrešić platio obtuženomu Janku D. u ime poreza svotu od 8 f., a obtuženik nije te uplate proveo niti u poreznoj knjižici, niti u uplatnom dnevniku, već je tu svotu pronevjerio; da je obtuženik u parnici po oštećeniku Nikoli U. radi te svote proti njemu povedenoj pred kr. kot. sudom kao bagatelnim sudom u Novojgradiški položio nagodjenu krivu prisegu sadržaja: da on od Nikole Ugrišića 8 for. u ime poreza nije primio. Presudni sud drži, da je kažnjivost toga djela obzirom na § 2 lit. g) izključena, jer da je kr. kot. sud u N. G. nepravilno postupao dosudivši obtuženiku onu prisegu, mjesto da odstupi spise kaz. sudu na daljnje uredovanje, te da je usljed toga obtuženik položio nagodjenu prisegu pod pritiskom moralne sile, jer da nije položio prisege, priznao bi se bio sam krivcem prekršaja § 461 kz.

Prema rečenom smatra postupajući sud, da je taj čin izveden usljed neodoljive sile — no prispodobiv sve po presudnom sudu ustanovljene i za temelj osudi uzete činjenice, bezdvojbeno se ukazuje, da je onom izrekom presudnoga suda, koja se odnosi na to pravno pitanje, da li je naime u ovom slučaju kažnjivost djela izključena, zakon povriedjen i krivo uporavljen, jer taj, tobože kažnjivost izključujući razlog § 2 lit. g) u istinu ne postoji, niti se može u nazočnom slučaju na korist obtuženika uporaviti s razloga, što je obtuženik pronevjeriv povjerenu mu svotu od 8 for. sâm prouzročio pogibelj, koja bi mogla po njega nastati radi toga čina usljed njegovoga istinitoga kazivanja; zatim s razloga, što se je obtuženik bez opravdane nužde nagodio na gore formuliranu prisegu, te ovu i položio, premda je mogao ovu i nepoložiti, a mogao se nagoditi na prisegu, koju bi imao položiti Nikola U. ili zatražiti preslušanje ovoga poput svjedoka.

Uvaživ ove okolnosti kao i to, da korektan ili nekorektan postupak gradjanskoga suda ne može uplivati na kažnjivost ili nekažnjivost čina, koji podpada pod ustanove kaz. zak. — i uvaživ, da po presudnom sudu ustanovljeni čin imade sva kriterija zločinstva prevare, označenoga u §

197 i 199 a. kz., pa da je s toga žalba ništovna kr. drž. odvjetničtva temeljem toč. 9. a. b. § 277 kp. opravdana — valjalo je, itd.

Priobćio *Krunoslav Klaić.*

Nije vojnički, nego je gradjanski kazneni sud nadležan (§§ 57 i 60 kp.).

Josipu P. iz Crnkovaca još god. 1885, kad je bio vojnik u aktivnoj službi kod 78. pješačke pukovnije baruna Šokčevića u Osieku, ukrade netko sat sa lancem vriedan 22 for. — Dana 2. listopada 1890 prijavi Josip P. kr. kot. sudu u Doljnjem Miholjcu, da je sat što mu je 1885 u Osieku ukraden, našao u Lovre B. iz Sv. Gjurgja, a lanac u Ane udove C. iz Sv. Gjurgja, kojim je Luka A. iz Sv. Gjurgja taj sat i lanac prodao, i da mu je taj sat i lanac ukrao Luka A., jer je i on g. 1885 kod iste pukovnije u Osieku bio vojnik u aktivnoj službi.

Poslje obavljene razprave kr. kot. sud u Dol. Miholjcu osudom od 24. listopada 1890 br. 848 proglasi Luku A. krivim prekršaja kradje po § 460 kz., jer je g. 1885 ukrao Josipu P. sat i lanac 22 for. vriedan, te ga po istom § 460 kz. osudi na zatvor od dva mjeseca, po § 330 kp. na troškove kaz. postupka i ovrhe kazne, i po §§ 307 i 310 kp. da plati Josipu P. odštete 22 for.

Osudjeni prijavi priziv jedino poradi izreke o kazni, moleć da mu prizivni sud kaznu snizi. Kralj. sudbeni stol kao prizivni sud u Osieku riešenjem od 1. travnja 1891 broj 1154 vidiv iz spisa, da je Luka A. upitnu kradju učinio god. 1885 kao u aktivnoj vojničkoj službi stojeći vojnik kod 78. pješačke pukovnije u Osieku na štetu Josipa P., takodjer bivšeg vojnika u Osieku; vidiv, da je kot. sud u Dol. Miholjcu kao očito ne nadležan imao, po § 57 kp. kao i po zak. čl. XL:1868 i § 62 z. čl. VI:1889 ob obranbenoj sili, odmah spise ustupiti nadležnomu vojničkomu sudu: ukine ureda radi poradi razloga ništovnog § 418 toč. 1 kp. i odnosno na predlog kr. državnog odvjetničtva po §§ 421 i 425 kp. te po § 60 kp. osudu kot. suda, te ovomu naloži, da spise ustupi nadležnom c. kr. vojničkomu sudu 78. pješačke pukovnije u Osieku; — što je ovaj dopisan od 14. travnja 1891 br. 278 i učinio. No ovaj vojnički sud dopisom od 28. travnja 1891 br. 853 vrati sve spise kr. kot. sudu u Dol. Miholjcu s tim, da vojnički sud za razpravu ovoga slučaja nije nadležan, pošto se okrivljenik nenalazi više u aktivnoj vojničkoj službi, jer po § 4 zakona od 20. svibnja 1869 o djelokrugu vojničkih sudova, radi kažnjivih djela, koja ne spadaju med vojničke zločine ili prestupke, i koja su učinjena u vrieme, kad je učinitelj podpadao pod vojničku sudbenost, — ako se ta kažnjiva djela saznadu onda tek, kada je okrivljeni već izstupio iz aktivne vojničke službe i prije nego što opet stupi u aktivnu vojničku službu, ima se postupati uvjek po gradjanskom kaznenom sudu, a da u tom nikakovu promjenu ne čini citirani § 62 zak. čl. VI:1889 o obranbenoj sili, koji izrično odredjuje, da trajni dopustnici i u aktivnoj službi nestojeća momčad pričuve u svim kaznenim slučajevima podpadaju pod nadležnost gradjanskih sudova".

Sada kot. sud u Dol. Miholjcu izvješćem od 2. svibnja 1891 broj 326 predloži spise na novo kr. sudb. stolu u Osieku.

Kr. sudbeni stol u Osieku riešenjem od 25. svibnja 1891 br. 3075 vratio je opet sve spise kot. sudu u D. Miholjcu, da na novo u svojoj nadležnosti odredi ustmenu razpravu proti Luki A. radi prekršaja § 460 kz. i da izrekne novu osudu te zatim dalje po zakonu postupa.

Priobćio *P.*

Samo prekasno učinjenu prijavu, a ne i prekasno predloženo — nu pravodobno prijavljeno — izvedenje žalbe ništovne, imade sudb. stol odbiti.

Proti osudi kr. sudb. stola u Z. od 9. veljače 1891 broj 337 prijavi S. P. pravodobno žalbu ništovnu, ne naznačiv u prijavi nikojega od razloga ništetnosti, navedenih u § 277 br. 1—11 kp., te zamoli dostavu osude. Kad mu je ova dostavljena, devetoga dana predloži S. P. valjano, formalno izvedeno po branitelju signirano izvedenje žalbe.

Sudbeni stol zaključkom od 16. ožujka 1891 br. 2037 odbije po § 281 II. b) kp. podnešeno izvedenje žalbenih razloga, jer se kao prekasno predloženo ne ima uvažiti, niti primiti, dočim se sama prijava ništovne žalbe ima odbiti po citovanom § 281 II. sl. b) kp.

Povodom pritužbe S. P. proti tom zaključku temeljem točke IV. § 281 kp. izdao je kr. stol sedmorice 13. lipnja 1891 br. 1235 sliedeće riešenje: „ . . . Uvaživ, da je obtuženi S. P. pravodobno prijavio žalbu ništovnu proti prenavedenoj osudi; uvaživ, da je kr. sudbenomu stolu u Z. dne 16. ožujka 1891, kad je stvorio svoj napadnuti zaključak, predležalo i izvedenje žalbe ništovne, primljeno 9. ožujka 1881 broj 2037 i providjeno sa svimi formalnostmi, propisanimi u § 281 t. I. i II. sl. b) i c) kp.; i uvaživ, da je izvedenje žalbe ništovne podnešeno doduše istom devetoga dana iza dostave osude, pa s toga za jedan dan prekasno (§§ 4 i 281 toč. I. k. p.), no da sud prve molbe ipak nije bio vlastan sám žalbu ništovnu obtuženikovu odbiti, pošto mu ovakovo pravo pripada po zakonu od 6. srpnja 1888 (br. 42 Sbornika) samo u slučajevih taksativno navedenih u § 281 II. sl. a), b), c) k. p., od kojih ovdje ni jedan ne predleži; — obnašao je po § 282 st. II. kp. ukinuti napadnuti prvosudni zaključak, ter postupajućem u prvoj molbi sudu naložiti, da sa izvedenjem žalbe ništovne i priziva primlj. 9. ožujka 1891 br. 2037 kaz. postupa po propisih § 281 st. III. kp."

Saobćio *F. Haladi.*

C. Upravno.

Zadruga, koja neima najmanje izmjere zadružnoga zemljišta, nemože otudjiti pojedinih čestica, a ugovori o tom sklopljeni neimadu pravne valjanosti. (Ad § 11 zad. zak. od 9. svibnja 1889).

Zadruga Tomašinec iz Zvečaja posjeduje svega 6 rali 56 □° zemljišta. U istoj zadruzi pako žive 13 osoba, a medju timi Bara udova god. 1888 umrloga Stjepana sa dvoje malodobne djece, zatim Jana ud. god. 1889 umrlog Miška sa troje malodobne djece.

Ista zadruga prodala je glasom ugovora od 26. veljače 1890 suprugom Ivanu i Jalži Radić iz Gračana kbr. 37 jednu trećinu oranice „Podvinje", upisane u zemlj. br. 180 por. obć. Remete, parc. br. 349, za 195 for., koja je tajnom diobom zapala pokoj. Miška. — Ugovor podpisaše: udova Jana sa suštitnikom djece svoje, Bara udova pok. Stjepana i zadrugar Ivan T.

Supruzi Ivan i Jalža R. zamoliše kr. kotar. oblast u Zagrebu 24. rujna 1890, da odobri ugovor u smislu propisa § 11 i 18 zad. zak. od 9. svibnja 1889 navodeć, da je o gore rečenom kupu ustmeni ugovor još mjeseca listopada 1889 učinjen, ali da se sastav pismenog ugovora zategnuo samo za to, jer mjernik P. nije dovršio prije nuždnoga nacrta.

Kot. oblast odbije odlukom od 27. rujna 1890 br. 6772 molitelje, gledeć na ustanovu §§ 11 i 18 z. z. od 9. svibnja 1889.

Povodom utoka supruga R., potvrdi upravni odbor žup. zagrebačke 4. svibnja 1890 br. 2052 odluku kr. kotar. oblasti s razloga: što zadruga Tomašinec posjeduje jedva 6 rali 56 □° zemljišta, dakle tek toliko, koliko je § 35 z. z. od 9. svibnja 1889 dostatno za obitelj od 6 duša, dočim u zadruzi T. živi svega 13 osoba, od kojih su 2 udove i 5 malodobnika, koji potonji niti su pravovaljano zastupani, pa niti na prodaju pravovaljano pristati mogahu, a za uzdržavanje njihovo potreban je posjed daleko veći, nego je u posjedovnom listu zadruge T. izkazan; što se tvrdnja, da je ugovor prije sklopljen, nemože uvažiti, nego sadanje faktično stanje, a stranka utjecateljna je sama kriva, što se nije prije pobrinula za sastav ugovora i izhodjenje prenosa, nego li je zakon od 9. svibnja 1889 u kriepost stupio.

I proti ovoj rješitbi uloži Ivan R. utok na kr. zem. vladu, odjel za nutarnje poslove, u kojem navede, ako ugovor i nebude potvrdjen, da će ostati u uživanju kupljene čestice, jer mu zadruga ne može novca vratiti.

Kr. vladni odjel rješitbom od 21. svibnja 1891 br. 48.033 odbaci utok, a potvrdi rješitbe nižih oblasti s razloga ovih: Utjecatelj izvodi svoje pravo iz kupoprodajnoga ugovora od 26. veljače 1890, te je tečajem razprave ne samo uztvrdio, nego izjavio, da će svjedocima dokazati, da je ustmenom pogodbom još u listopadu 1889, dakle za valjanosti zakona od 3. ožujka 1874 o zadrugah, postao perfektnim njegov pravni posao sa zadrugom T. o kupoprodaji grunt. čest. 349/a.

Taj je nazor posve kriv; jer negledéć na to, da su ugovarajuće stranke htjele sklopiti pismenu pogodbu, što dokazuje kupoprodajni ugovor od 26. veljače 1890, podpisan za valjanosti zakona od 9. svibnja 1889 o zadrugah, nego ni ta ustmena pogodba od listopada 1889 nebi bila pravovaljana u smislu § 7 z. z. od god. 1874, jer nije dovoljan podpis štitnika za malodobne članove zadruge, jer je zakon tražio i tutorstvenu potvrdu kod poslova, koji ne spadaju na redovitu upravu, kako je to slučaj kod prodaje.

Prosudjujuć dakle upitni ugovor po zak. od 9. svibnja 1889 o zadrugah ne može se potvrditi, jer se protivi ustanovam kako § 10 tako i §§ 11 i 18 istoga zakona, pa prema tomu i naumljeno odtudjenje često spomenute čestice po zadruzi T. neima nikakove pravne valjanosti.

Fr. Malvić.

◆

† Emil Tauffer.

U broju 5. „Mjesečnika" o. g. javljeno je u kratko, da je 26. travnja 1891 u Zenici umro ravnatelj tamošnje bosansko-hercegovačke kaznione, Emil Tauffer, ter smo podjedno obećali, da ćemo se osvrnuti u kojem od budućih brojeva na njegov rad, jer je pokojnik bio znamenit faktor kod preustrojstva kazniona i sistematičkoga ovršivanja kazne u kralj. Hrvatskoj i Slavoniji.

E. Tauffer rodio se 13. travnja 1845 u Kološvaru, umro je dakle u najljepšoj muževnoj dobi od 46 godina. Gimnazijalne nauke svršio je u Kološvaru, a pravoslovne stranom na pravoslovnoj akademiji u Kološvaru, a stranom na sveučilištu u Budimpešti. Već kao studiosus juris u Budimpešti osobito zavoli kaznenu struku, a naročito ovršivanje kazne; čitaše marljivo djela te struke, učaše strane jezike, pa se nesmije prešutiti, da je pisao i govorio: magjarski, njemački, franceski, kašnje slovački i hrvatski, a razumio je taljanski i rumunjski.

Nakon svršenih g. 1867 nauka bijaše 8. veljače 1868 imenovan perovodjom u kr. ugar. minist. pravosudja; a pošto je neutrudivo i uspješno proučavao kazNioničtvo, poznat kao veoma sposoban i revan, bijaše iste g. 1868 zajedno s odsječ. savjetnikom u istom minist., Ladislavom Csillaghom, poslan, da praktično prouče kaznioničtvo i popravilišta za mladjahne zločince. Pregledaše kaznione u Saskoj, Pruskoj, Bavarskoj, Badenskoj i Švajcarskoj, a god 1869 one u Belgiji, Holandiji, Englezkoj, Irskoj i Francezkoj.

Kad su g. 1870 u Ugarskoj na pokus uveli irski sustav, povjerena bijaše privremeno uprava kaznione u Leopoldstadtu Taufferu, a već g. 1872 bijaše on definitivni ravnatelj iste kaznione.

Kako je rečeno, poče se u onom vremenu u Ugarskoj ozbiljno raditi o preustrojstvu kazniona i o sistematičnom ovršivanju kazne, a gotovo glavni pokretač toga bijaše E. Tauffer. U istoj dobi radilo se oko istoga cilja u kraljevinah i zemljah, zastupanih u carevinskom vieću; a prema svemu tomu nije mogla ni naša domovina zaostati za susjednimi zemljami. Ovdje prije sjedinjenja vojničke krajine postojahu dvie samostalne kaznione: zemaljska mužka kazniona u Lepoglavi i zem. ženska kazniona u Zagrebu.

Ponajprije je zakonom hrv. sabora od 16. rujna 1876 izlučena uprava samostalnih zemaljskih kazniona iz djelokruga kr. zemalj. vlad. odjela za unutarnje poslove, ter prenešena u djelokrug pravosudnoga odjela. Za tim bje poslan jedan viši činovnik istoga odjela ponajprije u kaznionu u Lepoglavu, a zatim u njeke strane kaznione. Ovaj došav u ugarsku kaznionu u Leopoldstadtu sastane se tu sa Taufferom, kojega nagovaraše, da se dade na preustrojstvo zem. kaznione u Lepoglavi. God. 1877 dodje T. u Hrvatsku, da razvidi Lepoglavu i da se izjavi o nuždnih refermah. Još iste god. i to previšnjim riešenjem od 30. lipnja 1877 bje Tauffer imenovan ravnateljem zemalj. kaznione u Lepoglavi.

Nije sada sgodno, da se na dugo i široko pripovjeda, kako se je do tada ovršivala kazna u samostalnih kaznionah kod nas, naročito u kr. zemaljskoj kaznioni u Lepoglavi; nego ćemo u kratko spomenuti, da se je istom dolazkom E. Tauffera počela kod nas ovršivati kazna sistematično po irskom ili progresivnom sustavu, po kojem se ovršuje kazna najprije u samotnom, zatim u skupnom zatvoru, nadalje u posrednom zavodu i napokon na uvjetnom dopustu; sada tekar mogao se u cielom obsegu oživotvoriti zakon od 22. travnja 1875 ob uvjetnom dopustu kaznenika.

Da za ovakove reforme i ovakovo preustrojstvo, kakovo je u Hrvatskoj provadjano, treba željezne volje, osobite sposobnosti i neumorne marljivosti, ne treba na pose razlagati. Ponajprije valjalo je sagraditi i preurediti sgrade kaznione u Lepoglavi, što je sve učinjeno pod ravnanjem Tauffera u vlastitoj režiji sa troškom od preko 100.000 for., a da nije izvadjano u vlastitoj režiji i uporabom kazneničke radne sile, ti bi troškovi bili možda i na dvostruko narasli. Te gradnje i preustrojstva izvedena su god. 1877 i 1878; sagradjena je od temelja nova bolnica i dvie sgrade za posredni zavod, te četiri sgrade izvan zavoda za činovničke stanove; a unutar kružnoga zida priredjeni su samotni zatvori za ovršivanje prvoga stadija kazne u progresivnom sustavu.

Kolikimi težkoćami morao se je T. boriti, dade se lahko razabrati, kad se znade, da je trebalo odgojiti i uvježbati činovničtvo i stražarsko osoblje; da kaznenici nisu upravo ništa umjeli i ništa radili; a ipak je već godine 1878 mogao izvjestiti, da u kr. zemalj. kaznioni u Lepoglavi nema kaznenika, koji nebi bio ma kakovi posao radio, te je iste godine položeno u ime čistoga prihoda od uporabe radne sile kaznenika 4000 for., dočim do onda nije u to ime ni para ulazila.

Tauffer je izradio naputak o nutarnjoj uredbi i o poslovnom redu za lepoglavsku kaznionu, izdan naredbom kr. zemalj. vlade, odjela za pravosudje od 28. veljače 1878 br. 1609, koji je protegnut i na ostale samostalne kaznione u Glini, Gospiću i Mitrovici, kada bje provedeno sjedinjenje vojne Krajine. — Na Tauffer-ovo predlaganje i poticanje uvedena je u svih granah gospodarstvene kaznioničke uprave vlastita režija, ter su ta načela i kašnje pridržana, usljed česa se umanjiše troškovi, a povećaše prihodi kaziona.

Uvažujuć njegovo strukovno znanje, posla ga kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlada na medjunarodni kaznionički kongres, obdržavan u Stockholmu g. 1878, gdje je zastupao kralj. Hrvatsku i Slavoniju.

E. T-ovo ime bijaše liepo poznato ne samo u Hrvatskoj i Ugarskoj, nego i u inozemstvu, naročito po njegovih literarnih radnjah, koje ćemo niže navesti; njegovim nastojanjem domogla se i zemalj. kazniona u Lepoglavi sa svojim uzornim uredjenjem i sistematičkim ovršivanjem kazne svjetskoga glasa.

Tauffer izradi god. 1881 na molbu zastupstva grada Gjura u Ugarskoj osnovu i proračun za gradnju i ustrojstvo popravilišta za mladjahne zločince; zatim na molbu c. kr. zajedničkoga ministarstva financija od 18. srpnja 1884 bio je izaslan u Bosnu, da izradi mnienje i podnese izvješće o sagradjenju nove kaznione za Bosnu i Hercegovinu; a usljed naredbe bana od 31. ožujka 1885 bio je pozvan u Srbiju, da izradi mnienje o reformi kazniona srbskih. — Sve je te zadaće T. toli uspješno ovršio, da mu je odpisom c. i kr. zajedničkoga ministarstva financija od 21. ožujka 1885 izjavljena hvala za izradjeni program i nacrte za novu kaznionu za Bosnu i Hercegovinu; a za trud uložen u Srbiji odlikovan je bio kr. srbskim Takova-redom III. razreda.

Previšnjim riešenjem od 16. srpnja 1886 imenovan bijaše ravnateljem kaznione za Bosnu i Hercegovinu u Zenici uz sjajne uvjete.

Opraščajuć se s Hrvatskom Tauffer je tom sgodom kao što i kašnje često spominjao, da su mu nezaboravni časovi, što ih je sproveo u romantičnom našem Zagorju, pa da rado zaboravlja na sve muke i napore, koje je morao svladati, došav u Lepoglavu.

Prigodom njegova odlazka iz Hrvatske priznano je njegovo uspješno djelovanje i sa previšnjeg mjesta, ter mu je previšnjim riešenjem Njeg. ces. i kr. apost. Veličanstva od 15. siečnja 1887 podieljen red željezne krune III. razr.

Tauffer poboljevaše već tečajem posljednjih godina svoga službovanja u Hrvatskoj, a vrlo naporan rad uz dosta slabu tjelesnu konstrukciju shrva ga sasvim, ter je 26. travnja 1891 usljed srčane kapi legao u prerani grob, ostaviv udovu, kćer i tri sina. — Uztrajno i uspješno djelovanje E. Tauffer-a priznavalo se svestrano: kad je odlazio u Hrvatsku, izrazi mu kr. ugarsko ministarstvo pravosudja dekretom od 18. srpnja 1877 pohvalno priznanje za gorljivo i neumorno službovanje kao i za izdana literarna djela, koja su smjerala na upoznanje, razvitak i unapredjenje kazničnictva.

Tako isto kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada izrazi mu više puta pohvalno priznanje i to naročito radi provedenih reforma u zem. kaznioni u Lepoglavi, usljed kojih se može taj zavod ubrojiti medju najbolje zavode iste vrsti; zatim za uložen trud i brigu oko teoretičkoga naobraženja podčinjenih mu činovnika; za unapredjenje zavodskoga obrta itd.; a trgovačko-obrtnička komora u Zagrebu izabra ga g. 1881 dopisujućim članom; dočim je g. 1876 prigodom razprave ob osnovi novoga ugarskoga kaz. zak. bio izaslan kao strukovnjak u pravosudni odbor zastupničke kuće.

Literarna djelatnost Emila Tauffera bila je obsežna; napisao je na hrvatskom, magjarskom i njemačkom jeziku vrlo mnogo rasprava i študijah, koje su tiskane u raznih dnevnicih i strukovnih listovih. Koliko smo mogli sakupiti napisao je sliedeća oveća djela:

1. „Povjest, teorija i sadanje stanje kazničnictva“. Izradjeno s Augustom Pulszkyem, a izdano na magjarskom jeziku u Pešti god. 1867. Ovo je djelo nagradilo prvom nagradom kr. sveučilište u Budimpešti.

2. „Izvješće ob odnošajih u kr. ugarskih zemaljskih kaznionah“, izradjeno sa Ladislavom Csillaghom, a izdano magjarskim jezikom u Budimpešti godine 1868.

3. „Irsko kaznioničtvo“. Izdano magjarskim jezikom godine 1874 u Budimpešti.

4. „Kazan slobode i novčana globa“. Izdano magjarskim jezikom god. 1880 u Budimpešti.

5. „Lepoglavska kazniona tečajem g. 1878 i 1879“. Izdano hrvatskim jezikom god. 1880 u Zagrebu.

6. „Osnova novoga hrvatskoga kaznenoga zakona“. Izdano njemačkim jezikom god. 1880 u Beču.

7. „Politički delikti u osnovi novoga hrvatskoga kaznenoga zakona“. Izdano njemačkim jezikom god. 1880 u Zagrebu

8. „Obrtni odnošaji kr. zem. kaznione u Lepoglavi“. Izdano hrvatskim jezikom god 1881 u Zagrebu.

9. „Mnienja ob osnovi novoga hrvatskoga kaznenoga zakona“. Izdano njemačkim jezikom god. 1882 u Beču.

10. „Uspjesi progresivnoga ovršivanja kazne i vlastite režije u kr. zem. kaznioni u Lepoglavi“. Izdano njemačkim jezikom god. 1883 u Berlinu.

11. „Obrtni odnošaji kr. zemaljskih kaznionah kraljevinah Hrvatske i Slavonije“. Izdano hrvatskim i njemačkim jezikom god. 1885 u Zagrebu.

12. „Prinosi k najnovijoj povjesti kaznioničtva od god. 1883 i 1884“. Izdano njemačkim jezikom god. 1885 u Stuttgartu. Ista razprava tiskana je i hrvatskim jezikom god. 1885 u „Mjesečniku“. *S. Kranjčić.*

◆

VIESTNIK.

(Dar pravničkomu družtvu.) U posljednjoj sjednici upravnoga odbora pravničkoga družtva čitan je odpis kr. vlad. odjela za pravosudje od 15. veljače o. g. br. 2275, u kojem se javlja odboru, da je na molbu njegovu odredjeno, da se za družtvenu knjižnicu izaberu i odpreme svi godišnjaci „Sbornika“, koji su do sada izdani, u koliko ih imade podpunih. K tomu odredi još vis. pravosudni odjel, da se preda po jedan primjerak naredbenika c. kr. ministarstva pravosudja i službenoga izdanja rješitba c. kr. vrhovnoga sudišta bečkoga god. I.—VI. Ove su knjige jur dopremljene u knjižnicu družtvenu.

Na ovom zaista liepom daru zabilježena je u zapisnik zahvala vis. kr. vladnomu odjelu za pravosudje, pa je umoljen družtveni predsjednik presv. g. dr. Franjo *Burgstaller*, da ovu zahvalnost i osobno izrazi predstojniku pravosudnoga odjela.

— U istoj sjednici upravnoga odbora prihvaćene su preinake nekih paragrafa pravila prav. družtva, te će se još ove godine sazvati vanredna glavna skupština družtva, da joj se ove preinake na razpravu predlože.

(Novi članovi.) Pravničkomu družtvu pristupiše kao članovi počam od tekuće g. gg.: dr. Dragutin pl. *Calo* i Ivan *Bezecny*, oba auskultanti u Banjaluci.

(Odlikovanja.) Onomadne stavljeni su u mir gg. Fer. *Bernardić*, odsječni savjetnik u nutarnjem odjelu kr. zem. vlade i dr. Jos. *Knez*, predstojnik kr. ravnateljstva erarskih pravnih posala u Zagrebu. Tom je prigodom prvomu izraženo Previšnje priznanje za njegovo dugo i uspješno službovanje, a potonjemu podieljen red željezne krune III. razr.

(Odvjetnički red.) Zagrebačke novine doniele su potanko izvješće o poklonu novoga odvjetničkoga odbora preuzviš. g. banu, koji se sbio 28. lipnja o. g. Pošto je broj 7. „Mjesečnika“ već bio dotiskan, kad su novine priobćile ono izvješće, ne mogosmo ga onda, pa zato naknadno evo priobćujemo najvažnije momente iz govora predsjednikova i odgovora banovoga. Gosp. Nikola pl. *Czernkovich* kao novo-imenovani predsjednik odvjet. odbora zahvalio se na ime svoje i odbora na povjerenju, što je njim predano zastupanje interesa odvjet. stališa, a oni da će „interese stališa: njegov ugled, čast i reputaciju kao zjenicu oka svoga čuvati i od svakoga neopravdanoga nasrtaja braniti“. Odnošaji odvjetničkoga stališa u Hrvatskoj i Slavoniji uredjeni su zakonom, koji potiče još iz Bahovoga obsolutizma; ovaj zakon nije više prema potrebam i interesom stališa odvjetničkoga, treba ga izmieniti drugim zakonom; odvjet. stališ poprimi sam u tom inicijativu, te izradi osnovu zakona ob odvjetnicih, koja je već predložena kr. vladinomu odjelu za pravosudje.

Preuzv. g. ban odgovarajuć na ovaj pozdrav, naglasi važnost odvjetničkoga stališa kao organa u pravnom životu i kao znamenitoga stališa gradjanskoga družtva. Odvjetnički red mora da bude u skladu s ostalimi zakoni. Vlada priredjuje *novi gradj. parbeni postup.*, pa će se već „u odvjet. redu imati obzir uzeti na promienjena načela parb. postup.“. Nadalje drži, da valja olahkotiti *prelaz iz odvjetničtva u sudstvo i obratno.* Bit će s toga potrebno, da se promieni i *ispitni sistem.* O svem tom voditi će se u svoje vrieme rasprave“. — Ban iztakne, da je naložio dotičnim organom vlade, da izrade osnovu novoga odvjet. reda, a preslušati će se i funkcionari iz sudačkoga stališa. Svakako obratit će se vlada ponovno na odvjetnički odbor, da sazna njegove nazore glede raznih točaka Ban si je podpuno svjestan, da je nemoguće „stvoriti podpuno savršeno djelo, te nam može biti samo zadaćom, da odvjet. red po mogućnosti udesimo tako, da odgovara potrebam“; te će nastojati oko toga, pa se i nada „da će osnovu odvjet. reda moći već u jesenskoj sjeditbi saboru predložiti na ustavnu raspravu“.

K ovomu dodajemo još, da je glasom naredbe kralj. vladnoga odjela za pravosudje od 24. svibnja t. g. br. 4455 preuzv. g. ban imenovao odvjetnike Nikolu pl. *Czernkovicha* predsjednikom, a Adalberta *Shauffa* podpredsjednikom odvjetničkoga odbora zagrebačkoga, a za članove odbora imenova odvjetnike: dra. Mirka pl. *Crnčića*, Vilima *Egersdorfera*, dra. Hinka *Hinkovića*, dra. Antuna *Jordana*, dra. Oskara *Kiša*, dra. Mirka *Mikulčića*, Matiju *Mrazovića*, dra. Matiju *Pavelića*, dra. Maksu *Steinera*, Ferdu *Šaja*, dra. Svetislava *Šumanovića*, dra. Ljudevita *Schwarza* i Antuna *Zoričića*.

(† Oto pl. Belošević), odvjetnik, preminuo je u Sisku 16. srpnja u 54. god. života. Lahka mu zemlja!

(Zakonodavni rad carev. vieća.) Ministar pravosudja grof Schönborn predloži onomadne zastupničkoj kući carevin. vieća osnovu kaz. zak. Ta se osnova posvema slaže s onom, koju je izradio odbor za kaz. zak. na temelju po vladi predložene osnove u prijašnjoj zakonarskoj periodi. Predsjednik odbora je dr. *Herbst*, a njegov zamjenik dr. *Ferjančić*. Moguće, da osnova dodje već početkom buduće godine u plenum na raspravu. Zajedno s osnovom novoga kaz. zak. predloži ministar osnovu zakona, kojom se mienjaju neke ustanove *kaz. post.* od 23. svibnja 1873. Pošto je hrvatsko zakonodavstvo u glavnom recipiralo kaz. post. austrijski, mi ćemo te promjene drugi put potanje priobćiti.

U pravničkih krugovih cislajtanskih bila se proniela viest, da ministar pravosudja namjerava reformu gradj. p. post. *na odlomke* (stückweise) provesti. Ta je viest veoma neugodno djelovala, te je dala povoda interpelacijam i prigovorom. Na to očitova ministar, da se je doduše to namjeravalo, ali da je sada tu misao posvema napustio, pa da će se parlamentu predložiti podpuna osnova o novom gradj. parb. postup.

(Koliko ima djaka na njemačkih sveučilištih?) Po najnovijih podatcih bijaše na svih njemačkih sveučilištih u minulom zimskom semestru upisano 28.625 djaka, dakle manje nego li g. 1889/90, a znatno manje nego li pred dvie g., kad je bilo upisano 29.317. — Ovaj manjak ide na račun evangeličkih teologa, zatim djaka filosofičkih fakulteta, dočim je broj katol. teologa, pravnika i medicinara nešto porasao.

Književne viesti.

— *Tumač obćemu austr. gradj. zak.* Napisao Adolf *Rušnov*, kr. sudbeni viećnik. Svezak 6. Ovaj svezak obuhvaća §§ 1254—1389, dakle: pogodbe na sreću, pravo naknadjenja štete i zadovoljenja, utvrdjenje prava i obveza. Komentar ovaj svršit će se sa 7. svezkom. Ciena svezku 80 novč.

— *O sudjenju vešticama.* Javno predavanje dra. Milana R. *Vesnića* (držano u gradjanskoj kasini 15. dekembra 1890). Preštampano iz „Otačbine". Gosp. Vesnić, jedan od urednika srbskoga jurid. časopisa „Pravo", poznat je našim štiocem po svojih radovih u oblasti kriminalistike. U ovom predavanju, gdje se morao prilagoditi onim obzirom, koje ne smije zabaciti, tko govori široj publici, dr. V. razmatra u obće pojam vještice, razlaže parnice proti vješticam i povod njihov, koje parnice da su na zapadu evropskom lišile tisuće i tisuće ljudi života, pa kad promisli, što se tu radilo i kako mučilo, gotovo da bude Srbija zahvalna sudbini, „što smo sve to vreme robovali pod Turcima i tako bili zaklonjeni od njenog upliva". V. tvrdi, da je praznovjerje o vješticah k nam na jug preneseno sa zapada, imenito iz Njemačke, što takodjer tvrdi i naš akademik Iv. *Tkalčić* u svojoj raspravi „Parnice proti vješticam u Hrvatskoj" (Rad, knjiga 103); što su Slovjeni bliže zapadu, jače su inficirani ovim praznovjerjem, kojega na sreću sve više nestaje.

— *Pravo, časopis za pravne i družtvene nauke* donosi u svezki za juni i juli: Trgovačke knjige i njihova dokazna vrednost, od prof. A. Gjorgjevića; O podnašanju i pokazivanju trgovačkih knjiga sudu (§§ 18 i 19 srb. trg. z.) od Gj. Z. Gjorgjevića; Izkaz svedoka kao dokazno sretstvo u gradj. parnici, od prof. A. Gjorgjevića; Načelne odluke odeljenja i opšte sednice kasac. suda. Prikupio i sistemski uredio St. Maksimović; Študija novog gradj. zakonika Crne Gore od Dickela, preveo Vlast. St. Maksimović; Medjunarodni kongres za trgov. pravo, od Gj. Nestorovića; Medjunarodni izbrani sudovi i večiti mir, preveo Miloš N. Hristić; Sudska praktika, književnost, itd.

— *Sur le notariat en Suède,* Communication à la Société de législation comparée de France. Par le Dor. Vladimir *Pappafava.* — Zadar 1891. Učeni i neumorni naš prijatelj dr. Pappafava, koji osobitom pomnjom prati razvoj notariata, upoznaje nas u ovom spisu sa zakonom o javnom bilježničtvu u Švedskoj.

Nova osnova odvjet. reda.

U br. 12 od god. 1888 (str. 644) i br. 1 od god. 1889 (str. 40 i sl.) obnarodovali smo osnovu odvjetničkoga reda, karnostnoga štatuta i minimalnoga cienika za odvjetničke pristojbe, koju je po skupštini odvjetnikâ obsega kralj. banskoga stola za ovu izradbu izabrani posebni odbor izradio, a odvjetnički odbor u Zagrebu na pretres predložio sastanku odvjetnikâ, obdržavanomu dne 10., 11. i 12. prosinca 1888, te 26. ožujka 1889.

Ovu osnovu s preinakami, zaključenimi na sastanku odvjetnikâ, podneo je odvjetnički odbor u Zagrebu mjeseca lipnja o. g. kr. zemalj. vladi odjelu za pravosudje.

Ob osnovi odvjetničkoga reda i karnostnoga štatuta, kako je vladi podnešena, priobćujemo evo ona mjesta, kojimi je sastanku odvjetnikâ predložena osnova preinačena, minimalni cienik pako, pošto je skoro posve preradjen, priobćujemo u cielosti.

A. Osnova odvjetničkoga reda.

U § 1 al. 1 uvrštene su izmedju „koji je“ i „upisan“ rieči „stekao to pravo po ustanovah ovoga zakona i koji je“, al. 2 pako je brisana.

U § 3 sl. d) izmienjena je rieč „ili“ sa „i“.

U §§ 4, 10, 20 i 21 ustanovljeni su rokovi od 30 danâ mjesto 14 danâ.

Obzirom na to, što je § 39 al. 1 preinačena, te sada glasi:

„U kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji postoji jedna odvjetnička komora, i to sa sjedištem u Zagrebu“, brisane su u § 6. al. 3 izmedju „prijaviti odboru“ i „odvjetničke komore“ rieč „one“, a izmedju „odvjetničke komore“ i „jer mu se inače“ rieči „u čiji je imenik unešen“, zatim u § 10 al. 1 izmedju „odbor“ i „odvjetničke komore“ rieč „one“, a izmedju „odvjetničke komore“ i „uz naznaku“ rieči „u čijem je imeniku vježbenik upisan“, te u al. 2 izmedju „odvjetničke komore“ i „na kr. stol sedmorice“ rieči „koji mu je dozvolu uzkratio“.

S istog razloga preinačen je § 48, te glasi sada:

„Čim ovaj zakon stupi u kriepost, pozvati će pravosudni odjel kr. zem. vlade sada postojeći odvjetnički odbor u Zagrebu, da izradi i za mjesec dana da mu podnese na odobrenje privremeni poslovnik za prvu konstituirajuću glavnu skupštinu odvjetničke komore.

Mjesec dana nakon što sadašnji odvjetnički odbor u Zagrebu primi od pravosudnoga odjela kr. zemalj. vlade odobreni privremeni poslovnik, sazvati će prvu konstituirajuću skupštinu odvjetničke komore oglasom u službenih novinah i pismenim pozivom, upravljenim na svakoga pojedinoga odvjetnika, koji u sadašnjih područjih odvjetničkoga odbora u Zagrebu i u Osieku izvršuje odvjetničtvo".

S istog razloga uvrštene su u § 49 izmedju „odvjetnički odbor" i „prirediti" rieči „u Zagrebu", a u § 50 glasi sada početak druge stavke: „Predsjednik, njegovi zamjenici i odbor" mjesto „Predsjednici, njihovi zamjenici i odbori".

Medju uvjete za izvršbu odvjetovanja primljen je u § 15 pod b) i uvjet: „da je zavičajnik koje obćine u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji"; usljed toga poredani su uvjeti b), c), d) i e) prvobitne osnove u sadanjoj osnovi pod slova c), d), e) i f); dosliedno tomu preinačena je i ustanova § 47 sl. b), te glasi sada: „kada prestane biti zavičajnik koje obćine u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji".

U § 36 al. 2 uvrštena je izmedju „Ako" i „stranka" rieč „pako", zatim brisano je mjesto „odbor odvjetničke komore, neka on s dobra rieši njihov prepor", te uvršteno: „sudbeno obredjenje troškovnika; nu na zahtjev odvjetnika ima sud pribaviti vještačko mnienje odvjetničkog odbora". S ovimi preinakami pripojena je sada prvobitna druga alineja prvoj alineji. Alineja 4 istog § prvobitne osnove brisana je, isto je tako u alineji 5 brisano mjesto počam od „brojeći" do svršetka.

U § 37 izbrisane su izmedju „vlastan je on" i „utjerati" rieči „zatražiti svakovrstno osiguranje", dočim je svršetku § dodano: „ili pred osobnim svojim sudom; ali već na temelju nepravomoćne odluke ili izprave, kojom je stranka izvansudbeno priznala iznos troškovnika, vlastan je odvjetnik, i prije dospjetka zatražiti svakovrstno osjeguranje".

Mjesto riečî u § 38 sl. b) „mjestih, gdje su kr. sudbeni stolovi" uvršteno je „Zagrebu"; prema tomu dodano je i § 58 na svršetku „u Zagrebu".

B. Karnostni štatut za odvjetnike i odvjetničke vježbenike.

Karnostni štatut razlikuje se od prvobitne osnove glede rokova za pravne liekove, koji su sada u §§ 45 i 51 od 8 na 15 dana produljeni, dočim sve ostale preinake potiču od predloga, da se mjesto dvijuh ustroji samo jedna komora.

Tako je u § 1 izmedju „odbor" i „odvjetničke komore" brisana rieč „dotične", a u § 5 al. 1 izmedju „sjedište" i „odvjetničkoj komori" brisana je rieč „kojoj"; u § 6 al. 1 izmienjene su izmedju „kojim se" i „odvjetničke komore" rieči „izabiru odbori" sa „izabire odbor", a u al. 2 izmedju „povjerenici" i „i njihovimi" rieč „komore" sa „komora"; u § 13 al. 1 izmedju „nemože ga" i „odvjetnička komora" brisana je rieč „nijedna". Brisane su nadalje u § 14 izmedju „može" i „komora" rieč „svaka", te čitava stavka „Komora, kojoj" do „upis u imenik", zatim u § 17 izmedju „s mjesta“ i „karnostnomu vieću“ rieč „nadležnomu“.

Pošto su §§ 25 i 26 prvobitne osnove brisani, to su ustanove §§ 27 do 58 s preinakami, o kojih će malo niže rieč biti, istim redom prenešene u novu osnovu pod §§ 25—56.

Uslied toga priudešeni su kod citiranja §§ 27—58 prvobitne osnove brojevi paragrafâ prema poredanju istih u novoj osnovi, te je u § 18 mjesto „§ 28“ uvršten „§ 26“, u § 25 na koncu izmienjen je „§ 30“ sa „§ 28“, u § 41 al. 3 „§ 57“ sa „§ 55“, i u § 50 sl. c) „§ 28“ sa „§ 26“.

U § 37 al. 1 (zemalj. vladi podnešene osnove) brisana je izmedju „odboru“ i „odvjetničke komore“ rieč „one“, a na svršetku iste alineje brisane su rieči „kojoj je okrivljenik članom“; u § 38 brisane su izmedju „komora“ i „zemaljski erar“ rieči „u sjedištu karnostnog vieća“; u § 39 brisana je posljednja alineja od „Ako li je pako“ do svršetka; u § 45 al. 1 brisane su izmedju „vieću“ i „u“ rieči „koje je izreklo presudu“.

Napokon glasi § 51 al. 1 ovako: „Pritužbu valja u neproduljivom roku od 15 dana, od dana kad je dostavljena odluka, pismeno predati karnostnomu vieću, koje će ju podnieti kr. stolu sedmorice“.

C. Minimalni cienik za odvjetničke pristojbe.

Članak 1. Odvjetničke pristojbe jesu:

I. Poslovna nagrada i to budi po vriednosti priepornoga predmeta, budi u stalnom iznosu.

II. Nagrada po vremenu.

III. Naknada putnoga truda i troška.

IV. Pristojbe za pisarije, papir i odpravak.

Članak 2. Poslovna nagrada.

§ 1. Uputa: Ako uputa neiziskuje vrieme dulje od pol sata a predmet neiznosi više od 1000 for. . . . . for. 2·—

Ako pak uputa iziskuje veće vrieme, onda se nagrada opredieljuje po članku 3.

§ 2. Podnesci:

I. Za sastavak jednostavnih tužba na platež novčane svote, n. pr. na temelju jednostavne zajamne obveznice, kontokorenta, mjenice, te jednostavnih ovršnih molbâ, ako vriednost predmeta bez kamata i pripadaka iznosi:

a) do 50 for. . . . . for. 2·—

b) preko 50—200 for.	for. 3·—
c) „ 200—1000 „	„ 4·—
d) „ 1000—3000 „	„ 5·—
e) „ 3000—5000 „	„ 6·—
f) „ 5000—10000 „	„ 8·—

g) „ 10000 for. za svaku daljnju hiljadu 1 for. više, nu nikako preko 25 for.

II. Za druge tužbe i ovršne molbe imade se odmjeriti odvjetnička pristojba po uloženom, budi vidljivom budi dokazanom trudu i vještini.

III. Za sastavak svih inih manjih podnesaka u stvarih parbenih, za koje se zahtieva signatura odvjetnika, kao što: molbâ za podieljenje roka, za odgodu ročišta, za uskladu ili razskladu spisâ, itd.:

a) do iznosa od 200 for.	for. 2·—
b) preko 200—500 for.	„ 2·50
c) „ 500 for.	„ 3·—

Po ovih se ustanovah imadu i sastavci podnesaka radi pribave propisanih priloga dražbenih molba ili prepisâ sudbenih spisa, odmjeriti.

IV. Za sastavak običnih dražbenih uvjeta, ako vriednost predmeta iznosi:

a) do 50 for.	for. 1·—
b) preko 50—500 for.	„ 2·—
c) „ 500—3000 for.	„ 3·—
d) „ 3000—5000 for.	„ 4·—
e) „ 5000—10000 for.	„ 5·—

f) „ 10000 for. za svaku hiljadu 50 novč. više, nu nikako preko 12 for.

Za teže dražbene uvjete valja nagradu odmjeriti prema uloženom trudu i posvjedočenoj vještini.

V. Sastavak parbenih podnesaka, kao: odgovora, protuodgovora, drugotnice, zaključnice, protuzaključnice, priziva, previda, utoka i žalba, imade se nagraditi po uloženom trudu i posvjedočenoj vještini.

§ 3. Sastavak jednostavnijih poslovnih listova:

a) u predmetih do 200 for.	for. —·60
b) preko 200—1000 for.	„ —·80
c) „ 1000 for.	„ 1·—

Ovo isto valja i za pismene opomene.

§ 4. Za listove, za koje se iziskuje dulje poslovanje od pol sata ili koji sadržavaju pravna mnienja, odmjeruje se nagrada po članku 3.

§ 5. Za jednostavne brzojavke bez pristojbe	for. —·50
§ 6. Punomoći bez razlike (uključivo biljega)	„ —·80

§ 7. Za ročišta, na kojih niti se uvršćuje u zapisnik kakov parbeni govor, niti podulje očitovanje, niti se vode podulji dogovori medju strankami, bila ova odgodna, ogledna, dozvoljujuća povratu, itd.

a) do 200 for. . . . . for. 2·—
b) preko 200 for. . . . . „ 3·—

§ 8. Oglušna i uskladna ročišta:

a) do 200 for. . . . . „ 3·—
b) od 200—1000 for. . . . . „ 4·—
c) preko 1000 for. . . . . „ 5·—
d) skladnik prema obsegu, nu ne izpod . . . . „ 2·—

§ 9. Razpravna ročišta, ako se uvrštuje govor parbeni, naprama trudu uloženom i vještini posvjedočenoj, ali nikad manje od for. 5·—

Ostala očitovanja prema sadržaju, ali nikad manje od . „ 3·—

Opazka. K § 1—9. Gotovi troškovi, kao prepisi, biljege, poštarina, itd. imadu se napose naknaditi.

§ 10. Za poslovanje kod novca i vriednostnih papira po burzovnom tečaju, i to:

a) za dignuće novaca i vriednostnih papira, upis u knjigu i pohranu do iznosa od 1000 for. $^1/_4$ %
ali nikad manje od . . . . for. 1·—

b) za svaki dalji iznos, koji nadmašuje prvu 1000 for. . . $^1/_{10}$ %

c) isto toliko za izdanje i brojenje novca i vriednostnih papira.

Članak 3. Nagrada po vremenu iznosi.

§ 1. Za dogovaranja i poslovanje u pisari, za komisije, izvidjenja, itd., što se obavljaju izvan pisarne, ali na sjedištu odvjetnika, i to:

a) unutar obćenitih uredovnih satih, t. j. od 9 sati u jutro do 12 sati u podne, i od 3 do 6 sati poslje podne, za svaki pojedini sat f. 3·—

b) izvan obćenitih uredovnih sati, za svaki sat . . . . „ 5·—

§ 2. Za odsutnost izvan odvjetničkoga sjedišta:

a) za pol dana . . . . „ 12·—
b) za cieli dan . . . . „ 25·—
c) za vožnju u noći napose . . . . „ 10·—

Članak 4. Naknada putnoga truda i troška.

§ 1. Ima li odvjetnik poduzeti koji posao izvan svoga sjedišta, pripada mu osim nagrade za odsutnost, navedene u § 2 članka 3, u ime troška uzdržavanja:

a) za pol dana . . . . for. 4·—
b) za cieli dan . . . . „ 8·—
a za prenoćenje izvan odvjetničkog sjedišta u ime troška . . „ 4·—

§ 2. Odvjetnik dobiva za putovanje, u koliko može rabiti kola, a nisu mu bezplatno stavljena, pristojbu za dvoprežna kola, a za putovanje željeznicom ili parobrodom pristojbu I. razreda.

§ 3. Nemože li se odvjetnik voziti na mjesto poslovanja budi posve, budi dielomice, ide ga pristojba za put, što ga je prevalio pješke, od svakoga sata hoda . . . . for. 3·—

Članak 5. Pristojbe za pisariju, odpravak i papir.

§ 1. Za prepis spisa i priloga u čisto, uključivo papir, sravnjivanje, nošenje na poštu, računa se pristojba po broju pisanih strana tako, da za svaku stranu, sa najmanje 22 redka, ide . . . . for. —·20

Za stranu samo dielomice napisanu, napis, itd., ide pristojba ciele strane.

§ 2. Prepisi izpravâ tabelarnih ili sa mnogo brojaka za svaku stranu . . . . for. —·30

Članak 6. Poslovanje u izvanparbenom postupku podpada analogno ovomu istomu cieniku.

Članak 7. Ovaj cienik valja kao minimalni, zato neizključuje veću pristojbu u poslovih osobito težkih, te za koje se iziskuje osobita vještina i marljivost, ili posebno koje strukovno znanje.

Članak 8. Cienik ovaj valja za odvjetnika i njegove zamjenike.*

---

* Pošto nam je ova nova osnova odvjet. reda prispjela kasno tako, da je nismo mogli uvrstiti na drugo mjesto, a pošto smo svakako želili, da čitaocem što prije dodje u ruke: nije preostala druga, nego da ju na ovom mjestu štampamo. Ured. Mj.

◆

Uredjenje vrednote (valute).*

IV.

„Preka je dakle potreba, da se valuta uredi“ — timi riečmi svršava naš posljednji članak. Tu potrebu priznaju i svi oni, koji umiju prosuditi velike probitke stalne kovne vrednote, kao što su im jasne mnogobrojne prometne, gospodarske i pravne neprilike, kojimi radja valuta, izvržena vjekovitim promjenam i nestalnostim prida. Ima ih dakako, koji baš nebi marili, ma se to uredjenje odgodilo i na kasno vrieme — radi svojih posebnih interesa. Reći ćemo da su taki u manjini.

Ali ne gledeć na motive jednih i drugih, priznati se mora istinitim, da je uredjenje valute zaista veoma težko, da se mora veoma oprezno izvoditi te odabrati sgodno vrieme. Kemičar Dumas reče: „Ljudi, koji prvi put ovo pitanje uhvate, riešavaju ga s mjesta; oni pako, koji su ga brižno proučavali, krzmaju; a oni, koji moraju praktični raditi da ga provedu, sumnjaju, dvoje, stoje, uplašeni težinom neizmjerne odgovornosti“. Tako je n. pr. francezko povjerenstvo novčano, sastavljeno god 1857. da raspravlja o valuti, imalo 17 sjednica, te izaslalo množinu enqueta. Toli mučnim i zamršenim predoči mu se to pitanje. Wolowski i M. Chevalier, odlični francezki narodni ekonomi, oba auktoriteti u poslovih valute, premda svaki njih stojaše na protivnom stojalištu, sude jednako o važnosti i težkoći, da se kako treba rieši taj problem. Wolowski veli o njem „pas une question qui finit, mais une question qui commence“.[1] Tà, ne radi li se jako oprezno, može se tu izazvati pravu revoluciju novčanu, „la pire des révolutions, celle qui marche vers l'inconnu". A. M. Chevalier govori o „veoma važnom i veoma mučnom problemu". Potiče najme množinu uzgrednih i pomoćnih pitanja, te se dade samo u znatno dužem vremenu riešiti".

---

* Vidi: Mjesečnik broj 6 o. g. str. 263 i sl.

[1] Wolowski: L'or et l'argent. str. 184, itd.

Valja se dakle čuvati naglosti; za pitanja ovake ruke nije dovoljna sama eneržija; čuvajmo se lahkoumna suda i nepravična postupka; u gospodarskih pitanjih u tren zamišljene energične ataque donose često poraz mjesto pobjede. Uredjenje valute nije važno samo za ovaj ili onaj stališ, nego za sve razrede naroda; kao što je važno uvedenje nove mjere za sve, a možda samo za krojače. Ta novac nije samo sredstvo prometa, nego i mjera vrednosti i sredstvo plaćanja. Nepregledna masa ekonomičkih obveza, koje sižu ne samo iz jedne godine u drugu, nego iz jednoga decenija, pače iz jednoga vieka u drugi, i koje se izrazuju u novcu, predpostavlja, da će država pravedno i veoma oprezno postupati riešavajuć pitanje valute, ako neće da ošteti sebe ili druge. A take obveze, da spomenemo samo neke, n. pr. plaće (beriva) i dugovi, iznose više nego li cieli godišnji promet. Evo nekoliko primjera za to. U Englezkoj bit će u cirkulaciji oko 100 mil. funti šter. zlatna, srebrna i bakrena novca; nu englezki državni dug ide preko 800 mil. funti šter. Francezka će i sada imati najviše novca, do 6 miliarda franaka, možda i više, ali njezini državni dugovi iziskuju svake godine na ime kamata preko 900 mil. fran. K tomu ne valja zaboraviti na hipotekarne dugove, koji su u Francezkoj već god. 1852 bili prekoračili 14 miliarda franaka. „Da se, prelazeć od jedne valute na drugu, oštete dužnici ili vjerovnici: bila bi to prava narodna nesreća, ogromnoga obsega i veoma demoralizirajućih posljedica (Tabulae novae starih Rimljana).[2]

Kad se je 1. lipnja o. g. u proračunskom odboru kuće zastupničke carevinskoga vieća rasprela debata o valuti, gotovo su svi govornici izticali, koli je mučno riešiti to pitanje, kolikom opreznosti valja se ga latiti, da se nepovrede veliki interesi, koji su s njim svezani. Iz rieči nekih govornika provirivaše misao, da ne bi nimalo žalili, da se uredjenje valute odloži na dalnju budućnost; a barun Morsey očitova posve jasno, da pitanje ob uredjenju valute veoma uznemiruje producirajuće razrede naroda. Neki posumnjaše, je li moguće uvesti zlatnu valutu, a drugi tvrdijahu, da bi se to sve moralo prepustiti vladi. Veoma reservirano očitovao se i ministar financija dr. Steinbach. Veliki i važni interesi monarkije — to priznaje ministar — išću, da se dodje do stalne vrednote, jer nestalnost sadanjega novčanstva silno oštećuje gospodarstvo naroda. Ministar scieni, da bi bila najprikladnija zlatna vrednota; za tim naglasi one točke, kojim se obično daje velika važnost, i koje upravo čine uredjenje valute mučnim i škakljivim poslom, i koje tačke ćemo malko potanje razmatrati.

---

[2] W. Roscher: Betrachtungen über die Währungsfrage der deutschen Münzreform. Berlin 1872.

1. Treba se odlučiti kakova će se uvesti valuta: da li jednostavna, mješovita ili dvovrstna. Ministri financija obiuh polovina monarkije pristaju odlučno na misao, da se uvede jedna i to zlatna valuta. Ministar Steinbach očitova to prigodom gore spomenute rasprave u proračunskom odboru posve jasno veleć, da je danas zlato jedina stabilna kovina; ako hoćemo stalnu valutu, treba odabrati zlato. Ministar Weckerle sudi isto tako, da se ne može ina nego urediti zlatna vrednota. Kako ministri, tako misle i mnogi drugi, a imenito i napose oni krugovi, koji se bave uvozom (importom). I ne ima sumnje, da zlato ima neprepornih prednosti pred srebrom, kojega je vrednost baš u naših dnevih znatno pala; ne samo s bog toga, jer se ga razmjerno mnogo producira (kopa), nego i s bog toga, jer se demonetizira. Nu pored svih prednosti zlata, ipak se sumnja ne samo medju teoretici, nego i praktici, hoće li se sadanje — kako vele — „nenaravno stanje uzdržati“. Srebro će se opet rehabilitirati, reče dr. Neuwirth; u Englezkoj javno mnenje sve većma naginje uvjerenju, da se tamošnje stanje zlatne vrednote ne može održati. Produkcija zlata nestoji u ispravnom razmjeru prema potrebi zlata. Njemačka je mogla uvesti zlatnu vrednotu samo tim, što joj je Francezka miliarde odštete u zlatu i u zlatnih

mjenicah platila; poslje Njemačke u obće nijedna država neće tražit samo zlatnu vrednotu. Italija ima zlatnu valutu samo po imenu". Još odrješitije izrazuje se barun Morsey, veleć, da bi se uvedenjem zlatne valute udario zadnji čavao u les narodnoga blagostanja. U Njemačkoj i Italiji da su veoma žalostno izkustvo stekli sa zlatnom vrednotom.[3]

Bit će i ovdje pretjeranosti; nu to je istina, da uvedenje jedine zlatne vrednote ima danas više protivnika, ne samo u Cislajtaniji, nego se i mislilo. A ti protivnici zagovaraju misao, da se uvede dvovrstna vrednota. U Njemačkoj literaturi prije se uz neznatne iznimke osudjivala dvovrstna vrednota; sada se i u tom opaža znatan preokret; ustaju tu pisci, koji pod izvjestnimi uslovi daju onoj pače prednost; a taj uslov jest, da barma važnije države stupe u savez za uredjenje novca i da se sporazume u ovih načelih: a) da se tako zlato kao i srebro uzmu za temelj novčanoga sustava saveznih država; b) da se za novac kovani iz obajuh metala uzme relacija vrednosti 1 : 15.5; c) da se ovaj razmjer vrednosti uporavlja kod svih novčanih tražbina tako u području svake pojedine države, kao i u medjunarodnom prometu saveznih država, i to tako, da je na volji obvezanoga, da ispuni svoju obvezu u jednom ili drugom novcu, prema opredieljenom razmjeru. — Nema sumnje, da je ovakov savez potreban; jer ako su oko nas sami monometaliste, naša dvovrstna valuta kao takova nebi se mogla održati. Nu što, ako se takav novčani savez ne može uglaviti? Neki sciene, da bi austro-ug. monarkija imala se zadovoljiti tim, da uzpostavi cirkulaciju srebrna novca.[4] Druge plaši sadanja slaba vrednost srebra, pa ako nije moguć čisti bimetelizam, da se kuša nešto trećega, neka sredina medju jednovrstnom i dvovrstnom valutom. Koristeć se izkustvom, što su ga stekli u Njemačkoj prelazeć od srebrne na zlatnu valutu, moralo bi se razmišljati, kako da se uspostavi kolanje kovana novca manjimi žrtvami i manjim prevratom gospodarskih odnošaja; da se naklone gospodarstvu naroda pogodnosti dolazeće od dvovrstne valute. Jer nitko neka si nepravi iluzija, onako gladko neće stvari teći ovaj put, kako su tekle g. 1857. Ako nije moguća čista dvovrstna valuta, kao što se je uvela u svojem vremenu u Francezkoj, gdje je slobodno bilo kovanje novca privatnikom, opet bilo bi veoma opasno srebro naprosto izobćiti, dotično demonetizirati ga. Tako je učinila Njemačka g. 1873, pak su nastale takove neprilike; tako je bila vrednost srebra pala, da je morala jedan dio srebrnoga novca pridržati u kolanju, te sada pokraj sve zlatne valute kola u svojstvu novca i srebro. Moglo bi se dakle uredit novčano stanje, koje bi tvorilo neku sredinu medju dvovrstnom i jednovrstnom valutom. To stanje prikazuje se u tom, da je novac kovan iz zlata i srebra zakonito platilo, te ga svatko mora primati, ali se novca od jednoga metala kuje samo u izvjestnoj količini, te je on neka vrst kreditnoga novca ili novčani biljeg. Takovu valutu zovu u Njemačkoj „hinkende Währung". Provadjajuć novčanu reformu u Njemačkoj nadahu se, da će se demonetizirano srebro bez znatnijega gubitka prodati u zemlje sa srebrnom ili sa dvostrukom valutom. Ali se prevariše u računu. Do god. 1879 prodano je 7.104.895 funti srebra, pak se pri tom izgubilo preko 70 mil. maraka. Da se izbjegne dalnjemu gubitku, bijaše rečene g. 1879 odredjeno, da se srebrni novac nevadi iz cirkulacije i srebro ne prodaje više. U Njemačkoj kolaju dakle još stari srebrni taliri kao sredstvo platežno, te imade još po prilici za 470 mil. maraka srebrna novca u prometu.

---

[3] Ne govore ovako samo protivnici zlatne vrednote, nego i njeni branitelji sa zebnjom gledaju u budućnost. Walter Smith tvrdi, da će razvreda srebra u velike oštetiti trgovinu raznih zemalja; da će se poštena trgovina pretvoriti u igračku spekulacije; da kursom mjenice ne će ravnati kakovo načelo, nego hiri bankara. — Göschen očitova na internacionalnoj novčanoj konferenciji, da bi nastojanje država, da se rieše srebra, moglo u gospodarstvo narodâ unieti krizu, kakove sviet nije vidio; zato da bi trebalo srebru kao i zlatu pridržati karakter novca. Pa isti profesor Soetbeer, koji dobro poznaje monetarne odnošaje, a inače gorljivo brani zlatnu valutu, veli (N. Fr. Presse od 15. i 16. srpnja 1887): Lassen sich praktische Massregeln ausfindig machen und empfehlen, um dem Silber unbeschadet der fortdauernden Geltung des Goldes als des universellen Werthmasses und fundamentalen Tauschwerthes im Weltverkehre eine wesentlich erweiterte monetäre Verwendung zu verschaffen, so sollte die genannte Comission (Londonska) nicht länger zögern, mit ihren Vorschlägen hervorzutreten".

---

[4] Dr. Pisko: Die Aufnahme der Baarzahlungen in Oesterreich-Ungarn und die internazionale Regelung der Währungsfrage (Beč 1887) ovako završuje svoje razmatranje: Austro-ug. monarkija imala bi raditi, da se internacionalnim putem uredi pitanje vrednote na temelju dvovrstne ili srebrne valute; ako ne bi u tom uspiela, pa ako je obzor politički mutan, a mir neosigurajn, neka čeka; kad se pako mir osigura, a medjunarodno uredjenje valute nepode za rukom ima Austrija „bei seinem heutigen Währungssysteme beharren und die Aufgabe der Valuta-Regulirung in der Ergreifung und Durchführung aller Massregeln erblicken müsse, welche die Aufnahme der Baarzahlungen ermöglichen und auf die Dauer sicherstellen würde".

Što je Njemačka morala učiniti prisiljena velikim gubitkom, tim neka se drugi opamete i okoriste. Prema tomu zadaća je reforme novčanstva našega, da posvema odstrani državni papirni novac, a već kovani srebrni novac da uzdrži kao novac valjajući, zakoniti i da njegovu prometnu vrednost ustali prisloniv ga na zlatnu vrednotu. Početkom tekuće godine bijaše u austro-ugar. monarkiji novca, i to:

a) zlata u austro-ug. banki (po kurzu) za	89.550.000	for.
b) zlatna novca u cirkulaciji po prilici za	15.000.000	„
c) srebra u austro-ug. banki za . . .	165.465.000	„
d) srebrna novca u prometu po prilici za	25.000.000	„
e) državnoga papirnoga novca za . . .	312.000.000	„
f) nota bankinih neosjeguranih metalom za	151.156.000	„
Ukupno	758.171.000	for.

Uspostavljajuć kovnu vrednotu moralo bi se na mjesto 312 mil. for. držav. papirnoga novca unieti u promet isto toliko kovanoga, i to zlatnoga. Nakon provedene te operacije sastojala bi gotovina monarkije:

a) od zlata	416.550.000	for.
b) „ srebra	190.465.000	„
c) nota bankinih neosjeguranih	151.156.000	„
Ukupno	758.171.000	for.

Od cielokupne sume kurantnoga kovanja novca padalo bi na srebrni novac oko 31·3%, dakle više nego u Njemačkoj, ali manje nego li u Francezkoj.

2. Druga važna točka jest trošak spojen s uredjenjem valute. Pošto se namjerava, kako se vidi iz očitovanja vlada obiuh polovica, svakako uvesti i zlatni novac, to naravski valja stanovitu količinu zlata nabaviti. Za to trebat će sklopiti zajam.

A svatko će uviditi, da nije šala izaći na tržište novčano tražeć zajam preko 312 mil. f. u zlatu. Isto je tako jasno, da bi usljed toga i ciena zlata morala porasti, dotično da bi zlato poskupilo. To se sgadjalo i drugdje. Kad je Englezka od g. 1820—1822 uspostavljajuć cirkulaciju kovanoga novca trebala oko 15 mil. funti šterl. zlata, poraste mu ciena na svjetskom tržištu za 4·4%. A to bijaše u vremenu, kada je gotovo sama Englezka imala čistu zlatnu valutu. Kada je Holandezka g. 1850 zlatnu zamienila sa srebrnom valutom, te usljed toga oko 50 mil. for. zlata demonetizirala, pade ciena ovomu prema srebru od 15·60 na 15·35. A kako da nebude to sada, kad je zlato skup'je; i kad onako znamenito područje gospodarsko, kako je austro-ug. monarkija, treba 312 mil. for. u zlatu? Zato je ne samo razumljivo, nego i opravdano i nuždno, da se postupa veoma oprezno; da se sama toli zamašna operacija izvodi lagano, premda će se morat zajam na jedan put zaključiti.

I to je momenat, koji zaslužuje najozbiljnije razmišljanje.

3. Treća točka, u koju se moraju ozbiljno zamisliti i najoduševljeniji pristalice zlatne vrednote, jest: hoće li se jednom uvedena valuta i uzdržati? Jer kad se već čine tolike priprave, i preuzimlje takova žrtva, jamačno da ih nitko ne misli činiti samo da se kuša, nego da se uvede trajno stanje. Mora se dakle razmisliti i pitanje: kad budemo jednom već imali zlata i valutu uredjenu, hoće li se moći i pridržati zlato u domaćem prometu? Jer ako ne bi toga mogli, tada pored svih zakona ne bismo imali u kolanju zlatna novca. Da se uzmogne štogod pozitivna ob ovoj točki reći, valja znati, kakova je naša platežna bilanca, — koliko imademo mi platiti inozemstvu, a koliko ono opet nam. Ako se i nezna točno, koliko mi dugujemo inozemstvu, možemo ipak reći, da je naš debet velik. Koliko je stranih vrednih papira u naših rukuh i koliko oni nose svojim posjednikom koristi; koliko naših kod stranaca, kojim moramo kamate plaćati; koliko je stranoga kapitala u naših poduzećih uloženo, a koliko opet našega u tudjih poslovih? Na ta pitanja nije lahko odgovoriti; točan odgovor jedva će moći i vlada dati, a ipak je to važno, jer o tom zavisi, hoćemo li moći uzdržati našu kovnu valutu, imenito zlatni novac,

Pa recimo, da je sada naša platežna bilanca bolja, što će biti, ako se pogorša? Ako budemo morali mnogo plaćati u inozemstvo? Nastat će tada za nas nepovoljni mjenični tečaj (kurs), jer mi ćemo morat mnogo nabavljati mjenica, da platimo inozemne tražbine, a plaćat ćemo je zlatom; od nas dakle odlazit će zlato, umanjiti se gotovina za domaću porabu, a ne manje i gotovina bankina; disconto će porasti i novac poskupiti. A tko bi to najviše osjećao? Nedvojbeno produkcija poljodjelska i obrtna, koje trebaju dovoljno i jeftina novca. A nebi pri tom ni ostalo, nego povodom skupoće novca pala bi ciena proizvoda jedne i druge grane privredne, što bi opet bila druga težka neprilika za nje.

Sve to upućuje zaista na što veću opreznost. Treba svaku dobro prije proučiti i promozgati; valja se kako treba za ovu znamenitu reformu pripraviti; ta bo reforma nije nikakova izolirana zadaća, nego stoji u veoma tiesnom savezu sa cielim gospodarstvom, pače i sa političkim stanjem. U gospodarstvu državnom treba da se uzdrži ravnoteža; porezna snaga pučanstva kriepi, pomno ugiblje svakomu izdatku, koji nije nuždan; da se ne preuzimlju tereti, koji upravo nisu diktovani interesom cielosti, n. pr. prekupljivanje željeznica, što bi već jednom takodjer moglo prestati. A pošto vanjski sviet ne gleda samo na stanje ekonomičko, nego i političko, trebalo bi svemu se ugibati, što poremećuje slogu i sporazumak medju narodi, a sve učiniti, da se narodi monarkije umire i zadovolje, provodeć točno i savjestno načela ravnopravnosti, poštujuć prava historijom i davnim životom utvrdjena.

* * *

Zakon „lynch“ u Americi i medjunarodno pravo.*

Što li je to zakon „lynch“, o kom se u Europi toliko govori poslje petnaestoga ožujka ove godine? — Po amerikanskom shvaćanju „lynch“ nije drugo nego sud naroda, koji zamienjuje sud redovitih sudaca ili za to, jer se narodu čini, da iztraga nešto predugo traje, ili jer mu se čini, da su krivci bili riešeni bilo s podmitljivosti sudaca, bilo s drugoga razloga; ili jer javni poredak zahtieva, da se pravda odmah i bez odvlake vrši.

„Lynch“ nam se u Europi čini kao nešto nepravedna, okrutna i varvarskoga. I jest po naših nazorih, ali nije po nazorih amerikanske demokracije, koja misli, da narodu pripada pravo učiniti kraj sporosti redovite iztrage i staviti se na mjesto loših sudaca. Samo se pita: je li uvjek baš narod onaj, koji zamienjuje redovite sudce, ili nije li manjina i to ne svedjer bolja manjina? — Istina je, da su redovite iztrage spore osobito u Americi; ali zašto? Jer redovita pravda ide za tim, da nadje realnoga krivca, jer hoće da ustanovi najtočnije, u čem sastoji njegov grieh, jer neće da se nevini odsude. Obični, redoviti postupak ima bez dvojbe svojih nedostataka, ali ti izčezavaju pred nedostatci suda „lynchom“, koji ne pazi na ono, što svaka uredjena država mora da svojim državljanom zajamči: život, slobodu, imetak, čast. „Lynch“ nepozna jedne od glavnih garancija, na koju obtuženik ima pravo u svih modernih državah: obrane. Obtuženik je po „lynchu“ osudjen, a da nije saslušan. On nemože privesti svjedoka, nemože povesti sa sobom branitelja. Pa kao da to sve nije dosta, nema procedure, koja bi ustanovila, da je osudjenik onaj, koga je baš taj tobožnji narod htio da osudi. Tko li jamči za njegovu istovjetnost?

Lako je reći, da narod ima pravo zamjeniti sudce. Pošto u Americi narod bira sudce, kaže se, da su i članovi „lyncha“ sudci: narodna volja ruši ono, što je jučer uradila; u očigled družtvene pogibelji, ona može da sudce jučer izabrane zamjeni novim sudcima.

---

* Desjardins: „Medjunarodno pravo i zakon o lynchu“. — James Bryce: Zakonsko i ustavno gledište lyncha u New-Orleansu.

Ovo je razlaganje iluzorno. Ako su u Americi u obće sudci loši — kao što se to često predbacuje — to znači, da je sudbena organizacija loša. Nek se, dakle, izpravi i popravi. Ali ukinuti sudce, da se pravda vrši, to je nešto, što se neda dokučiti. Jer članovi „lyncha“ nisu sudci. Sudci apliciraju zakon, a „lynch“ se stavlja nad zakon. Sudčeva zadaća nije samo da sudi, već da ustanovi stepen krivnje. „Lynch“ nasuprot samo sudi: ma koja bila krivnja, on nepozna druge osude do smrti. Narod bira sudce da iztraže i sude; dočim članovi „lyncha“ nisu drugo, već organi narodne srčbe. Oni ne vrše pravdu, oni se osvećuju. Osudi redovitih sudaca pokoravaju se prijatelji i rodjaci osudjenika. Osudi članova „lyncha“ ne; ta osuda ostavlja za sobom želju novih osveta, novih „lyncha“.

U Europi se i nezna, kako i koliko je običan sud „lynch“ u sjedinjenih državah. — Godine 1884. bilo je 105 smrtnih kazna po redovitih sudovih izrečenih, a 219 sa „lynch-om“; g. 1885. bilo ih je 108 po redovitih sudovih, a 181 sa „lynch-om“; god. 1886. bilo ih je 83 po redovitih sudovih, a 133 sa „lynch-om; god. 1887. bilo ih je 79 po redovitih sudovih, a 123 sa „lynch-om“; g. 1888 bilo ih je 87 po redovitih sudovih, a 144 sa „lynch-om; godine 1889. 98 po redovitih sudovih, a 175 sa „lynch-om“. Kada se uvaže ovi brojevi, nastaje pitanje: koji li je redoviti sud, onaj, koji se zove zakonitim, legalnim, ili „lynch“?

Reklo se, da je sud „lynch“ bio potreban u početku pri ustrojstvu državâ, da se stane na kraj razbojničtvu, da se kazni crnce, koji su robili biele žene. I kad bi se htjelo to dozvoliti, takovo opravdanje „lynch-a“ pada, ako se promisli, da „lynch“ postaje svaki dan običniji; da je u krieposti u najprosvjetljenijih državah; da su često na čelu toga narodnoga suda ljudi najodličniji, pravnici najugledniji; da Amerikanci, u kojem bilo stadijumu prosjete, gledaju sa nekom nasladom obješenoga čovjeka. Amerikanski narod je prolio toliko krvi za svoju slobodu. Rek bi stoga, da otac ostavlja u baštinstvo sinu ljubav slobode ujedno i žedju krvi. Takova je njegova ljubav slobode, da bi htio srušiti sve tamnice; ali opeta takova je žedja krvi, da je spreman potezati konop, koji je savijen oko vrata obješenoga čovjeka. Kad se žrtva, koja izdiše, u zraku trza, Amerikanac nekom zvierskom bjesnoćom aplaudira.

Ima u Americi pravnikâ, koji bi htjeli predstaviti „lynch“ kao neki sud, koji se u zadnje doba razložitije vrši, nego li se prije vršio. Neki od njih pišu, da je obtuženiku dozvoljeno imati branitelja. Profesor oxfordskoga sveučilišta James Bryce piše, da koliko zakon „lynch“ bio nesnosan za Europejce, da se on ipak danas vrši bez ma kojega bilo arbitrarnoga nasilja. Ali nije tako. Najbolji je dokaz lynching, koji je izveden 14. ožujka ove godine u New-Orleansu i usljed kojega je barun Jova, ministar Italije u Sjedinjenih državah, ostavio svoje mjesto. Meeting je sazvan u 10 sati u jutro. Naroda se sakupilo sa svih strana grada. Parkerson prijavlja sakupljenom narodu „infamno djelo“. Porota je riešila Talijance, koji su ubili Hennessy-a. „Ja ne želim — kaže govornik — ni imena ni slave; ja nisam drugo, nego gradjanin slobodne Amerike i hoću da vršim dužnost gradjanina. Uzmimo puške“. Narod, uz povladjivanje, lati se pušaka i uputi se do tamnice; provali u ove i uz neizrecive okrutnosti, ubije Talijance. Ali to ne bijaše dosti, za narod se je htjelo nešto drugo. Dva Talijanca — Macheca i Bugnetto — izvedena su na polje, obješena i postrieljana. Konop Bugnetta tri put je puknuo, a jadnik u velikim mukama tri put je obješen. Narod je pleskao. Poslje nekoliko časova dodje redoviti sudac, da konstatira smrt.

Poznato je, što se je usljed toga dogodilo izmedju Italije i Sjedinjenih država. Talijanska vlada misli, da ima pravo tražiti, da se ubojice kazne i da se odštete obitelji žrtava. Amerikanske novine su pisale, da je zahtjev Italije agresivan i mahnit; da Italija sa svojim zahtjevom dokazuje, da se poslje XV. vieka nije za korak primakla k prosvjeti; da su kralj Humberto i ministar Rudini htjeli sa svojim zahtjevom steći popularnosti, ništa drugo. Osim toga, amerikanske novine napadaju na družtvo mafia. Talijanci bili su članovi toga družtva. Talijanci, koji ga sastavljaju, to su najgori zločinci, za koje je zločin život. Glava redarstva Hennessy, koji je htio da uništi to družtvo, pao je pod njegovimi udarci. Njegovi sugradjani imali su s toga pravo, da osvete njegovu smrt. Desjardins odgovara tomu prigovoru. On kaže, da je vlada Sjedinjenih država imala pravo i dužnost progoniti članove družtva mafia, te da su ih redoviti sudovi mogli i na smrt osuditi. Ali u konkretnom slučaju nema se pitati, kakvi su bili ti Talijanci pogubljeni. Oni su ubijeni, a da sud, koji je pozvan, da uporabi zakon, nije uz propisane načine izrekao osudu. To je razbojstvo. A u današnjih medjunarodnih odnošajih Italija je imala pravo tražiti, da se razbojnici kazne.

Dakako, u svojem dopisivanju sa Italijom, gosp. Blaine, državni tajnik sjeverno-američke republike, pozvao se na razloge druge vrsti, da odkloni zahtjev Rudini-a. On drži, da Washingtonski kabinet nema da vrši medjunarodnih dužnosti prama Italiji, pošto izmedju njih nema ob ovakom slučaju formalnoga akta. To ne stoji po mnienju gosp. Desjardinsa. Taj razlog bi vriedio u pitanju izručenja Klüber, Martens, Foelix, Phillimore, Twis, Heffter uče, da izručenje nije osnovano u strogosti naravnoga zakona, već da je podredjeno uzajemnoj pristojnosti i koristi. Ali se ovdje ne radi o izručenju. Izručenje je akt, po kojem jedna država predaje čovjeka, obtuženoga ili priznata krivcem radi delikta, počinjena van njezina teritorija, drugoj državi, koja ga reklamira i koja je nadležna, da mu sudi i da ga kazni. Ovdje je slučaj sasvim različit.

Blaine se poziva na odgovor, koji je federalna vlada dala Španjolskoj g. 1851. Desjardins odgovara, da se je onda radilo ob izgredima, počinjenim u času bune, a da vlade nemogu biti, pače nisu odgovorne za štete, što ih pretrpiše inozemci u času bune ili gradjanskoga rata.

Amerikanski pravnici misle, da se ovdje ne radi o medjunarodnom pravu. Desjardins odgovara, da kao što izmedju pojedinaca ima dužnosti, koje nisu ustanovljene nikojim ugovorom, tako da ih ima i izmedju naroda. U medjunarodnom ugovoru neće se nikada uvrstiti, da gradjani jedne države nemogu biti bez preslušaja i suda ubijeni u drugoj državi; da će mjesto vlasti biti dužne budi ne trpjeti slične smrtne kazne budi odobriti ih.

Blaine veli, da su uzajamne dužnosti narodâ ograničene neoborivim jednim načelom medjunarodnoga prava. Nijedna država nemože da inozemcem podieli više protekcije, nego li svojim gradjanom; da im zajamči povlastice, koje državni zakoni ne davaju vlastitim gradjanom. To je načelo izrekao i knez Schwarzenberg u glasovitoj noti od 14. travnja 1850. Ali — odgovara Desjardins — Taljanci ne traže povlasticâ; oni se tuže, što se njihovim sunarodnikom nije po zakonu sudilo.

Desjardins pobija i prigovor Blaine-a, da ustav ne dopušta federalnoj vladi miješati se u nutarnje poslove Luisianije. To je, po njegovu mnienju, pitanje posvema administrativne naravi. Povriedjene vlade treba da imadu nekoga, komu da se obrate. Kada koja od država republike ima da se obrati kojoj inozemnoj vladi, to ona čini preko federalnih oblasti. Pa kako to, da se te oblasti zaklanjaju za posebne zakone pojedinih država, kada inozemne vlade hoće da se tim državam obrate? Takav položaj skriva u sebi klicu medjunarodnih neprilika. Vlada, koja sjedi u Washingtonu, može samo da zastupa republiku u odnošajih i sukobih sa drugimi narodi. Tu joj ulogu i ustav daje.

James Bryce dolazi prilično do drugih konačnih zaključaka. Evo ih:

1. Svaka inozemna vlada ima pravo prima facie na zadovoljštinu za uvrede nezakonito nanešene njezinim podanikom, i ako ne obstoji u tom smislu formalan ugovor; a fortiori pak, ako ugovor obstoji.

2. Ova zadovoljština može biti civilna novčanom odštetom, ili kriminalna kaznom krivaca.

3. Civilna forma zadovoljštine ne pruža potežkoća. Najprije može se postići civilnom akcijom proti onim, koji su uvriedu počinili; a ako ovo sredstvo nedostaje, vlada, u ovom slučaju kongres, može doznačiti odštetu, koja je po volji federalnoj vladi.

Blaine je bio u ovom smislu pristao na odštetu, u slučaju kad bi ugovor bio povriedjen.

4. Kriminalna forma je važnija, jer pruža većih garancija za zaštitu inozemaca. Ni eksekutivna ni zakonodavna vlast nemogu dati ovu zadovoljštinu, nemogu naime kazniti krivce, već samo sud uslied iztrage i razprave.

5. Ako je očito, da, bilo radi manjkavosti postupka, bilo radi opačine sudaca, krivci nisu kažnjeni, inozemna vlada nemože se smatrati zadovoljenom. Okolnost, da je pravica zaniekana, sačinjava, pače, povredu medjunarodnoga prava i može biti casus belli.

6. Ova komplikacija može nastati u svakoj zemlji, u kojoj eksekutivna vlast nemože utjecati u sudbene poslove. U Sjedinjenih državah zaprieka je još veća:

a) jer federalna vlada nema danas nikakove jurisdikcije, da progoni one, koji su „lynchom“ objesili inozemne gradjane u kojoj bilo državi, koja je dio federacije;

b) jer federalna vlada, i kad bi imala tu jurisdikciju, nemože iztragu prenieti iz sudbenoga kotara, u kojem se je čin sbio, na drugi kotar, a još manje može u tu svrhu ustrojiti posebno sudište. I kad bi ju kongres na to ovlastio, počinio bi protustavno djelo.

7. Federalna vlada ne može po ustavu utjecati u policiju države na obranu inozemaca.

8. Sve ove potežkoće proiztiču iz ustavnih ustanova Sjedinjenih država.

Bryce bi htio, da kongres dade amerikanskoj vladi širu jurisdikciju u medjunarodnih odnošajih, osobito u koliko se tiče protekcije inozemaca. *Dinko Politeo.*

Priziv proti osudi odrešujućoj u prekršajih §§ 421 i 427 kp.

U 11. broju „Mjesečnika“ od god. 1889. na str. 630 priobćeno je riešenje kralj. stola sedmorice od 12. listopadu 1889. br. 1968, kojim je, povodom žalbe ništovne na obranu zakona, izrečono, da je osudom dotičnoga sudbenog stola, kojom je u nejavnoj sjednici ukinuo odrešujuću osudu kot. suda, te obtuženog proglasio krivim, — povriedjen zakon, jer da se na priziv proti odrešujućoj osudi, kad prizivni sud u nejavnoj sjednici pronadje, da postoji znatna sumnja ob osnovanosti izreke u pitanju krivnje, ima po § 427 kp. ponajprije stvoriti zaključak, da se odredjuje ročište za javnu razpravu.

U br. 2. „Mjesečnika“ god. 1891. str. 61. i sl. g. dr. Mudrovčić na pitanje: „može li sudbeni stol povodom priziva, poprimljena proti odrešujućoj osudi kotar. suda, u nejavnoj sjednici izreći osudu, kojom se obtuženik proglašuje krivim?“ odgovara: 1. da može, ako je kotar. sud uglavio sve činjenice, tvoreće (i t. z. objektivni i t. z. subjektivni) učin kažnjiva djela; 2. a u svakom drugom slučaju da ne može. — Ovakova razlikovanja nema u zakonu, nego § 427. kp. absolutno propisuje: „Ako sudbeni stol prigodom valjano poprimljena priziva proti osudi odrešujućoj nadje, da postoji znatna sumnja glede osnovanosti izreke u pitanju krivnje, imat će stvoriti zaključak, da se odredjuje ročište za javnu razpravu“.

No g. dr. M. veli, da može sudb. stol po § 421. alin. I. stav. 2 suditi u samoj stvari te odriešenog obtuženika bez javne razprave proglasiti krivim i osuditi ga uzev za podlogu svojoj riešitbi one stvari, koje je sud prve molbe uglavio, pak to svoje mnienje motivira ovako: „Na priziv, poprimljen poradi razloga ništovnih, ima sudbeni stol po § 421. kp. ako nadje, da postoji koji od razloga ništovnih u § 418. br. 3 kp. (a kamo i br. 5 ?) izreći presudu u samoj stvari, dočim će za podlogu svojoj riešitbi uzeti one stvari, koje je sud prve molbe uglavio“. Zatim dalje deducira ovako: „Medju ništovnimi razlozi § 418. br. 3 kp. je i ništovni razlog § 277. br. 9 kp., dakle i ništetnost počinjena na pr. tim, što je kotar. sud obtuženika odriešio, jer u njegovu činu nije nazreo kažnjivosti, dočim sudb. stol u istom činu, kako ga je uglavio kot. sud, nalazi sva obilježja kažnjiva čina, koji spada na nadležnost sudova. — U takom će slučaju sudb. stol po izričnom propisu § 421. kp. suditi u stvari samoj, naime ako znatno nesumnja ob istinitosti uglavljenih činjenica (§ 423. k. p.), obtuženika proglasiti krivim. — Tko § 421.

ne tumači tako, mora uzeti, da zakon tu govori samo o prizivu poprimljenom proti osudi osudjujućoj. — Nu gdje zakon (§ 421 kp.) glasi obćenito, nerazlikuje, ne valja ni nam razlikovati".

Tako g. dr. M.

Ali pri tumačenju §§ k. p. o prekršajih treba uvjek pred očima imati naš § 391, ravnoglasan sa austr. § 447 kp., koji odredjuje: „Postupak glede prekršaja (§ 7 sl. a) ravna se poglavito polag propisa sadržanih u glavi ovoj. U svih onih točkah pako, glede kojih u poglavju ovom neima osobitog propisa, imadu se uporavljivati primjerene ustanove o postupku radi zločinstva i prestupaka".

Gosp. dr. M. u svojoj navedenoj motivaciji očevidno zamjenjuje dvie različite stvari, naime u § 422 kp. spomenuti „povod sumnji ob istinitosti čina uzetih za podlogu osudi" sa u § 427 kp. navedenom „znatnom sumnjom o osnovanosti izreke u pitanju krivnje".

Najprije valja riešiti pitanje, je li povod sumnji ob istinitosti čina, uzetih za podlogu osudi po § 422, sa znatnom sumnjom glede osnovanosti izreke u pitanju krivnje po § 427 kongruentan pojam? Prije nego se rieši to pitanje, ne smije i ne može se dalje.

Ključ za riešenje ovog pitanja nalazi se u obće u propisih § 249 kp. a posebice u § 250 br. 3 kp. i § 251 kp. Da li se stvar koja ima smatrati kao dokazana, odlučuju sudci po svojem slobodnom osvjedočenju, što su dobili savjestno pretresavši sva dokazna sredstva za koju činjenicu ili proti njoj. — Ovo vriedi i za objektivni i za subjektivni učin, kao i za svaku kaznenopravno relevantnu okolnost.

Posljedica sudjenja po slobodnom osvjedočenju jest, da kaz. postupak nigdje ne propisuje, kad se ima obtuženik proglasiti krivim, nego u § 251 kp. samo odredjuje, kakova mora da je kaznena osuda, ako sud nadje da je obtuženik kriv naime u toč. 1 propisuje, da osuda mora naznačiti, kojega je čina obtuženik krivim pronadjen i u toč. 2 koje kažnjivo djelo utemeljuju oni dokazani čini, kojih je obtuženik obnadjen da je kriv.

Naprotiv u § 250 kp. izcrpivo se odredjuju slučajevi, kada će obtuženik riešen biti od obtužbe osudom, naime osim slučaja toč. 1 i 2 takodjer i u svih pet slučajeva toč. 3 § 250 kp.

Za predmet ove razprave od važnosti su samo prva četiri slučaja toč. 3 § 250 kp., naime: a) kad sud izrekne presudu, da proti činu, na kojem se obtužba osniva, zakon ne odredjuje kazne; b) da učin nije ustanovljen; c) da nije dokazano, da je obtuženik učinio djelo, kojim se okrivljuje, i d) da imade okolnosti, koje kažnjivost ukidaju.

Poslje ovog izloženja biva jasno, da sumnja ob istinitosti čina, uzetih za podlogu osudi (§ 422), nije kongruentna sa znatnom sumnjom glede osnovanosti izreke u pitanju krivnje (§ 427) naime, da § 422 kp. važi izključivo za kaznenu osudu (§ 251), a ne za osudu odriešujuću (§ 250), za koju je jedino § 427 k. p. mjerodavan, jer samo kaznena osuda može i mora imati čine uzete za podlogu osudi.

Ovo jasno proizilazi ne samo iz § 422 kp., gdje se odredjuje, da će se priziv zabaciti, ako sudb. stol ne nadje nikakova povoda posumnjati ob istinitosti čina uzetih za podlogu osudi, nego još većma iz odmah za njim sliedećeg § 423 kp., gdje se veli, da će sudbeni stol, kad nadje povoda znatnoj sumnji ob istinitosti čina, uzetih za podlogu osudi, moći izreći novu osudu, kojom se okrivljenik rješava ili uporabljuje nanj blaža stavka kaznena. Zar od ovud nije sasvim jasno, da §§ 422 i 423 kp. valjaju jedino za osudu kaznenu osudjujuću, a nipošto za osudu odrješujuću.

Predmet dakle sumnje o istinitosti po § 422 k. p., jesu čini, koje je sud uzeo za podlogu osudi. — A što je predmet znatne sumnje po § 427 kp.? Sasvim nješto drugo, naime osnovanost izreke u pitanju krivnje.

Pri odrješujućoj osudi i nema čina, uzetih za podlogu osudi, jer po § 264 toč. 6 kp. samo osuda kaznena mora sadržavati sve točke navedene u § 251, dočim po § 264 toč. 7 osuda oprostna naznačit ima samo u razlozih rješitbenih jasno, s kojega od razloga navedenih u § 250 k. p. obnašao je sud oprostiti obtuženika. — U tom se sastoji osnovanost izreke u pitanju krivnje po § 427 kp., pa dosljedno tomu, ako razlozi riešitbeni ne opravdavaju dostatno odriešenje nikojom točkom § 250 kp., onda može nastati u prizivnog suda znatna sumnja ob osnovanosti izreke u pitanju krivnje.

Dr. M. uzimlje, da prizivni sud može u nejavnoj sjednici odrješujuću osudu po § 421 kp. preinačiti i obtuženog proglasiti krivim samo onda, kad je „kot. sud uglavio sve činjenice, tvoreće (obj. i subj.) učin kažnjivog djela“, dakle samo u slučaju drugom i trećem toč. 3. § 250 kp. naime, kad je kot. sud izrekao, da učin nije ustanovljen (obj. učin) ili da nije dokazano, da je obtuženik učinio djelo, kojim se okrivljuje, (subj. učin); a s druge strane usuprot tomu, da po mnenju prizivnog suda predleži, da je učin ustanovljen i da je dokazano, da je djelo obtuženik učinio, pa pri svem tom da ga je kot. sud odriešio, — u tom slučaju misli g. dr. M., da prizivni sud može po § 421 al. I. stav. 2 kp. osudu odrješujuću preinačiti u nejavnoj sjednici, ter izreći kaznenu osudu, a u svakom drugom slučaju ne.

Tvrdnju svoju misli g. dr. M. najbolje utemeljiti tim, što kaže, da će sudb. stol po § 421 kp. ako nadje, da postoji koji od razloga ništovnih „u § 418 br. 3 . . . .“ izreći presudu u samoj stvari, dočim će za podlogu svojoj rješitbi uzeti one stvari, koje je sud I. molbe uglavio. — Što znače one tri točke iza § 418 br. 3 „ . . .“? To se ne zna. Ali se zna, da u prvoj alin. stavci 2. § 421 kp. tih točaka nema, nego da zakon kaže: „Ako pak sudbeni stol nadje, da postoji koji od razloga ništovnih navedenih u § 418 br. 3 i 5 izreći će presudu u samoj stvari, i t. d.“ — Zašto je g. dr. M. izpustio ništovni razlog br. 5 § 418, a citirao samo br. 3 § 418, kad zakon u § 421 kp. navodi oba? Očevidno zato, što sa ništovnim razlogom br. 5 ne može utemeljiti svoju tvrdnju, jer taj razlog ništovni br. 5 glasi: „ako je osuda prekoračila zahtjev privatnog tužitelja“. — A šta to znači? Zar to nije jasno, da § 421 alin. I. stav. 2 kp. ima na umu samo i jedino osudu kaznenu, a ne osudu odrješujuću, — ova bo ne može prekoračiti zahtjev privatnog tužitelja.

No i argumentacija g. dr. M. na osnovu toč. 3 § 418 kp. isto je tako nemoguća. — Ništovni razlog § 418 toč. 3 kp. sačinjavaju sva tri, ili koji god od ništovnih razloga § 277 br. 9, 10 i 11 kp. No g. dr. M. ni tu nije uzeo sve ništovne razloge, — kao što zakon u § 421 alin. I. stav. 2 uzima § 418 br. 3 = § 277 br. 9, 10 i 11 kp., — nego je uzeo samo ništovni razlog § 277 toč. 9 i to ne čitavu toč. 9 nego samo sl. a.

Naravno, da gosp. dr. M. nije mogao uzeti i toč. 10 i 11 § 277 kp. kao što je to zakon uzeo, jer odrješujuća osuda nema čina, na kojem se osniva rješitba i koji je po krivom tumačenju zakona „bio podvržen“ takovu kaz. zakonu, koji se na taj čin uporaviti nemože (toč. 10 § 277 kp.), i jer odrješujućom osudom nije mogao sud pri odmjerivanju kazne preći svoje pravo kaznenja ili granice zakonite stavke kaznene (toč. 11 § 277 kp.).

Veoma je težko i riedko, a da se ne opazi onaj tiesni savez alin. druge § 421 sa stav. 2 alin. I. § 421 kp., jer stav. 2 al. prva kaže: „dočim će za podlogu svojoj rješitbi uzeti one stvari, koje je sud prve molbe uglavio, a zatim odmah počinje druga alineja ovako: „Nego ako sudb. stol nadje, da nisu u osudi i razlozih uglavljene one stvari, koje bi se uporavljajuć kako treba zakon, uzeti bile imale za podlogu rješitbe, odputit će stvar, da o njoj iznovično razpravlja i odluči istomu ili drugomu kot. sudu“. Ima li i osuda odrješujuća uglavljene stvari, koje se uzimaju za podlogu rješitbe? Hoće li i kod odrješujuće osude po drugoj alin. § 421 kp. sudb. stol odputiti stvar, da sud prve molbe o njoj iznovično razpravlja i odluči?

Iz svega ovog jasno sliedi, da se stav. 2 alin. 1 i alin. 2 § 421 kp. odnosi samo na osudu kaznenu § 251 kp., a ne na osudu odrješujuću § 250 kp.

Još je jedan argumenat naveo g. dr. M. naime, on je po svojoj preneo materiju § 423 kp. u § 427 kp., t. j. onu znatnu sumnju ob istinitosti čina u § 423 kp. identifikovao je sa znatnom sumnjom glede osnovanosti izreke u pitanju krivnje u § 427 kp.

Nu u tom pogledu suvišna je svaka rieč, jer § 423 k. p. govori o kaznenoj osudi, pa veli, ako sud znatno sumnja o istinitosti čina, koji su podloga osudi, odriešit će okrivljenika ili uporaviti blažu stavku kaznenu, dočim g. dr. M. kaže: „Ako sudbeni stol po § 423-kp. znatno nesumnja, on će po § 421 alin. 1 stav. 2 kp. preinačiti osudu odrješujuću i obtuženoga osuditi“.

§ 420 i stav. 1 alin. prva § 421 kp. odnose se i na osude osudjujuće i na osude odrješujuće. Naprotiv, stav. 2 alin. 1 i alin. 2 § 421, zatim §§ 422, 423, 424 i 426 kp. odnose se izključivo na osudu kaznenu (osudjujuću), a napokon §§ 427, 429, 430, 431 i 432 kp. izključivo na osudu odrješujuću. Priziv dakle proti osudi odrješujućoj poradi ništovnih razloga može biti kad je neosnovan po § 420 kp zabačen, ili ako je osnovan poradi ništovnih razloga § 418 br. 1, 2 i 4 kp. po stav. 1 alin. I § 421 kp. riešen, ili pak, ako nepostoji znatna sumnja ob osnovanosti izreke u pitanju krivnje, po § 427 kp. zabačen, a ako postoji takova znatna sumnja, mora se po § 427 kp. zaključiti, da se odredjuje ročište za javnu razpravu, nakon koje po § 432 kp. donosi prizivni sud ili koji zaključak §§ 420, 421, 422, 424 i 425 kp. ili sudi u stvari samoj po propisih, koji postoje za sudbene stolove (ovdje je tek mjesto stav. 2 alin. 1 § 421 kp. kod odrješujuće osude), za stvaranje osude radi zločinstva i prestupaka.

Za osnovanost rješitbe stola sedmorice, uvodno spomenute, znatno je jamstvo već onaj najviši auktoritet u molbenom tumačenju zakona, što ga ima svaki vrhovni sud, pa se samo požaliti mora, što svakoj naredbi zem. vlade i svakoj okružnici banskog stola, kojom se zakon razjašnjuje, ne predhodi mnenje kralj. stola sedmorice, kao što je dobro učinjeno pri tumačenju §§ 16, 18, 21 i 22 trg. zak. naredbom kr. zem. vlade odjela za pravosudje od 8. srpnja 1885 br. 6792 na osnovu mnenja kr. stola sedmorice od 30. travnja 1885 br. 197.

Stevan Popović, kr. sudb. viećnik.

Zakon od 7. ramazana 1274 (1858) o zemljištnom posjedu

(sa zakoni i naredbami, stojećimi s njime u tiesnom savezu).

Piše **Lj.** pl. **F.**

(Nastavak.)

Uvedenjem gruntovničkoga zakona za B. i H., na temelju kojega se odsvojenja zemljišta obavljaju pred gruntovnim povjerenstvom dotičnoga kotara. u obsegu kojega leže nekretnine, koje je uredjeno na način tapijskih povjerenstva, stavljen je za kotare, u kojih je gruntovnica uvedena, tapijski zakon izvan krieposti, i to kako glede odsvojenja tako i glede zalaganja nekretnina, pošto je na temelju naputka o uredjenju i djelokrugu gruntovnih povjerenstva dopustivo, da se i zalaganja nekretnina tako kao prije pred tapijskim povjerenstvom mogu obaviti pred gruntovnim povjerenstvom. Tim se je s jedne strane htio olakšati pučanstvu postupak kod zemljištnih transakcija, a s druge strane pridržao se je prijašnji u pučanstvu uobičajeni i omiljeli oblik zemljištnih transakcija.

Ustanovom § 4 grunt. zak. za B. i H. mienja se gore spomenuti propis § 36 zakona od 7. ramazana 1274, jer prvospomenuti § naredjuje, da za valjanost ugovora o prenosu mirijskih nekretnina, koji se sklopi pred gruntovnim povjerenstvom, nije potrebno posebno odobrenje političke oblasti.

Naredbom o postupku u tapijskih poslovih i ob uvadjanju gruntovnih zapisnika od zgode do zgode, odobrenom previšnjom odlukom od 3. juna 1883, postade mogućim, da se još prije uvedenja obćega grunt. zak. u pojedinih slučajevih osnuju gruntovni zapisnici kao javna knjiga. Tom odredbom htjelo se je polučiti, da mogu pojedini vlastnici realiteta, da dignu svoje gospodarstvo, a naročito kmetovi, da se rieše kmetstva, odkupiv nekretnine, koje kao kmetovi posjeduju, kod novčanih zavoda uglaviti veće u anuitetih odplative zajmove uz gruntovno založenje nekretnina, glede kojih se je za taj slučaj osnovao gruntovni zapisnik.

Od dana krieposti takovoga grunt. zapisnika kao javne knjige, mogu se založna prava na nekretnine u gruntovni zapisnik unešene, kao i prenosi upisanih založnih prava jedino upisom u takav gruntovni zapisnik steći; nasuprot pako prenos vlastničtva na temelju ugovora ili nasljedstvom ima da se obavlja i nadalje, do obćega uvedenja gruntovnice, pred tapijskim povjerenstvom. Kotarski ured kao sud, kod kojega se ovakovi zapisnici vode kao javna knjiga, fungira kao grunt. oblast.

Iz pravne naravi erazi-mirijskoga zemljišta te iz odredbe § 36 sliedi kao naravska posljedica, da se o erazi-mirijskih zemljištih testamentarno nemože razpolagati, može se dakle svako testamentarno razpolaganje s ovakimi zemljišti uspješno pobijati.

Kao glede mulkovnih tako postoji i glede erazi-mirijskih nekretnina pravo prekupa, stojeće u tom, da je prodavaoc erazi-mirijske nekretnine obvezan onoga, komu pravo prekupa pristoji, ubavjestiti o naumljenoj prodaji i ponuditi mu da kupi nekretnine.

Ovo pravo prekupa pristoji: 1. po § 41 suvlastniku erazi-mirijske nekretnine na nepodieljenu ruku i to kroz 5 godina, koji ima položiti vriednost, koju ima prodana nekretnina u vremenu, kada se pravo prekupa potjera; 2. po § 45. stanovnikom sela, u kojem dotična nekretnina leži, naprama stanovnikom drugoga sela ili mjesta, i to kroz godinu dana, koji imadu položiti procjenbenu vriednost nekretnine; 3. po § 44 onomu, koji, kako je to jur kod mulkovnog vlastničtva spomenuto, na erazi-mirijskom zemljištu ima svojih vlastitih mulkovnih objekta (n. pr. sgrada, voćaka, nasada, trsova), ako on podjedno dotično zemljište drži u posjedu i obradjuje, i to kroz 5 godina, uz to da položi — ako se hoće pravom prekupa poslužiti — procjenbenu vriednost zemljišta, što ju ima ovo u vremenu, kad se pravo prekupa potjera; 4. po § 3 od 7. muharema 1293 (1876) pripada kmetu pravo prvenstva (hakkirüdžan) na zemljišta, koja on kao takav drži u posjedu i obradjuje i to ne samo kod privatne prodaje, već i kod javne dražbe, usuelno kroz jednu godinu.

Ako ovlaštenik pripadajuće si pravo prekupa u gore označenih rokovih ne potjera; ili ako bude o naumljenoj prodaji ubavješćen i kupnja mu ponudjena, a on izrično očituje, da neće kupiti, lišava se toga svoga prava.

Glede nadležnosti u parnicah o pravu prekupa opaža se, da sve takove parnice, izuzamši parnice kmetovskoga prava prekupa, spadaju u nadležnost sudova, dočim se parnice o kmetovskom pravu prekupa na temelju naredbe zem. vlade od 24. juna 1890 br. 22.396/I. isto tako, kao i ostale parnice iz postojećega ili postojavšega odnošaja kmetovskoga, prioraćkoga, pridržničkoga (zakupnoga odnošaja na neizvjestno vrieme), imadu voditi pred političkimi oblastmi.

Zakon od 7. ramazana 1274 (§§ 54—56) ograničavaše nasljedstvo glede erazi-mirijskoga zemljišta samo na djecu ostavitelja obojega spola na jednake dielove, a ako ovih nebijaše, na otca, pa ako i taj više neživi, na mater ostaviteljevu. Nu zakonom o razširenju nasljednoga prava glede mirijskih i vakufskih zemljišta od 17. muharema 1284 (1867), znatno je nasljedno pravo razšireno, te prema tomu nasljednici ostavitelja dolaze na nasljedstvo ovim redom:

1. sinovi i kćeri na jednake dielove; 2. unuci, t. j. djeca obojega spola sinova i kćeri; 3. otac i mati; 4. punokrvna i polukrvna braća s otčeve strane; 5. punokrvne i polukrvne sestre s otčeve strane; 6. polukrvna braća s materine strane; 7. polukrvne sestre s materine strane; a ako od imenovanih nasljednika neima nikoga; 8. preživjeli suprug ili preživjela supruga.

Svaki predjašnji stepen izključuje sliedeći od nasljedstva. Umru li djeca obojega spola za života svojih roditelja, dolaze unuci na mjesto svojih roditelja, te nasljeduju djeda i babu u dielu, koji bi dopao otca i mater, da su živi.

Ako dodju na nasljedstvo nasljednici počam od roditelja uključivo do polukrvne sestre s materine strane, to pripada suprugu ili supruzi $^1/_4$ ostavljenih zemljišta; ako pako imade djece ili unuka, tada ženitbenom drugu nepripada nikakovo pravo na ostavljena zemljišta.

Ako tko odpusti svoju ženu na povrat, te jedan od supruga umre prije zakonitoga roka, ili ako tko poslje vjenčanja umre prije nego li je sa suprugom spolno obćio, to ide preživjeloga ženitbenoga druga zakonito nasljedno pravo na ostavljena zemljišta. Ako li pako suprug u bolesti svojoj, u kojoj i umre, posve odpusti svoju suprugu, te prije zakonitoga roka umre, to i njegovoj supruzi pristoji zakonito nasljedstvo na ostavljena zemljišta. Naravski, ove potonje odredbe zakona vriede samo za Muhamedance.

Ako neima nijednoga od spomenutih zakonskih nasljednika, erazi-mirijska zemljišta ostaviteljeva vraćaju se pod tapijsko pravo (fallen dem Tapu anheim), to jest, dotični ovlaštenik može takovo zemljište izkupiti za sebe za cienu, koju ustanove nepristrane osobe, koje to zemljište dobro poznaju.

Ovo pravo po § 59 toč. 7—9 zakona od 7. ramazana 1274 pripada:

1. osobam, koje bi u izravnoj liniji nasliedile mulkovne objekte (zgrade, stabla) nalazeće se na erazi-mirijskom zemljištu ostavitelja, i to u jednakih dielovih, kroz 10 godina; 2. suvlastniku ili dioniku takovoga zemljišta, kroz 5 godina; 3. stanovnikom dotičnoga mjesta, u kojem zemljište leži, kojim je ono nuždno, i to kroz 1 godinu.

Ako takovo zemljište želi više stanovnika dotičnoga mjesta za sebe izkupiti, ono se medju nje tako razdieli, da svakoga zapadne jedan dio; a ako se zemljište neda dieliti, ili bi dielitba bila štetna za zemljište, dobiva ga onaj, komu je najnuždnije, a je li svim jednako nuždno, odlučuje kocka.

Sada spomenuta prava na zakup i izkup, kao i ona, spomenuta kod mulkovnoga vlastničtva, nemogu biti od koristi obzirom na razne i duge rokove, u kojih se odkupiti mogu, niti u pogledu stabiliteta zemljištnoga posjeda, a niti u pogledu narodno-gospodarskom. S toga je bilo nuždno, da se tomu po mogućnosti doskoči tim, da se rokovi odkupa skrate.

Za to poskrbljeno je kod dražbenih prodaja naredbom § 552 toč. 6. gradj. parb. postupnika, koja propisuje, da oni, koji hoće da dokažu kakovo stvarno pravo na nekretninu dražbi podvrgnutu, imadu bez obzira na to, da li su o dražbi napose ubavješteni, predati tužbu za ovakovo pravo kroz 2 nedjelje, računajuć od dana proglašenja izroka; a djelomično se tomu pomaže po gruntovničkom zakonu postojećom trogodišnjom gruntovnom dosielosti, dočim je § 9 grunt. zakona za B. i H. za slučaj prenosa u gruntovnici upisane nekretnine na temelju ugovora ustanovljeno, da se sva prava prekupa i izkupa glede mulkovnih i erazi-mirijskih nekretnina mogu zaiskati samo kroz 6 mjeseci računajuć od dana gruntovnoga upisa prava vlastničtva stecioca, i to položiv kupovnu cienu, ili ako takove nebi bilo, plativ u vrieme stečenja postojavšu procjenbenu vriednost, te naknadiv nuždne i koristne izdatke.

Osim gore spomenutih slučajeva podpadaju pod tapijsko pravo oranice i livade, ako iste nebudu tekom trijuh uzastopce sliedećih godina bez zakonitog izpričnog razloga obradjivane, odnosno košene, pa ima dotični vlastnik, ako se želi i nadalje uzdržati u posjedu ovih, plativ ustanoviti se imajuću procjenbenu vriednost, izvaditi na iste novu tapiju (§§ 68 i 85). Zakoniti izprični razlozi pako jesu: ako se oranica neobradjuje ili livada nekosi za to, da se tlo oporavi ili ako je zemljište pod vodom ležalo, te se, pošto je voda odtekla, ostavi pustim, dok bude za obradjenje prikladno, ili ako se vlastnik njegov nalazi u ratnom zarobljeničtvu.

Ova tvrda odredba zakona ublažena je s narodno-gospodarskih razloga naredbom zem. vlade za B. i H. od 13. maja 1884 br. 7619/III. na temelju koje je politička oblast dužna najprije opomenami djelovati na nemarnoga vlastnika, te ako bi opomene ostale bezuspješne i vlastnik bi očitovao, da zemljište obradjivati neće, imade se uporaviti rečena odredba zakona, te ako dotični vlastnik nebi htio zemljište uz položenje tapijske ciene zadržati, može ga oblast na javnoj dražbi prodati.

Ako neima ni zakonskih nasljednika, ni osoba, kojim pripada po zakonu tapijsko pravo, ili ako se ovi odreknu toga prava, ili ga izgube tim, što se krate steći zemljište uz platež tapijske ciene, smatra se zemljište upražnjenim (mahlul, erledigt), te će se na javnoj dražbi najboljemu nudiocu prodati (§ 60). Nu tko ima na takovom upražnjenom zemljištu vlastitih mulkovnih objekta (zgrada, stabala), ide ga prednost pred svakim drugim, te može to svoje pravo potraživati kroz 10 godina, odnosno po analogiji u roku označenom u § 9 grunt. zak. za B. i H.

Zemljište erazi-mirijsko se nesmatra mahlul, ako isto netko posjeduje i obradjuje nepreporno kroz 10 godina bez obzira, da li o njem ima kakovu posjedovnu izpravu ili ne; već mu se izdati mora nova tapija, izuzev, da si je zemljište protupravno prisvojio, u kojem slučaju mu se zemljište ponudi, da ga nabavi položiv tapijsku cienu; pak istom onda, ako ovo odbije, prodati će se kao mahlul na javnoj dražbi (§ 78).

Rok dosielosti glede erazi-mirijskih nekretnina traje dakle 10 godina, različno od roka dosielosti i zastare glede mulkovnih nekretnina, koji iznosi 15 godina.

Uvedenjem gruntovnice nastaje promjena glede dosielosti, pošto ista za gruntovnoga posjednika naproti trećemu ovlašteniku nenastupa po ustanovi § 20 zakona od 7. ramazana 1274, naime u 10 godina, već po ustanovi § 1467 obć. gradj. zak., naime u 3 godine. Nasuprot pako svojstvo zemljišta kao mirie naprama zemaljskomu eraru, to jest pravo na podieljenje istoga u mirijsko vlastničtvo, dotično dozvola na gruntovno uknjiženje kao takovo vlastničtvo, dosjesti će se po onom, koji nije u gruntovnicu unešen, po § 78 zakona od 7. ramazana 1274 u 10 god., dočim će se dosjelost od strane onoga, koji je već u gruntovnicu unešen, morat prosudjivati po § 1472 obć. gradj. zak.

Kao što je jur spomenuto, imade takodjer vakufa i erazi-mirijskih zemljišta, te se pod vakufskim dobrom razumievaju zemljišta, koja se dozvolom vladara (sultana) od državnih zemljišta odluče, te posredno ili neposredno za javne ili religiozne svrhe opredicle. To je t. z. vakuf u nepravom smislu (erazi mevkufe; tahsisat) u oprieci prama gore spomenutim vakufom u pravom smislu (evkafi sahihe), pa se od ovoga potonjega poglavito tim razlikuje, što se onaj stvoriti može jedino dozvolom vladarevom (§ 21 zak. od 7. ramazana 1274), koje ograničenje slobodnoga razpoloženja temelji se na vrhovnom gospodstvu vladarevu kod erazi-mirijskih zemljišta.

Ima više vrsti takova vakufa, nu u Bosni i Hercegovini dolaze samo sliedeće vrsti: a) zemljišta, kojih mirijsko vlastničtvo (hukuki tessarufie) pripada vakufu, te ovaj isto kao i svaka privatna osoba plaća desetinu državi; b) zemljišta, koja pripadaju vakufu kao mirijsko vlastničtvo, nu od kojih je takodjer istomu opredieljeno pravo pobiranja desetine; c) zemljišta, kojih mirijsko vlastničtvo pripada privatnoj osobi, dočim pravo pobiranja desetine pripada vakufu mjesto državi.

Prema sada rečenomu postoje vakufske nekretnine u istinu samo u slučajevih a) i b), dočim u slučaju c) jedino desetinski dohodak sačinjava predmet zaklade.

Izprava sačinjena o vakufu zove se vakfiè, ili vakufname.

Za primjer navode se ovdje dvie vakufname, od kojih jedna glasi samo na mulkovne, dočim druga sadržaje i mulkovne i erazi-mirijske nekretnine. Izvor ove potonje u arapskom jeziku spisane vakufname, koja se odlikuje ne samo kićenim orijentalnim stilom, nego i sadržajem te starinom svojom, čuva se u mutevelije[1] Tur-Alijinoga vakufa u Dol. Tuzli.

„1. Slava bogu sveznajućem, nepokretnom, svemogućem i nepomičivom, pozdrav Muhamedu lieponaravnom i poštena značaja, te pozdrav njegovim ukućanom i drugovom, koji su postigli vrhunac prosvjete i izobraženja!

Povodom je ovoj zadušbenoj izpravi Paša pravo Hatema, kći Hadži Muhameda Kifića sina Ibrahimova iz Dol. Tuzle u staroj mahali, koja je istu oporučila te u tu svrhu opunomoćila Ken-ana[2] Muhamed effendiju imama[3] stare džamije sa punomoćju potvrdjenom klasičnimi svjedoci Abdul-Rešidom Tinićem, sinom Mehmedovim, i Muharem agom Imširagićem, sinom Zećiraginom, koji gore spomenutu oporučiteljicu poznavaju u šerijatskim granicama.

Ovi dodjoše pred ovaj sud, koji se nalazi u zasebnom odieljenju tuzlanskoga konaka[4], te svjedoče, da je rečena Hatema mutevelijom vakufa niže pobliže opisanoga imenovala Ibrahima Alihodžića sina Mustafina.

Pošto se je ovaj šerijatski sud uvjerio o istinitosti punomoći ćenana Muhamed effendije, očituje isti sliedeće:

Uvidivši moja opunomoćiteljica Paša pravo Hatema, da je ovaj sviet nepostojan, te da se na njem hrana njoj dnevno skončava i sjetivši se velike izreke: „dobročinstvo je odkup grieha u danu, kada se griešnici potegnu na odgovornost“, te izreke: „činite za svoju dušu dobročinstva, pak ćete naći kod boga od boljega bolje; za dobra djela plaća je najveća“, — odlučila se je svoj tapijom izkazani, u Dol. Tuzli u istoj mahali, u granicah: s dvijuh strana put, s treće strane beledijska[5] bašća i s četvrte strane gore imenovani Ibrahim ležeći vrt zvan „čair“ sa svim, što je uz njega i na njem, radi velikoga boga i tražeći božju ljubav i blagoslov u danu, kada nekoristi ni rod ni plod, osim pristup pred velikoga boga sa čistom savjesti i pravim srdcem, učiniti pravim vakufom, vrhu kojega stavlja mutevelijom gore rečenoga Ibrahima Alihodžića nasljedno dok bude njegove porodice uz uvjet: da imade on za to, što će rečeni vrt posjedovati i plodove iz njega uživati one godine, kad moja opunomoćiteljica umre, zaklati jednoga kurbana (ovan) za 60 groša i razdieliti med muhamedansku sirotinju, te platiti svake godine 3½ oke zejtina (ulja) da se pali kandilo u staroj džamiji, i napokon svake godine u ramazanu za njezinu i njezine rodbine dušu pokloniti 2 hatme (pročitanje cieloga korana).

---

[1] upravitelj vakufa.

[2] pridjevak imenu.

[3] predmolitelj u džamiji

[4] uredovna zgrada.

[5] magistratska.

Uživanje rečenoga vrta skopčano je sa gore spomenutom službom, dočim je tevlijet[6] pridržan samo Ibrahimu Alihodžiću sa nasljednim pravom.

Očitovav to izkazani punomoćnik, opozivlje svoje očitovanje veleć: da se on može od toga po zakonu Eba[7] Hanife uztegnuti, na što Ibrahim Alihodžić odvraća: Neprotivim se Hanifi, nu po Ebu Jusufu vakuf postaje odmah vakufom, čim se izreče: „u vakuf dajem“, a po imamu[8] Muhamedu šebanijskom postaje vakuf pravim, čim mutevelija u vakuf danu stvar primi; a pošto ovdje oba uvjeta postoje, to kadija, blago njemu! potvrdjuje gore rečeno pravim vakufom, moleći od boga plaću sačinitelju vakufa i proklinjući svakoga, koji bi ovu vakufnamu preinačio.

Dol. Tuzla god. 1301.

Svjedoci: Pečat. Kadija Osman Raik.“

„2. Sve što se u niže sliedećoj vakufnami spominje pokretnina i nepokretnina, potvrdjujem ja siromah! Šeih Abdul Kadir, sin Abdul Rahimov, potvrdjeni Kadija pobjedonosne vojske urumenlijske provincije.

Pečat. Šeih Abdul Kadir, sin Abdul Rahimov.

Slava bogu sveznajućemu, od najvećih većemu, uzvišenomu i svemogućemu, koji obećano dobro svojim pravovjernikom, davajućim u njegovo ime od svoga imetka, a da nevide oči i nečuju uši i da se to nespominje; pozdrav i slava poslaniku božjem Muhamedu Mustafi, doglasniku zabranjenoga i dozvoljenoga, istinitom u svojim riečima, našemu gospodaru i provodiću, dobronaravnom u svakom pogledu; napokon pozdrav njegovim drugovom i ukućanom za vazda oplemenjenim!

Povodom je ovoj pravoj šerijatskoj zadušbenoj izpravi, od koje se odredbe uvažavaju i sadržaj razumije, sliedeće:

Pristupiše pred medžliss ovoga liepoga šerijata, prostoga od prevrata i preokretaja, svjedoci Ahmet, sin Timurov, i Ahmet, sin Hasanov, te zasvjedočiše u prisutnosti Mustafa kethoda,[9] Tur-Alijina sina, s kojim se njegovi sudrugovi i njemu ravni ponose, da je on punomoćnik preuzvišenoga gospodina Mehmedbega, sina pokojnika, koji će se dolje imenovati, te pošto se je sud osvjedočio o istinitosti punomoći Mustafe, sina Tur-Alijina, i o istinitosti tevlijeta[10] Džafera, sina Nasuhova kao mutevelije niže opisanoga vakufa, ustanovio je sud, da je u istinu u ljubav vječita boga uzdajući se, ponos zapovjednika, uzor velikaša, gospodar časti i poštovanja, božjim milostima obasipani, preminuli Tur-Alibeg, sin pokojnoga sina Hanova, da im bog osvietli grobove, u kojim počivaju! bivši premješten iz Smederevskoga okružja sve rukom njegova sina, gore rečenoga opunomoćitelja Mehmedbega uzapćeno imanje, sjećajući i uvjerivši se o istini: da je ovaj sviet prolazan i padajuć mu na um, da je zapovjedano činiti dobročinstva i da je obećana velika plata u onom danu, kad se oči prestrave, u ime boga i radi božje ljubavi, za svoga života pri čistoj pameti i u podpunom zdravlju u vakuf odredio, i to: sve kuće ležeće izvan varoši Iloka, sriemskoga okružja, zajedno sa 10 dućana, koje je sagradio gore imenovani dobrotvor, zatim sva u selu Babindolu, kotara Zvorničkoga ležeća selišta sa kućami i svim pokućtvom i namještajem i sa jednim kmetom oženjenim zvanim Vukosav, vjere hrišćanske, narodnosti arnautske; zatim sva u selu Visure, kotara zvorničkoga ležeća selišta sa 10 kmetova oženjenih imenom Dragiša, Vukosav, Nika, Stojko, Radosav, Peraš, Vuk, Radovan drugi, Radicko, Mukaš i Vuk, svi Arnauti, vjere hrišćanske, sa kućami u kojih stanuju i sa svim u njihovim rukama nalazećim se težačkim orudjem; zatim sve u selu Dubnici, kotara Novo-Pazarskoga i u selu gor. i dol. Ustupu ležeće kuće; zatim sve kuće od dvie sobe ležeće u dol. Tuzli okružja zvorničkoga i 38 dućana nalazećih se u Dol. Tuzli; zatim cielu četvrt od svoga vlastitoga diela slane vode u Dol. Tuzli, te 15 dućana u Sarajevu i sve mlinove u Podgradju, kotara višegradskoga, okružja sarajevskoga, i sve mlinove ležeće u Haniću, kotara fočanskoga, okružja hercegovačkoga, kojim svim nekretninam nije nuždno označiti granice, jer su poznate kao njegovo vlastničtvo i da njemu kao takove pripadaju i napokon da oporučuje 300.000 drama[11] srebrnoga prometnoga novca.

---

[6] pravo nasljedstva, ovdje: mutevelijska služba sa pravom nasljedstva.

[7] pridjevak imenu.

[8] predmolitelj u džamiji, sveštenik.

[9] u Bosni izkvareno ćehaja = upravitelj.

[10] pravo nasljedstva, ovdje: mutavelijska služba sa pravom nasljedstva.

Kao uvjet gore imenovani dobrotvor, da bog na njega izlije svoj blagoslov! odredjuje:

Gore spomenute nekretnine imadu se dati pod idžaru (zakup) na način običajni, a gore imenovanim kmetovom, koji obradjuju zemljišta, imade vakuf dati sjeme za usjev, a od njih imade se uzimati $^1/_4$ od ploda, dočim ostatak ploda ostaje njim za uzdržavanje; dohodak pako od $^1/_4$, odbivši pričuvu, imade čist, nepristupljiv i prost od grieha mutevelija u sporazumku sa odredjenim džabi-om,[12] koji je prav i koji se čuva pronevjerenja, izdati na kamate, i to imade se od svakih izdatih 10 drama uzeti u ime kamata 1 dram, uz podanje zaloga i uz valjanoga jamca i platca izmedju čaršinskih trgovaca ili zanatlija, a po potriebi uz dva takova, a da taj postupak nebi sadržavao u sebi ribâ[13] i da se nebi mogla dogoditi šteta, treba da je takovo izdavanje novaca potvrdjeno po trgovcih, koji uživaju čast u čaršiji, takodjer i po zanatlijah zgodnih i bogatih. Nesmije se odbiti musafir,[14] samo je li on izvan kotara, bio on pobožnik, bio džindij,[15] bio zaim,[16] bio on hrdjav od poznate struke, bio on mustafez[17] ili kadija ili zapovjednik ili gouverneur, bio on od pokoljenja svetčeva, pa ni oni, koji troše svoj novac u šerijatom zabranjene svrhe.

---

[11] 1 dram = po prilici 1 groš = 8 novčića.

[12] pobiratelj vakufskih dohodaka.

Nadalje odredjuje se za džamiju, što ju je sagradio gore imenovani dobrotvor u kasabi[18] Čačak sliedeće:

Jedna osoba dobra glasa, učena, poštena, smjerna, imade osobno svakoga petka i svakoga bajrama[19] na običajni način učiti hudbu,[20] te ima osobno sudjelovati kod pet dnevnih klanjanja; jedino u slučaja priznate bolesti dozvoljeno joj je da si imenuje zamjenika. Potrebito je takodjer, da on bude hafir,[21] a podjedno da bude učiteljem u školi, koju je načinio gore imenovani dobrotvor u blizini spomenute džamije, a za sve to imade mu se dnevice izplatiti 14 drama. Osim toga odredjuju se za istu džamiju dvie osobe pravovjerne u svojoj vjeri, koje su poznate sa svoga liepoga grla i koje umiju ezan,[22] te koje su dužne redomice u odredjeno vrieme učiti ezan, a osim toga imadu ova dva pomoćnika redomice svakoga petka prije džume[23] učiti jedanaest put kuran nil asin,[24] a za tu njihovu službu imade se svakomu izplatiti dnevno po 3 drama. Jedan od njih imade biti halif[25] u gore spomenutoj školi za slučaj potriebe, a za tu službu imade mu se izplatiti dnevno jedan dram, a i drugomu takodjer dnevno jedan dram, jer je on dužan biti kajjim;[26]

---

[13] nedozvoljena kamata.

[14] stranac, gost.

[15] junak u pucanju ili džilitanju.

[16] posjednik ziameta, vlastelin.

[17] stražar.

[18] varoš.

[19] najveći blagdan muhamedanski.

[20] svakoga petka i bajrama popne se hodža izmedju klanjanja na uzvišeno mjesto u džamiji, te poziva glasno pravovjernike na poštovanja boga, svetca, cara i carskoga zapovjednika, i to se zove hudba.

[21] koji naustice uči kuran (= moli kuran).

[22] ono, što mujezin pjeva na munari (tornju) pozivajuć pravovjernike, na klanjanje pet puti na dan.

[23] molitva, koja se svakoga petka moli u podne pod redovitim klanjanjem.

[24] poglavja u kuranu.

[25] zastupnik učitelja.

[26] redatelj u džamiji.

svakomu dakle od te dvojice pomoćnika pripada dnevno po 4 drama. Osim toga imade se potrošiti dnevno jedan dram na paljenje svieća, na kupovanje hasúra u džamiju i žeženje kandila i za nabavu ostalih potriebitih stvari.

Nadalje odredjuje visokopoštovani dobrotvor, da mu bog naplati dobrotu! da se za džamiju, što ju je on sagradio u Dol. Tuzli, imade naći jedna osoba, koja u svojem svojstvu odgovara gornjim uvjetom, te imade biti imam[27] i hatib[28] u istoj džamiji i učitelj u školi načinjenoj od istoga dobrotvora u blizini džamije, a zato mu se ima izplatiti za hitabet[29] dnevno 2 drama, za imamet[30] dnevno 4 drama, a za učiteljstvo dnevno 2 drama, dakle ukupno 8 drama. Osim toga valja da se imenuje jedan halif za taj mejtef,[31] koji imade svaki dan učiti po jedan džuz,[32] zašto mu se imadu svaki dan izplatiti 2 drama i to jedan za učenje, a drugi za hilafet[33] i napokon dva mujezina,[34] koji imadu gore rečena svojstva, te jim se imade svaki dan izplatiti svakomu po 3 drama.

Poimence se ustanovljuje: da u toj džamiji bude mujezinom Muhamed B. dok živi, te mu se kao takovu imade izplatiti dnevno po 1 dram, a osim toga još 1 dram za to, što će svaki dan po jedan džuz iz kurana proučiti; povrh toga mu se odredjuje dnevno 1 dram, što će biti halif u rečenom mejtefu, te još 1 dram, što će biti kajjim u džamiji, ukupno dakle 7 drama; poslje njegove smrti pako, tko god bude na njegovom mjestu, ima dobiti po 7 drama dnevno, ali mora biti i imam i hatib i učitelj u jednoj osobi, a i mujezin, halif, kajjim i onaj što uči po jedan džuz iz kurana, imade takodjer biti u jednoj osobi.

Svaki dan imade se takodjer potrošiti po 1 dram za prostiranje hasura, palenje svieća i za ostale potriebštine i po 3 drama dnevno za popravak džamije, vodovoda, kupka, hanova[35] i dućana nalazećih se u istoj kasabi.

Nadalje odredjuje dobrotvor, koji traži božju platu i blagoslov, da mu ga bog i izlije i naplati se najvećom platom!: da se odredi za džamiju, što ju je on sagradio izvan kasabe Iloka, jedna osoba imajuća gore navedena svojstva, koja treba da bude imam i hatib sve dotlje, dok mu njegovo zdravlje dopuštalo bude, a ako više nebi mogao vršiti službe, da si nadje zamjenika, za što mu se odredjuje dnevno 5 drama i to 4 za hitabet, a 1 za tilavet,[36] što se imade svakoga petka prije džume deset put kuran nil asin proučiti. Takodjer imade mu se dodieliti jedan učen, prav, pošten mujezin, koji imade kod svih propisanih dnevnih klanjanja sudjelovati, te svaki dan po 1 džuz iz kurana proučiti, zašto mu se odredjuje na dan 4 drama, i to 3 za imamet, a 1 za tilavet. Osim toga imadu se naći dvie osobe liepoga grla, koje će se penjati na munaru u odredjeno za klanjanje vrieme, te koje imadu proučiti prije džume 11 kuran nil asin, za što im se odredjuje dnevno po 3 drama. Jedan od njih imade osim toga svaki dan proučiti jedan džuz iz kurana, zašto mu se odredjuje jedan dram, dočim drugi od njih ima biti kajjim u istoj džamiji, za to mu se dopituje dnevno 1 dram, ukupno dakle svakomu po 4 drama. Isto tako odredjeno je za poslugu i ine potriebe u džamiji dnevno 1 dram.

---

[27] predmolitelj, sveštenik.

[28] predmolitelj petkom, naime onaj, koji petkom uči hudbu.

[29] služba hatibova.

[30] služba imamova.

[31] škola početna.

[32] dvadeset strana kurana.

[33] služba zamjenika učiteljeva.

[34] sazivatelj na molitvu.

[35] birtija u kojoj se noćava.

Učitelj škole, što ju je načinio rečeni dobrotvor u kasabi Foči okružja hercegovačkoga, dobiva dnevno 3 drama.

Nadalje se odredjuje: da gore imenovani mutevelija imade biti mutevelijom vakufâ u okružju Zvornik, Bosna,[37] Hercegovina[38] i Smederevo, koji imade muhurlejsavati,[39] zašto mu je odmjereno dnevno 10 drama. On je dužan držati pisara, za koga je takodjer odredjeno dnevno 2 drama za pisariju. Sulejman, sin Ishakov iz Iloka, imade biti drugim mutevelijom uz dnevnu platu od 4 drama, te se i njemu imade takodjer dodieliti pisar uz dnevnu platu od 2 drama za pisariju

Nadalje je odredjeno dnevno 4 drama onomu, koji će biti džabi u Dol. Tuzli za vrieme kad se dohodci pobiru; isto tako i džabi-u u Čačku dnevno 2 drama.

Vrhu rečene dvojice mutevelija imade biti jedan nadzornik za sve gore navedene vakufe, te se njemu imade za tu njegovu službu platiti dnevno 5 drama. Takav nadzornik imade u sporazumku sa sinom rečenoga dobrotvora, dok je on živ postupati kod imenovanja i svrgnuća, te je ta služba nadzornika nasljedna prelazeć s otca na sina, dok nebi porodica izumrla, a kad ista izumre, imade nadzor vršiti kadija.

Osim toga je odredjeno, da se imadu, kad bude potreba, sa vakufskima dohodcima popravljati i ponoviti džamija, kupke, vodovod, han, dućani, te ćuprija (most), što ju je sagradio gore rečeni dobrotvor na rieci Praći, a i ostale bine (sgrade), a ako bi vakufskoga novca preteklo, imade se s istim postupati na gore spomenuti način, te ubilježiti u kadijskom zapisniku.

---

[36] učenje (molenje)

[37] okružje sarajevsko.

[38] okružje mostarsko.

[39] muhur znači pečat; Turci umjesto podpisa udaraju svoj pečat.

Gore imenovani dobrotvor, da mu bog počivalište učini čistim i svietlim i da mu dopusti unići u dženet! kada je predao sve nepokretnine i novac u gore spomenute mutevelijske ruke kao vakuf, a oni se toga primili.

Ponos kadijske sjednice, uzor velikaša i zapovjednika, naš gospodar, a današnji kadija u Čačku Hajdar, sin Abdulahov na to očituje: U istinu predao je gore imenovani dobrotvor šerijatskim putem dobrovoljno pri zdravoj pameti, čistom savjesti spomenute vakufe u mutevelijske ruke, a mutevelije primili i nepokretnine i novac, te se zaključkom kadijskim učinjeni vakufi pravo očitovanimi primaju i vakufi se smatrati imadu, što se je u zapisnik uvrstilo.

Koncem ramazana 979. godine po hidžretu[40] onoga svetca, što poslie njega drugoga neima". (Sliedi.)

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Ako je kupoprodajna pogodba o nekretninah sklopljena na vjeru, da li mora biti ugovoren gruntovni prenos i da li se ima i kako pogodba izpuniti, ili se ima smatrati razriešenom? (Prinos k tumačenju §§ 1062 i 1063 u savezu sa §§ 1052, 919 i 920 ogz.).

M. V. i L. R. tuže sudu J. Š., R. Š. i zadrugu R. po kućegazdi M. R. i traže, da tuženici priznadu kupo-prodajnu pogodbu o nekretninah u z. z. br. 25 obćine Orovac i gruntovni unos prava vlastničtva tužitelja spp. Kr. kot. sud u B. osudom od 25. studenoga 1888 br. 8674 sudio je prema petitu tužbe; nu samo onda, ako prvotuženi Ivan Š. ne nastupi i na odredit se imajućem zato ročištu ne položi: 1. glavnu niečnu prisegu glaseću: „Nije istina, da sam ja Ivanu Stefandjija pravije Štefandjin sa ženom si Rozom od nekretnina u z. z. broj 25 obć. Orovac sa kućom broj 8 upisanih i od zadruge R. kbr. 8 u Orovcu kupljenih tužiteljem prodao čestimice i to: Mati Vugoreku čest. top. br. 23 sa kućom broj 8 u Orovcu i čest. top. broj 699, 853, 854 i 421/a; onda Luki Rajčeviću čest. top. broj 1053 i 1052, zatim njima obojici u suvlastnost čest. top. br. 700 i 701 i to Mati Vugoreku u $^1/_3$ i Luki Rajčeviću u $^2/_3$, ter čest. top. br. 702, 703 i 1051 svakomu u polovici, već je istina, da smo tužiteljem Mati Vugoreku i Luki Rajčeviću sve gore navedene nekretnine u z. z. br. 25 obć. Orovac upisane zajedno i nerazdieljeno u suvlastnost prodali“. 2. Domirnu prisegu, glaseću: Istina, da je tužitelj Mato Vugorek za se i u ime Luke Rajčevića izjavio, da odustaje od pogodbe o prodanih im nekretninah, upisanih u z. z. br. 25 obć. Orovac, te je istina, da sam ja Mati Vugoreku na njegov zahtjev povratio, a on od mene riečju „hvala“ primio natrag 190 for., koje mu je on za se i za Luku Rajčevića u ime kapare i diela kupovnine dao. Ako li tuženik Ivan Stefandjija recte Stefandjijin ove obje prisege ili samo domirnu nastupi i položi, — tad se tužitelji Mato i Luka R. odbijaju, te imadu tuženikom naknaditi parbeni na 40 for. 80 novč. obredjeni trošak. Ako li pako tuženi Ivan Št. položi samo glavnu, a ne domirnu prisegu, tad su tuženici Ivan i Roza Stefandjijin i zadruga Rajčević dužni priznati: da je zadruga Rajčević svoje nekretnine z. z. br. 25 obć. Orovac upisane, Ivanu i Rozi Stefandjijin prodala, a ovi opet iste nekretnine zajedno za 830 for. na vjeru tužiteljem Mati V. i Luki R. prodali, pa su s toga dužni dozvoliti, da se one sa njihovog na ime tužitelja Mate St. i Luke R. kao suvlastnika prepišu sa teretom, da su tužitelji dužni Ivanu i Rozi St. ostatak kupovnine od 640 for. o Gjurgjevu god. 1884 platiti.

---

[40] bieg svetca Muhameda iz Meke u Medinu, od kojega vremena Muhamedanci računaju godine. Godina 979. odgovara godini 1553.

Razlozi: Tužitelji tvrde, da je zadruga Rajčević u Orovcu svoje nekretnine u z. z. br. 25 obć. Orovac prodala tuženim Ivanu i Rozi S. recte Š., a ovi opet da su od tih nekretnina prodali i u posjed predali odmah njima, i to: Mati V-u česticu t. br. 23 sa kućom br. 8 u Orovcu, te čest. top. br. 699, 853, 854 i 421/a; a L. B-u čest. top. br. 1053 i 1052, zatim njim obojici u vlastnost čest. top. broj 700 i 701, i to Mati V-u u jednoj trećini i L. u dvie trećine, ter čest. top. broj 702, 703 i 1051 svakom u polovici za cienu od 830 for., u ime koje platili su 190 for., a ostatak od 640 for. imali su platiti do Gjurgjeva 1884, kad budu nekretnine na njih prepisane.

Prema tomu buduć da su sklopili kupo-prodajnu pogodbu po § 1063 ogz. na vjeru, to da su vlastni tražiti, da budu i upisani kao vlastnici nekretnosti u gruntovnici.

Tuženici priznavaju, da je zadruga R. te Ivan i Roza St. rečene nekretnine prodali, pa tvrde, da su ih Ivan i Roza Š. ujedno i nerazdieljeno, a ne čestimice, kako tužitelji razlažu, njim (tužiteljem) prodali i to dva tjedna prije Josipova 1884 za 830 for., nu pod uvjetom, da tužitelji imadu tri dana iza pogodbe platiti polovicu kupovnine od 415 for., a do Gjurgjeva 1884 drugu polovicu od 415 for. i onda u posjed kupljenih nekretnina ustupiti.

U znak sklopljene te pogodbe tvrde tuženici, da su od Mate V. primili kapare 90 for., a treći da je primio iza pogodbe 100 for. na račun kupovnine, dočim ostatak kupovnine od 640 for. nisu ni o Gjurgjevu 1884, a ni poslje primili, pa jer prema tomu tužitelji u ugovorenom vremenu nisu platili ciene ugovorene, drže tuženici, da po § 1062 ogz. nisu dužni bili tužiteljem te nekretnine predati, niti privoljeti na prepis istih na ime tužitelja, već da su vlastni po § 908 ogz. od pogodbe odustati. Priznaju, da su tužitelju Mati V. bašću u posjed ustupili, a ostale nekretnine da su tužitelji silom i bez njihove privole zaposjeli.

Ako se uvaži, da je ovim priznanjem tuženika dokazano, da su tužitelji u posjed upitnih nekretnina došli prije izplate ugovorene ciene, riešeno je tim i pitanje o najvažnijoj okolnosti, najme o toj: da je kupoprodajna pogodba glede rečenih nekretnina na vjeru sklopljena; jer čim tuženici priznaju, da su tužitelji primili prodane im nekretnine u posjed prije nego li su tužitelji izplatili cienu, proizlazi po § 1063 ogz., da su te nekretnine prodane na vjeru, pa tužitelji imadu pravo tražiti, da se kao vlastnici njihovi u gruntovnici upišu, dočim tuženikom pristoji po § 919 o. g. z. pravo tražiti izpunjenje pogodbe, a ne naprosto po § 908 ogz. od iste odustati.

Prigovor tuženika, da su tužitelji silom i proti volji njihovoj ove nekretnine zaposjeli, nije ničim dokazan, pače sudu prvom je poznato iz parnice o smetanju posjeda, ovdje dovršene pod III. 427/1884, da su tužitelji u posjedu tih nekretnina pravomoćno zaštićeni, pa ne može biti govora, da tuženici po § 1062 ogz. imadu pravo predati tužiteljem prodane nekretnine, kad je dokazano, da ih oni već u svojoj vlasti imadu. Važan je medjutim daljnji prigovor tuženika, da su tužitelji od rečene kupoprodajne pogodbe odustali a oni, tuženici, na to pristali. Tvrde najme: da tužitelji nisu mogli u rečeno vrieme ugovorenu kupovninu izplatiti, pa da je Mato V. za se i za Luku R. tražio povratu kapare i diela kupovnine u iznosu od 190 for.; tuženi Ivan Š. da je na to pristao i primljenih od Mate V. 190 for. ovomu povratio, a ovaj da je to primio, te pogodba prestala. Tužitelji zovu ove tuženičke navode neistinitimi, ali priznaju, da su ostali dužni 640 for. na kupovnini, koju su mu pripravni platiti, kad budu upitne nekretnine na njih prepisane; a platili nisu zato, jer nisu imali o tom ugovora, tuženici nisu im omogućili prepis nekretnina, česa u ostalom niti nemogahu učiniti, jer niti sami još uknjiženi ne bijahu.

Prema ovakom stanju stvari ukazuju se dalje odlučnim za riešenje okolnosti, da li su tuženici Ivan i Roza Š. rečene nekretnosti tužiteljem čestimice i onako, kako ovi uztvrdiše, ili sve ujedno i nerazdjelivo prodali, pa ako dà, da li su tužitelji od te pogodbe odustali nemogući izplatiti kupovninu, te položenu kaparu i dio kupovnine sa 190 f. natrag primili.

Što se prve okolnosti tiče, tužitelji sa svjedocima: Matom Š., Gjurom i Martinom H. nisu uspieli istinitost svoje tvrdnje dokazati, jer ti svjedoci njihove navode nepotvrdiše. Od saslušanja ponudjene svjedokinje Roze Š. pako odustaše. — Po tom ponudjeni dokaz domirnom prisegom tužiteljskom nije dopustiv. Usuprot usljed neuspjeha ovih dokazala za ustanovljenje istinitosti ili neistinitosti tvrdnje tužitelja o rečenoj okolnosti valjalo je suditi na ponudjenu glavnu niečnu prisegu, navraćenu tuženikom, pa pošto ovu prisegu tuženici po Ivanu St. prihvatiše, morala se je ova ovomu dosuditi, te od položenja ili nepoloženja iste ovisnim učiniti riešenje ove parbe.

Prigovor tuženika, da tužitelji ne imadu čime kupovnine izplatiti, pa zato da ne mogu tražiti izpunjenje pogodbe prije izplate kupovnine, ne može se uvažiti obzirom na ustanove zakona, prema kojim je dovoljna izjava tužitelja, da žele izpuniti pogodbu platežom ostatka ciene, a sudu ne pripada pravo prosudjivati, imadu li oni sredstva za platež.

Od veće je važnosti ona druga okolnost, najme sporazumna odustaja od pogodbe. — U tom pogledu vidiv, da iz kazivanja svjedoka Mate Š., Imbre, Franje i Tereze B. i Jane B. proizlazi, da je tužitelj Mato V. izjavio, da odustaje od kupa tuženičkih nekretnina, jer da si je drugi grunt pogodio, pa da je slao Matu Š. k tuženiku Ivanu Š. preko Drave na konake s porukom: neka mu ovaj odmah povrati danu mu kaparu i dio kupovnine od 190 for., pa ako je šta potrošio, da će ga za to pričekati; što da je učinjeno, te je prvotuženi, vrativ se s konaka poslje Gjurgjeva g. 1884 povratio Mati V. kaparu i dio kupovnine od 190 for. i to da je Mato V. od njega riečmi „hvala“ primio. Vidiv nadalje, da iz kazivanja svjedoka Tome i Jule B. proizlazi, da je tužitelj Luka R. na Gjurgjev dan g. 1884., vrativ se s vašara iz Gjurgjevca, upitan, da li je pripravio novac za tuženičke nekretnine, ljutit odgovorio, da on svoje volove protepsti neće, pa zato da neće ni grunta od tuženika; vidiv, da su svjedoci Mato Š., Tereza B. i Imbro F. po § 156 g. p. p. sumnjivi, te kazivanje njihovo u savezu sa onim ostalih svjedoka čini nepodpun dokaz o navedenih okolnostih; vidiv, da su tuženici u popunjenje dokaza navedenih okolnosti ponudili dokaz domirnom prisegom: to je valjalo prvotuženom dosuditi ponudjenu domirnu prisegu, te od položenja ili nepoloženja iste ovisnim učiniti riešenje ovog priepora.

Prema tomu položi li prvotuženik ovu domirnu prisegu, ima se smatrati dokazanim, da je sporazumkom stranaka pogodba ukinuta radi nemogućnosti plateža kupovnine i u tom slučaju valja tužitelje posve odbiti, a prestaje i potreba prvotuženiku dosuditi glavnu niečnu prisegu. — Ne položi li prvotuženi ove domirne prisege, riešenje ove parbe ovisi od položenja ili nepoloženja glavne prisege, kako je to razloženo.

(Svršetak sliedi.)

Prinos tumačenju zakona od 8. prosinca 1877 i § 1432 ogz.

U parnici S. J. proti P. B. radi tražbine od 50 for. avr., odbio je malični sudac tužitelja te ga odsudio, da naknadi tuženiku parbeni trošak od 28 for. 50 novč.

Kr. banski stol osudom od 25. veljače 1891 br. 859 vidiv, da je istina glasom obveznice od 15. prosinca 1875 rečeni zajam, koji je tuženik obrekao povratiti za godinu dana t. j. do 15. prosinca 1876, bio ugovoren bez kamata; no da iz kazivanja svjedoka proizlazi, da su stranke, čim tuženi u ugovoreno vreme zajam taj povratio nije, — ugovorile, da će u buduće plaćati u ime kamata 6 for. na godinu ili 12%; vidiv, da i sam tuženi u zapisniku od 24. studenoga 1890 priznaje, da u početku kamate ugovorene nebijahu, nu da je kašnje ipak u popisu navedene stvari davao vjerovniku na račun ka mata i glavnice, a kamate da je plaćao dobrovoljno; vidiv s toga, da se sva ova podavanja, koja je dužnik vjerovniku učinio dobrovoljno na račun kamata, od glavnice odbiti nemogu, sve da ova podavanja i prelaze zakonom dopuštenu mjeru, jer se ovakovom postupku protive jasne ustanove § 1432 ogz., a ne stoje na putu ni ustanove zakona od 8. prosinca 1877 (br. 70 Sbornika), po glasu kojega se samo veće od 8% kamate utužiti nemogu; vidiv s toga, da je tu trebalo na čistac izvesti, što je tuženi podavao na račun kamata, što opet odplaćivao na račun glavnice, što se pak iz obrazloženja osude razabrati nemože, premda se u istoj veli, da je tuženi, kad bi i kamate ugovorene bile, svojimi podavanji, kako ih uz tuženoga i svjedoci potvrdjuju, izplatio ne samo kamate, nego i sâmu glavnicu; vidiv prema izloženom, da napadnuta osuda odpućujuća tužitelja posvema sa tužbom do sele na zakonu podloge nema, jer se iz nje izvesti nemože, da je tužitelj svojimi podavanji, po odbitku onih uplaćenih dobrovoljno na račun kamata odplatio i sâmu glavnicu: obnašao je povodom ništovne žalbe tužitelja ukinuti — po § 75 t. 9. i 78 mal. postup. napadnutu osudu i sudu prvomu naložiti, da za razpravu ovog predmeta novo ročište odredi i zatim prama posljedku iste izreče novu osudu, kod koje sud taj neće s vida pustiti ustanove § 71 mal. postup. u pogledu prekomjerno dosudjenih parbenih troškova. Priobćio dr. *K. Mindszenty.*

Ako svjedok kod preslušanja očituje, da se više ne sjeća predmeta o kojem se radi, ali da bi se ga sjetio, da mu je ugledati trgov. knjige svoje — ima se odrediti novo ročište, a do toga svjedok da pregleda svoje trgov. knjige.

U parnici J. P proti A. G. pcto. 2597 for. 50 novč. odredio je kr. kot. sud u Sisku preslušanje svjedoka Vj. B.

Na ročištu od 11. travnja 1882 očitova ovaj svjedok, da mu o predmetu parbenom osobno ništa poznato nije, nego da bi, da se uzmogne sjetiti, morao svoje trgovačke knjige ugledati.

Na to je odlukom od 12. travnja 1882 br. 2140 — vidiv da je preslušani svjedok Vj. B. pod zakletvom očitovao, da mu o nazočnom predmetu parbenom osobno ništa poznato nije — jer da se na predmet parnice sjetiti nemože, nego da bi morao svoje trg. knjige ugledati: — to se za nastavno preslušanje svjedoka Vj. B. u ovom parbenom predmetu odredjuje ročište na 2. svibnja 1882, kojemu se svjedok Vj. B. pod pretnjom posljedica ogluhe u § 199 gpp. naznačenih s tim dodatkom pozivlje, da do odredjenoga dana ročišta, svoje trgovačke knjige ugledati i nanj iznovični izkaz na sadržaju svojih trg. knjiga osnovati imade.

Kr. banski stol rješenjem od 17. svibnja 1882 br. 9277 ukine ovu odluku, jer je svjedok Vj. B. kod svoga saslušanja 11. travnja 1882 pod prisegom izpovjedio, da se na trgovački posao, o kojem se radi u dokaznih člancih pod G—I, nesjeća, jer po § 160 gpp. kazivanja svjedoka treba da su utemeljena na opažanju vlastitih njegovih ćutila i da su opredieljena i razgovjetna, jer je spomenuti svjedok, čim je pod prisegom izpovjedio, da se na upitni posao nesjeća, dužnosti svojoj kao svjedok zadovoljio, i da se s toga odredjenje iznovičnosti saslušanja toga svjedoka nakon uzeta po njemu uvida u trg. knjige svoje ukazuje nezakonitim.

Kr. stol sedmorice rješenjem od 10. kolovoza 1882 br. 1661 po § 339 st. 3 i 345 gpp. ukine odluku banskoga stola i označeni dodatak prvosudne odluke potvrdiv ovu u ostalom dielu; jer po § 319 g. p. p. osebnomu utoku mjesta neima proti zaključku suda, kojim se naredjuje preslušavanje svjedoka, jer je prema §§ 160 i 167 st. 2 gpp. neodlučan dodatak prvosudne odluke. *M.*

Tumačenje §§ 14 i 16 zakona od 17. prosinca 1876.

Na ovršnu molbu Tome P-a za pridruženje k dražbi, dozvoljenoj njemu za drugu tražbinu, izdade kralj. kotar. sud u Kr. dne 17. siečnja 1887 br. 274 sliedeću odluku: Vidiv, da je ovrhovoditelj Tomo P. radi svoje tražbine od 70 for. spp. zadobio ovosudnom odlukom od 16. studenoga 1886 br. 10.886 dozvolu prisilne prodaje diela nekretnina ovršenika St. Č. u z. z. br. 614 obćine Sv. P.; vidiv, da sada ovom molbom moli pridruženje k dražbi istih nekretnina za tražbinu od 17 for. 95 n. spp.; vidiv, da se ovim postupkom ovršni troškovi nepravedno umnožaju, a zakon od 17. prosinca 1876 (ovršna novela) baš to hoće, da vjerovnik bude što prije namiren, i da se njemu a i ovršeniku uštede nepotrebni troškovi, i vidiv, što je najglavnije, da rečeni zakon u § 14 dopušta pridruženje k dražbi, koju je drugi vjerovnik izhodio, te pošto u ovom slučaju molitelj nije drugi vjerovnik, nego onaj isti, koji je i prijašnju dražbu izhodio: to u ovom slučaju ne ima zakonitog uvjeta za dozvolu pridruženja, i za to se molba ova, budući po zakonu neumjestna, odpućuje.

Proti toj odluci podnese molitelj ovrhe utok, u kojem iztiče: Ovršna novela ne razumieva drugu osobu vjerovnika, već tražbinu. Moja se tražbina temelji na pravomoćnoj nagodi, pa da sam tražio ovrhu na pokretnine, bezdvojbeno bi mi bila dozvoljena bez obzira na dozvoljenu dražbu nekretnina za drugu dospjelu tražbinu. A kad bi se dozvolila ovrha na pokretnine, mora se dozvoliti i na nekretnine.

Baš radi pištednje troškova tražio sam pridruženje k dražbi nekretnina, jer da sam tražio ovrhu na pokretnine, ostala bi bezuspješna — pa bi ipak morao tražiti dražbu nekretnina, a tim bi svakako veći trošak narasao. Pridruženje tražio sam, da me ovršenik više ne šikanira za dospjelu tražbinu. Ovršenik je mogao prije same dražbe izplatiti onu tražbinu prvu, a ovu drugu ne, pa bi ja istom tada mogao tražiti ovrhu opet za ovu drugu tražbinu. Zakon nigdje ne kaže, da ja moram čekati ovrhom za dospjelu tražbinu.

Kr. banski stol riešio je 20. travnja 1887 br. 8609 taj utok ovako:

Vidiv, da je ovrhovoditelj svoje pravo, da vodi ovrhu glede tražbine od 17 for. 95 novč. u smislu §§ 438, 441 izvornom sudbenom nagodom od 28. studenoga 1885 i odlukom od 4. listopada 1886 br. 9081 zakonito izkazao; vidiv, da je ovrhovoditelj takodjer izkazao odlukom od 16. studenoga 1886 br. 10.886, da mu je jur potonjom odlukom dozvoljena bila prisilna prodaja diela nekretnina St. Ć., unešenih u gr. nap. br. 614 obćine Sv. P., kojoj se ovrhovoditelj želi pridružiti, da utjera gore spomenute tražbine; vidiv, da se tomu ustanove § 14 zakona od 17. prosinca 1876 ne protive, jer ove predpostavljaju samo drugu tražbinu, glede koje je vjerovnik jur izhodio dozvolu ovršne dražbe; vidiv, da se svaki utok presudjivati imade po okolnostih u vremenu, kada je napadnuta odluka izdana; vidiv, da u ono vrieme, dne 17. siečnja 1887 ovrhovoditelj svoju molbu pr. 24. ožujka 1887 još nije podneo, kojom je naime odustao od ovrhe dozvoljene mu odlukom od 16. studenoga 1886 br. 10.886 zamoljavajuć sada ovršnu dražbu ukupnih nekretnina, upisanih u z. br. 614 obć. Sv. P.: uvaži utok, preinači prvomolbenu odluku, ter dozvoli ovršnu dražbu i pridruženje k ovršnoj dražbi, itd.

Dalnji pravni liek nije poprimljen. *G.*

Ako aktivna imovina nadilazi 100 for., ide jav. bilježnika pristojba za raspravu ostavine.

Odlukom kr. kotar. suda u B. od 12. studenoga 1890 br. 12.300 odobrena je razprava, kako ju je proveo kr. javni bilježnik, ali se isti odpućuje sa zahtjevom za dopitanje pristojbe „jer je ostavina pasivna“.

Proti toj odluci uložen je utok, u kojem je iztaknuto, da § 27 tarife k bilježničkomu redu govori samo o vriednosti imovine bez obzira na dugove, jer bi se u protivnom slučaju zaslužba javnih bilježnika uvjek mogla izigrati fingiranjem dugovine.

Kr. banski stol riešitbom od 9. siečnja 1891 br. 29.600 usljed toga utoka preinači prvosudnu odluku i utjecatelju u to ime dosudi 12 for. tim, da mu tu svotu imadu platiti nasljednici u roku od 14 dana pod ovrhom i to zato, jer je zato mjerodavnom pronadjena aktivna imovina, a ta nadilazi svotu od 100 for., u kom slučaju utjecatelju pripada pristojba. Priobćio dr. *Strižić.*

Prinos k tumačenju § 480 gpp.

Na osnovu pravomoćne osude kr. kot. suda u Virovitici od 28. listopada 1889 br. 5493 zamoliše Ivan i Ida B. iz L., nasljednici pokoj. Matije B., dražbenu prodaju nekretnina Jakova D. u V., upisanih u gr. ul. br. 1413 obć. V., radi dosudjene im tražbine od 250 for. spp. Ovoj molbi zadovolji sud odlukom od 1. studenoga 1890 br. 5139 i ustanovi za dražbu rok na 3. lipnja 1891. Ali baš 3. lipnja t. g. odustaše privremeno ovrhovoditelji od dražbe nekretnina Jakova D. — Nekoliko dana kasnije zamoliše ovrhovoditelji Ivan i Ida B. opet 20. lipnja t. g. brojem 3572 ovršnu sekvestraciju plodina, naraslih na rečenih nekretninah Jakova D. i na parc. br. 3759 upisanoj pogriešno u grunt. ul. br. 1 obć. V., i to na temelju prije citirane pravomoćne osude kr. kotar. suda u Virovitici.

Odlukom od 21. lipnja t. g. br. 3572 kotar. sud u V. zadovolji molbi, dozvoli zamoljenu ovršnu sekvestraciju, odredi zabilježbu ove sekvestracije te imenova sekvestrom po ovrhomoliteljih predloženoga N. K., koji je kao takav uveden 23. lipnja t. g. Odmah nakon toga čina podnese ovršenik Jakov D. utok de praes. 25. lipnja t. g. br. 3673 i to tako proti odluci od 21. lipnja dozvoljujućoj ovršnu sekvestraciju, kao i proti ovršnom činu, obavljenom dana 23. lipnja t. g.

Rekurent iztiče u svom utoku medju ostalim ovo: „Preduvjet za ovršnu sekvestraciju budućih plodova od negibivog dobra jest po § 480 gpp. taj, da ovrhovoditelj najprije izhodi pravo zaloga na nje; pravo zaloga pako na nepobrane plodove stiče se jedino uknjižbom (§§ 295 i 451 ogz., §§ 63, 74, 81—86 grunt. reda).

Za parcelu br. 3759, grunt. ul. br. 1 obć. Virovitica ovrhovoditelji taj uvjet nikako nisu izpunili, a niti ga izpuniti mogli, ovo potonje zato ne, jer Jakov D. nije vlastnik spomenute parcele (§ 57 grunt. reda)“.

Kralj. banski stol riešenjem od 1. srpnja o. g. br. 14.617 potvrdi napadnutu odluku prvoga suda kao i ovršni čin, obavljen dana 23. lipnja

t. g. s razloga: Vidiv, da se svako dobro, koje nije zakonom izrično od ovrhe izuzeto i koje je u prometu, ovrhi podvrći može (§ 448 ogz); vidiv, da § 480 gpp. dozvolu sekvestracije plodova negibivog dobra nečini neobhodno ovisnom ob upisu ovršenika kao vlastnika u gruntovnici; vidiv inače, da se utjecatelj po navodu ovrhovoditelja u posjedu parcele br. 3759 nalazi, a da najmanje on u svoje ime dozvoljenu na tu parcelu sekvestraciju pobijati može, već je stvar F. D., ako se ovaj u istinu u posjedu iste nalazi, da pravo svoje putem gradjanske parnice dokaže (§ 447 gpp.); vidiv napokon, da nestoje ni ini prigovori utjecateljevi, jer je napadnutom odlukom ovršna sekvestracija svih ovogodišnjih plodova ovršenikovih nekretnina, — ne samo livade „Batalija“ zvane — dozvoljena, i jer je imenovani sekvestar ne samo dostavljenim mu dekretom, već i prigodom njegovog uvedenja po glasu privijenog odnosnog zapisnika de praes. 23. lipnja o. g. broj 3625 o dužnostih i pravih poučen, itd.

Dalnje kakovo pravno sredstvo nije poprimljeno.

Priobćio *Dragutin Rehman.*

Da li djeluje natrag zakon o zadrugah od 9. svibnja 1889?

Zadruga G. prodala je i u posjed predala Josipu i Juli C. svoje nekretnine ugovorom od 12. veljače 1881. Taj je ugovor za malodobne zadrugare nadtutorstveno odobren 19. srpnja 1890 br. 1458 po kr. sudb. stolu u B.

Na temelju toga ugovora zamoliše kupci 24. kolovoza 1890 broj 5140 uknjižbu prava vlastničtva kod istoga kralj. sudb. stola, koji je ugovor za malodobnike i odobrio. Ističu naročito u svojoj molbi, da je ugovor sklopljen za valjanosti prijašnjega zadružnoga zakona.

Odlukom od 1. rujna 1890 br. 5140 odbije sud molbu s razloga, što ne priležі § 12 zakona od 9. svibnja 1890 propisana za prodaju dozvola kot. oblasti i potvrda, da je ta prodaja jednoglasno po svih zadrugarih zaključena. Uzkrata se bilježi.

Proti toj odluci podnesoše molitelji utok, u kojem navode, da je kupoprodajna pogodba sklopljena devet godina prije krieposti zakona, na koji se utočna odluka pozivlje; pa se imade ovaj slučaj prosudjivati po tada valjajućem zakonu, a ne po sadašnjem. Sada valjajući zakon o zadrugah od 9. svibnja 1889 (a ne od 1890, kako sudbena odluka piše), bio je već u krieposti, kad je isti sud kao nadtutorska oblast odobrio taj ugovor; a za mjesec i po kasnije proglasuje ga nekriepostnim!

Riešitbom od 23. listopada 1890 br. 24.554 kr. banski stol odbaci utok Josipa i Jule C., te potvrdi odluku kr. sudb. stola u B., ali samo s prvog razloga, što ne ima dozvole nadležne kotar. oblasti na prodaju, u kojem pogledu je prvosudna odluka opravdana po § 11 zakona o zadrugah i § 11 (valjda § 8) provedbene naredbe od 16. prosinca 1889 br. 23.403, po kojoj sud kao gruntovna oblast ne smije dozvoliti nijedan gruntovni prenos bez ove potvrdne dozvole upravne oblasti, pa nečini razlike, da li je kupoprodajni ugovor izdan prije ili poslje dana, kada je u kriepost stupio spomenuti novi zakon o zadrugah.

Nije pako opravdan drugi razlog prvosudne odluke, da se odbija molba, jer ne ima potvrde, da je prodaja po svih zadrugarih zaključena, pošto predleži svjedočba nadležne obćine, da su ugovor svi članovi zadruge podpisali.

Proti toj riešitbi podnesoše molitelji izvanredni previdni utok, u kojem navode: Mi smo zamolili nadtutorstveno odobrenje kupoprodajnog ugovora od 12. veljače 1881 prije krieposti zakona o zadrugah od 9. svibnja 1889, pa nije naša krivnja, što je isti odobren istom sada. Bez naše krivnje zategnuto odobrenje ne može nama škoditi.

U § 11 zakona o zadrugah i u § 8 provedbene naredbe k istomu ne veli se, da taj zakon djeluje natrag, ne veli se, da se njegova moć proteže na pogodobe, po prijašnjih zakonih perfektno sklopljene; on ne vriedi za stečena prava; pa po § 5 ogz. ne ima ni povratne moći.

Pa iz samoga zadr. zakona sliedi, da on ne djeluje natrag, jer po § 62 vriede i u buduće prijašnji zakoni, ako je dioba do stanovitog momenta dospjela; a § 8 prov. naredbe veli: namjerava li zadruga odsvojiti; dakle u buduće, a ne, što je već odsvojila.

Na to izdade kralj. stol sedmorice rješitbu od 15. travnja 1891 br. 8682:

Uvaživ, da je zakon o zadrugah od 9. svibnja 1889., glasom naredbe bana od 16. prosinca 1889 br. 29.403 u život stupio danom 1. siečnja 1890, dočim je kupoprodajni ugovor izmedju Josipa i Jule C. i zadruge G. sklopljen dne 12. veljače 1881; uvaživ, da se prema tomu po naravi stvari valjanost rečene pogodbe ne ima prosudjivati po zakonu od 9. svibnja 1889, već po zadružnom zakonu, koji je do 1. siečnja 1890 u krieposti bio; uvaživ, da su s toga odluke nižih sudova ništetne radi krive uporabe zakona — dokine obje odluke nižih sudova i prvomu sudu naloži, da molbu iznova u pretres uzme i po zakonu rieši. *G.*

B. Kazneno.

I hotimični propust djela, na koje je netko bio obvezan, tvori učin pripomoći po § 5 kz.

Državno odvjetničtvo u Olomucu tuži Antuna Z. sbog sukrivnje zločinstva javn. nasilja po § 81 kz., a c. kr. okružni sud tamošnji pronadje ga i proglasi krivim samo prekršaja suprot javn. miru i redu po §§ 307 i 217 kz. — Kasaciono sudište bečko rješitbom od 10. siečnja 1891 br. 10.520 ex 1890 usliša žalbu ništovnu držav. odvjetničtva proti toj osudi, održi prvu osudu gledeć na krivnju § 307 kz. u krieposti; no doda, da se obtuženiku još sukrivnja zločinstva javnoga nasilja ubrojiti ima.

Razlozi: Oružnik Franjo K. imadjaše zadaću, da cigane Jovana D., Karla J. i Baru J. od Lûke u Litvu odprati; za veću sigurnost bude mu občinski stražar Antun Z. pridieljen za pomagača (asistenca). — Putem počine malo prije spomenuto troje cigana na oružniku zločinstvo javnoga nasilja, predvidjena u § 81 kz. i budué je pogledom na pomogača Antuna Z., koji se je za toga nasilja posve pasivno držao, manjkala svaka zlobna nakana za to zločinstvo, to mu se ni sukrivnja istoga (§§ 5 i 81 k. z.) nije mogla ubrojiti, te je on potonjega zločinstva bio odriešen, ali proglašen ipak krivcem u §§ 307 i 217 k. z. predvidjena prekršaja suprot javnomu miru i redu. — Proti toj prvosudnoj osudi ustane držav. odvjetničtvo ništovnom žalbom i upre ovu na razlozima § 281 — 9) a) i 10) austr. k. p. (§ 277 9) a) i 10) hrvat. k. p.), pa to punim pravom.

Doduse prvosudna osuda, kojom je Antun Z. krivim proglašen prekršaja suprot javn. miru i redu, opravdana je tim, jer da je on, kako je od prvoga presudnoga suda uglavljeno i istinitim uzeto, dana i na mjestu, kako to obtužba naglašuje, imao spomenuto troje cigana na putu držati, dok je oružnik zaostao da ovrši nuždu. — No Antun Z. namjesto da toj dužnosti udovolji, preskoči jarak i skloni se s puta u šumu, te je tim svojim postupkom uzročio, da se je sve troje cigana u bjeg dalo. — Ali na koliko je napadnutom osudom ustanovljeno i uglavljeno, da je oružnik za pobjeglimi cigani pognao i nje dostigao, a kada ih je dosegao, da ga je sve troje lancem, kojim su bili povezani, obkolilo i opasalo i pri tom da su ga dva ciganina bila pograbila, ciganka Bara pako da ga je istim lancem po licu opetovano udarala; napokon oružnik K. da je u toj svojoj tjeskobi zvao Antuna Z., da mu priskoči u pomoć, ali ovaj, premda je od načelnika u Lûki oružniku na pripomoć pridieljen bio i taj nalog preuzeo, nije se ipak pozivu oružnika navlaš odazvao. Uza sve to, da je prvi presudni sud Antuna Z. uzprkos obtužbe sbog zločinstva sukrivnje javn. nasilja riešio te sukrivnje: mora se tvrditi, da je nazor prvoga suda osnovan na krivoj uporabi zakona, i zato da je napadnuta osuda po § 281 9) a) austr. kp. (§ 227 9) a) hrv. kp.) ništetna.

Prvi sud dopušća, da su cigani krivi zločinstva javn. nasilja po § 81 kz., što su oružnika obkolili, napali i tukli lancem, pa o tom nemože biti nikoje dvojbe. Ravno tako dupušća isti prvi sud, da je Antun Z. sa praćenimi cigani bio sporazuman; da im je ne samo hotimično omogućio, te su uskočili, pače da je on obkoljenu i napadnutu oružniku, kada ga je ovaj u pomoć zvao, svaku pripomoć hotimično uzkratio.

Kada se uvaži, da je prema izvedenim i od prvoga suda istinitim uzetim činjenicam: da je Antun Z. hotimično dopustio i dao povod, te je oružnik (osoba § 68 kz.) pri izvršivanju poglavarstvenoga naloga silovito bio napadnut, da se indi njemu mora u grieh upisati propust pripomoći, koji se je sbio samo zato, da poglavarstveni nalog osujećen bude; — da zla nakana, uvjetovana i nuždna za svako zločinstvo (§ 1 kz.) u samom činu ili propustu ležati može; no u konkretnom slučaju da ta zla nakana nepredleži zato, jer da Antun Z. onoga časa, kada su se cigani u bjeg dali, možebit još nije imao nakanu uzkratiti oružniku pomoć, ako mu do potrebe došlo bude; — da su nasilja, na oružniku K. izvedena, trajala duže vremena, dakle da je bilo više kontinuiranih čina; oružnik K. da je Antuna Z. u pomoć zvao, dok su ti čini nasilja na njem izvadjani bili, a ne istom onda, kada je nasilje na njem bilo izvedeno ili već izvršeno; napokon, da se sukrivnja zločinstva, kako se iz rieči § 5 kz. „ . . . ili mu makar kojim inim načinom pruži podporu i podpomoć . . . . .“ dade naslutiti, može i propustom skriviti; u nazočnom pako slučaju da je Antun Z. oružniku K. bio pridieljen za pomoć radi zapraćenja spominjanih cigana i on se toga naloga takodjer prihvatio, dakle on je na pripomoć i obranu oružnika bio obvezan, a u odlučnom času, kada ga je oružnik K. bio pozvao na obranu, uzkratio je hotimično svaku pomoć, akoprem je pomoći mogao.

Prema svemu tomu Antun Z. propustom obrane i pomoći skrivio je, da je zločinstvo javn. nasilja doista i izvršeno bilo; dakle svi ti faktični momenti, kako ih je prvi presudni sud uzeo uglavljenimi, uključuju uz učin prekršaja suprot javnomu miru i redu (§§ 307 i 217 kz.) posve samostalno sve konstitutione momente zločinstva Antunu Z. ubrojene sukrivnje javn. nasilja po § 81 kz. — Ništovnoj žalbi drž. odvjetničtva dakle moralo se je u podpunoj mjeri udovoljiti.

Pr. *L. Matasović.*

Treba li otcu posebne punomoći, da može u ime svoje 20-godišnje udate kćeri podnieti tužbu radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja?

Jovan G. tuži kao otac i zakoniti zastupnik svoje malodobne kćeri Draginje S. Mitu M. 2. studenoga 1890 br. 3092 radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, § 496 kz., počinjena tim, što je Mita M. Draginju S. 31. listopada 1890 nazvao javno na ulici beštijom, loćom, itd.

Nakon obavljene razprave proglasi kr. kotar. sud u Z-u Mitu M. krivim prekršaja § 496 k. z. na štetu Draginje S.; ali na (neizvedeni) priziv Mite M. kr. sudb. stol u M. osudom od 11. travnja 1891 broj 1840 „vidiv, da se je čin glasom prijave dogodio 30. listopada 1890, a da je sudu prijavljen 2. studenoga 1890 po Jovanu G., otcu uvriedjene Draginje S.; vidiv, da Jovan G. uvriedjenu Draginju S., udatu, koja je jur navršila 20 godina, te iz dobe nedoraslosti izašla, bez pravnovaljane punomoći u čisto osobnih, časti njezine tičućih se stvarih pred sudom kaznenim nije već time, što joj je otac, vlastan bio zastupati; vidiv, da je uvriedjena Draginja S. u toj svojoj stvari pred sud došla dne 20. siečnja 1891 i izjavila, da pristaje uz prijavu svoga otca; vidiv, da je od 30. listopada 1890 pa do toga dana minulo 6 tjedana, a da za to vrieme tužbe radi toga čina povela i progonjenje zaiskala nije, i po tom da je po § 530 k. z. pravo to izgubila; vidiv, da je prvi sud, neuzev u obzir nastupivšu medjutim zagodu, usljed koje se dokida kažnjivost prijavljenog djela, zakon krivo uporavio i tim počinio ništetnost, navedenu u § 277 br. 9 sl. b) kp.: ukine obzirom na § 414 br. 1, 418 br. 3 kpp. po § 422 kpp. osudu prvoga suda i okrivljenika po § 250 toč. 3 kpp. odrieši“.

Opazka. Na ovo obrazloženje valja ponajprije spomenuti, da Draginja S. na ročištu 30. siečnja 1891 nije izjavila, da uz prijavu svoga otca pristaje, već da je otca Jovana G. ovlastila, da podnese prijavu u njezino ime; da Mito M. tečajem razprave, a niti poslje nije poricao, da je Jovan G. bio ovlašten podnieti prijavu (tužbu) i da nije stavio prigovora zagode.

Što se tiče razloga prizivnoga suda, s kojih ukida osudu prvoga suda, držim, da su neosnovani, jer po zakonu vlastan i dužan je otac zastupati malodobnu djecu svoju (vidi § 1034 ogz.) u svakom slučaju, te zakon ne čini razlike, da li se radi o „čisto osobnih, časti djece tičućih se stvarih“ ili ne; zakon poznaje iznimke, gdje mld. sin može sam pravne poslove sklapati, ali nikad ne zahtieva punomoć za otca, da može zastupati maloljetno diete, ma ono već i 20 godina navršilo bilo.

Nu da se je Jovan G. i morao izkazati „pravno-valjanom“ (kako prizivni sud veli) punomoći Draginje S., da ju uzmogne pred kaznenim sudom zastupati, opet nije riešenje prizivnoga suda osnovano, jer je Draginja S. jasno pred sudom očitovala, da je svoga otca Jovana G. ovlastila na podnešenje prijave, a znade se, da izim pismenih punomoćja, kakova valjda prizivni sud misli, imade i ustmenih (§ 1005 ogz.). — Pored svega toga prošao je Mito M., kojega njegov paroh opisuje da je najgori i najopasniji u njegovom stadu, da se opisati neda, da nepočituje ni boga, ni cara, ni starijega, itd. — bez kazne; pa da se onda ne nadje ljudi, koji se tuže, da ne nalaze zaštite kod oblasti!*

Dr. Št.

---

* Ovaj slučaj sa riešenjem sudb. stola u Mitrovici priobćen je i kralj. drž. nadodvjetničtvu, ali isto izjavilo je, da ne nalazi razloga primiti se pravnog lieka na obranu zakona.

Tko si prisvoji novca iz zatvorena listovnoga zamota (couverte), što ga je imao drugomu predati: je li počinio pronevjerenje ili kradju „zatvorenih stvari“ (§ 174 II. d. k. z.)?

H. primio je zatvorenu kouvertu, u kojoj bijaše novca, da ju preda adresatu. Iz nje izvadi on i pridrža protupravno za sebe više od 5 for., a ostatak preda adresatu. Državno odvjetničtvo tuži ga sudu radi zločinstva kradje § 174 II. d. k. z.; nu prvi sud proglasi ga krivim prestupka pronevjerenja. Kasaciono sudište u Beču rješitbom od 14. ožujka 1891 br. 13.840 izreče, da je kriv zločinstva kradje.

Razlozi: Ne može biti sumnje, da se i predmet, što no je u zatvorenoj kuverti listovnoj, u smislu zakona ima smatrati za stvar zatvorenu. Svaka zapreka, koja se upravo za to namjesti, da se izključi slobodan pristup k stvari ili slobodno razpolaganje s njom, jest ravna zatvorenju. Iz pojma ovoga potonjega ne sliedi, da zatvorenje ima biti znatno, ili da je otvorenje sa poteškoćami skopčano. Dovoljno je, ako se je moralo zapreku odstraniti, da se dodje do stvari tako zatvorene. Ako je pako stvar zatvorena bila, tada se ne može reći, da je u listovnom omotu nalazeći se novac bio komu povjeren, jer povjerena bila bi stvar obtuženomu samo onda, da mu je izključivo predana na čuvanje. A u ovom slučaju to nije učinjeno; on je mogao doći do novca samo tako, što je odstranio zapor, čim je opet povredio slobodnu volju ovlaštenoga, jer si je ovaj upravo tim, što je predao H-u novac u zatvorenoj kuverti, pridržao pravo dispozicije. Okolnost, da je obtuženi mogao kuvertu zajedno sa sadržajem njenim uništiti, darovati, itd., dokazuje samo to, da je i on bio donekle sučuvar stvari, ali nedokazuje, da se je izključivo u njegovoj pohrani nalazila, a u ovom potonjem jedinom nalazi se kriterij pojma povjerenja. Djelo obtuženoga jest dakle zaista oduzeće pokretne stvari iz posjeda trećega, pa se mora gledeć na postojeći zapor i obzirom da ukradeno dobro vredi više od 5 for., kvalificirati kao zločinstvo kradje prema §§ 171 i 174 II. d. k. z.

C. Upravno.

Likvidacija daća kontraktualista.

E. F., zakupnik vlastelinstva u V. zamolio je prama car. nar. od 26. rujna 1857 i prama toč. 1 § 25 zakona od 5. veljače 1886 ob upravnih odborih likvidaciju daća, koje su neki posjednici kontraktualnih zemalja vlastelinstvu dugovali. Upravni odbor odbije glasom odpisa kralj. župan. oblasti u O. od 24. travnja 1890 broj 1094 molbu ovu s razloga:

„što molitelj ničim dokazao nije, da je odnošaj izmedju vlastnika i obvezanika nastao prije kreposti zak. čl. XXVII. god. 1848, prama kojem se imadu sve kašnje sklopljene pogodbe smatrati privatno-pravnimi, koje pod redoviti nadležni sud spadaju“. Ova odluka potvrdjena je riešitbom kr. zem. vladnoga odjela za unutarnje poslove od 21. siečnja 1891 broj 2621, ali s razloga: „što po § 13 c. p. od 2. ožujka 1853 mogu samo one urbar. pogodbe (contractus urbariales) biti predmetom odštete, koje su prije god. 1848 bile sklopljene na vjekovita vremena (contractus perpetui), ne pako takove pogodbe, koje su sklopljene na vreme stanovito (conditiones vel contractus temporanei). Po § 2 zakona od 10. siečnja 1876 pako jesu predmetom razterećenja jedino daće od zemalja izvanselištnih, krčevina, gornih i činženih, a u kategoriju ovih nespadaju rečena kontraktualna zemljišta, te je dosljedno tomu odnošaj tih kontraktualista prama vlastelinstvu, pošto se osniva na pogodbah sklopljenih na stanovito vrieme, skroz naravi privatno-pravne. Dr. *Križ.*

Po propisu § 26 obć. reda od 8. lipnja 1871 jamči upravna općina za svaku štetu, prouzročenu trećim osobam krivnjom po njoj izabranih osoba, a naknadu može tražiti samo sudbenim putem.

Občinskom uredu u Jabukovcu nestade početkom mjeseca ožujka 1890 goriva drva. Tadanji načelnik te obćine Avram R. posudi 3. ožujka 1890 od obćine Kraljevčani uz potvrdu dva hvata drva, a nije u tu svrhu zaiskao zaključak zastupstva. Obćinsko zastupstvo u Jabukovcu u sjednici držanoj 10. srpnja 1890 izreče, da je bivši načelnik A. R., jer je neovlašten i bez znanja zastupstva drva posudio, dužan sam drva povratiti ili platiti.

Zaključak taj odobri i kr. kot. oblast u Petrinji 28. kolovoza 1890 br. 4968.

Povodom utoka A. R. ukine upravni odbor županije zagrebačke odlukom od 3. veljače 1891 br. 58 zaključak zastupstva u Jabukovcu s razloga: što u smislu § 26 obć. reda od 1. lipnja 1871 jamči upravna obćina za svaku štetu, koja se krivnjom po njoj izabranih osoba prouzroči trećim; za to je u prvom redu dužna obćina jabukovačka povratiti ona dva hvata drva obćini kraljevčanskoj, a od bivšeg načelnika R. može naknadu za to tražiti samo sudbenim putem, pošto on nije više načelnik, a kao privatnoj osobi nemože mu više vieće suditi u privatopravnom preporu.

Usljed utoka zastupstva obćine Jabukovac potvrdi kr. zem. vladni odjel za nutarnje poslove rješitbu upravnoga odbora odpisom od 14. lipnja 1891 br. 16.882 i to s razloga: što po § 26 obć. reda od god.

1871 obćina za svaku štetu, koja se krivnjom po njoj izabranih osoba nanaša trećim osobam, jamči, i to po ustanovah obć. gr. zak., a iz tog načela sliedi, da i uzvratno pravo proti krivcu oživotvoriti treba po istih ustanovah, naime sudbenim putem. *Fr. Malvić.*

SVAŠTICE.

(Izvor rieči „Notarius“.) Učenje uzporednog jezikoslovja u novo doba upoznalo nas je, više no poviešću, postankom našega evropejskog plemena. Iztočni jezikoslovci, kojim je od prije udarala u oko čudnovata sličnost nekih grčko-latinskih rieči sa sanskritskimi, dozvali se čuda, kad se u indijskih pagodah odkrila pravila ovomu jeziku vlastita. Nije slučaj, da nam je takovu sličnost pružao već nuždni odnošaj, skladno sudaranje izmed jezika matere i jezika kćeri, izmed matice i odciepka. Zub vremena, koji ruši svaku, nije dopro do toga, da nam ugrabi sasvim tragove jeziku, koji je proizveo grčki, latinski i druge nestale jezike stare Evrope.

Većma no antropologičnim mora se zahvaliti jezikoslovnim naukom, što je dandanas dokazano, da Grci, Latini, Teutonci i Celti bijahu izvorom Azijci. Prvi im jezik pak, prije nego se preinačio preko narječja, bio je sanskrtski, sveti i književni jezik velike im roditeljice Indije.

Indijski izvor evropejskih jezika očituju dva neoboriva dokaza: prvi, istovjetnost slovničkog sustava, koji sadržaje sklonitbu, sprezanje i izvod; drugi, tjesna srodnost većine rieči.[1]

Ovaj je kratki uvod bio potrebit, da se predstavi riešenju naše zadaće, te bi nestalo čuda, kad uztvrdimo, da jezikoslovni izvor rieči notarius potiče iz sanskritskog, ili bolje, da korjen ove rieči not dolazi iz onog jezika. Mnoge su grčke i latinske rieči, kojim je korjen sanskrtski. Mi ćemo se zaustaviti samo pri rieči „notarius“. Sanskritski svršetak participa pasiva glasi na ta, grčki τος, a latinski tus. U sanskritskom nalazimo rieč gnâ-tas, što znači poznat, u grčkom γνωτός, u latinskom (g)notus, u talijanskom noto. Znamo, da je bilježnikovo zvanje još od postanka bilo uvjek, da obznani, što bi god napisao na zahtjev stranaka ili na obsluženje zakona. Dr. Vladimir Pappafava u cienjenoj svojoj razpravi: „Delle opere che illustrano il notariato“[2] piše, da rieči nota izvor je zajednički s grčkim γνοτ od γνῶσκω (γεγνῶσκω, gdje γ dolazi kao ojačajno), biva da korjen not (γ)νωτ zajedičan je obima srodnim jezicim indonjemačkog hreka, grčkomu i latinskomu.

---

[1] Delâtre — Teorica dei verbi italiani, str. 368, izdanje Le Monnier.

[2] Str. 341, izd. 1880.

Korjenom not Rimljani satvoriše rieč nota, a samostavnim pridatkom rius rieč notarius, da naznače pisca ili zvaničnika, koji je takove note upotrebljavao.

No ako se sa spomenutim spisateljem slažemo glede izvora rieči, kojoj se korjen vadi iz jezika, koji je grčkomu i latinskomu bio materom, biva iz sanskritskoga, ipak se razilazimo što se tiče satvaranja ciele rieči. Mi cienimo, da sastav nota i rius nije što satvara rieč notarius, već prosti korjen not, bez ikakve promjene, s dopunitbenim arius.

Bilježnik ne kupi note, već objavlja, oznanjuje, daje javnosti, što je napisao. Iz korjena rieči jasno izbija značenje njegova zvanja, svojstvena osebina njegove službe. A mislimo, da obraznica „svakomu neka je na znanje“, što ju bilježnici uporabljuju od pamtivjeka, odnaša se lahko na obraznicu, koju su davni scribi mogli ab origine upotrebljavati.

To, u koliko mi mislimo, o izvoru rieči „notarius“.

Dr. *G. Pollizzotti.*

(Odvjetnici, kr. javni bilježnici i branitelji u kaznenih stvarih u obsegu kr. banskoga stola). 1. U obsegu kr. sudb. stola u Belovaru.

U Belovaru: Rojc Milan, dr. Rehberger Bernhard, dr. Strižić Miroslav, ujedno kr. javni bilježnik; Ferenčić Miroslav, branitelj u kaznenih stvarih.

U Garešnici: Augustić Dragoš. U Gjurgjevcu: dr. Sladović Gjuro, Weiss Josip, branitelj u kaznenih stvarih. U Križu: Kešer Antun. U Koprivnici: dr. Matija Pavelić, ujedno kr. javni bilježnik, Ščrbak Ivan, dr. Wolf Samuel, Stjepan pl. Gazić, branitelj u kaznenih stvarih. U Križevcih: dr. Mirko Antolković, Franjo pl. Kemenović, Ljudevit pl. Marković, dr. Ignjat Oštrić, ujedno javni bilježnik, Josip Vuščić.

2. U obsegu kr. sudb. stola u Gospiću.

U Gospiću: Franjo Brelić, Viktor Nevečerel. U Senju: Marijan Didolić, kr. javni bilježnik.

3. U obsegu kr. sudb. stola u Mitrovici.

U Zemunu: dr. Aleksander Badaj, dr. Petar Mihajlović, dr. Todor Nedeljković, dr. Vladimir Nikolić, Ivan Opel, dr. Valent Župan, Petar Ilić, branitelj u kaznenih stvarih, dr. Petar Paulović, ujedno kr. javni bilježnik. U Rumi: dr. Antun Bogdanović, Svetozar Nikolajević, dr. Rikardo Plemić, dr. Mihalj Popović, dr. Jovan Šević, ujedno kralj. javni bilježnik. U Iloku: Gjorgje Bugarski, dr. Nikola Kolarović. U

Mitrovici: dr. Vladimir Čobanić, dr. Gjorgje Ivković, dr. Vojin Novaković, dr. Aleksander Roknić, Gjorgje Sretković, Anastazij Žika. U Karlovcih: dr. Živko Gojković, dr. Gjorgje Krasojević, Vaso Pauković, ujedno kr. javni bilježnik, Stevo Ristić, dr. Petar Stanković. U Irigu: Vaso Nikolajević, dr. Mladen Lisavac. U Šidu: Šumanović Kosta, ujedno kr. javni bilježnik, dr. Jovan Staić.

4. U obsegu kr. sudb. stola u Ogulinu.

Na Rieci: Erazmo Barčić, dr. Stanko Dall' Asta, dr. Silvester Pallua, dr. Hinko Sachs, dr. Antun Vio. U Bakru: Mavro Pintarić, Stanko Batagliarini, kr. javni bilježnik. U Delnicah: dr. Dragimir Bakarčić, ujedno kr. javni bilježnik. U Ogulinu: dr. Milan Vardijan, ujedno kr. javni bilježnik. U Novom (Vinodol): Gjuro Erler, dr. Franjo Potočnjak, branitelj u kaznenih stvarih.

5. U obsegu kr. sudb. stola u Osieku.

U Osieku: Vaso Gjurgjević, ujedno javni bilježnik, Jovan Muačević, dr. Drag. Neuman, Dragutin Riffer, dr. Mato Štefinović, dr. Hugo Spitzer, dr. Julijo Špringer, Ignjat Wagner, Franjo Verovski, Nikola Vitković, dr. Vilim Winter, Ivan Cekorić, kr. javni bilježnik.

U Djakovu: Hrvat Mirko, Gjuro Kovačević, dr. Vladimir Prebeg, ujedno kr. javni bilježnik, Mato Šabarić. U Vinkovcih: Mišo Anastazijević, ujedno kr. javni bilježnik, Jakov Ignjatović, dr. Pajo Kovačević, dr. Marko Milinović, dr. Ivan Jančiković, dr. Platon Čupović, branitelj u kaznenih stvarih. U Slatini: Isa Isajlović. U Dalju: Akso Ignjatović. U Vukovaru: Pavao Jovanović, dr. Ljudevit Krašković, dr. Josip Laudenbach, dr. Aleksander Pejčić, dr. Aleksander Rogulić, Miša Rogulić, Konstantin Stoišić, Rista Mihaljević. U Virovitici: Simo Filipović, dr. Hugo Schubert, ujedno kralj. javni bilježnik, Franjo Solariček.

6. U obsegu kr. sudb. stola u Petrinji.

U Petrinji: dr. Josip Ivandija. U Sisku: Oto Belošević, dr. Vladimir Crnadak, dr. Vilim Egersdorfer, Oktavijan Klemenčić, Mavro Milčić, ujedno kr. javni bilježnik.

7. U obsegu kr. sudb. stola u Požegi.

U Požegi: Franjo Mudrovčić, Dragutin Kovačić, Franjo Toplak, dr. Ladislav Virag, dr. Nikola Šobat, ujedno kr. jav. bilježnik. U Brodu na Savi: dr. Vatroslav Brlić, Bogoljub Miletić, Pajo Štefanović, ujedno kr. javni bilježnik. U Pakracu: Ladislav Balogh. U Daruvaru: Gjuro pl. Belošević, dr. Artur Müller. U Novoj Gradiški: dr. Mihajlo Posilović, ujedno kr. javni bilježnik, Gjuro Strišković.

8. U obsegu kr. sudb. stola u Varaždinu.

U Varaždinu: Josip Ban, dr. Bruno Dürrigl, dr. Franjo Erhartić, dr. Ljudevit Jurinac, Konrad Filip, dr. Oskar Kiš, Stj. Lendvaj, August Lukinac, Ferdo Matačić, Vladislav Vežić, ujedno kralj. javni bilježnik, dr. Dragutin Vračun. U Krapini: Franjo Barbot, dr. Josip Majcen, zamjenik kr. javnoga bilježnika, dr. Rudolf Mindszenti, Brozo Brozović, kr. jav. bilježnik. U Zlataru: Mirko Špinderk. U Stubici Stjepan Šviglin. U Ludbregu: dr. Antun Damaška.

9. U obsegu kr. sudb. stola u Zagrebu.

U Zagrebu: dr. Stanko Andrijević, dr. Adolf Betlheim, Nikola pl. Crnković, dr. Mirko pl. Crnčić, Mirko Daubach, dr. Marijan Derenčin, dr. Virgil Devčić, dr. Josip Frank, dr. Dragutin Goldmann, dr. Hinko Hinković, dr. Bernhard Hönigsberg, Andrija Jakčin, dr. Josip Kopač, Matija Koporčić, Matija pl. Mrazović, dr. Šime Mazzura, dr. Bogdan Medaković, Silvin Medunić, Ljudevit Mikšić, Ferdo Ottinger, Adalbert Šauf, Šaj Ferdo, dr. Ljudevit Švarc, dr. Jakov Šalamon, dr. Makso Steiner, Mijo Tkalčić, dr. Lovro Vidrić, dr. Ivan Zahar, Antun Zoričić, dr. Svetislav Šumanović, dr. Oskar Kornitzer, dr. Robert Siebenschein, dr. Antun Rojc, Dragutin Bahinski, branitelj u kaznenih stvarih, Franjo Arnold, kr. javni bilježnik, dr. Antun Benišić, branitelj u kaz. stvarih, dr. Gjuro Gruber, branitelj u kaz. stvarih, dr. Josip Hofman, kr. javni bilježnik, Stjepan Mlinarić, kralj. javni bilježnik, dr. Samuel Singer, branitelj u kaznenih stvarih, dr. Dragutin Čupović, branitelj u kaznenih stvarih.

U Karlovcu: dr. Ivan Banjavčić, Vatroslav German, dr. Ivan Jordan, dr. Gustav Kornitzer, dr. Ivan Novotny, Ljudevit Petar Tkalec, dr. Stanko Tkalec, ujedno javni bilježnik. U Velikoj Gorici: dr. Antun Gašparac, dr. Jakov Radošević, Dragutin Operman, branitelj u kaznenih stvarih. U Jaski: dr. Gustav Gaj, Josip Jagunić, Valent Lenac, dr. Metel Peklić. U Samoboru: dr. Franjo Klaić, ujedno javni bilježnik, dr. Gjuro Horvat, Ferdinand Weber, branitelj u haznenih stvarih. U svetom Ivanu-Zelini: Eugen pl. Sax. U Krašiću: Škender pl. Špišić.

Priobćio dr. *J. Šilović.*

KNJIŽEVNOST.

Viestnik kr. statističkoga ureda u Zagrebu. Knjiga I. Svezak I. Nakladom kr. statističkoga ureda. Zagreb 1891. — U redu publikacija našega statističkoga ureda kao XV. izadje pred nekoliko dana i „Viestnik“. Izdavanje Viestnika davno se snovalo, ali se osnova mogla ostvariti istom kad se na toliko povisila dotacija statističkoga ureda i tako povećao broj redovitih pomoćnika njegovih, da se je izdavanje moglo smatrati osiguranim. Viestnik je po svom obliku strukovni časopis, ali neće poput časopisa izlaziti u rokovih unapred točno opredieljenih; donositi će u svakom svezku: po jednu ili dvie rasprave, obradjujuće ili razlažuće važnije rezultate statističkih izvida, što ih izvode bilo razne središnje oblasti upravne, bilo sama službena statistika; primati će i radnje o statističkoj teoriji i statističkoj metodologiji (tehnici), te će, u koliko se bude činilo shodnim, priobćivati strane radnje u prevodih ili manjih izvadcih. Kraj ovih rasprava bit će u svakom svezku *službenih statističkih izkaza* u obliku tabelarnom, u kojih će se, čim bude u statističkom uredu izradjen zaključen statis. koji operat, priobćivati bar važniji brojevi, n. pr. priobćivati će se rezultati statistike miene žiteljstva u cieloj zemlji i u gradovih, statistika ratarske i rudarske produkcije, nastave, *kaznenoga* pravosudja, državnih dohodaka, itd. Dok bude trajao posao oko izradjivanja popisne gradje, osobita će se pažnja posvećivati rezultatom posljednjega popisa žiteljstva. Napokon donositi će popis knjiga i časopisa statističkoga ureda, kako bi se laglje mogli služiti knjižnicom njegovom svi „koji su po pravilih njezinih na to ovlašteni". Viestnik izlazit će u pomanjih svezcih, a više svezaka čine jednu knjigu od 10—15 araka.

Ovo je u glavnih crtah program Viestnika. Prvi svezak I. knjige, koji je pred nami, donosi iz pera predstojnika stat. ureda g. M. *Zoričića*: „Predbježni rezultati popisa žiteljstva god. 1890 u kralj. Hrvatskoj i Slavoniji"; „Nekoji važniji rezultati popisa žiteljstva g. 1890 u glavnom gradu Zagrebu"; „Požari na sgradah i na polju u Hrvatskoj i Slavoniji g. 1879—1890;" popisna tvornica od dra. A. Mihalića; zatim sliede statističke i književne viesti, opet napisane najvećim dielom po g. Zoričiću i napokon skrižaljke, njih 9 na broju.

Mi pravim veseljem pozdravljamo ovu novu vrst publikacije našega statističkoga ureda, i ne možemo dosta toplo preporučiti svim i svakomu, da ju pomno proučava. Već je skrajne vrieme, da se rezultatom statističkih izvida i promatranja obrati svestrano pažnja; pa da se nejde na uvadjanje uredaba i stvaranje zakona, a da se neuzmu na pomoć ovi rezultati. Imademo mnogo razloga za ovu preporuku.

◆

VIESTNIK.

(Sa sveučilišta.) Ljetnoga poljeća naukovne godine 1890/91 bijaše upisano na kr. sveučilištu zagrebačkom na sva tri fakulteta redovitih i vanrednih slušaoca zajedno 387. Taj se broj na pojedine fakultete ovako razdieljuje: a) na bogoslovni fakultet ide redovitih 49, vanrednih 65; b) na pravo- i državoslovni fakultet: redovitih 179, vanrednih 4; c) na mudroslovni: redovitih 45, vanrednih 16, farmaceuta 29.

Promocija na čast doktora obavilo se tečajem naukovne g. 1890/91, i to na čast doktora prava promovirana su 23 kandidata, na čast doktora filosofije 1.

Strogim ispitom iz pravo- i državoslovnih nauka podvrglo se 76 kandidata, i to 22 disciplinam političke, 24 disciplinam sudstvene, a 30 disciplinam pravno-povjestne skupine. 7 medju njimi bez uspjeha.

Pravno-povjestnom držav. ispitu podvrglo se u listopadskom i srpanjskom roku 46 kandidata, od ovih reprobirano je 14. — Sudstveni državni ispit pravilo je 20 kandidata; državno-znanstveni 28, od tih 6 reprobirano.

(G. dr. Antun Rojc), odvjetnik, preneo je dozvolom kr. vlad. odjela za pravosudje svoje sjedište iz Petrinje u Zagreb. — Dr. Antun *Damaška* otvorio je odvjet. pisarnu u Ludbregu.

(Službeni jezik u Dalmaciji.) U raspravi o proračunu ministarstva pravosudja digne se 14. srpnja o. g. zastupnik dr. *Bulat*, te u dužem govoru razloži svoje misli o pravosudnih odnošajih u Dalmaciji, a napose o službenom

jeziku za nutarnje uredovanje sudb. oblasti. Dr. Bulat raduje se, da je u proračun uvrštena svota za popravak sgrade, u kojoj je smješten kot. sud u Drnišu, pa moli ministra pravosudja, da i u budućih godinah obrati veću pažnju Dalmaciji, jer „u Dalmaciji nema nijednoga sudišta, koje ima pristojnih prostorija; nema nijedne jedincate dvorane za kaznene rasprave, koja odgovara zahtjevom vremena i svrsi postupka; nema nijedne kaznione, koja stoji na visini zahtjeva zdravstva i čovječnosti". — I područje nekih okružnih sudova imalo bi se sgodnije zaokružiti; jer po sadanjem zaokruženju zemalj. sud u Zadru „prenatrpan je poslovi, okružni sud u Splitu ima dosta posla; onaj u Dubrovniku malo, a onaj u Kotoru još manje". — Da se stane na kraj toj nepodobštini, predložio je dalmatinski sabor pred više godina, da se ustroji okružni sud u Šibeniku, kojemu bi se imali pridieliti sudb. kotari Šibenik, Skradin, Drniš, Knin i Kistanje, čim bi se znatno razteretio zemalj. sud u Zadru. Nu taj predlog je zabačen — radi štednje.

Veći dio govora dra. Bulata obraća se porabi jezika u nutarnjem poslovanju kod sudb. oblasti u Dalmaciji. Govornik tvrdi, da bi unutarnji službeni jezik kod sudova morao biti jedino hrvatski; jer je to materinski jezik daleko najvećega diela stanovnika; Dalmacija je slavenska zemlja; o taljanskoj narodnosti ne može se govoriti. Prema rezultatom ovogodišnjega popisa pučanstva ima Dalmacija 527.000 stanovnika, a od ovih jedva 20.000 izjaviše, da im je taljanski jezik jezik obćenja; s toga da je prava anomalija, što hrvatski nije ni do sada kod državnih ureda jezik i nutarnjega obćenja, te poslovanja. Taljanski kao nutarnji uredovni jezik kod sudova uveden je kao posljedica mletačke vladavine, jer su u Dalmaciji uvedeni zakoni, koji valjahu i u onih taljanskih pokrajinah, što spadahu onda k carevini austrijskoj. Tada nije bilo u Dalmaciji hrvatskih škola, nego hrvatski mladić morao je u taljanske škole. — Sada je drugčije. Hrvatski je nastavni jezik u svih pučkih, učiteljskih i srednjih školah — izuzev dvie srednje škole; — hrvatski je službeni jezik dalmatinskoga sabora i zemaljskoga odbora, svih dalmatinskih obćina izuzev dvie. Na temelju postojećih naredab. od 15. ožujka 1868, 23. veljače 1869 i 20. travnja 1872 propisana je poraba hrvatskoga jezika za sve kaznene parnice, u kojih se obtuženi služi ovim jezikom; zakonom od 25. svibnja 1883 (d. z. l. br. 76) odredjuje se, da se mogu sve civilne parnice hrvatski i taljanski raspravljati. — Sadanje stanje glede nutarnjega službenoga jezika prava je nepodobština, koja bez potrebe umnaža poslove sudova; n. pr. u kaznenih poslovih najčešće se drže rasprave hrvatski; poslje dovršene rasprave sud vieća zatim sastavi osudu sve taljanski, a ovu predsjednik proglašuje opet u hrvatskom jeziku. Slično biva i u civilnih parnicah itd. — Napokon iztaknu još jednu anomaliju kod vrhovnoga suda; ovaj najme, ako je parnica civilna ili kaznena vodila se kod prvoga suda na hrvatskom jeziku, izdaje svoju osudu u njemačkom izvorniku i taljanskom prevodu, a ne u hrvatskom prevodu, kako bi morao.

(Cimeri sa poljskim napisom zabranjeni.) Neki kućevlastnici u Gnieznu u Poznanju smjestiše na svojih kućah cimere sa napisom u poljskom jeziku. Policija dade te napise, u koliko bijahu pored njemačkih namješteni, odstraniti. Proti toj odredbi dotičnici tužili su upravnomu sudu policiju. Vrhovno upravno sudište prusko potvrdi odluku niže oblasti, jer da se ovakovim namještanjem napisa u poljskom jeziku obilazi zakon o porabi službenoga jezika i smeta javni red (sic), proti čemu mora policija da radi. — Tako u državi reda i božjega straha.

MJESEČNIK broj 10.

Nešto ob ovršnom pridruženju.

Piše **Milan Rojc.**

Nitko ne će dvojiti o tom, da je institucija ovršnoga pridruženja, ustanovljena u § 14 zakona od 17. prosinca 1876 (t. zv. ovršne novele) veoma shodna ne samo po dužnika, nego što je glavno, jer ovrha ima pomoći vjerovniku, i za ovoga. — Kad je koji vjerovnik izhodio dozvolu ovršne dražbe, može se i drugi vjerovnik pridružiti istomu postupku. Ne treba dakle ovaj svoju molbu instruirati sa svimi skupimi prilozi kao i prvi svoju; plaća manju uvrstbinu, jer se pridruženje samo jedan put oglašuje u novinah; ne mora posebice plaćati sudbenoga povjerenstva; i ne mora čekati na posebni dražbeni rok, već valja jur razpisani i za njegovu tražbinu.

To su očiti probitci i za pridruženoga vjerovnika i za ovršenika, i o tom mi ne treba mnogo rieči gubiti.

Nu § 14 ovršne novele nije predvidio svu potrebu prakse i prometa, ter je nešto malo nesretno stilizirao svoju ustanovu, koja glasi: „Vjerovnik, koji hoće da vodi ovrhu dražbom (§ 5) nekretnine, glede koje je već drugi vjerovnik izhodio dozvolu ovršne dražbe, može se pridružiti postupku, koji je usljed dozvoljene jur prodaje poveden“. — U ovoj stilizaciji postala je za praksu kamenom smutnje rieč „drugi“ vjerovnik, ter ta rieč doista izazivlje na tumačenje svrhe, smjera i posljednjega razloga ove ustanove o pridruženju.

Ako je naime neki vjerovnik za jednu svoju tražbinu jur izhodio dozvolu ovršne dražbe; ali ima osim te ovršne još i drugih tražbina, nastaje pitanje: ima i može li mu se za one druge tražbine dozvoliti pridruženje, ili ne? Jer on — tako veli jedan dio naše prakse — nije „drugi“ vjerovnik, nego ista osoba s onom, koja je jur povela dražbu, pa se on ne može za svoje druge tražbine pridružiti dražbi jur dozvoljenoj mu za jednu tražbinu. Njemu manjka — tako veli ovaj dio naše prakse — zakonski uvjet, da bude „drugi“ vjerovnik. Samo „drugi“ vjerovnik, kaže ona, može tražiti pridruženje, ali nikada isti ma imao još i „drugu“ tražbinu.

U tom smjeru priobćio je naš „Mjesečnik“ g. XII. na str. 75 riešitbu druge molbe, kojom s navedenih razloga nedozvoljuje pridruženje istoj osobi, a za njezinu drugu tražbinu. Tom prigodom opazilo je uredničtvo našega „Mjesečnika“: A ipak čitali smo nedavno protivnu odluku“.

Istina je dakle, da se na to pitanje u našoj praksi čas potvrdno, a čas niječno odgovara. Ova pako nestalnost prakse nikada nije na uhar jedinstvenosti, brzini i sigurnosti pravosudja.

Tu nestalnost opazio sam i ja u svojoj praksi, dapače sa novim načinom riešenja. Druga molba je n. pr. svojom riešitbom od 24. lipnja 1891 br. 13.964 izrekla ovo načelo: „Vidiv, da je zahtjevano i dozvoljeno pridruženje k ovršnoj dražbi, dozvoljenoj istomu ovrhovodji; nu da se takovo pridruženje po §§ 14 i 18 ovršne novele samo „drugomu“, a ne istomu vjerovniku dozvoliti može, jer potonji, ako ima više tražbina, jednom te istom molbom zahtjevati ima dražbu za sve svoje tražbine“ — uvaži utok, napadnutu odluku preinači i ovršnu molbu odputi.

Ja mislim, da se svim ovim raznim tumačenjem može doskočiti jedino tim, ako to pitanje svestrano ogledamo i prosudimo, te do stalnoga i neoborivoga odgovora na nj dodjemo.

Ovo malo razmatranje ima tu svrhu.

Pita se ovdje kod gore citiranoga § 14 u prvom redu: da li je zakon htio, da razlikuje osobu vjerovnika, kao takovu, ili vjerovnika, gledeć na tražbinu njegovu. To jest, netko može imati proti istoj osobi raznih tražbina iz raznih pravnih posala i usljed toga iz raznih osuda proiztičućih, pa se pita: može li takav vjerovnik za jednu tražbinu svoju zatražiti dražbu dužničkih nekretnina, a za druge tražbine pridružuje k istoj; — ili mu je dozvoljeno istodobno uvjek samo jednu tražbinu ovrhom na nekretnine potjerati; jer ovo potonje jeste bezuvjetna posljedica tomu, ako se zanieče prvo, t. j. ako se izreče, da se ista osoba vjerovnika nemože k dražbi, izhodjenoj za jednu tražbinu, pridružiti i za druge svoje ovršne tražbine? Ja sam uvjeren, da se prvo ne može zaniekati, t. j. da se vjerovniku raznih tražbina, koje on ima proti istomu dužniku, ne može zaniekati pravo već u načelu za svaku svoju raznoliku tražbinu istodobno voditi samostalnu ovrhu bilo na pokretnine bilo na nekretnine. Ovo načelo je, držim, tako jasno, da ga ne treba dalje tumačiti, jer mislim, da će i pravnik i nepravnik uviditi, da vjerovnik, koji tjera jednu svoju tražbinu, ne mora za to za druge svoje tražbine čekati dok se ona prva namiri, niti je njemu za ove druge tražbine utrnulo pravo ovrhe, dok teče ovrha za prvu tražbinu. Nemože se dakle višekratnomu vjerovniku zaniekati pravo, da mjesto da uzporedo vodi samostalnu ovrhu za svaku svoju tražbinu, povede tu ovrhu mnogo jeftinijim za sebe i dužnika načinom, t. j. pridruženjem k prvoj povedenoj ovrhi.

To mu se pravo ne može zaniekati ni po slovu zakona (§ 14 ovršne novele); jer civilni zakon i gradj. sudbeni postupak ne pozna osobu kao takovu, nego parbenu stvar — causam; te zakon i gr. p. p. nerazlikuje parbene predmete po osobah, nego po causi. Od tuda i od toga načela sliedi ono, da nitko jednom tužbom ne može potjerati na raznih naslovih ustanovljene svoje tražbine, već mora svaku za se tužiti (§ 11 gpp.). To jest zakon nerazlikuje osobu, nego predmet, causam, i ne dopušta, da se ove sliju u jedno, ma ih 10 jedna te ista osoba imala proti jednom te istom dužniku.

Prema tomu, ja mislim, da jedna te ista osoba pred civilnim sudom i zakonom, imajući više tražbina proti istomu dužniku, vriedi upravo toliko, kan da svaka tražbina drugoj osobi pripada. Pred zakonom i sudom izčezavaju osobe, a obstoji i luči se samo predmet od predmeta, causa od causae. Recimo, da obstoje četiri razne osude proti jednomu te istomu dužniku. Svaki tih četiriuh vjerovnika nedvojbeno je ovlašten voditi ovrhu na dužnikov imetak bez obzira, da li tu ovrhu vode i ostali vjerovnici, jer pravo voditi ovrhu, tražiti ovršenje sudske izreke, ne leži u osobi, nego u osudi, u stvari.

S toga i neće nikomu na um pasti, da ovoj trojici zanieče pravo pridruženja k jur povedenoj ovrhi.

Pa recimo sada, da ta tri vjerovnika cediraju svoje tri tražbine prvomu vjerovniku sa svimi pravi utjerivanja, itd. Zar se tada može i smije tvrditi, da je prvi vjerovnik, sada i ustupovnik ostalih trijuh tražbina, izgubio pravo voditi ovrhu i pridruženja za cedirane mu tražbine zato, jer već jednu tražbinu proti istomu dužniku ima i ovrhom goni? Ja mnijem, da je to jasno, i da je njemu slobodno rabiti sva ona ovršna sredstva, koja su po zakonu vlastni bili rabiti njegovi tri cedenti. I to upravo zato, jer zakon i sudbeni postupak luče causae, a ne osobe.

Kad se pako nemože poreći, da cesionar ima pravo cedirane mu tražbine goniti ovrhom i pridruženjem bez obzira na to, da li i on ima već kakvu ovrhu proti istomu dužniku; moramo priznati, da mu to pravo pristoji i onda, ako su već prvobitno te tri tražbine njegove bile. Ime osobe nečini nikakve razlike. Da li je vlastnik dosudjene tražbine Petar ili Pavao, njemu pripadaju sva prava, koja iz osude (iz stvari same) proiztiču.

Ako ima tko proti istomu dužniku četiri razne dosudjene tražbine, zar se i na kojem temelju zakona može tvrditi, da on ima manje prava ovrhom goniti svaku svoju tražbinu, nego li četiri razne osobe? On je glede svake pojedine tražbine drugi vjerovnik, jer se to prosudjuje po causi, a ne po osobi. Držim, da je i to jasno.

S toga pako, pa i sa više puta naglašenoga načela, da osoba izčezava pred sudom, držim, da ovršna novela u § 14 pod riečima „drugi vjerovnik“ nereflektira na osobu Pavla ili Petra, nego na predmet, i da je tim samo htjela označiti drugoga vjerovnika obzirom na tražbinu, bez obzira na osobu.

Ovo moje tumačenje, mislim, da odgovara i duhu i svrhi svakoga ovršnoga postupka, a i ovršnoj noveli napose.

Prije nego razložim ovo, moram što odlučnije naglasiti, da nipošto ne držim opravdanim i zakonu odgovarajućim gore iztaknuti novi način riešenja toga pitanja po drugoj molbi, kojim se tvrdi, „da isti vjerovnik, ako ima više tražbina, jednom te istom molbom zahtjevati ima ovrhu“. To bi značilo, da kad imam tri osude proti jednomu dužniku, imam tražiti ovrhu za sve tri osude jednom te istom molbom. Takova molba mi se — po zakonu — mora odputiti, jer kao što § 11 gpp. ne dozvoljuje u jednu te istu tužbu smiešati razne naslove, tako je to isto i za sve podneske zabranjeno § 4 toč. 5 gpp.: te se dakle absolutno u jednoj ovršnoj molbi nemože i nesmije zahtjevati ovršenje više osuda. Kod te dakle neosnovane i zakonu protivne tvrdnje očito je iz vida pušteno gore iztaknuto načelo, da zakon niti spaja, niti luči parnice po osobah, nego po predmetu i da zato za svaku posebnu causu zahtjeva, da se posebni spis stvori bez obzira na to, da li je osoba tužitelja i tuženika u obima ista ili ne.

Kad bi ono načelo stojalo, tada bi isti tužitelj u dvie parnice proti istomu tuženiku mogao i „imao“ jednom te istom molbom zamoliti, n. pr. odgodu ročišta u jednoj i drugoj parnici, istom molbom saobćiti dokazala za jednu i drugu parnicu, i t. d.

To, kako rekoh, neide, jer osoba izčezava pred sudom i obstoji samo causa. Ovo izčezavanje osobe u civilnom procesu ide tako daleko, da nemogu jednim utokom napadati dvie odluke, ma da su u istoj parnici, u istoj causi izrečene. Opravdano je dakle tvrditi, da isti vjerovnik više svojih raznimi osudami dosudjenih tražbina **nemože** jednom ovršnom molbom potjerati, da ih nemože i nesmje u jednu ovršnu molbu kumulirati, dakle da u tom nemože naći surogata mjesto pridruženja, koje se istoj osobi za razne tražbine jednim dielom naše prakse uzkraćuje kao tobož zakonom nedopušteno.

Sada, pošto je, kako mislim, jasno, da isti vjerovnik, hoće li razne osude proti istomu dužniku ovršiti, za svaku posebnom molbom ovrhu zamoliti mora, sada se može gore navedeni duh i svrha ovršne novele o pridruženju dalje razjasniti.

Svrha mu je dvoja: 1. pospješenje realiziranja osude, i 2. olakšanje s tim realiziranjem skopčanoga troška toli vjerovniku koli dužniku.

Na 1. Pridruženjem polučuje se jedinstveni ovršni postupak, a da je taj bezuvjetno uspješniji i brži, nego li mnoge ovrhe uzporedo, to sam gore natuknuo i doista netrebam dalje razlagati.

Na 2. Ne manje jasna jest i ova svrha, o kojoj sam takodjer uvodno već nešto napomenuo. Obstoje li n. pr. četiri ovršne tražbine proti jednomu te istomu dužniku, tada kod pridruženja imamo sliedeći rezultat: predležat će samo jedna ovršna molba podpuno instruirana sa ovjerovljenim zemljištnikom, sa procjenom (ili certifikatom) i sa dražbenimi uvjeti. Pridružnim molbam za one ostale tri tražbine ovih priloga netreba više dobavljati. Budući su pako ovi prilozi baš najskuplji, to se trošak ovih prištedjuje vjerovniku, a po tom i dužniku. Nadalje i pridruženje ima se samo jedan put u novinah oglasiti; obična ovrha tri puta. Evo dakle kod pridruženja opet prištednje za obojicu. Ja držim da je to jasno. Ali će mi jedan dio obstojeće prakse, koji tim upravo pobijam, reći, da to valja samo onda, kad su vjerovnici razne osobe, a ne onda, kad su jedna te ista osoba? Nu i to ne stoji. Čim bo je vjerovnik primoran ovrhom postupati, znači to, da dužnik neće s dobra da plati. Sada uporabimo opet gornji primjer, pa da imade jedna osoba četiri razne ovršne tražbine proti jednomu te istomu dužniku, koj neće da plati pa time sili vjerovnika, da postupa ovrhom. Vjerovnik n. pr. potjera ovršno samo jednu tražbinu i dozvoli se prodaja. Dužnik videći, da sada nehasni niječkati se, izplatiti će vjerovniku ovu ovrhom potjeranu tražbinu, i dražba će se obustaviti. Ali, ako se taj isti vjerovnik za svoje ostale tri tražbine toj dražbi nije pridružio, što mu i jedan dio prakse ne dozvoljuje, ostati će te tri tražbine nenamirene. Da se i ove namire, morat će po praksi, koju ovdje pobijam, i koja mu nedozvoljuje pridruženja, da potjera dražbom za drugu tražbinu. Kad mu pred dražbu bude i ova izplaćena, potjerati će treću i konačno opet četvrtu. Naravski je, da je u ovom slučaju morao za svaku dražbenu molbu doprinieti ovjerovljeni zemljištnik, certifikat o vriednosti nekretnina i dražbene uvjete, ter platiti svaki put podpunu uvrstbinu za trokratno uvrštenje oglasa. Dakle četiri jednaka zemljištnika, četiri jednaka certifikata, četiri dražbena uvjeta i četiri podpune uvrstbine.

Nasuprot, kad se ta ista osoba kao četverostruki vjerovnik posluži pravom pridruženja, instruirati će podpuno svimi rečenimi prilozi samo jednu molbu, i platiti će samo jednu podpunu uvrstbinu, riešiti će veksacije i troška sebe i dužnika, i doći istodobno do namirenja svih svojih tražbina.

Zar je moguće, da bi ova olakšica po vjerovnika i dužnika bila ovršnom novelom zabranjena?

Ja se nadam, da mi je pošlo za rukom dokazati, da nije zabranjena; dapače, da se ono tumačenje, koje takovu zabranu u ovršnoj noveli vidi, protivi smjeru, duhu i svrsi iste.

Ove moje nazore našao sam potvrdjene kadkada i u drugomolbenih riešitbah, koje su usljed toga naravski u podpunoj protivštini sa onimi drugomolbenimi riešitbami, koje kao i gore citirana odbijaju molbu za pridruženje, ako ju je predala ista osoba, za čiju se drugu tražbinu jur ovrha vodi. Tako n. pr. zamolio sam g. 1887 za istu osobu proti istomu dužniku za jednu tražbinu dražbu, a kad je ovà dozvoljena bila, za drugu tražbinu pridruženje k onoj. Obično stoji prva molba uz ovdje po meni zastupano tumačenje, da se pod riečima § 14 „drugi“ vjerovnik ima razumievati „druga tražbina“; nu kod upravo navedenoga slučaja ona se je stavila na ono doslovno tumačenje, da se istoj osobi ne može dozvoliti pridruženje, ma ona i bila vjerovnik za jednu i za drugu tražbinu, ter je molbu za pridruženje odbacila. Na moj utok proti toj odluci, u kom sam branio načela ovdje izložena, druga je molba riešitbom od 20. travnja 1887 br. 8609 preinačila prvomolbenu odluku, dozvolila zamoljeno pridruženje „vidiv da se tomu“ (pridruženju) „ustanove § 14 zak. od 17. prosinca 1876 neprotive, jer iste ustanove predpostavljaju samo drugu tražbinu“.

Praksa dakle prve i druge molbe u tom pitanju nije stalna, riešava ga jedan put ovamo, a drugi put onamo.

Ja se nadam, da će svatko, koji je ovo nekoliko redaka pročitao, doći sa mnom do osvjedočenja, da je ova zadnje spomenuta riešitba pokazala pravi odgovor, da § 14 ovršne novele ne misli na drugoga vjerovnika nego na drugu tražbinu, da je u tom smislu jedino korektno riešeno gore postavljeno pitanje, pa da se dakle ima pridruženje dozvoliti za svaku drugu tražbinu bez obzira, da li joj je vlastnik ista osoba, koja je vlastnikom i prve tražbine, za koju je prvobitno dražbena dozvola izhodjena.

Možda će ova razpravica štogod doprinieti tomu, da se u tom, za promet važnom pitanju, sveobće poprimi jedinstvena ova praksa.

◆

Kada se prekaran posjed ima, a kada ne ima štititi posesornom tužbom?

Obćenitom odredbom § 339 ogz.: „bio posjed kakav mu drago, ne ima nitko prava samovlastno smetat ga“ zajamčena je zaštita posjedu bez obzira na njegovu kakvoću, bio dakle posjed zakonit ili nezakonit (§ 316 ogz.), pošten ili nepošten (§ 326 ogz.), istinit ili neistinit (§ 345 o. g. z.); sve ove vrsti posjeda gradj. zakon štiti posesornóm „tužbom o smetanju posjeda“, pa i sâm prekaran posjed, koji je jedna od triuh vrsti neistinitoga posjeda.

Namjeravam govoriti samo o prekarnom posjedu, a to zato, što ovu vrst posjeda smatram donjekle različitom od ostalih dviuh vrsti neistinitoga posjeda, premda su sve tri vrsti pod jednu odredbu § 345 ogz. uvrštene.

Dočim kod posjeda, stečena silom (vi) ili himbeno i potajno (clam) izagnani posjednik nije ni jednom riečju privolio ili dozvolio, da bude lišen svojega posjeda stvari ili prava, pače je silovito iz posjeda izagnan ili potajno — da nije niti znao — svojega posjeda lišen; to je nasuprot precario stečeni posjed nastao voljom i privolom dosadanjega posjednika, pa se upravo zato prekaran posjed ima različito od ostalih vrsti neistinitoga posjeda u slučaju smetanja pravno shvaćati.

Tko ulazi u posjed precario predpostavlja se, da tako stečeni posjed imade pravni temelj u zamienito očitovanoj volji koli posjednika dobra služnog (praedium serviens), toli i posjednika dobra gospodujućeg (praedium dominans) — dakle u pogodbi, koju su obojica tom zamjenitom izjavom volje sklopila.

Ovo podkriepljujem ustanovom § 313 ogz.: „Služi se netko pravom, ako on od drugoga ište nešto kao dužnost, i ovaj mu to učini; . . . ako se tko služi na svoju korist tudjom stvarju s dopuštenjem onoga, čija je“. — U ostalom ovaj izmoljeni posjed jest analogan onoj u § 974 ogz. normiranoj izmoljenoj posudi; „ako nije ustanovljeno niti trajanje niti svrha pogodbe, tad nije prava pogodba, nego samo izmoljena posuda (precarium) i posudilac može posudjenu stvar kadgod hoće natrag iskati“. — Kao što izmoljena pogodba nije prava pogodba, zato, što nije ustanovljeno ni trajanje ni svrha pogodbe i što posudilac može posudjenu stvar kadgod hoće natrag iskati: tako bi se moglo i kod izmoljenog posjeda uztvrditi, da ne ima prave pogodbe, a to zato, što posjednik dobra služnoga može kad god hoće, ono, što je nekomu od puke uslužnosti dopustio, opozvati. — Nu ja razlikujem dva momenta kod prekarnoga posjeda: trajanje posjeda od onoga časa, kada je prekarista usljed molbe u posjed došao, pa sve do onoga časa, kada je počeo taj izmoljeni i samo od uslužnosti ustupljeni posjed pretvarati u stalan istinit posjed; — i od ovoga momenta počimlje onaj pravi neistiniti posjed, kojemu se bezuvjetno mora svaka sudbena zaštita uzkratiti. — Dokle god prekarista nije začeo svoj izmoljeni posjed pretvarati u stalno pravo, vršio je zakonito, pošteno i istinito posjed, koji mu je posjednik služnog dobra na njegovu molbu iz uslužnosti ustupio, i takav posjed temelji se na složnoj volji obojice, — dakle na pravoj pogodbi, te se ima posesornom tužbom u svako doba štititi; a u protivnom slučaju ima mu se takova zaštita uzkratiti, jer prekarista opozivom ustupljenoga posjeda ili prava gubi taj posjed ili pravo, a tim gubi i zaštitu, koju zakon samo posjedniku pruža.

Evo jednoga slučaja iz moje prakse: „Gjuro B. tužio je Antuna B-a posjednika vinograda pod katastr. br. 2159, 2158 i 2156, da ga je ovaj dne 15. i 16. listopada 1889 smetao u mirnom i faktičnom posjedu prava prolaza, provoza i progona preko tih tuženikovih parcela.

Kr. kotar. sud u Brodu odlukom od 16. kolovoza 1890 br. 5765 odputio je tužitelja iz ovih razloga: Tuženi Antun B. poriče tužitelju posjed prava služnosti provoza, progona i prolaza pješice preko njegovih parcela br. 2159, 2158 i 2156 tvrdeć, da ovaj preko ovih parcelah nije nikada nikakvim aktom stekao rečeno pravo služnosti, nego da je tužitelja i njegove radnike samo iz ljubavi i uslužnosti od slučaja do slučaja, kad su ga tužitelj i njegovi radnici zamolili, pustio, da se mogu timi parcelami provesti i proći.

Tuženikovi svjedoci: Grga B., Marko B. i Ana B. uztvrdili su, da su vidili, da je tužitelj tuženoga osobno molio, da mu ovaj dopusti, da može preko spomenutoga vinograda sa koli proći; a tužiteljev brat Ivan B. izkazuje, da je on, bivši upraviteljem dobra tužiteljeva, živio u prijateljstvu i ljubavi sa tuženikom, da ga je tuženi puštao preko svoga vinograda prolaziti, a zato da je on dopuštao tuženomu, da može preko vinograda tužiteljeva prolaziti; — dočim tužiteljevi svjedoci: Petar Č., Pavo M., Marko G., Mijo P. i Gjuro M. posvjedočiše, da su doduše po naputku tužiteljevu išli i vozili se preko vinograda tuženikova, nu da nisu za to nikoga molili, niti im je to tuženi zabranio.

Ne ima dvojbe, da posjed prava isto tako kao i posjed stvari uživa sudbenu zaštitu pred svakim smetanjem, samo ako je to pravo kao takovo bar jedan put u bitnom svom sadržaju u istinu izvršeno i ako je posjednikova volja upravljena bila na faktično vršenje toga prava za njega samoga; nu drugo je pitanje, da li u nazočnom slučaju u istinu postoji taj posjed prava služnosti na strani tužiteljevoj?

Kazivanje tuženikovih svjedoka, potvrdjujućih samo navode tuženikove, dokazuje, da je tužitelj došao samo precario do toga, da vrši tobožnje pravo služnosti puta u tuženikovom vinogradu, i da nastoji pretvoriti u stalno pravo ono, što mu je dopušteno jedino iz ljubavi i uslužnosti (§ 345 ogz.), a ova okolnost ima se usuprot poricanju tužiteljevom tim više dokazanom smatrati, što tužiteljevi svjedoci svojim kazivanjem ne mogu tu okolnost oprovrći, jer ovi — kao tužiteljevi radnici od sgode do sgode deseći se valjda i u odsutnosti tuženika, te tako prolazeći prieporným putem i bez znanja tuženikova — nisu mogli kategorično uztvrditi, da tužitelj pravo služnosti baš nije od ljubavi i uslužnosti tuženikove stekao.

Istina, obć. gradj. zakon ustanovom: „bio posjed kakav mu drago, ne ima nitko prava samovlastno smetat ga“ (§ 339 ogz.) štiti i prekaran posjed, jer da je i prekarista posjednik prava, pošto ga vrši za sebe; nu ovdje je tužitelj od slučaja do slučaja tuženika molio, neka mu dopusti, da smije ići preko njegova vinograda, a kadkada je i u odsutnosti tuženika prolazio, misleći da je tuženik to dopustio ili da će t dopustiti, a u ovakovom slučaju tužitelj ne samo da nije precario vršio posjed prava služnosti, nego nije vršio nikakvo pravo, jer porabu puta nije tražio kao neko trajno pravo u obće (usus ex jure familiaritatis), već samo kao momentano sredstvo, da može na kolih i pješke do svoga dobra doći.[1]

U ostalom naslov na služnost kakovu osniva se medju inim i na pogodbi (§ 480 ogz.), a ovu tužitelj tečajem razprave ni spomenuo nije, pa se tim više ima uvažiti izlaganje tuženikovo, tičuće se načina, kojim je tužitelj preko tuženikova vinograda prolazio.

Po § 312 ogz. posjed prava stiče se služeć se njim u svoje ime i baš tim, da se od drugoga zahtjeva, da kao dužnost nešto učini ili propusti učiniti (§ 313 ogz.). Tužitelj nije niti uztvrdio, da je od tuženika zahtjevao, neka mu kao dužnost dopusti, da preko njegovog vinograda može proći; ako je to tuženi njeko vrieme dopustio, ovakove dozvole ne mogu za tužitelja utemeljiti posjed prava, jer bi se inače vlastnik dobra prisilio odbijati i najmanju ljubav i uslužnost iz straha, da ne naškodi svomu pravu;[2] ako je tuženi to njeko vrieme dopuštao, tim je doduše postalo mogućim, da je tužitelj faktično prolazio tuženikovim vinogradom; nu to nije bilo podobno tu faktičnu porabu pretvoriti u služnost puta.[3]

Ovime je posvema dokazano, da se tužitelj nije nalazio u faktičnom posjedu prava služnosti puta u priepornom tuženikovom vinogradu, pa je s toga njegovu tužbu trebalo odbaciti.

Kr. banski stol riešenjem od 8. listopada 1890 br. 23.619 potvrdio je s istih razloga prvosudnu odluku, a kr. stol sedmorice rješitbom od 6. ožujka 1891 br. 4433 potvrdi još s razloga, što tužitelj Gjuro B. doduše tvrdi, da se je nalazio u mirnom faktičnom posjedu prava prolaza, progona i provoza preko tuženikova vinograda, ali da tužitelj nije dokazao, — a nije toga ni jedan svjedok uztvrdio, da je on ili da su njegovi prednici sve do dana sbivšeg se smetanja od tuženika ikada zahtjevali kao dužnost, da im dopusti prolaz, progon ili provoz preko istog vinograda i da je tuženik zadovoljio ovakovom zahtjevu (§§ 312 i 313 ogz.); te s razloga, da svjedoci: Grga B., Ana B. i Marko B. kazuju, da su tužitelj i njegovi ljudi, kadgod su htjeli proći s kolima preko tuženikova vinograda, ovoga ili njegovoga vincilira zamolili, da mu to dopuste, pa da Marko B. napose potvrdjuje, da je tužitelj tuženika zamolio godine 1889, da može preko njegovog vinograda gjubre voziti, što mu je tuženi s prva dozvolio, a poslje zabranio".

---

[1] Randa, Besitz, str. 195 i slj.

[2] Vrh. rješ. bečkog vrh. sudišta od 30. stud. 1858 br. 13.419. (Glas. Ung. Walter).

[3] Vrh. rješ. beč. sudišta od 10. siečnja 1865 br. 33.

U ovom praktičnom slučaju vidimo tužitelja Gjuru B-a, koji se smatra posjednikom prava služnosti puta i tobože lišen toga prava, da nastoji tužbom „radi izagnanja iz posjeda“ (interdictum recuperandae possessionis) staviti se natrag u posjed i uzpostaviti prijašnje stanje.

Sve tri molbe negiraju tužitelju posjed prava služnosti, te obzirom na § 339 ogz. i §§ 618 i 620 gpp. i odbacuju tužbu njegovu. O posjedu i to trajnom posjedu prava služnosti ne može biti govora u ovom slučaju, jer je tužitelj Gjuro B. samo od slučaja do slučaja od tuženoga izmolio, da može preko njegovoga vinograda prolaziti, ali nije tražio, da mu tuženi to kao neku dužnost dopusti.

Nu ako se ovaj precarium promotri sa gledišta jednog i drugog pravnog momenta, koje sam gore iztaknuo, tada se lahko shvaća, da se je tužitelj nalazio u pravom posjedu prava prolaza, provoza i progona sve do onoga časa, kada je i bez pitanja i dozvole od strane tuženoga, prekoračujući dobrotu i uslužnost hotio preko vinograda tuženikova prolaziti, i da se je tužitelj samo do toga časa mogao u tomu izmoljenom posjedu sudbeno štititi. Ali čim je tužitelj počeo ovu dobrotu i uslužnost tuženikovu zlorabiti nastojeć u stalno pravo pretvoriti ono, što mu je od puke uslužnosti dozvoljeno, od tada je postao takvim prekarnim posjednikom, koji je više detentor, nego li posjednik, i koji kao takav neuživa podpune sudbene zaštite.

Komentatori obć. gradj. zak.: Stubenrauch, Zeiller i Winiwarter tvrde obćenito, da prekarista nije ni posjednik stvari ni posjednik prava, pa uče, da prekaran posjed neuživa podpune sudbene zaštite; nu **Randa** je dokazao, da prekarista ne može doduše biti posjednik stvari, jer ne ima animum possidendi, ali da može biti posjednik prava, jer ga vrši za sebe, pa je takodjer uztvrdio, da se taj posjed prekariste pretvara u neistinit, čim je stao zlorabiti podieljenu mu dozvolu i odlučio vršiti pravo poput ovlašćenika, a ne na temelju učinjene mu usluge [4]

---

[4] Vidi Randa, str. 197, a uz njega Derenčin, str. 117.

Ovim je, držim, i priepor nastali do nedavno o tom pitanju donjekle riešen, jer je tim prekaran posjed raztumačen tako, da si moramo predstavljati ona dva pravna momenta, koja sam jur gore iztaknuo i koja odlučuju o sudbini toga posjeda.

Nu i osim ovoga tumačenja vidimo u § 346 ogz. iznimku od obćenitog pravila § 339 ogz.; na ime neistinit, dakle i prekaran posjed neuživa sudb. zaštite jedino onda, ako tuženik prigovori, da je tužitelj od tuženika stekao posjed vi clam ili precario, i u slučaju dokazanog tuženikovog prigovora bit će tužba tužitelja kao neistinitog posjednika odpućena. — **Randa** ovako shvaća ustanovu § 346 ogz., te za sudbenu zaštitu predpostavlja istinitost posjeda samo onda, ako tuženi u odnošaju prama tužitelju može dokazati, da je tužitelj od njega stekao posjed na neistiniti način.[5]

Ovo shvaćanje § 346 ogz. dovadja me do toga, da moram pomisliti i opet na ona dva momenta prekarnoga posjeda, koja sam gore već iztaknuo. — Ne bi li se ovdje tužitelj naproti prigovoru tuženika s uspjehom mogao braniti tim, da je u posjed stvari ili prava došao molbom i dozvolom tuženikovom, kada granice ove dozvole jošte prekoračio nije?

Mislim, da bi — pa za to nebi trebao dokazivati istinitosti svoga posjeda, nego samo precarium do onog momenta, kada još nije počeo dobrotu ili uslužnost zlorabiti!

Za to i bez obzira na ustanovu § 346 ogz. i bez obzira na ovu iznimku od obćenitog pravila u § 339 ogz. iztaknutog, slobodan sam uztvrditi, da se prekaran posjed 1. ima štititi posesornom tužbom u svem onom razdobju, u kojem je prekaristi mà i od slučaja do slučaja iz same uslužnosti stanoviti posjed stvari ili prava kao neka dužnost ustupljen, i on se time služi u svoju korist; 2. a ne ima se štititi, čim nastane momenat, da prekarista počme u stalno pravo pretvarati ono, što mu je samo od uslužnosti dopušteno, — dakle čim prekorači granicu učinjene mu uslužnosti.

Drag. Becić.

---

[5] Vidi **Randa**, str. 107, **Derenčin**, str. 119.

Je li 6. i 7. maja pogažen ustav?*

Ako „interesi zemaljski“ nisu iziskivali, da se javni red i bezbednost u Srbiji potresa „državnim autoritetom“; ako nije služilo „ugledu prestola“, da se njeno veličanstvo kraljica-mati nasilno izgoni iz zemlje; da se upravo reći iz dvora, jer tako valja smatrati njen privatan stan, pred očima svoga sina, našeg uzvišenog kralja, pred našim narodom i stranim svietom, izvodi na najprostiji i najbrutalniji način, — onda dogadjaji, koji nas od 6. i 7. maja drže u dubokom i opštem nespokojstvu, biti će osudjeni historijom našeg državnog i političkog života, kao jedno prostačko djelo naše ustavne i parlamentarne vladavine; a u historiji našeg zakonodavstva i naše pravne književnosti, bit će obelježeni, kao jedan pravi atentat na naš zemaljski ustav.

I ljudi od nauke, od zakona i pera mogu li ćutati pred jednim ovakvim političkim dogadjajem, koji je bacio težak pritisak na naš društveni i politički život; smeju li ćutati pred djelom, koje je od pretećeg značaja za našu mladu ustavnost; da li valja da zatvore oči i usta pred jednim faktom, koji je prepleten tolikim najdelikatnijim pitanjima našega privatnoga i javnoga prava.

Po osnovima prava, nikakvi pozitivni zakoni ne mogu terati tako daleko, da zabranjuju, da se, i pri povredi ovako opštih i najnježnijih osjećaja svakoga i svijuh državljana, ne sme prelaziti preko granica ravnodušnog ćutanja i gledanja. U tome su saglasna sva naučna mišljenja. S toga, ne treba se čuditi, što se, u trenutku oka, u divljem poletu i tako reći instinktivno i naše javno mnenje podiglo na javan protest: podiglo se i išlo, dokle je trebalo da ide; svoju osudu izreklo je brzo: i brzo je izvršilo. A kakvi bi to bili moralni zakoni, koji bi dopuštali, da bi ovako proizvedene nerede valjalo još javno braniti i pravdati? Takvih moralnih zakona nema. I opet, na žalost, moramo da zabilježimo dva glasa, koji su se usudili javno reći: „da 6. i 7. maja ustav nije povredjen“. To su glasovi, koji su se čuli sa najvišeg mjesta naše pravde; i sa mjesta našeg najvišeg prosvjetnog zavoda. Ono prvo svojina je našeg izsluženog profesora prava, koje je, prilikom debate o poznatoj rezoluciji, iskazano u našem zakonodavnom tielu, u našem parlamentu, sa mjesta gosp.

---

* Vadimo ovaj članak iz srbskoga pravničkoga lista „Pravo“, sveske izdane za mjesece august i septembar t. g. Ured. Mj.

ministra pravde. A ono drugo dalo je svoga glasa sa profesorske katedre u našoj vel. školi.

Oba ova, da ih nazovemo, naučna mišljenja, koja su medju sobom podpuno saglasna, a našem mišljenju sasvim protivna (zato ćemo ih i zvati protivnim naučnim mišljenjem, da se ne bi ličnosti spominjale), oba ta mišljenja imaju u glavnom za osnovu to: „da je kraljica-mati član kraljev. doma, a nije gradjanka; a kad nije gradjanka, onda da ne može biti ni povrede ustava; jer se ustav tiče samo srpskih gradjana, a ne i onih, koji to nisu“. Logika, kao što se vidi, sasvim odvažna, jasna i kratka; kao što će se viditi, da su i dokazi odvažni i kratki; a već smo i vidili, da je i izvršenje rezolucije bilo odvažno i kratko. Sve je dakle na ovom dugačkom pitanju radjeno kratko, po kratkom sudjenju i kratkom postupku.

Evo od prilike, kakvimi se dokazi služi to protivno naučno mišljenje: 1. Odkud se, veli, može misliti, da je kraljica srpska gradjanka, kad je ona član kraljevskog doma; a u jednom naredjenju ustava, jasno je i precizno kazano: da ni jedan član kraljevskog doma ne može biti ministar? 2. Odkud se može da zamisli, da je kraljica srpska gradjanka, kad se opet u ustavu jasno i precizno kaže: da ni jedan član kraljev. doma ne može stupiti u brak bez kraljeva odobrenja? 3. Odkud se može razumno tvrditi, da je srpska kraljica, srpska gradjanka, kad članovi kralj. doma imaju privilegiju, (koja se u praktici ne vrši), da se ne smiju vredjati putem štampe, (nego valjda putem policije i žandarima)? 4. Zašto se kraljica, koja, (kao što se valjda očito vidi), nema prava srpske gradjanke, ne bi mogla lišiti i prava članova kralj. doma, kad u drugih monarhijskih državah i stoje neki dvorski štatuti, po kojima se to može da učini (pa da ostane dakle sasvim bezpravna)? I na posljedku 5. A ako bi se dopustilo i misliti, mimo sve ove dokaze, da članovi kraljev. doma imaju i gradj. prava, onda bi oni morali imati i gradj. dužnosti; a to, veli, ne ide, to bi bilo „absurdno, ako se samo o tom ozbiljno razmisli“.

Koji misli, da je tek sada došlo vreme, da se o tom razmišlja, neka razmišlja, koliko voli; ali, kad sa tim poslom bude gotov, neka pravo i po duši kaže, da li je na kraju cieloga tog razmišljanja mogao naći drugo što, nego: da je ovo protivno naučno mišljenje doista mizerno, bjedno, duševno sasvim oboljelo, ništavno toliko, da se za njega ne bi moglo dati ni dve rieči, da nije dobilo karakter zvaničnog mišljenja; a naročito, da nije zvanično, silom „državnog autoriteta“ i izvršeno.

Uzmite samo, gdje je ta zemlja, koji su to zakoni na svietu, čija još zakonodavstva daju takove pojmove i osnove o pravu gradjanstva? „Srpska kraljica nije srpska gradjanka zato, što je član kralj. doma, a član kraljev. doma ne može biti ministar“! Šta ima pravo gradjanstva sa zvanjem ministarskim? Njeno veličanstvo, ako i nije bilo ministar, što izgleda, da bi to pre sadanjeg ustava moglo biti, nije opet bez prava jedne srpske gradjanke; kao god što bi g. Monden mogao i danas da bude kod nas ministar i opet da to ne bi bio naš gradjanin. Kako pravo gradjanstva? kakav ministar? Ne treba tu ni zrelog razmišljanja, ni velike državničke mudrosti, ni profesorske (naučne) spreme, ni vrednoće jednog ministra pravde, pa da se uvidi, da u ovom naredjenju ustava badava je i tražiti, a još manje navoditi, kakav god razlog za ustavna i gradjanska prava srpskih državljana; nego, da je ta odredba mogla imati jednu drugu polit. potrebu, od prilike onakvu, kao što član. 156 ustava zabranjuje izvesnim srodnicima učestvovanje u sudjenju u jednom istom sudu.

Ta ovaj razlog, molim vas, i nije više za ozbiljan razgovor. I on, kao i onaj drugi o ženidbi članova kralj. doma; pa i ona privilegija za štampu, neka traže sebi objašnjenja iz daljeg našeg razlaganja, gdje ćemo, na svom mjestu, iznieti drugu jednu privilegiju, koje se protivno naučno mišljenje i ne sjeća, ili valjda neće da se sjeti.

No da se opet protivno naučno mišljenje ne bi bacilo prosto preko glave, zadržat ćemo se jedan časak kod njegova posljednja dva razloga, koja se dotiču prava i dužnosti članova kralj. doma i prava i dužnosti gradjana.

Ti razlozi, koji su možda i bacili otrov u sokove ovog protivnog naučnog mišljenja, mogu na prvi mah i druge da ometu. Ali, ocienjeni sa pravnog i zakonskog gledišta; ispitani u svih granicah i nijancah, kojimi se ova prava i dužnosti dodiruju, — ti razlozi pokazat će se s mjesta u svojoj naučnoj — rugobi; jer, kad se hoće o svem tom smišljeno da govori, ljudi od zakona i pera, ne smiju to da čine u trku i ovlaš. Uzeti rieč pred narodnim predstavničtvom, pred zakonodavnim tielom; ili za profesorskom katedrom (ako je još i tome bilo mjesta) i od svijuh tih prava i dužnosti načiniti jedan „kalambur“, to je za ljude od nauke i položaja doista nedostojno i stidno.

Kad se govori i radi o stvarih ovako zamašnih, ako ne još i sudbonosnih, kao što su prava i dužnosti jednog člana kralj. doma, srpske kraljice; kraljice-matere; prava i dužnosti srpskih gradjana, — tu nije dovoljno ustati samo u skupštini, pa kazati:

„Ili član kraljev. doma ili gradjanka, kažite odmah, hoćete li jedno ili drugo; trećega nema“; i nema čekanja; nego se tu i u takvih trenutcih, pre svega i neizostavno ište, da se u jedno isto vrieme (osim, ako se misli, da se to govori pred Šumadincima) rasprostre nuždan i pravilan pregled, kako na odnose privat. prava, tako i one, koji imaju svoga osnova i potiču jedino iz našeg unutrašnjeg javnog prava. Tek se tada daje jasno predstaviti; tek tada se može jasno pregledati, dokle idu čija prava i dokle dužnosti. Inače, ako se tako ne uradi (kao što je, po nesreći, protivno naučno mišljenje i uradilo), ta prava i dužnosti ostaju nejasna i nerazumljiva ne samo za one, koji gledaju i slušaju, nego i za same one, koji o njima govore. A kad bi se iskazalo sve ono, što bi potrebno bilo, da se kaže i čuje, onda se jamačno ne bi smielo izreći i tvrditi: „da srpska kraljica nije srpska gradjanka; da kraljica-mati, kad bi imala prava srpske gradjanke, morala bi imati i sve dužnosti; i da, zbog nekih dužnosti, koje njenom uzvišenom položaju ne bi odgovarale, ona nema nikakvih ni prava ni dužnosti!“ To je jedna velika, jedna nečuvena i nevidjena besmislica.

Mi tako ne mislimo. Tako se ustavno i pravno ne smije ni misliti.

Mi nalazimo, da njeno veličanstvo kraljica ima savršeno: i gradj. prava i gradj. dužnosti u onoliko, u koliko ih po svome visokom položaju može da ima. Ona ima sva prava, kao i svaka srpska gradjanka; jer je, na prvom mjestu, i ona član srpske države. A ona odvojena, ona izuzetna prava, koja njoj kao kraljici, kao članu kralj. doma pripadaju, i koja mi drugi nemamo, — to je plus, to je, po zakonom izuzetku, višak.

Zar nam se to ne objašnjuje dovoljno time, što i vladar i vladarka i svaki član njihovog doma, isto kao svaki drugi gradjanin, imaju i pravo pribavljanja i način pribavljanja jedan isti. Oni su u punom pravu da pozajme, uzajme, kupe ili prodadu; ali da se ne oštete i da sve to bude punovažno, oni su u dužnosti da ispune — i to podpunce ispune — i sve sudske i zakonske formalitete. Hoće li da svoje kakvo pravo potraže ili odbrane kod suda i vlasti (ester en jugement), mogu i to da učine s punim pravom, ali i s punom dužnošću: da uredno ovlašćenje dadu licu, koje će ih da zastupa. Još bi se moglo nabrajati i drugih prava i dužnosti; ali, protivno naučno mišljenje neka samo o tome „zrelo razmisli“ i sasluša § 19 gradj. zakonika, koji veli: „U prizrenju privatnih prava (a ne dakle i javnih) svi su pred sudom i zakonom ravni. I prava samoga kneza i praviteljstva, koja u ovom zakoniku izvor i opredieljenje imaju, suditi će se po ovom zakoniku“.

Iz svega ovoga, ne uvidja li se jasno, da kraljica, i kao član kraljev. doma, ima neosporno i prava i dužnosti gradjanske; da je član srpske države; da je podpunce srpska gradjanka i to prva gradjanka; kao god što je i vladalac, poglavar i predstavnik naroda i države, prvi gradjanin i prvi vojnik u državi. A što članovi kraljev. doma nemaju do krajnosti dužnost svijuh gradjana, na pr. da po pozivu predstaju vlasti, da kod suda i vlasti dadu i poneku svjedočbu, negda i zakletvom potvrdjenu itd. sa ovim pitanjima treba se okrenuti od gradjan. prava i potražiti odgovora u našem unutrašnjem javnom pravu. Tu će se naći, da po osnovih ovoga prava (a ne ni privat. ni administrativnog) članovi kraljev. doma imaju jedno izuzetno pravo od svijuh drugih gradjana, imaju pravo neprikosnovenosti; imaju privilegiju, o kojoj protivno naučno mišljenje, ni u skupštini ni u školi ništa ne govori, i koja je medjutim u cielom onom državno-pravnom vašaru bila od jedinog i najpresudnijeg značaja. To je privilegija: da se članovi kraljev. doma apsolutno ni zašta, ni u kom slučaju, i nikojom vlašću, apsolutno nikojom vlašću, ne mogu lično potrzati i uznemiravati. I samo po ovom pravnom osnovu; po ovom ustavnom i zakonitom pravu, kraljica je i kazala i mogla da kaže: „ja sam srpska gradjanka, i bez sile ne idem iz ove zemlje“.

Neka se sada ocieni onaj biedni i mizerni trijumf protivnog naučnog mišljenja, koje je u sadašnjem našem narodnom predstavništvu dobilo poslaničku većinu; a u velikoj školi pohvalan odziv jednog broja naše omladine. Neka se ocieni, koliko je prvi predstavnik ovog naučnog mišljenja bio i čudan i smiešan u skupštini, kad je na primjedbu manjine: „kad velite da kraljica nije gradjanka, pa da šta je?“ ponosno i bezbrižno odgovorio: „žao mi je, što vi to ne znate, i što mora to tek da vam se kazuje; no kada me pitate, ja ću da vam kažem“. Čisto gledamo, kako je svaki upro oči, kako se ciela skupština napregla i ućutala da čuje, šta će sada da kaže taj isluženi profesor prava i predstavnik pravde kraljev. namjestnika. „Vi znate, reče on, i reče s njime naučno mišljenje, vi znate, kad je bila rieč o zakonu o štampi, da je onda riešeno, da se kraljica-mati smatra kao član kraljev. doma (a bez skupštinskog riešenja to kao da ne bi mogla biti); i prema tome, koji je član kraljev. doma, taj ne može više biti običan gradjanin (po čijem ovo riešenju, valjda g. govornika?)“. To je u glavnome ciela sadržina protivnog naučnog mišljenja, koje se u skupštini rašćeretalo i koje ni na traženje ciele skupštine, koja je njime bila zamorena, nije htjelo da prestane, dokle god nije istrajalo u svom liepom govoru, u kome je bilo počešće i „sentimentalnoga“, i „mi ministri, mi državnici, ja kao član vlade“ itd. A zaključak je bio: „ti pojmovi postoje već i u ostalih državah u Evropi, da članovi kralj. doma imaju izvesna prava, koja obični gradjani nemaju. To pitanje treba da se i kod nas na čisto izvede: ili je član kraljev. doma i onda nije gradjanin; ili je običan gradjanin i onda nije član kraljev. doma; na čisto jedno ili drugo“. Baš onako, kao kad bi se reklo, da ne može biti i pop i čovjek; nego: ili je čovjek i onda nije pop; ili je pop i onda nije čovjek; jedno ili drugo. „To, veli, zavisi od skupštine — koja je izraz naroda — hoće li riešiti ono prvo ili ovo drugo; i kako bude riešeno (jer to zaista stoji samo do skupštine), mi ćemo, veli, biti zadovoljni, a ako nadjemo, da nismo u stanju da izvršimo, mi znamo, šta treba raditi (sad već znaju i drugi).

Nije potrebno da zapitamo, da li je vriedno, da se još što ozbiljno govori ob ovom protivnom naučnom mišljenju. Ali ne možemo propustiti, a da ne zapitamo skupštinsku manjinu ili ljude od zakona, koji su u njoj — što se oni načiniše smiešni; da pred ovakvim naučnim mišljenjem zastanu u času. skromno i ukočeno, kao pred — praznom puškom. Istina, da je u drugim rukama bio i pun pištolj, opet valjda ne bi bilo ovakvog naglog povlačenja; ali g. ministar pravde bio je dugo profesor prava; i sada, od prvih njegovih rieči, poletiše po skupštini neki „Evropski pojmovi i to davnašnji!“ Zaista to nisu ni bila laka posla; i ako svima izgledaše, da nisu baš ni čista posla: srpska kraljica da nije srpska gradjanka! Tek sa praznom puškom zadrža se opozicija od sigurna juriša, — u mjesto, kad je ovo protivno naučno mišljenje vidjela ovako u jednom nesretnom klanjcu, da je zapitala: molim vas, gospodine, znate li vi baš na sigurno, da od skupštinskog riešenja zavisi, tko će da bude gradjanin a tko član kraljev. doma i gdje postoje u Evropi takvi „pojmovi“, koji tako veliku i isključnu vlast daju skupštini; jer, ako to zavisi od skupštine, razmislite dobro, kakvu ćete potegliti muku, da uzdržite mnoge, naročitom skupštinom izabrane doživotne članove, da ne odu u članove kraljev. doma. A za tim, mogla je opozicija da se okrene i većini skupštinskoj i da je sasvim ozbiljno zapita: znate li vi ljudi, kud ste zagazili sa vašom „disciplinom“? I kad bi se ovako od prilike zapitalo i desno i lievo, mi smo uvjereni, da bi oni „evropski pojmovi“

počeli brzo odpadati jedan po jedan, dok se na posljedku ne bi razišli kao dim.

To bi bila bez sumnje sa svim umjestna primjetba za „pojmove“, koji u Evropi postoje o članovih kralj. doma. A za pravo gradjanstva moralo bi se što više zapitati. Na priliku:

1. Zašto se u članove države, u gradjane, ne broje i članovi kraljev. doma? I ako oni u svojoj domovini nemaju pravo gradjanstva, ako su bezpravni, — onda, gdje ga imaju, i čiji su upravo gradjani (državljani)?

2. Da li je bar vladar kao poglavar države, član države; i da li vladarka, ako je na strani rodjena, sa udajom dobiva pravo gradjanstva; jer po nekih evropskih pojmovih tako biva (les femmes suivent la condition nationale de leurs maris). A tako veli i skromni § 48 našeg gradjanskog zakonika?

3. Da li članovi kraljev. doma mogu da dobiju bar prirodjeno gradjanstvo, ako ispune onaj broj godina (stage), koji je n. pr. kod nas propisan § 44 gradj. zakonika? Ili da li mogu imati ona prava, koja u evropskih državah imaju stranci, ili ona ogromna prava, koja u Engleskoj imaju stranci, po poznatoj denizaciji?

Kad bi se sve ovo zapitalo, ne znamo, kako bi se protivno naučno mišljenje moglo izvući iz ovih opasnih neprilika u skupštini, osim da — sjedne. Ali, i onda bi vječito moralo da proklinje onaj čas, kad je došlo „iz preka“ da pred narodnim predstavničtvom, pred srpskimi pravnicima i sudijama, pred srpskom i tudjom inteligencijom, pred srpskim narodom i pred cielim svietom ovako nespremno i nedostojno brani „ugled srpskog priestolja i interese srpske države“.

Još bi ostalo da se kaže što o pravima, koja članovi vladalačkog doma imaju po dvorskim štatutima; no to bi bilo sa svim suvišno. I iz ovoga, što je dovle izloženo, dade se uviditi, da oni po tim štatutima ne mogu ni imati čistih (stvarnih) prava, nego takvih, koja im se sadrže više u njihovih dužnostih. Njihova isključna i odvojita prava, kao što smo kazali, dolaze iz javnoga prava; a u štatutima su postavljena za njih više administrativna i disciplin. pravila. To je, upravo reći, njihov forum, njihov sud; ali čije osude ne dolaze na izvršenje državnim vlastim, državnoj policiji i žandarom. Samo smo mi, koji umiemo, samo kad „zrelo razmislimo“, da se pored „tih pojmova, koji odavno postoje u Evropi“, poslužimo još i zrelom logikom; i da po analogiji tudjih štatuta i tudjeg zakona predstavimo potrebu njenom veličanstvu kraljici-materi, da ide iz zemlje; pa tu pred-

stavku, i te tudje štatute, da sa našim „državnim autoritetom" i našom prostom policijom i izvršimo, samo da se to pitanje svrši na „ugled priestolja i u interesu zemlje i naroda".

Ali se prevarismo; to se pitanje tim ne svrši, nego se tek tada šire razmače i raspali. Ona pitanja, koja su u skupštini trebala da budu postavljena današnjem predstavniku naše pravde, stoje jednako otvorena. I dokle god protivno naučno mišljenje na njih ne odgovori, dotle će jednako naše javno mnienje stajati u ubedjenju i tvrditi: da su do krajnosti neistiniti, da su posve lažni i obmamljivi oni uzvici naučna mišljenja: „Član kraljev. doma, ili gradjanka? jedno ili drugo!" Ne: jedno ili drugo; nego: i jedno i drugo. A kad je prestupljeno i protiv jednog i protiv drugog, onda je i ustav dvogubo pogažen.

Dogadjajima dakle od 6. i 7. maja doista je na najprostiji, najnedostojniji i najosudljiviji način pogažen ustav; bačeni i obesvećeni naši zemaljski zakoni, potrveni svi pojmovi prava i zakonitosti. I sve te javne nepravde i nezakonitosti, učinjene su; i svih tih javnih nepravdah i bezakonja podniela je jedna slabomoćna žena; ličnost koja je okrunjena svima uzoritim vrlinama; koja je najviše i poštovana i zaslužna u srpskom narodu; no koju, osim javnoga mnienja, ne brane u Srbiji ni namjestnici, ni ministri, ni sadanja skupština, ni svjetske ni duhovne vlasti.

Ta uvriedjena žrtva, udaljena sada nasilno od svoga sina i svoje domovine, može doista s punim pravom i s punim prezrenjem da pogleda na naše vlasti i naš „državni autoritet". No u isto vrieme može ostati uvjerena i utješna, da je s njome uvriedjeno i naše javno mnienje; uvriedjen ustav; uvriedjeni zakoni zemaljski; i da oni zajedno očekuju, kad će doći čas njihovog obćeg i zakonitog zadovoljenja. *Gj. R. Pantelijć.*

Zakon od 7. ramazana 1274 (1858) o zemljištnom posjedu

(sa zakoni i naredbami, stojećimi s njime u tiesnom savezu).

Piše **Lj.** pl. F.

(Svršetak.)

Vakufi pod c) označeni smatraju se državnim dobrom, te se na nje isto kao i na ina državna zemljišta uporavljuje zakon od 7. ramazana

1274 i glede razširenja nasljednoga prava nadopunjenje istoga sačinjavajući zakon od 17. muharema 1284. Nu prenosne pristojbe kod prodaja nasljedstva i upražnjenja (mahlulat) nepripadaju državi, već vakufu.

Pošto samo kod vakufa pod a) i b) nekretnine sačinjavaju predmet zaklade, to se u gruntovnicu unosi vakuf kao mirijski vlastnik, dočim pravo pobiranja poreza nesačinjava predmet gruntovnoga uknjiženja.

Na vakufska dobra prvoimenovanih dvijuh vrsta neuporabljuje se glede prodaje i prenosa zakon od 7. ramazana 1274, nego o njih valjaju u tom pogledu posebne ustanove.

Vaskoliki dohodak iz obradjivanja, zakupa vakufskih dobara ili ine razpoložbe s istimi pripada vakufu.

Osim obćenitih ustanova zakona od 7. ramazana ob upražnjenosti (mahlulat) državnih zemljišta, sadržavaju §§ 89 i 90 istoga zakona u tom pogledu za vakuf posebne ustanove. Tako ustanovljuje § 89: da se za slučaj, da su se na nekom državnom zemljištu nalazile vakufske zgrade, koje su posve propale, a posjednik ih uzpostaviti neće, imade zemljište oduzeti i drugomu predati; a isto tako i za slučaj, kada je zemljište vlastničtvo vakufa, dočim zgrade na istom pripadahu drugomu vakufu. § 90 pako ustanovljuje: ako se na nekom državnom zemljištu nalaze voćnjaci i vinogradi vakufski, koji su tako zanemareni, da im se više ne nalazi traga, vakufski posjednik pako takovo zemljište kroz tri godine uzastopce bez izpričnoga razloga neobradjuje, voćnjake i vinograde neuzpostavi, to ovi podpadnu pod tapijsko pravo; isto tako i u slučaju, ako pripada zemljište vakufu, a voćnjaci ili vinogradi sačinjavaju opet vlastničtvo drugoga vakufa.

Izdavanje tapija o vakufskih zemljištih uredjeno je naputkom glede tapu-senedate vakufskih zemljišta od 25. ramazana 1281 (1864), te se zbiva na način, kao i glede ostalih zemljišta, sa razlikom ipak, da definitivne tapije izdaje vakufska uprava.

Glede nasljednoga prava o vakufskih zemljištih valjaju iste ustanove kao i glede ostalih erazi-mirijskih nekretnina, naime §§ 54—56 zak. od 7. ramazana 1274 i jur gore spomenuti zakon od 17. muharema 1284 o razširenju nasljednoga prava glede mirijskih i mevkufe-zemljišta.

Glede dosielosti odnosno zastare valjaju takodjer ustanove § 78 zak. od 7. ramazana 1274, naime desetgodišnji nepreporni posjed.

Spomenuti valja još zemljišta, koja spadaju u vlastničtvo nemuhamedanskih duhovnih (crkvenih) obćina (komuniteta). U tom pogledu ustanovljuje § 122 zak. od 7. ramazana 1274: da zemljišta, koja pripadaju od vajkada kojoj crkvi ili manastiru, te su u tom svojstvu upisana u registrih carskoga arkiva, nemogu biti sa tapijom posjedovana i ista su neodsvojiva. Nu ako su takova zemljišta ipak kroz cielo vrieme sa tapijom posjedovana bila, te su susljedice na temelju kakova naslova prešla u posjed monaka, sveštenika, ili su faktično bez tapije kao kojemu manastiru spadajuća posjedovana bila, to se ona smatraju jednakim mirijskim zemljištem, te se njihov posjed i unapred podieljuje tapijami.

Crkvena i manastirska zemljišta ne mogu se odsvojiti, nesmiju se povećavati, već moraju ostati u obsegu, u kojem su upisana u carskom registru; nije dakle slobodno kao ni kod vakufa, mirijska zemljišta za crkvu ili koji manastir steći, te ih učiniti neodsvojivimi. Nu tim nije izključeno, da crkve i manastiri nebi mogli kupnjom ili darovanjem zemljišta steći; ali pošto crkva ili manastir kao takovi sa tapijom posjedovati nemogu, to se na temelju razvite prakse, koja je i od sadanje vlade izričito prihvaćena, tapijski prenosi takovih zemljišta zbivaju na ime dotičnoga predstojnika crkve ili manastira. Naravski, da je sa takovim postupkom kod svake promjene u osobi dotičnoga predstojnika skopčana obveza, da plativ prenosnu pristojbu tapiju izmjeni na ime novoga predstojnika.

Po grunt. zakonu za B. i H. (§ 28) nastala je glede toga promjena, jer se upis zemljišta, pripadajućih korporaciji ili jurističkoj osobi, neima u gruntovnici obaviti više na ime zavremenoga predstojnika, nego na ime dotične obćine (komuniteta).

Spomenuti valja još neke osobite ustanove zakona od 7. ramazana 1274, i to: Po § 107 nepripada vlastniku mirijskoga zemljišta ili tahsisat-vakufskoga zemljišta nikakovo pravo na rude, bilo kakove mu drago vrste, koje su na istom pronadjene; jerbo sve rude pripadaju državi, a vlastnik dotičnoga zemljišta imade samo pravo tražiti odštetu za zemljište potrebito u svrhe rudarske. Ako li se pako rude nadju na privatnom zemljištu, ležećem u obsegu grada ili sela, ili na evkafi sahihe-zemljištu, tada pripadaju posve vlastniku dotičnoga privatnoga zemljišta, odnosno vakufu. Od ruda, nadjenih na mertruke- i mevat-zemljištih, pripada $^{1}/_{5}$ državi, a ostatak obretniku istih.

Uvedenjem rudarskoga zakona za Bosnu i Hercegovinu, odobrenoga previšnjom odlukom od 14. maja 1881, uvedenoga naredbom zemaljske vlade za B. i H. od 31. oktobra 1881 br. 26.197/I nastade u tom pogledu znatna promjena, jerbo se samo saline smatraju državnim monopolom, dočim je vadjenje ruda prema ustanovam rudarskoga zakona svakomu slobodno, izuzev prediele, državi naročito pridržane.

Za stari ili još u tečaju se nalazeći novac, koji bi se našao u zemlji, valjaju ustanove šerijata, i to: 1. Ako stanovnik grada ili sela nadje u zidu kuće ili u kućnom tlu ukopana kovana novca turskoga kova, te na isti a) netraži prava vlastničtva, to pripada $^{1}/_{5}$ državi, ostatak pako, ako se prvi vlastnik dotične kuće ili dotičnoga kućnoga tla u vrieme osvojenja zemlje pronaći može, pripada njemu odnosno njegovim nasljednikom; ako li se pako takav pronaći nemože, pripada sve državi; b) tvrdi li pako vlastnik kuće ili kućnoga tla, da je po njem nadjeni novac njegovo vlastničtvo, pripadne sve njemu, ako on svoju tvrdnju zakletvom podkriepi.

2. Ako prigodom rušenja kuće nasljednici vlastnika kuće nadju u posudi kakovoj kovana novca turskoga i neturskoga kova, koja je u zidu uzidana, te u kućnom tlu u zemlji raztepeno ukopana: pripada od novca u zidu nadjenoga sav, a od novca nadjenoga u kućnom tlu u zemlji ukopana samo onaj turskoga kova dotičnim nasljednikom, koji su ga našli, ako oni tvrde, da taj novac pripada njim odnosno njihovim predjom, te tu svoju tvrdnju zakletvom podkriepe; netraže li ga pako kao svoje vlastničtvo, tada su dužni ono što su našli, javno proglasiti, nadjeni novac pako dotlje pri sebi držati, dok se s razlogom uzeti može, da je o tom svatko saznao, te ako se za to vrieme nitko neprijavi, a ovi nisu imućni, slobodno im je taj novac za se upotriebiti; jesu li pako imućni, dužni su nadjeni novac medju siromake razdieliti. Novac pako neturskoga kova, pronadjen u kućnom tlu u zemlji zakopan, pripada sav nasljednikom vlastnika dotičnoga kućnoga tla, ako ovi zaišću vlastničtvo na nj, te to zakletvom podkriepe; inače pripada $^1/_5$ državi, a za ostalih $^4/_5$ valja ono, što je spomenuto gore pod 1 a).

Pošto se ove ustanove šerijata tiću nalaza novca na mulkovnih nekretninah, to je nedvojbeno, da se u pomanjkanju take ustanove u zak. od 7. ramazana 1274. u tom pogledu imade uporaviti gradjansko pravo.

Tko koga umori ili ubije, kao i tko k ubijenju pripomogne, po § 108 je izključen od nasljednoga prava i od tapijskoga prava glede zemljištah (erazi-mirijskih) usmrćenoga.

Prije izdanja zakona od 7. sefera 1284 (1867), kojim je dozvoljeno strancem, da mogu sticati vlastničtvo nekretnina u otomanskoj državi, bili su stranci, na temelju §§ 110 i 111 zak. od 7. ramazana 1274 od posjeda zemljišta na temelju tapija izključeni; nu rečenim zakonom jesu ovi §§ izvan krieposti stavljeni, te i stranci u tom pogledu izjednačeni otomanskim podanikom.

§ 119 dopušta pobijati kupoprodajne ugovore glede državnih i vakufskih zemljišta radi „znatnoga“ prikraćenja, u čem se dakle razlikuje od § 943 ogz. glede prikrate preko polovine, ostavljajuć sudcu šire polje kod prosudjivanja takovih pravnih posala.

Od ustanove obć. gradj. zak. (§§ 409, 410) posve različitu ustanovu sadržaje § 123 zak. od 7. ramazana 1274, koji naredjuje, da se zemljište postav za kulturu shodnim tim, što je voda jezera ili rieke ostavila svoje korito, imade javnom dražbom prodati.

U obće koristne svrhe dopustivo je i prisilno oduzeće zemljišta ili inih nekretnina plativ procjenbenu vriednost, t. z. izvlastbom. Izvlastba nekretnina uredjena je jur otomanskim zakonom od 4. redžeba 1272 (1855), koji sadržavaše materijalne ustanove i formalni postupak. Nu pošto je taj zakon bio manjkav, a naročito u formalnom pravcu nije više odgovarao promienjenim okolnostim i organizaciji uprave, izda zem. vlada za B. i H. naredbu ob izvlastbenom postupku u B. i H., odobrenu previšnjim riešenjem od 20. juna 1880, kojoj ipak izričito i nadalje služi podlogom gore rečeni otomanski izvlastbeni zakon.

Na temelju ove naredbe može se plativ primjerenu odštetu izvlastiti svaka nekretnina, izuzev koje mu drago vrste za službu božju opriedieljenih i u istinu rabljenih zgrada i manastira; dočim se zemljišta k istim spadajuća smatraju kao ine nekretnine. Izvlastbom se redovito prenosi vlastničtvo izvlaštene nekretnine; nu u stanovitih slučajevih može se takodjer izvlastiti samo uživanje neke nekretnine na opredieljeno ili neopredieljeno vrieme.

Po rečenom otomanskom izvlastbenom zakonu dopustiva je izvlastba jur po samom zakonu naročito za gradnju željeznica i puteva, za reguliranje rieka, za poliepšanje ili poboljšanje grada; nu od slučaja do slučaja može i zajedničko ministarstvo naročito odrediti: za koju obće koristnu svrhu imade se izvlastba provesti. Glede dopustivosti, predmeta i obsega izvlastbe odlučuje u svakom pojedinom slučaju nakon na licu mjesta provedenih izvidjenja u prvom slučaju vazda izključivo zemaljska vlada, (posebni odpis zem. vlade za B. i H. u tom pogledu od 26. maja 1885 br. 1969/I. u konkretnom slučaju glede izvlastbe u stvari rudokopnoj), proti čijoj riešitbi imade mjesta utoku na zajedničko ministarstvo financ.; u drugom slučaju pako uz predhodno saslušanje mnienja zemalj. vlade, odlučuje zajedničko ministarstvo bez daljnjega pravnoga lieka. Utok proti riešitbi zem. vlade imade se podnesti u roku od 30 dana, te imade odgodnu moć.

Valja ovdje spomenuti naredbu zem. vlade za B. i H. od 21. maja 1886 br. 16.156/I, kojom se odredjuje, da imade kao pravilo važiti, da se u slučajevih izvlastbe pri mjestnih izvidjenjih, pod čim se neima razumjevati samo razprava pri mjestnom razgledu, imadu pozvati interesovane stranke, zatim pak, kad pozvane stranke hotimice izostanu, da se preduzeće izvidjenja i bez njih obaviti može; dakle oglušni postupak kod izvlastbenoj riešitbi predhodećih izvidjenja dopustiv je, ako se iz okolnosti jasno vidi, da dotična stranka bez dovoljnoga razloga i samo da izvlastbeni postupak osujeti, na povjerenstvena izvidjenja nedodje.

Provedenje dozvoljene izvlastbe spada u nadležnost okružnoga suda, u obsegu kojega dotična nekretnina leži. Na odnosnu molbu naime odredi okružni sud ponajprije ročište za izbor procjenitelja, na kojem jedna i druga stranka budi ustmeno budi pismeno predlažu po jednoga a i dotični sudac jednoga procjenitelja; nakon toga odredi sud osobe, koje će imati procjenu preduzeti i podjedno ustanovi ročište za procjenu na licu mjesta, na koje se imadu pozvati obie stranke, zatim vladin povjerenik, procjenitelji i načelnik dotične obćine, a izrokom imadu se pozvati k ročištu i svi oni, koji drže da im na izvlastbeni predmet pripada možda pravo vlastnosti ili ino kakovo stvarno pravo. Nakon ustanovljenja redovite obćenite vriednosti izvlastbenoga objekta obzirom na postojeće mjestne i vremene okolnosti, izreče sud presudu o količini odštete i glede vremena, kad se ima predati izvlašteni objekt u vlastnost ili povremenu uporabu, proti kojoj presudi može se podnieti priziv u roku od 14 dana, o kojem odlučuje vrhovni sud u posljednjoj molbi. Jedan primjerak priziva uručuje se protustranci, kojoj prosto stoji kroz 14 dana podnesti svoje očitovanje. Priziv imade odgodnu moć.

Pošto su se rečeni izvlastbeni zakon i rečena izvlastbena naredba ukazali nedostatnimi za izvlastbe u svrhu željezničkih gradnja, to je za takove izdana posebna naredba zemalj. vlade za B. i H. od 20. marta 1881 br. 5760/1600 I. ob izvlastbi za željeznice te ob ovrhi presuda glede izvlastbe u željezničkih poslovih, odobrena previš. riešenjem od 27. februara 1881, u kojoj se različno od gore rečene obćenite izvlastbene naredbe ustanovljuje, da priziv proti sudbenoj presudi glede iznosa, što se imade platiti u ime odštete, neima odgodne moći, da je dakle zaprema izvlaštenoga zemljišta uz posredovanje političke oblasti odmah dozvoljena, čim sudbena presuda o odšteti, što ju ima platiti onaj, koj zahtieva izvlastbu, bude izrečena i strankam dostavljena, a odšteta kod suda položena; zatim da proti sudbenoj odredbi, kojom je procjena dozvoljena, kao i proti ma kojoj sudbenoj odredbi, koja ide za tim, da se procjena obavi, neima mjesta samostalnomu prizivu, a možebitne žalbe proti takovim odredbam, mogu se navesti u prizivu proti presudi glede odštete, koja se ima platiti.

Kao dopunjenje k ovoj naredbi izdan je od zem. vlade za B. i H. 20. marta 1881 br. 5760/1600 I., previšnjom odlukom od 27. februara odobreni naputak o postupku pri nabavi tla za željezničke svrhe, kojim se točno präcisira postupak, koji se je imao uporaviti u konkretnom slučaju prigodom izgradnja željeznice Sisak-Doberlin na bosanskom zemljištu.

U pogledu odstupa zemljišta potrebitoga za reguliranje ili proširenje ulice na propisnu širinu, valja spomenuti otomanski cestovni i gradjevni zakon od 7. džemaziul evela 1280 (1863), koj ustanovljuje, da je vlastnik zemljišta uz cestu, koja se imade proširiti do propisne širine, obvezan u tu svrhu s obijuh strana ceste potrebito zemljište bezplatno ustupiti; nu ako tko mora radi reguliranja ulice odstupiti više zemljišta, nego li je za propisnu širinu ulice nuždno, pripada mu pravo odštete za više odstupljeni komad, koju odštetu je dužna platiti dotična obćina; ali nemože više onaj vlastnik za dio zemljišta, što ga je na ovi način jur odstupio, tužbom o vlastnosti sudbenim putem natrag tražiti, on bo je dotičnom odredbom političke oblasti lišen privatnoga vlastničtva na dotični dio zemljišta, makar da je dotična oblast u tom pogledu prekoračila granice potrebe. Tim načinom eventualno preostalimi dielovi odstupljenoga zemljišta razpolaže po svojoj volji politička oblast, dotično obćina, koja je, kako je gore rečeno, dužna platiti političkim putem ustanoviti se imajuću odštetu.

Na svršetku neka bude još spomenuto, da riešenje pitanja o naravi kakova zemljišta nespada pred sudove, nego pred političke oblasti. Takovi slučajevi nastaju naročito kao medjutomna pitanja (Inzidenzfrage) u zametnutih gradjanskih parnicah. Često se naime sbiva, da u parnicah, tičućih se zemljišta, jedna parbena stranka tvrdi, da je parbeno zemljište mera (izpaša obća), ili u parnicah glede prava služnosti na zemljištu, da je prieporni put javni, na obću porabu opredieljeni put. U takovih slučajevih ima sud, pred kojim teče parnica, analogno naredbi zem. vlade za B. i H. od 24. aprila 1886 br. 18.042/I. glede u vodjenoj gradjanskoj parnici po jednoj parbeni stranci tvrdjenoga kmetskoga odnošaja, sudbeni postupak odložiti do pravomoćnoga riešenja nastaloga medjutomnoga pitanja kroz nadležnu političku oblast, te parbene spise ureda radi odstupiti dotičnoj političkoj oblasti, jer je za pitanja takove naravi politička oblast nadležna, nipošto se pako neima sud upustiti u meritorno riešenje takovoga medjutomnoga pitanja. Prema uspjehu političke pravomoćne riešitbe imati će tada sud ili nastaviti parnicu, ili se pako izjaviti nenadležnim, te izreći ništetnost cieloga dosadanjega sudbenoga postupka.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Ako je kupoprodajna pogodba o nekretninah sklopljena na vjeru, da li mora biti ugovoren gruntovni prenos i da li se ima i kako pogodba izpuniti, ili se ima smatrati razriešenom? (Prinos k tumačenju §§ 1062 i 1063 u savezu sa §§ 1052, 919 i 920 ogz.).

(Svršetak; v. br. 9 str. 442 o. g.)

Proti prvoj osudi prizvali su samo tužitelji, a kralj. banski stol osudom od 4. lipnja 1890 br. 11.312 potvrdi napadnutu osudu u cielosti odbiv priziv i ništovnicu tužitelja.

Razlozi: Izpovjedkom svjedoka i priznanjem tužitelja dokazano je, da su ovi potonji početkom ožujka 1884 sa tuženimi supruzi Ivanom i Rozom Š. ustmeno sklopili kupo-prodajnu pogodbu, po kojoj tuženici prodaju tužiteljem nekretnine u grunt. nap. br. 25 obć. Orovac jošte i sada na ime sutužene zadruge R. u Orovcu kao vlastnika upisane, za 830 for., a tužitelji imadjahu kao kupci za 3 dana iza sklopljene pogodbe polovicu kupovnine od 415 for., a o Gjurgjevu 1884 drugu polovicu od 415 for. tuženim suprugom Ivanu i Rozi Š. izplatiti. Tužitelji priznaju, da oni nisu ovih uvjeta izpunili; jer su preko prvoimenovanog tužitelja Matu V. suprugom Š. samo 90 for. u ime kapare dali, a tri dana poslje toga na račun kupovnine 100 for.; nego sada tvrde, da su bili pripravni izplatiti ostatak kupovnine od 640 for. stoprv onda, kada bude moguća uknjižba prava vlastničtva na upitne nekretnine za njihovu korist; nu ova okolnost, naime uredjenje gruntovnoga stanja, nije prigodom sklapanja kupo-prodajne pogodbe bila, niti je mogla biti stavljena kao uvjet; jer tuženici kao prodavaoci u javnih knjigah na ime trećega kao vlastnika upisanih nekretnina ni danas nemogu gruntovni posjed ovih nekretnina na tužitelje prenieti, koji nisu niti tvrdili, a jošte manje dokazali, da su tuženi supruzi Št. kao prodavaoci prigodom sklopljenja pogodbe ili kasnije na to bili pristali.

Dočim dakle tužitelji nisu do 24. travnja 1884 izplatili ostatak ugovorene kupovnine od 640 for., nego jošte i sada tu izplatu čine ovisnom od predhodnog a neugovorenog uredjenja gruntovnog stanja: to oni očevidno u svoje vrieme nebijahu pripravni, da ugovor izpune, zato po §§ 1062 i 1052 ogz. nisu ni ovlašteni zahtievati izpunjenje onoga, što bi tuženici kao prodavaoci mogli i to tim manje, što je prigodom ustmeno sklopljene kupoprodaje samo isplata kupovnine bila ustanovljena, a glede sastavka pismenoga kupo-prodajnoga ugovora kao i prenosa prava vlastničtva prepornih nekretnina najprije na prodavaoce, a zatim na kupce nije baš ništa bilo ugovoreno, odaklje bi sliedilo, da pravno valjani kupo-prodajni ugovor u obće nije niti bio sklopljen. — Zahtjev tužitelja nije dakle nikako na zakonu osnovan, a nesmije da se njim naknadno dopusti izpuniti ugovor izplatom dužnog zaostatka kupovnine, što su se prije kratili učiniti, a sada nude pod neugovorenimi uvjeti, pak da se tuženici supruzi Št. pridrže na to, da proti svojoj volji uzdrže kupo-prodaju u krieposti; jer su se tečajem vremena mogle okolnosti promieniti, a tuženikom ne mogu pasti na teret posljedice krivnje tužitelja, kojim stoji prosto, da od tuženih supruga Št., koji su im tudje nekretnine — jer oni nisu gruntovni vlastnici — prodali, putem redovite parnice povratak kapare od 90 for. i na račun kupovnine izplaćenih 100 for. natrag zahtievaju (causa data, causa non secuta).

S ovih razloga morali bi se tužitelji bezuvjetno odputiti; nu pošto se tuženici nisu proti osudi prvomolbenoj poslužili prizivom, nego se s njom zadovoljili, nije se mogla ta osuda na njihovu korist preinačiti, nego se je morala potvrditi.

Usljed izvanrednog previda sa žalbom ništovnom tužitelja, potvrdio je kr. stol sedmorice riešitbom od 12. veljače 1891 br. 3040 obie osude nižih sudova osudiv tužitelje da plate trošak protuizvedenja.

Razlozi: Medju strankami je nepreporno, da su tužitelji mjeseca ožujka 1884 kupili od Ivana i Roze Št. nepokretnosti u z. z. br. 25 obć. Orovac, što su ih ovi kupili od sutužene zadruge R. Medju strankami je nepreporno, da je tom kupo-prodajnom pogodbom pogodjena kupovnina na 830 for., koju su tužitelji, kupci, imali u dva obroka pomenutim tuženikom izplatiti i to polovicu sa 415 for. tri dana iza sklopljene pogodbe, a drugu polovicu od 415 for. o Gjurgjevu iste godine, pa da je tužitelj Mato V. prodavaocem u ime kapare dao 90 for., a u ime prvoga obroka kupovnine 100 for. — Medju strankami su dvie okolnosti preporne, jedna: da li su tužitelji, kako u tužbi tvrde, kupili svaki za sebe pojedine dielove rečenoga gruntovnoga objekta, ili pak zajedno cjelokupne nekretnosti, kako to tvrde tuženici Ivan i Roza Št.; a druga: da li su stranke od ove kupo-prodaje odustale, kako to tuženici tvrde, a tužitelji poriču.

Prva okolnost, pošto tužitelji u protuodgovoru priznaju, da je cjelokupna kupovnina imala biti u dva jednaka obroka izplaćena bez obzira, koliki iznos kupovnine na svakoga od njih odpada — od upliva je glede tužbovnoga zahtieva, da li se gruntovni prepis kupljenih nepokretnosti imade obaviti odmah razdieljeno na tužitelje, ili se cjelokupne nepokretnosti imadu prepisati na njih kao suvlastnike, koja okolnost odvisi od dokaza glavnom prisegom, — kako je nižimi osudami sudjeno.

Druga od bitne važnosti preporna okolnost: da li su stranke od kupo-prodaje medjusobnim sporazumljenjem odustale, ter da li su tuženici Ivan i Roza Št. gledom na onaj po njih stavljeni prigovor, dužni kupo-prodajni ugovor izpuniti i dopustiti gruntovni prenos prava vlastničtva prepornih nekretnosti na tužitelje, riešava se suglasnimi osudami tako, da se tužbovnom zahtievu udovoljuje pod uvjetom, ako tuženici Ivan i Roza Št. ovaj svoj prigovor ne dokažu, t. j. ako Ivan Št. ne polože domirne prisege.

Ovo riešenje priepora nije utemeljeno ni na krivoj uporavi zakona, ni na predpostavi, koja bi bila protivna sadržaju spisa; kada se uvaži, da su tužitelji zajedno kupili jednu stvar i da su se obvezali zajedno kupovninu platiti, pa da je tužitelj V. kaparu dao, koja ima služiti kao znak sklopljene pogodbe; kada se uvaži, da je očitovanje tužitelja V., da od kupoprodaje odustaje i da svoju kaparu natrag prima, takav čin, kojim se ugovor s privolom prodavaoca razriešuje i glede drugoga kupca tim više, što je po kazivanju svjedoka Tome i Jule B., ter sudeć po okolnosti, da dospjele ugovorene činitbe tužitelji ne izpunjavaju, — prodavaoc morao zaključiti, da i tužitelj Luka R. od ugovora odustaje, — kada se konačno uvaži, da tužitelj M. V. nije uspio dokazati, da on povraćenih mu 190 for. od Ivana Št. nije hotio primiti, dotično, da ih je Ivanu Št. opet dao, ovaj da ih je primio baš u znak, da opet pristaje, da se ugovor u krieposti uzdrži. — S toga razloga valja izvanredni previd tužitelja u pomanjkanju uvjeta § 335 gpp. po § 334 gpp. kao nedopustiv odputiti, ter im naložiti, da tuženim Ivanu i Rozi Št. prouzrokovane troškove previdnoga protuizvedenja naknade.

Usljed tih riešitaba položio je tuženi Ivan Št. dosudjene mu prisege. Priobćio dr. *Fran Kucelić.*

Postupku smetana posjeda parohijalne sesije nije mjesta, ako se radi ob odnošaju paroha suspendiranoga proti na njegovo mjesto postavljenom administratoru, i u tom pogledu ne može biti nadležan sud, već je nadležna duhovna, eventualno administrativna oblast.

U parnici Lj. M. paroha u G. proti St. T. radi smetana posjeda parohijalne sesije sudio je kr. kot. sud u V. odlukom od 19. lipnja 1891 br. 9458: „da je tuženi St. T. kriv smetanja posjeda, te mu se svako daljne smetanje zabranjuje pod prietnjom globe od 200 f. ili zatvora od 20 dana, te je povrh toga dužan tužitelju parbeni trošak od 15 f. platiti.

Razlozi: „Nepobitno je, da je gaboškoga paroha t. j. tužitelja Lj. M. konsistorija u Srem. K. od službe suspendovala, a markušićkoga paroha V. P. za vrieme trajanja tužiteljeve suspenzije administratorom gaboške parohije imenovala; da administratoru gaboške parohije, po zaključku konsistorija, osim parohijalnog stana i jedna polovica cielog parohijalnog prihoda pripada. Dokazano je nadalje, da je administrator gaboške parohije V. P. tuženom St. T-u $^1/_2$ parohijalne sesije za ovu godinu uz zakupninu od 140 for. u zakup dao, te priznanjem tuženikovim dokazano je, da je potonji polovicu parohijalne sesije proti volji i dozvoli tužiteljevoj obradjivati počeo i tim tužiteljeve napoličare u obradjivanju dotle po tužitelju faktično uživane paroh. sesije spriečio.

Tuženi izgovara se, da nije namjeravao tužitelja u faktičnom posjedu i uživanju parohijalne sesije smetati, jer znajuć, da je tužitelj od službe suspendovan i da polovica parohovih prihoda pripada administratoru, nije mogao slutiti, da će biti ikakove zaprieke obradjivati polovicu paroh. sesije, koja po zaključku konsistorije pripada administratoru gaboške parohije, od koga je tuženi rečenu polovicu sesije za ovu godinu u zakup uzeo. Uvaži li se pak okolnost, da tužitelj i ako je od službe suspendovan, nije napustio posjed ciele dotle uživane sesije; uvaži li se kazivanje svjedoka V. P., da njemu kao administratoru gaboške parohije po nikojoj vlasti posjed prieporne polovice sesije nije predan; uvaži li se okolnost, da je tuženi predsjednik srbsko-pravoslavne crkvene obćine gaboške, pak kao takovom da je vrlo dobro poznato bilo i biti moralo, da polovica gaboškom parohu pripadajuće sesije administratoru V. P. po nikojoj oblasti simboličnim načinom u posjed predana bila nije, a kad bi to bilo, da bi pri tom uvedenju u posjed tuženi kao predsjednik crkvene obćine pozvan bio i biti morao; napokon uvaži li se, da se po § 339 ogz. posjed bio kakov mu drago, štititi ima, itd.

Kralj. sudbeni stol u Osieku povodom žalbe ništovne riešitbom od 25. srpnja 1891 br. 3910 ukine prvomolbenu odluku po § 6 kao ništetnu, te tužitelja odputi na nadležnu administrativnu oblast.

Razlozi: Po § 10 sl. d) i e) odjela IV. previš. kr. reskripta od 10. kolovoza 1868 (Sbornik god. 1868 br. 18) spada u djelokrug eparhijske konsistorije suditi u svih disciplinarnih predmetih, a napose odrediti parnice proti podružnom kleru, koje se tiču suspenzije, premještenja, gubitka zvanja, i t. d.; vidiv, da po § 11 odjela I. B. previš. reskripta paroh sesiju u naravi uživa, a po § 20 da pomoćnik lični polovicu parohijalnih beriva uživa; vidiv, da je tužitelj paroh Lj. M. riešenjem eparhijske konsistorije od 18./30. prosinca 1890 broj 455/42 od parohijalnog zvanja i polovica parohijalnih beriva suspendovan, a parohija gaboška povjerena glasom dekreta od 21. siečnja 1891 br. 7 administratoru parohu V. P. iz M. uz uživanje polovice parohijskog prihoda; vidiv, da je imenovani administrator njemu pripadajuću polovicu parohijske sesije dao u zakup tuženom St. T., koji je tužiteljevim napoličarom mjeseca ožujka t. g. zabranio dalnje obradjivanje novom administratoru pripale zemlje; vidiv, da se u tom činu tuženoga nemože nazrieti samovoljno smetanje tudjega posjeda, jer puka ustmena zabrana ne može se, ako joj se nije pridružila grožnja, ili ozbiljno kakovo djelo, kojim se prieči uživanje posjeda, smatrati činom, kojim je posjed zbilja smetan; vidiv, da o smetanju posjeda i s toga razloga govora biti ne može, što se u ovom slučaju radi ob odnošaju paroha suspendiranoga prama administratoru na njegovo mjesto postavljenom, a u tom ne može biti nadležan sud da izda odredbe, nego je nadležna duhovna eventualno administrativna oblast; vidiv, da bi se beneficijat u posjedu prava parohijalne sesije samo u toliko štititi mogao, u koliko ga to pravo ide, a u ovom slučaju da je ustanovljeno, da tužitelju na polovicu prieporne zemlje nikakovo pravo više nepripada; vidiv dakle, da postupku smetana posjeda mjesta bilo nije, nego da stvar spada na nadležnost administrativne oblasti", itd.

Milan P. Jovanović.

I poslje obavljene usklade spisa te nepovoljno izpalog dokaza po svjedocih može se stranka još uviek pozvati na nove svjedoke. (Prinos k §§ 180 i 46 g. p. p.).

U parnici S. P. proti M. Z. i F. St. pozvali su se ovi zadnji (tuženici) glede stanovite okolnosti na dva svjedoka: J. M. i M. H., koji im tu okolnost ne potvrdiše. Na to zamoliše tuženici još prije, nego što se je osuda izrekla, da se mjesto svjedoka J. M. i M. H., koje da su oni „izgubili“, preslušaju o istoj okolnosti tri nova svjedoka, te podkriepiše taj svoj zahtiev pozivom na § 180 gpp.

Kr. kotar. sud u O. odbije taj zahtjev kao neosnovan, jer da svjedoci, koji navode stranke nepotvrde, nisu „izgubljeni“ svjedoci u smislu § 180 gpp. Nu obje više molbe ukinuše tu odluku i naložiše prvom sudu, da naredi ročište za preslušanje protustranke, a kralj. stol sedmorice iztakne naročito u riešenju svojem od 22. svibnja 1889 br. 14.164, da u predležećem slučaju doduše neima mjesta uporavi § 180 gpp., pošto su oni svjedoci, na koje su se tuženici pozvali tečajem razprave, jur preslušani — nu da ipak prvi sud nije bio vlastan, ureda radi odputiti molbu tuženika.

Prigodom preslušanja tužitelja ne privoli ovaj u preslušanje novih svjedoka pozivom na neumjestnost uporave § 180 gpp., nu prvi sud dozvoli sad ipak provedenje dokaza po tih novih svjedocih.

Uslied utoka po tužitelju uložena kr. banski stol riešenjem od 30. listopada 1889 br. 21.182 „vidiv istina, da ovdje nije nastao slučaj predvidjen u § 180 gpp., nu da pri svem tom obzirom na ustanove § 46 gpp. stranki sve dotle, dok osuda izrečena nije, prosto stoji predložiti sudu nova dokazna sredstva kao i navesti okolnosti takove, koje služiti imadu za to, da se predmet parnice što više moguće razjasni, te sudcu što veća podloga pruži za presudjenje toga predmeta; vidiv prema tomu, da je napadnuta odluka po zakonu opravdana, — obnašao je uz odpućenje utoka potvrditi odluku prvog suda“.

Previdni utok i žalbu ništovnu tužitelja odputio je kr. stol sedmorice riešenjem od 13. ožujka 1890 br. 13 kao po § 347 odnosno §§ 318 i 319 gpp. nedopustive. *Riffer.*

Mora li stranka naknaditi trošak zastupnika protustranke, koji zastupa ovu u postupku smetanja posjeda?

Kr. kot. sud u Križevcih u parnici smetanja posjeda livade „Sitje“ Pavla Š. i drugova, zastupanih po odvjet. dru. M. A. proti Blažu K., izreče odlukom od 12. svibnja 1891 br. 5514, da se tužitelji štite u faktičnom posjedu livade itd., podjedno, da je tuženi dužan tužiteljem nadoknaditi parbene na 19 for. 73 novč. sudbeno obredjene troškove, sve to u roku od 8 dana, itd.‹

Onaj dio odluke, koji se tiče naknade parb. troška, obrazložio je prvomolbeni sudac ovako: S razloga, što je tuženi u ovoj parnici podlegao, moralo mu se je po § 59 zak. od 8. svibnja 1890 naložiti, da tužiteljem naknadi parbeni trošak. Kod obredjenja toga troška nije sudac uvažio, što tužitelje odvjetnik zastupa, već je obredio trošak onaj, kao da su tužitelji glavom pred sud došli, a to zato, jer je osvjedočenja, da novi zakon o smetanju posjeda počiva na načelih izraženih u postupku maličnom.

Proti ovoj točki odluke predadoše tužitelji utok obrazloživ ga u glavnom ovako: Glede toga, da se nadvladana stranka osudi na naknadu parbenog troška u postupku smetanja posjeda po zakonu od 8. svibnja 1890 te u maličnom postupku po zakonu od 3. listopada 1876, postoji načelna razlika.

Dočim zakon o maličnom postupku (§ 71) ovlašćuje sudca na temelju posljedka svekolike razprave, da stranku, koja parnicu gubi, može pridržati, da protivnoj stranki naknadi troškove njoj parnicom prouzročene u svekolikom iznosu; ili ovlašćuje sudca, da ako svaka stranka stranom nadvlada, da može trošak porazmjerno porazdieliti ili medjusobno prebiti, — to zakon od 8. svibnja 1890 u § 59 imperativno nalaže sudcu, da stranki, koja izgubi parnicu, naloži, da protivnoj stranki naknadi troškove, jer nesmije sudac u nikojem slučaju izreći preboj parbenih troškova.

Što se pako iznosa tiče, koji ima nadvladana stranka u ime parbenog troška platit, to čim § 71 m. post. izrično ustanovljuje, da stranki, koja bude zastupana po odvjetniku, neima se dosuditi naknada većega troška, nego li bi joj se dosudio, da je glavom pred sud došla, dočim te posebne ustanove neima u § 59 zakona od 8. svibnja 1890: to je prema § 59 u savezu sa § 78 zakona od 8. svibnja 1890 te ustanove § 573 gpp. jasno kao na dlanu, da se imade u smetanju posjeda nadvladana stranka odsuditi na naknadu sudbenih troškova prouzročenih protivnoj stranki, a da se pod timi troškovi razumievaju izdatci na biljege, odvjetničke pristojbe, putni trošak, itd. Napadnuta odluka je dakle u iztaknutoj točki protuzakonita, itd.

Utok taj uvaži kralj. sudbeni stol u Belovaru svojim riešenjem od 14. lipnja 1891 br. 1359, ter preinači prvomolbenu odluku tako, da tuženi imade tužiteljem parbeni trošak na 26 for. 23 novč. povišeni naknaditi uz sliedeće obrazloženje: Tužiteljem morao se dopitati parbeni trošak u većem iznosu, jer su se u nazočnoj parnici poslužili odvjetnikom, a tim je njim veći trošak prouzročen; a u zakonu o postupku u slučajevih smetana posjeda neima ustanove analogne ustanovi § 71 zakona o maličnom postupku sadržanoj, a slična ustanova bi sigurno našla i u tom zakonu mjesta, kad bi ju zakonodavac u slučajevih smetana posjeda takodjer opravdanom smatrao bio; a takav trošak zastupanjem po odvjetniku narasli, ima se tim većma dopitati, što se kod smetanja posjeda može često raditi o vrlo važnih i zamašnih pravnih odnošajih, dočim se u bagatelnom postupku radi samo o tražbinah manje vriednosti.

Dr. *M. A.*

Troškovnik razklade spisa ima nadoknaditi nadvladana stranka; nu ako je ovu zastupao odvjetnik izvan svog sjedišta, ima se poslužiti punomoćnikom, koji stanuje u sjedištu suda, te se odvjetniku za razkladu toliko dopituje, koliko bi se dopitalo punomoćniku, da si ga je odabrao.

Na molbu supruga J. K. K. po dru. R. M. proti K. D. za razkladu spisa, odredio je kr. kot. sud u Zlataru ročište, na koje je pozvao obie stranke. Molitelj uzev uz potvrdu izvornike zatražio je, da mu protivnik, koji je parnicu izgubio, nadoknadi trošak razkladne molbe i trošak razkladnog ročišta. Nadvladana stranka oprla se tomu zahtjevu. Kr. kotar. sud u Zlataru odlukom od 4. srpnja 1891 br. 4869 udovoljio je zahtjevu stranke, koja je parnicu dobila i naloži njezinu protivniku, da imade za 8 dana nadoknaditi trošak na 8 for. obredjeni.

Kr. banski stol svojim riešenjem od 5. kolovoza 1891 br. 17.349 uvaživ, da je K. J. u pomenutoj parnici pravomoćno osudjen, da naknadi protivnikom parbeni trošak; uvaživ, da na parbeni trošak spada i trošak skopčan sa razkladom spisa; uvaživ, da se je zastupnik tuženika dr. R. M. odvjet. u Krapini kod razkladnoga ročišta mogao dati zamjeniti po punomoćniku u sjedištu suda stanujućem, — uvaži utok, ter odluku prvoga suda u toliko preinači, da se snizuje trošak skopčan sa razkladom spisa od 8 for. 50 novč. na 3 for. 60 novč.". Priobćio dr. *R. M.*

Zadrugar ne može prodati svoj dio, ma isti i potajno odieljen bio.

Kr. kot. sud u G. osudom od 30. svibnja 1888 br. 620 sudio je, da je tužena ostavina J. R-a dužna priznati, da je pok. J. R. prodao tužitelju S. B-u za 325 for. nekretnine u grunt. ul. br. 44 obć. V. B. upisane i da je dužna dozvoliti, da se iste nekretnine prepišu u gruntovnici na ime tužitelja; a parbeni trošak se prebija.

Razlozi: Neprieporno je medju obimi strankami, da je pok. J. R. prodao za života nekretnine, koje su mu usljed potajne diobe njegove zadruge pripale, i koje su nakon njegove smrti razriešenjem zadruge na njegovu ostavinu upisane, tužitelju S. B-u polag navoda istoga za 325 f.

Neprieporno je nadalje, da su očitovani nasljednici pok. J. R-a, koji njegovu ostavinu zastupaju, malodobni N. N. i da ih zastupa tutorstvo u tužbi navedeno.

Tuženi poriču valjanost gornjeg kupo-prodajnog ugovora, jer je J. R. već bio umro, kad je zadruga konačno razriešena, i da nije bio vlastan razpolagati sa imovinom, koja bi imala pripasti, te koja je tek poslje njegove smrti pripala mu; podjedno podižu prigovor prikrate preko polovice § 934 o. g. z., jer da su za 325 for. prodane nekretnine vriedile najmanje 1000 for., za koliku ih je svotu i tuženi dalje preprodao, što je dokazano i po svjedocih N. N., te jer je J. R. bio pijanac, pa nije znao prosuditi pravu vriednost prodanih nekretnina (§ 869 ogz.).

Opazi li se pako, da je pok. J. R, na kojega su razriešenjem zadruge R. upisane prieporne nekretnine, bio vlastan iste prodati (§ 1269 ogz.); uvaživ, da po § 548 i 918 ogz. tuženici primaju na se obveze J. R-a, kojega su nasljedili; te uvaživ, da tuženici nisu dokazali, da se odnosna kupo-prodajna pogodba izmedju tužitelja i pok. J. R. protivi ustanovam § 869 ogz.; jer su svjedoci N. N. potvrdili (§ 158 gpp.): tim je i dokazano, da je pok. J. R. bio čovjek običan, a da nije bio pijanac i slabouman, čim je i tužitelj uspio dokazom, da je pok. J. R-u, kao posjedniku prieporních nekretnina, bila poznata prava vriednost istih i da za to po § 935 ogz. pravnom sredstvu § 934 ogz. mjesta ne ima — moralo se s toga suditi po zahtjevu tužbe.

Na preboj parbenih troškova moralo se je suditi s toga, jer neima uvjeta § 573 a—d g. p. p., budué su tuženici istina nasljedstvom došli do prieporních nekretnina; nu dokazano je takodjer, da su iste par godina iza smrti pok. J. R-a razriešenjem zadruge na njegovu ostavinu, mjesto na same malodobnike, upisane, čim je opravdano i njihovo prigovaranje.

Kr. banski stol riešenjem od 12. prosinca 1888 br. 29.038 odbaci zahtjev tužbe i odsudi tužitelja, da naknadi tuženikom parbeni trošak.

Razlozi: Tužitelj navodi, da je nepokretnosti kupio od potajno odieljenog zadrugara, a ne od same zadruge valjano zastupane. Ovo je dostatno, da se prizivu mjesta dade i tužbeni zahtjev odputi s razloga, što prodavaoc ne samo po obćenitih načelih i po § 442 ogz. vlastan bio nije tu pogodbu da sklopi, već s razloga, što je takav posao, bez razlike, da li je idealni dio potajno označen ili ne, naročito zabranjen po § 3 za prediel tuženoga naposeb valjanog zakona od 29. prosinca 1876 i po § 6 provedbenog naputka k tomu zakonu (Sbornika br. 5 i 40 ex 1877), te tu valja § 878 ogz., a ne po prvom sudu obzirom na § 1065 ogz. citirani § 1296 ogz., pošto posao zabranjen u obće nikad konvalidirati ne može, van u ovom slučaju — ponovnom voljom stranaka, koja ali nepredleži, jer je po vlastitom priznanju tužiteljevu prodavalac umro prije, nego li je razriešenjem zadruge postao samovlastnikom.

Dopitanje parbenog troška temelji se na § 573 gpp.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 6. ožujka 1890 br. 3564 zabacio je ništovnicu i previd tužitelja te potvrdio osudu kr. banskog stola uz preboj parbenog troška.

Razlozi: U postupku ne ima niština navedenih u § 339 gpp., s toga se zabacuje žalba ništovna. U samoj stvari priznaje tužitelj izrikom u protuodgovoru, da je zadruga R. istom g. 1884 oblastno razdieljena, kao što to tuženici glasom zapisnika D.—II. navode — i da je istom god. 1886 gruntovno razpisana.

Pošto je pak tužitelj po glasu tužbe još g. 1881 kupio prieporne nekretnine od J. R-a, člana zadruge, to je očito, da je iste pribavio si od nepovlaštene osobe (§ 3 zakona od 29. prosinca 1876). Ta mana nije uklonjena tim, što je J. R. u vrieme prodaje već bio potajno odieljen, jer ovakove potajne diobe ne postaju pravne, dok se oblastno ne provedu (§ 9 istoga zakona).

S ovih i ostalih po banskom stolu navedenih razloga potvrdjuje se osuda istog suda u glavnoj stvari.

Trošak se prebija obzirom na to, da je tužitelj u istinu zemlje kupio i u posjed uzeo, dakle imao razloga tužbu podići (§ 573 gpp,).

G.

B. Mjenbeno i trgovačko.

Naknadno napisana bilježka o domicilu ne vredi za prihvatnika i prednike.

Prvi sud uvaži prigovor nenadležnosti; osudu tu dokine prizivno sudište, a vrhovno sudište bečko rješitbom od 12. decembra 1890 broj 13.190 potvrdi opet rješenje prvoga suda. **Razlozi:** Tuženi poriču nadležnost suda, pred koji je tužba iznesena prigovarajuć ujedno, da je bilježka o domicilu, nalazeća se na mjenici, napisana bez njihove privole i pošto su bili već mjenicu podpisali. Ovaj prigovor je takov, koji već iz samoga mjen. prava teče; jer kad se promjeni mjesto isplate, mienjaju se i modaliteti o dužnosti izplate mjen. dužnika, pa se po čl. 82 mj. z. (§ 92 hrvat. mj. z.) ovaj prigovor može svakomu mjen. vjerovniku suprotstaviti. Tužitelj priznaje, da su onoj rieči „plativo", koja se nalazila na mjenici, dodane rieči „u Beču kod G. M." u vremenu, kad su već bila na mjenici napisana mjen. očitovanja tuženika, ali tvrdi, da je B. naknadno izjavio, da pristaje, neka se na mjenici napiše ma koje mjesto kao mjesto plateža. Svojevoljnom promjenom sadržaja isprave ne mogu se promieniti prava i dužnosti onih, koji su se ispravom na što obvezali, pak ne niti naprama trećemu, nalazećem se u dobroj vjeri, jer ako je ovaj preuzimljuć ispravu, bio u bludnji te mislio, da sadržaj njezin izrazuje volju izdatnika, a tomu nije tako, to posljedice te bludnje padaju nanj, čim se prava izdatnika netangiraju. Ovo shvaćanje odgovara sućanstvu isprave, pa glede toga može biti iznimke samo ondje, gdje je ova krieposti pravnoga propisa u interesu prometa napose statuirana, kako je u čl. 36 mj. z. (§ 36 hrv.-ug. mj. z.) i u ministar. naredbi od 6. oktobra 1853 (d. z. l. broj 200). Nu ova potonja naredba samo se onda uporavlja, ako se naknadno ispuni mjenica, kojoj manjka bitna potrebština čl. 4 mj. z. (§ 3 hrv.-ug. mj. z.). To je prema naravi stvari; pa ako je ovako, tad znade izdatnik dotičnoga mj. očitovanja, da se podvrgava posljedicam naknadnoga ispunjenja, koje se nekomu trećemu prepušća; dočim, ako se podpisuje mjenica inače posvema ispunjena, ograničuje se izviestni krug dužnosti spadajućih na obvezanoga, te neima pravnoga razloga, da se pritegne još na veću odgovornost s toga, što se drži, da je neki treći ovlašten, da promjeni sadržaj isprave. A odatlje, što u ovom slučaju na mjen. bjelici rieč „plativo“ ne bijaše prebrisana, neda se izvoditi, da su mjen. obvezanici svakomu posjedniku mjenice naprosto htjeli prepustiti, da postavi kakovo hoće mjesto plateža sa svimi posljedicami ovakova fiksiranja, napose glede dignuća prosvjeda i nadležnosti suda. Mnogo laglje i prije dade se protumačiti, zašto je propušteno prebrisati onu rieč, ako se uzme, da je na mjenici već naznačeno obitavalište trasata, čim se naznačilo i mjesto plateža (čl. 4 toč. 8 mj. z.; § 3 toč. 8 hrv.-ug. mj. z.), pa se s toga smatrala rieč „plativo“ na mjenici bez svake važnosti. Gledeć na ovo razlaganje ne ima naknadno napisanje mjesta plateža na utuženoj mjenici nikakova pravna učinka glede tuženih C. i D.; za nje ne vredi „Beč“ kao mjesto plateža mjenice; za nje dakle ne valja okolnost, koja utemeljuje nadležnost pozvanoga suda, a koja okolnost stoji u tom, da je mjenica plativa u Beču. Zato je prvi sud pravo radio, kad je uvažio njihov (tuženika C. i D.) prigovor nenadležnosti, a tomu se ni neprotivi ustanova § 4 ministar. naredbe od 25. siečnja 1850 (br. 52 d. z. l.), jer ova odredba zakonska ustanovljuje, da se ista tužba može podnieti proti svim mjen. dužnikom uz predpostavu, da je tužba predana sudu mjesta plateža; a ta predpostava ne stoji, kako je razloženo, glede tuženih C. i D. Glede B. pako prvi je sudac pravom uzdržao u kreposti platežni nalog za slučaj, ako tužitelj uspije dokazati, da je on (B.) privolio, da se naknadno dopiše mjesto plateža; jer je li tako, tada B-a pravno veže naknadno napisano mjesto plateža.

Sto se predpostavlja za da bude pecara rakije dužna upisat se u registar? Mnenje trgov.-obrt. komore nije mjerodavno.

A. zamoli, da bude riešen dužnosti, da dade svoj posao u registar upisati. Niži sudovi odbaciše molbu pozivljuć se, da je izdani za to nalog postao pravomoćnim.

Vrhovno sudište bečko riešenjem od 9. oktobra 1889 broj 10.603 dokine odluke nižih sudova te naloži prvomu sudu, da najprije shodnim putem ispita, da li je i za koje je vrieme A. puki zakupnik marofa u O., da li proizvode, koje preradjuje u pecari rakije, producira on na dobru u zakup uzetom, ili je kupuje, ili inače nabavlja; zatim koliko ispeče rakije, pa onda da stvori novi zaključak o tom, da li je žalitelj dužan svoj posao pecare upisati u registar.

Razlozi: § 7 austr. uvod. zakona k trgov. zakonu veli, da su samo „trgovci“ one osobe, na koje se imadu uporaviti odredbe o firmi; pa pitanje, da li je rekurent dužan upisat se u registar, zavisi o tom, da li se on u smislu čl. 4 trg. z. (§ 3 hrvat.-ug. trg. z.) ima smatrati trgovcem, t. j. da li on pečenje rakije i tovljenje volova obrtimice tjera, pa da li narav i obseg ovoga poduzeća dopuštaju, da se ono subsumira pod odredbe čl. 271 trg. z. (§ 258 hrv.-ug. trg. zak.). Pošto predloženi spisi nedaju dovoljna temelja, da se uzmogne odlučiti, da li postoje te predpostave; i pošto mnenje trgovačko-obrtničke komore o dužnosti protokoliranja nije mjerodavno: to se je moralo odrediti, da se najprije ispitaju one činjenice, što ih iziskuje zakonito prosudjenje slučaja.

(„Oesterr. Centralblatt“.)

C. Kazneno.

Neima zaštite proti uvriedi poštenja nanešenoj u zatvorenom pismu.

N. S., vlastnik paromlina u Osieku, napao je osobito uvriedljivim načinom J. F-a, trgovca u Beču u zatvorenom pismu. Pošto je manjkao momenat javnosti, nije J. F. mogao tražiti zadovoljštinu radi uvriede poštenja po § 496 kz. pred kaznenim sudom, već je shodno ustanovi § 1339 ogz. tužio radi povriede pred gradskim poglavarstvom u Osieku.

Poglavarstvo izjavi se nenadležnim i ustupi prijavu ureda radi navodno nadležnomu kr. kot. sudu u Osieku, koji istu povrati poglavarstvu na nadležno uredovanje po § 1339 ogz. izjavljujuć sebe po § 394 k. p. nenadležnim.

Nakon toga odredi gradsko poglavarstvo razpravu i odsudi N. S-a po § 1339 ogz. na globu od 15 for.

Usljed priziva okrivljenikova izreče kr. zem. vlada sliedeću riešitbu od 1. srpnja 1891 broj 17.031: „Povodom utoka N. pl. Sz. proti tamošnjoj presudi od 7. lipnja t. g. br. 1184—1890, kojom je utjecatelj radi prekršaja § 1339 ogz. počinjenog tim, što je u zatvorenom pismu na J. F-a u Beču težko istoga u njegovoj časti osobnoj povriedio, osudjen na kaznu globe od 15 for.: kr. zemalj. vlada odjel za nutarnje poslove ukine napadnutu presudu radi nenadležnosti gradskoga poglavarstva te s daljnjega razloga, što u ovom predmetu nepredleže uvjeti c. naredbe od 20. travnja 1854, po kojih bi u ovom slučaju polit. oblasti mogle postupati. (Ova je rješitba na brzu ruku sastavljena — protivnih rješitba poteklo je i od vrhov. suda bečkoga i od vrhov. administrativne oblasti, n. pr. riešenje minist. za nut. poslove od 2. listopada 1878 br. 12.301. Mjesečnik g. 1879 str. 475. Ured.).

Odmah po primitku ove riešitbe upravi N. S. još grubije pismo na tužitelja J. F-a, u kojem ga najogavnijimi izrazi napada.

O pojmu sukrivnje kod zločinstva težke tjelesne ozlede po § 157 kz.

U tučnji, gdje je, kako tvrdi obtužba, sudjelovalo više osoba, medju njimi J. Z. otac i sin, bijaše J. K. na tielu tako ozledjen, da su vještaci njegove ozlede označili težkimi tjelesnimi ozledami, koje poremetiše njegovo zdravlje, te ga učiniše nesposobnim za rad najmanje 30 dana (§§ 152, 155 lit. b) kz.).

Zemaljski sud u Lj. proglasi krivim: a) J. Z-a mladj. zločinstva po § 157 kz.; b) J. Z-a star. zločinstva sukrivnje u smislu §§ 5 i 157 kz., jer glede ovoga nije dokazano, da je ozledjenoga djelotvorno napao, nego da je kod tučnje svomu sinu J. Z-u doviknuo: „Jako, udari!“

Državno odvjetničtvo podnese proti toj osudi žalbu ništovnu, upiruć ju na razloge § 281 toč. 10 kp. (§ 277 toč. 10 hrv. kp.) i obrazlažuć ju tim, da je J. Z. st. svojim pozivom „Jako, udari“ počinio zločinstvo sukrivnje po §§ 5 i 152, te § 155 lit. b) k. z., ne pako sukrivnje po §§ 5 i 157 kz., jer se subsidiarna odredba § 157 kz. uporavlja samo na one osobe, koje su djelotvorno ozledjenoga napale, ali ne i na sukrivce.

Bečko kasacionalno sudište rješitbom od 11. srpnja 1891 br. 6582 zabaci žalbu ništovnu s ovih razloga:

Prvi je sud uglavio, da je J. Z. star. pri tučnji, u kojoj je više osoba medju njimi i J. Z ml. djelotvorno zlostavljalo J. K-a, i u kojoj je bio ovaj teško ozledjen, a da se ne može dokazati, tko mu je zadao težku tjelesnu ozledu, zaveo svoga sina na zločin pozvav ga: „Jako, udari“. Na podlozi te uglavljene činjenice proglasio je prvi sud J. Z-a krivim zločinstva sukrivnje po §§ 5 i 157 kz. — Žalba ništovna pako zahtieva, da se J. Z. star. proglasi krivim zločinstva sukrivnje po §§ 5, 152 i 155 lit. b) k. z., jer da je bilo zdravlje ozledjenoga najmanje za 30 dana narušeno i za to vrieme on bio nesposobnim obavljati svoje zvanje. Državno odvjetničtvo opravdava svoj nazor tvrdeći, da subsidijarna odredba § 157 kz. valja jedino za one osobe, koje su ozledjenoga djelotvorno napale, ako nije moguće dokazati, tko je težku ozledu zadao; odatlje sliedi, da se ta odredba neda uporaviti na sukrivca; pošto postoji kausalna sveza medju djelom obtuženoga i težkom tjelesnom ozledom ozledjenoga, valja uporavljati §§ 5, 152 i 155 lit. b) kz.

Ta tvrdnja državnoga odvjetničtva bila bi ispravna, da ima drugi temelj. Ako je naime sukrivac-prouzročitelj sve osobe, koje su sudjelovale u tučnji djelotvorno napadajuć ozledjenoga, pozvao i zaveo na ovo djelo, tada je posvema primjereno stvari, da on i odgovara za cielo djelo i za svršetak tučnje, koju je prouzročio; tada je za prosudjenje njegove krivnje svejedno, da li se medju već zavedenimi osobami ona, koja je sakrivila zle posljedice, može ustanoviti ili ne, tek treba da je jasno, da zle posljedice potiču od jednoga ili drugoga onih, koji su bili zavedeni ili od njihovoga ukupnoga djelovanja.

Ali ovako nebijaše u ovom slučaju; ovdje je samo jedan bio pozvan na djelo, a ne svi oni, koji su djelotvorno napadali ozledjenoga. Kako u slučaju § 157 kz., koji izključuje komplot napadača i tim solidarnu odgovornost svih po §§ 5 i 155 lit. d) kz., nije moguće neposrednoga počinitelja svom strogosti §§ 152, 155 i 156 kz. uhvatiti, ako je napadnuti u tučnji težko bio ozledjen, nego se njegova odgovornost ima prosudjivati samo po § 157 kz.; upravo tako ne može se sukrivac-prouzročitelj ili zavadjač pojedinoga napadača pozvati na odgovornost preko te mjere.

Prvi sud je u ovom slučaju uporavio §§ 5 i 157 kz. u smislu zakona; J. Z. star. je zaveo sina si, da je djelotvorno sudjelovao pri tučnji, što se ima kazniti po § 157 kz.; dalje seći i po zahtjevu držav. odvjetničtva učiniti J. Z. odgovornim za take zle posljedice, kojih zakon neubraja ni zavedenomu napadaču, za to ne ima nikakova nutarnjega razloga; uzročna sveza postoji samo medju pozivom, koji se tiče pojedinoga napadača i medju njegovim djelotvornim sudjelovanjem u tučnji; težku tjelesnu ozledu, kako se uzimlje za dokazano, nije zadao J. Z. ml.; s toga je neumjestno tvrditi, da postoji uzročna sveza (u smislu § 152 kz.) medju težkom ozledom ozledjenoga i medju pozivom upravljenim na jednoga napadača. Mnenje držav. odvjetničtva bilo bi temeljito onda, da je utvrdjeno, da je J. Z. prouzročitelj težke tjelesne ozlede, ili da poziv obtuženoga J. Z-a star. nije bio upravljen samo na njegovoga sina, nego na sve (muče ili izrično) osobe, koje su učestvovale kod tučnje. *„Slov. Pravnik"*.

Pripada li priv. tužitelju pravo priziva proti odriešujućoj osudi?

Kr. kot. sud u Z-u osudom od 30. prosinca 1890 br. 3754 odrieši Anku M. po § 250 toč. 3 kpp. od obtužbe prekršaja suprot sigurnosti poštenja, ozn. u § 496 kz., počinjena tobože na štetu Gjoke V. J-a.

Proti ovoj odriešujućoj osudi podnese Gjoko V. J. kao privatni tužitelj priziv; nu kr. sudb. stol u M. riešenjem od 27. lipnja 1891 broj 3696 zabaci taj priziv po §§ 415 i 420 kpp. kao nedopustiv".

Ovo riešenje prizivnoga suda očito je neosnovano. Ja držim, da ne ima modernoga zakona, koji tužitelju uzkraćuje pravo priziva proti osudi, koja je potekla usljed njegove tužbe, a i naš kaz. post. u § 415 alin. 3 izrično kaže: „Na štetu okrivljenika može se priziva latiti privatni tužitelj“.

Čini se, da je prizivni sud na nazočni slučaj t. j. privat. tužitelja krivo uporavio ustanove, tičuće se oštećenika, jer se naime u § 415 kpp. dalje veli: „Proti osudi odriešujućoj može se jedino poradi razloga ništovnih priziva latiti i oštećenik itd.“ te zaboravio na onaj *i* pred riečju „oštećenik“, t. j. da proti odriešujućoj osudi pristoji pravo priziva ne samo priv. tužitelju, već *i* oštećeniku, nu samo onda, ako nije bio pozvan na razpravu ili ako je bio na razpravi prisutan ter tamo stavio odštetni zahtjev. *Dr. Št.*

Državno odvjetničtvo može uložiti priziv proti osudi kotarskoga suda i onda, ako nije preuzelo zastupanje privatnoga tužitelja.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 8. kolovoza 1891 br. 2390.)

Kr. sudbeni stol u O. zabaci osudom od 13. prosinca 1890 broj 7336 priziv kr. državnog odvjetničtva u O., uložen proti osudi kr. kotarskog suda u V. od 30. lipnja 1890 broj 537 pozivom na § 415 alin. 3 k. p.

Usljed žalbe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva na obranu zakona, sudio je kr. stol sedmorice, da je kr. sudbeni stol u O. kao prizivni sud svojom izrekom, da državnom odvjetničtvu nepripada pravo priziva proti osudi kr. kotarskog suda u V. od 30. lipnja 1890 br. 537, povriedio zakon u propisih § 27 sl. f) i § 415 al. 5 kp.

Razlozi: U § 27 sl. f) kp. (novela od 6. srpnja 1888, kojom se preinačuju i nadopunjuju njeke ustanove kaz. post. od 17. svibnja 1875) je načelno izrečeno, da je državni odvjetnik vlastan u slučajevih zakonom dopuštenih proti izrečenim sudbenim riešitbam za koje obnadje, da nisu prema smislu zakona, podnieti pritužbu, priziv odnosno žalbu ništovnu na više oblasti sudbene.

U savezu s tim odredjuje § 402 k. p., da je državni odvjetnik vlastan u postupku o prekršajih prisustvovati ustmenoj razpravi, ter proti osudi upotrebiti pravni liek (§ 27 sl. f) k. p.); a napokon u posljednjoj alineji § 415 kp. izrikom je odredjeno, da državni odvjetnik može prizvati proti osudi izrečenoj sbog kojega prekršaja, toli na korist, koli na štetu okrivljenika.

Sličnu ustanovu sadržavaše već § 413 (stari tekst) k. p. od 17 svibnja 1875.

Rečeni zakon ne čini nikakove razlike, da li se prekršaj, koji je predmetom osude, po kaznenom zakonu ima progoniti ureda radi ili samo na zahtjev kojega dotičnika, pa se u tom pogledu razlikuje bitno od kaznenoga postupnika od 23. veljače 1873, valjajućeg u kraljevinah i zemljah zastupanih u carevinskom vieću, koji u § 465 odredjuje, da u postupku o prekršajih priziv na štetu okrivljenika može uložiti samo „tužitelj“ (der Ankläger), privatni učestnik, potonji pako samo poradi privatno-pravnih svojih zahtjeva.

U ovom slučaju uložilo je kralj. državno odvjetničtvo priziv proti prvosudnoj osudi poradi ništetnosti predvidjene u § 418 t. 2 kp., a to s razloga, što se ob ustmenoj razpravi nije pisao zapisnik, kako propisuje § 267 kp. Iz gore navedenih propisah §§ 27 sl. f) 402 i 415 kp. proizlazi, da je državno odvjetničtvo vlastno bilo prizvati se proti prvosudnoj osudi, i to bez obzira na to, da se je privatni tužitelj M. M. zadovoljio s osudom, ter da upravitelj drž. odvjetničtva, koji je prisustvovao ustmenoj razpravi, zastupanje privatnoga tužitelja preuzeo bio nije (§ 402 al. 2 kp.).

Kr. pako sudbeni stol u O. kao prizivni sud odbio je priziv kralj. drž. odvjetničtva s razloga, što drž. odvjetnik u toj kaznenoj stvari nije tužitelj, ter pošto mu dosljedno tomu obzirom na 4. poglavje kp. i na § 415 alin. 3 kp. pravo priziva nepripada.

No pošto ta presuda zakonu neodgovara; pa pošto je kr. sudbeni stol u O. svojom izrekom o pitanju, da li kr. drž. odvjetničtvu u predležećem slučaju pripada pravo priziva, povredio zakon u propisih §§ 27 sl. f) i 415 al. 5 kp.: valjalo je uvažiti žalbu ništovnu držav. nadodvjetničtva, uloženu na obranu zakona i odlučiti, kako je učinjeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove presude. Priobćio dr. *Jos. Šilović.*

D. Upravno.

Dioba zadruge nemože se dozvoliti, ako svakoj diobnoj stranci nije osjegurana najmanja izmjera selišta. (§§ 35 i 38 zadr. zak. od 9. svibnja 1889).

Zadruga Čakovec iz Brezovca kbr. 6 posjeduje svega 7 rali 1387□° zemljišta; a u njoj žive dvie loze, i to loza g. 1873 umrloga Stjepana i loza zivućega jošte Matije.

Po smrti Stjepanovoj ostaše u životu udova Mara, koja medjutim umre g. 1890, zatim kćeri: Bara i Jaga, ova potonja uda se god. 1886 iz zadruge za Stjepana Popovića u Obrežu.

Mjeseca lipnja 1890 zaišću Bara Č. i Jaga udata P. pred kr. kot. oblasti u Sv. Ivanu Zelini diobu njihove zadruge, kojoj se Mato Č. protivio.

Kotar. oblast odbi moliteljice obzirom na § 35 z. z. od 9. svibnja 1889, jer nije svakoj lozi osjegurana najmanja izmjera zadružnog zemljišta.

Povodom utoka moliteljica diobe potvrdi upravni odbor žup. zagr. rješitbom od 4. listopada 1890 br. 1878 napadnutu odluku uz dodatak: da Jaga Č. udata P. u Obreži u obće niti neima pravo diobu zadruge Č. iz Brezovca tražiti, niti joj u toj zadruzi kakovo pravo na zadružni imetak pripada, pošto se je prije četiri godine iz zadruge udala, te tim po propisu § 50 slovo d) z. z. od 9. svibnja 1889 svako pravo na svoju rodnu zadrugu izgubila.

I proti ovoj odluci uložiše moliteljice diobe utok, nu kr. zemalj. vladni odjel za unutarnje poslove odbaci odpisom svojim od 21. svibnja 1891 br. 45.634 utok i potvrdi napadnutu odluku s razloga u istoj navedenog. *Fr. Malvić.*

Nakon provedene i gruntovno razpisane diobe nisu ovlaštene političke oblasti služnosti ma koje vrsti braniti, niti nove stvarati, izuzev slučaj § 46 zakona od 5. veljače 1886 ob ustroju županija i uredjenju uprave u županijah i kotarih u slučaju silovita ili zlom nakanom preduzeta smetanja posjeda, dok nebude sudbenim putem o počinjenom smetanju odlučeno. — Nepovlastno po oblasti tim načinom prouzročene strankam troškove dužan je krivac naknaditi.

Zadruga N. iz J. kbr. 14 odielila se pred mnogo godina od istoimene zadruge kbr. 10, nu prigodom diobe nebje ništa ustanovljeno, kuda će zadruga N. kbr. 14 goniti svoje blago i voziti kolima do nedaleko nalazećega se obćinskoga puta. Dok se zadruga nije bila podielila i blaga imala, prolazila je na obćinski put sa blagom i kolima preko dvorišta negdanje zadruge N. iz J. kbr. 13, a imade tuda i danas još staza za prolaz pješke; nu jer zadruga N. kbr. 14 već više od 10 godina neima blaga, to je napustila posvema prolaz blagom i kolima kroz gori navedeno dvorište.

Poslje više godina nabavi si opet zadruga N kbr. 14 blaga, pa se htjede svojim starim pravom služiti; ali zadruga N. kbr. 13, koja se medjutim podielila u kbr. 13 i 58, zabrani svaki prolaz blagom i kolima kroz svoje dvorište.

Zadruga N. kbr. 14 tužila je usljed toga god. 1883 zadrugu N. kbr. 13 i 58 pred nadležnim kotarskim sudom radi smetanja služnosti puta, ali nije uspiela. Poslje prituži se ista zadruga i to god. 1887 kr. kotarskoj oblasti u P. i zamoli, da joj se otvori stari put. Kotar. oblast odredi odlukom od 20. srpnja 1887 br. 6837 očevid na licu mjesta, te izasla za obavu istoga pristava K.

Na obdržavanom očevidu ustanovljeno je, da doista zadruga N. kbr. 14 neima prolaza za blago i kola do obćinskoga puta, nego da bi se takov put morao otvoriti budi preko dvorišta zadruge N. kbr. 13 i 58 budi preko dvorišta zadruge N. kbr. 10; nu ovaj potonji put bi bio mnogo dulji.

Zadruga N. kbr. 13 i 58 te kbr. 10 opirahu se otvorenju puta preko njihova dvorišta, zato je kr. kotarska oblast u P. izdala odluku od 14. kolovoza 1887 br. 9099, kojom se odredjuje, da se zadruzi N. kbr. 14 otvara put za blago i provoz do obć. puta preko dvorišta zadruge N. kbr. 13 i 58, kuda je ta zadruga i njegda prolaz imala, pa i danas još pješke prolazi.

Povodom utoka zadruge N. kbr. 13 i 58 ukine kr. župan. oblast u Zagrebu riešitbom od 7. lipnja 1889 br. 5800 napadnutu rješitbu kot. oblasti i stranke uputi na nadležni sudbeni put, a ujedno osudi predstojnika kot. oblasti, uz pravo regresa proti izaslaniku kot. oblasti pristavu K., na naknadu zadruzi prouzročenoga troška za očevid u iznosu od 11 for. 13 novč.

Razlozi: Političke oblasti niti su zvane služnosti ma koje vrsti braniti i čuvati, niti su vlastne nove služnosti stvarati, najmanje pako izvoditi nove puteve na teret ili korist bud koga, pošto to spada izključivo u sudbenu nadležnost; kako je to jasno iztaknuto i u naredbi kr. zem. vlade odjela za nutarnje poslove od 29. listopada 1887 br. 36.193.

Budući da je ta kr. kotar. oblast nenadležno u tom predmetu izaslala na lice mjesta svoga izaslanika i tim prouzročila zadruzi N. kbr. 14 iz J. suvišni trošak od 11 for. 13 novč., te pošto u smislu § 46 uredovnog naputka od g. 1855 za svekoliko uredovanje u prvom redu odgovara predstojnik ureda: to ova kr. žup. oblast podjedno odredjuje, da imade kr. kot. predstojnik Ž. u roku od 14 dana nakon pravomoćnosti ove odluke zadruzi N. kbr. 14 iz J. povratiti predujmljeni iznos od 11 for. 13 novč. time, da mu pristoji pravo regresa proti kot. pristavu K.

Proti ovoj rješitbi uložila je utok koli zadruga N. iz J. kbr. 14, toli kot. predstojnik Ž.; nu kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, odbila je rješitbom svojom od 19. lipnja 1891 br. 6075 oba utoka i potvrdila napadnutu drugomolbenu rješitbu u cielosti sa sliedećih razloga: Po ustanovi § 38 zad. zak. od 14. travnja 1880 bile su političke oblasti ovlaštene o pravu zemljistnih služnosti odlučivati jedino kod provadjanja zadružnih dioba, a po ustanovi § 46 zak. od 5. veljače 1886 ob ustroju županijah i uredjenju uprave u županijah i kotarih pozvane su kr. kot. oblasti, da nad tim bdiju i shodno odredjuju, da se u slučaju silovita ili zlom nakanom preduzeta smetanja posjeda javni mir sačuva, dok o tužbah radi smetanja posjeda sudbenim putem nebude odlučeno.

Dioba zadruga N. kbr. 13, 14 i 58 iz J. već je odavna potvrdjena i u gruntovnici provedena; a po glasu razpravnih spisa zatražila je zadruga N. kbr. 14 iz J. god. 1883 sudbenim putem, a onda god. 1887 političkim putem od zadruge N. kbr. 13 i 58 iz J., da joj one dopuste preko njihova dvorišta svoju marvu tjerati, kako je to i prije sve do njekih 10 godina i činila, nu onda to svoje pravo napustila.

Ovdje se dakle neradi o provadjanju diobe upitnih zadruga, a nije ni nastupio slučaj kakova silovita ili zlom nakanom preduzeta smetanja posjeda, te je s toga kr. kot. oblast u P. svakako svoj djelokrug prekoračila, kada je molbu zadruge N. kbr. 14 iz J., da joj se dopita pravo služnosti puta preko dvorišta drugih dvijuh rečenih zadruga, u razpravu uzela i u njoj ma samo i privremenu odluku izrekla i to tim više, što je ona iz razpravnih spisa razabrati mogla, da je isti predmet i u sudbenoj razpravi već bio, pa da je o njem po sudu i odluka jur iz rečena. *Franjo Malvić.*

Ovršno izlučenje dužnikovog diela iz zadružne imovine.

Dne 5. ožujka 1873 uknjiženo je ovršno pravo zaloga za glavnicu od 50 for. spp. na idealni dio zadružnih nekretnina, pripadajućih dužniku Josipu P.

Zadruga ne htjede platiti dug svoga suzadrugara Josipa, zato zatraži vjerovnica E. K. u lipnju 1886 izlučenje dužnikovog diela, da se tako naplati njena tražbina.

Kr. kotarska oblast u B. odbije taj zahtjev odlukom od 13. lipnja 1888 br. 5770 s razloga, što je dužnik Josip P. na razpravi izjavio, da je od svoje zadruge primio odpravninu već prije diobe, te da ne ima ništa više od nje tražiti.

Županijski upravni odbor uvaži utok vjerovnice E. K., te rješitbom svojom od 9. travnja 1889 br. 247 preinači odluku kr. kotar. oblasti i udovolji njezinoj molbi za izlučenje dužnikovog diela s razloga, što se može izreći odluka o izključenju člana zadruge ili o njegovom izstupu iz zadruge sa odpravninom iz zadružne imovine, samo na temelju zadružnim zakonom propisanoga i provedenoga postupka. E. K. postigla je već g 1873 pravo zaloga na idealni dio Josipa P. radi tražbine od 50 f. spp.; a pošto je ovršenik punoljetan i samostalan član zadruge, to je ovrhoviditeljica vlastna tražiti diobu zadruge P. po § 3 zadružnog zakona od 29. prosinca 1876, da se naplati za svoju tražbinu proti zadrugaru Josipu P.

Ovo riešenje županijskog upravnog odbora potvrdi kralj. zemaljska vlada odjel za nutarnje poslove, odpisom svojim od 18. srpnja 1890 br. 5744. *G.*

SVAŠTICE.

Njemački zakon proti pijanstvu. Njemačkomu državnomu saboru predložiti će vlada osnovu zakona, kako da se suzbijaju zloporabe s uživanjem žestokih pića. Osnova sadržaje obrtno-pravne, (§§ 1—10), privatno-pravne (§§ 11 i 12), kaznene (§§ 13—21) i zaglavne odredbe (§§ 21 do 23).

Odredbe obrtno-pravne u mnogom su jednake onim austr. zakona od 23. lipnja 1883 o trgovini sa pečenimi žestokimi pići. I ove najme tiču se samo rakije, iziskuju da se dokaže potreba točenja, da se dobije dozvola za to i odredjuju, da treba dozvolu uzkratiti, ako ima činjenica proti molitelju, koje radjaju temeljitu bojazan, da bi on zlorabio podieljenu si koncesiju, te služio nećudorednosti, zabranjenim igram, pijanstvu i drugim opačinam. U svakoj rakijašnici mora da se prodaje i jelo; a pokrajinske vlade mogu odrediti, da se krčma neotvara prije 8 ure u jutro, da eventualno nesmiju goste dvoriti ženske, i t. d. Kao što galički zakon od 19. srpnja 1877, tako zabranjuje i ova osnova krčmarom točiti žestoka pića osobam ispod 16 god., ako nisu s njimi punoljetne osobe, niti pijanim.

U odsjeku o privatno-pravnih odredbah vriedno je spomenuti, da se krčmarom zabranjuje davati na vjeru (kredit) pića gostom; a medju kaznenimi odredbami neka bude iztaknuta, da valja kazniti tko počini sablazan u pijanstvu, kojemu je sam uzrokom.

Osobito su važne pako odredbe §§ 19 i 21.

§ 19 naredjuje: Tko se tako podade pijanstvu, da usljed toga ne može sám svojih poslova rukovati; ili tko sebe ili svoju obitelj izvrgne pogibelji, da će pasti u biedu; ili tko vredja sigurnost drugih, može biti stavljen pod kuratelu ili točnije: može izgubiti punoljetnost (entmündigt werden). Takov je gledeć na sposobnost poslovnu jednak maloljetniku, koji je dobu djetinstva prekoračio; ali ostaje netaknutom testamenti factio. Postavlja mu se tutor; za ovo tutorstvo vrede ustanove, koje i za tutorstvo nad malodobnimi u obće. Tutor može uz odobrenje tutorske oblasti štićenika dati u zavod za liečenje pijanica. Ako toga ne učini tutor, premda bi bilo nuždno, može tutorska oblast narediti, da se dotičnik odpremi u takov zavod. Kad prestanu razlozi u zakonu navedeni, dotičnik prestaje biti maloljetnim, te stupa opet u prijašnje stanje. Za postupak valjaju ustanove, koje vrede i za slučajeve, kad se rasipnici meću pod kuratelu s tim, da se ovdje propisuje sudjelovanje držav. odvjetničtva u istom obsegu, kao i kad se slaboumnikom postavlja kurator.

A § 21 glasi: Ako bude na temelju § 361 br. 5 kaz. zak. (njem.) tko osudjen s bog pijanstva s tim, da se preda policajnoj oblasti, to odsudjenik mjesto da se spremi u radionicu i upotrebi za obće koristni rad, ima se odpremit u zavod za liečenje pijanica.*

---

* Po § 361 br. 5 njem. kaz. zak. može se kazniti zatvorom, tko se tako poda pijanstvu, da usljed toga dodje u takovo stanje, da je za njegovo ili za

Nema sumnje, da se ovimi odredbami duboko zasiže u osobnu slobodu, pa vlada, koja se ne žaca predložiti ovakovu osnovu, mora da polaže veliko pouzdanje u nepristranost, uvidjavnost i značaj organa, koji će eventualno zakon izvoditi.

— Negativni prepor o nadležnosti. B. isplati ovršno uknjiženi mjen. dug i zaišće od A-a, da mu naknadi trošak za brisovnu namiru, iznoseći 6 for. 86 n. A položi tu svotu uz priuzdržaj, pa zatim potraži tužbom pred maličnim sudom, da mu se ista svota vrati, jer je nije bio dužan platit.

C. kr. kot. sud u H., nakon dovršene rasprave, osudom od 23. veljače 1891 br. 3652 odbaci tužbu radi nenadležnosti „jer da se ovdje radi o prieporu nastalom iz mjen. tražbine, koji se je prepor raspravljao pred c. kr. okružnim kao trgovačkim sudom u L., te je trošak od 6 f. 86 novč. narasao tečajem vodjene ovrhe po mjen. pravnom postupku; zato mora da i o njem (t. j. trošku) sudi c. kr. okružni kao trgovački sud u L.

A. preda jednaku tužbu, priklopiv joj ovu sada navedenu osudu kot. suda, c. kr. okružnomu kao trgovačkomu sudu u L., a ovaj je odlukom od 7. travnja 1891 br. 1580 odbacio tužbu, jer da se njom neišće niti kakovo izravno mjen. pravo, niti pravo zavrate po mjen. zakonu, pače tu se radi o naknadi po obćem gradj. pravu, pa se zahtjev taj ima iznieti po propisih zakona pred redoviti sud tuženoga.

A. zamoli sada c. kralj. prizivni sud u P., da rieši ovaj negativni konflikt o nadležnosti. Usljed toga je ovaj na temelju § 3 gradj. sudovnika ureda radi dokinuo osudu kotar. suda, te ovomu sudu naložio, da neobaziruć se na razloge nenadležnosti stvar maličnu uzme u raspravu, te onda izrekne osudu kako zakon donosi.

Usljed toga povedena je s nova rasprava pred maličnim sudom, te tužbi zadovoljeno. *(Jur. Blätter.)*

◆

VIESTNIK.

(Osobne viesti.) Bivšemu vel. županu i pomoćnomu izvjestitelju kr. banskoga stola M. *Kršnjavomu* izraženo je prigodom konačnoga umirovljenja Previšnje *priznanje* za njegovo dugotrajno i revno službovanje. — Dr. Milovan

---

uzdržavanje onih, koje bi on morao hraniti, mora posredovanjem oblasti prizvati tudja pomoć; a po § 362 alin. 2 njem. k. z. mogu se osobe, koje su na temelju § 361 br. 5 k. z. osudjene na kaznu zatvora, predati zemalj. policajnoj (upravnoj) oblasti s tim, da je ova usljed toga vlastna takovu osobu odpremiti u radionicu najduže na dvie godine. — Nu u koliko se radi o poboljšanju pijanica, radionica ne može ga popraviti, nego su potrebiti posebni zavodi, a to su zavodi za liečenje pijanica, kakovih ima od nekoliko godina u Njemačkoj. Ured.

Gavrančić dobio ja odvjet. stallum agendi sa sjedištem u Virovitici. — Antun *Martecchini*, savjetnik okružnoga suda u Splitu, imenovan je za savjetnika kod prizivnoga suda za Dalmaciju u Zadru.

(Deveti sastanak austrijskih odvjetnika) bit će ljetos u Beču. Viećanja trajati će tri dana: 5., 6. i 7. oktobra. Prema dosadanjemu običaju, koji odgovara naravi stvari, rad odvj. sastanaka (Advokatentag) obuhvaća pitanja pravna i pitanja tičuća se interesa odvjet.ststališa. Medju onimi prvimi spominjemo predlog, da se sumarni postupak što prije pretvori u pravi ustmeni; da se na austrijskih sveučilištih redovito drže predavanja o medjunarodnom privatnom pravu, itd. Od pitanja, koja se tiču interesa staliških, evo nekih: neka bude slobodno odvjetniku pogodit se sa strankom, da će njegov honorar iznositi stanovitu svotu iznosa ili tražbine, koju će utjerati; u drugom predlogu traže se promjene postojeće tarife za kurencije; treći želi, da globe, na koje bude odsudjen odvjetnik ili kandidat odvjetničtva, teku u zakladu mirovinsku za odvjetnike i kandidate odvjetničtva. Na svršetku spominjemo još predlog, da ma kako se uredio studij pravo- i državoslovnih nauka i sustav ispitni, svakako je nuždno, da se za kandidate odvjetničtva propiše kao nuždni uvjet doktorat prava.

(Reforma uprave.) Ugarska vlada nije uspiela s osnovom zakona o reformi nutarnje uprave. U odboru na dugo a i temeljito raspravljena, preinačena i popunjena u koječem, donesena bje pred plenum zastupničke kuće ugar. sabora negdje u drugoj polovici mjeseca svibnja. Zadnjih dana mjeseca maja započe glavna debata, te je uz manja prekinuća potrajala lipnja, srpnja i gotovo do polovice kolovoza. Skrajna ljevica, pobijajuć najžešće osnovu, prisili svojom obstrukcijom vladu na uzmak. Vlada se naime zadovoljila tim, što je primljen § 1 osnove, koji sadržaje načelo podržavljenja uprave; što je dobiveno tim i § 2, pokazat će bližnja budućnost.

(Kongres za medjunarodno pravo) sastao se ove godine 7. rujna u Hamburgu. Za predsjednika bijaše izabran prof. *Bar* iz Göttingena, a za podpredsjednike prof. *Brusa* (Turin) i prof. Lyon *Caen* iz Pariza. Predsjednik Bar naglasi, da je Hamburg, kao stari grad Hanse, osobito tendencijam kongresa prijazno mjesto. Viećalo se o raznih pitanjih, n pr. o rezoluciji prof. Caena glede internacionalnoga uredjenja zakona o dioničarskih družtvih: da družtva, koja su u svojoj domovini zadovoljila propisom zakona, mogu se u strane zemlje pustiti, tu podružnice i agenture podignuti; da se isto tako dozvoli izdavanje dionica, i da se kao domovina smatra ona zemlja, gdje su dionice izdane, eventualno gdje je glavna poslovnica. — Podulja se rasprela rasprava o pitanju, kako da se uredi nadležnost sudova u parnicah proti drugim državam i proti suverenom, itd. Više je predloga skinuto sa dnevnoga reda i odloženo na budući sastanak.

(Koliko ima odvjetnika u Bugarskoj?) Po viestih, što ih nalazimo u bugarskih glasilih, ima u Bugarskoj odvjetnika i njihovih pomoćnika (odvjet. perovodja i kandidata) ukupno 221. — Taj broj ovako je razdieljen na pojedine gradove: U *Sofiji* (30.428 stanovnika) 50 odvjetnika i pomoćnika; u Plovdivu (33.032 stan.) 28; u Ruščuku (27.194 stan.) 23; u Varni (25.250 st.) 13; u Šumanu s Stradža (23.161) 9; u Slivnu (20.893 stan.) 17; Stara-Zagora (16.222 st) 12; u T. Pazardžiku (15.659 st.) 9; u Vidinu (14.772 st.) 9; u Plevni (14.307 st.) 11; u Haskonu (14.191 stan.) 6; u Razgradu (12.974 stan.) 8; u Svištovu (12.482 stan.) 8; u Trnovi (11.314 stan.) 18 odvjet. i njihovih pomoćnika.

(Kaz. postupnik za Bosnu i Hercegovinu.) Sbornik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu, komad XII. izdan 15. lipnja o. g., donosi zakon o kaz. post, odobren previšnjim riešenjem od 30. siečnja 1891, koji će stati na snagu 1. siečnja 1892. Uz post. priobćuje se zakon, kojim se ovaj postup. uvadja, zatim propisi ob izboru i pozivu prisežnika kod kaz. sudova, nadalje naputak za kaznene sudove i za državna odvjetničtva, koji naputak se odnosi na nutarnje uredjenje, uredovanje i poslovni red njihov.

(Komisija za izradbu predloga zakona o polaganju sudijskog ispita.) Srbski ministar pravde sastavio je komisiju za izradbu zakona o polaganju sudejskog ispita iz ovih lica: gg. Gjorgje Ž. Gjorgjević, član kasacionog suda, Sima Simić, član apelac. suda, Andra Gjorgjević, profesor vel. škole, Nikola Kapetanović, javni pravozastupnik i Gjorgje J. Ginić, sudija u sudu var. Beograda. Komisija će uzeti za osnovu svoga rada nacrt predloga zakonskog, što ga je izradio g. Aleksa S. Jovanović, načelnik u ministarstvu pravde. Po tom nacrtu sudijski je ispit ovako udešen: 1. rasprava kakve pravne teze iz onih grana pravne nauke, iz kojih će se ispit polagati. Tu bi raspravu kandidat imao da napiše kod kuće i da je uz prijavu za polaganje ispita podnese; 2. predhodni ispit iz srpskog i jednog stranog jezika (francuskog ili njemačkog); 3. glavni (ustmeni) ispit iz: gradjanskog zakonika i gradjanskog postupka; krivičnog zakonika sa kriv. postupkom; medjunarodnog privatnog prava; trgovačkog zakonika sa steč. postupkom; administrativnog prava; historija slovenskih prava u svezi sa srbskim starim pravom; i 4. iz klauzule, t. j. rasprave kakvog praktičnog pravnog slučaja pod nadzorom ispitnog odbora.

„Pravo“.

(XXI. sastanak njemačkih pravnika) obdržavan je 10., 11. i 12. rujna o. g. u Kölnu. Kao što njegov predšastnik, 20. sastanak g. 1889, tako se je i ovaj poglavito bavio osnovom gradj. zak. za njemačko carstvo; od 15 themata, koja su stavljena na dnevni red, ticalo se njih 8 osnove gradj. zakona. Ali osim toga viećalo se i o pitanjih, koja zasižu u druga područja, n. pr. pravovaljanost indosiranja skladištnica; uredjenje pravosudja u zemljah pod njemačkom zaštitom stojećih; pa tri veoma važna kriminalistična pitanja, i to: uvjetno odsudjenje, odnošaj medju kaznom novčanom i kaznom slobode, te pitanje: je li shodno da se pijanstvo kaznenim putem progoni. Najviše zanimahu u Kölnu ova tri pitanja, od kojih je posljednje upućeno na budući Juristentag. — Mi ćemo dogodice nešto potanje donieti raspravu o nekih pitanjih.

(Nazadovanje odvjet. stališa.) Ugarski časopis „Odvjet. novine“ (Advokatenzeitung) tuži se gorko, da odvjetnički stališ u Ugarskoj nazaduje, da *pada.* Od god. 1885, kad je držan posljednji sastanak pravnički, nije se raspravljalo o reformi odvjetničtva. Pošto vlada radi drugih prešnih posala nedospieva, to neka se sami odvjetnici late posla. Najprije bi trebalo nezdrave i nečiste elemente iz odvjet. stališa iztisnuti, te jedan put za uvjek zatrti ilojalnu konkurenciju, te i sva ona nepoštena i nedostojna sredstva, kojimi se služe pojedinci, da si primame klienta. Radi se o preporodu i o reputaciji cieloga stališa, dakle baš o pitanjih života, pa s toga netreba se lecati ni od skrajnih sredstva, kakovo je n. pr. numerus clausus. Ako odvjetnik ne može čestitim načinom služit si svakdanji kruh ako se ne može sprijateljiti sa neskrivljenim, ili poštenje nevredjajućim ubožtvom, neka traži drugi posao. — Svakako bi imale odvjet. komore strože postupati, kad se radi o sačuvanju poštenja i ugleda stališa.

(Čudna li razloga za razriešenje braka.) Nedavno digla se u Chicagu i dovršila vrlo čudnovata parnica o razriešenju braka. Muž i žena nevole se više; nestade medju njimi ljubavi. Nu to samo po sebi nije dovoljan razlog, da se brak razvrgne. Kad al dogodi se pod večer nekoga dana zaista nešta čudnovata. Muž stupi u neku tamnu sobu svoga stana i opazi u njoj žensku priliku (bijaše njegova žena). Podje bliže, te misleć, da je sestra njegove žene, poljubi ju. Ona opet, držeć da je došljak brat njenoga muža, poljubi njega i tako cjelivahu i milovahu se u tami dobrih deset časova, dok napokon upozna on svoju ženu, a ona svoga muža. Sada nastade oluja — jer se vidilo, da njegovi poljubci bijahu namienjeni drugoj, a njezini opet drugomu, najme svasti i svaku. Na temelju ovoga zaiskaše oba supruga, da se njihov brak razrieši. Ali i ovaj put bez uspjeha: Sudac, odvjetnici, svjedoci i činovnici čuvši o čem se radi, prasnuše u homerički smjeh, i — tužba bje odbačena.

Književne viesti.

Izašle su sliedeće domaće i strane knjige:

Akademijska galerija Strossmayerova. Drugo preradjeno izdanje. Objelodanjuje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. — Zagreb 1891. Dionička tiskara. — Ciena 30 novč. — Ova će knjižica dobro doći svakomu, tko želi pregledati Strossmayerovu akadem. galeriju slika, jer ga provodi kroz galeriju pouzdano, spominjuć u kratko umjetnika i znamenitije njegove radnje te tumačeći slike.

— *Prawidła jurysdykcji cywilnej*, tudzież nowej ustawy egzekucyjnej i noweli procesowej, itd. *Wydał Michał Koczyński*, b. prof. univ. Jagiel. w Krakowe. — 1891. str. XX. i 183.

— *De la mer territoriale et de la soumission des navires étrangers a la juridiction Locale.* Étude du dr. Vladimir *Pappafava* etc. Preveo na francezki M. Charles *Antoine*, predsjednik tribunala, itd.

— *Das oesterreichische Wasserrecht* mit Bezug auf die ungarischen und ausländischen Wassergesetzgebungen. Von Dr. Anton *Randa*, k. k. Hofrath, Professor, etc. — Treće preradjeno i pomnožano izdanje. Prag 1891. — Str. 210. — Ciena 2 f. 20 n. — Ovo djelo, znamenito po svom piscu, in specie dobro će doći i našim pravnikom, jer je i naš zakon o vodi izradjen po austrijskom i ugarskom, dotično dielomice naprosto preveden.

— *Allgemeiner Theil der modernen französischen Privatrechtswissenschaft*, als Supplement zu den deutschen Lehr- und Handbüchern des französischen Civilrechtes, von Dr. Carl *Crome*. Str. 524. Ciena 4 for. 5 novč.

— *Geschichte der Nationalökonomie*, von Hugo *Eisenhart*, Professor etc. Drugo povećano izdanje. Jena 1891. — Ciena 2 for. 40 novč.

— *Staatsanwalt- und Privatkläger.* Zur Gesetzgebungskritik. Von Dr. Richard *Schmidt*, Professor, itd. Leipzig 1891. — Str. 148.

☛ Sve ove knjige mogu se kupiti, odnosno naručiti u knjižari Dioničke tiskare u Zagrebu.

Predlog o promjeni družtvenih pravila.

Medju članovi upravnoga odbora i izvan njega govorilo se i svjetovalo, da se neke odredbe družtvenih pravila promjene, n. pr. da se uvedu i članovi utemeljitelji; da se svake godine nebira cieli upravni odbor, itd. Usljed takih želja i predloga uze upravni odbor najprije ovo pitanje u raspravu, pa pošto se je načelno jednoglasno izjavio za promjenu, bijaše izabran pododbor, da proučiv potanko ove i eventualno druge promjene izradi, dotično rediguje predlog, te ga u svoje vrieme podnese odboru. U sjednici od 4. srpnja t. g. raspravio je odbor medju ostalimi i izvješće rečenoga pododbora, te je predlog pododborov:

1. § 3, koji sada glasi: „Članovi diele se na a) prave i b) počastne članove", da se izmieni ovako: „Članovi se diele na a) utemeljitelje, b) prave i c) počastne";

2. u § 4 da se odmah iza rieči: „kao" dodadu rieči: „utemeljitelji i", ter bi taj § u svom početku odsele glasio: „kao utemeljitelji i pravi članovi", a ostalo kao i do sada;

3. u § 6 imalo bi se iza rieči: „kao" uvrstiti: „utemeljitelj ili pravi", te bi prvi redak glasio od sada: „Tko želi u družtvo stupiti kao utemeljitelj ili pravi član", a ostalo kao i do sada;

4. na koncu § 7 imale bi se dodati rieči: „izbor se obavlja na tri godine, nu tako, da svake godine izmedju odbornikâ izstupaju četvorica. Tko će od prvobitno izabranih odbornika izstupiti poslje prve i druge godine, o tom odlučuje ždrieb. Tajnik i blagajnik nemogu se izždriebati".

5. na koncu § 14 imalo bi se iza rieči: „unapred" izpustivši piknju dodati: „u Zagrebu", a onda kao druga alineja kazati: „utemeljitelji plaćaju 100 f. na jedanput ili u 10 jednakih mjesečnih obroka u Zagrebu. Utemeljiteljne svote imadu se manipulirati kao posebna zaklada, od koje se smiju samo kamate trošiti. U stožer glavnični smije se dirnuti samo za svrhu, označenu u § 2 sl. d".

6. K § 17 sl. d. ima se dodati: „t. j. onih članova, koji izstupe ili budu izždriebani svake godine (§ 7)"

u cjelosti prihvatio s dodatkom, da se i urednik družtvenog časopisa izključuje iz ždriebanja. Predložene promjene pravila doći će u pretres u izvanrednoj glavnoj skupstini, koja će se valjda mjeseca studenoga sazvati.

Da bude razlika medju predloženimi promjenami i sada valjajućim tekstom pravila jasnija, priobćujemo doslovce paragrafe, kojih se promjena predlaže, onako kako sada glase:

§ 3. Članovi diele se na a) prave i b) počastne članove.

Google

§ 4. Kao pravi članovi mogu pristupiti u družtvo svi oni, koji su pravo- i državoslovne nauke svršili, te su u kojoj struci pravoslovja znanstveno ili praktično zabavljeni, ili bili zabavljeni.

§ 6. Tko želi u družtvo pristupiti kao član, ima se prijaviti upravnomu odboru, te će dobit primovnicu, plativši družtveni prinesak. Pristupivši novi članovi kao i oni, koji su iz družtva izstupili, imadu se sljedećoj družtvenoj skupštini priobćiti.

§ 7. Glavna skupština bira družtvenoga predsjednika i dvanaest odbornika, koji iz svoje sredine biraju tajnika i blagajnika.

§ 14. Trošak potrebit za svrhu družtva smoći će se od godišnjega prinosa pravih članova. Taj prinosak ustanovljuje se za članove stanujuće u Zagrebu na 8 for., a za izvanjske na 6 for. a. vr. Glavna skupština ovlaštena je ipak promieniti taj iznos, ako na to pristanu dvie trećine prisutnih pravih članova. Prinesak plaća se svake pol godine unapred.

§ 17. Predmeti za razpravu u glavnoj skupštini jesu:

a) godišnje izvješće upravnoga odbora, predlaganje godišnjega računa o družtvenoj imovini, izbor dvajuh pregledatelja, da izpitaju taj račun;

b) izvješće pregledatelja o godišnjem računu, predloženom u posljednjoj glavnoj skupštini;

c) predlaganje i odobrenje proračuna za sliedeću družtvenu godinu;

d) izbor upravnoga odbora;

e) promjena godišnjega prineska;

f) imenovanje začastnih članova;

g) predlozi o preinaci pravila ili o razpustu družtva.

◆

Osnova zakona o vodnom pravu.

(Nastavak.*)

§ 5. Vodne zadruge.

Uspješna poraba vode naročito u agrikulturne svrhe, osobito pak uspješna obrana od vode često je moguća tek onda, ako se interesenti združe, da zajedničkim silama i sredstvima upotrebljuju vodu ili da se zajednički brane od nje. S toga nije čudo, što su se već u srednjem vijeku udruživali oni, kojima je prijetila pogibelj od poplave, ter zajednički podizali nasipe i inako se branili od vode; isto tako udruživahu se već rano interesenti u tu svrhu, da zajednički osušuju ili natapaju svoje zemlje.[134] Novije pak pravo posvećuje tom udruživanju osobitu pažnju. Važno je u tom pogledu imenito zakonodavstvo prusko i francezko, koje je služilo i mnogim drugima kao uzor. Pruska je već zakonima od 28. februara 1843 i 11. maja 1853 uvela vodne zadruge za natapanje zemalja i odvodnju, ter uredila njihove odnošaje, no zakon od 1. aprila 1879 dokida starije ustanove, pa normira obćenito i potanko instituciju vodnih zadruga za cijelu državu.

U Francezkoj zakon o syndikalnim asocijacijama od 23. juna 1865 uvodi i normira zadruge za razne melijoracije. Zadruge osnovane u smislu toga zakona ili su „slobodne“ ili „javne“ (autorisées).

Ostale države ne posvećuju vodnim zadrugama posebnih zakona, već obćeniti zakoni o vodi zajedno s ostalim dijelovima vodnoga prava normiraju i institut vodnih zadruga. Tako i austrijski državni zakon o vodi od 30. maja 1869 i zemaljski zakoni, tako ugarski zakon poglavje IV. §§ 68—141, isto tako naša osnova poglavje IV. §§ 67—138 prihvaćajući ovdje posve ugarski zakon.

---

* Vidi Mjesečnik broj 8 o. g. str. 349 i slied. Ured.

[134] V. Schenkel, članak: Wassergenossenschaften u Holtzendorffovom R. L. str. 1257 sl. Loening, Verwaltungsrecht str. 392 sl.

I. 1. Vodna zadruga jest korporacija posjednika zemljišta, ustrojena u tu svrhu, da zajednički podižu, u redu drže i upotrebljuju naprave potrebite za porabu vode ili pak za obranu od nje. Za zajedničku porabu vode odnosno obranu od nje mogu interesenti i po načelima obćega privatnoga prava osnovati obično družtvo. Za takovo družtvo vrijedit će lih norme privatnoga prava, ono, kako je po svojoj jurističkoj naravi različito od vodne zadruge osnovane u smislu vodnoga prava, tako ne će moći niti u gospodarskom pogledu polučiti osobite važnosti, jer mu je obstanak i djelovanje u bitnosti ovisno od udiljnoga sporazumka članova.

No i vodnih zadruga poznavaju njekoji zakoni dvije glavne vrsti, na ime „slobodne“ (ne autorisovane) i „javne“ vodne zadruge. Tako imenito francezko pravo, a po njem i prusko. Slobodna vodna zadruga nastaje tako, da svi interesenti izrično i suglasno izjave, da su za zajedničku porabu vode, odnosno obranu od nje voljni osnovati zadrugu. Izjava volje, da se hoće osnovati zadruga, treba da je dana u propisanoj formi: po francezkom pravu pismeno,[185] po pruskom pred sudom ili bilježnikom.[186] Osim toga treba posebni statut, koji uredjuje organizaciju zadruge. Takova slobodna vodna zadruga, osnovana ugovorom interesenata, korporacija je privatnoga prava, ona ima prava jurističke osobe, ali bez javnopravnih preimućtva. Ona djeluje u glavnom bez neposrednoga utjecanja i kontrole upravne oblasti, samo glede osnutka i prestanka i njekojih drugih odnošaja postoje zakonske normativne ustanove, kojih ne mogu interesenti po volji mijenjati. Niti ta institucija slobodnih vodnih zadruga nije u području onih prava, koja ju poznavaju, postigla osobite važnosti, u Prusiji, kako svjedoče službena izvješća, jedva da je osnovana gdje koja slobodna vodna zadruga.

---

[185] Čl. 5 zakon od 21. juna 1865.

[186] § 11 pruskoga zakona.

Naprotiv javna vodna zadruga korporacija je javnoga prava.[137] Dočim slobodna vodna zadruga nastaje ugovorom interesenata, stvara se javna zadruga odlukom oblasti; njezina svrha mora da je javna ili obćekoristna, ona je podvrgnuta trajnomu nadzoru države, kojemu je poglavita svrha, da zadruga ispuni svoju zadaću.

Samo o takovoj zadruzi bit će ovdje dalje govor, samo takovu poznaje naša osnova zajedno s ugarskim i većinom drugih zakona o vodi, koji ne prave razlike izmedju slobodnih i javnih zadruga.

2. Svrha, za koju se može osnovati vodna zadruga, treba da je važna po javni interes, da je obćekoristna. Nije nuždno, da se radi baš o neposrednom interesu države, no svakako treba, da je dotično poduzeće koristno u narodno-gospodarskom

---

[137] U čemu stoji biće korporacije javnoga prava, o tom se nazori mnogo razilaze. Jedni naziru to biće u tom, što je korporacija javnoga prava „udo državnoga i upravnoga organizma", „organičko udo države", drugi opet u povlasticama, što ih ima javnopravna korporacija, a nema privatna. Vrlo mnogi nalaze karakteristiku javnopravne korporacije u njezinom odnošaju prema njezinim članovima, ter im je za narav korporacije javnoga prava odlučno sada to, što ne ovisi od volje interesenata, da budu njezini članovi, već oni to moraju biti, sada dakle dužnost biti član korporacije, sad opet pravo interesenata na pristup, princip expansije (Ihering). Shvaćanje, za koje se može reći, da gospoduje, nazire biće javnopravne korporacije u tom, što ona ima nad svojim članovima „vlast poput oblasti", što je „snabdjevena državnom vlasti", itd. Imenito se smatra kao osobito važno to, što se korporacija radi svojih tražbina protiv članova radi zaostalih prinosa ne mora obraćati na sud, već ih može utjerati upravnim putem. Mnogi drže nadalje za javnopravnu korporaciju svaku, koja služi javnim interesima, koja je obćekoristna, i t. d. Vidi o svem tom Rosin, das Recht der öffentlichen Genossenschaft, str. 1 do 16. Rosin drži za javnopravnu korporaciju onu, koja je po javnom pravu obvezana državi da ispuni svoju životnu zadaću. „Oeffentliche Genossenschaft ist diejenige Genossenschaft, welche kraft öffentlichen Rechts dem Staate zur Erfüllung ihres Zweckes verpflichtet ist" (str. 18). Dužnost, da ispuni korporacija ono, što joj je životna svrha, glavni je i bitni momenat, sve drugo je akcesorno (str. 18 do 24). Naprotiv privatna korporacija nije po svojem biću obvezana državi da ispuni svoju zadaću Funkcije države prema privatnoj korporaciji, kao što i privatnomu družtvu u obće samo su negativne, defensivne, policajne, da se uklone pogibelji, koje bi mogle nastati po državu. Ibid. str. 35.

pogledu, sežući preko interesa samo pojedinoga gospodarstva. Zakoni o vodi, odnosno vodnim zadrugama pravilno navode pojedine svrhe, u koje se može osnovati zadruga. Svrhe te tečajem su se vremena sve više množale. Stariji zakoni ograničivahu zadruge samo na njeke svrhe, naprotiv noviji zakoni, imenito spomenuti pruski zakon od god. 1879 dopuštaju u obilnoj mjeri udruživanje, koje za zajedničku porabu vode, koje za obranu od nje.

Po našoj osnovi, kao što i po ugarskom zakonu mogu se osnovati zadruge: a) za reguliranje vode i b) za porabu vode.[138] Što se sve razumijeva pod reguliranjem, osnova točno nabraja, naime: reguliranje korita, utvrdjivanje obala, obrana od povodnje i spojeno s tim odvadjanje vode; od raznih pak poraba vode, za koje se može osnovati zadruga, navodi samo primjerice važnije, kao: natapanje, drenaža, osušivanje močvara.[139] Jedne i druge zadruge, one za reguliranje i one za porabu vode luče se medjusobno u njekim stvarima, ove posljednje kreću se slobodnije, nego prve, koje stoje pred strožim nadzorom i ingerencijom oblasti, nego zadruga za porabu vode; no ipak im je biće isto i ista glavna načela vrijede za obje. I vodna radruga za reguliranje vode i ona za porabu vode jest korporacija interesenata, jedna i druga imade dakle svojstva jurističke osobe.[140] Poput mnogih drugih zakona služi se i naša osnova onom formulom, koja vrlo često rabi novijem zakonodavstvu njekim načinom kao ekvivalenat teoretičkoga: „juristička osoba“ i koja daje dotičnoj asocijaciji prava korporacije, barem najnužnija, naime: „vodne zadruge mogu kao takove pod svojim imenom sticati prava, preuzimati obveze i pred sudovi voditi parnice kao tužitelji i tuženici.“ [141] Tim je u glavnom označena imovinsko-pravna sposobnost zadruge; ona kao „takova“, t. j. kao korporacija može imati svoju posebnu imovinu, različitu od imovine pojedinih zadrugara; izmedju nje i njezinih članova mogu nastajati pravni odnošaji kao izmedju raznih pravnih subjekata.[142]

---

[138] Slično i po mnogim drugim zakonima. Tako po badenskom čl. 41 natapanje i odvodnja, čl. 66 zaštita od vode i korekcija. Austrijski državni zakon § 20: „Zur Ausführung von Wasserbauten, welche den Schutz von Grundeigenthum oder die Regulirung des Laufes eines Gewässers bezwecken, dann zu Entwässerungs- und Bewässerungs-Anlagen können Wassergenossenschaften gebildet werden“.

[139] § 67 osnove, § 68 ug. zak. Osušivanje za pravo nije poraba vode, već obrana od nje. Zadruga se može osnovati i za drugu koju porabu vode, n. pr. da dobavlja vodu za pilo, itd.

[140] Obrazložba veli, da su to „udruge sa formalnim jedinstvom osoba“, valjda po Ungerovu systemu, koji je medjutim kasnije sam napustio tu oznaku.

II. Vodna zadruga može se stvoriti ili slobodnim sporazumkom svih interesenata ili pak zaključkom većine, kojemu se manjina mora pokoriti. Mal ne svi zakoni, koji normiraju institut vodnih zadruga, odredjuju, da, kad većina interesenata zaključi u smislu obstojećih propisa, da će stvoriti zadrugu, manjina mora pristupiti. Toj dužnosti podvrgnuta je manjina po većini zakona, osnivala se zadruga za porabu vode ili obranu od nje,[143] čim je ustanovljeno, da je dotično poduzeće obćekoristno i da se ne može ostvariti, ako se ne povuče u zadrugu i manjina. Odredjuju tako zakoni polazeći sa stanovišta, da svi oni, koji su interesovani za porabu vode ili zaštitu od nje, sačinjavaju medjusobno naravnu zajednicu, i da se ne može dopustiti, da obćekoristno poduzeće osujeti manjina. Predpostavlja se dakle, da je dotično poduzeće kao što obćekoristno, tako koristno i za manjinu; gdje nema toga, tamo se ne može ona siliti, da stupi u zadrugu, već zadruga morat će, ako treba pribaviti si zemljište manjine putem eksproprijacije.[144]

Većina ne računa se pravilno po glavama, već po stvarnom interesu, dakle po veličini i vrijednosti interesovanih zemalja i naprava. Po našoj osnovi (§ 70) može se zadruga za reguliranje vode osnovati zaključkom većine, koja se ustanovljuje prema tomu, koliko ona posjeduje jutara u inundacijonom području.[145] Isto tako zadruga za osušivanje tla može se stvoriti zaključkom jednostavne većine, koja se ustanovljuje „prema obsegu učestvujućih zemljišta“ i uz uvjet, da se zasnovane radnje ne bi mogle valjano izvesti, ako se ne protegnu i na zemljišta manjine.[146]

---

[141] § 68 osnove, 69 ugar. zakona Tako i § 10 pruskoga zakona 1. aprila 1879.

[142] §§ 87, 91 točka 5—8, 92, 93, 101, 116, 118—123, 136 i dr.

[143] Pruski i bavarski zakon sile manjinu na pristup samo zadruzi za natapanje i odvodnju, saksonski zakon od g. 1855 samo zadruzi za korekciju tijeka vode.

[144] Tako po pruskom, bavarskom i badenskom pravu, i po austrijskom državnom zakonu § 3 . . . „können die Eigenthümer von Grundstücken, deren bisherige Benützungsweise für die Besitzer vortheilhafter ist, als diejenige, welche durch die Anlage beabsichtigt wird, nicht zur Theilnahme, sondern nur zur Gestattung einer Servitut oder zur Grundabtretung . . . . . verhalten werden“.

Zadruga pak za natapanje zemalja može se stvoriti zaključkom većine samo onda, ako tu većinu sačinjavaju barem $^2/_3$ interesovanoga posjeda, nadalje treba, da su se zemljišta, koja će se pripojiti zadruzi, stalno rabila kao livade ili pašnjaci, zatim da radnje obsižu bar 100 katastralnih jutara; i napokon da za valjanu provedbu radnje treba da učestvuje i manjina.[147]

Napokon po mnogim zakonima može nadležna oblast odrediti osnutak zadruge i bez zaključka većine, ureda radi, kada to traži javni interes. Naša osnova ustanovljuje u tom pogledu: „Uztreba li u javnom interesu ili za jednoliku obranu od povodnja i odvadjanje vode, stojeće s obranom u savezu, to je zemaljska vlada vlastna (inundacijona područja, koja već nisu dostatno zaštićena, pripojiti budi kojoj već postojećoj zadrugi ili) ureda radi stvoriti zadrugu od interesenata takova područja“. Kad se god stvori posebna zadruga ureda radi, valja to priobćiti zakonodavnomu tijelu.[148]

---

[145] Po austrijskom pravu ustanovljuje se većina prema vrijednosti vlastničtva, koje se ima da zaštiti (§ 56 českoga zakona). Badenski zakon traži $^2/_3$ interesovane površine.

[146] § 127 osnove, 130 ugar. zakona.

[147] § 128 osnove, 131 ugar zakona. Većinu od $^2/_3$ traži i austrijsko i njeka druga prava, ali ne ograničuju natapanja samo na livade i pašnjake. Badenski n. pr. zakon zahtijeva obćenito, da je dotično poduzeće takovo, koje nosi „einen überwiegenden Nutzen für die Landeskultur“ (član. 31). Sporazumkom svih interesenata može se i po našoj osnovi stvoriti zadruga za natapanje drugoga tla kao što i za inu porabu vode.

[148] § 81 osnove, 82 ug. zak. Slično pruski zakon g. 1848 glede podizanja i uzdržavanja nasipa. Badenski zakon glede naprava za natapanje i odvodnju, što postajahu još prije, nego stao zakon na snagu, član. 59 alin. 2: „Liegt ein überwiegendes Interesse der Landeskultur vor, so kann das Handelsministerium auch von Amtswegen oder auf Antrag einzelner Betheiligter anordnen, dass die Eigenthümer einer solchen Bewässerungs- oder Entwässerungsanlage eine Genossenschaft zu bilden haben“.

Članovi vodne zadruge prema tomu jesu posjednici onih zemljišta, na koja se odnosi djelovanje zadruge i u čijem je ono interesu, bile to pojedine fizičke ili jurističke osobe.[149] Ko steče teritorij, što spada u područje zadruge, biva ipso jure član zadruge.[150] Nadalje posjednici susjednih zemalja mogu tražiti, da budu primljeni u zadrugu za reguliranje vode i osušivanje tla, ako se radnjama, što ih izvodi zadruga, mogu amelijorirati i njihove zemlje.[151] S druge opet strane imadu spomenute zadruge pravo, da naknadno povuku u svoju svezu sva zemljišta, što bi ih one svojim radnjama zaštitile ili im povećale prihod.[152] Isto tako može zemaljska vlada ureda radi, kada to traži javni interes, pripojiti kojoj već postojećoj zadruzi za reguliranje vode ona inundacijona područja, koja već nijesu dovoljno zaštićena.[153]

Temelj dakle, na kojem se osniva zadružno članstvo, jest posjed zemljišta odnosno naprave. Dok je god neko posjednik zemljišta ili naprave u području zadruge, dotle je on njezin član. Stupa pak interesovani posjednik u zadrugu bilo dobrovoljno bilo pod moraš: na temelju zaključka većine, ureda radi ili povučen zadrugom u njezinu svezu. Prestaje biti član zadruge za svoju osobu onaj, koji je prestao biti posjednik u području zadruge, ali u zadrugu stupa novi stečnik. Zadruga za reguliranje vode može nadalje pojedina zemljišta izključiti iz svoje sveze, ako to traži svrha zadruge,[154] isto tako može zadruga za osušivanje i ona za natapanje tla izključiti pojedine učestnike, ako je to od znatne koristi po zadrugu, ili ako bi se zemljište, koje se hoće izključiti, bolje moglo pripojiti drugoj kojoj zadruzi, ili ako bi se svrha, za kojom se išlo, valjano dala polučiti posebnom kakovom uredbom.[155] Zaključak, kojim se izključuje pojedino zemljište, stvara glavna skupština, a treba da ga odobri nadležna oblast; osim toga imade se izključenomu dati odšteta.[156]

---

[149] § 77, 69.

[150] § 76.

[151] § 78 osnove, 79 ug. zakona. Po § 126 ne odnosi se § 78 na zadruge za natapanje zemalja, premda bi i ovdje moglo to biti u interesu posjednika susjednih zemalja. Po badenskom zakonu mogu interesovani susjedi tražiti pristup u svaku zadrugu čl. 45, 66. Isto tako po austrijskom pravu, bavarskom i dr.

[152] § 78.

[153] § 81.

[154] § 79.

Istup iz zadruge protiv njezine volje pravilno nije dopušten. Po našoj osnovi samo onaj, koji je protiv svoje volje, primoran zaključkom većine, stupio u zadrugu, i to samo zadrugu za natapanje i onu za osušivanje tla, može tražiti, da mu se povrate prinosi, što ih je uplatio, i da se s njegova posjeda uklone gradjevine, kojih više ne treba, ako dokaže, da se bar za pet godina, iza kako je oblast ustanovila, da su radnje dovršene, nije glede vlastitoga mu zemljišta polučila svrha, za kojom se je išlo.[157]

---

[155] § 129.

[156] § 79, 129. Slično član. 47 badenskoga zakona. „Die Ausscheidung einzelner Grundstücke findet auf Verlangen der Genossenschaft statt, wenn die Ausscheidung für die Erreichung der Genossenschaftszwecke ein erhebliches Interesse hat und die ausscheidenden Grundstücke entweder einer benachbarten Genossenschaft füglich einverleibt oder mit einer besonderen Anlage zweckmässig versehen werden können. Die Genossenschaft hat den in Folge der Ausscheidung erwachsenden Kostenaufwand zu tragen".

[157] § 129 osnove, 132 ugar. zakona. Prestaje li dotičnik biti član zadruge? Za to govori osim onoga, što može tražiti, „da se s njegova posjeda uklone gradjevine, kojih više ne treba", okolnost ta, da je uvjet, pod kojim se može neko siliti, da bude član zadruge, načelno to, da i on imade odatle korist. S toga druga prava dopuštaju istup svakomu članu (ne samo onomu, koji je primoran stupio u zadrugu), ako on nema od zadruge očekivane koristi. Tako austrijsko pravo § 64 českoga zakona (povratu uplaćenih prinosa može tražiti kao što i po našoj osnovi samo onaj, koji je primoran stupio u zadrugu); badenski zakon član. 46: „das Ausscheiden einzelner Grundstücke gegen den Willen der Genossenschaft ist nur dann zulässig, wenn das ausscheidende Grundstück die bei der Anlage vorausgesetzte Bewässerung oder Entwässerung nicht erhält oder wenn sonst das Ausscheiden ohne wesentliche Gefährdung der zu verlassenden Genossenschaft geschehen kann". To vrijedi analogno i za zadruge za obranu od vode (čl. 66). Ako je pak zemljište dotičnika nužno za uspješno djelovanje zadruge, onda će si morati zadruga pribaviti to zemljište putem ekspropriјacije. Naprotiv po pruskom zakonu može član zadruge, čije zemljište nema od zadruge nikakove koristi, tražiti samo odpust prinosa za vrijeme, dok nema koristi, ali ostaje član zadruge; tek onda, ako se naknadno pokaže, da mu zemljište trajno štetuje od poduzeća, može tražiti istup iz zadruge, a ova će si morati pribaviti njegovo zemljište, ako ga treba, putem ekspropriјacije (§ 66). — Po našoj dakle osnovi ne može iz zadruge za osušivanje i natapanje tla istupiti protiv volje zadruge onaj, koji je dobrovoljno stupio u zadrugu. No ako dotično poduzeće ne nosi njemu nikakove koristi? Isto tako ne može se istupiti iz zadruge za reguliranje vode

Da unatoč promjeni pojedinih članova ostaje zadruga ista, slijedi iz njezine naravi kao korporacije.

III. Postupak, kojega se valja držati, kad se kani osnovati vodna zadruga, nješto je drugačiji po našoj osnovi, kad se osniva zadruga za reguliranje vode, a drugčije kod osnivanja zadruge za porabu vode. Hoće li se osnovati zadruga za reguliranje vode, onda imadu interesenti prije svega sastaviti glavni izkaz o tom, koliko jutara obsižu interesovani posjedi, za tim glavnu tehničku osnovu, i proračun o trošku reguliranja, te ubavjestivši o svem tom nadležnu oblast sazvati sve interesente u glavnu skupštinu. U toj glavnoj skupštini zadruga će se konstituirati, izabrati predsjednika i članove odbora, sastaviti pravila i ustanoviti, po kojoj tehničkoj osnovi, kojim redom i u kojem roku da se izvedu radnje. Sve zaključke glavne skupštine valja predložiti nadležnoj upravnoj oblasti, zajedno s dokazom, da si je zadruga izabrala predsjednika i odbor, koji imadu dotični podnesak podpisati. Nadležna upravna oblast, čim su joj predložene glavne osnove o regulacijonim radnjama, pobrinut će se za to, da te osnove upoznaju svi interesenti, da uzmognu u odredjenom roku činiti svoje prigovore. Kad mine rok za prigovore, imade nadležna oblast (za 30 dana) izreći odluku o osnovi, zatim tu odluku zajedno s osnovom i ostalim spisima predložiti zemaljskoj vladi, da konačno o njima odluči. Čim se potvrde zadružna pravila, valja zadrugu upisati u vodnu knjigu i jedan primjerak njezinih potvrdjenih pravila pohraniti u arkivu vodne knjige.[158]

Kad se kani osnovati zadruga za porabu vode, onda ne treba onih predhodnih radnja, što se iziskuju kod osnivanja zadruge za reguliranje vode, no s druge strane mora se zadruga za porabu vode držati onih propisa, kojih i svaki drugi, koji želi polučiti koncesiju budi za kakvu porabu vode.[159] Obstoje li

---

niti onaj ne, koji je pod moraš član zadruge. No ako njegovo zemljište ne nalazi očekivane zaštite? Glede svega toga naša je osnova manjkava. Istup pojedinca u sporazumku sa zadrugom? Po pruskom zakonu (§ 59) je dopušten, ali uz dozvolu nadležne oblasti.

[158] § 71—74.

[159] Ti propisi sadržani su u VI. poglavju osnove.

uvjeti, da se može osnovati zadruga za porabu vode,[160] sastat će se interesenti u glavnu skupštinu, u njoj se konstituirati i sastaviti zadružna pravila. Ta pravila valja podnijeti zemaljskoj vladi na potvrdu zajedno s dokazom, da je izabran predsjednik i odbor. Nakon potvrde zadružnih pravila imade se i takova zadruga upisati u vodnu knjigu poput one za reguliranje vode.[161] Što imade zadruga za porabu vode činiti dalje, to normiraju, kako rekosmo, oni propisi, kojih se mora držati i svaki drugi, kada traži koncesiju za stanovitu porabu vode.[162]

Vodna zadruga kao takova eksistira tek od momenta, kad nadležna oblast odobri poduzeće[163] ili zadružna pravila.[164] Naša osnova odredjuje glede zadruge za porabu vode: „Zadruga držati će se konstituiranom, čim zemaljska vlada odobri zadružna pravila, prihvaćena po glavnoj skupštini. Oni, koji bi prije, nego li što se odobre pravila, uredovali u ime zadruge, biti će osobno i solidarno odgovorni.[165] Još više vrijedi to za zadrugu za reguliranje vode, kod koje je ingerencija oblasti još veća, i gdje oblast zajedno s potvrdom pravila odobrava i osnovu poduzeća.[166] Kod postanka vodne zadruge sudjeluje dakle, kako ona kao korporacija javnoga prava služi i obćemu interesu i koristi interesima svojih članova, s jedne strane volja interesenata, a s druge strane obća volja. Negledeć na zadrugu, koja se osniva ureda radi, dakle lih odredbom nadležne oblasti, inače je za osnutak vodne zadruge potrebita privola interesenata, barem većine. No i ovdje odlučna je odluka oblasti, ona je causa efficiens za postanak zadruge, volja interesenata samo je predpostava za postupak oblasti.

---

[160] §§ 127, 128.

[161] §§ 130, 74, 75.

[162] § 153 sl.

[163] Tako po badenskom zakonu čl. 41: „Die sämmtlichen Eigenthümer der durch eine gemeinschaftliche Bewässerungs- oder Entwässerungsanlage zu verbessernden Grundstücke bilden von der Genehmigung des Unternehmens an eine Genossenschaft mit juristischer Persönlichkeit". Austrijski državni zakon § 22: „Die rechtliche Existenz einer Wassergenossenschaft für den öffentlichen und bürgerlichen Verkehr ist durch die Erlangung ihrer Anerkennung von Seite der zuständigen Verwaltungsbehörde bedingt".

[164] Tako po pruskom zakonu.

[165] § 130.

[166] §§ 71, 73.

IV. 1. Organizaciju zadruge, njezino nutarnje ustrojstvo, prava i dužnosti članova, postavljanje i položaj organa zadružnih, sve to uredjuje što neposredno sám zakon, što opet zadružni statut. Čim važnija je dotična javno-pravna korporacija po obći interes, čim više interesovana je država za njezino djelovanje, tim više će trebati, da se pravni odnošaji korporacije urede u samom zakonu potanje, nego to biva kod privatne korporacije, gdje se njezinoj autonomiji i statutu može prepustiti šire polje. S tim u savezu odredjuje kod javno-pravne korporacije često sám zakon, kaki imade biti sadržaj statuta. Tako i naša osnova naročito navodi, što sve imadu sadržavati pravila naših vodnih zadruga. Pored naznake imena i sjedišta zadruge, ter njezine svrhe imade se pravilima odrediti, kako će se birati odbor, kako će biti ustrojen, koji će mu biti djelokrug i kako dugo trajati će njegovo djelovanje; zatim valja urediti saziv i djelokrug glavne skupštine, red i način, kako će razpravljati i stvarati zaključke; nadalje kakovo će pravo glasovanja ići članove i kako će ga oni vršiti. Povrh toga imadu pravila zadruge za porabu vode naznačiti, kako dugo će trajati zadruga, zatim sadržavati oznaku posjeda, što spadaju u zadrugu, eventualno imenik članova, i prinose pojedinih članova troškovima zadruge.[167] Sastav zadružnih pravila spada po našoj osnovi medju pripravne čine, što ih valja obaviti prije onoga akta, koji stvara zadrugu.[168] Sastavlja ih pako glavna skupština, a odobrava zemaljska vlada, isto to vrijedi za promjenu pravila. Osim glavnih zadružnih pravila imade svaka zadruga za obranu od vode najkasnije za 3 mjeseca, iza kako se je konstituirala, izraditi detaljirani statut o tom, što valja činiti, kad zaprijeti pogibelj od vode. I taj statut imade se podnijeti zemaljskoj vladi, da ga odobri.[169]

---

[167] §§ 82, 132. Badenski zakon čl. 42: „Die Genossenschaftssatzungen müssen Bestimmungen enthalten über den Namen, Wohnsitz und die Organe der Genossenschaft, die Rechte und Pflichten der Mitglieder und der Organe der Genossenschaft, über die Einladung zu den Genossenschaftsversammlungen, über die gemeinschaftliche Benützung und Instandhaltung der Anlagen, über das Rechnungswesen und die Aenderung der Satzungen“. Austrijski državni zakon § 22 veli jednostavno: „Jede Wassergenossenschaft muss Statuten haben“. Pobliže onda zemaljski zakoni, n. pr. § 61 českoga zakona: „Společenstvo . . . upravuj stanovami (statuty) práva a povinosti, týkajice se údů podniknuti, zvlaště pak podle jaké míry se náklad rozvrhuje a jaká bude správa“.

[168] Taj akat jest, kako znademo, potvrda pravila. Po njekim zakonima sastav statuta slijedi iza akta osnutka zadruge. Tako po badenskom član. 41. Isto tako kad se osnuje zadruga ureda radi (§ 111 osnove). Ne sastave li pravila sami interesenti, može ih oktroyirati vlada.

Osim onoga, što imadu urediti zadružna pravila, sadržaje naša osnova mnogo propisa, kojima će neposredno sám zakon normirati ustrojstvo zadruge, imenito zadruge za reguliranje vode, položaj njezinih organa i članova zadruge.

2. Organi zadruge jesu predsjednik, odbor i glavna skupština, osim toga imade zadruga za reguliranje vode svoje činovnike. Prava i dužnosti predsjednika i odbora normiraju §§ 84 do 88, 93, 97, 98, 101, 104, 108, 112, a glavne skupštine §§ 87, 89—92, 98, 103, 104, 121, 130, 131, 133, 134 i dr.

Činovnici zadruge za reguliranje vode jesu: ravnatelj, nadinžinir, potrebiti broj odsječnih inžinira, blagajnik, protustavnik i potrebito pomoćno osoblje §§ 95, 96, 97, 111, 120.

3. Svaki član zadruge imade pravo na onu korist, radi koje je član zadruge, pak ako ne dobiva te koristi, može eventualno istupiti iz zadruge.[170] Korist, što je dobiva pojedini član od zajedničkoga poduzeća, načelno je i mjerilo za njegove dužnosti prema zadruzi. Njekoji zakoni, n. pr. pruski jednostavno izriču načelo, da se tereti i pravo glasa zadružnih članova ravnaju po koristi, što je imadu oni od poduzeća; drugi pak zakoni sadržavaju normativne ustanove o tom, kako da se izmjeri korist, po kojoj se imade urediti pravo glasa i visina tereta. Tako medju ostalima bavarski, badenski, austrijski i ugarski zakon, a s njim i naša osnova.

Prinosi, što su ih dužni doprinositi članovi za zadružne svrhe, ustanovljuju se po našoj osnovi prije svega sporazumkom interesenata.[171] Ne mogu li se interesenti sporazumjeti, onda valja na način, što ga ustanovljuju §§ 103—108, izraditi operat o premjeri inundacijonoga područja, kojim se ustanovljuje teritorij, u kojem valja da interesenti doprinose radnjama. Interesentima daje se kod toga prilika, da prigovore i protiv odluke, da se sastavi operat i protiv gotovoga operata. Kad je operat o premjeri inundacijonoga područja konačno ustanovljen, obavlja povjerenstvo, izaslano glavnom skupštinom, klasifikaciju zemljišta u razmjerju, kako ona učestvuju kod poduzeća, i ustanovljuje ključ za prinose. Ključ dakle, po kojem imadu članovi zadruge doprinositi za zadružne svrhe, ustanovljuje se po onom razmjerju zemljišta, u kojem ona učetvuju u zadruzi. To vrijedi i za zadrugu osnovanu za osušivanje tla.[172]

---

[169] § 140,

[170] Vidi gore op. 157.

[171] § 102.

Prinosi, što ih duguje zadrugar za zadružne svrhe, obterećuju njegov posjed tako, da ih ide svojstvo izravnih poreza sa pravom prvenstva i prednost pred svima pače i **uknjiženim tražbinama.**[173] Te prinose može zadruga dati utjerati putem političkoga prisilnoga postupka.[174] U svem tom osobito se pokazuje javno-pravni karakter vodne zadruge i vidi, kako je sama država interesovana o zadaće zadruge.[175]

---

[172] § 126. Analogno bez dvojbe i kod zadruge za natapanje tla; prinose imade ustanoviti statut. I po drugim zakonima ustanovljuju se prinosi u družtvene svrhe prije svega sporazumkom interesenata. Nema li takovoga sporazumka, onda kao mjerilo za one prinose služi po badenskom zakonu površina, kojom učestvuje pojedinac kod poduzeća. No ako koj član imade od poduzeća nerazmjerno veliku ili malenu korist, može se njegov prinos povećati, odnosno umanjiti (čl. 53: „sämmtliche Kosten . . . werden, wenn nicht durch gütliche Vereinbarung . . . . andere Grundsätze als massgebend angenommen und von der zuständigen Behörde genehmigt wurden, nach dem Flächengehalte des zu verbessernden Grundeigenthums ausgeschlagen. Wenn jedoch einzelne Genossen aus dem Unternehmen einen verhältnissmässig weit bedeutenderen Nutzen ziehen, so wird ihr Antheil an den Kosten auf den Antrag anderer Betheiligter erhöht; ebenso wird der Antheil derjenigen, welche nach besonderen Umständen einen verhältnissmässig weit geringeren Nutzen ziehen, auf deren Verlangen entsprechend herabgesetzt. — Sofern zweckmässig sind die Grundstücke behufs der Kostenfestsetzung in Klassen einzutheilen“). Austrijski zakoni odmjeruju prinose kod zadruge za natapanje i osušivanje tla po površini interesovanih zemalja; no ako su koristi tih zemalja znatno različite, postupa se slično, kao što i po badenskom zakonu (§ 66 českoga zakona: . . . držeti se jest povrchnosti, kterou pozemky vysušované aneb zvlažované obsahují, a jestli v užitku, který společníkům podniknutí přináší, patrný rozdíl, buď pravídlem, aby pozemky byly rozvržený na třídy, ježto dle poměru více neb méně přispivají) Kod zadruga pak za obranu od vode služi kao mjerilo korist, što je dobiva pojedinac od poduzeća, ili pak veličina pogibelji, koja se ima ukloniti; ne mogu li se na taj način ustanoviti prinosi, onda valja to učiniti po vrijednosti interesovanih zemalja (§ 67 českoga zakona. Članovi nose troškove . . . podle velkosti užitku, který im stavba přináši, aneb podle nebezpečenství, které se od nich odvracuje, aneb . . . . podle toho, jakou cenu nemovitosti a zřízeni vodní maji). Slično bavarski zakon. Po pruskom i saksonskom služi kao mjerilo za prinose korist, što je dobiva pojedinac od zadruge.

Što se tiče prava glasa, ravna se po našoj osnovi i to pravo „po onom razmjerju, po kojem pojedinac učestvuje u zadruzi“. S toga valja u zadružnim pravilima ustanoviti, koja najmanja mjera učestvovanja daje po jedan glas. No da i oni članovi, koji nemaju niti te najmanje mjere, koji dakle ne bi imali glasa, uzmognu uplivati na zadružne poslove, odredjuje se, da se takovi članovi mogu složiti u skupine, te će po svojem punomoćniku ili punomoćnicima imati toliko glasova, koliko je glasovnih jedinica sadržano u prinosbenom razmjeru, koji ih zapada. S druge opet strane, da se izključi prevaga pojedinca, koja bi mogla onemogućiti zadružni život, odredjuje se, da nijedan zadrugar ne može imati više od polovice svih glasova zadruge.[176]

V. U pravne odnošaje s trećim osobama može stupiti zadruga kao što i svaka privatna korporacija po pravnim poslovima, što ih utanači po svojem odboru, i odakle nastaju za nju prava i obveze.[177] Za obveze zadruge jamči njezina imovina. Nego na materijal i spreme, potrebite za uzdržavanje gradjevina ili obranu, zatim na pričuvnu zakladu za obranu od vode, ne može se udariti ovrhom. Ako s toga ne bi bilo pokrića za tražbinu, koju bi valjalo utjerati ovrhom, neće se naravno zadružni vjerovnik moći neposredno držati imovine zadrugara, već prinosima članova imat će se pokriti manjak.[178] Prema oblastima i prema trećim osobama zastupa zadrugu njezin predsjednik ili član, što ga je za to odabrao odbor.[179]

---

[173] § 119. I po drugim zakonima imadu ti prinosi karakter realnih tereta, što prelaze na svakoga stečnika dotičnoga zemljišta. Austrijski državni zakon § 13: „Wer ein in den genossenschaftlichen Verband einbezogenes Grundstück erwirbt, wird Mitglied der Genossenschaft und ist zu den aus diesem Verhältniss entspringenden Leistungen verpflichtet. Diese Verpflichtung ist eine Grundlast, hat bis zum Betrage dreijähriger Rückstände den Vorrang vor anderen Reallasten unmittelbar nach den landesfürstlichen Steuern und öffentlichen Abgaben . . .“ Pruski zakon (§ 52) uzporedjuje te prinose s „občim javnim teretima“, ter im pripadaju sve prednosti tih tereta. Po badenskom zakonu čl. 56: „Für die Beiträge zu den Kosten . . . hat die Genossenschaft ein gesetzliches Unterpfandsrecht an den einzelnen betheiligten Grundstücken.

[174] § 120. Tako i po drugim zakonima.

[175] Rosin, cit. § 12 III.

[176] § 83. Slično badenski zakon čl. 44.

[177] § 87. Za sklapanje zajma treba ovlast glavne skupštine.

No izmedju vodne zadruge i trećih osoba postoje i takovi pravni odnošaji, koji se ne osnivaju slobodnom voljom stranaka, već samim zakonom. Sám zakon daje zadruzi stanovita prava prema trećim osobama, tako n. pr. obvezuje i nečlanove, da plaćaju stanoviti prinos za pokriće zadružnih troškova. § 109 naše osnove odredjuje: „Vlastnici prijekopa, sgrada, kružnih nasipa, cesta i željeznica, zaštićenih zadružnimi nasipi i drugimi radnjami za reguliranje vode, dužni su doprinositi troškovom zadruge u razmjerju prema tomu, koliko bi jih više stajalo uzdržavanje odnosno osjeguravanje vlastitih jur gradjevina, da nisu izvedene zaštitne gradnje“.

Nadalje u slučaju nužde, kad zaprieti pogibelj od poplave, dužno je pučanstvo u inundacijonom področju i susjednih obćina, da pruži pomoć voznom stokom, ručnim radnjama i materijalom.[180]

Zadruga imade takodjer pravo na eksproprijaciju, u koliko je ona nužna za uspješnu porabu vode i obranu od nje.[181]

Treće osobe imadu nadalje napram zadruzi stanovita prava, osim onih, što ih stiču pravnim poslovima. Tako n. pr. pravo, da budu primljene u zadrugu.[182]

VI. Kako je za zadaću i djelovanje vodne zadruge interesovana i država, pripadaju ovoj prema zadruzi dosta obsežna prava, koja ograničuju njezinu zadružnu autonomiju. Poglavito pravo države jest njezin nadzor, sličan s nadzorom nad obćinama, kako mnogi zakoni izrično naglasuju.[183] Glavna je svrha tomu nadzoru briga oko toga, da bude djelovanje zadruge u skladu sa zakonom i statutom, i na to njekoji zakoni ograničuju nadzor države.[184] Naša osnova (§ 115) odredjuje glede zadruge za reguliranje vode i osušivanje tla: „Zemaljska vlada motri po svojih povjerenicih djelovanje zadruga, ter bdije nad tim, da zadruge djeluju po ustanovah zakona, po svojih pravilih i po zaključcih glavne skupštine.

---

[178] § 118.

[179] § 86.

[180] § 143, 145. Vidi gore iza op. 127.

[181] Vidi § 3 II. ove rasprave.

[182] Vidi napred op. 151.

[183] N. pr. pruski § 49: „Die öffentliche Genossenschaft ist der Aufsicht des Staates unterworfen. Die Aufsicht ist darauf beschränkt, dass die Angelegenheiten der Genossenschaft in Uebereinstimmung mit dem Statut und

S toga valja vladinoga povjerenika pozivati svim sjednicam odbora i glavnoj skupštini. U tih sjednicah ide povjerenika rieč, te je on vlastan proti zaključkom uteći se za 14 dana zemalj. vladi, ako drži, da se timi zaključci podpuno neobezbiedjuju zaštitne gradjevine“.

Zemaljska vlada daje izpitivati obranbene nasipe i ostale zadružne gradjevine kad god uztreba, a svake godine najmanje po dva puta, te je zadruga za taj državni nadzor dužna plaćati zemaljskoj blagajni godišnji paušal od 3 forinta po kilometru nasipa.[185]

Nadalje, da znade oblast, što se radi, odredjuje se, da sve važnije dogodjaje i zaključke valja prijaviti nadležnoj oblasti: tako članove odbora,[186] zapisnike o glavnoj skupštini i odborskim sjednicama,[187] razvrgnuće zadruge,[188] zaključke o promjeni pravila, o razvrgnuću zadruge, o proračunu i sklapanju zajmova — sve te zaključke treba da potvrdi zemaljska vlada, da budu valjani.[189]

Kao što kod općina tako i kod mnogih drugih korporacija javnoga prava, koje moraju za svoje kućanstvo imati ustanovljeni proračun, može zemaljska vlada ureda radi dati uvrstiti u

---

mit den Gesetzen verwaltet werden. Innerhalb dieses Umfanges wird sie mit den Befugnissen gehandhabt, welche gesetzlich den Aufsichtsbehörden der Gemeinden zustehen“.

[184] Tako spomenuti pruski (op. 183). Mnogo obćenitije govori zakon badenski čl. 50: „Soweit die Wahrung des öffentlichen Interesses . . . . . in Frage steht“.

[185] § 124.

[186] § 85.

[187] § 98.

[188] § 100.

[189] §§ 92, 121.

proračun stanoviti iznos, potrebit za svrhe korporacije. Po našoj osnovi: „Ako bud s obzirom na jedinstvenu regulaciju koje rijeke i osušivanje, stojeće s njom u savezu, bud s obzira na potrebe uprave i sjegurnosti u javnu interesu tręba, da se podržavaju zaštitne gradnje koje zadruge, vlastna je zemalj. vlada odrediti ureda radi, da se uvrsti u proračun zadruge iznos, potrebit za uzdržavanje i nadziranje zadružnih zaštitnih gradjevina, te da se iznos razporeže na zadružne članove.

Proti takovoj odredbi moći će zadruga za 14 dana, računajuć od dana dostave, podići svoje prigovore kod zemalj. vlade. Ali ako zem. vlada unatoč tim prigovorom nepromjeni svoje odredbe, dužna ju je zadruga odmah izvesti“.[190]

Osobito važno sredstvo, što ga imade nadzorna oblast, jest njezino pravo, po kojem može u slučaju, kad organi zadruge ne vrše svoje zadaće, sama dati obaviti čine i radnje, što bi ih imali inače obaviti zadružni organi. Tako kad se u smislu § 81 osnove ustroji koja zadruga s nova ili stvori uređa radi, pak ako ona ne ustanovi svojih pravila, ne izabere odbora ili ne započme svoje djelatnosti u odredjenom roku, imenovat će zemalj. vlada zadružne činovnike; ona će nadalje sastaviti povjerenstvo od većih posjednika inundacijonoga područja i zastupnika interesovanih obćina za to, da izjavljuje svoje mnijenje o zadružnim poslovima. Poslovnik toga povjerenstva ustanovljuje zem. vlada.[191] „Ako zadruga, koju treba uzdržavati u javnom interesu, ne izpuni svojih obveza, ili ako se po nalogu zem. vlade neprihvati radnjah, što jih je vladin povjerenik, izvidivši sve na licu mjesta, označio potrebitimi, ili ako jih zadruga nedovrši onako brzo kako bi trebalo, moći će zem. vlada ureći prekluzivni rok, u kom valja zadruzi izpuniti svoje obveze, te izvesti radnje, što jih je vladin povjerenik označio potrebitimi.

Neizpuni li zadruga ni u prekluzivnom tom roku svojih obveza, to će se zem. vlada pobrinuti, da se radnje o trošku zadruge izvedu i uzdržavaju. Podjedno biti će vlada vlastna razporezati potrebite za to iznose na interesente, čim se započme izvadjanje i to, ako se nebi dalo drugčije, t. j. ako još nebi bio ustanovljen prinosni ključ, provizorno u razmjerju prama zemljarini, koja se plaća od zemljišta u innudacijonom području.

---

[190] § 112.

[191] § 111 osnove.

Kad se ustanovi prinosni ključ, rektificirati će se po njem i izravnati prinosi ovako ubrani“.[192]

Vrijedi li ono, što dosele navedosmo, samo za zadruge, koje treba uzdržavati u javnom interesu,[193] odredjuje § 122 osnove glede zadruga za reguliranje i osušivanje tla u obće: „Uzme li djelovanje zadruge zapinjati, neizpunjuje li ona unatoč ponovnim opomenam bitnih svojih dužnosti, označenih joj pravili, ili nastanu li financijalne neprilike, izaslati će zem. vlada vladinoga povjerenika, da upravlja zadružnimi poslovi.

Vladin povjerenik vrši, osim slučajeva nabrojenih pod točkami 1, 7 i 9 § 91, prava glavne skupštine i odbora te obavlja njihove poslove.

Povjereniku pridieliti će zem. vlada povjerenstvo sastavljeno od članova zadruge, da mu podaje mnijenja.

Djelovanje povjerenika trajati će najviše dvie godine.

Čim mine taj rok, ili ako je povjerenik izabran na kraće vrieme, sazvati će on glavnu skupštinu, da konstituira odbor, te će ovomu predati poslove zadružne, da njimi upravlja.

No djelovanje povjerenika moći će se produljiti i na dalnje dvie godine, ako bi to zem. vlada s važnih razloga držala potrebitim, ili ako bi to zatražili sami interesenti. U odnosnoj naredbi valja tad u svakom slučaju naročito naznačiti, dokle će opet trajati djelovanje povjerenika“.

Zemaljska vlada može odrediti saziv glavne skupštine, ako organ, ovlašten na saziv, ne sazove glavne skupštine za osam dana, kako je to zatražila jedna trećina članova.[194]

VII. Prestanak zadruge. 1. Javno-pravni karakter vodne zadruge pokazuje se jasno i kod njezinoga prestanka. Dočim privatnu korporaciju mogu načelno dokinuti članovi svojim sporazumkom, ograničuje i u tom pogledu autonomiju zadruge volja države, jer je i ona, kako više puta naglasismo, interesovana za obstanak zadruge.

---

[192] § 113.
[193] § 114.
[194] §§ 90, 133.

a) Može doduše prestanak vodne zadruge zaključiti glavna skupština, ali za taj zaključak ne samo što sám zakon traži kvalifikovanu većinu, na ime $^2/_3$ svih interesenata,[195] nego mu treba i potvrda zemaljske vlade.[196] Zemaljska vlada ne će odobriti toga zaključka ne samo onda, kad nije on zakonito stvoren, ili kad nije zadruga izpunila svojih obveza prema trećim osobama, već ona može učiniti to i onda, kada drži, da u javnom interesu treba dalji obstanak zadruge za obranu od vode.[197] Odobri li zemaljska vlada razvrgnuće zadruge, imade to odbor javiti nadležnoj oblasti, da ona razvrgnuće upiše u vodnu knjigu.

b) Zadruga može prestati i tako, da se spoji s kojom drugom zadrugom, no i taj spoj valja da odobri zem. vlada[198] i nadležna oblast da ga upiše u vodnu knjigu[199]

c) Zadruga za porabu vode, za koju treba, kako znademo, ustanoviti u statutu, kako dugo će trajati, prestaje, kad mine vrijeme, za koje se je zadruga konstituirala.[200]

d) Ne samo, što zaključak o razvrgnuću i spoju zadruge treba potvrdu zemaljske vlade, nego zemaljska vlada može sama odrediti razvrgnuće zadruge za porabu vode, ako se zadruga, nakon što su joj odobrena pravila, nije u odredjenom roku prihvatila svojih posala ili ako ih svojom krivnjom ne nastavi tečajem dvijuh godina.[201]

---

[195] § 91. Tako i zakon bavarski čl. 9, badenski čl. 49, 57 više od $^2/_3$ interesovane površine. Kvalifikovanu većinu može tražiti zakon i za razilazak privatne korporacije, no tražit će to pravilno u interesu samih članova, kod javnopravne pak korporacije radi interesa države za obstanak korporacije.

[196] §§ 92, 135 točka 2. Tako i po pruskom § 62. Po austrijskom § 24 ne treba potvrde. „Die Auflösung der Genossenschaft kann nach Erfüllung ihrer Verbindlichkeiten gegen dritte Personen durch absolute Stimmenmehrheit erfolgen".

[197] § 99 druga polovica točka 1—3.

[198] §§ 99, 135.

[199] § 123 točka 4.

[200] § 135 točka 1.

[201] § 137. Slično zakon pruski § 61, bavarski čl. 42, badenski čl. 48.

2. Imovina razvrgnute zadruge, koja preostane nakon što su namireni dugovi, upotrebljuje se prije svega onako, kako to s privolom zemaljske vlade odredjuju zadružna pravila ili zaključak glavne skupštine; nema li takove odredbe, onda se dijeli preostala imovina medju članove razmjerno prema njihovim prinosima.[202] U slučaju, kad se sjedine dvije ili više zadruga, valja imovinom zadruge, koja se spaja s drugom, upravljati napose dotle, dok se ne namire ili ne osiguraju zajmovi zadruge i ostale tražbine, što su ih prijavili vjerovnici za šest mjeseci, iza kako je sjedinjenje uneseno u vodnu knjigu. Tereti iz prošloga doba te troškovi potrebni, da si izgrade gradnje za regulaciju do dimensija jednako sigurnih, opterećuju članove zadruge tako, kao da se sjedinjenje još nije ni zbilo.[203]

---

[202] §§ 101, 136. Znak, da država nije nakon razvrgnuća zadruge interesovana o to, da se ispuni zadružna svrha, u kojem slučaju imala bi se imovina uzčuvati za dosadanju svrhu. Imade li država onaj interes, ne će po našoj osnovi dopustiti razvrgnuća.

[203] § 123. Odatle se vidi, da je to pretežito administrativni spoj.

◆

Krivnja i kazna.[1]

„Kriv“ u smislu kaznenog zakona jest onaj, koji nešto učini, što je zakonom zabranjeno ili nešto propusti učiniti, što bi prema osobitim propisom bio morao učiniti. Krivca zakon kazni, a kazna imade biti u razmjerju sa krivnjom. Sudac imade dakle ponajprije ustanoviti, da li je dotična osoba, koja se okrivljuje, zaista „kriva“, pa ako jest, nametnuti joj kaznu, koja je u razmjerju sa ustanovljenom krivnjom.

I. Krivnja predpostavlja u čovjeka slobodnu volju, t. j. da nije bio prisiljen počiniti djelo, koje je zakonom zabranjeno, i samo tko je djelo počinio slobodnom voljom, može biti „kriv“. Kazneni zakoni, a prema tomu i sudbena praksa, medjutim se dovoljno ne obaziru na ovaj bitni uvjet za krivnju. Izim u zakonu nabrojenih slučajeva, n. pr. fizičke sile, nuždne obrane, itd., koji izključuju ubrojivost i kažnjivost čina, imade često puta mnogo drugih raznolikih razloga i činjenica, koje tako uplivaju na čovjeka, da je jedva moći pravom uztvrditi, da je ovo ili ono učinio „voljom“.

Takovih razloga nalazimo u čovjeka već tako rekav od poroda njegovog; jer već od poroda nisu svi ljudi po naravi jednaki. Jedni su najme u svem nagliji, osjetljivi i razdražljivi, kao t. zv. sangvinici; dočim su drugi mirnije ćudi, te misle više i na posljedice svojih čina, kao što su flegmatici, pa premda se neće nitko naći, koji će tvrditi, da je sangvinik kriv, što je sangvinik ili da je zasluga flegmatika, što je flegmatik, ipak se sudci ne obaziru na to, da je n. pr. sangvinik u svojih činih manje slobodan, nego flegmatik. Sudbena praksa daje dosta primjera, gdje je posve neznatan razlog bio povodom zločina, a to samo zato, što je zločinac bio čovjek žestokog temperamenta. Ima ljudi tako osjetljivih, koji će u svojoj razdraženosti i nepromišljenosti svašta počiniti i težko ogriešiti se o zakon; dočim će drugi u istih prilikah ostati mirni, kao da ih se stvar ništa ne tiče.

---

[1] Priobćujemo ovu raspravicu, premda su se neke tvrdnje morale potanje obrazložiti. Ured.

Drugo je odgoj, koji je od zamašnog upliva na čovjeka, njegova djela i cio njegov život. Jedni stradaju, jer nisu nikoga imali, da se stara za njihov odgoj; a kod drugih nije opet odgoj bio udešen prema njihovom temperamentu, pa je s toga promašio svoj cilj. A i opet sigurno neće nitko tvrditi, da je ovaj ili onaj kriv, što je zlo odgojen! Nalazimo na žalost dosta primjera, da su zločinci kao takovi već odgojeni, da su n. pr. roditelji svoju djecu učili krasti, tako, da im je kradja postala navadom ili bar jedinim izvorom uzdržavanja. Takovi nesretnici nisu krivi, što su zlim putem pošli, s toga ih ne valja kazniti zatvorom, nego ih smjestiti u popravionicu, da se poprave i tako uzdrže družtvu ljudskomu kao vredni i čestiti članovi.

Uzmimo čovjeka, koji je već od naravi svoje nagao, kojemu odmah zakipi krv kod najmanjeg povoda, uzmimo k tomu, da je nikako ili nedostatno odgojen: da li takov čovjek radi slobodnom voljom, je li on „kriv“, ako počini djelo, zabranjeno kaz. zakonom? Ja tvrdim, da je volja u takovog čovjeka vrlo ograničena ili je pače ni ne ima, a onda nije ni „kriv“ djelu, što ga je počinio.

Zanemaren odgoj vrlo je važan, kada se ustanovljuje krivnja, a prema tomu i pri odmjerenju kazne. Na čovjeka neobrazovana upliva vanjski sviet mnogo jače u pogledu čina njegovih, pa s toga je on daleko odvisniji od spoljašnjega svieta, nego li čovjek obrazovan, koji se je više ili manje emancipirao od vanjskih upliva. Krivnja počinitelja zabranjena djela bit će prema tomu tim eklatantnija, čim je inteligentniji i zreliji počinitelj, jer je u njega i slobodnija volja, on si je više svjestan svojih čina, nego drugi.

Naš kaz. zak. od g. 1852 u § 2 sl. g) veli, da nije kriv, koji je djelo počinio usljed neodoljive sile; nu rieči „neodoljiva sila“ često se ili krivo ili bar različito tumače. Nije mi poznat slučaj, da je sud riešio obtuženika od obtužbe kradje, jer je krao od gladi; a ipak je takav obtuženik radio usljed neodoljive sile. Osnova hrvat. kaz. zak. od god. 1879, izradjena po g. dru. M. Derenčinu, sadržaje glede ovoga pitanja u § 19 sliedeću daleko napredniju i pravedniju ustanovu: „Djelo nije kažnjivo, ako ga je tko počinio od nevolje, da se spasi od pogibelji na drugi način neuklonive, koja prieti životu njegovu", itd.

Nuždna obrana izključuje kažnjivost; ali naš zakon ne poznaje nuždne obrane napram drž. vlasti, a to nije pravedno, jer svakomu treba da je slobodno odbiti nepravednu silu silom, pa ma ta sila došla i od državne vlasti. Tko se nalazi u nuždnoj obrani, taj ne samo da je na djelo izazvan, nego je upravo primoran već po svojstvih, svakomu čovjeku prirodjenih, da ga izvede, t. j. da se brani, pa makar u toj obrani i počinio čin, radi kojeg bi u redovitih okolnostih morao odgovarati pred kaznenim sudom.

Suviše je skoro spominjati, da je slobodna volja u nedoraslog čovjeka ograničena ili je ni ne ima, pa s toga i naš kaz. zakon u §§ 2 sl. d) i 237 ustanovljuje, da nisu kažnjivi (po kaz. zak.) čini osoba, koje još nisu navršile 10. godinu, dočim se čini osoba od nastupljene 11. godine do navršene 14. godine, koji se radi nedoraslosti neubrajaju kao zločinstvo, kazne kao prekršaji. Osnova pako hrvat. kaz. zak. od g. 1879 ide i ovdje dalje i naprednije, u § 23 odredjuje ona, da se djelo, koje tko počini, ne navršiv 12. godine života, ne može kazneno-pravno progoniti; a po § 24 osnove ni onaj, koji je počinio kažnjivo djelo, prevaliv 12., nu ne navršiv 16. godine dobe, ako nije dozrio do spoznanja kaznjivosti počinjenog djela. Ove ustanove posve su opravdane, jer kad odrasao čovjek može biti tako zanemarenog odgoja, da ne može nikako ili težko upoznati kažnjivost djela, koje je počinio, još lasnije to može biti kod djeteta, u obće čovjeka, koji još nije fizički ili duševno razvijen.

Iz svega navedenoga sliedi, da će sudac samo onda moći točno ustanoviti krivnju koje osobe, ako prouči narav, odgoj i intelektualne sposobnosti njene, a nije dovoljno, da se ustanoviv objektivni učin samo iztražuje, je li počinila djelo, s kojeg se obtužuje ili ne. U tom pogledu bila je kod nas dobra inštitucija prisežnika kod razprava o prekršajih;[2] gdje sudi samo jedan sudac, koji niti može, niti mu dopušta vrieme, da potanko izpita sve uzroke, koji su bili povodom počinjenog prekršaja. Prisežnici su obično bolje poznavali tuženika, narav i život njegov, nego sudac.

---

[2] Već smo zabilježili više izjava iz krugova sudačkih, koje žale dokinuće ove institucije, koju uvadja u Bosnoj novi kaz. post. — Mi smo i onda, kao što smo i sada proti ukinuću, a s vremenom pristat će i drugi uz nas. Ured.

Razlozi, koji čovjeka navedu na zločin, svakovrstni vanjski uplivi, kojim se čovjek mnogo puta ne može oteti, u obće su tako različiti, da ih nije moći sve nabrojiti; ali se imadu od slučaja do slučaja iztražiti i proučiti.

Ja s toga tvrdim, da mnogi i mnogi nije kriv djelu, koje je počinio, i radi kojega je možda sudjen, jer ga nije počinio slobodnom voljom.

II. Pošto je dokazana krivnja, ima se odmjeriti primjerena kazna. Kriv je nazor nekih sudaca, da valja strogošću odvratiti sviet od zločina. Teorija zastrašenja davno je zabačena. Krivca (zločinca) valja popraviti u njegovom i u obćem interesu, a kazniti samo u toliko, da mu se deklarira, da je zlo počinio i tim načinom odvrati ga od zločina. Svrha kazne je, da se zaštiti javni interes, a ne da kazna bude osjetljiva i težka. S toga vidimo, da su u obće kazne, ustanovljene na pojedina kažnjiva djela u novijih zakonicih blaže, nego u starijih, dočim će se smrtna kazna s vremenom posvuda dokinuti.

Da se uzmogne postići prava svrha kazne, morale bi se podići uredjene kaznione i popravionice, u koje bi se imali smjestiti zločinci i u obće prekršitelji zakona. Kod nas je u tom pogledu žalibože dosta slabo poskrbljeno, jer jedino veći zločinci dolaze u kaznionu, uredjenu po modernom sustavu, n. pr. lepoglavsku kaznionu, gdje zaista imadu prilike. da se poprave, koristan posao izuče, te tako da postanu valjani ljudi, dočim manji zločinci dolaze u razne manje uze, iz kojih uslied obćenja sa raznimi drugimi kažnjenici često izadju gori, nego su prije bili.

Kod odmjerenja kazne imade se uviek gledati na motiv, koji je bio povodom zločinu. Zločini, koji se počine u afektu, imadu se blažije kazniti, nego oni, kod kojih treba zrelijeg promišljanja, n. pr. s jedne strane težka tjelesna ozleda, ubojstvo, itd., a s druge prevara, kradja, itd. Tu okolnost uvažuje osnova kaz. zak. od g. 1879 osobito u § 255, gdje veli: „Tko uzkipiv gnjevom s mjesta usmrti osobu, koja je njega ili rodbinu mu uzazvala, težko uvriedila ili zlostavila, kriv je prestupka ubojstva i kazni se uzom ne izpod 6 mjeseci". I uvriede poštenja obično se počine u afektu, za to § 234 pomenute osnove ustanovljuje, da sud može, ako se stranke u žestini svadje zamjenito pogrde, po okolnostih osloboditi kazne sve ili koju izmed njih.

Politički zločini, kao i takovi kažnjivi čini, glede kojih ne može svatko već po naravi djela i po svojih osobnih svojstvih znati, da su kažnjivi, imali bi se blažije kazniti.

Inteligentniji zločinci su obično pogibeljniji po javni poredak, jer su prefriganiji i lakše se otimlju kazni, s toga im valja nametnuti takvu kaznu, usljed koje im se za što dulje vrieme onemogućuje izvadjanje kažnjivih djela.

Prekršaji, kojimi se javni poredak, obći interes nikako, a prava pojedinca znatno ne vriedjaju, imali bi se kazniti samo na zahtjev povriedjenoga.

U obće, gdje nije nuždno, gdje to ne zahtieva niti javni interes, niti uvriedjeni (oštečeni), neka se ne kazni, a da državna vlast bude što riedje primorana kazniti, neka postavi dovoljno sposobnih organa, kojim je zadaća zločinom prevenirati; gdje je valjana policija, treba manje kaznenih sudaca. *Št.*

◆

Osnova novele k austr. kaznenom postupniku.

Priobćuje dr. Jos. Šilović.

Pošto je naš kazneni postupnik od 17. svibnja 1875 skroz recipiran iz austrijskog kaznenog postupnika od 23. svibnja 1873, zanimati će čitatelje „Mjesečnika“, koje ustanove postupnika kane se preko u Cislitavi preinačiti, kako se one preinačiti kane, i zašto, te nebi li shodno i koristno bilo, da se slične promjene i kod nas provedu; ili je možda bolje, da ostanemo kod postojećega. Zato ćemo u kratko spomenuti bitni sadržaj preinaka, koje sadržaje novela i razloge, koji su vladu kod predloga tih preinakah vodili, u koliko su navedeni u obrazloženju k osnovi, te ćemo onda viditi, da li ti razlozi vriede i za nas.

Prva se preinaka tiče § 39 austr. kp., koji je identičan sa § 40 hrv. k. p. Postojeći § 39 ima medju ostalim ustanovu:

„Nego i pravnici, izpitani za sudstvo, odvjetničtvo ili bilježničtvo, pa tako i svi doktori prava, koji su članovi učiteljskoga tiela na fakultetu pravoslovnom, uvrstiti se imadu, kad uzprose, u listinu branitelja, osim ako ima razloga, s bog kojih se po zakonu ima tko izključiti od sudstva, odvjetničtva ili bilježničtva Tko bude mislio, da mu je krivica učinjena tim, što je izključen iz ovakove listine, može pritužbu podnieti ministru pravosudja“.

Mjesto „osim ako ima razloga, s bog kojih se po zakonu ima tko izključiti od sudstva, odvjetničtva ili bilježničtva“ stoji u noveli „osim ako njihovom uvrštenju na putu stoje ozbiljne dvojbe“. Pritužba se podnosi, mjesto na ministra pravosudja, na vrhovno i kasaciono sudište u Beču.

Nove su sliedeće ustanove: „Onaj, koji je već unešen u listinu, ima se iz nje brisati, čim nastanu okolnosti, koje bi ga od unosa izključile bile.

Kao branitelji na razpravi kod kasacionog sudišta mogu fungirati samo odvjetnici, koji zaista izvršuju odvjetničtvo i doktori prava, koji su članovi učiteljskoga tiela na fakultetu pravoslovnom.

Tako dugo dok je stanovitim osobam zabranjeno karnostnom odredbom vršenje njihove službene djelatnosti, nemogu fungirati kao branitelji“.

U obrazloženju se kaže, da se ustanova § 39, kojom je dozvoljen unos u listinu branitelja ostalim osobam, osim odvjetnikom, u koliko nepostoje razlozi, koji ih po zakonu izključuju od sudstva, odvjetničtva ili bilježničtva, nije pokazala shodnom, jer su zakonski zahtjevi za pojedina ova zvanja različiti, usljed toga se može i dozvola unosa, osobito obzirom na pouzdanost, na razni način prosudjivati, prema tomu da li traži molitelj unos na temelju zakona o sudstvu, o odvjetničtvu ili o bilježničtvu. Pošto je izvršba ovoga zakona vodila do nepodobština, tumačio se je zakon tako, da se neima unos niti onda dozvoliti, kada neodvisno od zvaničnog položaja moliteljeva, na temelju kojega od različitih, navedenih zakona molitelj neima svih zakonitih uvjeta. Ovo se tumačenje ali neda u sklad dovesti sa riečmi ustanove § 39 kp.

Usljed toga pokazala se je promjena ove ustanove bez sumnje shodnom. Pošto je pako težko postaviti jednake zahtjeve za sve molitelje bez obzira na njihov zvanični položaj, najbolje je, da prizivno sudište odlučuje o tom, da li su sposobne za unos u listinu branitelja osobe navedene u § 39 kp., u koliko nisu odvjetnici, koji se u istinu bave odvjetničtvom, te se kao takovi obligatorno upisati imadu; unos imao bi se samo onda uzkratiti, ako mu ozbiljne dvojbe na putu stoje.

Obzirom na predloženu promjenu predlaže se nadalje, da se pritužba proti uzkraćenom unosu u listinu branitelja ima podnašati na vrhovno i kasaciono sudište u Beču. Konačno je u osnovu uzeta ustanova, da kod kasacionih razprava mogu kao branitelji fungirati samo odvjetnici i učitelji pravo- i državoslovnoga fakulteta, koja ustanova je opravdana važnošću slučajeva, koji se ondje riešavaju.

Nama se čini promjena, koja se tiče unosa u listinu branitelja osoba, koje nisu odvjetnici, reformatio in pejus, jer postojeći zakon precizno ustanovljuje, koje uvjete te osobe imati moraju ako hoće da budu uvrštene; a kad su te uvjete izpunile, nemože im se uvrštenje uzkratiti. Po noveli nasuprot može prizivni sud uzkratiti uvrštenje u listinu branitelja svakomu, osim odvjetnika, ako njegovom uvrštenju ozbiljne dvojbe na putu stoje. Ovaj izraz „ozbiljne dvojbe“ tako je pruživ i neizvjestan, da je njime podpuno ostavljeno rasudi prizivnoga suda, koga će uvrstiti, a koga neće; svi su mu kandidati braniteljstva na milost i nemilost predani, a to tim više, što u osnovi ni spomena nema o tom, na što se te ozbiljne dvojbe odnositi imadu, da li na znanstvenu kvalifikaciju moliteljevu, da li na njegovu praktičnu sposobnost i upotrebljivost, da li na njegovu javnu djelatnost, da li na njegov privatan život, itd. Obrazloženje, kako smo vidili, dosta nejasno i obćenito opravdava ovu promjenu veleć, da je njegova izvršba vodila do nepodobština, jer da su zahtjevi za razna ova zvanja različiti, pak da se može i dozvola uslova, osobito obzirom na pouzdanost, na razni način prosudjivati.

Koje su konkretne činjenice austr. ministarstvo pravosudja prisilile, da je predložilo ovu promjenu, nama nije poznato, jer se u obrazloženju nenavode; ali kod nas, koliko je nama poznato, nije izvršba ovoga zakona vodila do nepodobština, niti su jedni kandidati unosa manje pouzdani od drugih, premda im je kvalifikacija razna, pak uslјed toga držimo, da nije nuždno, da se ova zakonska ustanova promjeni, a najmanje na onakav način, kako se to u Cislitavi učiniti kani.

Ako se je već htjelo ograničiti uvrštenje u listinu branitelja, bilo bi bolje, da su se ta ograničenja točno precizirala u zakonu, pak bi i molitelji i prizivni sud znali, čega im se je držati.

Logična konsekvencija ove preinake jest sliedeća: da se pritužba, mjesto na ministra pravosudja, podnosi na vrhovno i kasaciono sudište u Beču, jer se predmnjevati mora, da će vrhovni sud objektivnije prosudjivati te ozbiljne dvojbe, nego li administrativna oblast.

Nama se nečini opravdanom niti predložena preinaka, da kao branitelji na razpravi kod kasacionog sudišta mogu fungirati samo odvjetnici i članovi juridičkoga fakulteta. U obrazloženju opravdava se ova preinaka važnošću stvari, koje se kod kasacionog sudišta konačno riešavaju. Neima dvojbe, da se kod kasacionog sudišta konačno riešavaju veoma važni kazneni predmeti; ali nemože biti dvojbe ni o tom, da to biva veoma često i kod suda prve molbe. Položaj branitelja kod suda prve molbe je isto tako važan, ako ne još važniji i odlučniji, nego li kod kasacionog suda, jer ondje on može veoma mnogo koristiti svom branjeniku, iztičuć sve one faktične okolnosti, koje na njegovu obranu služe, dočim kasacioni sud mora za podlogu svojoj riešitbi uzeti one stvari, koje je sud prve molbe uglavio (§ 288 st. 3 austr. kp., § 284 st. 3 hrv. kp.). S toga će lakše izpuniti zadaću branitelja kod kasacionog suda mlad pravnik, koji je teoretički naobražen, ako i neima velikog izkustva, jer ondje neima nego da obrazloži i utvrdi žalbu ništovnu; dočim se za točno i savjestno izpunjenje zadaće branitelja kod suda prve molbe, gdje se radi o konačnoj uglavi faktičnih činjenica, zahtjeva mnogo i teoretičkog znanja i praktičkog izkustva. Konačno nemože nitko poreći, da će bolje i uspješnije izpuniti zadaću branitelja kod jednog i drugog suda mlad pravnik, koji se intenzivno bavi kaznenim pravom, nego li stari odvjetnik, koji je već odavna napustio kazneno-pravno polje, te se bavi lih privatnim pravom.

Dalnja najvažnija preinaka, koja i nas zanima, tiče se §§ 229, 230, 231 i 456 austr. k. p. (§§ 220, 221, 222 i 403 hrv. kp.), koji govore o javnosti glavne razprave.

Po postojećem zakonu (§ 229 austr. i § 220 hrvat. kp.) može se javnost oduzeti glavnoj razpravi jedino s razloga ćudorednosti ili javnoga poredka.

Novela predlaže sliedeći dodatak: „Proti osobam, koje nisu navršile osamnajste godine života, može se glavna razprava provesti izključenjem javnosti. Javnost imade se glavnoj razpravi oduzeti kod obtužbe radi globljenja, ako se kažnjivi čin proteže na stvari iz privatnoga i obiteljskoga života, i kod privatnih tužba, ako tužitelj i tuženi sporazumno zahtievaju izključenje javnosti. Sud može s važnih razloga zaključiti izključenje javnosti i onda, kada to stranke nepredlože“.

Po postojećem zakonu (§ 230 austr. i § 221 hrvat. k. p.) nemogu se nikada izključiti iz razprave osobe, koje su kažnjivim djelom u svom pravu povriedjene, zatim u istinu namješteni sudci, urednici perovodni državnoga odvjetničtva i ministarstva pravosudja (pravosudnoga odjela zemaljske vlade), i napokon osobe, uvrštene u imenik branitelja. Može takodjer kako obtuženik tako i privatni učestnik ili privatni tužitelj zahtievati, da se dozvoli pristup osobam, koje uživaju pouzdanje njihovo.

Mjesto toga predlaže novela: „Osobe, koje su kažnjivim djelom u svom pravu povriedjene, mogu se izključiti samo s razloga ćudorednosti. Ostalim osobam može predsjednik dozvoliti pristup k glavnoj razpravi.

Pravosudni činovnici, koji su pozvani na nadzor pravosudja, mogu prisustvovat i tajnim razpravam.

Ako je javnost izključena s razloga javnoga poredka, može sud prisutnim osobam, koje valja navesti u zapisniku, naložiti, da imadu držati tajnimi činjenice, koje saznadu iz razprave, obtužnice ili iz drugog kojeg službenog spisa u postupku. Ovaj se zaključak imade uvrstiti u zapisnik, te proti njemu nije dopušten nikakav pravni liek“.

K § 231 kp. (§ 222 hrvat. kp.) predlaže novela dodatak: „Javno proglašenje razloga osude ili jednog njihovog diela može se zaključkom suda izključiti“; § 456 po noveli proteže ova ograničenja javnosti i na razprave kod prekršaja. Spomenuti nam je, da postojeći § 456 austr. kp. sadržaje već jedno ograničenje javnosti, koje u našem kazn. post. recipirano nije, a to jest, da se kod privatne tužbe ima javnost izključiti, ako to obie stranke sporazumno predlože.

Ova se ograničenja obrazlažu na sliedeći način: Po kaznenom postupniku može se glavnoj razpravi oduzeti javnost s razloga ćudorednosti i javnoga poredka. Vlada ne namjerava u ovom pogledu uvesti dalje sižuće ograničenje. Javnost razprave nije samo za dobrotu pravosudja od vanredne važnosti, već ju valja i radi toga, koliko se samo može, pridržati, jer se samo uz nju može računati na ono povjerenje pučanstva u pravosudje, bez kojega pravosudje, a da netrpi time veliku štetu, nemože ni biti. To ne vriedi u istoj mjeri za kažnjiva djela, koja se progone usljed privatne tužbe. Precjenjivale bi se prednosti ove uredbe, kada bi se htjelo i ondje pridržati javnost, gdje bi njezino provedenje imalo posljedicom bezkažnjivost krivca. Izkustvo uči, da kod uvreda poštenja u mnogo slučajeva po uvredjenom nije tužba podignuta, jer se usljed javnosti razprave razširuju stvari, koje su tako uzko spojene sa privatnim i obiteljskim životom, da bi njihovo razširivanje imalo posljedicom smetanje onih odnošaja. Da se od ove nepopravljive posljedice očuva, prisiljena je uvredjena osoba odustati od kaznenog progona. Koja je pobuda u tom za stanovite ljude, da i dalje vredjaju poštenje i čast drugih, kad mogu računati na to, da neće biti kazneno progonjeni, netreba daljeg razlaganja.

Kazneni postupnik odredjuje kod prekršaja, uvažujuć ove opravdane razloge, da se kod privatne tužbe ima javnost izključiti, ako to obje stranke sporazumno predlože (§ 456). Nema pravog razloga, da se to izključenje nedozvoli i onda, kada se radi o privatnom deliktu, koji spada pod nadležnost sudbenog stola; dapače je ovdje potreba izključenja još veća, jer je veći publicitet. Ali dozvola izključenja nemože se ograničiti na privolu obiuh stranaka. Samo se bo po sebi razumije, da u većini slučajeva okrivljeni na to pristati neće, jer im je njihovo nastojanje upravo onamo napereno, da javnošću razprave dovedu uvredjenog u takovu nesnosnu situaciju, da se time drugi odvrate od kaznenog progona. Dapače i onda, kada nijedna od stranaka nezahtjeva izključenja javnosti, može ono biti nuždno u interesu trećih osoba, čije privatne odnošaje hoće stranke da na uvredljivi način pred javnost iznose. S toga ova osnova dozvoljava, da sud može kod privatnih delikta i onda zaključiti izključenje javnosti, kada ga jedna stranka zahtjeva, a i onda, kada ga nijedna stranka nezahtjeva; nadalje da se ovo izključenje može zaključiti bez obzira na to, da li se radi o prestupku ili prekršaju.

Svi ovi razlozi vriede podpuno i onda, kada je kazneni progon poveden radi globljenja, koje je poduzeto na takav način, da se prieti priobćenjem stvari iz privatnog i obiteljskog života. I ovdje se često nalazi povredjeni bez svake zaštite na proti globitelju, te ga sam zakon postavlja u položaj, da se mora odkupiti od globitelja, čim kazneni progon dovadja do javne obznane onih stvari, koje bi on rado tajnimi držao. I u ovom pogledu uvrštena je odgovarajuća ustanova u osnovu. — Osnova dopušta izključenje javnosti i onda, kada obtuženi još nije navršio osamnajstu godinu života. Ova je ustanova opravdana obzirom na interes obtuženoga, čija budućnost može biti za uvjek podkopana, ako bude u ovako mladjahnoj dobi predan javnosti na glavnoj razpravi. S druge nas strane uči izkustvo, da pokvareni mladi individui upravo u javnosti razprave nalaze pobudu za počinjanje zločinstva.

Ako se oduzme javnost glavnoj razpravi s razloga javnoga poredka, mora se uzeti, da važni javni interes zahtjeva tajnost dogodjaja na razpravi, jer se samo time dade opravdati izključenje javnosti. Radi toga valja se pobrinuti za to, da se tajna razprava tako provede, da se svrha izključenja javnosti, koliko je samo moguće, u istinu i postigne. To se po postojećem zakonu nedogadja, jer je na stotine osoba već po samom zakonu (§ 230 austr. i § 221 hrvat. kp.) ovlašteno prisustvovati tajnoj razpravi. Ova ustanova jest u jasnom protuslovju sa svrhom, koja se želi postići tajnom razpravom, pak je s toga osnova ovu ovlast ograničila onamo, da imadu kod tajne razprave pravo prisustvovati samo osobe, koje su u svom pravu kažnjivim djelom povredjene, pravosudni činovnici, koji su pozvani na nadzor pravosudja, i oni, kojim predsjednik razprave dozvoli.

Osnova je pošla još jedan korak dalje od postojećega kaznenoga postupnika. Ona je uvrstila ustanovu, da se može osobam, koje prisustvuju tajnoj razpravi, naložiti, da imadu držati tajnimi dogodjaje razprave. Ovo je nuždno, ako se neželi, da se svrha tajnosti razprave osujeti kašnjimi publikacijami. Javni interesi, naročito kod vojničkih stvari, zahtjevaju u pojedinih slučajevih, da se podpuno tajnimi zadrže stvari, koje su se na razpravi morale razlagati.

Nuždna posljedica navedenih ograničenja javnosti jest sliedeća ustanova, koju novela predlaže: „Kriv je prestupku:

1. Tko obznani u tiskopisih ili pred mnoštvom ljudi sadržaj sudbene razprave, kojoj je zaključkom suda oduzeta javnost, ili u ovakovom slučaju kaznenog postupka obtužnicu ili drugi koji službeni spis; 2. tko povriedi naloženu mu dužnost mučanja uslijed izključenja javnosti glavne razprave nepovlastnim saobćenjem.

Kazna je zatvor od jednog tjedna do dva mjeseca ili globa od 50 for. do 500 for.

Postupak i osuda pripada nadležnosti suda“.

Proti ovim ograničenjem javne razprave ustalo je javno mnenje u Cislitavi. Ova su ograničenja u noveli recipirana iz njemačkoga zakona ob izključenju javnosti kod sudbenih razpravah od 5. travnja 1888, samo što novela polazi dalje od toga zakona.

Odobrava se u Cislitavi (Jur. Bl. broj 27 od ove godine, str. 319) predložena preinaka, da se može razpravi oduzeti javnost kod privatne tužbe i kod globljenja, kada se prietnja odnosi na obznanu stvari iz života privatnoga ili obiteljskoga, ako to obie stranke sporazumno zatraže, kao i ona, da se može izključiti javnost razprave, ako se radi ob obtuženiku izpod 18. godine. Neodobrava se nasuprot, da se to kod privatne tužbe može učiniti i onda, ako obie stranke nezahtjevaju.

Pravom se navodi, da se privatne tužbe često tiču javnog interesa, interesa ciele obćine, staleža, itd., pak da dokaz istine veoma blagotvorno u takovih slučajevih djeluje.

Bilo bi veoma štetno, kad bi sud u ovakovih slučajevih mogao odrediti, da se sve ove za obćenitost veoma važne činjenice i dokazi moraju držati tajnimi. Ako se javnom funkcionaru, publicisti, kritiku, i t. d. predbaci podmitljivost ili pristranost, piscu duševna kradja: to pravednost zahtjeva, da se javno provede razprava, da za dokaze može saznati čitavo gradjanstvo.

Osobito se pobija ona ustanova novele, kojom se zabranjuje priobćiti tiskom ma što iz tajne razprave, te se to proglašuje prekršajem.

I opet se pravom navodi, da obstoji osim tiska još jedno sredstvo razprostiranja, a to je fama, koja je tako stara kao i ljudstvo, te je mnogo pogibeljnija nego li tisak, jer se on dade kontrolirati, a ona se neda. Ako se tisak zabrani, ona će sve više i jače prosperirati, a nitko nema moći ni sredstva, da ju uguši. Posljedica toga biti će, da će se najviše škoditi onomu, komu se je htjelo koristiti.

Jedno je od najvećih ograničenja slobode, kada se zabranjuje razpravljati o sudbenih razpravah, dapače i publicirati ih, jer su sudbene razprave dogodjaji državnog života. To se neda dovoljno opravdati štedjenjem privatnog poštenja, pa ma kako važno bilo, a štedjenje javne stidljivosti nezahtjeva tako stroge prepovjedi.

Njemački zakon nije išao tako daleko, jer je zabranio samo onda publicirati tiskom što iz tajne razprave, kada je razpravi oduzeta javnost radi pogibelji za državnu sigurnost; a ako se radi o izključenju javnosti razprave s razloga ćudoređnosti, onda se nesmiju publicirati samo takove stvari, koje su kadre pobuditi u obćinstvu sablazan.

Konačno se prigovara onoj ustanovi, kojom se zabranjuje pristup k tajnim razpravam sudcem i barraeu-u, u koliko im ne bi predsjednik razprave naročito to dozvolio.

Mi držimo, da kod nas nije nastala potreba većeg ograničenja javnosti razprave, nego li je to moguće po postojećem zakonu, niti da imademo povoda recipirati predložene preinake po austrijskom ministru pravosudja.

Kod nas imade, koliko je nama poznato, malo slučajeva globljenja, a još manje takovih, kojim su predmetom stvari iz privatnoga i obiteljskoga života, te se još možda nije dogodio slučaj, da bi povredjeni propustio bio prijaviti oblasti zločin radi toga, što se je bojao, da će tim doći na javu njegove privatne i obiteljske stvari, za koje bi želio, da ostanu tajne.

Kod privatne tužbe kada tužitelj i tuženi zahtjevaju tajnu razpravu, a i onda, kada to traži samo privatni tužitelj, sigurno će se redovito raditi o takovih stvarih, da će sud moći oduzeti razpravi javnost s razloga ćudorednosti. Nama se barem u praksi nije dogodio slučaj, da nebismo mogli bili na temelju zakona udovoljiti takovom zahtjevu stranke.

Ni nama se nečini opravdanom predložena ustanova, kojom se zabranjuje sudcem i članovom barreau-a prisustvovati tajnoj razpravi. Za ove se osobe nemože tvrditi, da idu na tajnu razpravu iz puke zvedljivosti, već nasuprot da ih onamo vodi čisto strukovni interes, te se nije bojati, da će oni stvari iz razprave, koje treba da ostanu budi s razloga ćudorednosti, budi s razloga javnoga poredka tajnimi, dalje razglasiti. S toga njihova prisutnost nemože nikomu škoditi; a postizavaju se njom barem donekle oni probitci, koje je zakonodavac kanio postići javnošću razprave.

Isto nam se tako čini boljom ustanova postojećega zakona, koja točno normira, koje se osobe, osim navedenih, moraju pripustiti tajnoj razpravi, nego li po noveli predložena, da se to prepušta rasudi predsjednika razprave. Jer nitko ne dvoji, da je najpače u interesu obtuženoga, da bar nekoliko osoba može prisustvovati razpravi, a kad je tako, onda je bolje, da te osobe zakon normira, nego li da to prepusti rasudi predsjednika razprave, koji onda može zabraniti pristup svakomu i tako razpravu učiniti posve tajnom.

Što se tiče ustanove, da se može naložiti osobam, koje prisustvuju tajnoj razpravi, da moraju držati tajnimi činjenice, koje tamo saznadu, ona je veoma težko provediva. Prije svega težko će se moći ustanoviti, tko je od prisutnih što iz razprave razglasio, a onda nije normirano, kako dugo su te osobe dužne čuvati tajnu. Konačno nije rečeno, da li se ta dužnost proteže i na porotnike, svjedoke, vještake i na samoga okrivljenika.

Dalja bitna ustanova, koja se novelom predlaže, jest: „Ako se kod suda druge molbe prigodom proučavanja spisa porodi znatna sumnja o istinitosti čina, uzetih za podlogu osudi, kojom je tko osudjen radi zločinstva ili prestupka, to je on vlastan prijaviti stvar kasacionom sudištu na uredovanje u smislu § 362 k. p. (§ 303 hrvat. kp.)“.

Ovaj se predlog obrazlaže sliedećim: Kazneni postupnik daje kasacionomu sudu ovlast, da može u svako doba odrediti obnovu postupka na korist osudjenoga radi zločinstva ili prestupka, ako se porodi znatna sumnja ob istinitosti čina, uzetih za podlogu osudi. Pošto nisu dozvoljeni predlozi stranaka, koji bi smjerali na to, da se izhodi ovakav zaključak, dolazi kasacioni sud samo u slučajevih u zakonu navedenih u priliku, da se ovom ovlasti služi.

Vladina osnova stvara u interesu umanjenja nepravednih osuda i njihovih posljedica nove slučajeve, da se tako kasacionom sudištu dade češće, nego li do sada, prilika izpitivati spise, te eventualno odrediti obnovu postupka.

Pošto se kod nas osudjeni veoma često služi pravnim liekom žalbe ništovne tako, da veći dio kaznenih parnica radi zločinstva i prestupaka dolazi kasacionomu sudištu, dolazi kr. stol sedmorice veoma često u priliku izpitivati spise, pak s toga mnijemo, da nije nuždno, da se ti slučajevi još pomnože.

Konačno se predlaže sliedeći dodatak k § 478 kp. (§ 419 hrvat. kp.):

„Proti osudi sudbenog stola kao prizivnog suda, koja je izrečena u nepritomnosti obtuženika, može obtuženik u roku od 8 dana, od dana primljene osude računajući, kod kotarskog suda prigovoriti, ako mu poziv nije propisno dostavljen, ili ako je kadar dokazati, da je neodklonivom zapriekom prepriečen bio doći na prizivnu razpravu. S ovim prigovorom ima se postupati u smislu treće alineje § 427 kp. (§ 368 al. 5, 6 i 7 hrv. kp.)“.

U obrazložbi se kaže: „Po § 427 kp. (§ 368 hrvat. kp.) može onaj, koji je radi zločinstva ili prestupka in contumaciam osudjen, prigovoriti proti osudi iz ogluhe, čemu je posljedica. da bude, ako se prigovor usliša, odredjena nova glavna razpravja Isto tako može i onaj, koji je po kotarskom sudu radi prekršaa, iz ogluhe osudjen, prigovoriti proti osudi (§ 478 kp.)“.

Razna mnienja vladaju o tom, kako se ima postupati, ako je osudjeni proti osudi kotarskoga suda prizvao, pak je kod prizivne razprave in contumatiam odsudjen.

Svakako se nemože poreći, da nema razloga ovdje postaviti osudjenika u drugi položaj nego li u oba napomenuta slučaja, te mu zabraniti prigovor.

Obzirom na ustanovu § 447 kp. (§ 391 hrvat. kp.) moglo bi se s razlogom tvrditi, da je ovaj pravni liek dozvoljen osudjeniku i po postojećem zakonu, nu da se odstrane postojeće dvojbe, uzeta je u osnovu ova ustanova, koja naročito odredjuje, da je prigovor dozvoljen.

Po hrvat. kaz. post. nije dozvoljen prigovor proti osudi in contumaciam sudbenog stola kao prizivnog suda u prekršajih, jer § 433 k. p. izrično ustanovljuje, da proti riešitbam sudbenoga stola u prizivu neima mjesta daljemu pravnomu lieku.

Pošto je ova ustanova prilično nova, pokazati će istom vrieme, da li je za naše prilike dobra, ili će ju trebati reformirati. Do sada barem se sa nikoje strane nečuju tužbe na nju.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Smetanje posjeda na parceli, na kojoj nekomu pristoji suposjed, sličan služnosti. — Smetanje posjeda može skriviti ne samo upravna občina, koja je zaključila posao, koji smetanje posjeda uvjetuje, nego i njezin načelnik, koji je obavu zaključena posla naložio.

A. izvršivaše na prostoru izmedju svoje kuće i obćinske kuće neku služnost: da su on i njegovi domari preko prostora izmedju tih kuća išli na ulicu, vozili na kolî i gonili svoju živinu. — Osim tužitelja služio se je istim prostorom obćinski stražar i stanari susjedne obćinske kuće. — U izvršivanju sada označena prava služnosti bude A. smetan time: da je obćinski načelnik, provadjajuć zaključak obćinskog zastupstva, naložio obćinskomu stražaru B. D., da okolo spomenutoga prostora prama dvorištu A-a, a isto tako i prama cesti podigne plot; kojemu nalogu je isti obćinski stražar i udovoljio.

Radi toga smetanja podigne A. tužbu proti obćinskomu stražaru B. D-u, zatim proti upravnoj obćini, napokon i proti obćinskomu načelniku zahtjevajuć povratu stanja prijašnjega. — Tuženici podigoše prigovore: 1. da pogledom na drugotuženu obćinu, a tako i pogledom na trećetuženika načelnika manjka pasivna legitimatio ad causam; 2. da je neumjestna kumulacija tuženikâ; napokon 3. da tužitelju nepripada posjed, dotično suposjed na prieporni prostor.

C. kr. kotarski sud u Slavkovu svojom konačnom odlukom od 20. listopada 1890 br. 10.528 odputi tužitelja posluživši se razlozî: Prva dva prigovora padaju, jer tvrdnjom tužitelja, kojoj nije bilo prigovoreno, uzeto je dokazanim, da je obćinsko zastupstvo doista stvorilo zaključak, da se od tužiteljeva dvorišta i s protivne strane duž ceste imade podići plot, te tako tužitelju zapriečiti pristup i prevoz preko više spominjana prostora; obćinski načelnik da je, izvršujuć taj zaključak, izdao stražaru B. D-u nalog, da rečeni plot podigne, čemu je ovaj u istinu i udovoljio; za čin B-a D-a odgovorni su kao upravna obćina tako i njezin načelnik. — Preostaje još odgovor na pitanje: „da li je tužitelj bio suposjednik prieporna prostora?“ Odgovor na to pitanje mora da glasi niječno i zato se morala tužba odputiti. — Iz pojma „posjed neke stvari“ kao bezuvjetne, prave i istinite te s voljom vlastničtva skopčane moći i vlasti nad nekom stvari proizlazi, da je suposjed jedne te iste stvari pogledom na više osoba u obće nemoguć. — Doduše valja dobro razlikovati suposjed u pravom smislu rieči, i suposjed više njih osoba neke doista u naravi dielive stvari (compossessio pro diviso), ili suposjed neke stvari pogledom na njezine idealne dielove (compossessio pro indiviso). Tužitelj tvrdi, da je preko prieporna prostora prolazio, vozio se i svoju živinu gonio; bila mu je dakle dužnost, ako želi podići pravo na prostor puta, da točno označi medje te svoje staze, odnosno toga puta svoga, dok je na drugoj česti istoga prostora, kud staza i put sizao nije (a to valja za ostražnju čest), najmitelj obćinske kuće imao svoju štalu i svoj djubar držao odnosno dotičnu čest sam izključivo posjedovao. — Svega toga nije tužitelj ipak učinio, a od tud sliedi, da suposjednici nisu morali biti jedini i složni pogledom na dielove suposjeda svoga; sve dotle pako, dokle se suposjednici neujedine i neslože, jest posjed medju njima prieporan, niti nemože nijedan ustati tužbom suprot drugomu; pa nijedan njih nije pravim posjednikom. — Tuženici poriču u obće posjed tužitelja, o jedinstvu i slozi medju njima, a tako ni o suposjedu tužitelja nemože biti ni rieči. — Prieporni prostor nije samo od strane tužiteljeve kuće nego i sa strane ostražnje od drugih posjednika plotom omedjašen, a od tud sliedi, da se radje i prije imade smatrati posjednicom obćina, tužitelj pako — ako je preko koje česti prieporna prostora prolazio ili prevozio se — samo „posjednikom prava službenosti puta, staze ili progona“, i bilo bi uputno, kada bi se on u posjedu ovoga prava svoga u zaštitu uzeo; ali buduć se je on u svojem protuodgovoru glede potonje zaštite ogradio, nije se proti njegovoj volji nikoja odluka izreći mogla.

Na utok tužitelja izdao je c. kr. prizivni sud u Brnu riješitbu od 26. studenoga 1890 br. 9596, potvrdi konačnu odluku prvoga suda, na koliko se ticala obćinskoga načelnika i prvotuženika obć. štražara B. D-a; no ukine ju, na koliko je bila naperena proti upravnoj obćini i udovolji zahtjevu tužbe proti ovoj u svem obsegu njezinom; jer je prva odluka pogledom na sutuženoga obć. načelnika posve utemeljena, dok tužitelj sam tvrdi, da je tuženička obćina po svojem zastupstvu zaključila, da se podigne plot na prostoru izmedju kuće, na kojem prostoru da je vršio on (tužitelj) pravo suposjeda i u tom svojem suposjedu da je prema podignutoj tužbi smeten; načelnik dakle, kada je odredio, da se upitni plot podigne, bio je samo izvršiteljem zaključka občinskoga zastupstva, radi čega upravo i jest tužba proti upravnoj občini opravdana; — ustanove §§ 309 i 315 o. g. z. o posjedu i o načinu, kako se posjed stiče, nesadržaju nikojega ograničenja ni uvjeta i radi toga je nazor prvoga suda neopravdan. — Izpovjedkom zaprisežеnih svjedoka uspio je tužitelj s dokazom po § 137 opp. (§ 137 gpp.), da su on i njegovi domari do u najzadnje vrieme preko prieporпoga prostora izmedju kuća prolazili, na kolih provozili se i svoju marvu gonili; tužbovni zahtjev dakle mora se po § 339 ogz. smatrati opravdanim tim prije, jer je sudbenim očevidom, u prisutnosti obiuh stranaka obavljenim, uglavljeno, da je podignutim plotom prolaz, prevoz, dotično progon preko spominjana prostora tužitelju zapriečen; jer dalnji tužene občine prigovori — „da je majci tužitelja prelaz i prevoz preko upitna prostora bio dozvoljen pod uvjetom, ako se u tom pogledu sa stanari občinske kuće sporazumije, zatim da je sam tužitelj god. 1889 u občine zamolio, da mu se prolaz, provoz i progon preko istog prostora dozvoli, ali ta njegova molba da je bila odpućena; napokon da je obć. stražaru B. D-u bilo naloženo, da plot samo popravi i podigne tako, kako je od prije postojao“ — nisu podobni zahtjev tužbe obezkriepiti; zatim jer i neosvrtajuć se na prigovore tužitelja, tužena občina niti netvrdi, da bi tužitelj bio učestvovao dogovaranju i sporazumku izmedju nje, t. j. tužene občine, dotično stanara občinske kuće ili majke njegove, ili da bi tužitelj o tom dogovaranju ma samo znao bio; — nadalje jer je tužitelj sve do u zadnje vrieme vršio suposjed, kako je u tužbi razloženo i kako su svjedoci prisegom utvrdili; napokon jer je bila dužnost tužene občine skrbiti, da tužitelj tim, što se plot popravlja i podiže, nebude u svojem dosadanjem posjedu smeten.

Proti ovoj rješitbi podnesu previdni utok obadvie stranke; a vrhovno sudište odputi previdni utok tužene občine i usliša tužitelja, potvrdivši drugomolbenu rješitbu, na koliko se ticala tužene občine i ujedno odredivši, da se zahtjevu tužbe zadovolji takodjer pogledom na obć. načelnika, — a to sve s razloga: što je tužena občina, koja je zaključila, da se izmedju kuća na prieporпom prostoru podigne plot, koji se predmetom nazočne parnice nedvojbeno smatrati mora, — ovu tužbu izazvala i uzročila; — što tužitelj tim postupkom občine nije više mogao izvršivati svoje pravo, nije najme prieporпim prostorom mogao prolaziti, ni voziti se na kolih, ni goniti svoju živinu baš zato, jer je plot bio podignut; njemu (tužitelju) dakle pristojalo je pravo zatražiti sudsku zaštitu svojega faktičnoga suposjeda prieporпoga prostora i podići tužbu sbog smetana posjeda proti upravnoj občini po c. naredbi od 27. listopada 1849 d. z. l. br. 12 (u nas po zakonu od 8. svibnja 1890 Sbornika br. 44); što je prieporni prostor bio obim strankam dobro poznat, jer parbeničkimi kućami dovoljno označen; što su svi tuženici priznali, da je tužitelj preko prieporna prostora prolazio, vozio se i svoju živinu progonio, dakle bio ne samo u pravu služnosti, nego da je takodjer bio suposjednikom istoga prostora — pri čem je tužena obćina kao suposjednica svoja prava vršila ili po svojih organih vršiti dala; što posjedniku po § 339 ogz. pristoji pravo na tužbu suprot svakomu, tko bi ga u privatno-pravnom posjedu smeo; tužitelj dakle, čim je doznao, da je smetanje uzsliedilo prema zaključku obćinskoga zastupstva, — nije bio primoran upraviti svoju tužbu jedino proti upravnoj obćini, kao intelektualnoj uzročiteljici smetanja, nego je takodjer bio ovlašćen na tužbu i proti onomu, koji je čin smetanja izveo, dotično zapovjedio, da izveden bude; napokon što je postupak obćine — kako je prizivni sud dobro primjetio — naprama tužitelju bio samovlastan i samovoljan i što je obćinski načelnik, — kada je obćinskomu stražaru dao neumjestan nalog, da prieporni plot podigne, a ovaj ga doista i podigao, — sam osobno odgovoran za smetanje, koje je iz njegova naloga prosliedilo.

Pr. *L. Matasović.*

Zadrugu pred sudom ne može zastupati ničija ostavina.

U parnici Adama L. i drug. iz Tovarnika proti zadruzi Adjić kbr. 243 iz T. po ostavini D. M., koju opet zastupa ostavina Marka Janošić-Adjića po nasljednicih L. R. M. i J. svi J. iz T., radi izpravka z. z. br. 230 obć. Tovarnik i upis istih nepokretnina na ime ostavine Pavla Adjića i Marije Adjić udate Lukić, kr. kot. sud u Vukovaru, osudom od 2. lipnja 1888 br. 933 odbaci tužbu i odsudi, da imadu tužitelji platit parbeni trošak.

Razlozi: „Rodoslovjem B—I kao i suglasnim kazivanjem stranaka dokazano je, da je Pavo Adjić star. g. 1835 umro u T. ostaviv udovu Katu i mldb. Pavla i Margu Adjić; nadalje da je Pavo Adjić mladji preminuo god. 1845. Nadalje glasom ženitbenog lista 3—II dokazano je, da se je Kata udova Pavla A. udala god. 1836 za Damjana Meseljevića, kojega je i u kuću primila. Ugovorom pak 2—II primili su Kata i Damjan M. u zajednicu Marka Janošića prozvanoga Adjića, pravnoga prednika tuženika, g. 1842. a ne g. 1853; a ženitbenim listom 4—II dokazano je, da se je Marga Adjić, kći Pavla A. star., udala 5. siečnja 1849 u kuću Lukića.

Tužitelji tvrde, da je povjerenstvo za sastavljanje gruntovnice god. 1856 moralo upisati nepokretnosti z. z. br. 230 obć. T. na ime Marge udate Lukić i ostavinu Pavla Adjića ml. kao posjednike i nasljednike Pavla Adjića star., a ne na zadrugu Adjić, te da se u tom pravcu upis ima izpraviti.

Tuženi poriču, da su nepokretnosti z. z. br. 230 obć. T. prigodom uvedenja gruntovnice krivo upisane na ime zadruge Adjić dotično sada na Marka J. inače prozvanoga Adjića i da bi se imao unos izpraviti po zahtjevu tužitelja. Po gore izloženom ustanovljeno je, da P. A. star. nije mogao g. 1837 posjedovati niti biti vlastnikom nepokretnosti ovih, jer je umro g. 1835, indi prije uvedenja urbarskog zakona od god. 1836, jer prije krieposti toga zakona bivši podložnik nije mogao biti posjednikom, ni vlastnikom podieljenoga si zemljišta. Naprotiv ustanovljeno je ugovorom 2—II, odobrenim po nadležnom vlastelinstvu, koje je za onda vršilo sudbenu teritorialnu vlast, da su bili u posjedu Damjan Meseljević i Marko Janošić prozvan Adjić dana 1. siečnja 1837 upitnih nekretnina, a nisu mogli biti Pavao Adjić ml. i Marga A., jer im je otac Pavao A. god. 1835 umro prije uvedenja urbarskoga zakona od god. 1836.

Dokazano je, kako je gore rečeno, da je Pavao A. ml. god. 1845 preminuo, dakle prije razkinuća podaničkoga veza i osnovanja gruntovnice; da se je Marga A. dana 16. siečnja 1849 udala u kuću Lukić i u istu otišla; te da ovi nisu bili u faktičnom posjedu spomenutih nepokretnina prigodom osnutka gruntovnice. Ako li bi zaista Margi udatoj L. koje avitičko pravo pripadalo na tobožnji imetak Pavla A. star., to je njezino pravo zastarilo, jer ga je imala potražiti za godinu dana iza uvedenja obć. gr. zak.

Uvaži li se, da su prema tomu bili Kata udova Adjić udata Meseljević, Damjan Meseljević te Marko Janošić-Adjić, pravni prednik tuženika, u faktičnom posjedu ovih nepokretnosti na temelju ugovora 2—II, to je gruntovno povjerenstvo moralo upisati faktične posjednike, a pošto su se ovi smatrali zadrugom, trebalo je ovu kao takovu i upisati (§ 22 nar. 18. travnja 1853); a poslje po izpravku opet na Marka Janošića-Adjića. Nipošto se nije mogla upisati ostavina Pavla Adjića ml., jer se ostavinske razprave imale tek voditi god. 1853 umrlih, a pošto je Pavle Adjić ml. već god. 1845 umro, nije bilo ostavinskoj razpravi mjesta; a Marga Adjić udata Lukić nije bila u faktičnom posjedu tih nepokretnosti, pošto se je 15. siečnja 1849 udala i otišla iz kuće. Po obstojećih propisih nije ona imala pravo iz tih nepokretnosti, što tražiti niti kao nasljednica iza Pavla A. star., pošto je ovaj već g. 1835 umro, dakle prije uvedenja zak. od g. 1836.

Obzirom na gore izloženo jest upis nepokretnina z. z. br. 230 obć. T. na ime zadruge Adjić, dotično sada na ime Marka Adjića-Janošića korektan, te se je tužitelje moralo odbiti.

Kr. banski stol riešitbom od 17. listopada 1888 br. 20.492 ukine osudu prvoga suda kao ništetnu po § 343 obzirom na § 339 t. 3 gpp., te prvomu sudu naloži, da razpravu ob ovom preporu popuni, zatim da obzirom na prilog 1 ad II, to jest osudu bivšeg kr. žup. sudbenog stola u Vukovaru od 30. travnja 1863 br. 459 odnosno parnicu, koja je pod reg. oznakom III 1862/266 pohranjena, ureda radi pribavi (§ 144 gpp.) i da poslje toga novu osudu izreče.

Razlozi: Tuženici su u svom odgovoru producirali izprave pod br. 5 i 6 ad II uskladjene, o kojih se tužitelji pozivom na § 39 gpp. očitovati nehtjedoše; te su izprave za riešenje ove parnice od odlučne važnosti, jer su glasom istih nepokretnosti grunt. nap. br. 230 obć. Tovarnik g. 1874 na Marka Janošića prozvanoga Adjića kao samovlastnika gruntovno prenešene, što sa tužbom i priloženim joj pod A ad I gruntovnim izvadkom u oprieci stoji; niži je sud povriedio propis § 46 gpp., kad nije tužitelje podučio, da po § 39 gpp. zaištu odgodu ročišta na trošak tuženika, ili takovu sam odredio u svrhu da se predmet i obzirom na gore spomenute izprave br. 5 i 6 ad II podpuno razpravi i razjasni, itd.

Kr. stol sedmorice dokine na temelju §§ 343, 339 toč. 2 i 3 gpp. i § 25 sl. a) gr. r. riešitbu banskog stola kao i onu prvoga suda zajedno sa cielim postupkom do uključivo prve na tužbu izdane odluke, ter prvom sudu naloži, da povrati tužbu po § 2 gpp. i § 25 gr. r. tužitelju na izpravak, dotično nadopunjenje.

Razlozi: „Vidiv, da zadrugu ne može pred sudom zastupati ničija ostavina, kako je to u nazočnom slučaju za tuženu zadrugu Adjić kbr. 243 iz T. predloženo, nego zadrugu pred sudom zastupa kućegospodar; vidiv, da se po § 22 gr. r. u slučaju, ako se pobija koji u gruntovničkih zapisnicih upisani posjedovni odnošaj, ili pravo, može prijava podneti odmah u slici tužbe, nu da po § 25 a. cit. zak. imade sud i u takovom slučaju zahtjev stranke prispodobiti sa upisi nalazećimi se u gruntovničkih zapisnicih, pa ako je zahtjev prama tim upisom neosnovan, ili ako su potrebni još kakovi izkazi, da valja stranku uputiti, da u primjerenom roku nadopuni što je potrebno; vidiv, da je glasom vjerodostojnoga izvadka zemljištnika br. 230 obć. T. brisana na A. upisana zadruga Adjić i mjesto nje upisan Marko Adjić pravije Janošić, proti komu tužba na izpravak zemljištnika u pogledu posjedovnoga prava izravno upravljena nije, moralo se je, itd. *Milan P. Jovanović.*

Prinos § 4 malič. postup. i § 15 gr. sudovnika.

P. S. tužio je kod kr. kotar. suda u Krapini A. L., da mu tuženi duguje u ime zajma 474 for., a pokle je odplatio 400 for., da ima sada ostatak od 74 for. spp. u roku od 14 dana platiti.

Kr. kot. sud u Krapini odredio je na tužbu P. S. ročište po redovitom postupku, po tom postupku povedena je razprava i tuženi nakon usklade spisa i presluhe svjedoka obsudjen, da imade tužitelju platiti 74 for. spp.

Proti ovoj osudi uložio je tuženi A. L. žalbu ništovnu; a kr. ban. stol svojim riešenjem od 5. kolovoza 1891 br. 15.922 ukinuo je prvosudnu osudu i naložio prvomu sudu, da razpravu povede po maličnom postupku s ovih razloga: Što tužitelj zahtjeva platež iznosa od 74 for. spp. kao ostatka prvobitne zajamne tražbine proti Miji Hušnjaku od 474 for., jer da mu je na račun toga zajma izplaćen iznos od 400 for., a po § 1 toč. 1 sl. a. zakona od 3. listopada 1876 o postupku maličnom br. 88 sbornika od god. 1876 imadu kr. kot. sudovi u maličnom postupku usljed podnešene im neposredne tužbe, razpravljati i riešivati parnice po svotah novčanih, koje nenadilaze 100 for., u koliko ne spadaju k nadležnosti mjestnih sudova; što po § 4 istoga zakona iznosi, odlučujući o tom, da li ima mjesta postupku maličnom, proračunavat će se po mjerilu, koje je u § 15 sl. a. i b. gradj. sudovnika od 16. veljače 1853 držav. zak. lista br. 30 ustanovljeno i koje se po tom smislu shodno ima uporavljati; a u istom zakonu ustanovljeno je, da kotar. sudovom nepripada osobna sudbenost, kada tužitelj traži jedan dio preko iznosa od 500 for. jošte obstojećega duga, dosljedno tomu pripada, kada se utužuje samo ostatak jošte nenamirenog duga izpod 500 for., prema tomu dakle, pošto je tužiteljeva tražbina iznosila 474 for., od koje je samo ostatak od 74 for. ostao jošte nenamiren, koji se sada utužuje; to se glede toga utuženog ostatka zajma od 74 for. spp. imade po malič. postupku razpraviti i riešiti, pa usljed toga povodom žalbe ništovne obnašao napadnutu osudu od 13. lipnja 1891 br. 4984 zajedno sa čitavom razpravom do uključivo na tužbu pr. 10. prosinca 1890 br. 10.204 izdane prve odluke od 10. prosinca 1890 br. 10.204, ureda radi kao ništetnu ukinuti i sudu naložiti, da usljed iste pismene tužbe po § 11 mal. postupka odredi ročište za ustmenu razpravu u postupku maličnom, te da zatim po zakonu postupa.

Parnične troškove imade svaka stranka za se nositi, jer nepredleže uvjeti § 573 gpp. Priobćio dr. *R. M.*

Ovrha na prava nasljednika iz uručbene izprave.

Odlukom od 8. studenoga 1890 br. 13.671 odbije kr. kotar. sud u Z. molbu Srete S. proti Živani G. za ovršnu dražbenu prodaju Živani G. na temelju uručbene izprave od 8. kolovoza 1886 br. 2182 pripadajućeg prava na peti dio nekretnina ostavine Kate J., upisanih u gr. ul. br. 954 obć. Z., uz predhodnu pljenitbu istog, s razloga, što se pravo Živane G., izviruće iz uručbene izprave od 8. kolovoza 1886 br. 2182, sastoji od prava vlastničtva na jednu petinu nekretnina ul. br. 954 obć. Z., prvi stepen ovrhe na nekretnine polučuje se uknjižbom prava zaloga za tražbinu, radi koje se ovrha vodi, i to ako vlastnik nasliedjenih nekretnina nije jošte kao takav gruntovno uknjižen, po § 74 grunt. reda i § 822 ogz.

Proti toj odluci podnese Sreto S. utok, u kojem navodi, da sve, što imade neku vriednost, može biti predmetom ovrhe, dakle i pravo Živane G. iz uručbene izprave od 8. kolovoza 1886 br. 2182. Pravo iz uručbene izprave da nije jošte pravo vlastnosti (?), pošto se vlastnost stiče tek uknjižbom u gruntovnici, već pravo, plativši nasljedne pristojbe, tražiti uknjižbu na svoje ime.

Kr. banski stol riešenjem od 30. prosinca 1890 br. 28.543 odbije utok i potvrdi napadnutu odluku s razloga, što nasljedno pravo pripadajuće ovršenici kao takovo, po dvorskom dekretu od 3. lipnja 1846 sb. prav. zak. n. f. 968 ne može biti predmetom ovrhe.

I proti riešenju kr. banskog stola podnese Sreto S. utok, ističuć, da je nasljedno pravo samo onda izključeno iz pravnog prometa, ako je onaj jošte živ, o čijoj ostavini (valjda imovini, za koju se tkogod nada, da će ju nasliediti, jer za života vlastnika ne može biti govora o ostavini) se radi, dočim se nasljedstvo, koje je nekomu pripalo, može po § 1278 ogz. odsvojiti, a citirani dvorski dekret da kod nas ne ima krieposti. Nu kralj. stol sedmorice vrhovnom riešitbom svojom od 25. lipnja 1891 br. 1092 odputi izvanredni previdni utok Srete S. po § 318 gpp. kao neumjestan. Dr. Š.

Razlog ništovni § 62 toč. 11 zakona od 8. svibnja 1890 o postupku u slučajevih smetanja posjeda i ustanove § 3—4, 9, 10 zakona o zadrugah od 9. svibnja 1889.

Kr. kotarski sud u Glini, u parnici zadruge Br. proti zadruzi Bć. radi smetanja posjeda livade „Zelenjak“, odlukom od 1. svibnja 1891 br. 4195 proglasi zadrugu Bć. krivom smetanja posjeda, zabrani dalnje smetanje pod globom od 50 for. odnosno zatvora od 10 dana, te joj naloži, da naknadi parbeni trošak i to sve s ovih razloga: Tužiteljica zasadila je u proljeću 1890 uz obalu potoka „Rulin“, koji teče izmedju njezine livade „Zelenjak“ i oranice tuženice, vrbove šibice, da narastu vrbe. Tuženica izčupala je te vrbe stranom prošle jeseni, a stranom proljetos.

Tuženica priznaje po svom kućegospodaru, da je dala potok „Rulin“ čistiti i izčupati vrbe, koje nisu bile tik obale tužiteljice već u sredini potoka, koji bijaše zamuljen, te su priečile tok vode. Svjedoci: S. D., T. D., R. S. i A. i B. kazuju suglasno, da su bile vrbe posadjene u potoku tik obala livade tužiteljičine.

Svjedoci tuženice M. C. i M. B. kao sluga odnosno sin kućegospodara tuženice kazuju, da su taj potok čistili po nalogu kućegospodara tuženice, jer bijaše sav zamuljen, pa da su čisteći ga mlade vrbe iz potoka počupali i pobacali.

Odavlje sliedi, da je tužiteljica posadila vrbe u potoku „Rulin“ uz obalu svoje livade „Zelenjak“ a ne u sredini potoka; na što je ona kao vlastnica livade i polovice korita ovlašćena bila; zato tuženica nije bila vlastna taj nasad odstraniti.

Usljed podnešene žalbe ništovne kr. sudbeni stol kao prizivni sud u Petrinji, ukine svojom riešitbom od 27. lipnja 1891 br. 1478 prvosudnu odluku i zabaci tužbu sa sliedećih razloga: Zadruga je zajednica, uredjena administrativnimi zakoni i propisi, koja neodgovara za činitbe pojedinih članova svojih. Tužiteljica nije dokazala, da je tužena zadruga dala odstraniti iz potoka „Rulin“ tamo navedene, po tužiteljici nasadjene vrbe; suviše sliedi iz kazivanja svjedoka M. C., da je gospodar tužene zadruge J. njemu naložio samo to, da ima rečeni potok očistiti i da je sin upitnog kućegospodara, kojemu se iz spisa nemože razabrati ime, odredio, da ima svjedok vaditi zasadjene mlade vrbe. Usljed toga nije opravdano, da se tužena zadruga čini odgovornom za preporno navodno smetanje posjeda.

Nadalje kazivahu svjedoci tužiteljevi S. i T. D., R. S. i A. B., da su oni vidili upitne vrbe nasadjene u potoku „Rulin“ tik obale tuženičine, pa za to nemože se govoriti o tom, da je tužiteljica smetana u posjedu svoje u tužbi označene njive. Prvi sudac je indi zakon očito krivo shvatio, uporavio i pregledao, te je s toga prvomolbena odluka ništetna po § 62 toč. 11 gore navedenog zakona. S toga je valjalo prvomolbenu odluku po § 66 više pomenutoga zakona ukinuti, te izreći ovu riešitbu.

Opazka. U razlozih druge molbe navodi se, da svjedoci S. D., T. D., R. S. i A. B. govore sasma protivno razlogom prve molbe, čemu je dala povoda pisarska pogrieška u razpravnom zapisniku, gdje je upisano mjesto tužiteljičine livade „tuženičine livade“. Prvi sud poslao je prizivnom sudištu prije proglašenja riešitbe, da se ta pogrieška u razlozih izpravi; ali ovo sudište vrati spise i naloži, da se gornja riešitba izda strankam, jer uporabi § 68 z. o. s. p. mjesta neima. Ostaje jedini razlog ništine § 62 toč. 11, radi kojega je tužba odbijena, što je zadruga zajednica, uredjena administrativnimi zakoni i propisi, koja neodgovara za činitbe pojedinih članova svojih.

Tužena zadruga priznala je na razpravi po svom zakonitom zastupniku, da su vrbe njezinim nalogom i znanjem izčupane iz potoka, te se upustila u razpravu kao tužena stranka. S toga ova po § 3, 4, 9 i 10 zadružnog zakona odgovara za činitbe pojedinih zadrugara, koje ovi po nalogu kućegospodara, a i bez naloga ovoga izvedu, a on ih naknadno odobri i smatra u ime zadruge izvedenimi. Da tužena zadruga nije odobrila čin, izveden po svom slugi i članu zadruge, bila bi odmah prigovorila pasivnoj legitimaciji i uputila tužiteljicu na prave krivce.

Zadruga je zajednica, za koju vriede po naročitoj ustanovi § 40 zadružnoga zakona za one slučajeve, koji nisu tim zakonom uredjeni, ostali zakoni i propisi, naročito ustanove poglavja šestnaestoga obć. gr. zak. o zajednici vlastnosti i ob inih pravih stvarnih. S toga čini, izvedeni po kućegospodaru glede zadružnog imetka, smatraju se kao čini zadruge prama trećim osobam, a tako i čini pojedinih članova, dokle zadruga nedokaže, da isti nisu po njezinom nalogu ili sa njezinim odobrenjem izvedeni.* *P. Petaj.*

Kada može ovrhovoditelj uspješno tražiti, da bude podmiren ovršnim uztegnućem od svojega duga, na platež kojega je sam već pravomoćno odsudjen, da ga ovršeniku plati. (Na §§ 1438 i 1445 ogz. te § 473 gpp.).

U parnici ogulinske štedionice proti ostavštini pokojnoga A. W. pcto. 455 for. c. s. c. naslovom odštete, izrekao je kralj. kotar. sud u Ogulinu osudu od 11. listopada 1890 broj 3811, kojom se tužiteljica odpućuje s razloga: što se po § 1 toč. 8 zakona od 3. listopada 1876 pokazuje nenadležnost kotar. suda u O. kao suda razpravnoga po § 38 gr. sud. na riešenje pozvana; jer da ova ustanova podsudnost kauzalnu preinačiti nemože.

Na priziv tužeće štedionice, u kojem ova naglasi, da je šteta, radi koje tuži, nastala iz propusta A. W. kao takova, a ne kao predsjednika tužeće štedionice, kr. banski stol rješitbom od 28. siečnja 1891 br. 867, ukine napadnutu osudu i podjedno — budući po tužiteljicu povoljnije — izreče, da se sav parbeni postupak po § 3 gpp. dokida, te tužiteljica sa svojom tužbom na nadležni trgovačko-mjenbeni sud upućuje i odsudjuje, da je dužna tuženoj ostavštini sve parbene na 24 for. 55 novč. a. vr. obredjene troškove za 8 dana pod inakom ovrhom nadoknaditi.

Proti ovoj rješitbi nije bilo višega pravnoga lieka.

Obratno u parnici iste ogulinske štedionice proti istoj ostavštini pcto. 96 for. 30 novč. c. s. c. izrekao je isti kotar. sud nakon zaglavljene, po propisih maličnoga postupka razprave, osudu dana 3. ožujka 1891 br. 297, kojom se tužena ostavština odsudjuje, da je dužna tužiteljici 96 for. 36 novč. sa 6% kamati od 20. lipnja 1890 do izplate i parbene na 24 for. 10 novč. obredjene troškove za 8 dana pod inakom ovrhom platiti i nadoknaditi.

Ništovnu žalbu ostavinskoga skrbnika odputio je kr. banski stol i potvrdio osudu prvoga suda svojom rješitbom od 1. travnja 1891 br. 6500.

---

* U nazočnom slučaju postoji razlog ništovni § 62 toč. 1, jer postupku smetana posjeda nije bilo mjesta gledeć na § 413 ogz. i na okružnicu kralj. zem. vlad. odjela za unutarnje poslove od 3 travnja 1878 br. 3108 (sbor. XII. stavka 3 d), jer nesmije nijedan posjednik bez predhodne dozvole oblasti i saslušanja medjašnih interesenta radi osiguranja svojih zemljišta duž obale potoka udarati stupce, praviti plotove, saditi vrbe, itd. Ured.

Na temelju prvo spomenute rješitbe predao je skrbnik ostavinski ovršnu molbu radi namirenja pravomoćno prisudjenih mu troškova parničnih na 24 for. 55 novč. obredjenih i daljih troškova zatraživši, da si tu svoju tražbinu može ovršno uztegnuti od dužnoga glavničnoga iznosa 96 for. 30 novč. c. s. c., prisudjena ogulinskoj štedionici potonjom osudom i banskostolnom rješitbom. Zahtjevu ove ovršne molbe udovoljio je kralj. kotarski sud u Ogulinu svojom odlukom od 22. travnja 1891 broj 1164.

Proti ovoj potonjoj odluci podnese ogulinska štedionica po svojem predsjedniku S. G. utok uz obrazloženje: Protivnica traži ovrhu radi namirenja pravomoćno dopitane joj tražbine parbenih troškova 24 for. 55 novč. a. vr. uztegnućem od naše tražbine u iznosu od 90 for. 30 n. c. s. c., nam (štedionici) protiva njoj pravomoćno prisudjene. Ono, što ovrhoviditeljica ovršnom molbom polućiti namjerava, a prvi sud joj to napadnutom odlukom dozvoljuje, dogodilo se je ipsa lege po ustanovi § 1438 ogz., i nama (ovršenici štedionici) jest napadnutom odlukom suvišni ovršni trošak samo nametnut; jer ovrha na tražbine dužnikove moguća je po § 473 gpp. samo na one njegove tražbine, koje on (dužnik, ovršenik) proti trećoj kojoj osobi ima; zakonska ustanova § 473 gpp. nemože biti u oprieci s ustanovom § 1438 ogz.; jer bi po nazoru protivnice i napadnute odluke prieboj postao ovrhom, a prestao biti prigovorom. Protivnica ima proti nam (štedionici), a štedionica protiva njojzi pravomoćno dosudjenu tražbinu; ove se tražbine medjusobno do svojih iznosa prebijaju, pak jedino nam može pripadati pravo, da ovrhom poćeramo radi onoga diela tražbine, koji protivničinu tražbinu nadvisuje.

Kr. banski stol riešenjem svojim od 16. srpnja 1891 broj 14.995 odbaci utok ogulinske štedionice i napadnutu prvosudnu odluku potvrdi s razloga: jer ni ovršna molba ni odluka na ovu izrečena, nije posve točna; ali je po smislu obojega ipak jasno, da se oboje osniva na ustanovi § 473 gpp., te jer je taj način ovrhe — čim § 473 gpp. spominje tražbinu suprot kojoj trećoj osobi privatnoj izrikom, ni ovrhovoditelja ne izključujuć, — dopustiv, u nazočnom slučaju pako tim većma, što se ovrhovoditelj nebi mogao uspješno poslužiti ustanovami §§ 444 i 445 gpp., dok mu je tražbina starija. Pr. *L. Matasović.*

B. Kazneno.

Odredba § 176 II. c. k. z. neide samo u prilog vlastniku, nego i svakomu detentoru, koji je najmio rad.

Gombalačko družtvo u G. prigodom pogreba svoga člana K. stavi na razpolaganje više svieća, koje su vredile preko 5 for. Ove svieće nisu upotrebljene, nego su spravljene na tavanu udove Karoline K. Kad je kasnije udova Karolina K. dala popravljati krov svoje kuće, opazi one svieće na tavanu težak August F., pak se posluži tom sgodom i ukrade je. Državno odvjetničtvo tuži Augusta F., da je počinio zločinstvo kradje po § 176 II. lit. c. k. z.; ali okružno sudište u L. osudom od 5. kolovoza 1890 br. 5812 proglasi ga krivim prekršaja § 460 kz. poglavito s toga razloga, što svieće nisu ukradjene Karolini K., koja je radnju naručila, nego gombalačkomu družtvu u G. kao vlastniku svieća, a s tim družtvom nije obtuženi stajao u odnošaju onakovu, kakov predpostavlja § 176 II. lit. c. kz.

Generalna prokuratura, zastupajući žalbu nistovnu držav. odvjetničtva izjavi se naprotiv ovako: „Kako je već izrečeno u rješitbi vrhovnoga suda od 4. ožujka 1856 br. 1910 (Glaser, sbirka br. 724), za pojam kradje pitanje vlastnosti samo se u toliko uvažuje, što nitko ne može vlastite stvari ukrasti, u koliko dakle mora da je tat od vlastnika različita osoba. Uz ovu predpostavu mogu se pako ukrasti stvari ne samo vlastniku, nego u obće svakomu detentoru. Zato je objekt delikta po § 171 kz. tudja pokretna stvar, dočim sam učin stoji u tom, da se stvar bez privole posjednika uzme iz njegovoga posjeda, dakle protupravno prisvoji. S toga neima dvojbe, a i ratio legis govori za to: da veća zaštita, koju hoće da dadne odredba § 176 II. c. k. z., nastupa i onda, kad je radnju najmio ne vlastnik, nego i posjednik stvari. Većom strogošću hoće zakon da umanji pogibelj, koja nastaje tim, što je stvar pristupnija; nije po tom vlastnost, nego posjed prvi i najbliži predmet zaštite. Nije dakle osnovana tvrdnja prvoga suda, da tat ima da poznaje vlastnika; dovoljno je, da tat nedrži sama sebe za vlastnika.

Kasaciono sudište bečko rješitbom od 16. siečnja 1891 br. 12.117 ex 1890 sudilo je u smislu obtužbe.

Razlozi: Nije ispravno pravno mnenje, koje je sliedilo okružno sudište u L. kad je odklonilo kvalifikaciju § 176 II. c. kz.; a naprotiv temeljita je žalba ništovna državnoga odvjetničtva, upiruća se na § 281 br. 10 kp. (§ 277 br. 10 hrvat. kp.). Jer gledeć na predmet kradje odlučna je u obće jedino pojmovna oznaka kradje, sadržana u § 171 kz. A prema toj oznaci glavno je to, da je oduzeta stvar tudja, t. j. takova, koja nije vlastnost počinitelja; a posve je svejedno, tko je vlastnik, i da li tat poznaje vlastnika ili ne. Svieće uzete su sa tavana Karoline K. i to tako, da se je August F. samovlastno stavio u posjed ovih uzev je iz pohrane, u kojoj su se nalazile na tavanu. Pošto su ukradjene stvari imale veću vrednost od 5 for., i pošto je obtuženik najmljen za radnju na kući br. 150 u G., pripadajućoj Karolini K., to predleži učin u § 176 II. c. kz. navedenoga zločinstva kradje; zato se je moralo zadovoljiti žalbi ništovnoj, podnešenoj po držav. odvjetničtvu u L., napadnutu osudu kao ništetnu dokinuti, po § 288 br. 3 kp. (§ 284 toč. 3 hrv. kp.) suditi odmah u samoj stvari te Augusta F. proglasiti krivim zločinstva kradje po §§ 171, 176 II. c. kz. *Jur. Blätter.*

Tko krivotvori putni list, da se tako nedozvoljenim izseljenjem ugne vojenoj dužnosti, sudi mu se ne po §§ 45 ili 47 obranbenoga zakona od 11. travnja 1889 (§§ 45 ili 47 zak. čl. VI:1889 sabora hrvat.-ugar.) u savezu sa § 320 lit. f. (lit. g.) kz., nego po § 199 lit. d. kz.

Zemaljski sud u Ljubljani osudom od 15. svibnja 1891 br. 4428 proglasi Josipa K. krivim prekršaja § 320 lit. f. k. z. i pokušana prestupka po § 45 zakona ob obranbenoj sili od 11. travnja 1889 (d. z. l. br. 41), te § 8 kz. Proti toj osudi podnese državno odvjetničtvo žalbu ništovnu, na što je c. kr. kasaciono sudište bečko rješitbom od 19. lipnja 1891 br. 7150 ukinulo osudu prvoga suda kao ništetnu, te glede same stvari po § 288 toč. 3 kp. (§ 284 toč. 3 hrv. kp.) izreklo: da je Josip K. kriv zločinstva prevare po §§ 197 i 199 lit. d. kz., počinjenoga tim, što je u putnom listu, koji je kot. oblast u Černomlju 31. ožujka o. g. br. 172 izdala Miji J., na drugoj strani, promienio godinu rodjenja 1856 u godinu rodjenja 1866, da uzmogne tako izseliti se u Ameriku, što mu je zakonom od 11. travnja 1889 d. z. l. br. 41 (zak. čl. VI:1889 hrvat.-ugar. sabora, Sbornik komad V. g. 1889) zabranjeno, da je dakle javnu ispravu krivotvorio da postigne rečeni cilj.

Razlozi: Žalba ništovna držav. odvjetničtva, koja se upire na § 281 toč. 10 kp. (§ 277 toč. 10 hrvat. kp.) posvema je opravdana. Čim se vidi iz onoga, što je konstatovao sudb. stol, da je obtuženik krivotvorio putnu ispravu (izmieniv godinu rodjenja 1856 u godinu rodjenja 1866, da tudji putni list bude prilagodjen njegovoj dobi) u nakani, da upotrebi krivotvoreni putni list kao legitimaciju kod odlazka u Ameriku, koji odlazak nedopušta zakon obranbeni: to biva očevidno, da je u bludnji, tko misli, da se tu ne ima uporaviti § 199 lit. d. kz., nego da se ima primieniti § 320 lit. f. kz.; jer se ne radi ovdje samo ob oštećenju abstraktnoga nadzornoga prava države, kako to krivo uzimlje napadnuta osuda, nego se radi o tom, da se izigraju konkretne odredbe, što ih ima državna vlast po zakonu da učini, kada tko otidje iz monarkije u nakani, da umakne vojenoj dužnosti. Pače ono po sebi ispravno razlikovanje medju oštećenjem abstraktnoga prava nadzornoga i medju konkretnimi pravi, što ga iztiče osuda, vodi do toga — ako se kako treba uvaži ono što je sud konstatovao — da se uporavi § 199 d. k. z. na mjesto uporavljenoga § 320 lit. f. i g. kz. K tomu valja još dodati, da su prekršaji po § 320 lit. f. i g. kz. sadržani u zločinstvu prevare po §§ 197 i 199 lit. d. kz., ali isto tako i prestupak § 45 zakona od 11. travnja

1889, jer u ovom slučaju neradi se o jednostavnom odlazku iz austro-ugarske monarkije u nakani, da se umakne vojenoj dužnosti, nego se radi o lukavom predstavljanju za to, dakle o djelu, koje se ima prema § 47 spomenutoga obranbenoga zakona samo u toliko po ovom zakonu prosudjivati, u koliko se ne moraju strože ustanove obćega kaz. zakona uporaviti.

Naprama svemu tomu moralo se je uvažiti žalbu ništovnu držav. odvjetničtva, napadnutu osudu dokinuti, te obtuženika proglasiti krivim zločinstva prevare po §§ 197 i 199 lit. d. kz. *(Allg. öst. Ger.-Ztg.)*

Tatbinstveni prisvoj nepokošene trave s livade smatra se **„poljskom štetom ili potricom"**, *ako je prisvojena trava samo neznatne vriednosti; — inako kradnjom u plodovih na polju § 175 II. a) k. z. — Neodlučuje, da li je počinitelj sam travu ukrao, ili ju po svojem živinčetu popasti dao.*

Vrhovno bečko ukidno sudište rješitbom od 2. ožujka 1891 broj 7984 udovolji ništovnici držav. odvjetničtva u Tarnopolu, uloženoj proti osudi c. kr. okružnoga sudišta istoga mjesta od 19. svibnja 1890 broj 3026, kojom su Leon B. i druzi odriešeni od obtužbe sbog zločinstva kradnje po §§ 171, 174 II. b) i 175 II. a) kz. Spomenutom ništovnicom napadnuta osuda bude ukinuta i sav kazneni predmet radi nadopunjenja razprave i nove osude nazad upućen.

Razlozi: Prvi presudni sud uzeo je dokazanim, da su obtuženici u družtvu svoju marvu opetovano tjerali na livadu Benziona S. i na ovoj mu štetu uzročili, a ipak je odriešio sve obtuženike zločinstva, sbog kojega je obtužba bila podignuta, a da nije ni pretresao ni ustanovio vriednost spomenutim načinom oduzete i posvojene trave, koja vriednost iznosila je prema obtužbi preko 6 for., niti se obazreo „da li je tatbinstvena nakana postojala ili ne"; pa to sve samo zato, jer da su obtuženici tim, što su na rečenoj livadi travu popasti dali, počinili samo prekršaj poljskoga redarstva, a progon radi te vrsti prekršaja da nepripada sudbenim, nego upravnim oblastim, i jer se nepokošena na livadi trava naprama pokošenu i osušenu sienu neima smatrati plodom u polju, kako to § 175 II. a) kz. označuje. — Ovaj nazor prvoga suda mora da se uzme posve krivim.

Trava na livadi, sve da je i bez pričine vlastnika ponikla, nedvojbeno je produkt tla, a kao takov predstavlja naročito ondje, — gdje je namienjen kositbi, da ga vlastnik ili posjednik kao sieno pod krmu potroši ili inako prometne i unovči, — predmet imovinski i postaje gibivom stvari u smislu § 171 kz., odnosno jest plod u polju u smislu § 175 II. a) kz. tim prije, što potonja zakonska ustanova nečini nikojerazlike: da li plod u polju — na vlatku sa zemljištem spojen — još raste, ili da li je od zemljišta već razstavljen (požnjen ili pokošen). — Isto je tako za pravno shvaćanje čina neodlučna i ona okolnost, da li je trava oduzeta i prisvojena neposredno rukom samoga počinitelja, ili posredno po njegovu živinčetu, kao pukim sredstvom i orudjem istoga počinitelja, t. j. da li je travu popaslo živinče tužiteljevo; jer u obim slučajevima biva izvedeno djelo i trava oduzeta posjedniku te prisvojena s nakanom počinitelja: da se njom okoristi (obogati).

Posebna zaštita, koju kazneni zakon u § 175 II. a) kz. plodovom u polju u obće zajamčuje, izključuje takodjer predpostavu, da se dolozno prisvojenje trave s tudjih livada u svih okolnostih prikazuje prekršajem poljskoga redarstva, a nikad kradnjom. — Već sam galički poljski zakon od 17. srpnja 1876 d. z. l. br. 28 namjeravao je povisiti posebnu zaštitu plodovom u poljih suprot oštetam i inim protupravnim usrtom, a nipošto tu zaštitu oslabiti ili umanjiti, dok § 2 istoga zakona ustanovljuje, da se svaki poljski kvar proglasuje poljskom štetom i ima kazniti, na koliko nije podvržen ustanovam obćega zakona kaznenoga.*

Sve ako ustanove zakona o poljskom redarstvu nepovlašćenu pašu živine po tudjih livadah „poljskom štetom" proglašuju, to ipak u samom duhu zakona leži, da se tu razumievaju prisvojenja, gdje je kažnjivi podhvat posve mala obsega i gdje je prisvojena vriednost minimalne izmjere. — Ali ako je — kao što se u danom konkretnom slučaju u obtužnici tvrdi — trava bila opetovano prisvojivana u vriednosti tja i preko 5 for. — (u nas preko 25 for.) §§ 174 II. b) 175 II. a) kaz. z., tada nemože biti nikoje dvojbe, da je djelo obtuženikâ premašilo granice (razmjerno neznatne i blaže kažnjive) „poljske štete" i da imade biti presudjeno sa stanovišta obć. kaznenoga zakona. — Radi svega toga morala se ništovnica, oslonjena o razlog ništine § 281 broj 9 a) austr. kp. (§ 277 broj 9 a) hrv. kp.) uslišati, napadnuta osuda, kojom su obtuženici riešeni obtužbenoga čina (§§ 171, 174 II. b) i 175 II. a) kz.) odputiti i svu stvar istomu prvomu sudu povratiti, da razpravu obavi i novu osudu izrekne; jer nisu bile uglavljene sve one činjenice, koje bi se — uporabljujuć zakon kako treba — bile imale za podlogu rješitbe uzeti.

Pr. *L. Matasović.*

---

* Ovomu paragrafu odgovara u nas § 5 z čl. od 14. siečnja 1873 (Sbornika broj 44) i glasi:

„Poljske štete počinjene s obiesti, kažnjive nemarnosti, ili iz zlobe, na koliko pod ustanove obćega kaznenoga zakona nepodpadaju, imadu se navrh naknade kvara i troškova kazniti po razmjerju razloga ublažujućih ili otegoćujućih u pravilu globom, t. j. kazni novčanom od 1—50 for. ili kazni zatvora od 1—10 dana".

C. Upravno.

K § 55 zadr. zak. od 9. svibnja 1889. — Zadružne nekretnine imadu se upisati na ostavinu zadnjeg člana zadruge, kad ovaj umre; a suditi o tom, komu da pripada takov posjed, ima jedino gradjanski sudac.

Na zadružnom selištu zadruge Dulan iz Ivančića, upisanom u zemlj. br. 218 por. obć. Sv. Jana-Ivančić, živila su prvobitno tri brata, i to: Juraj rodjen 1796, Petar rodjen 1812 i Janko rodjen 1824 godine.

Gospoštija jastrebarska podielila je g. 1837 ove, kako se iz izjave sada živućih interesiranih stranaka i doprinešenih spisa razabire, tako, da je na zadružnom selištu Dulan ostavila samo Jurja, dočim je Petra i Janka naselila na pustoselinu zadruge Kramarić kbr. 13, davši ovim nekretnine, upisane sada u zemlj. br. 207 por. obć. Sv. Jana-Ivančić, na koje se selište i obojica odmah nastaniše, dočim je na prvobitnom zemljištu pod kbr. 6 ostao sam Juraj. Tako naravno nebijahu više Janko i Petar članovi prvobitne svoje zadruge, nego je postao Juraj samovlastnikom njezinim. Nu prigodom uvadjanja gruntovnice, a ni kašnje nije se Juraj pobrinuo, da se to zemljište na nj upiše, nego je ostalo sve do sada upisano na ime zadruge Dulan kbr. 6 iz Ivančića.

Juraj umre 25. travnja 1863, a neimajući potomstva, izuzev žene si Kate, odredi oporukom od 9. travnja 1863, da sav njegov gibivi i negibivi imetak pripada ženi mu Kati, a po smrti njenoj bratu Petru Dulanu-Kramariću i njegovim sinovom Martinu i Mati, a naposeb ostavlja potonjim svakomu po jedan na zadrugu upisani vinograd.

Udova Kata umre godinu dana iza svoga muža, a gore navedene nekretnine zaposjedne Petar, brat pokojnikov sa djecom si Martinom, rodj. 1835, Matom rodj. 1838 i Petrom rodj. 1853 godine.

Petar, brat pokoj. Jurja, umre 22. ožujka 1876, dočim sin mu Petar, bivši za onda malodoban, nalazio se počam od 1. listopada 1873 do 31. prosinca 1876 u aktivnoj vojničkoj službi, pa su i toga radi za vrieme odsutnosti potonjega uživali navedeni zadružni imetak: Petar, brat Jurjev sa sinovi Martinom i Matom; a čim im otac Petar umre, podjeliše Martin i Mato potajno medju se imetak zadruge Dulan kbr. 6 na dva diela, te ga tako i danas uživaju, nedavši bratu si bivšem za onda mld. Petru iza povratka od vojničtva niti pristupiti na navedene nekretnine.

Taj postupak Martina i Mate ponuka brata Petra, te je vrativ se iz Bosne i Hercegovine, gdje je povodom okupacije opet od 15. lipnja 1878 do 26. rujna 1879 aktivno u vojsci služio, zatražio diobu zadruge Dulan, odnosno upis nekretnina ove zadruge na ime ostavine pokoj. mu otca Petra.

Razprava se doduše zametnula, nu nebje okončana do krieposti zadružnog zakona od 9. svibnja 1889, usljed česa morao se je temeljem propisa § 62 istog zakona postupak po ovom zakonu provesti. Ovdje je još spomenuti, da su tekom prvobitno provedene razprave pokušana, usljed prigovora Petrovih, saslušanja svjedoka oporuke, doprinešene po Martinu i Mati; nu osim Ivana Dulana kbr. 7 iz Ivančića, nisu se više mogli niti svjedoci ni pisac oporuke saslušati, jer su svi pomrli. Ivan Dulan pako izjavi pod prisegom, da doprinešena oporuka neodgovara istini, jer da je pokojni Juro izrično, praveć oporuku kazao, da ostavlja sav gibivi i negibivi imetak ženi Kati, a po smrti ove bratu Petru i bratićem na jednake dielove; nadalje je isti svjedok kazao, da je čuo, da je Martin dao praviti nekakovu oporuku hoteći sav imetak pokoj. Jurja na sebe pritegnuti.

Koli prigodom prvobitne, toli i prigodom nove razprave na temelju zakona od 9. svibnja 1889 zahtievahu: 1. Martin i Mato, djeca pokoj. Petra, da njim samim pripadne imetak zadruge Dulan kbr. 6 upisan u zemlj. br. 218 por. obć. Sv. Jana-Ivančić na temelju producirane oporuke; 2. Petar, sin pokoj. Petra, a brat navedene dvojice (scilicet: zahtjevaše), da se upitni imetak razdieli na njega i braću mu Martina i Matu na jednake dielove na temelju izjave svjedoka; konačno 3. Antonija i Josip djeca, te Eva udova pokoj. Janka, koji umre god. 1884, brata pokoj. Jurja, pobijajuć oporuku i pravo sastavljanja iste, zahtievahu, da se rečeni imetak razdieli na dvoje, pa da jedna polovica zapane ostavinu pokoj. Petra, odnosno Martina, Matu i Petra, a druga polovica ostavinu pokoj. Janka, odnosno Antoniju i Josipu sa udovom majkom im Evom.

Kralj. kotarska oblast u Jaski odlukom od 16. prosinca 1890 broj 7475 odbi sve gore navedene molitelje, ter odluči, da se imetak zadruge Dulan kbr. 6, upisan u zemljištniku pod br. 218 por. obć. Sv. Jana-Ivančić, imade upisati na ostavinu g. 1863 umrlog Jurja Dulana, ostavljajuć svim pravo, da svoja prava na tu ostavinu kod suda prijave.

Razlozi ovoj rješitbi jesu sliedeći: Na posjedu upisanom u grunt. uložku br. 218 por. obć. Sv. Jana živila je svojedobno zadruga Dulan kbr. 6, koja je sastojala od trojice braće, naime Jurja, Petra i Janka. God 1837 je gospoštija jastrebarska podielila ovu zadrugu, te je na zadružnom posjedu ostao samo Juraj, a Petar i Janko su se naselili na pustoselini Kramarićevoj kbr. 13. Od toga vremena nisu se vraćali Petar i Janko niti koji od njihove obitelji na posjed kbr. 6. Na ovom posjedu, dakle u vrieme, kad je gruntovnica sastavljena, nije za pravo ni bilo zadruge, te je u gruntovnici pogriešno zadruga Dulan upisana, dočim bi se bio morao Juraj kao samovlastnik upisati. U ovoj tobožnjoj zadruzi ostao je Juraj sam sve do svoje smrti, te nije nikoga primio k sebi u zadrugu.

Nijedan od gore pomenutih molitelja ne može se smatrati zadrugarom, jer nijednoga od ovih nije zatekao 1. travanj god. 1848 kao suposjednika na selištu kbr. 6, niti je kašnje na isti primljen; a ne može se uzeti ni to, da Mato i Martin poslje smrti Jurjeve nastavljaju njegovu zadrugu, premda su u faktičnom posjedu njegovih nekretnina. Oni bo po vlastitom priznanju neuživaju tih nekretnina kao zadrugari, jer kao takovi po Jurju nikad nisu bili primljeni, već na temelju oporuke.

Pošto dakle u zadruzi više članova neima od smrti Jurjeve, dotično godinu dana iza njega umrvše mu supruge, to nije kotar. oblast nadležna dopitati toga nekad zadružnoga imetka niti Martinu i Mati na temelju oporuke, niti ostalim na temelju zakonskoga nasliednoga prava, već je morala odrediti upis na ostavinu posliednjega zadružnoga člana Jurja i time pružiti svim interesentom priliku, da svoja prava pred nadležnim sudom prijave i dokažu.

Proti ovoj odluci uložio je Martin D. utok, koji je upravni odbor županije zagrebačke u sjednici od 3. ožujka 1891 br. 60 odputio, ter potvrdio prvomolbenu odluku s razloga u njoj navedenih; a pošto je i proti ovoj odluci uložio Martin D. utok, to je kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom svojim od 30. srpnja 1891 br. 18.546 odbio utok, ter potvrdio napadnutu drugomolbenu rješitbu s razloga: Budući da utjecatelju nepripada ovlaštenje u zadruzi Dulan iz Ivančića kbr. 6 po nijednoj stavci § 1 zakona od 9. svibnja 1889 o zadrugah, a naročito nije nikada uzadružen po pokoj. Jurju, kako je to sam priznao kod razprave dne 18. travnja 1888. Pravni naslov, na kojem utjecatelj zajedno sa bratom Matom uživa Dulanov zadružni posjed, nadležan je dakle prosuditi samo gradjanski sudac i to tim većma, što bitni sadržaj oporuke Jurjeve od 9. travnja 1863 poriče jedini još živući oporučni svjedok Ivan Dulan, koji je glede svoje izpovjedke i sudbeno zaprisegnut dne 6. svibnja 1889. *Franjo Malvić.*

Uvriede, nanešene u zapečaćenom pismu, tvore učin povriede poštenja, označeni u § 1339 ob. gr. zak., pa se imadu kazniti po polit. oblasti.

Dana 11. srpnja 1890 posla D. J. mjestnomu školskomu nadzorniku A. pl. Š. u Š. zapečaćeno pismo porugljiva sadržaja, na kom je podpisao vel. župana K. Radi toga čina proglasi kr. kot. oblast u Zagrebu D. J. presudom od 5. rujna 1890 br. 23 krivim prekršaja § 11 c. patenta od 20. travnja 1854 i osudi ga na novčanu globu od 100 for. i da plati A. pl. Š. 6 for. troška.

Županijska oblast u Zagrebu potvrdi presudom od 4. listopada 1890 br. 11.725 u cielosti napadnutu presudu prve molbe.

Povodom utoka D. J. proti drugomolbenoj rješitbi, kojom se potvrdjuje presuda kr. kotarske oblasti u Zagrebu, kojom se utjecatelj osudjuje na kaznu globe od 100 for. kao krivac prekršaja car. patenta od 20. travnja 1854 radi toga, što je pismom porugljiva sadržaja izvrgao ruglu kr. žup. oblast u Zagrebu i kr. vel. župana županije zagrebačke, kr. zemalj. vlada, odjel za nutarnje poslove riešenjem od 4. rujna 1891 br. 44.864 ex 1891 preinači napadnutu presudu tako, da je D. J. kriv prekršaja § 1339 ogz., jer je u zatvorenom pismu porugljiva sadržaja, upravljenom na mjestnog školskog nadzornika u Š., istoga uvriedio, služeć se podpisom vel. župana i naslovom kr. žup. oblasti, koje pismo, ako i je šaljiva smjera, nedolikuje nimalo župniku, a tvori učin povriede poštenja (Ehrenkränkung), pa se s toga uporabom druge stavke § 11 car. pat. od 20. travnja 1854 osudjuje radi povriede poštenja na globu od 25 for. u korist obć. ubožke blagajne i nošenje troška postupka od 6 f.*

Franjo Malvić.

SVAŠTICE.

Osnovna pravila srpskog pravničkog društva u kraljevini Srbiji; utvrdjena na pravničkom zboru u Kragujevcu 18. i 19. juna 1891 god.

„Član. 1. Osniva se srpsko pravničko društvo sa ovim zadatkom:

a) da udruženom snagom i zajedničkim sredstvima, prati razvitak pravne nauke u obće i njenu primenu u praktičnom životu;

b) da istražuje osobine pravnoga života u Srba, radi naučnoga interesa, i radi boljega i pravilnijega uredjenja zakonodavstva u kraljevini Srbiji.

Sjedište je društva u Beogradu.

Član. 2. Rezultate svojega rada društvo će obznanjivati ili u svojemu listu, ili u zasebnim izdanjima svojim, ili i na skupovima svojim.

Član. 3. Redovan član društva može biti svaki svršeni pravnik i pravozastupnik, no pod uslovom da je srpski državljanin i da plaća godišnje 12 dinara uloga.

Počasan član može biti samo onaj, koji ima zasluga za ovo društvo, i zbor ga odlikuje izborom.

Član dopisnik onaj je, koga zbor za takova izbere.

---

* Sravni rješitbu kr. vlad. odjela za nutarnje poslove od 1. srpnja o. g. br. 17.301, priobćenu u Mjesečniku br. 10 o. g. str. 500, gdje se isto ovakov slučaj baš protivno riešava, ma da je medju jednom i drugom rješitbom samo dva mjeseca. — Zašto se onaj slučaj onako, a zašto ovaj ovako riešava? Čega se drže dotični referenti, kakova propisa ili uvjerenja? Ured.

Članovi utemeljitelji su oni pravnici, koji polože društvu jednom za svagda najmanje 200 dinara.

Članovi dobrotvori su oni nepravnici, koji takodjer jednom za svagda polože najmanje 200 dinara.

Član. 4. Društvenu upravu sastavljaju devet članova, i to:

1. jedan sudija kasacionog suda, — ili koji je to bio;
2. jedan sudija apelacionog suda, — ili koji je to bio;
3. jedan sudija kojega od beogradskih prvostepenih sudova;
4. jedan profesor pravnoga fakulteta;
5. jedan beogradski pravozastupnik;
6. urednik društvenih izdanja; i
7. još tri pravnika, koja zbor izbere.

Član. 5. Članove uprave bira zbor od svojih redovitih članova, u koje dolaze i utemeljitelji pravnici, izuzimajući urednika, kojega biraju ostali članovi uprave.

Član. 6. Uprava se bira svakoga redovnog zbora.

Član. 7. Predsjednika uprave biraju samo članovi uprave izmedju sebe, a tako isto i blagajnika.

Član. 8. Zadatak je uprave:

a) da uredjuje društvena izdanja;

b) da rukuje društvenom imovinom;

c) da predstavlja društvo prema svakome;

d) da odredjuje nagradu uredniku za uredjivanje lista i društvenih izdanja, a piscima za štampane radove;

e) da sprema sve, što je za zbor potrebno, i da ga saziva.

Član. 9. Uprava podnosi izvještaj zboru o svome radu.

Član. 10. Zbor društveni držat će se redovno svake godine u drugoj polovici mjeseca juna.

Za svaki idući sastanak zbor će odredjivati mjesto.

Na zboru imaju pravo glasanja samo redoviti članovi i utemeljitelji pravnici.

Član. 11. Ova pravila važe kao privremena do saziva idućega zbora.

Član. 12. Upisu članova odmah će se pristupiti. Ulog godišnji može se polagati i u mjesečnim odplatama.

Društvena godina počima od prvoga juna ove godine.

Član. 13. Izuzetno od čl. 4 ovih pravila privremenu upravu vršiti će do saziva idućeg zbora sada izabrani odbor.

Član. 14. Ovlašćuju se predsjednici svijuh državnih sudova da rade na upisu članova, pa da prikupljene uloge predadu na čuvanje ma kome novčanom zavodu, a o tom izvjeste privremenu upravu, kako bi ona idućem zboru mogla podnieti izvještaj o broju upisanih članova i prikupljenim ulozima.

Član. 15. Na idućem zboru imati će pravo glasanja svi upisani članovi, koji budu položili ulog“.

Privremena uprava srpskog pravničkog družtva obznanjuje ova pravila putem štampe, držeći se naredjenja članka 37 zakona o javnim zborovima i udruženjima od 31. marta ove godine.

19. juna 1891 u Kragujevcu.

Predsjednik uprave srpskog pravničkog društva: Uroš Knežević.

Članovi: Dušan Dimitrijević, K. A. Radovanović, Jovan Aćimović, Simo Kostić.

Uprava ova razposla predsjednikom svih državnih sudova u kraljevini Srbiji sliedeće pismo:

„Gospodine! Na pravničkom zboru, koji je držan jučer i danas ovdje u Kragujevcu, organizovano je „srpsko pravničko društvo“, kome je zadatak obilježen u osnovnim pravilima, koja vam se šalju.

Po članku 14 društvenih pravila ovlašćeni su predsjednici svijuh državnih sudova, da upisuju članove i da prikupljaju uloge od njih, pa da prikupljene uloge predaju na čuvanje ma komu novčanom zavodu, a o tome izvjeste i upravu društvenu, kako bi se o svemu mogao podnieti izvještaj idućem zboru, koji će se, po odluci današnjega zbora, držati i iduće godine u Kragujevcu, u drugoj polovici mjeseca juna, dana koji društvena uprava bude odredila, a koji će ona u svoje vrieme obznaniti.

Kako uspjeh društvenoga rada, naročito sada u početku, ponajviše zavisi od broja članova i uloga, a tu, na svaki način častnu ulogu za prikupljanje njihovo zbor je vama povjerio, to uprava društvena, po nalogu zbora, umoljava vas, da biste izvolili učiniti, koliko do vas stoji, da se društveni zadatak ostvari.

Kao što ćete dalje iz društvenih pravila viditi, društvo je za ovu prvu godinu ograničilo svoju radnju na upis što većeg broja članova i skupljanje uloga, kako bi, pošto se najprije materijalno obezbjedi, moglo sigurnije ostvariti svoj uzvišeni zadatak.

Ovaj put postepenosti, kojim je zbor pošao, može, po našem mišljenju, biti samo dokaz o čvrstoj i nepokolebljivoj želji njegovoj, da se društveni zadatak što podpunije i svestranije izvede i ostvari.

Uzimajući u obzir, da se prema našim raznovrstnim prilikama, a naročito prema drugim sličnim skupovima, na pravnički zbor iskupio dosta dovoljan broj ljudi (njih 62) i da se je znatan broj depešama odazvao (njih 82) sa izjavom, da želi stupiti u društvo odmah, čim se organizuje, uprava se nada, da vi, u povjerenoj vam ulozi od strane zbora, nećete nailaziti ni na kakve smetnje, nego na protiv, da će uslied vašeg posredovanja biti svesrdno prihvaćen društveni poziv i zadatak od strane našega pravničtva.

Najzad, umoljavate se, da od primjeraka, koji vam se šalju, predate po jedan svakom upisanom članu prilikom upisivanja, kako bi se svaki od njih mogao spremiti, da se na idućem zboru izrade i utvrde stalna pravila za društvo, te da rad društveni definitivno odpočme“.

VIESTNIK.

(Predavanja) na kr. sveučilištu našem ove su godine započela tek ovoga mjeseca studenoga; jer prije nije bilo moguće izprazniti, urediti i popraviti prostorije, u kojih bijaše dobar dio izložbenih predmeta poredan.

(„Pravnik“.) Upravni odbor slovenskoga pravničkoga družtva „Pravnik“ priredjuje svake godine t. zv. izlete svojim članovom. Ove godine upriličen je bio takav izlet u Slov. Goricu; sudjelovalo je do 30 pravnika, te su ugodno i koristno sproveli zajedno dva tri dana.

(Godišnja skupština) družtva američkih odvjetnika (American Bar Association) držala se ove kao i prijašnjih godina. Otvorio ju predsjednik *Boldwin*, koji se u pozdravnom govoru osvrnuo na cielokupni zakonodavni rad tako saveza kao i pojedinih država. Predsjednik progovori medju ostalim o zakonu od 3. ožujka (marta) 1891 ob ograničenju useljivanja. Zakon taj zabranjuje vlastnikom brodova, da slave i hvale život u sjedinjenih država samo zato, da namame više putnikâ; nadalje odredjuje, da se nesmije izkrcati na američko tlo, tko je o tudjem trošku doplovio, izim da dokaže, da neće biti zemlji na teret; tkogod za jednu godinu, odkako se izkrcao, zaprosi javnu pomoć ili podporu, ima se odpraviti natrag na trošak onoga brodarskoga družtva, koje ga je dopremilo onamo. — Zatim spominje zakon od 3. marta o. g. o pravu na izume i obrete, koji medju inim sadržaje i odredbu, da se knjige moraju slagati pismeni, koja su u Americi lievana (napravljena). — Od zakona, stvorenih za pojedine države iztiče, da je opet više država uredilo zakonom *tajno* glasovanje, dočim je najme prošle godine u 14, sada je već u 29 državah to tajno glasovanje uvedeno, pa će tako ideja ta, koja u Englezkoj izazva žestoku borbu, do skora posvema pobjediti. Na dalje izdana je ciela povorka zakona proti zlim porabam kod izbora, imenito proti podmićivanju, kupovanju glasova, itd. — U državi *Minnesoti* zabranjuje zakon osobam, koje ne imaju 17 godina, dolaziti na kaznene rasprave kao slušaoci. — Zakon države *Californije* zabranjuje svako useljivanje stranaca; a Kitajce, koji su se već prije nastanili, stavlja pod strogu pazku domaćih oblasti. — Zakon države *Kansas* nedozvoljuje strancem kupovati zemljišta, pa se ta zabrana proteže i na domaća družtva, ako petina kapitala njihovoga pripada strancem.

Predsjednik završuje svoj govor krepkimi riečmi. Svi ustavi ne vriede ništa, reče, ako se ne vrše u duhu svojih tvoraca. Da se zakonodavna tiela pojedinih država ne iznevjere tomu duhu, za to ima da se staraju odvjetnici, koji ravnaju javnim mnenjem. Ništa nije tako prešno i tako važno kao to, da se uzdrži ustav, na koji su članovi odvjetničkoga vezani : svojom zakletvom kao gradjani i kao odvjetnici. Naši predji američki nisu htjeli uvesti omnipotencije englezkoga parlamenta; zato je dužnost odvjetnika bditi, da se ta omnipotencija nigdje nepojavi“.

Uredjenje vrednote (valute).*

V.

4. Još je jedna točka pri uredjenju valute, koja se tiče veoma preporne materije; kojom se napose i mnogo zanimaju pravnici, jer se ona smatra per eminentiam pravnim pitanjem, ili pravnim pitanjem kod reforme vrednote. To je biranje ili opredieljenje relacije vrednosti prijašnjega novca prema novomu, koji se valutom uvadja.

Poznate i naglasene su jur funkcije novca; on je obće mjerilo vrednosti i obćenito sredstvo miene: novcem izrazuje se svaka ciena dobara; za novac mogu se u svako doba druge stvari prodati i kupiti. Te funkcije novca ni sa gledišta jurističkoga nisu irelevantne, ali daleko je veća njihova ekonomička znamenitost; upravo s toga, što je naš novac, motreći ga sa ekonomičke strane, neshodan i nepouzdan, traži se i mora se zahtievati reforma valute.

Uzmimo, da se ova reforma provede na brzo, što velimo, preko noći, tako da na mjesto srebrna i papirna dodje odmah zlatni novac kao sredstvo miene i mjera vrednosti: i tada bi zavisilo o relaciji vrednosti novoga novca prama staromu, hoće li novac nove valute moći rečene funkcije obavljati bez zaprieke, ili — što je više — bez štete za gospodarstvo.

Ako se je najme vrednost zlata nove novčane jedinice opredielila na temelju one relacije vrednosti dosadanjega novca prama zlatu, koja relacija postoji u ovom času, ako se dakle relacija točno ravna, ako je posvema prilagodjena vremenu u kojem se mienja valuta: mogle bi se ciene, plaće, podavanja, itd. od jučer davati dotično plaćati i nadalje; promet mogao bi se služiti novim novcem: zanj mienjati, njim mjeriti vrednost drugih stvari kako sa starim, te nebi trebalo nikakova preračunavanja ili pretvaranja.

---

* Vidi: Mjesečnik br. 9 o. g.

U ovom slučaju promjena dosadanjega sredstva prometa i mjerila vrednosti nebi imala nikakovih posljedica za stanje i razdieljenje imovine.

Drugčije bi bilo, da se vrednost zlata nove novčane jedinice uredjuje na temelju n. pr. promjerne relacije, koja se razlikuje od tečaja (coursa) obstojavšega u vremenu, kad se je mienjala vrednota. N. pr. promjerna vrednost tečajna (po coursu) jedne forinte austr. vred. od deset godina znatno se razlikuje od sadanje vrednosti iste forinte. Tu bi se dakako vrednost novca trajno i nedvojbeno pomakla, pa bi ljudi u prometu često morali svoje plaće, nagrade, ciene, itd. preračunavati. Zakonom uvedena tarifa mogla bi to preračunavanje olahkotiti, ali ga nebi mogla nadoknaditi ili suvišnim učiniti; jer ekonomičke funkcije novca (sredstvo miene, mjerilo vrednosti) nedadu se pravnimi normami vezati. Ali svatko ne umije preračunavati, izračunavati, itd.; bankari, veliki trgovci, industrijalci i drugi ovaki, koji su dobro upućeni u novac i u sve tančine izračunavanja vrednosti, itd. u kratkom bi se vremenu sprijateljili s novim stanjem i to valjda bez ikakve štete; ali bilo bi štete, i ta bi pala na teret onih razreda naroda, koji ne mogahu dosta brzo shvatiti novu novčanu situaciju; a to su oni razredi niži, koji participiraju u malenom prometu. Ovi razredi osjetili bi težko posljedice promjene valute na svojem imetku i na svojih materijalnih interesih; ali nitko njih ne bi se mogao a ni smio potužiti, da su izborom relacije njegova prava povredjena.

Posve slične posljedice nastale bi, da se uvede mješovita ili nepodpuna dvovrstna valuta (hinkende Währung).

Još teže bi se prilagodio novi novac kao sredstvo miene i mjerilo vrednosti potrebam prometa, da se — kako neki predlažu — promieni ne samo temelj vrednote nego i novčana ili računska jedinica, dakle n. pr. da se prihvati sustav franka ili marke. Kako je sadanji promet veoma osjetljiv, taka bi odredba preračunavanje još kompliciranijim učinila, te bi još više nego li gore opisani postupak pogodovala ekonomički jakim na štetu ekonomički slabih. Nu premda bi se moglo takovoj promjeni štošta prigovarati, ona pokuditi, ali nebi se moglo govoriti o protupravnosti.

Odavlje sliedi: u koliko se promatraju ekonomičke funkcije novca, t. j. da je on sredstvo miene i mjerilo vrednosti, to pravičnost išće najodlučnije, da se uvaži razmjer vrednosti postojeći u vremenu kad se mienja valuta; nu za pravo izbor relacije neima važnosti.

Ali novac ima još jednu funkciju: on je sredstvo plateža, i s te strane promatrana promjena valute ima pravnu veliku važnost.

Da se mogu i pravno smiju sve novčane obveze prije reforme valute u staroj valuti isplatiti, nebi bilo nikakovih pravnih pitanja, odnosećih se na uredjenje valute. Nu pošto to nije moguće, mora promjena valute izazvati i promjenu predmeta činitbe svih obveza, koje glase na postojeću ili staru valutu; izmjena dakle vrednote tangira ne samo gospodarsku, nego i pravnu sferu svakoga pojedinoga vjerovnika i dužnika, a usljed toga daje povoda najžešćoj borbi interesa.

Zato je nuždno, da se mienjajuć valutu po mogućnosti odkloni svaka nepravda, te svako oštećenje tako dužnika kao i vjerovnika. Ta pako svrha — misle — dala bi se približno polučiti tako, da se ustanovi ili opredieli relacija vrednosti staroga novca prama vrednosti novoga. Bi li se i pri tom umaknulo svakoj nepravdi, nemože se reći; jer se radi o veoma zamršenih i zakučastih stvarih. Sjećamo se dobro, koliko je potežkoća i neprilika imala njemačka judikatura i praksa gradjanskoga života, kad je na temelju zakona od g. 1873 stara srebrna valuta zamienjena novom zlatnom. Kod nas sva ta pitanja postaju još kompliciranijimi, jer se uvedenjem valute metalne ima da odstrani kolanje i papirnoga novca. Hoteć dakle opredieliti relaciju vrednosti staroga novca prama novomu ili obratno, treba, kako je jur gore naglašeno, razlikovati tražbine, dotično obveze nastale prije uvedenja nove valute, dakle uglavljene u staroj, od tražbina i obveza, nastalih poslje reforme valute.

Recimo, da će u istinu u austro-ugarskoj monarkiji uvesti zlatnu i to samo zlatnu valutu. Je li bi to baš bilo najshodnije, bilo je o tom prije govora. Ovdje upućujemo na ono razlaganje, ali dalje se njim ne bavimo, nego ćemo se postaviti na stanovište kao da je uvedena zlatna vrednota. Što bi tada nastalo? Ne ima sumnje, da je država, imajuća pravo novac kovati, valutu opredieljivati, takodjer vlastna odrediti, da za sve tražbine, koje nastanu nakon uvedenoga novoga sustava novčanoga, ima valjati nova valuta, dotično da u ovoj imadu biti one izražene. Tko hoće da uzajmi, mora da to učini u novom novcu, a tako se i dužnik obvezuje u tom novcu zajam povratiti.

Nu što i kako da bude sa novčanimi dugovi, koji su prije uvedene nove valute kontrahirani, pod starom srebrnom valutom? Ako je Petar dao u zajam 1000 f. u austr. vr., a dužnik ima da plati nakon uvedene nove zlatne valute: kako i u kojem novcu će on taj dug isplatit? Može li zakonodavac ovu tražbinu, koja in ultima linea glasi na izvjestnu količinu srebra, pretvoriti u tražbinu, koja glasi na izvjestnu količinu, n. pr. zlatna novca, pa tako i nesaslušav kontrahente, promieniti predmet novčanoga duga? Pak ako se na to pitanje jestno odgovori, pita se dalje: koje činjenice da odluče kod opredieljenja ovoga razmjera vrednosti ili relacije?

Ovo su strogo pravna pitanja, ali i tako mučna i zapletena, da su neki predlagali, neka se u obće niti neriešavaju. Grote[1] scieni, da država mienjajući valutu, neka se nemieša preventivno u starije privatne pogodbe. Tko je u srebru zajam uglavio, neka ga u srebru i plati; vjerovnik mora srebro primiti, izim da su se stranke napose sporazumiele, da će dužnik platit u zlatu. Nove pako pogodbe moraju se uglaviti u zlatu. Grote scieni, da će do brza same stranke konvertirati stare tražbine u novu vrednotu. — Nu ovo, što predlaže spomenuti pisac, niti je pravedno niti praktično. Jer ako je A. uzajmio B-u 1000 for. u srebru, nije on samo B-u dao $22^{10}/_{45}$ funta srebra, nego više, jer srebro kovano u formi novca te imajuće valutu, ima veću vrednost, nego li nekovano srebro. Ako se kasnje uvede zlatna valuta, dakle srebru dosadanje svojstvo platežnoga sredstva — ili što je svejedno — ako mu se oduzme valuta, to dužnik vraćajuć svoj dug i davajuć 1000 for. srebra ili pako svotu zlatna novca, koja bi odgovarala sadanjoj vrednosti 1000 for. srebra, nebi vjerovnika svoga podpuno namirio; baš kao što ga nebi ni onda, da kraj iste valute plati dug u srebrnih šipkah (Barren), a ne u kovanom srebrnom novcu. A pošto bi taka nepravda potekla od državne odredbe, morala bi se država pobrinuti, da se odstrani. — Ali Groteov predlog je i nepraktičan, jer razboritiji i jači polučili bi daleko povoljnije uvjete za konverziju, nego li n. pr. udove, sirote, nevježe, itd. — Goldschmit[2] veli pako: Ako srebro prestane biti glede viših iznosa zakonitim platilom, moraju se sva u srebru ugovorena plaćanja obaviti u zlatu, jer vjerovnik ima pravo iskati, da mu se plati u novcu zakonitom, u obstojećoj valuti; a dužnik opet je vlastan i dužan namiriti dug svoj u valjajućoj valuti. Da se pako plati u srebru ili u srebrnih šipkah, to nebi značilo platit u valuti. Ali pošto nije nikada postajala nominalna vrednost srebra prama zlatu, niti u vremenu, kad je dug nastao niti kad je dug plaćen: to bi mogao tu odlučan biti jedino tečaj (kurs) zlata prama srebru, i to, u koliko je dug uglavljen u valuti ili tako da nije naznačena nikakova vrst novca, tečaj obstojavši za vrieme kada je dug nastao. Nu pošto je taj kurs veoma nestalan, to bi se morao izabrati ili kurs stanovitoga vremena, ili srednji kurs stanovitoga razdobja“.

---

[1] U raspravi nagradjenoj prvom nagradom po skupštini njemačkih trgovaca.

Ne može se dvojiti, da je država vlastna za tražbine, nastale u vremenu srebrne valute, opredieliti razmjer vrednosti u zlatu, pače je upravo nuždno postaviti tu relaciju, kad se uvadja nova zlatna valuta. Jer nastupom nove — recimo — zlatne valute postaje zlatni novac zakonito platilo, a po tom tražbine prijašnje, uglavljene u srebrnom novcu, ne mogu se više onako ispuniti, kako su uglavljene, jer srebro nije više zakonito platilo. Istina, srebrna forinta može i nakon uvedene zlatne valute u prometu ostati; ali zakonodavac, proglasiv zlatnu valutu, mora kolajući srebrni novac gledeć na vrednost učiniti jednakim stanovitoj količini zlatna novca, tim se pako srebrni novac pretvara u znakove stanovite količine zlatna novca. — Ako dakle zakonodavac, uvadjajući zlatnu valutu, ne bi postavio nikakova razmjera vrednosti za tražbine starije, nastale pod srebrnom vrednotom, ipak bi se i ovake tražbine faktično konvertirale u zlatni novac. Jer ako dužnik tražbinu svoju od 1000 for., glaseću na srebrni novac, i nakon uvedene zlatne vrednote, namiri sa tisuću komada srebrnih forintača, on ipak plati svomu vjerovniku onu količinu zlata, koju izražuje 1000 komada srebrnih forintača. Kad nebi bilo tako, onda bi se moralo reći, da srebrni novac ima dvojaku vrednost: srebrnu, kad valja platit starije u srebru utanačene dugove, i zlatnu, koja vredi za buduće nakon uvedene zlatne vrednote, što dakako nije moguće.

---

[2] Handbuch des Handelsrechtes I.

Ovoj gospod. potrebi nije se mogla oglušiti nijedna država, kad je došla do toga da mienja svoju valutu; tako je n. pr. Njemačka g. 1873 prelazeć od srebrne na zlatnu vrednotu opredielila razmjer vrednosti starijega srebrnoga i novoga zlatnoga državnoga novca. U jurističkom pogledu može se ovamo ubrojiti i odredba austr. vlade, kojom se dokida dužnost mienjati note bankine za kovani novac, te proglasuje prisilni tečaj tih nota, što se je u ovoj monarkiji od g. 1848 ovamo više puta dogodilo, premda je ova odredba sa stanovišta gospodarskoga posve drugčijega karaktera, nego li prelaz od jedne metalne na drugu metalnu valutu. Kad se najme kreira papirni novac u pravom smislu (sa tečajem pod moraš), i tada na mjesto kovana novca stupa papirni novac kao predmet novčanih tražbina, a relacija vrednosti jednoga novca prema drugomu uredjuje se ustanovom, da su oba jednake vrednosti, premda to nije nimalo istina.

Ne može biti dakle nikakove sumnje, da se prelazeć od srebrne na zlatnu vrednotu mora zakonom urediti relacija vrednosti staroga srebrnoga novca prama novomu zlatnomu. Ali sada dolazi ono drugo, koliko važnije toliko teže i dvojbenije pitanje:

kako da zakonodavac opredieli onaj razmjer vrednosti medju srebrom i zlatom? Njemačka — da se i opet pozovemo na njezin primjer — postupaše tako, da je tu relaciju uredila kao 1 : 15$^1/_2$, pošto je najme i u vremenu kad je zakon o novoj zlatnoj valuti izdan, a i prije toga vremena, jednaka količina zlata n. pr. 1 funta 15$^1/_2$ puta toliko vredila, koliko ista količina srebra. Zato za izračunavanje i pretvaranje srebrnoga novca u zlatni opredieli razmjer, t. j. 1 : 15$^1/_2$. N. pr. ako je X. pozajmio 100 talira, dok je još srebrna valuta vredila, a trebalo je dug platiti nakon uvedene zlatne vrednote, morao je X. svomu vjerovniku platiti 300 maraka u zlatu, jer je ovoliko maraka u zlatu odgovaralo po prilici količini srebra, koju sadržaje 100 talira. Valja znati, da se je po staroj valuti iz 1 car. funte kovalo 30 talira. Ustanovljenje spomenute relacije ima svoju posebnu jurističku važnost ne gledeć na tražbine, koje su nastale pod novom valutom, jer tu ne može biti dvojbe, kako se imadu ove ovršiti, nego gledeć na obveze novčăne, koje su kontrahirane pod starom valutom, a moraju se ispuniti pod novom. Ovo pitanje osobito zanima svagdje pravničke krugove; mnogo se je ventiliralo, ali suglasnost mnenja nije se postigla. Iz svega, što je do sada o tom pisano i raspravljano, razabire se ovo troje: mogla bi se najme postaviti a) relacija, kakova se pokazuje u vremenu, kada valja obvezu u novcu izraženu namiriti, što biva za gospodovanja nove valute; b) t. zv. relacija sadašnjosti, t. j. imade se razmjer nove vrednosti u onom času, kad će postati zakonom, što moguće točnije prilagoditi aktuelnoj relaciji vrednosti medju srebrom i zlatom, dotično medju srebrnom forintom i zlatnom; c) relacija, koja postojaše u vremenu, kada je tražbina nastala.

Ad a. Medju zatočnici ovoga mišljenja ističe se napose bečki prof. dr. A. Menger.[3] On veli, da se ne smije za temelj izračunavanju i namirivanju tražbina uzeti odnošaj vrednosti staroga novca prama novomu, kakov obstojaše u vremenu uvedene valute; nego ima da bude odlučnom relacija, koja će se medju oba kova pod gospodstvom nove zlatne valute u buduće razviti ili ustanoviti. „Drugimi riečmi: tko je za obstanka srebrne valute kontrahirao dug u stanovitoj količini srebrnoga novca, mora nakon uvedene zlatne vrednote kontrahiranu sumu kapitala ili kamate platit u zlatu, koja suma representira tečajnu vrednost (Courswerth) duga u srebru u vrieme dospietka duga (tražbine)“. Menger priznaje, da ovakovo ustanovljivanje relacije neće biti bez potežkoća; da je dosta mučno svaki put opredieliti tečajnu vrednost starijih dugova u srebru prema cieni srebra u Londonu; ali pored svega toga misli on, da je po njem zagovarani način i vrieme opredieljivanja relacije najshodnije. Tako će se prije svega poštediti dužnici; zatim može se umaći onoj pogreški, u koju je zapao njemački zakon od god. 1873, koji je opredielio relaciju srebra prama zlatu po kursu, koji obstojaše za vrieme uvedenja nove valute, čim je u velike poradio u korist kapitalista. Jer razmjer vrednosti, kakov bijaše g. 1873, nije se dugo održào, nego promienio na štetu srebra, te je već u sliedeća dva decenija narasao na 1 : 20; a tim su oštećeni dužnici, imenito hipotekarni, koji moradijahu kapital i glavnicu plaćati u vrednosti znatno višoj, dočim su se vjerovnici i kapitaliste bogatili. Kad bi se stariji dugovi u srebru ovako pretvorili u nove, nebi se znatnije pomakli odnošaji imovinski; takov način konverzije bio bi posvema prema našim poslovnim običajem, a napokon u austro-ug. monarkiji već sada mnogi se dugovi u zlatu ovako običavaju podmirivati.

---

[3] „Die juristische Seite der Valuta-Regulirung“ u N. fr. Presse od 18. listopada 1890.

Nu ovomu se mnenju nieče temeljitost. Istina, ovako ustanovljena relacija nebi imala onakih nepovoljnih posljedica po dužnika, kao što bi imala, da se regulira prema kursu onoga vremena, kad nova valuta stane na snagu. Nu po Mengerovu predlogu produžila bi se nominalna vrednost na korist stare valute i preko vremena, kad je reforma valute nastupila; čim se prelazi na zlatnu valutu, pojavlja se moment, koji pomaže umanjivati vrednost metala prijašnje, stare valute; a nebi se k tomu nikada dalo konstatovati, koju bi vrednost u zlatu izražavao novac stare napuštene valute u onom vremenu, da nije njegova vrednost ograničena ili u obće dokinuta.

Ad b. Znatan broj pisaca pristaju za mnenje, da se najme mora relacija vrednosti staroga prema novomu novcu izraziti u tečaju, koji je konstatovan u vremenu prelaza od jedne na drugu valutu, dakle u vremenu, kad je izdan zakon o reformi vrednote. A pri tom moglo bi se zadovoljiti tim, da se u istinu usvoji kurs, što se je bilježio u vremenu prelaza od jedne valute na drugu. Nu ako se je tečajem posljednjih godina relacija mienjala, tada neka se pronadje promjerna relacija, n. pr. od posljednjih dviuh, triuh, itd., godina, pa ta postavi za pravilo, kad treba starije tražbine u novom novcu isplaćivati.

Naproti ovomu navodi se izkustvo stečeno imenito u Njemačkoj. I tamo su uzeli bili razmjer $1 : 15^1/_2$ kao relaciju obstojavšu g. 1873, kad se uvela zlatna vrednota; nu ona relacija nije ni dvie godine onako obstojala, nego se uzela mienjati. Tim se pako, kako je već Menger dobro opazio, znatno oštećeni dužnici, koji moraju u novom skupljem novcu namirivati dugove, kontrahirane za vladanja srebrnoga novca. Nu ima izim ovoga i drugih razloga. Tu se najprije iztiče, koli je mučno, pače nemoguće u momentu, kad se mienja vrednota, postojeću valutu objektivno konstatovati. Pita se: koji je to juristički moment, od kojega se mora računati relacija? da li vreme, kad je dotični zakon sankcioniran ili kad je stao na snagu? Ne može biti ni jedno ni drugo, jer prije nego li je zakon stvoren, imalo se o njem pisati, viećati i zaključivati, pa bi se tečaj zlata odlučnoga tu vremena morao upravo anticipirati. Ili se pod vremenom promjene valute ima razumievati ciela perioda legislativnih rasprava? Nu tada bi se u toj periodi mogao kurs više puta promieniti. To sve dakako nebi imalo veće praktične vrednosti, da se reforma valute izvodi u vremenu, kad je vrednost novca stalna; ali stvari stoje drugačije, te ima veliku važnost, kad već sama izvjestnost, da će se valuta promieniti, uzrokuje, te se u kraćem vremenu više puta promjeni tečaj, — kako je baš u ovoj monarkiji konstatovano.

Nu ma se i ne gledalo na ovake neprilike, pita se: dade li se objektivno konstatovati, je li tržištna relacija vrednosti jedne kovine prama drugoj odlučno uticala na zakonsku relaciju, ili možda obratno? Jer zdrava je samo ona zakonska relacija, koja se upire na tržištnu tako, da ova potonja opredieljuje onu prvu predpostaviv, da se tržištna ravna po narodno-ekon. zakonih o ponudi i tražnji. Ali često nebiva tako, nego relaciju tu opredieljuju drugi uticaji, a ne narodno-gospodarski. Danas n. pr. stoji na tržištu razmjer zlata prama srebru kao 1 : 17; za kratko vrieme predloži vlada osnovu zakona, u kojoj se postavlja druga relacija, a ne ona 1 : 17; tada je vjerojatno, da će se kurs mjenica prilagoditi relaciji, koju sadržaje vladina osnova zakona o reformi valute; pri čem bi mogla i vlada svojim putem poraditi, da se iztakne njoj poćudna relacija. Onoga dana, kad se je u njemačkom parlamentu raspravljao paragraf osnove sadržavajući relaciju, imalo je srebro na londonskoj burzi upravo onakov kurs, koji je odgovarao u osnovi predloženoj relaciji t. j. 1 : $15^1/_2$. Zastupnik dr. Bamberger iztaknu tu okolnost rekav: „Da neimamo tako honetne državne vlade, o kojoj se ni sumnjati ne smije, da je umjetnim sredstvom (künstliche Macherei) polučila onaj kurs, ja bih u istinu mogao posumnjati, nije li državno ministarstvo kupilo stanovitu količinu srebra na londonskoj burzi . . . Naravski, ja nevjerujem u takov razlog".

Ovo uvjerenje, da je veoma težko konstatovati vrednost tečajnu u času promjene valute, da je jednako mučno ustanoviti, da li je zakonska relacija prema tržištnoj: sve to pa onda i neke druge okolnosti potaknuše misao, da se statuira jedinstvena promjerna relacija stanovite dobe. Jer promjerna tečajna vrednost dužega razdobja jest moment, koji se dade i objektivno konstatovati, uhvatiti, na koji ne utiču niti hiri slučaja niti samovoljne mahinacije. I zaista publicistički zagovornici relacije, kakova obstojaše u vremenu promjene valute, prihvatiše većom stranom promjernu relaciju. Ali i toj poriče se s neke strane životna snaga. Doduše i mnenje, koje zagovara, kako ćemo niže pokazati, relaciju obstojavšu u vremenu postanka duga ili tražbine, takodjer uvažuje nestalnost vrednosti novca u prošlom vremenu. Ali dok ovo potonje mnenje osobito ističe vreme postanka konkretnih novčanih dugova, dakle vrieme i sa jurističke i sa ekonomičke strane za ove važno, vraća se prije spomenuta promjerna relacija na dobu, koja može da je za koji konkretni dugovni odnošaj posve irelevantna, jer je ovaj možda poslje toga nastao. Što je briga n. pr. vjerovnika, koji je istom 1891 tražbinu stekao, za sve one jadne faze, kojimi prodje naše novčanstvo prijašnjih godina? Briga njega za to, kako je djelovao na tečaj srebra ovaj ili onaj govor Bismarkov, revolucija u Plovdivu, padanje ciene srebra u prošlom deceniju? A ipak imala bi relacija pod uplivom onih dogodjaja ustanovljena vrediti i za njegovu istom ove godine nastalu tražbinu. Ili obratno: što je briga dužnika, koji se zadužio u vremenu najveće depresije kursa, ako su se kasnije ciene digle? — Ne ima sumnje, da bi prihvativ ovaku promjernu relaciju značilo veoma znatno pobrkati odnose gospodarske tako u jurističkom kao i ekonomskom pogledu. Istina, velike gospodarske reforme nedadu se provesti, a da se ne povrede interesi pojedinaca; ali pri tom neka se postupa koliko moguće opreznije; imenito nebi ta reforma smela tako daleko segnuti, da bi dotičnici, koji pod njom trpe, morali podvojiti, je li se dovoljno pazilo, da se zaštite stečena prava barma toliko, koliko se u obće mogu braniti.

Ad c. Malo prije pod sl. b. razloženo mnenje o izračunavanju vrednosti, kad se radi o novčanih dugovih, glasećih na staru valutu, ima jos i sada mnogo zagovornika. Možda najmanje teoretika pristaje uz ovo treće, koje hoće da bude za novčane tražbine mjerodavan kurs novca staroga, na koji glasi obveza, kakov obstojaše u vremenu nastale ili kontrahirane obveze. Vjerovnik ima pravo tražiti od dužnika — tako govore — da mu povrati ili bolje govoreć plati onoliku vrednost, koliku je on njemu dao. Ni više ni manje. Za podkrepu svoga mnenja pozivlju se na obći gradj. zak. i to na §§ 988 i 989. Prvi t. j. § 988 glasi: „Zakonite preinake u novcu a to takove, koje nepreinačuju unutrašnje njegove vrednosti, idu na račun zajmodavca. On treba da primi svoj zajam u stanovitoj vrsti novaca, koju je dao dužniku, n. pr. 1000 cesarskih dukata ili 3000 cvanciga, nepazeć na to, da li se je u to medjuvrieme povisila ili smanjila izvanjska njihova vrednost. Ali ako se preinači unutarnja njihova vrednost, tad se ima namiriti zajmodavac prema unutrašnjoj vrednosti, koju je u vrieme zajma imala uzajmljena vrst novca“.

§ 989: „Ako u vrieme, kada se povraća zajam, neprolaze u državi takove novčane vrsti, dužnik mora da podmiri vjerovnika naličnimi novci, u tolikom broju i takovim načinom, da vjerovnik primi unutrašnju vrednost onoga, što je dao u zajam i to takovu, kakova je bila u vrieme zajma“.

Oba ova paragrafa normiraju naročito samo zajam i zajmovne odnošaje; ali pravno pravilo, što ga postavljaju ob uticaju promjene vrednote na novčane zajmove, dade se analogno primieniti i na sve novčane dugove. U duhu obć. gr. z. imade metalna vrednost srebrne forinte, toga temelja cieloga našega novčanoga sustava, služiti za osnov izračunavanja vrednosti.

Naprama ovim odredbam zakona pristaše ovoga trećega mnenja priznavaju te naglasuju ovo dvoje: Prvo, da je g. 1879 gledajući rapidno padanje vrednosti srebra, vlada bečka obustavila kovanje srebrna novca za račun privatnika. Tim se je doduše znatno ograničio uvoz srebra i od monarkije odvratila prieteća pogibelj, da ju poplavi manje vredni kurantni novac; ali je ujedno naša srebrna forinta rastavljena od svoga temelja, dotično naš novac izgubio je svoj metalni temelj, vrednost srebrne forinte odlupila se je prvobitne ustanove, da čini nájme $^1/_{45}$ funte čista srebra. Usljed te odredbe naše srebrna forinta ne može biti temeljem za izračunanje vrednosti.

Drugo: Spomenute ustanove obć. gr. zak. imadu pred očima samo onake promjene novca, koje se sbivaju tako, da se promjeni novčana mjera i količina čiste kovine, ali se ne mienja temelj valute. Promienio bi se pako temelj valute, da se od srebrne predje na zlatnu vrednotu ili obratno. Zato se i ne mogu ustanove §§ 988 i 989 neposredno po cielom svom sadržaju uporaviti na predstojeću reformu naše valute. Redaktori obć. gr. zak. po svoj prilici držahu, da će srebro vjekovati kao valuta, da ga neće iz toga položaja iztisnuti zlato. U tom su se dakako prevarili; jer ne samo da je zlato, od vremena izdanja obć. gr. zak., u nekih državah iztisnulo srebro ili srebrnu vrednotu, nego i vrednost srebra jako oscilira, te je kod nas, povodom odredbe od g. 1879 izgubilo svojstvo stalnoga mjerila vrednosti. Nu zato ostaje važnim ratio legis ovih ustanova. Redaktori obć. gr. zak. veoma su dobro pojimali nevolje, koje nastaju za imovinu pojedinaca od nepouzdane i nestalne valute, od izdavanja papirna novca, kao i odatlje, ako se država mieša u novčanstvo. I jer su to sve znali i posve iskreno očitovali, nebojeći se nikakovih prigovora ili spočitanja, htjeli su u kodeks gradj. prava unieti takova pravna pravila, koja bi kadra bila, kad bi država posegnula u novčanstvo, „očuvati imovinu državljana“. U tom smislu izrekoše u navedenih paragrafih načelo, ako se promjeni novac, da se mora sadržina novčanih tražbina (svota, koja se ima platit) izračunati po prvobitnoj sadržini (dužne svote) posluživ se i sravniv ju sa faktorom gospodarski što više stalnim, a od državne samovolje neodvisnim. Drugimi riečmi: vjerovniku valja da se dade ista imovinska snaga, koju kod postanka dužničkoga odnošaja predstavljaše svota novca izražena u zadužnici, a uzimlje se, da mu se ta imovinska snaga daje, ako vjerovnik prima u novcu nove valute istu količinu dragocjene kovine, koliku je dao u staroj valuti.

Obie ove predpostave, od kojih su redaktori gr. zak. pošli, oboriše dogodjaji posljednjih dvajuh decenija. S jedne strane srebro kao kovina valute, ne ima više stalne gospodarske vrednosti; s druge strane doživili smo, da mogu državne odredbe posve iludirati upliv sadržine kovne na kupovnu snagu kuratna novca (t. j koliko se za novac može stvari kupiti), premda se te odredbe s vana ne prikazuju kao promjene novčanstva. „Ako želimo danas sravnjivanjem sa faktorom od državnoga uticaja neodvisnim i, koliko se znade iz izkustva, stalnu vrednost imajućim, pronaći, koliku imovinsku snagu representira dužna novčana suma: to se mora rola, koju se redaktori obć. gr. z. namienili srebru, jer mu je tobože vrednost stalna, sada prenieti na zlato. Ratio legis obć. gr. zak. upućuje dakle, da je tečajna vrednost dužne novčane sume prema zlatu temelj za proračunanje one u novu valutu, i to tečaj, kakov postojaše u vremenu postanka duga“ (Landesberger).

Istina, do sada, dok traje nepromienjeno sadanji sustav valute, vrednost tečajna (po kursu) dužne svote ne ima pravne važnosti. Ili razvrieda novca našega još dalje išla, ili se posve odstranila, tim se s vana obveza dužnikova nebi u ničem preinačila. Nu pravna fikcija, da novac obstojeće valute ima trajnu vrednost, što ipak nije bilo niti je sada, nesmije se uzdržati de lege ferenda. Istina, de lege lata ne može se onoj pravnoj fikciji zaniekati neko relativno ovlaštenje; ona je diete jurističke tehnike, analitično ujednostručenje veoma kompliciranoga gospodarskoga djela. Drugimi riečmi: pravo uvidja, da tko novca obeća, ili novca pozajmi, misli neku količinu vrednosti, neku imovnu snagu, koju se obvezuje podati ili koju pozajmljuje. Obećani ili pozajmljeni komadi novca jesu tek representanti one abstraktne vrednosti, vanjski nosioci neke imovinske količine. Pravo isto tako priznaje, da se za isti novac ne mogu dobiti uvjek iste stvari, dakle da je t. z. kupovna snaga novca promjenljiva. Ako pored svega toga pravo odredjuje, da je broj novčanih komada odlučan za visinu duga, čini to s razloga: a) što je u gospodarstvu veoma težko konstatirati nestalnost vrednosti novca; b) što se protivi logiki prava, da se vrednost obćega mjerila vrednosti od vremena do vremena ustanovljuje sravnjivanjem sa drugim mjerilom vrednosti, i napokon c) jer se relativno neznatno mienja vrednost dobro uredjenoga metalnoga novčanoga sustava. Ali ovi momenti niti ne dolaze kod sadanje naše vrednote niti kod pitanja o normi, koja bi se imala postaviti za izračunavanje starih obveza u novoj valuti.

Ako su redaktori obć. gr. z., viećajući ob ustanovah, koje se tiču promjene novca, očitovali, „da opredieljivajući prava i dužnosti, nevalja se riečima igrati, da pravedni zakonodavac ima vlastnost državljana osigurati“, to može biti ciljem i našemu zakonodavstvu. Što oni odmah poslje toga vele, „ako država očituje, da nominalna vrednost njenoga papirnoga novca ne odgovara više pravoj vrednosti njegovoj“, da teorija nominalna više nevredi — to je sve veoma slično današnjemu stanju. A o dugovih novčanih, koji su uglavljeni u jako nestalnoj valuti, ili se u njoj imadu isplatiti, izjaviše se redaktori obć. gr. z., da bi se izračunavanje imalo tako urediti, da se za temelj proračunavanja vrednosti uzme vrednost tečajnà nestalne valute (bankine note) prama valuti stalnoj (konvencionalni novac), kakov obstojaše, kad je nastala novčana tražbina. — I u znamenitom fin. patentu od 11. veljače 1811 (sbr. pr. z. br. 929) postavlja se za temelj proračunavanju novčanih tražbina, kontrahiranih u prijašnjoj nestalnoj valuti (bankine note), u novu valutu papirnu (odkupnice), vrednost po tečaju u vremenu, kad su nastali novčani dugovi. — Razlika izmedju onda i sada je u tom, što se je onda tečajna vrednost nestalne, papirne valute mjerila stalnim metalnim novcem, dočim se danas nestalna vrednost metalnoga kurantnoga novca ima da mjeri nekim stalnim mjerilom, à to može biti zlato. Doduše zlato nije do sada pravni dio našega sustava valute, ali to nije dovoljan razlog, da se de lege ferenda nepostavi nikakov stalni temelj za izračunanje novčanih tražbina, uglavljenih u nestalnoj sadanjoj metalnoj valuti.

Iz svega ovoga sliedi: da austr. pravu jedino odgovara individualizujuće uvaženje vrednosti tečajne, kakova obstojaše u vremenu postanka novčanih dugova. Ovomu mnenju, da bi kod izračunavanja starih tražbina imao za temelj služiti tečaj (cours) prama zlatu u vremenu postanka novčanih dugova, prigovara se više toga sa gledišta teoretičkoga; ali istina je, da je ono prema ratio legis obć. gr. z. Pravne norme §§ 988 i 989 i. z. odredjuju, ako se promieni novac, da se novčana vrednost dugova i tražbina u novoj valuti ima pronaći tako, da se sravnjiva sa nepromjenljivim faktorom, najme sadržinom kovnom (nutarnjom vrednosti). Istina, u ovom smislu ne dadu se ove pravne norme uporaviti, kako je već rečeno, jer srebro nije više nepromjenljivi faktor; to je sada zlato. Ali ove pravne norme odredjuju nadalje, da je za sravnjivanje ovo mjerodavno vrieme, kad su dugovni odnošaji nastali; a u ovom pravcu mogu se one na ovaj problem uporavljivati. Zlato doduše do sada nije novac, nego je u pravnom smislu roba; ali de lege ferenda promjenljivi odnošaji njegovi prema sadanjem novcu dobivaju osobitu važnost, jer se namjerava zlato uvesti kao valuta, te će se dugovi dosadanji konvertirati u dugove u zlatu.

Daleko važnije primjetbe od ovih jesu one, koje se tiču praktične provedbe. Praktično nije moguće izvesti misao, da se uvaži vrieme postanka novčanih tražbina — tako govore neki. — Ali ove potežkoće nisu nesvladive, kako se misli. Bile bi pako takovimi, kad bi sudac morao kod svake pojedine tražbine ispitivati, kakov je tečaj srebra prema zlatu bio onoga dana, kada je tražbina nastala. Ali zakonodavac može postaviti periode, obsižuće više mjeseci, jednu godinu, pače i više godina; može ustanoviti promjerni kurs u takvoj periodi, pa stanje takova promjerna tečaja u ovoj periodi bit će relacija za preračunavanje starih tražbina u novu valutu. Zakonodavac ne može za sve pravne odnošaje, ne obziruči se na razlikost materijalnoga temelja, jednu obćenitu formulu postaviti i sve po ovoj mjeriti. Svatko će n. pr. razabrati, da nije svejedno, da li je tko 1870 pozajmio 10.000 for. u srebru ili 10.000 for. u papirnom novcu, koji je u vrieme sklopljene pogodbe možda za 15% bio manje vredan od srebra. Ove dvie tražbine nebi se smjele na temelju jednake relacije konvertirati. Zato bi trebalo razlikovati, da li pogodbe sklopljene glase na kovani srebrni ili papirni novac, pa gledeć na ovu razliku postaviti više perioda, za ove ustanoviti promjerni kurs vrednosti, koji bi bio norma za proračunanje novčanih dugova, nastalih u njih.

Misli ovdje pod c. navedene izrazuje i odlučno brani dr. J. Landesberger,[4] pak vriede, da se ozbiljno prosude. U ostalom, koje god se od ovih triuh ovdje navedenih mnenja o relaciji valute stare prema novoj uzme, svako dokazuje istinitost tvrdnje, da je opredieljenje te relacije u svakom pogledu problem zamršen, i da treba svaku dobro promisliti prije, nego li se stvori definitivna odluka.

Do sele razmatrasmo ovo pitanje o relaciji predpostavljajuć, da se prelazi od srebrne na zlatnu vrednotu. Kad bi se odlučilo za nepodpunu valutu, gdje bi dakle srebrni novac i na dalje ostao u prometu, ali tek u nekom ograničenom obsegu; stvari se nebi bitno promjenile, jer i tada bi srebrna forinta izgubila svoj sadanji pravni karakter, te bi se pretvorila u surogatni pjenez zlatnoga kano glavnoga novca.

---

[4] Währungssystem und Relation. Beiträge zur Währungsreform in Oesterreich-Ungarn. — Beč 1891.

Uvedenjem dvovrstne valute umanjila bi se gdjekoja od navedenih potežkoća; nu koliko se iz svega vidi, na to kao da odlučujući krugovi nemisle.

◆

Da li § 411 ili § 496 kz.?

Izmedju prekršaja, koji se razpravljaju i presudjuju po kr. kotarskih sudovih, dolaze ponajčešće u praksi oni suprot sigurnosti tjelesnoj, označeni u § 411 kz., pa prekršaji proti sigurnosti poštenja u § 496 k. z. naznačeni; oni prvi su lahke tjelesne ozlede, a potonji javne tvorne zlostave i verbalne uvrede.

Želim progovoriti o nekih razlikah kod prekršaja lahke tjelesne ozlede i onih tvorne zlostave — verbalne uvrede poštenja § 496 k. z. puštam za sada na stranu — jer se u praksi vrlo često dogadja, da dolazi do tiesnih granica i tankih razlika izmedju prekršaja § 411 kz. i § 496 kz., te je raspravni sudac dosta puta u dvojbi, bi li stanoviti konkretni slučaj subsumirao pod ustanovu § 411 ili pod onu § 496 kz.

Naravno, da je dužnost sudca strogo paziti na to, da uvaživ sve okolnosti i dokazna sredstva, uporavi na kaznjivo djelo onaj propis zakona, koji se prema dokazanim okolnostim čina uporaviti ima.

Nu u praksi glede tih prekršaja ima ovih potežkoća: Povriedjenik, odnosno oštećenik prijavi sudu, da ga je okrivljenik tukao i zadao mu lahku tjelesnu ozledu, te ujedno donese liečničku svjedočbu, kojom tu ozledu dokazuje, odnosno oštećenik bude sudbeno-liečnički pregledan, te je vještak svoje mnenje o posljedicah ozlede u zapisnik upisao.

Predpolažuć, da postoje svi ini uvjeti za učin prekršaja § 411 k. z., neima dvojbe, da se stanoviti konkretni slučaj imade presuditi po tom § i kazna odmjeriti u granicah, označenih § 412 k. z., kada je nedvoumno dokazano liečničkim nalazom i mnienjem, ter izkazom oštećenika i možda svjedoka, da je povriedjeni barem kroz neko vrieme bio smućen u zdravlju ili bio nesposoban za izvršivanje svoga zvanja, jer su ovo bitni uvjeti, koji se pó § 411 kz., ter po §§ 152 i 153 kz. — na koje se § 411 kz. pozivlje — iziskuju za učin § 411 kz.

Nu dogadja se, osobito kod laglje vrsti prekršaja § 411 kz., koji su sudu prijavljeni, da su se oštećenik i okrivljeni medjutim izmirili, i da je oštećenik prije odpočete ili poslje dovršene razprave očitovao, da od svoje prijave odustaje i predlaže, da se prijava zavrgne, odnosno da se izrekne odriešujuća osuda po § 250 2 kp.

Naravno, da sud neće udovoljiti takovom predlogu, jer je prijava podnesena sbog delikta ureda radi kaznjivoga, pa je sud dužan na razpravi izviditi sve okolnosti i čine, na koje se prijava upire. Ali na razpravi očituje povriedjenik kao svjedok, da usljed nanesene mu ozlede nije bio ni časka smućen u zdravlju ni spriečen u vršenju svoga zvanja; da je zadana mu ozleda bila samo neznatna modrica, koja ga je doduše nešto boljela, ali da nije zdravlja smutila. Nasuprot tomu oštećenikovom izkazu stoji liječnička svjedočba, odnosno zapisnik o sudbeno-liečničkom pregledu povriedjenoga, gdje je liečnički vještak konstatovao, da će ozledjenik radi nanesene mu rane biti, recimo, 1 do 2 dana smućen u zdravlju i priečen u vršenju svoga običnoga posla.

Quid juris? Hoće li sudac uzeti istinitim kazivanje povriedjenoga, da njegova ozleda nije imala posljedicah u § 411 kz. naglasenih, te na temelju toga kvalifikovati čin kao prekršaj označen u § 496 kz.? i pošto je od svoje prijave odustao, hoće li sud zavrći prijavu, odnosno po dokončanoj razpravi izreći odriešujuću osudu po § 250, 2 kp.; ili hoće li sud ne obziruć se na izkaz oštećenikov utemeljiti svoju osudu na liečničkom mnenju, pak okrivljenoga osuditi radi prekršaja § 411 kz.?

U odgovoru na ova pitanja je sudbena praksa nestalna: neki se sudci ne obaziru ništa na kazivanje povriedjenoga i svjedoka te držeć se strogo liečničkog mnenja izriču redovito osudu radi prekršaja § 411 kz.; drugi opet uvažujuć skoro u svakom slučaju kazivanje oštećenikovo, odriešuju obtuženoga od obtužbe po § 250 2 kp., pošto su u činu nazreli samo prekršaj suprot sigurnosti poštenja, označeni u § 496 kz.; a treći u sličnih slučajevih izriču osude sad absolutorne sad condemnatorne.[1]

Držim, da bi se praksa u tom pravcu imala ustaliti i da bi se postupajući sudac kod ove vrsti prekršaja imao držati nekih načela, koja se doduše obzirom na mnogovrstnost i različitost po § 411 k. z. i § 496 k. z. kaznjivih slučajeva nedadu fiksirati, nu pokušat ćemo ih ipak u krupnijih crtah iztaknuti.

Ponajprvo: nije uvjek objektivno lahka tjelesna ozleda i neima se stanoviti čin subsumirati pod § 411 kz. izključivo i za svaki slučaj, gdjegod je liečničkom svjedočbom ili sudbeno-liečničkim nalazom i mnenjem konstatòvano, da je povriedjeni zadobio ozledu. To vriedi osobito za laglje slučajeve kod prijava radi § 411 kz. Neima bo dvojbe, da liečnički vještaci i u težkih slučajevih tjelesne ozlede (§ 152 kz. i dr.) davajuć svoje mnenje o trajanju bolesti i nesposobnosti za izvršivanje zvanja, uvažuju subjektivna ozledjenikova kazivanja, tičuća se posljedica ozlede, te im je taj subjektivni izkaz, ako i ne uvjek, a to mnogo puta, putokazom i ravnalom za njihovo mnenje. To isto biva i kod lagljih tjelesnih povreda.

Pak što se dogadja? da je oštećenik u prvom ganuću srca došao k liečniku ili k sudu te je dobio liečničku svjedočbu ili je sudbeno-liečnički ogledan, pa zatim podneo proti okrivljenomu prijavu radi prekršaja § 411 kz.

Liečnik je na temelju subjektivnog kazivanja povriedjenikova podao mnenje, da je zdravlje povredjenoga doista bilo za koji dan smućeno i on priečen u vršenju svoga zvanja. Ali na razpravi je povriedjenik to porekao te izjavio, da nije bolovao i da je svoje poslove svejedno kao i prije obavljao, a to su — recimo — dokazali i svjedoci oštećenikove okolice.

Odavlje se vidi, da liečničko mnenje, osobito kod lagljih povreda, ne može za svaki slučaj biti absolutnim dokazom i da vještak ne može baš decidivno izjaviti, da je ozledjenik neko vrieme bio smućen u zdravlju ili priečen u vršenju svoga zvanja.

Liečnički bo vještak podaje svoje mnenje na temelju vanjskoga nalaza, na temelju utisaka, koji su pristupni njegovim sjetilom; ali ne može za svaki slučaj odrezati absolutnom sigurnošću, da li povriedjeni od one ozlede baš boluje, da li najme osjeća fizične patnje onakove, kakove se iziskuju za pojam „smućenosti zdravlja", i koji se kriterij hoće za objektivni učin prekršaja § 411 kz. Ove fizične patnje može najautentičnije i najvjernije opisati sam ozledjenik, koji ih osjeća, pa s toga se i na njegov izkaz ima položiti osobita važnost presudjujuć o tom, da li je stanoviti čin sbilja ozleda po § 411 kz. ili je samo tvorna zlostava po § 496 kz.

Istina je doduše i to, da oštećenik, ponukan nagradom, ili naknadom štete ili sa inoga razloga, često puta na razpravi izjavljuje, da nije bolovao ni priečen bio u svom zvanju i da prašta obtuženiku. Nu ni takovu kazivanju ne može se uvjek vjerovati, jer je ono, ne riedko, učinjeno dogovorno s obtuženim i na njegovu korist. I tu će sudac prije nego izrekne presudu, točno izviditi sve okolnosti čina i one, koje služe za uglavu krivnje i one, koje govore na obranu okrivljenika, jer se sve to imade ureda radi (§ 2 kp.) izviditi, pak prema uspjehu dokaza presuditi, da li je oštećenikova tvrdnja, da nije bio smućen u zdravlju, i t. d. istinita, i zatim izreći osudu po § 411 k. z. ili § 496 k. z.

Obzirom dakle na to, što se prekršaji § 411 kz. progone i kazne ureda radi, a oni § 496 kz. samo na zahtjev uvriedjenoga, treba da raspravni sudac ozbiljno prosudi konkretne slučajeve, zrelo i savjestno razmotri, hoće li dotični kaznjivi čin kvalifikovati kao prekršaj suprot sigurnosti tjelesnoj po § 411 k. z., ili kao prekršaj suprot sigurnosti poštenja po § 496 k. z. Imade to pitanje odlučne važnosti i za posljedice kazne, buduć da oni, koji su osudjeni radi prekršaja § 411 kz., postaju sudbeno poročnimi, dočim osudjeni radi prekršaja § 496 kz., mislim, da to nepostaju (Postaju. Ur.), jer su potonji delikti takove naravi, da ne priete javnom poredku, nego zadiru u privatnu sferu pojedinca.

Ali da se vratim na liečničko mnenje, kojim se ponajviše, i to pravom, objektivno konstatuje lahka tjelesna ozleda.

Istina, liečničko je mnenje odlučne važnosti za kvalifikaciju ozlede; ali ipak držim, da ne bi bilo u duhu zakona uvjek se sliepo držati toga mnenja i smatrati ono absolutno dokazanim, o čem govori ovo mnenje; jer u kaznenom postupku u obće sudac ne odlučuje polag zakonitih dokaznih pravila, već ima pravo i dužnost izpitivati vjerodostojnost svih na razpravi donesenih dokazala, pak savjestno ocienivši sve okolnosti, izreći presudu na temelju svoga slobodnoga osvjedočenja.

Liečničko mnenje može biti dakle podvrženo kritici sudca, a osobito u lagljih slučajevih prekršaja § 411 k. z., u kojih je liečnik izrekao posljedice ozlede, a povriedjeni kao svjedok izpovjedio, da takovih posljedica nije bilo, što su eventualno potvrdili i drugi svjedoci; nadalje narav ozlede, mjesto na kom i orudje, kojim je zadana, itd. daju kadšto dovoljno razloga sumnjati o tom, da su sa ozledom bile skopčane posljedice predvidjene u § 411 k. z. U takovih slučajevih i unatoč liečničkog mnenja, umjestna je uporava § 496 kz.

Ne rade u duhu zakona ni oni, koji redovito obustavljaju postupak ili izriču odriešujuću osudu kod prijava radi prekršaja § 411 kz. onda, kada su se okrivljenik i oštećenik izmirili, te je oštećenik od svoje prijave odustao. Takovoj obustavi ili riešenju od obtužbe ne ima mjesta, jer kako smo jur naglasili, imade se radi prekršaja § 411 kz. ureda radi postupati bez obzira na oštećenikovu odustaju od prijave.

O tom ne ima dvojbe; nu teže je kod lagljih prekršaja tjelesne ozlede, koji stoje na tiesnoj granici sa tvornom zlostavom § 496 k. z.

Iz prenavedenoga možemo izvoditi sliedeće:

1. da se u postupku radi prekršaja § 411 k. z., kada je učin toga prekršaja nedvojbeno ustanovljen, ima krivac uvjek ureda radi pozvati na odgovornost ne obziruć se na možebitnu izjavu oštećenikovu, da se je sa obtuženim pomirio i da od svoje prijave odustaje;

2. da u slučajevih, gdje se radi o tom, ima li se stanovito djelo kvalifikovati po § 411 kz. ili po § 496 kz., treba strogo izviditi djela, koja uvjetuju učin jednoga od tih prekršaja, te da

se, ocienivši savjestno sva dokazala, izreče presuda budi sbog prekršaja § 411 kz., budi sbog onoga u § 496 kz.; da je slobodno razpravnom sudcu u dvojbenih slučajevih podvrći kritici liečničko mnenje, pak izreći, da dokazani čini utemeljuju učin prekršaja § 496 k. z., ma da predleži liečničko mnenje o tobožnjih posljedicah ozlede, ali koje obzirom na ina vjere dostojna dokazala faktično nisu nastupile;

3. da u dvojbenom slučaju, da li se koje kaznjivo djelo ima subsumirati pod ustanovu § 411 k. z. ili § 496 k. z., valja uzeti za okrivljenika blaže: najme § 496 k. z., jer posljedice ovoga prekršaja nisu tako stroge kao kod § 411 kz., kako smo jur razložili.

Biti će napokon svrsi shodno, da se liečnički vještak, kad ugleda povriedjenoga, upozori na to, neka se točno u svom mnenju izjavi o naravi i posljedicah ozlede, te da se što jasnije očituje, da li je dotična rana ili modrica sbilja lahka tjelesna ozleda, ili je samo tvorna zlostava bez posljedica uvjetovanih § 411 k. z.

Važno je ovo pitanje i za onaj dio presude: najme tko da nosi troškove kazn. postupka; a to su obično troškovi za liečnički ogled, pristojbe svjedoka, itd. Jer ako je izrečena odriešujuća osuda na prijavu, podnešenu radi prekršaja § 411 kz., u kojoj se je čin radi pomanjkanja objektivnoga učina § 411 kz. kvalifikovao kao prekršaj § 496 kz., tada će po § 331 kp. namiriti troškove kazn. postupka privatni tužitelj, koji je ovdje identičan sa oštećenikom prema podnesenoj prijavi; dočim ako je izrečena odriešujuća osuda radi § 411 kz., nosi troškove država sama. Zato bi se i sa razloga naknade ovih troškova imalo strogo paziti na kvalifikaciju ovih dvajuh prekršaja.

Slučajevi ovi dolaze reć bi svaki dan u praksi, pak sam s toga držao, da nije suvišno upozoriti na to one, koji se bave ovim dielom kaznenog pravosudja.

Ante Batušić.

Opet o §§ 421 i 427 kp.

U svojoj razpravici u 2. broju „Mjesečnika“ o. g. nastojao sam pozivom na §§ 421, 422 i 427 kp. dokazati, da sudb. stol može povodom priziva proti odrješujućoj osudi kotarskoga suda uz preinaku prvosudne osude u nejavnoj sjednici osuditi okrivljenika.

Proti tomu nazoru izvadja g. viećnik Popović u 9. broju ovogod. „Mjesečnika“ u glavnom:

1. da se §§ 422, 421 al. 2 i st. 2 al. 1 kp. odnose samo na osude osudjujuće, da naime samo osuda osudjujuća može i mora imati čine uzete za podlogu osudi, dočim da „pri osudi odrješujućoj i nema čina, uzetih za podlogu osudi“.

2. da sam „po svojoj“ onu znatnu sumnju ob istinitosti čina u § 423 kp., koji da se tiče samo osude osudjujuće, identifikovao sa znatnom sumnjom glede osnovanosti izreke u pitanju krivnje u § 427 kp., koji se odnosi samo na osudu odrješujuću.

Na 1. Po § 264 toč. 7 kp. osuda treba da sadržaje i „razloge rješitbene“. U ovih imat će se . . . razložiti, koje učine i iz kojih razloga smatrao je sud kao dokazane ili kao nedokazane; . . . . a u slučaju, ako je obtuženika osudio, kakovih je našao okolnosti otegoćujućih i olahkoćujućih“. Dakle se i u osudi odrješujućoj moraju naznačiti učini, koje je sud uzeo dokazanimi ili nedokazanimi. To sud mora učiniti pod inakom ništetnosti osude po § 418 toč. 2, odnosno § 277 toč. 5 k. p., gdje se veli, da će osuda biti ništetna „ako je izreka suda ob odlučnih učinih (§ 264 br. 6 i 7) . . . nepodpuna, ili . . . nije navedeno nikakovih razloga“. . . . Povodom priziva poprimljena radi toga razloga ništ. neće se radi toga manjka naredjivat javna razprava po § 427 kp., kako to misli g. P., jer da „razlozi rješitbeni ne opravdavaju dostatno odriešenje nikojom točkom § 250 k. p.“ (str. 428), nego se ima osuda ukinuti po § 421 st. 1 al. 1 kp., o kojoj zakonskoj ustanovi i gosp. P. dopušta, da se odnosi i na osude odrješujuće. I povodom priziva samo proti krivnji, postupati će sudbeni stol, kao da je taj razlog ništovni doista uporavljen bio, ako je važan za pitanje krivnje (§ 422 kp.) t. j. ukinuti će osudu i odrješujuću.

Kada § 422 kp. veli „ako je priziv naperen proti izreci o krivnji (§ 414 br. 2), a sudb. stol ne nadje nikakova povoda, posumnjati ob istinitosti čina, uzetih za podlogu osudi . . . imat će sudb. stol priziv takov zabaciti“, jasno je, da negovori ob osudah odrješujućih, u kojih se ne uglavljuju nikakovi čini, nego se obtuženik odrješuje baš zato, jer nisu uglavljeni čini na njegovu štetu. Ali ima i takovih osuda odrješujućih, gdje se uglavljuju čini. Na pr.: Sud uzimlje dokazanim, da je A. javno okrivio B-a stanovitim nepoštenim činom u smislu § 488 kz.; nu jer je okrivljenik dokazao istinitost ovoga navoda (§ 490 k. z.), riešava ga sud od obtužbe. Zar sbilja ta osuda ne ima „čina uzetih za podlogu osudi“? Mislim da ima, pa zato držim, da se § 422 kp. odnosi i na osude odriešujuće, tim više, što glasi obćenito.

Propis § 427 kp. tiče se odrješujućih osuda obijuh vrsti, radi česa i ne govori o sumnji „ob istinitosti čina uzetih za podlogu osudi“ (§ 422), nego o sumnji „glede osnovanosti izreke u pitanju krivnje“, koja sumnja se po tom može ticati i izreke, da sud nije uglavio činjenica na štetu okrivljenika. Ali oba §§ govore ob izreci „o krivnji“ (422) ili „u pitanju krivnje“ (§ 427 kp.), pa je osnovana moja tvrdnja, da se pod izrekom „u pitanju krivnje“ § 427 kp. ima razumievat izreka u pitanju činjenica, kad § 422 kp. pod izrekom „o krivnji“ razumieva izreku o činjenicah ili činih.

Kada sudb. stol ne sumnja ob istinitosti činjenica, uglavljenih po kot. sudu, ne valja mu naredjivat javne razprave po § 427 kp., jer ne sumnja o „osnovanosti izreke u pitanju krivnje“, nego će, ako je kotar. sud uglavio sve odlučne činjenice konkretnoga kaznjivoga djela, u nejavnoj sjednici (§ 428 kp.) osuditi okrivljenika po § 421 al. 1 st. 2 kp., ili će, ako kot. sud nije uglavio činjenica, (koje je valjda držao irelevantnimi), nu koje po pravilnoj uporavi zakona valja uzeti za podlogu rješitbe, osudu ukinuti po § 421 al. 2 kp. i stvar odputiti kot. sudu na iznovično razpravljanje i odluku. Što § 421 kp. tu govori ob uglavljenih stvarih, ne smeta to uporavu na osude odrješujuće, kako misli g. P., jer i osude odrješujuće imadu uglavljenih stvari, kako sam gore napomenuo. Takovu uporavu § 421 al. 1 st. 2 kp. pokazivao sam u spomenutoj svojoj razpravici na slučaju, gdje je odrješujuća osuda kot. suda ništetna po § 418 br. 3, dotično i po § 277 toč. 9 sl. a. k. p. Tu me pobija g. P. time, što sam iz § 421 citovao „§ 418 br. 3 . . .“, dakle u mjesto „5“ metnuo one tri točke, pa i od ništovnih razloga § 418 br. 3, gdje su sadržani ništ. razlozi § 277 toč. 9 sl. a., b., c. toč. 10 i toč. 11, upotriebio samo ništovni razlog § 277 toč. 9 sl. a., jer da sam to učinio samo zato, što se ništ. razlozi § 418 br. 5 i § 277 toč. 10 i 11 očito odnose samo na osudu osudjujuću, te su neprikladni za moju argumentaciju glede osude odrješujuće.

Ali sve da je istina, kao što nije, da se toč. 10 pa i sl. b., c. toč. 9 § 277 tiču samo osude osudjujuće (na pr. kotar. sud uglavi ova obilježja prekršaja po § 411 kz., nu odrieši okrivljenika od obtužbe, jer krivo drži, da su u njegovu činu obilježja prekršaja § 496 kz. i jer je tužitelj na razpravi od tužbe odustao; ili: kot. sud uglavi sve odlučne čine za krivnju obtuženikovu po § 312 kz. tako, da se na obtuženikov čin ima uporaviti kazn. stavka § 313 kz. od 3—6 mjeseci strogoga zatvora, nu kot. sud odrješi obtuženika od obtužbe, jer krivo drži, da se na njegov čin ima uporaviti kazn. stavka § 313 od 1—6 mjeseci zatvora i po tom da je protikom trijuh mjeseca (§ 532 kz.) nastupila zagoda. Takove se osude napadaju po § 418 toč. 3, odnosno prva po § 277 toč. 10, 9 sl. c., druga pako po § 277 toč. 10, 9 sl. b. kp.) iz toga ipak još nipošto ne sliedi, da se ni sl. a. toč. 9 § 277 ne tiče i osude odrješujuće. To bi reć da uvidja i g. P., te me hoće da majorizuje sa 3 (§ 418 br. 5, § 272 toč. 10 i 11) proti 1 (§ 277 toč. 9 sl. a.)!

Na strani 428 veli g. P. ovo: „Dr. M. uzimlje, da prizivni sud može u nejavnoj sjednici odrješujuću osudu po § 421 kp. preinačiti i obtuženog proglasiti krivim samo onda, kad je „„kotar. sud uglavio sve činjenice, tvoreće (obj. i subj.) učin kažnjivog djela““, dakle samo u slučaju drugom i trećem toč. 3 § 250 kp., naime, kad je kot. sud izrekao, da učin nije ustanovljen (obj. učin) ili da nije dokazano, da je obtuženik učinio djelo, kojim se okrivljuje (subj. učin) . . .“ — To je valjda samo lapsus, jer ako je „kot. sud uglavio sve činjenice, tvoreće (obj. i subj.) učin kaznj. djela“, ne može se iz toga izvesti, da je kotar. sud izrekao „da nije dokazano, da je obtuženik učinio djelo, kojim se okrivljuje (subj. učin)“.

Na 2. Razloživ u spomenutoj razpravici uvodno iztaknuti nazor, pokušao sam, uzamši taj nazor izpravnim, riešiti slučaj, gdje je kotar. sud u odrješujućoj osudi uzeo sve odlučne čine (medju timi dakako i krivnju obtuženikovu) dokazanimi, a sudb. stol u tih činih vidi sva obilježja kaznj. djela, nu znatno sumnja ob istinitosti uglavljenih odlučnih čina. Na pr.: Kotar. sud uzme dokazanimi sve odlučne čine za krivnju obtuženikovu po § 312 kz., nu odrieši obtuženika na pr. s razloga, što uvreda nije počinjena javno niti u prisuću koje treće osobe. Sudb. stol naprotiv drži, da javnost ili prisuće treće osobe nije nuždno obilježje prekršaja po § 312 kz., nu znatno sumnja ob odlučnoj, po kotar. sudu uglavljenoj činjenici, na pr. da je povriedjenik u vrieme čina obavljao svoju službu. Prema razlaganju g. P. (str. 427 na kraju i strana 428 na početku, pa str. 430 druga al.) — ako pravo razumiem — ima sudbeni stol u takovu slučaju priziv zabaciti po § 427 kp. Tu g. P. valjda argumentira a contrario, nu iz toga, što se ne ima odrediti javna razprava po § 427 kp., nipošto ne sliedi, da se priziv ima zabaciti. Ali doista nebi umjestno bilo ni naredjivat javnu razpravu po § 427 k. p., jer bi inače položaj u 1. molbi osudjena okrivljenika bio povoljniji od položaja u 1. molbi odriešena okrivljenika; da je naime osudjen, odriešio bi ga sudb. stol po § 423 k. p., nu jer je odriešen, mora još malo pričekat i biti još okrivljenikom, dok se neobavi razprava kod sudb. stola! Nije to u duhu ni § 427 ni § 423 kp., jer je potonji u korist okrivljenika, a prvi u zaštitu prava tužiteljevih. S toga ja velim, da u navedenom slučaju valja, uporaviv § 423 kp., koji ne izključuje svoju uporavu na osude odrješujuće, potvrditi odrješujuću osudu kot. suda, dakako osudu, riešenu ništetnosti izrekom prizivnoga suda, da postoji znatna sumnja ob istinitosti stanovitih odlučnih čina, da se po tom ti čini ne uzimlju dokazanimi.

Pošto uzimljem s jedne strane, da sudb. stol može odriešena obtuženika osuditi po § 421 k. p., a pošto s druge strane, kako gore iztakoh, u I. molbi odriešeni ne može samo zato, jer je odriešen, imati manje prava na postupak po § 423 k. p., nego onaj, koji je u I. molbi jur osudjen: držim dosliedno, da sudb. stol na čin odriešena okrivljenika, koga po § 421 k. p. osudjuje, može uporaviti i blažu stavku kaznenu, kad znatno sumnja ob istinitosti čina, uvjetujućih uporabu strože stavke kaznene.

Ali sve da je krivo to moje shvaćanje §§ 423, 427 kp., g. P. ipak nije pogodio, da ja identifikujem znatnu sumnju ob istinitosti čina § 423 sa znatnom sumnjom glede osnovanosti izreke u pitanju krivnje u § 427 kp. U svojem kratkom sastavku rekao sam jedno za drugim i to o § 427 ovo: „Po tom dakle zak. propisu sudb. stol ima narediti javnu razpravu samo onda, ako znatno sumnja ob osnovanosti izreke kot. suda, kojom ovaj bud nije uglavio činjenica, štetnih obtuženiku, bud jih je uglavio na njegovu korist“, pa onda: „Porodi li se znatna sumnja glede osnovanosti izreke o činjenicah, sudbeni će stol narediti javnu razpravu samo onda, ako misli, da bi se riešenje pitanja o činjenicah moglo promieniti na štetu obtuženika“, a o § 423 k. p. ovo: „Ima li znatne sumnje ob istinitosti činjenica, koje je kot. sud uglavio na štetu odriešena obtuženika, i koje po nazoru sudb. stola tvore učin kaznjivoga djela, sudbeni će stol u nejavnoj sjednici, uporabiv § 423 kp. . . .“ itd. Sbilja nisam slutio, da će tko kraj toga razgovietnoga lučenja kazati, da sam te „sumnje“ identifikovao. Dr. *Mudrovčić.*

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Razvrgnuće zajednice vlastnosti mlina kao nekretnoga dobra zajedno sa pravom mlinarenja.

Antun i Amalija M. podnesoše kr. kotar. sudu u Brodu sliedeću tužbu: Na nekretninah, grunt. ulož. br. 67 porez. obćine Lužane, a sastojećih se pod katr. br. 54 od mlina kbr. 67, zatim pod katr. br.

od vrta kod mlina, nadalje pod katr. br. 837 od voćnjaka kod mlina i napokon pod katr. br. 838 od oranice kod mlina, uknjiženo je pravo vlastničtva prema pravu mlinarenja na sagradjenom mlinu sa 3 kamena, koje šestnajstim danom iztiče, izključiv nedeljne dane, na korist tužitelja sa 220/384 odnosno 220 sati prava mlinarenja, na jednake dielove, dočim je na korist ostalih suvlastnika i to zadruge Pešutić kbr. 7 itd. (ima 36 zadruga) sa dotičnim brojem sati odnosno dielova prava mlinarenja uknjiženo, kako to grunt. izvadak u ovjerovljenom prepisu pod A. dokazuje. Prema ovomu mi smo tužitelji tabularni vlastnici preko $^2/_3$ dielova toga mlina, a protivnice se ne nalaze niti u podpunoj $^1/_3$ diela prava vlastničtva, pa zato nama pripada po § 833 ogz. redovna uprava ove zajedničke stvari većinom glasova, koju nam protivnici vazda krate. Mi smo suvlastnici preko $^2/_3$ dielova upitnoga mlina, te se doista nalazimo u posjedu i uživanju preko $^2/_3$ ovog mlina, pa smo za to vlastni i po § 843 ogz. i kao tabularni suvlastnici i posjednici tražiti razvrgnuće ove zajednice, na koje razvrgnuće protivnici neće dobrovoljno da pristanu. — Ove se nekretnine ne mogu bez povrede sućanstva fizičnoj diobi podvrći, te je razvrgnuće ove zajednice moguće samo u smislu § 843 ogz. sudbenom prodajom. Zato tužitelji mole, da se osudom izrekne: da su tuženici: zadruga Pešutić kbr. 7 itd. dužni privoliti na razvrgnuće zajednice nepokretnog imetka, upisanoga u grunt. ulož. br. 67 kat. čest. 54, 836, 837 i 838 porezne obćine Lužani prema pravu mlinarenja na sagradjenom mlinu na kat. čest. br. 54, putem javne dražbe ovog nepokretnog dobra i razdieljenjem polučit se imajuće kupovnine medju suvlastnike po razmjerju njihovih suvlastničkih dielova.

Kr. kot. sud osudom od 15. veljače 1888 br. 947 odbio je tužitelje s ovih razloga: Tuženici pobijaju pravo tužitelja tražiti razvrgnuće zajednice prodajom spomenutih nekretnina navodeć, kad bi per incocessum pripadalo tužiteljem pravo tražiti razvrgnuće zajednice prodajom rečenih nekretnina na javnoj dražbi, to su oni podnoseć tužbu svoju imali dokazati, da se vansudbeno nisu mogli o razvrgnuću zajednice nagoditi, česa tužitelji ničim nisu dokazali; pače tvrde, da takovo vansudbeno pogadjanje prije podnešenja tužbe ni potrebno nije.

Prema takovom stanju stvari, vidiv, da su u grunt. uložku br. 67 porez. obć. Lužane uknjiženi sa pravom vlastničtva na mlinu i k njemu spadajuće nekretnine prema pravu mlinarenja tužitelji i tuženici sa opredieljenimi dielovi, pa da prema propisu § 361 ogz. u tom slučaju imade svaki suvlastnik podpunu vlastnost svojega diela, s kojim isti i razpolagati može, a da po § 825 ogz. postaje zajednica samo onda, kada vlastnost iste stvari ili jedno te isto pravo pristoji nekolicini osoba nerazdieljeno, i da samo u tom slučaju, ako se zajednička stvar razdieliti ne može, a da se znatno neumanji njezina vriednost, ako i jedan dionik zatraži, imade se zajednička stvar prodati na javnoj dražbi i kupovnina podieliti medju dionike u smislu § 843 ogz., koji ipak propis predpolaže, da je predhodna vansudbena razprava bezuspješnom ostala; za koju potonju okolnost sami tužitelji takodjer u protuodgovoru indirektno priznaju, da prije podignuća ove tužbe vansudbena nagoda nije niti pokušana bila;

vidiv na dalje, da tuženici tvrde, da bi se njim prodajom njihovoga prava mlinarenja naniela nenaknadiva šteta, jer da bi dio kupovnine, koji bi nje zapao, bio u nerazmjerju prama koristi, koju od svojih dielova prava mlinarenja sada uživaju; da nje u takovom slučaju zaštićuje od razvrgnuća ustanova § 830 ogz.; a tužitelji, ako ne žele ostati sa tuženici u dalnjoj zajednici, mogu po § 829 o. g. z. svoje dielove na zajedničkoj stvari i inače otudjiti i tim iz zajednice izstupiti; — zato je valjalo tužitelje odbiti, itd.

Kr. ban. stol riešenjem od 18. travnja 1888 br. 8857 preinačio je osudu prvoga suda te je sudio prema tužbovnom petitu sa sliedećih razloga: Premda tužitelji nisu niti u tužbi niti na popunjujućoj razpravi izrično zahtievali priznanje njihovoga prava suvlastničtva u izvjestnom dielu, kao što bi to moralo biti kod tužba na razvrgnuće zajednice suvlastničtva: ipak su gruntovnim izvadkom, u kojem je naznačen i pravni naslov, dokazali, da su oni suvlastnici u 330/384 diela upitnoga mlina. I pošto tuženici to pravo suvlastničtva tužitelja priznaju, nije potrebno radi toga iznova ukinuti napadnutu osudu prvoga suda, već se može dosuditi tužiteljem pravo suvlastničtva u gore iztaknutom razmjerju, jer je i taj zahtjev implicite zadržan u tužbenom zahtjevu na razvrgnuće zajednice.

Po § 827 ogz. može svaki dionik tražiti svoj dio stvari zajedničke; a iz ustanove § 841 ogz. jasno proizlazi, da se pod diobom ima razumievati fizična a ne intelektualna dioba. Po § 843 o. g. z. ima se zajednička stvar, koja je po svojoj naravi nerazdieljiva, ili koja se bar razdieliti ne može, a da se znatno neumanji vriednost njezina, ako i jedan samo dionik uzište, prodati na javnoj dražbi i ciena podieliti medju dionike. U ovom slučaju radi se o nekretninah, na kojih je sagradjen mlin, koji je fizično nerazdjeliv, dočim su ostale čestice tako malene, da se bez znatna umanjenja njihove vriednosti u naravi razdieliti ne mogu. Tuženici, koji protivno tvrde, morali bi to dokazati, kao što i dalnji prigovor, da je dioba tražena u nevrieme, česa opet ni pokušali nisu. Moglo bi se jedino jošte pitati, nisu li tužitelji, koji traže diobu zajedničke stvari javnom dražbom, imali već tužbi priložiti dražbene uvjete, uz koje da se dražba obavi. Nu ako se promotri, da to na ovrhu osude spada i da se o predložit se imajućih po tužiteljih ovršnom molbom dražbenih uvjetih svi suvlastnici prije dozvole dražbe preslušati imadu, to se mora na gore stavljeno pitanje niječno odgovoriti.

Kralj. stol sedmorice vrhovnom rješitbom od 18. srpnja 1889 br. 2910 odbaci previd tuženika i potvrdi osudu kr. ban. stola i to s razloga: Osuda ban. stola temeljito je obrazložena po stanju spisa i u skladu sa propisi zakona. Tegoba u previdu navedena, da prieporni mlin nije stvar nerazdieliva, jer da je pravo mlinarenja u istom mlinu točno razdieljeno medju pojedine suvlastnike, ne može se uvažiti, budué da se u predležećoj parnici ne radi ob uredjenju uživanja uporabe zajedničke stvari odnosno o pravu mlinarenja, već o vlastnosti nepokretnina. S toga razloga odpada i dalnja tegoba previdna, da predmet nazočne parnice pada tobože pod nadležnost upravne oblasti, koja ima riešavati priepore glede prava mlinarenja, dakle o pravu, koje u nazočnom slučaju nije prieporno“.

Dodatak. Priobćujuć ovaj praktični slučaj, nadovezati ću neke opazke, koje će samo razjasniti tamne momente ovoga priepora, a koje nije ni jedna molba u obzir uzela.

Ne ima dvojbe, da je pitanje o mlinskih zajednicah — barem sa juridičkoga gledišta — danas jošte neobradjeno polje, jerbo se je njim vrlo malo strukovnjaka bavilo. Mi još uvjek ne imamo normativnih ustanova, koje bi juridički i po obć. gradj. zakonu imale svrhu, da se urede pravni odnošaji izmedju mlinara i ketuša,[1] odnosno samo izmedju ovih potonjih. Imamo doduše nekoliko naredaba,[2] nu ove su sve upravne naravi, kojim je svrha samo policajno — vanjsko uredjenje odnošaja ketuša jednog prema drugom, kao i ovih prema mlinaru.

U priobćenom slučaju vidimo stranke i čujemo njihove govore kao da su gradj. zakonikom u ruci u svoj zajednički mlin godine i godine dolazile i svoje pravo mlinarenja po ustanovah toga zakonika vršile. — Prvi sud je barem nastojao dokazati, da tu neima zajednice — barem ne takove, kakovu predočuje naš obć. gradj. zakon; ali naprama tomu zakonu nije niti mogao svojim dokazivanjem uspjeti, jer se je držao samo onoga, što su tužitelji u tužbi naveli, držao se je naime gruntovnog današnjeg stanja prema izvadku od 28. lipnja 1886 pod A—I. To je sasma i naravno, jer stranke — neuki seljaci — nisu znale, a da su i znale nisu mogle iznieti na površinu odlučnu činjenicu — naime da današnje gruntovno stanje neodgovara faktumu, koji je i prije postojao! — Zato nije nikakovo čudo, da su druga i treća molba sudile po tužbovnom zahtjevu.

Da ovo, što uztvrdih, donekle i obrazložim, valja mi se taknuti vrlo škakljiva pitanja — pravne naravi mlinskih zajednica.

---

[1] Ketuši zovu se oni, koji imadu u stanovitom mlinu neko pravo mlinarenja, te stoje u pogodbi naprama dotičnom mlinaru.

[2] Riečko i potočno redarstvo od 1. svibnja 1851 z. vl. l. br. 123; minist. nar. od 19. siečnja 1853 br. 9, 10 d. z. l.; mlinarski red od 9. travnja 1860 br. 5398—1077 nared. c. kr. banske vlade; i nekoliko okružnica.

U brodskom kotaru na potoku „Orljavi“ ima više mlinova, koji svaki ima svoju poviest, kao i ovaj u prieporu stojeći mlin kod sela Lužani. — U starih vremenih, kad još i nije bilo gruntovnice, i kada uzduž obale spomenutoga potoka još nije bilo parceliranoga zemljišta, koje bi spadalo u posjed i vlastnost ovoga ili onoga, složile bi se dvie ili više zadruga te načinile zajednički mlin, najprije za vlastitu potrebu, a kad su počele i ostale zadruge[3] dotične okolice tražiti, da im se poraba mlina ustupi, tada su ih osnovatelji mlina primili u svoj — recimo — ortakluk. Za mlinara odabrali bi vještu osobu, koja je za to usposobljena bila. — Kod nastupa mlinarove službe pravio se je i podpisivao ugovor, koji je imao točno sadržavati sve dužnosti i ovlastice mlinara naprama ketušem i obratno, a naročito se je tim ugovorom ustanovljivala plaća odnosno ušur mlinarov. Taki ugovor sklapao bi se na različito vrieme: na jednu, dvie ili više godina; podpisivali su ga: mlinar, najstariji medju ketuši po imenu vojvoda i još dva ili tri, koje su ketuši u držanoj skupštini na to ovlastili. — Redovita glavna skupština tako zvana „mlinska“ obdržavala se je u godini jedan put — obično u pokladno vrieme, — tu su se imala prava i ovlastice — ako ih je bilo prieporni — medju mlinarom i ketuši urediti; kadkada se je ugovor modificirao, dapače i obnavljao. Na red i zapt tečajem godine imao je paziti vojvoda, koji bi nastala nesuglasja medju ketuši i mlinarom sám svojim auktoritetom izravnao; ako nije u tom uspio, utekao bi se za pomoć najbližoj pol. oblasti, koja je bila prva i zadnja molba.

Popravke oko mlina, razne preinake, kao i sve moguće troškove oko uzdržavanja mlina nosili su ketuši; mlinar kao „majstor“ nije se za to brinuo. Kod odlučivanja nije se tražila jednoglasnost ili većina glasova, nego je vojvoda sa najstarijimi i najpametnijimi zajedničari odlučivao, a tomu su se ostali pokorili. Pojedinu zadrugu, kao člana zajednice, svagdje je i u svakom slučaju zastupao njezin kućegospodar ili njegov zamjenik. Novca ili radne sile za uzdržavanje zajedničkog mlina davale bi zadruge primjereno svomu pravu mlinarenja; koja zadruga je imala više sati meljave na tjedan, ta je i više morala prilagati za uzdržanje mlina. — Eto takve su bile — a takve su i danas u nutarnjem uredjenju sve ovakve mlinske zajednice.

Ovakvu zajednicu, kao što i patriarhalnu zajednicu seljačke zadruge, ne možemo prispodobiti niti sa pogodbom vrhu zajednice dobara, a niti sa zajednicom o vlastnosti. — Ono nije za to, jer nije družtvo za zajedničko tečenje, a ova ne može biti, jer tuj ne ima ni govora o kakovoj suvlastnosti medju zajedničari.

Kao što je zadruga zajednica imovinska, koja u sebi uključuje i zajednicu života, koja se je stvorila jedino usljed svakdanje potrebe jedne ili više obitelji:[4] tako držim, da je takovom zajednicom bila i ova mlinska zajednica, koja izključuje suvlastnost dielova. — Vlastnost na taj mlin nije pripadala ni jednoj od ketuških zadruga, već je taj mlin bio samo objektom, koji je služio svim za zajedničku porabu. Vlastnost je pripadala cieloj mlinskoj zajednici; nipošto pojedincem — ketušem, jer ovi nisu smjeli niti mogli sa idealnimi svojimi dielovi, koji su u prvo vrieme bili posve neopredieljeni, kao sa tobožnjom svojom vlastnošću razpolagati.

---

[3] Tudjince nisu ni primali, već samo domaće ljude, a domaći su svi u zadružnoj svezi živjeli.

[4] Vidi: „O juristićkoj naravi zadruge“ od dra. Fr. J. Speca u Mjesečniku br. 1 g. 1884.

Ova mlinska zadruga — tako ju mogu punim pravom nazvati — počela je gubiti svoj prvobitni patriarhalni karakter uvadjanjem javnih gruntovnica, kada se je u prvi mah nastojalo sve moguće u te knjige strpati. — Mlinari, koji su se kao „majstori“ u ketuškom mlinu pomogli, pa i bez molbe i pitanja ketuša uz svoju ketušku kućicu sgrade si ponapravili i zemljišta po volji okupirali, — oni su dotičnomu gruntovnomu povjerenstvu posjed, na komu su se proširili, prokazali bud cio bud u nekom samo dielu kao svoju vlastnost, dočim su ostali dielovi imali valjati kao vlastnost ketuša, a to su mogli tim prije postići, jer ketušem nije bilo toliko do samoga zemljišta, koliko do mlina i uporabe ovoga držeć, da je sve jedno, bio mlin gdje mu drago, samo kad se njim služiti mogu. — Zato se je i dogadjalo, da je takov mlin parceliranjem zemljišta u svrhu gruntovne provedbe pao na pr. u posjed na zemljište jedne od ketuških zadruga, na kojem nije mlinar suvlastničtvo izhodio, pa se je zato i pisalo u posjedovnici kod ostalih ketuških zadruga, da imadu X. dio prava mlinarenja na mlinu, nalazećem se na parceli br. —, spadajućoj u posjed i vlastnost N. N. — S vremenom postadoše mlinari, obogativ se u ketuškom mlinu, ne samo „majstori“ već i gospodari mlina i čitave mlinske zadruge. Oni su po svojoj volji uzeli jednim ketušem opredieljivati satove, u kojih se mora mljeti; drugim su opet stali braniti da u stanovitih satovih melju, i tako je to išlo sve dok je ketušem dosadilo vječno trvenje sa mlinarom, pa su mu za dobar novac svoje pravo prodali tako, da je na njihovo mjesto došao sám mlinar, koji je tako nolens volens postao zajedničarom, te je ove prikupljene satove prava mlinarenja uz dobar i obilat „ušur“ i drugim izim mlinske zajednice stojećim ustupao. — Za ovimi poveli bi se i drugi opet ketuši, te su i ovi svoje dielove bud od nužde bud s inih razloga mlinaru prodavali. I tako je došlo do toga, da se je nekada zadružni mlin sa zemljištem, na komu je sagradjen, pretvorio u suvlastničtvo pripadajuće većim dielom mlinaru nego li ketušem; i odatle ovakove parnice.

Nazočna parnica je samo plod i posljedica ovako umjetno stvorenoga gruntovnoga stanja, koje se svojom vanjštinom formalno prikazuje kao pravo suvlastničtvo; nu obzirom na pravo mlinarenja nije u istinu tako, nego držim, da se cieli ovaj priepor ima prosudjivati s onoga gledišta, s kojega je današnje stanje nastalo, i da se je imalo osvrnuti na pravnu narav mlinske zajednice, kojoj vidimo temelj u zadružnoj instituciji.

Vis. kralj. stol sedmorice u svojih rješitbenih razlozih neuvažuje okolnost, da je pravo mlinarenja u više puta spominjanom mlinu točno razdieljeno medju pojedine ketuše, a to s razloga, „buduć da se u ovom slučaju ne radi ob uredjenju uživanja uporabe zajedničke stvari, odnosno o pravu mlinarenja, već o vlastnosti nepokretnina“. Nu neka se pitaju pojedince svi ketuši, do čega im je više stalo: do samog realiteta ili do prava mlinarenja, pa će svi odgovoriti: „da su realiteti s vremenom prisvojeni i prikupljeni po mlinaru; nek ovi i ostanu, al nama ostavite netaknuto naše pravo mlinarenja, koje su nam i našim potomkom naši pradjedovi na tom mlinu zasnovali i za „navjeke ostavili!“

U ostalom, ako se misli, da nebi bilo umjestno ovdje aplicirati zadružnu instituciju, to bi se u najgorjem slučaju po ketuše moglo uzeti kao „razdieljeno vlastničtvo“, jer su u ovom pravu mlinarenja svakomu od ketuša odredjeni neki stanoviti satovi za vršenje toga prava mlinarenja, dakle stanoviti, premda nerazlučeni dielovi! U takovom slučaju imade svaki dionik podpunu vlastnost svojega diela (§ 361 o. g. z.). — I Stubenrauch u svom komentaru str. 445 op. 1 kaže: „Dem Umfange nach können die Antheile der einzelnen Miteigenthümer gleich oder ungleich sein; — — — der Beschaffenheit nach müssen aber die Antheile aller gleich sein, sonst entsteht kein Miteigenthum, sondern höchstens ein getheiltes Eigenthum“.

Ne ima dakle suvlastničtva, a radi toga ne ima niti mjesta razvrgnuću zajednice prava mlinarenja; barem ne po obć. gradj. zakonu, već putem političke oblasti.[1]

Dragutin Becić.

Ako se legatarom u oporuci spomenutim, naknadnom odredbom oporučitelja polovica ciele ostavine namieni, razmjerno prema njihovim zapisom, oni ipak nisu nikakovi nasljednici; nasljedno očitovanje, predano po takovom legataru mora se svakako zabaciti, jer se ne može dokazati titulus nasljednoga prava (§§ 799 o. g. z.; §§ 121 i 122 car. pat. od 9. kolovoza 1854.).

M. imenova u svojoj oporuci (testamentu) za nasljednicu M. B.; A-u pako i još nekim drugim osobam zapisa izvjestne i brojevno točno opredieljene svote. U dodatku k oporuci od 5. veljače 1889 namieni M. polovicu čiste ostavine svoje A-u i ostalim legatarom, koja se je polovica imala medju nje razmjerno prema legatom njihovim razdieliti. Na temelju ovoga naknadnoga očitovanja preda A. uvjetno nasljedno očitovanje na ostavinu M-ovu.

Prvi sud odbaci nasljedno očitovanje s razloga, jer da sud, kako naredjuje § 122 car. pat. od 9. kolovoza 1854 (d. z. l. br. 208), smije primiti jedino nasljedno očitovanje izdano u propisanoj formi po „nasljedniku“; A. pako nije izkazao u smislu § 799 ogz. svoj titulus nasljedni tim, što je producirao dodatak k oporuci M-ovoj od 5. veljače 1889, jer u oporuci pozvana je samo B. kao nasljednica na nasljedstvo;

---

[1] Ovdje navedeni praktični slučaj štampan je već u Mjesečniku, broju 2 str. 81 o. g., i pošto je već bio tiskan, stigne nam onaj drugi od g. D. B. G. Becić nadoveza na sam slučaj zanimivih opazaka, u kojih nastoji dokazati, da se ovdje nebi imale uporaviti odredbe obć. gr. z. o zajednici. Scienili smo, da je svakako koristno štampati ove njegove primjetbe — je li on uspio dokazati, da je odnošaj medju mlinarom i ketuši ravan našoj seljačkoj zadruzi ili ne, ne ćemo sada raspravljati; a da se olahkoti čitaocem stvar, štampali smo po drugi put i sam slučaj, koji je dao povoda primjetbam. **Ured.**

A. je legatar, onaj dio polovice ostavine, koji će ga zapasti po naknadnoj odredbi ostaviteljevoj, i koji njegov zapis povećaje, nije nikakov nasljedni dio, nego puki zapis.

Viši sud dekretom od 29. travnja 1891 br. 10.342 zadovolji utoku A-a te naloži sudu prve molbe, da primi nasljedno očitovanje A-ovo; jer je u zakonitoj formi sastavljeno, pa se po § 122 car. pat. od 9. kolovoza 1854 ureda radi ne može odbaciti; jer se ne može već sada, kad se riešavaju nasljedna očitovanja, nego istom pošto se bude redovito proveo kontradiktorni postupak, može se izreći, koja su prava iz M-ove ostavine nastala za A-a na temelju dodatka k oporuci od 6. veljače 1889.

Vrhovni sud bečki rješitbom od 24. lipnja 1891 br. 9641, povodom previdnoga utoka, potvrdi odredbu prvoga suda s razloga, što po A-u predano nasljedno očitovanje označuje kao pravni titul naredbu posljednje volje od 6. veljače 1889; nu iz ove potonje ne vidi se, da je A. imenovan nasljednikom; u toj se naredbi legatarom naznačenim doduše namienjuje polovica preostale čiste baštine, ali se pojedinim legatarom neostavlja alikvotni dio, nego se veli, da se ta polovica ima razdieliti medju imenovane legatare razmjerno prama njihovim u brojevih izraženim zapisom; odakle sliedi, da se spomenutim legatarom ne namienjuju gledeć na cielu baštinu izviestni (alikvotni) dielovi ove, pa s toga u ovom slučaju manjka u § 799 ogz. i u § 121 car. pat. od 9. kolovoza 1854 traženi „izkaz“ naslova nasljedstvenoga, koji izkaz svakako ide pred „dokazom“ titula na nasljedstvo, koji se dokaz eventualno zahtieva u § 122 citiranoga patenta. *Allg. österr. Ger.-Ztg.*

Tuženik mora da je sakrivio štetu. (Ad § 1295 ogz.).

A. B. iz V. tuži sudu A. W. i traži, da mu ovaj plati na ime odštete 300 for. Tužitelj najme tvrdi, da je ugovorom od 13. rujna 1882, odnosno zaporke na istom od 11. lipnja 1883 od A. W. kao zakupnika vlastelinskoga regalnoga prava točenja pića uzeo u podzakup točenje pića u svojoj kući br. 450 u St. V. za godišnju zakupninu od 150 for.; taj zakupni ugovor da je stao na snagu 1. srpnja 1883, no budući da tužiteljeva kuća, gdje je krčmu otvorio, nije spadala u zakupni revir A. W. nego A. V., to da su se podzakupnici potonjeg Petar i Simo R. pritužili kr. podžupaniji u V., da se otvorenjem krčme u tužiteljevoj kući njihovo pravo krčmarenja vredja, pak da je na njihovu molbu podžupanija odlukom od 17. listopada 1883 br. 11.404 tužiteljevu krčmu dala zatvoriti. Tužitelj veli dalje, da je sluteći, da će na pritužbu Petra i Sime R. podžupanijska oblast njegovu krčmu zatvoriti, uzeo početkom mjeseca rujna 1883 u zakup obć. krčmu, te je nakanio tu krčmu u svojoj kući držati, a od zakupnog ugovora sa A. W. odustat. Ali od te nakane da ga je A. W. odvratio obećav mu, da će mu za slučaj, ako se njegova krčma u kući broj 450 zatvori, štetu naknaditi, pa je tako i od te namjere odustao (glede česa se pozivlje na svjedoka Janka Kromiša uz svoju domirnu zakletvu, event. nudi tuženiku glav. niečnu uzvratnu prisegu), pak da je zakupljenu obć. krčmu prodao odmah sliedećeg dana Mariji B. u V., a on da je u svojoj kući nastavio od A. W. u podzakup uzeto krčmarenje; no budući je odlukom kr. podžupanije u V. od 17. listopada 1883 br. 11.404 izrečeno, da se ta u njegovoj kući otvorena krčma zatvori, što je istog dana i učinjeno, te je njegova krčma kroz tri i pol mjeseca zatvorena bila, zahtjeva od A. W. za izmakli dobitak kroz tri i pol mjeseca, najme od 17. listopada 1883 do 12. veljače 1884 odštetu od 300 for., jer da je samo krivnjom A. W., što mu je u tudjem reviru pravo točenja pića u podzakup dao, njegova krčma zatvorena.

Kr. kot. sud u Vukovaru, osudom od 23. ožujka 1889 br. 11.888 ex 1888 odbacio je tužbu; a kr. banski stol, riešenjem od 29. svibnja 1889 br. 12.888 povodom priziva i žalbe ništovne tužitelja ukine osudu prvoga suda, ter odredi, da valja preslušati vještake i odnosno vještačke svjedoke glede iznosa mjesečne štete, odnosno izmaklog dobitka, koliko bi naime mogao iznašati čisti dobitak tjeranja krčmarenja u kući br. 450 kroz vreme od 17. listopada 1883 do 12. veljače 1884, jer da prije odstranjenja navedenih nedostataka u postupku nije moguće predležeću parnicu temeljito riešiti.

Nakon nadopunjene razprave u smislu ove banskostolne riešitbe, kr. kot. sud u V. odsudom od 13. prosinca 1890 br. 17.581 odbije opet tužitelja A. B. i naloži mu, da plati parbeni trošak od 68 for. 75 novč. tuženiku A. W.

Kr. banski stol odsudom od 11. ožujka 1891 br. 5437 odbaci tužiteljev priziv i ništovnu žalbu te potvrdi osudu prvoga suda.

Razlozi: Tuženik je bio uzeo od vlastelina vukovarskoga Drag. grofa Eltza u zakup regalno pravo točenja pića i gostione u V, za revir „Magazin“ na vrieme od 1. listopada 1882 do konca rujna 1885, pak je ovo svoje zakupno pravo dao tužitelju u podzakup ugovorom A na I na vrieme od 1. srpnja 1883 do konca rujna 1885 za godišnju podzakupninu od 150 for. svake četvrt godine po 37 for. 50 novč. u napred plativu.

Tužitelj je u vlastitoj kući u V. kbr. 450, koja leži u reviru „Magazin“, vršio ovaj svoj obrt krčmarenja od 1. srpnja 1883 do 17. listopada 1883, dokle nije usljed pritužbe krčmara Petra i Sime R. kr. podžupanija u V. riešitbom B na I od 17. listopada 1883 broj 11.404 na temelju § 2 zak. čl. VI od god. 1836 odredila, da se imade tužiteljeva krčma kbr. 450 zatvoriti, koja je ostala zatvorena do 12. veljače 1884, dokle nije kr. zem. vlada odjel za unutarnje poslove riešitbom od 25.

siečnja 2884 br. 46.884 rečenu naredbu kr. podžupanije u V. od 17. listopada 1883 br. 11.404 ukinula.

Usljed toga dakle, što je na prijavu Petra i Sime R., polag naredbe političe oblasti prve molbe, tužiteljeva krčma u kući broj 450 kroz vrieme od tri i pol mjeseca, naime od 17. listopada 1883 do 12. veljače 1884 bila zatvorena, nije tužitelj mogao tjerati u istoj kući svoj krčmarski obrt, kroz što je njemu, kao što on tvrdi, prouzrokovana šteta na izmaklom dobitku u iznosu od 300 for.

Nastaje pitanje u smislu § 1295 ogz., da se utemelji odštetni zahtjev tužiteljev, da li je za tužitelja time, što je njegova krčma bila kroz tri i pol mjeseca zatvorena, nastala u obće kakova šteta, odnosno izmaknuo mu dobitak, i ako jest, čije djelanje bila je neposredna ili posredna posljedica toj njegovoj šteti, t. j. tko nosi krivnju, da je tužiteljeva krčma protupravno zatvorena, bez česa nebi za njega nikakova šteta bila nastupila? Iz prenavedenoga nuždno sliedi, da kralj. podžupanija u V. neposredno, a pritužitelji Petar i Sime R. posredno nose krivnju nastaloj šteti tužitelja; ovi potonji tim većma, što je pravomoćnom osudom kr. banskoga stola od 16. listopada 1888 broj 19.322 dokazano, da njihova tvrdnja, koja je njihovoj dotičnoj pritužbi proti tužitelju radi zatvorenja krčme u kući broj 450 za temelj služila, da tobož ista kuća, odnosno krčma spada na revir „Beli Golub“, ne pako na revir „Magazin“, nije na istini osnovana, te da oni dosljedno tomu nisu imali pravo krčmarenja u onom mjestu, gdje se nalazi tužiteljeva kuća.

Sam tuženik kao zakupnik vlastelinskog regalnoga prava točenja pića i krčmarenja unutar revira „Magazin“ mora se kroz gore spomenutu naredbu kralj. podžupanije u V. od 17. listopada 1883 broj 11.404 na svojem imetku oštećenim smatrati, jer kroz vrieme, dokle bijaše po njemu u podzakup tužitelju izdana krčma zatvorena, nepripadaše mu nikakova podzakupnina, zato je posve istinita izreka tuženikova, kako ju svjedok Janko H. potvrdjuje, da će biti samo njegova šteta, ako susjedi tužiteljevi nebudu ovomu dali u toj kući točiti, pak za to neka se tužitelj samo seli u kuću i u njoj otvori krčmu.

Pošto se dakle ne može tuženiku u krivnju upisati, što je tužitelj kroz tudju odredbu zatvorom krčme štetu pretrpio, a bez krivnje nemože o kakvoj dužnosti na odštetu ni govora biti: to se mora tužitelj sa svojim odštetnim potraživanjem proti tuženiku bezuvjetno odbiti; njemu pako stoji prosto od tuženika zahtievati povratak plaćenog diela podzakupnine, odpadajuće na vrieme od 17. listopada 1883 do konca prosinca 1883, jer to nije predmet ove parnice, za koju su sve ostale, po strankam navedene okolnosti ob ukinuću podzakupne pogodbe i o medjusobnom obračunu posve neodlučne.

Dalnji pravni liek nije rabljen. *Milan P. Jovanović.*

Naručeni pokop za pokojnoga brata: da li je pogodba sklopljena u vlastito ime ili na ime ostavine?

A., vlastnik zavoda za pokapanje, tuži B. sudu i traži od nje, da plati trošak pogrebni za pokojnoga si brata M. Tužbu je prvi sud zabacio. Razlozi: Pošto po § 549 ogz. za trošak pokopa, primjereni običajem mjesta, station staližu te imovini pokojnika, jamči ostavina, može tužitelj samo onda s uspjehom tražiti od sestre pokojnikove da plati taj trošak, ako dokaže, da ona to mora učiniti sa osobita razloga. Jer najprije tužitelj nije dokazao, da je ostavina prezadužena, da dakle trošak pogrebni nije prema imovini pokojnikovoj, ili da ne može doći da neplate iz ostavine, čega u ostalom niti nije mogao dokazati, jer ostavinska razprava još teče. Nu da je to i dokazao, opet pozivanje na okolnost, da je tuženica naručila pogreb, što u ostalom potvrdjuju preslušani svjedoci, ne može imati za posljedicu, da je ova baš i dužna rečeni trošak platiti; jer je posve prema naravi stvari, da pogreb naruči treća, od pokojnika, dotično ostavine njegove kao jurističue osobe, različita osoba. S toga se ne može u samom naručenju pogreba nazrievati konkludentni čin prema § 863 ogz., kojim hoće naručilac da uzme na sebe dužnost platit trošak pogreba. Ako dakle tužitelj hoće uspjehom svoj zahtjev proti tuženici dignuti, morao bi dokazati, da se je drugim načinom na to obvezala, n. pr. da se je bezuvjetno kao nasljednica očitovala, ili da je izjavila, da će sama namiriti trošak pogreba, da je dakle tu nastala iznimka od pravila § 549 ogz. Toga pako nije tužitelj dokazao. Jer ako je tuženica, govoreći o glasbi i zvonjenju, rekla „to će biti plaćeno“, to je veoma neopredieljeno očitovanje, u kojem se ne da naći obveza tuženice, da će sama podmiriti rečeni trošak. Ona izjava tim je neizvjestnija, što nije dokazano, da je tuženica znala, da je ostavina tako pasivna, te ne može ni troška pogreba namiriti; paće u onom očitovanju tuženice može se naći smisao, da će se trošak pogreba moći iz ostavine platit.

Viši sud sudio je prema petitu tužbe.

Razlozi: Premda se u § 549 ogz. veli, da trošak pogreba, primjereni običajem mjesta, stališu te imovini pokojnikovoj, spada medju terete ostavine, to opet neizključuje, da i treći neodgovara za trošak taj, ako je naručio pogreb. Tu treba razlikovati s jedne strane odnošaj medju naručiteljem i onim, koji je pogreb priredio, s druge strane medju naručiteljem i ostavinom. Naprama naručitelju svakako ostavina jamči za trošak pogrebni i on ima pravo od nje (ostavine) tražiti, da mu naknadi trošak, što ga je iz svoga platio. Ali naprama onomu, koji je pogreb priredio, naručitelj je ugovarajuća stranka, njegova obveza teče iz naslova o pogodbi za plaću, on dakle mora, pošto je činitba — ovdje [illegible] greb — dana ili izvedena, u prvoj liniji namiriti trošak; a njemu pristoji jedino pravo tražiti od ostavine da mu plaćeno nadoknadi. Zato se i mora pitanje: da li je pogrebni trošak primjeren bio običaju mjesta, stališu i imovini pokojnikovoj ili ne, raspraviti i na kraj dovesti medju naručiteljem i ostavinom, jer se onda prema tomu opredieljuje dužnost naknade za ostavinu. Da se pako osnuje ova dužnost naručitelja, ne treba naročite izjave ovoga posljednjega, da će on pogreb i platiti, jer se prema onomu, što odredjuje § 1152 ogz., kriepošću zakona predmnjeva od onoga, koji kakovu radnju ili djelo naruči, da je privolio i na primjerenu plaću za to; pa se ta predmnjeva zakonska izključuje jedino onda, ako je naručilac izrikom očitovao, da ne naručuje pogreba u vlastito ime i na svoj račun, nego na račun ostavine; a naručeni se tim zadovolji. Da nastupi naznačena predmnjeva, ne treba za to nikakova konkludentna djela; pa ako i je posve prema naravi stvari, da pokojnik ne može sam naručiti svoj pogreb, nego da to mora učiniti netko treći, odatlje samo još ne sliedi, da taj treći radi jedino u nakani da ostavinu tim obveže. A pošto se jasno vidi iz kazivanja nesumnjivih svjedoka, da je tuženica naručila pogreb za svoga pokojnoga brata, a da nije izključila svoju osobnu odgovornost za trošak pogrebni, pošto je ona po tom naručiteljica pogreba, što ga je tužitelj priredio — česa nitko ne poriče — i pošto se ne prigovara iznosu toga troška: to je tuženica prema §§ 1151 i 1152 ogz. dužna taj trošak tužitelju platit, a njoj pristoji pravo tražiti za to naknadu od ostavine.

Vrhovno sudište bečko, osudom od 28. travnja 1891 br. 4128 potvrdi osudu prizivnoga suda s razloga ovih: Što se navodi u previdnoj žalbi, to ne može da poruši valjanih razloga osude prizivnoga suda, na koje se ovim upućuje; jer navodi previdne žalbe temelje se na pravnoj fikciji, koja nije na zakonu osnovana, jer § 549 ogz. ustanovljuje samo stvarno jamstvo ostavine za trošak pogreba, primjereni običaju mjesta, stališu i imovini pokojnika, ali se ne odnosi na osobnu platežnu dužnost, koja nastaje iz obligatornoga odnošaja naručioca pogreba prema naručenomu, t. j. onomu, koji je pogreb priredio; a § 1152 ogz. bez iznimke naredjuje, da čim je tko naručio radnju ili djelo kakovo, to se uzimlje, da je pristao na primjerenu plaću; zato mora i naručitelj pogreba, ako neće da osobno odgovara za trošak, kod naručbe izrikom to očitovati, najme da neodgovara za isplatu troška. *(Centralblatt.)*

Ništetno je rješenje priziva, koje sadržaje u sebi reformatio in pejus.

Prvi sud učinio je zabacanje tužbe ovisnim o tom, da jedan tužitelj položi glavnu zakletvu, a oba (tužitelja) zakletvu domirnu. Na priziv tuženika viši je sud eliminirao glavnu zakletvu (prisegu) te sudio,

da se tužba odbacuje, ako jedan od tužitelja položi glavnu prisegu ob onih okolnostih, glede kojih je prvi sud bio sudio na domirnu prisegu. — Povodom ništovnih tegoba tuženika sudilo je vrhovno sudište bečko riešenjem od 5. ožujka 1891 br. 1873 s razloga, što je osuda prvoga suda učinila ovisnim riešenje parnice o tom, da oba tužitelja polože domirnu, a jedan i to samo jedan glavnu prisegu, što je proti toj osudi sam tuženik podnio žalbu prizivnu; što je prizivno sudište u svojoj osudi eliminiralo glavnu zakletvu i dalnji dokaz prisegom tako ispravilo, da se u osudi domirnom označena prisega kao glavna prisega ima položiti i to samo po jednom od obajuh tužitelja, tim je pako izrečena osuda, po kojoj tuženi dolazi u gori položaj, čim je očevidna ništetnost počinjena — dokine osudu prizivnoga suda kao nevaljanu i ništetnu i naloži ovomu sudu, da na prizivne tegobe tuženika izreče novu osudu.

(Centralblatt.)

Kad se traži naplata za ponudjeno posredovanje oko kakova posla, nije dovoljno, da se primi predlog za posredovanje; nego posrednik treba da razvije djelatnost, koja će opravdati njegov zahtjev na plaću (§ 1152 ogz.)

A. tuži B-a sudu i traži, da mu plati 100 for. u ime nagrade, što je posredovao, da A. dobije zajam. Prvi sud nije zadovoljio tužbi glede dielomičnoga iznosa od 80 for.

Razlozi: Tužitelja je trebalo odbiti glede dielomičnoga iznosa od 80 for., jer nije dokazao, da je zaključena po njem uztvrdjena zajmovna pogodba, i jer predpostaviv da je pogodba utanačena, tužitelj faktično nije posredovao oko zajmovnoga posla, za koji traži plaću. Tužitelj ni sam ne tvrdi, da je tuženik, kad su razgovarali o posredovanju za zajam, izrikom ili muče pristao na ponudu (§ 863 ogz.), ili da gà je tuženi u smislu § 1152 o. g. z. naručio, da posreduje te bude zajam uglavljen. Pače iz onoga, što tužitelj navodi, vidi se, da se je on doduše u smislu § 1152 ogz. obvezao na službu posredovanja, ali da tu ponudu tuženik niti je izrikom niti muče konkludentnimi čini prihvatio. Tužitelj je naznačio osobu sposobnu za provedenje posla konverzije kao i prikladni novčani zavod, on je platio rečenomu novčanomu zavodu procjenbenu pristojbu od 20 for., ali u svem tom ne može se nazrievati nagrade dostojan rad tužiteljev oko utanačenja zajma; s toga se je njegov dotični zahtjev morao odbiti.

C. kralj. prizivni sud bečki osudom od 18. ožujka 1891 br. 2287 učini zadovoljenje tužbe glede iznosa od 80 for. zavisnim o negativnom položenju glavne prisege po tuženiku: da mu je tužitelj izrikom očitovao, da traži za posredovanje oko zajma u cielom 100 for., a on (tuženik) da nije na nikoji način taj zahtjev odbio.

Razlozi: Da je tužitelj u istinu radio, da se tuženiku namakne spomenuti zajam, dokazuje po tužitelju položena procjenbena pristojba od 20 for., česa ne taji ni tuženi, kao i troškovnik po samom tuženiku predloženi, iz kojega se vidi, da je dr. F. opetovano u ovom poslu pisao tužitelju i s njim konferirao. Radi se samo o tom, da se dokaže, da je tužitelj iskao od tuženika za ovu djelatnost plaću i naknadu za trošak tu nastali, a tuženik da je na to pristao. Zato se je moralo suditi na glavnu prisegu, koju ima da položi tuženi.

Vrhovno sudište bečko rješitbom od 12. svibnja 1891 broj 4868, povodom previdne žalbe tuženika promjeni osudu prizivnoga i potvrdi osudu prvoga suda, jer tužitelj nije razvio djelatnosti, koja bi prikladna bila osnovati njegov zahtjev na plaću (nagradu); njemu (tužitelju) ne može se dakle dopitati iznos, koji traži, pa to ni onda, ma se u tom, što tuženik nije odgovorio na tužiteljevu izjavu, da traži 100 for. za svoj trud, nazrievala i privola ovoga (tuženika). Zato je pravedna osuda prvoga suda, kojom se odbija zahtjev glede isplate od 80 for.

(Centralblatt.)

B. Mjenbeno i trgovačko.

Dopušten je prigovor manjkajuće legitimacije na tužbu proti imaocu mjenice in bianco girirane.

Prvi sud odbaci mjen. tužbu Olge K. i dokine proti firmi R. izdani platežni nalog. **Razlozi:** Tužiteljica ne može se smatrati pravom vlastnicom tužene mjenice. Istina, ona tvrdi, da joj je njezin suprug Reinhold K. utuženu mjenicu darovao, i ona ju primila; nu iz predloženih dokazala vidi se, da se ne može ni govoriti o tom, da je suprug tužiteljičin predao ovoj utuženu mjenicu u jasno izraženoj nakani, da svojoj supruzi prepušta i predaje tražbinu iz mjenice rezultirajuću, a ova (tužiteljica) da je primila mjenicu u nakani da steče vlastnost; nego je Olga K. samo kao formalna vlastnica i tužiteljica mjenice napred potisnuta. Tobožnji akt darovanja i tužbom zaiskana tražbina mjen. na ime tužiteljice jest samo prividni posao; a pošto se formalno-pravna narav mjenice, koja nije puki papir na imaoca glaseći, ne može tako daleko protegnuti, da bi se i samo dolozna djela štitila: to se ovaj prividni posao prema § 916 ogz. ima prosudjivati po onih propisih zakona, po kojih se prema pravom svojem svojstvu ima prosudjivati, usljed česa se i tužba, pošto Olga K. išće isplatu mjen. tražbine na ime svoje i za sebe, ne može držati za pravno opravdanu. Zato se moraju uvažiti prigovori tužene firme, izdani platežni nalog dokinuti, a tužiteljica odbiti.

Prizivni sud uvaži prizivne tegobe tužiteljice te promjeniv osudu prvoga suda uzdrži u kreposti platežni nalog.

Razlozi: Ne smije se mimoići to, da li je i u koliko je tužena firma vlastna dvojiti o darovanju po tužiteljici iztaknutom te ispitivati valjanost ili nevaljanost njegovu. Reinhold K., koji je po suglasnom priznanju obiuh stranaka posjedovao rečenu mjenicu, sam priznaje, kako i tuženica navodi, da je svojoj supruzi darovao mjenicu. Tuženica nije dakle nimalo vlastna ovaj akt dispozicije Reinholda K. u sumnju dovoditi te iztraživati, da li je pred nami valjana darovna pogodba, dok se radi ob odnošaju obajuh kontrahenta. Tuženica vlastna bi bila na to samo u toliko, u koliko može dokazati, da je tu po sredi puki prividni posao, da se tu napred potiskuje Olga K. mjesto pravoga tužitelja Reinholda K. Ovdje je dovoljno naglasiti, ako je Olga K. prava tužiteljica, da je ona na temelju pravnoga naslova, najme darovanja, mjenicu stekla; da je ona dakle dokazala svoje pravo stečenja, premda nije dužna bila to dokazati; a tužena, koja je imala dokazati, da na strani tužiteljice leži objektivno protupravno djelo, nije zadovoljila toj dužnosti. Pošto se mala fides može pokazati samo onda, ako stečnik znade ili bi morao znati, da postoji protupravno djelo, a naprotiv ne može se nikada govoriti o mala fides, kad nije objektivno dokazano protupravno djelo: to se u nazočnom slučaju neda reći, da je tužiteljica bila in mala fide. Nu uzev da Olga K. nije prava tužiteljica, da je nju samo Reinhold K. potisnuo napred, kako tvrdi tuženica, ni to nebi moglo uplivati na riješitbu suda, jer kada bi bio Reinhold K. imaoc mjenice, pa bi se njega moralo po čl. 10, 12 i 36 mj. z. (§§ 9, 10 i 36 hrvat.-ug. mj. zak.) smatrati za legitimiranoga imaoca mjenice, tada bi tuženica mogla Reinholdu K. samo one prigovore staviti, koje dopušta čl. 82 mj. z. (§ 92 hrv.-ug. mj. z.), a ti prigovori onako kako ih je tuženica stvorila, nisu opravdani.

Vrhovno sudište bečko riješitbom od 3. travnja 1891 broj 1961 uvaži previdnu žalbu tužene firme, promjeni osudu druge molbe, a potvrdi onu prvoga suda. **Razlozi:** Tuženica poriče tužiteljici legitimationem ad causam te uztvrdi, da je nju (tužiteljicu) naprosto pred sebe turnuo njezin suprug Reinhold K. Ovaj prigovor, koji pripada po čl. 82 mj. z. tuženoj firmi, sudeć po stanju spisa, jeste opravdan. Istina, tužiteljica je tim, što ima in bianco giriranu mjenicu, po čl. 36 mj. z. (§ 36 hrv.-ug. mj. z.) formalno kao vlastnica njena legitimirana. Nu pošto imati mjenicu in bianco giriranu po član. 36 mj. zak. utemeljuje jedino pravnu predmnjevu, da je stečena blanco-naledjom, može se tužiteljica samo dotle smatrati vlastnicom utužene mjenice, dok nije protivno dokazano. A tuženici je pošlo za rukom protivno dokazati. Sama tužiteljica nije mogla zatajiti, da utuženu mjenicu nije stekla od blanco-naledjovnika Ivana M., ali tvrdi da ju je dobila od svoga supruga Reinholda K. na dar. Nu ovaj akt stečenja je puka izlika; Olga K. dolazi samo prividno kao tužiteljica, to se vidi iz okolnosti navedenih i dokazanih po tuženoj firmi, koje nedopuštaju nikakove sumnje o tom, da je tobože darovanjem stečeno vlastničtvo puka izlika, da je samo prividno u ime tužiteljice tužba podignuta, da ju je njezin suprug s drugih razloga pred se potisnuo, što se prilično jasno razabire iz njenih rieči, u prediztragi izrečenih. Tužiteljici manjka dakle legitimacija za ovu tužbu, jer traži, da se njoj isplati mjen. svota, a na to nije ovlaštena prema prije navedenom. Ako je pako tako, tada je prvi sudac pravom dokinuo proti tuženoj firmi izdani platežni nalog i odbacio tužbu, pa nije potrebno ispitivati i ostalih prigovora tužene firme. *(„Ger.-Ztg.“)*

Kupnja. Kupac ima dokazati, da nije bilo moguće odmah pregledati robu. Nedostatci prijavljeni agentu prodavalca.

Prvi sud odbaci tužbu; viši sudovi zadovoljiše joj. Vrhovno sudište bečko rješitbom od 29. svibnja 1891 br. 5443 s ovih razloga: Gledeć na stanje spisa za parnicu ovu je odlučno, da li se mogu 134 vreće zobi, što ih je tužeća firma tuženomu odpremila, a ovaj, kako sam priznaje, 8. studenoga 1889 od Bozen-Meranske željeznice preuzeo, u smislu čl. 347 trg. z. (§ 346 hrv.-ug. trg. z.) smatrati kao odobrene (neprigovorne) ili ne? Ne ima sumnje, da se ovdje ne radi o takovih nedostatcih, koji se nebi mogli razpoznati, da je pregledanje prema urednom tečaju posla odmah preduzeto, a toga ni sam tuženik nije uztvrdio. Tuženi morao je dakle 8. studenoga 1889 preuzete 134 vreće zobi odmah, u koliko po urednom tečaju posla bijaše moguće, pregledati. Tuženi je propustio dokazati i faktične okolnosti za to navesti, da redoviti tečaj posala nije dopustio, da poslje preuzeća, sbivšega se 8. studenoga 1889, odmah pregleda one 134 vreće zobi, te se osvjedoči, da li je zob prema pogodjenoj kakvoći; mora se dakle uzeti, da je prema urednom tom tečaju posla bilo moguće; o tom može se tim manje dvojiti, što se iz izjave tuženika razabire, da je rečenu zob kupio da hrani njom svoje konje, po čem je dakle mogao kakogod je htio razgledati i iztražiti, da li je zob onakova, kakova bi po pogodbi imala biti. Ovo je morao tuženi tim više činiti, što se iz njegovih prizivnih tegoba vidi, da je već na prvi pogled opazio, da ne može biti zadovoljan sa poslanom robom. A već je prizivni sud na temelju spisa parbenih potanko i strukovnjački razložio, da tuženik nije po svojoj dužnosti neodvlačno pregledao i pretražio poslanu zob, da toga pregledavanja nije preduzeo ni drugoga ni sliedećega za ovim dana, da je tuženik propustio s mjesta ubavjestiti prodavalca, da poslana roba neima pogodbom uvjetovanih svojstva. Što tuženik nastoji opravdati se, da je u pravo vrieme ubavjestio o nedostatcih robe, pošto je to u vremenu izmedju 8—16 studenoga prijavio

N-u, agentu tužiteljevomu: to valja najprije iztaknuti, da se prema odredbi čl. 347 t. z. ima takova prijava učiniti samomu prodavalcu, a takovim se smatra nedvojbeno tužeća firma, nipošto pako N., koji je tuženomu jedino poslao muštru robe, i ne gledeć na to, da je N. pod prisegom očitovao, da je dotičnu prijavu primio istom 14. studenoga, dakle prekasno. Ovoj činjenici dao je N., kako pod prisegom izjavljuje, izraza tim, da o dostavljenoj mu prijavi nedostataka nije htio ubavjestiti tužeću firmu, pošto je zob bila već preuzeta. Prema svemu ovomu ne može biti dvojbe, da se spomenuta zob u smislu čl. 347 trg. z. ima smatrati neprigovorenom, po tom je i osuda prizivnoga suda zakonito opravdana.

(Centralblatt.)

C. Kazneno.

Kaznena odredba smije se izdati samo onda, kada je u prijavi potvrdjeno, da je prijavitelj zapriseženi i kada se sudcu uzvidi narediti zatvor najviše od osam dana, ili globu najviše od četrdeset forinti.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Riešitba kr. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 3. listopada 1891 br. 1138.)

Kr. kotarski sud na U. odredio je kaznenom odredbom od 1. lipnja 1890 br. 854 proti A. Lj. radi prekršaja proti sigurnosti vlastničtva, označenog u § 460 kz., po § 460 kz. zatvor od 10 dana. Na žalbu ništovnu kr. državnog nadodvjetničtva na obranu zakona sudio je kr. stol sedmorice, da je kaznenom odredbom rečenoga kotar. suda od 1. lipnja 1890 br. 854, izdanom proti A. Lj. radi prekršaja proti sigurnosti vlastničtva označenoga u § 460 kz., povriedjen zakon u § 409 kp. Podjedno odputi stvar istomu kot. sudu, da o njoj po redovitom postupku u smislu glave devetnaeste kp. razpravlja i odluči.

Razlozi: Prijavu lugara J. B., da je 23. svibnja 1890 zatekao A. Lj. u šumi Ostrulj, gdje krade jelovu ležiku, dostavila je kr. šumarija kotar. sudu na U., a ovaj je kaznenom odredbom od 1. lipnja 1890 br. 854 odredio proti A. Lj. zatvor od 10 dana.

Po § 409 kp. može sudac izdati kaznenu odredbu, ako koja u § 68 kz. spomenuta osoba, u koliko je po oblasti zaprisežena, učini prijavu na temelju svoga vlastitoga uredovnoga opažanja; nu niti je u prijavnici, a niti u dopisu kr. šumarije u M. od 30. svibnja 1890 br. 543, kojim je prijavnica kr. kotar. sudu dostavljena, potvrdjeno, da je J. B. kao lugar po oblasti zaprisegnut. Po istom § 409 k. p. nemože se kaznenom odredbom izreći veća kazna zatvora od osam dana, ni globa veća od 40 for., a kralj. kotarski sud je odredio proti A. Lj. zatvor od 10 dana.

To su očite povriede zakona, česa radi valja po § 286 in fine kp. udovoljiti žalbi ništovnoj kr. državnog nadodvjetničtva, ter podjedno postupajućem sudu naložiti, da o stvari ovoj obavi redoviti postupak u smislu glave XIX kp. Priobćio dr. *Josip Šilović.*

Kazneni sud ima ureda radi zastaru uvažiti.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Riešitba kr. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 3. listopada 1891 br. 1086.)

Kr. kotar. sud u P. sudio je osudom od 21. ožujka 1890 br. 520: L. B. kriv je, što je poštarskom naputnicom poslao satniku S. S. kao mito 20 for., da mu erarske konje s drugimi zamieni, čim je htio zavesti satnika S. kao urednika na pristranost i povredu urodovne dužnosti, pa je tim počinio prekršaj suprot javnim ustanovam i naredbam, označeni u § 311 kz.; s toga se po istom § i gledeć na § 266 kz. osudjuje na kaznu zatvora od 14 dana, po § 330 kp. da plati trošak kaz. postupka i ovrhe kazne, koji se po § 332 kp. neutjerivimi proglašuju.

Usljed žalbe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva na obranu zakona sudio je kr. stol sedmorice, da je osudom kot. suda u P. od 21. ožujka 1890 br. 520 kz. povriedjen zakon u §§ 418, 3 i 277, 9 b) kp. i 531 i 532 kz. tim, što nije u kaznenoj stvari proti L. B. radi prekršaja § 311 kz. obzir uzet na nastupivšu zagodu. Podjedno je L. B. po § 250, 3 kp. riešen od obtužbe radi prekršaja u § 311 kz. označenog, a počinjenog time, što je poštarskom naputnicom poslao satniku S. S. kao mito 20 for., da mu erarske konje s drugimi zamieni i da je tim htjeo zavesti satnika S. kao urednika na pristranost i povredu uredovne mu dužnosti.

Razlozi: Na prijavu S. S., satnika kod 10. domobranske husarske pukovnije, da mu je L. B. poštarskom naputnicom od 10. prosinca 1888 poslao iz P. 20 for. valjda kao mito, da mu konji domobranski budu s drugimi zamienjeni, poveo je kr. kotar. sud u O. predizvide radi zločinstva zavedenja na zloporabu uredovne vlasti, te je 8. svibnja 1889 broj 3332 poslao spis kralj. državnomu odvjetničtvu u O., a ovo je 17. svibnja 1889 br. 1683 predložilo, da kr. sudb. stol u O. nastavi predizvide, a naročito da sasluša okrivljenika. Ovaj je preslušan 4. studenoga 1889.

Kr. državno odvjetničtvo zabaci prijavu radi zločinstva, a kr. sudb. stol u O. dopisom od 19. veljače 1890 br. 1825 ustupi spise kr. kotar. sudu u P., da postupa proti L. B. radi prekršaja § 311 kz.

Osudom kr. kot. suda u P. od 21. ožujka 1890 br. 520 proglašen je L. B. krivim prekršaja suprot javnim ustanovam i naredbam § 311 kz. i osudjen na zatvor od 14 dana. Tom osudom zadovoljio se je obtuženik.

Za prekršaj suprot javnim ustanovam i naredbam § 311 kz., odredjena je kazna zatvora prvoga stupnja (§ 244 kz), te prema tomu zastaruje taj prekršaj za tri mjeseca § 532 kz. Imputirani L. B. čin počinjen je u prosincu 1888, a on je kao okrivljenik po kr. kot. sudu u P. saslušan istom na rekviziciju sudca-iztražitelja od 21. listopada 1889 br. 3435 dana 4. studenoga 1889. Po tom nije L. B. od časa, kada je čin počinjen, za tri mjeseca pod iztragu potegnut bio, zato je po §§ 531 i 532 kz. iztraga i kazna zagodom utrnula.

Zastara je okolnost, koja kažnjivost čina ukida, pa je kr. kot. sud u P. morao na nju u konkretnom slučaju obzir uzeti, te okrivljenika, ako je bio tu i uvjet § 531 sl. c) kz., od obtužbe riešiti, pa pošto on to učinio nije, povriedio je zakon. S toga valja udovoljiti žalbi ništovnoj kr. državnog nadodvjetničtva po § 286 in fine kp., te L. B. po § 250 t. 3 kp. riešiti od obtužbe radi prekršaja u grieh mu upisanog.

Priobćio dr. *Josip Šilović.*

Poljari, koje obćine u Bosnoj i Hercegovini postavljaju, a nadležne političke oblasti zaprisižu, imadu se držati za javnu stražu u smislu § 68 kz. Nije propisano za nje, da nose posebne znakove svoje službe.

Okružno sudište u Dubrovniku osudom od 31. srpnja (jula) 1890 br, 490 proglasi Peru T. krivim zločinstva javnoga nasilja po § 81 kz., jer da je boraveći u Hercegovini, suprotstavio se načinom u zakonu predvidjenim poljaru N., namještenomu u jednoj obćini Hercegovine. Žalbu ništovnu obtuženoga zabaci c. kr. vrhovno kao kasaciono sudište bečko rješitbom od 1. veljače 1891 br. 10.720 ex 1890.

Razlozi: Žalba ništovna, upiruć se na § 281 br. 10 (pravilnije § 281 br. 9 a) kp. (§ 277 br. 9 a. hrv. kp.), nije osnovana. Istina je, što obtuženi u žalbi ništovnoj iztiče, da je zakonodavac, navodeći osobe, koje štiti § 68 kz., najprije imao pred očima javne funkcionare austrijskih oblasti; ali nevalja ono, što žalba ništovna odatlje izvodi ili što zaključuje, da najme austrijski državljanin, koji se ogriešio zabranjenim djelom proti oblasti strane države, ima biti nekažnjen. Naredba § 68 (§ 81) kz. tiče se zaštite, koja u obće pripada oblastnim organom; radi se tu o interesu svim civilizovanim državam zajedničkom, da se uzdrži i sačuva državni autoritet nepitajuć, da li su dotični organi državni namješteni i funkcioniraju u području, za koje vredi naš kaz. zak. ili pako izvan toga područja. Jedino kad se opre tuzemac oblastnomu organu inozemnomu, valja postaviti ovo pitanje: da li je dotični oblastni organ po inozemnoj nadležnoj oblasti tako postavljen, da to odgovara predpostavam austr. kaz. zak., i da li odgovara ovoj odredbi zakona pojam vršenja službe ili ureda od strane službenoga organa. Ovo načelo, opetovano prama stranim državam priznano, tim se prije ima uporaviti na javne organe okupiranih zemalja (Bosne i Hercegovine), postavljene po nadležnih oblastih, ma da se te zemlje u kazneno-pravnom smislu naprama Austriji smatraju inozemstvom. Nije istina, što tvrdi žalba ništovna, da naš kaz. zak., pošto je g. 1852 izašao, nije mogao uzeti obzir na rečene bosanske organe, jer se može sigurno tvrditi, da se kaz. zak. ima uporaviti na sve one oblastne osobe, ma bile one i nakon uvedenoga kaz. zak. organizovane — koje padaju pod obćenite odredbe § 68 kz. U nazočnom slučaju radi se o silovitom napadaju, kvalificirauom po § 81 kz. proti poljaru, po obćinskoj oblasti imenovanomu, a po nadležnoj političkoj oblasti zaprisegnutom, dakle proti organu, koji je, po izvješću c. i kr. zajedničkoga ministarstva financija, sasma redovito i prema propisom postavljen, kojemu se po tom ne može zaniekati zaštita § 81 kz. i to tim manje, jer ga tamo u vlastitoj kući štite §§ 144 i 157 bosausko-hercegovačkoga kaz. zak. (odgovaraju §§ 68 i 85 našega kaz. z.). A što nije konstatovano, je li poljar nosio kakov znak svoje službe, to ne ima nikakove važnosti, pošto spomenuto jur izvješće c. i kr. zajedničkoga ministarstva financija potvrdjuje, da za poljare u Bosnoj i Hercegovini nije propisano, da imadu nositi znak službe svoje. — S ovih razloga trebalo je žalbu ništovnu odbaciti. *(Jur. Blätter.)*

D. Upravno.

Nagode u diobnih poslovih sklopljene sa malodobnici, a ne sa njihovim štitnikom, uz to neodobrene nadštitnički, ne valjaju. — Ako stanje diobe, zametnuto po prijašnjem zadružnom zakonu, nije dospjelo do štadija označenoga u § 62 zadr. zak. od 9. svibnja 1889, ima se tada dioba provadjati po ovom zakonu.

Mara udova Jambrešić iz Vidnševca kbr. 73 zatraži još god. 1884 u ime svoje i u sporazumljenju sa suštitnikom Antunom Crnković u ime svoje malodobne kćeri Jane, rodjene g. 1874, odpremu iz rodne si zadruge. Zahtjevu ovom protivi se kućegospodar Ivan Jambrešić, koji je rodjen 8. srpnja 1865 navodeć, da nemože pristati na ono, jer je malodoban, a druge mužke glave u zadruzi neima; nu pristao je na zahtjev štitnik (tutor) potonjega Mato Crnković, a jer je i kr. kot. sud u Glini, kao nadtutorstvena oblast, zahtjev štitničtva malodobne Jane J. usvojio, to je kr. kotar. oblast u Glini odlukom od 8. srpnja 1885 br. 5216 dozvolila izstup udove Mare i kćeri joj mld. Jane iz zadruge Jambrešić iz Viduševca kbr. 73, a odobrila je ovu odluku i kr. zemaljska vlada odjel za unutarnje poslove odpisom od 8. srpnja 1887 br. 39.211.

Povodom ovim naloži kralj. kotar. oblast u Glini riešitbom od 18. srpnja 1887 br. 8870 obć. uredu u Glini, da izlučenje imovnih dielova za udovu Maru i mld. Janu obavi i odnosni zapisnik na odobrenje predloži.

Diobni odbor postavljen, da obavi ovaj posao, sastavi dne 5. rujna 1887 zapisničku nagodu, po kojoj bi imala zadruga J. jednom za uvjek u ime odpreme izplatiti Mari udovi i mld. Jani svotu od 300 f., zatim predati joj u vlastničtvo drvenu, slamom pokritu štalu i drveni, slamom pokriti štagalj; konačno odrekoše se obie stranke jednom za vazda pobijati ovu nagodu.

Kod ove nagode sudjelovala je s jedne strane Mara udova J. i suštitnik mld. Jane J. Jantol Crnković, a s druge strane kućegospodar Ivan J., koli je rodjen g. 1865 i njegova žena Bara J. rodjena g. 1868, dakle obojica malodobna.

Obćinski ured u Glini predloži tako sačinjenu nagodu izvješćem svojim od 13. rujna 1887 br. 2051 kr. kot. oblasti u Glini, a ova dostavi dopisom od 21. rujna 1887 br. 8830 spis kr. kotar. sudu u Glini na mnenje glede mld. Jane, koji opet vrati spise dopisom od 10. listopada 1887 br. 10.401 tim, da proti odpremi neima zaprieka.

12. travnja 1888 pritužio se Ivan J. osobno kod kr. kotar. oblasti u Glini, da on nije svoga križa stavio na gore navedenu nagodu, jer da bijaše bolestan; nu na ovu pritužbu izvjestio je obć. ured u Glini 24. travnja 1888 br. 997, da je rečenoga dana Ivan J. doista nješto boležljiv bio, ali ipak da je prisustvovao povjerenstvu, te nagodu sklopio i koli on toli njegova žena istu podkrižala.

Tim povodom izdala je kr. kot. oblast u Glini dne 9. siečnja 1889 br. 3076 odluku, kojom gore iztaknutu dobrovoljnu nagodu u pogledu odpreme udove Mare i mld. Jane J. odobrava, ter Ivana J. glede prigovora, da nije nagode podkrižao, odbija.

Proti ovoj odluci uloži Ivan J. utok braneć se, da bijaše za vrieme sklapanja nagode bolestan i malodoban.

Upravni odbor županije zagrebačke u sjednici dne 4. rujna 1890 br. 1589 ukine koli nagodu toli odluku kotar. oblasti kao protuzakonito sačinjenu, odnosno donešenu, ter odredi, da se obzirom na medjutim dne 1. siečnja 1890 u kriepost stupivši zadružni zakon od 9. svibnja 1889, pošto stanje diobno nije dospjelo do stadija označenoga u § 62 istog zakona, uz dokinuće dosadanjeg postupka, po ustanovah ovog zakona u tom predmetu dalje postupati ima.

Razlozi: Glasom naknadno doprinešene izvjestnice župnoga ureda u Viduševcu od 23. veljače 1889, ustanovljeno je, da je utjecatelj Ivan J. dne 8. srpnja 1865 godine rodjen i prema tomu tek dne 8. srpnja 1889 punodobnim postao; a glasom predloženih spisa je ustanovljeno, da je žena istoga Bara god. 1868 rodjena i prema tomu, da će tek g. 1892 punodobnom postati; usuprot pako tomu ustanovljeno je predloženimi spisi, da je nagoda dne 5. rujna 1887, dakle skoro dvie godine prije punoljetnosti Ivana, a pet godina prije punoljetnosti žene mu Bare sklopljena, da su nagodu svi malodobnici unatoč jasnom propisu § 10 zadr. zak. od 14. travnja 1880 bez prizivanja njihovih štitnika sačiniti imali i podpisali i da ista nagoda unatoč jasnom propisu § 45 istog zadružnog zakona za stran ovih malodobnika nikada nadtutorstveno odobrena nije, dakle ustanovljeno je, da je ta oblast kod stvaranja napadnute odluke od 9. siečnja 1889 br. 3076 ex 1888 mimoišla posvema zakonske ustanove, a isto tako da je i diobni odbor kod stvaranja dne 5. rujna 1887 navodno sklopljene dobrovoljne nagode, ove bitne i velevažne okolnosti, brineć se samo za izlazeću stranku, posvema mimoišao, pa se i gledom na sve to koli napadnuta odluka, toli i sama nagoda kao protuzakonito prva donešena, a potonja protuzakonito sačinjena, ukinuti morala.

Budući pako, da ukinućem same nagode stanje diobno do stadija, označenoga u § 62 zadr. zak. od 9. svibnja 1889 (stupivšeg u kriepost danom 1. siečnja 1889) dospjelo nije, to se je i gledom na ustanovu istog paragrafa, cieli dosadanji postupak ukinuti, a kr. kotar. oblast na dalnje postupanje u nazočnom diobnom predmetu prema sada postojećem zakonu uputiti morala.

Usljed utoka Jantola Crnkovića štitnika mld. Jane J. potvrdila je kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom svojim od 30. srpnja 1891 broj 42.395 riešitbu upravnog odbora u cielosti s razloga u ovoj navedenih, kao i odaljnjeg razloga: što i okolnost, da je Mato Crnković štitnik mld. Ivana J. pri sklapanju nagode sve i prisutan bio, na stvari ništa nemienja, jer je diobni odbor po glasu svog očitovanja od 14. veljače 1889 o toj nagodi sa mld. Ivanom J., a ne sa njegovim rečenim štitnikom ugovarao i nju sklopio. *Franjo Malvić.*

Razlaz zadruge po § 55 zadr. zak. od 9. svibnja 1889 sliedi, ako na zadružnom selištu ostane samo jedna obitelj, dočim dvie zadruge kao gruntovne vlastnice posebnoga posjeda nemogu glede svoga odieljenoga posjeda sačinjavati zajednice.

Zadruga Šantorić iz Prigorja razdielila se god. 1843 na dva diela tako, da je od cielog zadružnoga imetka dobio Pavao dvie, a Vid jednu stranu. Tim su osnovane dvie nove zadruge, od kojih je prva pod predstavnikom Pavlom dobila kbr. 13, a potonja pod predstavnikom Vidom kbr. 14.

Vid Šantorić kbr. 14 umre god. 1856, ostaviv udovu Baru rodj. Katušić i sina Pavla, koji se je g. 1868 oženio sa Janicom rodj. Ključarić. Pavao umre g. 1869, ostadoše dakle na životu mati udova Bara, žena mu udova Jana trudna, te je ova osam mjeseci poslje smrti Pavlove rodila sina Josipa.

Jana udova Pavlova udala se još prije poroda sina Josipa za Mikulu sina Pavlova, predstavnika zadruge Šantorić kbr. 13.

Bara udova pokoj. Vida kbr. 14 smatrajući se ovlaštenom razpolagati s imetkom svoje zadruge, sklopi 1. veljače 1870, pet mjeseci prije narodjenja Josipa, a nepitajuć Janu udovu Pavlovu kbr. 14 i negledeć na stanje u kom se ova nalazila, pogodbu sa Pavlom kućegospodarom zadruge Šantorić kbr. 13, po kojem bi se imao opet spojiti zadružni imetak zadruge Šantorić kbr. 14 sa onim kbr. 13, nu pod uvjetom, da udovi Bari, dok je živa, ostane na uživanje 1 ral zemlje i vrt, koje imade zadruga kbr. 13 svake godine obraditi i zasijati; da ju ima nova zadruga u bolesti njegovati i kad umre sahraniti i napokon, ako drugi muž Jane, Mikula, prije ove umre, te bi se ova i po treći put udala, da će joj zadruga morat dati kravu u ime odpreme.

Medjutim umre g. 1872 Pavao kućegospodar zadruge kbr. 13, a postane kućegospodarom sin mu Mikula, drugi muž Jane, koji zajedno sa udatom Barom uživaše imetak zadruge Šantorić kbr. 14, a sa malodobnom si braćom i imetak zadruge kbr. 13.

Godine 1874 umre Josip, sin pokojnoga Pavla kbr. 14 i sada po drugi put za Mikulu kbr. 13 udate Jane, a god. 1875 umre i Mikula, ostaviv Janu evo sada po drugi put udovu i kćerku Jelu.

Bara udova pokojnoga Vida smatrajući se opet vlastnom razpolagati sa imetkom zadruge Šantorić kbr. 14, a držeć, da joj pravo pristoji odredbe činiti i glede imetka zadruge Šantorić kbr. 13, gdje odraslih i za gospodarstvo sposobnih mužkaraca nebijaše, sklopi opet 27. svibnja 1875 novi ugovor, po kom prima Gjuru Živodera na zadružni imetak zadruge Šantorić kbr. 14 te ga ovlašćuje, da gospodari i sa imetkom zadruge Šantorić kbr. 13 i napokon želi, da se ovaj vjenča po drugi put sa obudovljelom Janom.

19. kolovoza 1875 umre udova Bara, a već 29. kolovoza 1875 vjenča se Gjuro Živoder sa udovom Janom od koje su dobe ova dvojica uživala zajednički imetak zadruge kbr. 14 te ga i danas uživaju.

9. studenoga 1889 zamoli Jana prije udova Šantorić sada udata Živoder, da se imetak zadruge Šantorić kbr. 14, upisan u zemlj. br. 14 i 151 por. obć. Brdovac-Prigorje sa imena zadruge briše i na nju kano samovlastnicu upiše, pošto su svi članovi zadruge Šantorić kbr. 14 pomrli, a ona se uvjek od prvog dolazka u tu zadrugu u posjedu zadružnog imetka nalazila i članom bila; a na razpravnom ročištu 10. travnja 1890 obnovi tu molbu, nu tako, da se upitne nekretnine na nju i njenog sadanjeg muža Gjuru Živodera kao suvlastnike upišu.

Proti ovomu zahtjevu prosvjedovalo je tutorstvo malodobne djece pokojnoga Pavla iz zadruge kbr. 13 kao i suštitnik malodobne Jele, kćeri pokoj. Mikule i Jane sada udate Živoder, upiruć se na ugovor od 1. veljače 1870 i poričuć pravo zadrugarstva Gjuri Živoderu i Jani njegovoj ženi, pošto da je prvi ostao i sada još članom zadruge Živoder, a potonja da je udav se za ovoga izgubila svako pravo u zadruzi Šantorić, a to pravo u zadruzi Živoder stekla.

Kr. kotar. oblast u Zagrebu izdala je 22. travnja 1890 broj 2777 odluku, kojom je u cielosti udovoljila zahtjevom supruga Živoder i to s razloga: Zadružno se svojstvo briše na temelju § 55 slovo b. zak. od 9. svibnja 1889 o zadrugah, pošto glasom rodoslovja i izjave ovlaštenika postoji samo jedna obitelj i to Jana i Juro Živoder, koji su po § 30 spomenutoga zakona primljeni u zadrugu Šantorić kbr. 14 iz Prigorja. Zahtjev ovlaštenika zadruge Šantorić kbr. 13, da se imetak istoimene zadruge kbr. 14 njim pripoji, jer da je glasom ugovora od 1. veljače 1870 Bara Šantorić njim ostavila kbr. 14, nemože se uvažiti, jer Bara Šantorić god. 1870 nije mogla samovlastno razpolagati sa imetkom zadruge kbr. 14, jer je god. 1870 rodjen posthumus Josip, usljed česa taj ugovor ništetnim postaje. Nasuprot ugovor od 24. svibnja 1875 ostaje u kriepostí, jer ne samo što je kašnje sastavljen od prije navedenoga, nego jer je Bara g. 1875 u smislu tada postojećega zadružnoga zakona od 3. ožujka 1874 i to po § 27 sl. f. bila jedina ovlaštenica zadruge Šantorić kbr. 14, te je slobodno bilo razpolagati sa samosvojnom, više ne zadružnom imovinom.

Josip Gajski iz Ladnča, štitnik mld. Štefana i Barice Šantorić, djece pok. Pavla kbr. 13, uloži proti ovoj odluci utok; nu upravni odbor žup. zagreb. odbio je u svojoj sjednici od 4. srpnja 1890 br. 1047 utok, ter iz gore navedenih razloga potvrdi u cielosti odluku kot. oblasti.

I proti ovoj rješitbi uložio je rečeni štitnik sa Pavlom Bunetićem, štitnikom mld. Jelice, kćeri pokoj. Mikule i Jane sada udate Živoder, utok, u kojem opetuje svoj zahtjev, te iztičuć, da je pokoj. Pavao kućegospodar zadruge br. 13 platio dugove zadruge br. 14, koje je Bara načinila. Supruzi Živoder naknadno 17. prosinca 1890 o tom dugu saslušani, nepriznaju ga, nu voljni su ga platiti, ako zadruga br. 13 istinitost svoje tvrdnje sudbeno dokaže.

Povodom tim odbila je kr. zem. vlada odjel za unutarnje poslove odpisom svojim od 12. lipnja 1891 br. 51.347 ex 1890 utoke i potvrdila niže rješitbe s razloga: pošto zadruga Šantorić kbr. 14 kao gruntovna vlastnica posebnog posjeda nemoze sačinjavati glede toga posjeda nikakove zajednice sa posve odieljenom zadrugom Šantorić kbr. 13, i pošto se Jana sa svojim suprugom Gjurom Živoder u faktičnom posjedu imovine zadruge Šantorić kbr. 14 nalazi; nemože se niti u obzir uzeti utočni prigovor, da je Pavao Šantorić kbr. 13 izplatio zadružni dug, što bi ga načinila bila u svoje vrieme Bara udova Šantorić kbr. 14, pošto utjecatelji obstojnost toga navoda glasom razpravnoga zapisnika kr. kot. oblasti zagrebačke od 17. prosinca 1890 ničim dokazali nisu.

Franjo Malvić.

◆

VIESTNIK.

(Preuzv. g. dr. L. Radivojević), predsjednik kr. stola sedmorice, umirovljen je na vlastitu molbu, te mu je previšnjim riešenjem od 26. studenoga o. g. za dugotrajno, vjerno i odlično službovanje izraženo previšnje priznanje.

Predsjednikom kr. stola sedmorice imenovan je previš. riešenjem od 26. studenoga o. g. presv. g. dr. *Stjepan Spevec*, predstojnik kralj. vlad. odjela za bogoštovje i nastavu, a predstojnikom ovoga istoga odjela imenovan je dr. *Izidor Kršnjavi*, kr. sveuč. prof. i zastupnik na hrv. te zajedničkom hrvat.-ug. saboru.

(Izvanredna glavna skupština prav. družtva) uređena bje na 30. studenoga o. g., da se raspravi i eventualno prihvati predlog upravnoga odbora o promjeni nekih ustanova družtvenih pravila. U broju 10 o. g. štampane su preinake pravila, koje predlaže odbor; ovim su u posljednjih sjednicah dodane još neke druge manje bitne. O tečaju ove vanredne glavne skupštine izviestit će Mjesečnik u budućem broju.

(Upravni odbor prav. družtva) imao je 7. i 12. prošloga mjeseca sjednice, u kojih su definitivno redigovane one promjene družtvenih pravila, koje su se kanile predložiti izvanrednoj glavnoj skupštini; a riešeni su još i neki drugi poslovi tekući.

(Hrvatskomu saboru), koji je 16. studenoga o. g. nastavio svoj rad, predložena je „Osnova zakona ob umirovljivanju i obskrbi zemaljskih urednika i službenika u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, njihovih udova i sirota“. Naprama dosadanjemu načinu umirovljivanja, imenito naprama računanju vremena, kada se stiče pravo tražiti dotično biti umirovljen, i naprama tomu kako je mirovina od jedne do druge periode rasla, ova osnova sadržaje znamenite reforme na bolje. Isto se tako pravednije i povoljnije obskrbljuju udove i sirotčad činovnika i službenika, pa će gdjekojemu činovniku odlahnuti znajući, da se je stanje njegovih ipak popravilo. A popravilo bi se, imenito stanje djece, bilo još i bolje, da se nije usvojilo načelo, da se naš zakon ob umirovljenju mora priljubiti zajedničkomu zakonu — što u istinu nije bilo potrebno, a najmanje u ovom slučaju, gdje se je moglo i na vlastite noge osoviti.

Predloženi proračun (budget) za buduću godinu fiksira potrebe onih področja državnoga života, koja spadaju u sferu hrvatske legislative i eksekutive, sa 7,311.100 for., a toliko iznose i dohodci. Od ove svote ide za potrebe nutarnjega odjela 3,714.772 for., odjela za bogoštovje i nastavu 1,341.338 fr., a za potrebe pravosudja 2,169.217 for. a. vr., ostatak za sabor i bana.

(Osobne viesti.) Mijo *Dautović*, savjetnik u nutarnjem odjelu kr. zemalj. vlade, umirovljen je, te mu je izraženo previšnje priznanje za njegovo uspješno i dugo službovanje. — Dr. Mato *Malančec* otvorio je odvjetničku pisarnu u Koprivnici. — 18. listopada preminu u Vinkovcih kr. sudb. pristav I. razreda Josip *Galjer* u 38. godini života. Pokojnik bijaše neutrudiv prijatelj Mjesečnikov; samo posljednjih godina tako je bio okupiran poslovi, da mogaše riedje pisati, što je nekoliko puta požalio. — Bio je vješt i veoma savjestan sudac.

— U Petrinji preminu 23. studenoga Krešimir *Modec*, prislušnik kod sudb. stola tek u 25. godini života. — U Karlovcu preminu odvjet. M. *Tkalac* u 81. god. života. — Lahka im zemlja!

(Dr. Nikola pl. Tomašić), tajnik u kr. hrvatskom ministarstvu, imenovan je namjestnim profesorom za stolicu gradjanskoga prava na pravo- i drž. fakultetu kr. sveučilišta u Zagrebu.

(Slov. pravničko družtvo „Pravnik") udesilo je 20. rujna o. g. izlet, o kojem je i ovaj list donio u posljednjem broju, ali ne sasma točnih viesti. Izlet je ovaj put namienjen bio *Sežani*, a ne Slov. Gorici, kako smo krivo spomenuli. Učestvovalo je do 56 članova-pravnika Slovenaca, ali se našlo i Hrvata iz Istre; napose spominju se medju učestvujućimi Hrvati dr. *Dukić*, odvj. u Pazinu i dr. *Vitezić*, dočim su se odvjetnici dr. M. *Laginja* i dr. *Stanger* ispričali te požalili, da im nije bilo moguće doći, te sa dragom braćom nekoliko ugodnih satova proživiti. U Sežani u kući obćinskoga načelnika gosp. R. *Mahorčića* priredjen je bio gospodski ručak, za kojega se izreklo više zanosnih zdravica, medju kojimi spominjemo zdravicu dra. *Ferjančića:* glavnim idejam, koje rukovode pravničko družtvo „Pravnik"; dr. *Tavčar* nazdravi *hrvatskim* pravnikom iz Primorja; dr. *Dukić* družtvu „Pravnik", dr. *Vitezić* uzajamnosti hrvatsko-slovenskih pravnika, itd.

Izlet je ne samo liepo uspio, nego je pače članove i učestnike tako razdragao, da su odlučili, do godine opet prirediti ovakvu zabavu, koja u velike pomaže, da se upoznaju članovi istoga družtva, da se razjasne ciljevi, te što odlučnije prione uz rad, da se oni ciljevi i dokuče.

(Dr. Gustav Demelius), c. kr. dvorski savjetnik i profesor rimskoga prava na bečkom sveučilištu, umro je 7. studenoga nakon kratke bolesti u 60. god. života. Demilius rodio se 31. siečnja 1831 u Allstedtu, velikoj vojvodini Sachsen-Weimar. Otac mu je bio odvjetnik i načelnik grada Allstedta. Univerzitetske nauke učio je u Jeni, i to s početka htio se posvetit filologiji, nu čitanje *Puchtinih* Institucija odvrati ga od toga i privede na fakultet pravnički. Došav u Austriju, habilitirao se g. 1855 na pražkom sveučilištu za docenta rimskoga prava, dvie godine kasnije bijaše imenovan za vanrednoga profesora rimskoga prava na mjesto *Esmarcha* u Krakovu; god. 1862 dodje u Gradac kao ordinarius. Ovdje u Gradcu osta sve do godine 1881 kad je, opetovano pozvan, otišao u Beč. Kako su u šestom i sedmom deceniju ovoga stoljeća hrvatski djaci dolazili u većem broju na sveučilište gradačko, Demilius je svim ovim poznat, svi se ga rado sjećaju kao izvrstna prof. i plemenita muža. Prof. *Exner*, sadanji rektor bečkoga sveučilišta, reče o njem, da je D. jedan od prvih odličnika na bečkom sveučilištu, jedan od najvećih uresa njemačke nauke. Napisao je više toga: „Legum, quae ad jus civile spectant, fragmenta" (1857); „Die Rechtsfiction in ihrer geschichtlichen und dogmatischen Bedeutung" (1857); „Die Exhibitionspflicht in ihrer Bedeutung für das classische und heutige Recht" (1872); „Die Confession im römischen Civilprocesse und das gerichtliche Geständniss der neuesten Gesetzgebung" (1886), itd. Premda je Demilius napisao krasnih stvari, ipak on sam veću je važnost polagao na ustmeno predavanje, nego li na pisanje. — Bio je u djačtvu veoma obljubljen. — Lahka mu zemlja!

(Promjene kod vrhovnoga bečkoga suda.) Carskim ručnim pismom od 19. studenoga o. g. umirovljen je, na vlastitu molbu, Antun vitez *Schmerling*, predsjednik vrhovnoga i kasacionoga suda u Beču, uz veoma laskavo priznanje njegovih zasluga stečenih za državu i prestol. Schmerling je kroz 26 godina bio

predsjednikom vrhovnoga suda, a u svem služio je pune 63 godine. Sada mu je 86 godina.

Na mjesto njega imenovan je dosadanji drugi predsjednik vrhovnoga suda dr. Karlo pl. *Stremayr* prvim predsjednikom, a predsjednik senatski dr. Karlo *Habietinek* drugim predsjednikom. Oba ova funkcionara poznate su ličnosti; Stremayr bijaše opetovano ministrom, a isto tako Habietinek, koji je pod Hohenwartom obnašao čast ministra pravosudja za kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vieću.

Književne viesti.

Primili smo sljedeće nove publikacije:

Uredovna sbirka naredaba i propisa uprave unutarnje, tičućih se šumarstva, lova, ribo- i svilogojstva, zaklade za promicanje gospodarskih svrha, kulturne tehnika, nižih i visih šumarskih ispita te gospodarskih zavoda i družtava. Izdaje *kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada*, *odjel za nutarnje poslove.* Knjiga II. Brojevi 95 do 225. Zagreb 1889. — Ovu publikaciju radostno će pozdraviti napose činovnici i službenici namješteni u upravi nutarnjoj; ali će ona dobro doći svakomu, tko želi upoznati propise, što normiraju ova važna područja. Jedino mora se žaliti, što ova sbirka sporo napreduje.

— *Dvijestogodišnjica oslobodjenja Slavonije.* Prvi dio: Slavonija i druge hrvatske zemlje pod Turskom. I. Rat oslobodjenja. Napisao Tade *Smičiklas*, izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb 1891. — Ciena 1 for. 50 novč.

— *Dvijestogodišnjica oslobodjenja Slavonije.* Drugi dio: *Spomenici o Slavoniji u XVII. vijeku.* Skupio Tade *Smičiklas*, izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U prilogu karta Slavonije u vrijeme požarevačkoga mira. Zagreb 1891. Str. 364. Ciena 3 for.

— *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium.* Edidit *Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium.* Volumen 22. *Listine o odnošajih izmedju južnoga Slavenstva i mletačke republike.* Sakupio i uredio Šime *Ljubić.* Knjiga X. od g. 1413—1469. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb 1891. — Str. 496. — Ciena 4 for.

— *Starine.* Na sviet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. — Knjiga XXIV. Zagreb 1891. Str. 252. — Ciena 2 for.

Krasne ove publikacije hrvatske akademije znanosti imadu važnosti i za pravnike, kojim se one toplo preporučuju.

— *Dr. Vladimir Pappafava:* De la mer territoriale et de la soumission des navires étrangers a la juridiction locale. Ètude etc. — Preveo na francezki M. Charles Antoine.

— *Isti:* Die Japanische Verfassung nach dem Berichte des „Annuaire de legislation étrangère. Zadar 1891. — Obie ove zanimive razprave preporučamo našemu pravničkomu svietu.

32101 065403394